

เอกสารรวมบทความวิจัยและวิชาการในการประชุมวิชาการ ระดับชาติและนานาชาติ (ออนไลน์) เรื่อง“พุทธศาสนากับสหวิทยาการเพื่อสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม”

ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยญาณสังวร
สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศูนย์ฝึกอบรมปฐมพยาบาลและสุขภาพอนามัย สภากาชาดไทย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโฆส วิทยาเขตนครราชสีมา
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น สมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ประชาคมวารสารทางพุทธปัญญาและสหวิทยาการ
และภาคีเครือข่ายการประชุมทางวิชาการ

วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2568
ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนศาลายา-นครชัยศรี ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม

เอกสารรวมบทความวิจัยและวิชาการในการประชุมวิชาการ
ระดับชาติและนานาชาติ (ออนไลน์)
เรื่อง “พุทธศาสนากับสหวิทยาการเพื่อสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม”

ดำเนินการโดย สถาบันวิจัยญาณสังวร
สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ศูนย์ฝึกอบรมปฐมพยาบาลและสุขภาพอนามัย สภากาชาดไทย
วิทยาเขตบาฬีศึกษาพุทธโอส วิทยาเขตนครราชสีมา
วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา
มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น สมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย
ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม
ประชาคมวารสารทางพุทธปัญญาและสหวิทยาการ
และภาคีเครือข่ายการประชุมทางวิชาการ

วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2568

ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ถนนศาลายา-นครชัยศรี ศาลายา พุทธมณฑล นครปฐม

ที่ปรึกษา

อธิการบดี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รองอธิการบดี ด้านวิจัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

รักษาการแทนผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

บรรณาธิการเอกสาร

พระมหาภาณุวิชัย ภาณุวิชโช, ดร.

ผู้ช่วยบรรณาธิการเอกสาร

ดร.วุฒิพงษ์ รอดบำรุง

หัวหน้าศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สนร.อว.

ผู้ทรงคุณวุฒิภายในสถาบัน

พระมงคลธรรมวิธาน, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

พระศรีวินยาภรณ์, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

พระกิตติสารสุธี มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

พระครูศรีวีรคุณสุนทร, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์

พระครูวุฒิธรรมสาร, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พระครูสุภัทธีลโสภณ, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมบัติ คุณะโสโก, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

พระมหาปณณัสมบัติ ปากาโร, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

พระบุญฤทธิ์ อภิปัญโญ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์

รศ.ดร.มานพ นักการเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสิรินธรราชวิทยาลัย

รศ.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา

ผศ.ดร.สำราญ ศรีคำมูล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตมหาวชิราลงกรณราชวิทยาลัย

ดร.กฤตสุขชิน พลเสน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

ดร.กฤตพิศิษฐ์ ปุณณภัทรธนากุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

ดร.สมิตไธโร อภิวัฒน์อมรกุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

ดร.สิริพร ครองชีพ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศาสนาและปรัชญา

อาจารย์พนมนคร มีราคา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะศึกษาศาสตร์

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกสถาบัน

พระครูสุตตันตบัณฑิต, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตพระธรรมทูต

พระมหาพรชัย สิริวิโร, ผศ.ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย บัณฑิตวิทยาลัย

พระมหาขวัญชัย กิตติเมธี, ดร. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์

รศ.ดร.กฤต ศรียะอาจ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์

รศ.ดร.ณัฐพงษ์ มะลิซ้อน มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ปฐวีธรรม สำเนียง มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

ผศ.ดร.คงสุภรณ์ แพ่งทรัพย์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย คณะพุทธศาสตร์

ผศ.ดร.โยตะ ชัยวรกุล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

ผศ.ดร.ประยูร ป้อมสุวรรณ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.สมพร เหลาฉลาด มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ผศ.ดร.ธีรวัฒน์ แสงแก้ว มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์

ผศ.ดร.สุชาติ บุชชัญญานนท์ มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี

ผศ.ดร.ประภาส แก้วเกตุพงษ์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผศ.ดร.เมธา หริมเทพาธิป มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผศ.ดร.เกรียงไกร พินยารักษ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

ผศ.ดร.สุณี เวชประสิทธิ์ มหาวิทยาลัยนวมินทราธิราช คณะพยาบาลศาสตร์เพื่อการณย์

ผศ.ดร.เนตร หงส์ไกรเลิศ มหาวิทยาลัยสยาม

พ.ต.ท.หญิง ดร.ปิยะนุช ศรีสรานุกรม โรงเรียนนายร้อยตำรวจ คณะสังคมศาสตร์

ดร.สมเจต หลวงกัน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ

ดร.เอกลักษณ์ เพ็ญพรหม ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม

ดร.ธนรัฐ สะอาดเอี่ยม มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตสุรินทร์

ดร.พูนศักดิ์ กมล มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ

ดร.ครรชิต แสนอุบล มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ คณะศึกษาศาสตร์

ดร.มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้

ดร.วีรชัย กำธร มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

ดร.ศุภตานนท์ คงประดิษฐ์ วิทยาลัยทองสุข

อาจารย์คงขวัญ ทัพย์อักษร คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ครรชิต มีซอง โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

Prof. Dr.Pankaj Srivastava Motal Nehru National Institute of Technology, India

Prof. Dr.Indra Narain Singh Department of Buddhist Studies, University of Delhi, India

Dr.Suresh Kumar Department of Buddhist Studies, Nava Nalanda, Mahavihara Nalanda, Bihar, India

Dr.Ratanak KEO Department of Policy, Ministry of Education, Youth and Sport, Cambodia

Dr.Kavi Dhaja Sitagu International Buddhist Academy Sagaing, Myanmar

สถานที่จัดพิมพ์

G CLASS No. 26/19, Salaya, Phutthamonthon, Nakhon Pathom, 73170, Thailand,

Phone: 028892223, Fax: 028893204, Email: g_class@hotmail.com

บทบรรณาธิการ

การประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติในหัวข้อ “พุทธศาสนากับสหวิทยาการเพื่อสร้างสุขภาวะแบบองค์รวม” จัดขึ้นในวันเสาร์ที่ 8 มีนาคม 2568 ณ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (ออนไลน์) โดยการประชุมครั้งนี้ได้รับความร่วมมือในการดำเนินการของสถาบันวิจัยญาณสังวร สมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตบพิตศึกษาพุทธโฆส วิทยาเขตบพิตศึกษาพุทธโฆส วิทยาเขตนครราชสีมา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์สุพรรณบุรีศรีสุวรรณภูมิ วิทยาลัยสงฆ์ชัยภูมิ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยปรัชญาและศาสนา มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น สมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม ประชาคมวารสารทางพุทธปัญญาและสหวิทยาการ และภาคีเครือข่ายการประชุมทางวิชาการระดับชาติและระดับนานาชาติผ่านนักวิชาการ 4 ประเทศ ประกอบด้วยประเทศไทย ลาว กัมพูชา และพม่า ทั้งนี้ การประชุมในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ระหว่างนักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานในสาขาต่าง ๆ เพื่อสร้างสุขภาวะที่ดีในสังคม

สำหรับกำหนดการงานประชุมวิชาการในครั้งนี้ ช่วงเช้า พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, ผศ.ดร. รong อธิการบดี ด้านการวิจัยและรักษาการผู้อำนวยการสถาบันวิจัยญาณสังวร มหามกุฏราชวิทยาลัย พร้อมด้วยผู้แทนภาคีเครือข่ายทางวิชาการ ทำหน้าที่ในการกล่าวต้อนรับผู้เข้าร่วมประชุม จากนั้นก็มีการนำเสนอผลงานวิจัยและวิชาการระดับชาติและนานาชาติ ต่อมา คุณณณัฏฐ์ รัชต์บริรักษ์ ผู้อำนวยการสำนักสร้างเสริมระบบสื่อและสุขภาวะทางปัญญา สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็นผู้บรรยายพิเศษในหัวข้อ “อยู่ เรียน และทำงานอย่างมีความสุข” หลังจากนั้นก็มีการนำเสนอผลงานวิจัยและวิชาการต่อจนถึงเวลาปิดการประชุม

หนังสือเอกสารรวมบทความจากการประชุมทางวิชาการเล่มนี้เป็นการรวบรวมบทความวิจัยและบทความวิชาการจำนวน 28 เรื่อง โดยแบ่งเป็นบทความภาษาไทย จำนวน 23 เรื่อง บทความภาษาอังกฤษ จำนวน 5 เรื่อง จึงหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะเป็นประโยชน์แก่ผู้อ่านในการนำความรู้ไปประยุกต์ใช้และต่อยอดในการสร้างสุขภาวะแบบองค์รวมต่อไป

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	ง
สารบัญ	จ
การศึกษาเชิงเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัทคีตา A Comparative Study of Teachings on Yoga in the Tipiṭaka and the Bhagavad Gītā พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ (ศรีชัย)	1
การพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 Development of a learning management model that emphasizes practical skills and creativity in the vocational subject group (crafts), Grade 5 นิพัทธา แสงทอง	12
มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูส์ : วิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญา ALBERT CAMOUR'S CONCEPT OF GOOD LIFE: AN ANALYSIS THROUGH A BUDDHIST PHILOSOPHY PERSPECTIVE พระมหาสุพัตร วชิราวุโธ, เกรียงไกร พินยารัก, ยุทธนา พูนเกิดมะเรียง	26
วิเคราะห์ขันติเพื่อสร้างบารมีธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท Exploring the Role of Tolerance in Cultivating Spiritual Perfections in Theravada Buddhism พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, เมธา หริมเทพาธิป	35
การติดตามผลลัพธ์จากการดำเนินงานด้านการวิจัยตามระบบและกลไก การประกันคุณภาพการศึกษาและตัวชี้วัดตามแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย โดยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี 2567 ระยะที่ 1 Monitoring Outcomes of Research Operations Under the Educational Quality Assurance System and Strategic Indicators of the University by Yannasangwon Research Institute, Mahamakut Buddhist University, 2024, Phase 1 พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ	49

การใช้ SBSD และ RQ ในการคัดกรองและดูแลสุขภาพ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) The Application of SBSD and RQ Tools for Screening and Managing the Mental Health of Grade 11 Students at Bodindecha School (Sing Singhaseni) กัณตภณ ศรีนนท์	66
Digital Mindfulness: การสร้างสุขภาวะจิตใจด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัล Digital Mindfulness: Cultivating Mental Well-being Through Information Technology in the Digital Era มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา	80
วัดกับสถานชีวาภิบาล: บทบาทและแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์ Temples and Palliative Care Centers: Roles and Approaches in Monastic Healthcare ปฏิธรรม สำเนียง, พระมหาพงษ์พิสิฐฐ์ ฐานวโร, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ	92
พระสงฆ์กับบทบาทในการดูแลสุขภาพจิต Monks and Their Role in Mental Health Care พระครูสุตตรัตนบัณฑิต, พระปลัดชำนาญ โสภโณ, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ	99
ความเป็นปรัชญาไทยอยู่ตรงไหน? Where does Thai philosophy lie? พระมหาสมบัติ คุณะสโก, พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ, เมธา ทธิเมทาธิป	110
ความปลอดภัยในสถานที่ราชการ Safety in Government Offices มะลิ ทิพย์ประจง, พระใบฎีกาสุจินนระ อณินชิต, พระอัม ปิยสีโล, พระศตายุ ฐานิสโร	128
อริยสัจสี่กับการแก้ปัญหาการหลอกลวงแก๊งคอลเซ็นเตอร์ The Four Noble Truths and Solving the Problem of Call Center Scams พระมหาภาณุวิชัย ภาณุวิชัยโย, ราชรถ ปัญญาบุญ	136
การเมืองไทย อำนาจ ผลประโยชน์ อิทธิพล และมีอุป Thai politics power benefits influence and gunmen อัญชิษฐา อักษรศรี, วันชัย แสงสุวรรณ, วันชัย กิ่งแก้ว, สรวิชัย วงษ์สะอาด	151

การดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน	168
Same-sex couples	
มะลิ ทิพย์ประจง, พระใบฎีกาสุจินนะ อณินชีโต, พระอัม ปิยสีโล, พระศตายุ ฐานิสโร	
ความเชื่อเกี่ยวกับเรียกวิญญาณ (หรือเอ็นวีญาณ)	177
Beliefs about calling spirits (or calling spirits)	
มะลิ ทิพย์ประจง, พระใบฎีกาสุจินนะ อณินชีโต, พระอัม ปิยสีโล, พระศตายุ ฐานิสโร	
การเสียชีวิตพร้อมกันตามความเชื่อของศาสนา	184
Concurrent death according to religious beliefs	
พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุนิล), พระครูวินวรกิจ (วิชาญ แดงประไพ), พระครูวิรุฬหวัชรธรรม ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์), สุวินท์ สอนเล็ก, มะลิ ทิพย์ประจง	
การยกระดับการดูแลความปลอดภัยการไปทัศนศึกษา	194
Raising the level of safety during field trips	
สุวินท์ สอนเล็ก, พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุนิล), พระครูวินวรกิจ (วิชาญ แดงประไพ), พระครูวิรุฬหวัชรธรรม ฐานุตโตโร (เพ็ชรรัตน์), มะลิ ทิพย์ประจง	
การถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนด้านการผลิตสื่อ	202
โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้แบบไม่พร้อมกัน	
LESSON LEARNED FROM INSTRUCTION IN MEDIA PRODUCTION THROUGH ACTIVE LEARNING AND ASYNCHRONOUS LEARNING	
รัฐพล พรหมมาศ, พุทธชาติ หงสกุล, กิตติศักดิ์ ฉายศรี, ทินภัทร ภัทรเกียรติทวี	
ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน	215
กรณีวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ จ.นครราชสีมา	
Satisfaction in participating diabetes school activities: A case of Wat Arsromdhammathayat, Mittraphap District, Nakhon Ratchasima Province	
พระครูอมรชัยกุล, อัญชลี จันทาโม, สุตประนอม สมันตเวคิน, พระประพันธ์ชัย กิตตรัตน์, สายใจ ปัสตัน	

ปัญหาการนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 มาใช้บังคับ กรณีประมวลกฎหมายอาญา กำหนดสิทธิ หน้าที่สามี ภริยา ไว้เหมือนกันและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นต่อสถานะ ความสัมพันธ์ของบิดามารดา	226
Legal Challenges in the Enforcement of Section 67 of the Civil and Commercial Code Amendment Act (No. 24), B.E. 2567: Implications of Equal Rights and Duties of Spouses Under the Criminal Code on the Legal Status of Parental Relationships	
อริปไตย นุ่มถือสัตย์	
The Philosophy of Technology: Fundamental Concepts and Evolutionary Developments	239
Manatsawee Monpannawattana	
Rapid Change	249
Mali Thippajong	
A Critical Study of Consciousness (Citta) and Its Function Based on Early Buddhist Texts	257
Samphose Prak, Wuttipong Rotbamrung, Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun, Phrakhrupariyatsamothan	
Textual Foundations of Buddhist Philosophy: A Critical Survey of Primary Sources in the Theravāda and Mahāyāna Traditions	263
Indra Narain Singh, Phra Khamvilay Pattathamavong, Phramongkoldhammavithan, Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun, Phrakhrupariyatsamothan, Suchat Buddhajayanon	
Kenyan runners’ perspectives on opportunities and motivation to train for a race: a case study of interviews with winners of the 2025 Khon Kaen and Tat Mok Marathons	272
Watcharakorn Thomchoho	
แนวคิดพุทธจิตอินทรีย์และจิตอินทรีย์โลก	280
The Concepts of Organic Mind in Buddhist Perspectives and Universal Organic Mind	
โยตะ ชัยวรมันกุล	

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะ พระสงฆ์ด้วยหลักธรรมโยนิโสมนสิการ	291
The Application of Digital Technology and Artificial Intelligence for Promoting Monks' Well-being Through Yonisomanasikara Principles	
อัญชนา สัจจิวิโส, วนิสรา ไตรรัตนวนานนท์	
การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้อง กับบริบทการพัฒนาพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร	302
Arrangement Social and cultural capital map to develop society to be consistent with Area development context: case study of Phichit Province	
พระราชสิทธิเวที, พระครูวิลาสรัตนรังสี, วิจิต ไชยชนะ, นพวรรณ ไชยชนะ	

การศึกษาเชิงเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตา
A Comparative Study of Teachings on Yoga
in the Tipiṭaka and the Bhagavad Gītā

พระมหาวรญาณ ญาณกิตติ (ศรีขุ้ย)

Phramaha Warantorn Nānakitti (Srikhuy)

นักวิชาการอิสระ

Independent scholar

Corresponding author, e-mail : warantorn999@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเชิงเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตา แบ่งเนื้อหาออกเป็น 3 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ได้กล่าวถึงโยคะ 4 ประการ ในพระไตรปิฎก คือ กามโยคะ ภวโยคะ ทิณฺณโยคะ และอวิชชาโยคะ ส่วนที่ 2 ได้กล่าวถึงโยคะ 3 ประการ ในภควัคคีตา คือ กามโยคะ ชญานโยคะ และภักติโยคะ ส่วนที่ 3 ได้เปรียบเทียบโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตา ผลการศึกษาพบว่า โยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตามีความเหมือนกันในด้านการใช้คำศัพท์ แต่มีความแตกต่างกันในด้านเนื้อหา เพราะว่า พระไตรปิฎกได้อธิบายโยคะในลักษณะกิเลส ส่วนภควัคคีตาได้อธิบายโยคะในลักษณะวิถีปฏิบัติเพื่อเข้าถึงความเป็นอันเดียวกันกับอาตมัน

คำสำคัญ: โยคะ, พระไตรปิฎก, ภควัคคีตา, การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ

ABSTRACT

This academic article aims to conduct a comparative study of the teachings on yoga in the Tipiṭaka and the Bhagavad Gītā. It is divided into three parts: Part 1 discusses the four types of yoga mentioned in the Tipiṭaka, namely Kāmayoga, Bhavayoga, ditṭhiyoga, and Avijjāyoga. Part 2 discusses the three types of yoga mentioned in the Bhagavad Gītā, namely Karma Yoga, Jnana Yoga, and Bhakti Yoga. Part 3 compares the concept of yoga in the Tipiṭaka and the Bhagavad Gītā. The results of the study show that while there are similarities in terminology, there are differences in content. The Tipiṭaka describes yoga as desires (Kilesa), while the Bhagavad Gītā describes it as a practice to attain unity with the atman or soul.

Keywords: Yoga, Tipiṭaka, Bhagavad Gītā, Comparative Study

บทนำ

เมื่อย้อนกลับไปมองสภาพการณ์ของอินเดียโบราณในมิติทางศาสนา เรามักจะนึกถึงศาสนาพราหมณ์ซึ่งเป็นศาสนาประจำถิ่นของอินเดีย พร้อมๆ กับนึกถึงพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เพราะว่า พุทธศาสนาเป็นศาสนาคู่แข่งของศาสนาพราหมณ์ การเกิดขึ้นของพุทธศาสนาในอินเดียได้สั่นคลอนความศรัทธาของกลุ่มคนผู้นับถือศาสนาพราหมณ์อย่างมาก บางคนถึงกลับเลิกนับถือศาสนาพราหมณ์แล้วหันมานับถือพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนามีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างยาวนาน เมื่อสำรวจข้อมูลทางประวัติศาสตร์ พบว่า ศาสนาพราหมณ์เกิดขึ้นก่อนพุทธศาสนา 1,000 ปี (ประเวศ อินทองปาน, 2563: 45) โดยศาสนาพราหมณ์เป็นศาสนาประจำของกลุ่มชนอารยันที่อพยพมาอาศัยอยู่ตามลุ่มแม่น้ำสินธุ กลุ่มอารยันได้สร้างศาสนาพราหมณ์ด้วยการผสมผสานความเชื่อของกลุ่มมีลักษณะ คือ การนับถือบูชาธรรมชาติ การนับถือเทพประจำครอบครัวและหมู่บ้าน ร่วมกับความเชื่อของตน พวกเขาไม่มีความรู้ด้านภูมิศาสตร์จึงได้ยกย่องธรรมชาติเป็นพระเทพเจ้าพร้อมกับจัดหมวดหมู่เทพเจ้าเพื่อความสะดวกต่อการบูชา นับถือ การทำพิธีกรรมโดยได้แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มเทพเจ้าบนฟ้า เช่น ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ (2) กลุ่มเทพเจ้าบนอากาศ เช่น พายุ วรรณ (3) กลุ่มเทพเจ้าบนโลก เช่น อัคนี ธรณี ต่อมา บทสวดที่ใช้ก่อนนอนเทพพระเจ้าเหล่านั้นได้ถูกรวบรวมเป็นหมวดหมู่และถูกพัฒนาเป็นคัมภีร์พระเวท และคัมภีร์พระเวทดังกล่าวนี้ถือว่าเป็นศรuti คือ เสียงทิพย์ที่ได้ยินจากเทพเจ้า มี 3 คัมภีร์ คือ (1) ฤคเวท ว่าด้วยบทสวดสรรเสริญคุณของเทพพระเจ้า รวมถึงประวัติพระพรหมผู้สร้างโลกและสรรพสิ่งในโลก (2) ยชุรเวท ว่าด้วยขั้นตอนการทำพิธีกรรมและบทสวดที่ใช้ในคราวประกอบพิธีกรรม (3) สามเวท ว่าด้วยศิลปะการฟ้อนรำ รวมถึงบทสวดสรรเสริญเทพพระเจ้าที่เกิดขึ้นใหม่ 3 คัมภีร์นี้ เรียกโดยรวมว่า ไตรเพท ภายหลังอรรถาธิบายได้เกิดขึ้นซึ่งเกี่ยวข้องกับไสยศาสตร์ (เสฐียร พันธงศรี, 2546: 54-57) เมื่อกาลเวลาผ่านไปศาสนาพราหมณ์ได้วิวัฒนาการเป็นศาสนาฮินดู และนักปราชญ์ทางศาสนาได้แต่งคัมภีร์เพื่ออธิบายเนื้อหาในคัมภีร์พระเวท เช่น คัมภีร์อุปนิษัท คัมภีร์มนูธรรมศาสตร์ คัมภีร์ปุราณะ คัมภีร์ภควัทคีตา มหาภารต มหาภารต มหากาพย์รามายณะ (ประเวศ อินทองปาน, 2563: 72) โดยเฉพาะคัมภีร์ภควัทคีตาเป็นคัมภีร์ที่มีอิทธิพลต่อคนอินเดียอย่างมากเนื่องด้วยคัมภีร์ภควัทคีตากล่าวถึงปรัชญา ศาสนา จริยศาสตร์ ส่วนคัมภีร์ภควัทคีตาถูกแต่งขึ้นเมื่อใดนั้น ไม่สามารถกล่าวให้ชัดเจนได้ เพราะบางคนกล่าวว่า ราว 200 ปี ก่อน ค.ศ. บางคนกล่าวว่า 300 ปี ก่อน ค.ศ. 400 ปี ก่อน ค.ศ. 500 ปี ก่อน ค.ศ. (สุนทร ณ รัชชี, 2537: 50) แต่ทั้งนี้ทั้งนั้น เราก็ถือว่า ภควัทคีตาเป็นส่วนหนึ่งของคัมภีร์พระเวท เนื่องด้วยเป็นคัมภีร์อธิบายเนื้อหาในคัมภีร์พระเวท

ในทางกลับกัน เมื่อเราหันกลับมาพิจารณาประวัติศาสตร์ของพุทธศาสนา พบว่า พุทธศาสนากลับไม่ได้เป็นศาสนาประจำกลุ่มชนเหมือนศาสนาพราหมณ์-ฮินดูดังกล่าวข้างต้น พุทธศาสนาเป็นศาสนาสาธารณะที่เปิดกว้างต้อนรับคนทุกวรรณะ สาเหตุการเกิดขึ้นของพุทธศาสนาเริ่มต้นตั้งแต่เจ้าชายสิทธัตถะมีพระชนมายุ 29 พรรษา ทรงเบื่อหน่ายกับการครองเรือน จึงเสด็จออกผนวช ทรงฝึกหัดพระองค์เป็นระยะเวลา 6 ปี แล้วได้ตรัสรู้อนุตรสัมมาสัมโพธิญาณเป็นพระพุทธเจ้าและพระพุทธานุเจ้าแห่งทรงประกาศ

พระศาสนาตามเมืองต่าง ๆ จนพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรือง ภายหลัง พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพาน (ดูรายละเอียดได้ใน พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ, 2557: 33-47) อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยพระพุทธองค์ได้ทรงตั้งพระธรรมวินัยเป็นพระศาสนาแทนพระองค์ พระสงฆ์จึงได้รักษาพระธรรมวินัยของพระพุทธองค์ด้วยวิธีมุขปาฐะคือการสวดสาธยายมาอย่างต่อเนื่อง ต่อมา ในราว พ.ศ. 429 รัชสมัยของพระเจ้าวิภูคคามินีอภัย กรุงอนูราธบุรีถูกกลุ่มทมิฬเข้ามาโจมตี พระเจ้าวิภูคคามินีอภัยได้เสด็จหนีภัยในชนบทแห่งหนึ่งโดยได้รับการดูแลจากพระมหาเถระนามว่าติสสะ ภายหลังพระองค์ทรงย้อนกลับไปโจมตีกลุ่มทมิฬแล้วยึดกรุงอนูราธบุรีกลับคืนเหมือนเดิม พร้อมทรงโปรดให้สร้างอภัยคีรีวิหารถวายแด่พระติสสะมหาเถระและบริวารเพื่อตอบแทนพระคุณของท่าน คณะสงฆ์ฝ่ายมหาวีหารแยกตัวออกจากคณะสงฆ์ฝ่ายอภัยคีรีวิหารเพราะไม่พอใจกับการประจบคฤหัสถ์ของคณะสงฆ์อภัยคีรีวิหาร ความแตกร้าครั้งนี้ทำให้คณะสงฆ์ 2 ฝ่ายกระทำสังคายนา ณ มหาวีหาร โดยมีพระพุทธทตตะมหาเถระฝ่ายมหาวีหาร พระติสสะมหาเถระอาจารย์ใหญ่แห่งอภัยคีรีวิหารเป็นผู้ชักชวน มีพระสงฆ์เข้าร่วมประชุมทำสังคายนา 1,000 รูป การทำสังคายนาครั้งนี้ใช้เวลา 1 ปี สำเร็จเสร็จสิ้น ในปี พ.ศ.433 และทำให้พระไตรปิฎกถูกจารึกเป็นลายลักษณ์อักษรครั้งแรก (เสถียร โพธิ์นันทะ, 2543: 388-389) พระไตรปิฎก แปลว่า หมวดหมู่แห่งคำสอน แบ่งออกเป็น 3 ปิฎก (1) พระวินัยปิฎก ว่าด้วยสิกขาบทของพระภิกษุ พระภิกษุณี การทำสังฆกรรม เป็นต้น (2) พระสุตตันตปิฎก ว่าด้วยคำสอน เช่น ปฏิจ্ঞสมุปปาท อริยสัจ ประวัติการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้า พระสาวก พระสาวิกา เรื่องราวการสนทนาโต้ว่าที่ระหว่างพระพุทธเจ้ากับนักบวชนอกศาสนา เป็นต้น (3) พระอภิธรรมปิฎก ว่าด้วยปรมัตถ 4 คือ จิต เจตสิก รูป นิพพานซึ่งถูกนำมาอธิบายขยายความโดยนัยต่าง ๆ พระไตรปิฎกดังกล่าวมีคัมภีร์อธิบายเรียกว่า อรรถกถา และอรรถกถามีคัมภีร์อธิบายเช่นกันเรียกว่า ฎีกา

ฉะนั้น เมื่อมาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนามีจุดร่วมที่คล้ายคลึงกัน 2 ประการคือ (1) มีประวัติศาสตร์ร่วมกันมาอย่างยาวนาน เพราะหากศึกษาประวัติศาสตร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูและพุทธศาสนาโดยละเอียด จะพบว่า สองศาสนานี้แข่งขันกันมาโดยตลอด (2) มีคัมภีร์ศาสนาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมีคัมภีร์พระเวทและมีคัมภีร์ที่อธิบายเนื้อหาพระเวท เช่น คัมภีร์อุปนิษัต คัมภีร์ภควัดคีตา ส่วนพุทธศาสนามีพระไตรปิฎก และมีอรรถกถาเป็นคัมภีร์อธิบายเนื้อหาในพระไตรปิฎก และมีฎีกาเป็นคัมภีร์อธิบายเนื้อหาในอรรถกถาอีกทอดหนึ่ง

อย่างไรก็ดี ผู้เขียนจึงมีความเห็นว่า หากเรานำคำสอนบางอย่างในคัมภีร์ของศาสนาพราหมณ์-ฮินดูมาเปรียบเทียบกับคำสอนในพุทธศาสนาจะทำให้เราแลได้รับองค์ความรู้ใหม่อันเป็นประโยชน์ต่อวงการปรัชญาและศาสนาไม่มากนักด้วยเหตุนี้ ผู้เขียนจึงได้สำรวจเนื้อหาของคัมภีร์ภควัดคีตาซึ่งเป็นคัมภีร์อธิบายพระเวท ได้พบคำสอนบางอย่างที่น่าสนใจ คือ คำสอนเรื่องโยคะ และในขณะเดียวกัน ก็ได้สำรวจเนื้อหาของพระไตรปิฎก พบคำสอนเรื่องโยคะเช่นเดียวกับที่พบในคัมภีร์ภควัดคีตา ดังนั้น ผู้เขียนจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัดคีตา ตามลำดับดังนี้

คำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎก

คำสอนเรื่องโยคะเป็นคำสอนฝ่ายกิเลสในพุทธศาสนา อรรถกถาภาษาบาลี อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต ได้ให้ความหมายของโยคะไว้ว่า สภาวธรรมเหล่าใดย่อมประกอบสัตว์ไว้ในวิภวภูต เหตุอันสภาวธรรมเหล่านั้น ชื่อว่า โยคะ (อรรถกถาภาษาบาลี มโนรทปุณณียา นาม อังคุตตรนิกายภูทกถา ยุกกาธิปิปาตสูตร วรรณา เล่มที่ 2 ข้อที่ 10: 288) และสารัตถมัญจุสาฎีกาได้ให้ความหมายของโยคะไว้ว่า สภาวธรรมเหล่าใดย่อมประกอบกรรมมีกรรมภพเป็นต้นด้วยวิบาก คือ ย่อมประกอบ สืบต่อสัตว์ด้วยความทุกข์ในระหว่างภพ เป็นต้น สภาวธรรมเหล่านั้นชื่อว่า โยคะ (ฎีกาภาษาบาลี สารัตถมัญจุสา อังคุตตรฎีกา เล่มที่ 2 ข้อที่ 10: 287) กล่าวโดยสรุปก็คือว่า โยคะเป็นกิเลสที่ผูกพันสัตว์โลกให้วนเวียนอยู่ในวัฏสงสารพร้อมกับทำสัตว์ให้ได้รับความทุกข์ในระหว่างการเวียนว่ายตายเกิด

โยคะในพุทธศาสนา มี 4 ประเภท ดังนี้

1. กามโยคะ คือ ความยินดีติดใจในกามคุณ 5 ประการ มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ
2. ภวโยคะ คือ ความยินดีพอใจในรูปภพ อรูปภพ รวมถึงการติดสุขในฌาน
3. ทิณฺณโยคะ คือ ความยินดีพอใจในสัสสตทิณฺณ และทิณฺณ 62 ประการ
4. อวิชชาโยคะ คือ การไม่รู้ทันเท่าผัสสาตนะ 6 ประการ ได้แก่ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 17 ข้อที่ 10: 16-17, อรรถกถาภาษาไทย พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุก-จตุกกนิบาต มโนรทปุณณียา เล่มที่ 2 ข้อที่ 10: 391-392)

หากเราสังเกตความหมายของโยคะแต่ละข้อ จะพบว่า โยคะ 4 ประการข้างต้นไม่ใช่กิเลสที่เกิดขึ้นมาอย่างลอย ๆ แต่เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างมีสาเหตุทั้งสิ้น (1) กามโยคะ พุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า กามโยคะ หมายถึง ความยินดีติดใจในกามคุณ 5 หากเราวิเคราะห์ลงไปให้ลึก จะพบว่า กามโยคะเป็นผลมาจากการไม่สำรวมอินทรีย์ คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย เมื่อตาเห็นรูป หูได้ยินเสียง จมูกดมกลิ่น ลิ้นลิ้มรส กายถูกต้องโผฏฐัพพะ (2) ภวโยคะ พุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า ภวโยคะ หมายถึง การติดใจยินดีในรูปภพ อรูปภพ รวมถึงการติดสุขในฌาน หากเราวิเคราะห์ลงไปให้ลึก จะพบว่า ภวโยคะเป็นผลมาจากการไม่เห็นโทษในการเวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร หรือความเข้าใจผิดว่า รูปภพ อรูปภพ หรือความสุขในฌานเป็นสิ่งที่ประณีต ทั้ง ๆ ที่ สิ่งเหล่านี้ตกอยู่ภายใต้กฎไตรลักษณ์ คือ อนิจจตา ความไม่เที่ยง ทุกขตา ความทนอยู่สภาพเดิมไม่ได้ อนัตตตา ความไม่ใช่ตัวตน (3) ทิณฺณโยคะ พุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า ทิณฺณโยคะ หมายถึง ความยินดีพอใจในสัสสตทิณฺณและทิณฺณ 62 ประการ เช่น ปุพฺพันตักฺกปิกวาท ทรศนะที่กำหนดขึ้นในอดีต สัสสตวาท คือ ทรศนะที่เชื่อว่า อัตตาและโลกเที่ยง เอกัจจสัสสตวาท คือ ทรศนะที่เชื่อว่า อัตตาและโลกบางอย่างเที่ยง (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 9 ข้อที่ 28-52: 11-21) หากเราวิเคราะห์ลงไปให้ลึก จะพบว่า ทิณฺณโยคะเกิดขึ้นจากการได้ฟังทรศนะหรือแนวคิดบางอย่างแล้วไม่ได้ใช้โยนิโสมนสิการ คือ การคิดวิเคราะห์แยกแยะ จนกระทั่งปักใจเชื่อ (4) อวิชชาโยคะ พุทธศาสนาได้กล่าวไว้ว่า อวิชชาโยคะ คือ การไม่รู้ทันเท่าผัสสาตนะ 6 ประการ ได้แก่ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส

มนัสสัมผัส หากเราวิเคราะห์ลงไปให้ลึก จะพบว่า อวิชชาโยคะเกิดขึ้นจากอัสวะหมักต้องอยู่ภายในจิตใจ เป็นระยะเวลานาน

อนึ่ง โยคะ 4 ประการข้างต้น เมื่อลดทอนให้ถึงที่สุด จะพบว่า โยคะเป็นเรื่องของตัณหาทั้งสิ้น กล่าวคือ กามโยคะ เกี่ยวกับความยินดีในกามคุณ 5 ภวโยคะเกี่ยวกับความยินดีติดใจในภพและฉาน ทิณฺณโยคะเกี่ยวกับความพอใจในพรตชนะ อวิชชาโยคะเกี่ยวกับการเสวยอารมณ์ทางอายตนะอย่างไม่รู้เท่าทัน สภาวะธรรมของโยคะดังกล่าวมานี้ สามารถสเคราะห์ลงในตัณหาได้ ด้วยเหตุนี้ จึงเป็นเรื่องที่ไม่น่าแปลกใจว่า พุทธศาสนาสอนกิเลสต่าง ๆ ไว้มากมาย แต่เมื่อพุทธศาสนาอธิบายกิเลสที่ทำให้สัตว์ติดอยู่ในวัฏสงสาร กลับอธิบายว่า มีเฉพาะโยคะ 4 ประการเท่านั้น ทั้งนี้ก็เพราะว่า พุทธศาสนาได้อธิบายไว้ในตัณหาสูตรว่า โยคะและตัณหาเป็นสิ่งเดียวกัน ดังข้อความที่ว่า “ชนทั้งหลายผู้เกี่ยวข้องด้วยโยคะคือตัณหา มีจิตยินดีในภพน้อยและภพใหญ่ เป็นผู้ติดข้องด้วยโยคะคือบ่วงมาร ไม่มีความเกษมจากโยคะ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 25 ข้อที่ 58: 412-413) อย่างไรก็ดี เนื่องด้วยตัณหาในพุทธศาสนามี 3 ประการ คือ (1) กามตัณหา (2) ภวตัณหา (3) วิภวตัณหา ผู้เขียนจึงได้สำรวจความหมายของตัณหาในอรรถกถาอิตฺตวุตตะกะ พบว่า กามตัณหา หมายถึง ความยินดีใน กามคุณ 5 ภวตัณหา หมายถึง ความยินดีพอใจในรูปภพ อรูปภพ ฉาน ความยินดีที่สหระคตด้วยสัสสตทิณฺณ ความปรารถนาในภพ วิภวตัณหา หมายถึง ความยินดีที่สหระคตด้วยอุจเฉททิณฺณ (อรรถกถาภาษาไทย ขุททกนิกาย อิตฺตวุตตะกะ เล่มที่ 1 ข้อที่ 58: 291) และเป็นที่น่าสังเกตว่า ความหมายของตัณหา 3 ประการตามที่ปรากฏในอรรถกถาขุททกนิกาย อิตฺตวุตตะกะสื่อความหมายไม่ครอบคลุมโยคะ 4 ประการ หมายความว่า ตัณหา 3 ประการสื่อความหมายได้เฉพาะกามโยคะ ภวโยคะ และทิณฺณโยคะเท่านั้น ไม่สามารถสื่อสารถึงอวิชชาโยคะได้ ดังนั้น เราอาจจะกล่าวได้ว่า แม้พุทธศาสนาจะกล่าวไว้ในตัณหาสูตรว่า โยคะกับตัณหาเป็นสิ่งเดียวกัน แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกันเสียทีเดียว เพราะตัณหาไม่สามารถสื่อความหมายแทนอวิชชาได้ จะอย่างไรก็ตาม แม้ตัณหาจะสื่อความหมายครอบคลุมโยคะ 4 ไม่ได้ทั้งหมด แต่ตัณหาและโยคะเป็นสิ่งที่ควรละอย่างยิ่งเพราะสิ่งเหล่านี้ทำให้สัตว์ต้องวนเวียนอยู่ในวัฏสงสารอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ดังนั้น พุทธศาสนาจึงได้กล่าวไว้ว่า ทิณฺณโยคะสามารถละได้ด้วยโสดาปัตติมรรค กามโยคะสามารถละได้ด้วยอนาคามีมรรค ภวโยคะ และอวิชชาโยคะสามารถละได้ด้วยอรหัตตมรรค (อรรถกถาภาษาไทย ขุททกนิกาย อุทาน เล่มที่ 1 ข้อที่ 19: 195) อย่างไรก็ดี การที่มรรคจะเกิดขึ้นมาทำลายโยคะได้ บุคคลจะต้องปฏิบัติตามอริยมรรคมีองค์ 8 ได้แก่ (1) สัมมาทิณฺณ คือ ความรู้ในทุกข์ เหตุเกิดของความทุกข์ การดับทุกข์ และข้อปฏิบัติเพื่อดับทุกข์ (2) สัมมาสังกัปปะ คือ ความตั้งใจหลีกเลี่ยงจากหมกหมุ่นอยู่ในกาม ความพยายาบาท และความเบียดเบียน (3) สัมมาวาจา คือ การงดเว้นจากการพูดเท็จ พูดส่อเสียด พูดคำหยาบ พูดเพ้อเจ้อ (4) สัมมากัมมันตะ คือ การงดเว้นจากการฆ่าสัตว์ ขโมยทรัพย์สินของบุคคลอื่น และการล่วงละเมิดประเวณี (5) สัมมาอาชีวะ คือ การประกอบสัมมาอาชีพ งดเว้นจากมิจฉาอาชีวะทุกชนิด (6) สัมมาวายามะ คือ การเพียรพยายามละบาปกุศล ป้องกันไม่ให้บาปอกุศลเกิดขึ้น เจริญกุศลให้เกิดขึ้นและรักษากุศลให้เจริญไพบูลย์ (7) สัมมาสติ คือ การเจริญสติปัฏฐาน 4 มีการพิจารณาเห็น

กาย เวทนา จิต ธรรม โดยความเป็นสภาวะธรรมเท่านั้น ไม่ยึดมั่นถือมั่นว่า เป็นเรา เป็นของเรา (8) สัมมาสมาธิ คือ การบำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาน 4 ได้แก่ ปฐมฌาน ทุตติยฌาน ตติยฌาน จตุตถฌาน (พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 35 ข้อที่ 486-487: 371-373) หากจะกล่าวโดยย่อก็คือ การปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญานั้นเอง เพราะอริยมรรคมีองค์ 8 ท่านสงเคราะห์ลงในหลักไตรสิกขา กล่าวคือ สัมมากัมมันตะ สัมมาวาจา สัมมาอาชีวะ สงเคราะห์ลงในศีลสิกขา สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสมาธิ สงเคราะห์ลงในสมาธิสิกขา สัมมาทิฐิ สัมมาสังกัปปะ สงเคราะห์ลงในปัญญาสิกขา

คำสอนเรื่องโยคะในคัมภีร์ภควัทคีตา

เนื่องด้วยเป้าหมายสูงสุดในคัมภีร์ภควัทคีตา คือ การเข้าถึงความเป็นอันเดียวกันกับอาตมัน ภควัทคีตาจึงได้อธิบายคำสอนเรื่องโยคะ 3 ประการ คือ กรรมโยคะ ขญาณโยคะ ภักติโยคะ เพื่อให้บุคคลได้ประพฤติปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอาตมัน ดังมีรายละเอียดดังนี้

1. กรรมโยคะ หมายถึง การกระทำความดีตามหน้าที่ หรือการกระทำความดีโดยไม่ประสงค์ผลของกรรมภควัทคีตาได้กล่าวไว้ว่า บุคคลควรกระทำความดีอันเป็นกุศลอย่างสม่ำเสมอ การกระทำความดีประเสริฐกว่าการไม่กระทำ แม้ร่างกายของมนุษย์ก็ต้องอาศัยการกระทำจึงขับเคลื่อนไปได้ เพราะว่า โลกนี้มีเครื่องพันธนาการคือการกระทำทั้งปวง ทุกคนดำเนินชีวิตอยู่กับการกระทำ จะปราศจากการกระทำไม่ได้ เพราะว่า ทุกคนถูกคุณของประภฤติ คือ สัต (แสงสว่างหรือญาณ) ฤษะ (กิเลส) ตมะ (ความมืดมน) บังคับให้กระทำความดี และบุคคลผู้ถูกอหังการครอบงำ จะเข้าใจว่า ตนเป็นผู้กระทำความดี ทั้ง ๆ ที่ถูกคุณของประภฤติบังคับให้เขากระทำความดี ดังนั้น บุคคลผู้ที่ไม่ประสงค์จะติดอยู่กับกรรม หรือต้องการหลุดพ้นจากกรรม ควรปฏิบัติตามวิธีการดังนี้ (1) ชื่นชม อิ่มเอิบ พอใจในอาตมัน จะทำให้หลุดพ้นจากกรรม (2) เนื่องด้วยกรรม (การกระทำ) ของมนุษย์ถูกคุณของประภฤติ คือ สัต ฤษะ ตมะ บังคับให้กระทำ ฉะนั้น การแยกคุณของประภฤติและกรรมออกจากกัน จะช่วยให้หลุดพ้นจากกรรม (3) ผลักกรรมในลงอาตมันด้วยจิตอันประกอบด้วยสมาธิ ไม่มีความหวัง ไม่มีมมังการ ไม่เศร้าโศกเสียใจ การกระทำเช่นนี้ จะทำให้หลุดพ้นจากกรรม (กฤษณะไทวปายนวยาส, (2479): 23-30)

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ภควัทคีตาได้บอกเราว่า คุณของประภฤติ คือ สัต ฤษะ ตมะได้บังคับให้มนุษย์กระทำความดี ดังนั้น เราสามารถตีความได้ว่า การกระทำของมนุษย์ตามทฤษฎีของภควัทคีตา มีลักษณะเป็นนิยัตินิยม (Determinism) คือ มีความเชื่อว่า การกระทำของมนุษย์ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้าแล้ว (Antony Flew, 1979: 117) มนุษย์ไม่ได้มีเจตจำนงเสรีในการกระทำ แต่ก็เป็นที่น่าแปลกใจว่า หากคุณของประภฤติบังคับให้มนุษย์กระทำความดี ทำไม ภควัทคีตาถึงสอนให้มนุษย์ทำความดี ทั้ง ๆ การกระทำของมนุษย์ถูกควบคุมโดยคุณของประภฤติตั้งแต่แรกอยู่แล้ว

สืบเนื่องจากการที่ภควัทคีตาสอนให้มนุษย์ทำความดี และสอนวิธีการหลุดพ้นจากกรรม ภควัทคีตาสอนให้มนุษย์กระทำความดีโดยไม่หวังผลของกรรม คำว่า การกระทำความดีโดยไม่หวังผลตอบแทน กับคำว่า การสละกรรม มีความหมายอย่างเดียวกัน ภควัทคีตาเน้นย้ำว่า การกระทำความดี

๖. **มายา คือ สัตว์ ๕ ตระกูล จะอย่างไรก็ตาม เงื่อนไขสำหรับบุคคลที่ต้องการเข้าถึงอาตมัน คือ จะต้องทำ**
ความดี แต่ไม่ควรหวังผลของการทำความดี เพราะหากหวังผลจากการทำความดี ก็ขัดแย้งกับ
กรรมโยคะดังได้กล่าวมาข้างต้น

3. ภาตติโยคะ คือ การมีใจมุ่งอยู่กับอาตมัน มีความภักดีต่ออาตมัน ภควคคีตาได้กล่าวไว้ว่า บุคคลจะได้เห็นรูปร่างของอาตมันได้อย่างถ่องแท้ ก็ต่อเมื่อมีความภักดีต่ออาตมัน มีอาตมันเป็นเป้าหมายเท่านั้น เพราะว่า ไม่มีใครสามารถเห็นอาตมันได้ด้วยพระเวท การบำเพ็ญตบะ การให้ทาน และยัญพิธีเลย (กฤษณะไทวปาย นวยาส, (2479): 91) ดังนั้น ภควคคีตาจึงได้กล่าวไว้ว่า บุคคลใดมีความประสงค์จะเห็นหรือเข้าถึงอาตมัน จงมีความภักดีในอาตมันอย่างสม่ำเสมอ ผูกใจไว้กับอาตมัน ควบคุมอินทรีย์ รู้ประจักษ์ชัดว่าสรรพสิ่งมีความเสมอกัน ยินดีในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ บุคคลนั้นย่อมสามารถเข้าถึงอาตมันได้โดยแท้ และอาตมันจะช่วยอุทิศถึงบุคคลผู้มีใจผูกติดอยู่กับอาตมันให้ขึ้นจากสังสารวัฏ ในทางกลับกัน บุคคลใดมีใจเกี่ยวข้องกับพระพรหมซึ่งไม่มีรูปร่าง บุคคลนั้นย่อมเข้าถึงอาตมันได้โดยยาก (กฤษณะไทวปาย นวยาส, (2479): 92-93) นอกจากนี้ ภควคคีตายังได้กล่าวไว้อีกว่า บุคคลใดมีความเมตตา กรุณาต่อสรรพสัตว์ ปราศจากอหังการ มมังการ ไม่ยินดีในร้ายในโลกธรรม คือ ความสุขและความทุกข์ มิตร ศัตรู ความหนาว ความร้อน การนบถือ การดูหมิ่น ยินดีพอใจด้วยวัตถุที่ตนมี บังคับจิตใจมีใจและปัญญามั่นคงในอาตมัน มีความภักดีต่ออาตมัน บุคคลนั้นย่อมเป็นที่รักของอาตมัน (กฤษณะไทวปาย นวยาส, (2479): 94-95)

จะเห็นได้ว่า ภาตติโยคะ ตามทฤษฎีของภควคคีตา คือ การมีจิตใจมุ่งมั่น แน่วแน่ ภักดีต่ออาตมัน ไม่ใช่การภักดีต่อพระพรหม ในแง่นี้ เราอาจจะมองได้ว่า ภควคคีตาอาจจะเป็นคัมภีร์ของนิกายไวษณพที่นับถือพระศิวะ ทั้งนี้ก็เพราะว่า ภควคคีตาไม่ได้ให้ความสำคัญกับการนับถือพระพรหมของนิกายไศวะ

ฉะนั้น เมื่อมาถึงตรงนี้ จะเห็นได้ว่า เป้าหมายสูงสุดในทฤษฎีของภควคคีตา คือ อาตมัน บุคคลปฏิบัติตามกรรมโยคะ ชยญาณโยคะ และภาตติโยคะก็เพื่อเข้าถึงอาตมัน จะอย่างไรก็ตาม ในระหว่างที่บุคคลยังไม่สามารถเข้าถึงอาตมันได้ นอกจากบุคคลจะต้องปฏิบัติตามโยคะ 3 ประการดังกล่าวแล้ว ภควคคีตาก็ยังสอนให้บุคคลบำเพ็ญฌาน (ธยานโยคะ) เพื่อทำจิตใจให้บริสุทธิ์และประทับประคองจิตใจให้อยู่กับอาตมัน ทั้งนี้เพื่อจะได้บรรลุสันติสุขคือ นิพพาน ซึ่งมีอยู่ในอาตมัน โดยมีวิธีปฏิบัติดังนี้ คือ บุคคลควรมองหาสถานที่อันเงียบสงบ ภูเขาตาสนะ นั่งบนตาสนะ ดำรงกาย ศีรษะ และคอให้อยู่ในระดับเดียวกัน เ่งเฉพาะปลายจมูกของตน ไม่ปล่อยให้จิตใจฟุ้งซ่าน ช่มจิตใจและอินทรีย์ กำจัดความหวังออกจากใจ มีใจแน่วแน่อยู่กับอาตมันอย่างต่อเนื่อง ไม่มีเรื่องอื่นอยู่ภายในจิตใจนอกจากอาตมัน บุคคลเมื่อกระทำได้เช่นนี้ ย่อมได้รับสันติสุขคือนิพพานอันมีอยู่ในอาตมัน (กฤษณะไทวปาย นวยาส, (2479): 45-46) หากเราพิจารณาการบำเพ็ญฌาน (ธยานโยคะ) ตามทฤษฎีของภควคคีตา เราอาจจะกล่าวได้ว่า มีความคล้ายคลึงกันกับการเจริญอานาปานสติในพุทธศาสนา ตรงที่เ่งปลายจมูก แต่ก็มีแตกต่างกันในแง่ที่ว่า อานาปานสติในพุทธศาสนาเ่งที่ปลายจมูกแล้วกำหนดลมหายใจเข้าออกเป็นอารมณ์ ส่วนการบำเพ็ญฌาน (ธยานโยคะ) เ่งที่ปลายจมูกแล้วกำหนดอาตมันเป็นอารมณ์ อย่างไรก็ตาม แม้การบำเพ็ญฌาน (ธยานโยคะ) ในภควคคีตากับอานาปานสติในพุทธศาสนาจะมีความคล้ายคลึงกันบางประการ เราก็

ไม่อาจกล่าวได้ว่า ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูรับอิทธิพลมาจากพระพุทธศาสนา ทั้งนี้ก็เพราะว่า ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูอาจจะมีธยานโยคะมาแต่เดิมอยู่แล้ว

การเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและคัมภีร์ภควัคคีตา

จากการศึกษาคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตาแล้วนำคำสอนเรื่องโยคะของทั้งสองคัมภีร์มาเปรียบเทียบกันเพื่อให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างกัน มีข้อค้นพบดังต่อไปนี้

เมื่อพิจารณาในมิติด้านคำศัพท์ จะพบว่า พระไตรปิฎกและภควัคคีตาได้เลือกใช้คำว่า “โยคะ” เหมือนกัน กล่าวคือ พระไตรปิฎกนำเสนอคำสอนเรื่องโยคะ 4 ประเภท คือ กามโยคะ ภวโยคะ ทิฏฐิโยคะและอวิชชาโยคะ ส่วนภควัคคีตาได้นำเสนอคำสอนเรื่องโยคะ 3 ประการ คือ กรรมโยคะ ชญานโยคะและภักติโยคะ แต่เมื่อพิจารณาในมิติด้านเนื้อหา จะพบว่า คำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตามีความแตกต่างกันโดยสิ้นเชิง เพราะว่า พระไตรปิฎกนำเสนอคำสอนเรื่องโยคะในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความยินดีใน กาม (กามโยคะ) ความยินดีพอใจในภพ (ภวโยคะ) ความยินดีพอใจในทิฏฐิ (ทิฏฐิโยคะ) ความไม่รู้เท่าทันอารมณ์ทางอายตนะ (อวิชชาโยคะ) ส่วนภควัคคีตานำเสนอคำสอนเรื่องโยคะในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความกรรมตามหน้าที่หรือการกระทำความกรรมโดยไม่หวังผลของกรรม (กรรมโยคะ) ความพยายามเข้าไปรู้แจ้ง อาตมมัน (ชญานโยคะ) ความจงรักภักดีต่ออาตมมัน มีอาตมมันเป็นจุดมุ่งหมาย (ภักติโยคะ)

อย่างไรก็ตาม แม้เราจะทราบว่า คำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตามีความแตกต่างกัน แต่ไม่ได้หมายความว่า คำสอนเรื่องโยคะในภควัคคีตาจะหาจุดร่วมกับคำสอนอื่น ๆ ในพระไตรปิฎกไม่ได้ ฉะนั้น เมื่อเราเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในภควัคคีตากับคำสอนอื่น ๆ ในพระไตรปิฎก จะพบว่า กรรมโยคะ คือ กระทำตามหน้าที่ เข้ากันได้กับคำสอนเรื่องอนุปาทาน คือ ความไม่ยึดมั่นถือมั่น ในพระไตรปิฎก ชญานโยคะ คือ การเข้าไปรู้แจ้งอาตมมัน เข้ากันได้กับคำสอนเรื่องมรรคผล คือ ธรรมที่ทำหน้าที่ละกิเลส ในพระไตรปิฎก ภักติโยคะ คือ ความจงรักภักดีต่ออาตมมัน เข้ากันได้กับคำสอนเรื่องศรัทธา คือ ความเชื่อมั่นต่อพระรัตนตรัย ในพระไตรปิฎก อย่างไรก็ตาม การที่คำสอนเรื่องโยคะในภควัคคีตาเข้ากันได้กับคำสอนบางอย่างในพระไตรปิฎก ไม่ได้หมายความว่า คำสอนเรื่องโยคะในภควัคคีตาและคำสอนเรื่องอนุปาทาน มรรคผล ศรัทธามีความเหมือนกันทุกประการ คำสอนดังกล่าวมีความเหมือนกันบางประการเท่านั้น เพราะเมื่อเราวิเคราะห์ในเชิงลึก จะพบว่า คำสอนเรื่องโยคะในภควัคคีตากับคำสอนเรื่องอนุปาทาน มรรคผล ศรัทธาในพระไตรปิฎกมีความแตกต่างกันในรายละเอียดปลีกย่อย กล่าวคือ กรรมโยคะเกี่ยวกับการกระทำความกรรมโดยไม่หวังผลของกรรม ส่วนอนุปาทาน (ความไม่ยึดมั่น) เกี่ยวกับความปล่อยวางในขั้น 5 คือ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างกว่ากรรมโยคะในภควัคคีตา ชญานโยคะเกี่ยวกับการเข้าไปรู้แจ้งอาตมมันหรือเข้าถึงความเป็นอันเดียวกันกับอาตมมัน ส่วนมรรคผลเกี่ยวกับการละกิเลสเพื่อไม่มาเวียนว่ายตายเกิดอีก ภักติโยคะเกี่ยวกับความจงรักภักดีในอาตมมันเท่านั้น

ไม่มอบใจให้กับเทพเจ้าอื่น ส่วนศรัทธาเกี่ยวกับความเชื่อมั่นในพระรัตนตรัย คือ พระพุทธเจ้า พระธรรม พระสงฆ์ ไม่จำกัดวงแคบเฉพาะพระพุทธเจ้าเท่านั้น

บทสรุป

จากการศึกษาเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตา สามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า โยคะในพระไตรปิฎก หมายถึง กีเลสเครื่องร้อยรัดผูกพันสัตว์ให้เวียนว่ายตายเกิดในวัฏสงสาร มี 4 ประการ ได้แก่ (1) กามโยคะ คือ ความยินดีติดใจในกามคุณ 5 ประการ มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ (2) ภวโยคะ คือ ความยินดีพอใจในรูปภพ อรูปภพ รวมถึงการติดสุขในฌาน (3) ทิฏฐิโยคะ คือ ความยินดีพอใจในสัสสตทิฏฐิ และทิฏฐิ 62 ประการ (4) อวิชาโยคะ คือ การไม่รู้เท่าทันผัสสายตนะ 6 ประการ ได้แก่ จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส ส่วนโยคะในภควัคคีตา หมายถึง แนวทางการปฏิบัติเพื่อเข้าถึงอาตมัน มี 3 ประการ ได้แก่ (1) กรรมโยคะ คือ การกระทำความดีตามหน้าที่ (2) ชยญาณโยคะ คือ การเข้าไปรู้แจ้งอาตมันด้วยญาณ (3) ภาตติโยคะ คือ ความจงรักภักดีต่ออาตมัน มีอาตมันเป็นเป้าหมาย เมื่อเปรียบเทียบคำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตา พบว่า (1) ด้านความเหมือน คำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตา มีความเหมือนกันในแง่ของคำศัพท์ เพราะว่า พระไตรปิฎกและภควัคคีตาได้ใช้คำว่า “โยคะ” เหมือนกัน (2) ด้านความแตกต่าง คำสอนเรื่องโยคะในพระไตรปิฎกและภควัคคีตามีความแตกต่างกันในแง่เนื้อหา เพราะว่า พระไตรปิฎกนำเสนอคำสอนเรื่องโยคะในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับความยินดีในกาม (กามโยคะ) ความยินดีพอใจในภพ (ภวโยคะ) ความยินดีพอใจในทิฏฐิ (ทิฏฐิโยคะ) ความไม่รู้เท่าทันอารมณ์ทางอายตนะ (อวิชาโยคะ) ส่วนภควัคคีตานำเสนอคำสอนเรื่องโยคะในลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการกระทำความดีตามหน้าที่ (กรรมโยคะ) ความพยายามเข้าไปรู้แจ้งอาตมัน (ชยญาณโยคะ) ความจงรักภักดีต่ออาตมัน มีอาตมันเป็นจุดหมาย (ภาตติโยคะ) กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ พระไตรปิฎกนำเสนอคำสอนเรื่องโยคะในเชิงอกุศล ส่วนภควัคคีตานำเสนอคำสอนเรื่องโยคะในเชิงกุศล

บรรณานุกรม

- กฤษณะไทวปายนวยาส. (2479). **ศรัทธาทภควัคคีตา**. แปลโดย แสง มนวิฑูร. พระนคร: โรงพิมพ์เจริญอักษรเจริญทัศน์ (เอจ้อวฮง).
- ประเวศ อินทองปาน. (2563). **ศาสนาเชิงวิเคราะห์และเปรียบเทียบ**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พระมหาดาวสยาม วชิรปัญโญ. (2557). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในอินเดีย**. กรุงเทพมหานคร: เอกพิมพ์ไท.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). **พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2533). **มโนรปฐมนิยาม อังคุตตรนิกายภูกถาย ทุกาทินิปาตสูตรต
วณณนา (ทุติโย ภาค).** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2537). **สารตมณชฺสา อังคุตตรฎีกา (ทุติโย ภาค).** กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์วิญญาน.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2553). **อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ทุก-จุตก
นิบาต มโนรปฐมนิ ภาค 2 ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). **อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อุทาน
ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2556). **อรรถกถาภาษาไทย พระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย อิติวุตตกะ
ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย.
- เสฐียร พันธรังสี. (2546). **ศาสนาเปรียบเทียบ.** กรุงเทพมหานคร: เอมี เทรดิง.
- เสถียร โพธิ์นันทะ. (2543). **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราช
วิทยาลัย.
- Antony Flew. (1979). **A Dictionary of Philosophy.** London and Basingstoke: Pan Books
and Macmillan Press.
-

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์
กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
Development of a learning management model that emphasizes practical skills
and creativity in the vocational subject group (crafts), Grade 5

นิพัทธา แสงทอง

Nipattra Saengthong

โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง)

Municipal 1 School (Bannaimuang)

Corresponding Author; e-mail : non.silpa@gmail.com

บทคัดย่อ

การพัฒนาแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนา สร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ และศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง) เทศบาลเมืองเพชรบูรณ์ จำนวน 35 คน การวิจัยเป็นการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนรู้ แผนการจัดการเรียนรู้ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะปฏิบัติ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ และแบบสอบถามความพึงพอใจ ผลการศึกษาพบว่า 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาพบว่าปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่พบ ได้แก่ ครูขาดความรู้ความเข้าใจ ด้านการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ไม่ส่งเสริมทักษะปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์เท่าที่ควร สื่อการเรียนและหนังสือแบบเรียนมีน้อยและไม่สอดคล้องกับบริบท 2) รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอนดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตทักษะ ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นที่ 4 ขั้นเชื่อมโยงทักษะ และขั้นที่ 5 ขั้นสร้างสรรค์ และ 3) ผลการทดลองใช้พบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.72/82.50 นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับดี นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับดี และความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้พบว่าโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ : รูปแบบการจัดการเรียนรู้, ทักษะปฏิบัติ, ความคิดสร้างสรรค์

ABSTRACT

Development of a learning management model focusing on practical skills and creativity, Career and Technology Subject Group (Crafts), Grade 5. The objectives were to study basic data for the development, create a learning management model, and study the results of using a learning management model that emphasizes practical skills and creativity. The sample group was 35 grade 5/3 students at Municipal 1 School (Bannaimuang), Phetchabun Municipality. The research was a research and development. The instruments used in the study included a learning management model, a learning management plan, an achievement test, a practical skills test, a creativity test, and a satisfaction questionnaire. The results of the study found that: 1) The study of basic data on the development found that the problems in learning management included: teachers lacked knowledge and understanding of learning management, the learning process did not promote practical skills and creativity as it should have, there were few learning media and textbooks that were not consistent with the context. 2) The learning management model has 5 steps of organizing activities as follows: Step 1, Learning Step, Step 2, Skill Demonstration Step, Step 3, Sub-skill Practice Step, Step 4, Skill Linking Step, and Step 5, Creativity Step. 3) The results of the experiment found that: The learning management model has an efficiency of 81.72/82.50. Students have higher academic achievement after studying than before studying with statistical significance at the .01 level. Students have a good average score for overall practical skills. Students have a good average score for overall creativity. And the satisfaction of students who study using the learning management model is found to be at the highest level overall.

Keywords : learning management model, practical skills, creative thinking

บทนำ

สถานศึกษาที่รับผิดชอบการจัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานนี้ มีหน้าที่จัดการศึกษาเพื่อมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกคนให้เป็นมนุษย์ที่มีความสมดุล ด้านร่างกาย ความรู้ คุณธรรม มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและพลโลก ยึดมั่นการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีความรู้ ทักษะพื้นฐานและเจตคติที่จำเป็นต่อการศึกษาคือ การประกอบอาชีพและการศึกษาตลอดชีวิต (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551 : 4) ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพนี้ กำหนดไว้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพที่เป็นกลุ่มสาระเกี่ยวกับการสร้างความรู้ ความเข้าใจ และพัฒนาทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การอาชีพและนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างมีความคิด

สร้างสรรค์ เห็นแนวทางการประกอบอาชีพ รักและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงาน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551 : 1) การจัดการศึกษาวิชาชีพมีจุดประสงค์ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และแสดงพฤติกรรม 3 ด้าน ได้แก่ ความสามารถทางสติปัญญา (intellectual skills) เป็นการใช้ความรู้ที่มีในสมองเพื่อคิดแก้ปัญหาต่างๆ ให้ลุล่วงไป ความสามารถทางทักษะกล้ามเนื้อ (physical or motor skills) เป็นความสามารถด้านการปฏิบัติงานใช้ทักษะกล้ามเนื้อทำงานร่วมกับเครื่องมือหรืออุปกรณ์ตามขั้นตอนเพื่อให้ได้ผลงานถูกต้องในเวลาที่เหมาะสม และลักษณะกิจนิสัยในการทำงาน (work habit) เป็นการสะท้อนกิจนิสัยของบุคคลในการทำงาน ที่แสดงถึงความตระหนัก ความรับผิดชอบ และเจตคติที่ดีต่างๆ ในการทำงาน (สุรินทร์ บุญสนอง, 2558 : 1-2)

กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ ถือว่าเป็นสาระการเรียนรู้ที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ มีทักษะพื้นฐานจำเป็นต่อการดำรงชีวิตและรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง สามารถนำความรู้เกี่ยวกับการดำรงชีวิต การอาชีพและเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในการทำงานอย่างสร้างสรรค์ แข่งขันในสังคมไทยและสากล เห็นแนวทางการประกอบอาชีพ รักการทำงานและมีเจตคติที่ดีต่อการทำงานสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างพอเพียงและมีความสุข (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551 : 1) งานประดิษฐ์เป็นงานหนึ่งในกลุ่มสาระการเรียนรู้ มีสาระสำคัญเกี่ยวกับการดำรงชีวิตและครอบครัวเกี่ยวกับการทำงานในชีวิตประจำวันช่วยเหลือตนเอง ครอบครัว สังคม ในสภาพเศรษฐกิจพอเพียง และอาชีพที่เกี่ยวข้องกับทักษะที่จำเป็นต่ออาชีพ เพราะสภาพทั่วไปของสังคมไทยกำลังเปลี่ยนผ่านจากสังคมเกษตรไปสู่สังคมเมือง สิ่งของเครื่องใช้ เครื่องประดับสามารถซื้อหาได้จากร้านค้าหรือห้างสรรพสินค้า นักเรียนจึงขาดทักษะในงานฝีมือหรืองานประดิษฐ์ ดังนั้นควรส่งเสริมนักเรียนเป็นนักประดิษฐ์โดยการจัดการเรียนรู้พัฒนาคุณลักษณะ ทักษะของนักคิดสร้างสรรค์ ส่งเสริมให้ผู้เรียนสนใจในงานประดิษฐ์ การจัดโอกาสและประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อให้เกิดการค้นพบวิธีการรูปแบบ นำเครื่องมือ เทคโนโลยี หรือภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีอยู่มาประยุกต์ใช้ รวมทั้งการเรียนรู้งานประดิษฐ์ที่เป็นเอกลักษณ์ของชาติเป็นสิ่งที่เกื้อกูลวิถีทางวัฒนธรรมดังกล่าวได้อีกทางหนึ่งด้วย

โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง) จัดการเรียนรู้ที่เกี่ยวข้องกับสาระการเรียนรู้ท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต สภาพแวดล้อม และการประกอบอาชีพของคนในชุมชน ตามนโยบายการบริหารจัดการหลักสูตรที่กำหนดให้มีกรอบหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สถานศึกษาใช้เป็นแนวทางการจัด กิจกรรมการเรียนรู้เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของชุมชน เกิดความรักความภาคภูมิใจในท้องถิ่นของตน (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2553 : 21) โดยเฉพาะการประดิษฐ์จากเศษวัสดุที่มีอยู่มากในพื้นที่ของโรงเรียนและชุมชนมาใช้จัดการเรียนรู้ เป็นประเด็นหนึ่งที่ปรากฏในแผนปฏิบัติการประจำปีของจังหวัดเพชรบูรณ์ งานประดิษฐ์เป็นการนำเศษวัสดุหรือวัสดุต่าง ๆ มาดัดแปลง และประกอบกันให้เกิดประโยชน์เป็นของเล่นของใช้ หรือของประดับตกแต่ง ถือเป็นงานที่เกิดจากความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์ (สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์, 2564 : 78) อย่างไรก็ตามผลการจัดการเรียนรู้งานประดิษฐ์ของโรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง) นั้นยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

ปัญหาส่วนใหญ่เกิดจากการจัดการเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้องเหมาะสม ทั้งวิธีการจัดการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ ตำราและเอกสารเพื่อการค้นคว้ามีน้อย รวมทั้งจะทำให้ให้นักเรียนเกิดความสนใจมีความเข้าใจเนื้อหาสาระ และนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้เป็นเรื่องค่อนข้างยาก เพื่อแก้ปัญหาดังกล่าวครูต้องแสวงหากระบวนการเรียนรู้ที่จะดึงดูดความสนใจของนักเรียนให้มีความสนใจ ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ในสาระการเรียนรู้ที่รับผิดชอบให้มากยิ่งขึ้น

จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงได้ศึกษาสังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้นำมาพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมสอดคล้องกับบริบทของผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีทักษะปฏิบัติและรู้จักคิดสร้างสรรค์ผลงานหรือนวัตกรรมที่เกิดจากความรู้อย่างของตนเอง กำหนดองค์ประกอบ และขั้นตอนการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 เพื่อให้เกิดคุณประโยชน์ต่อวงการศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. เพื่อสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
3. เพื่อศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์

1. วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) เพื่อพัฒนาทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5
2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ระดับประถมศึกษา จำนวน 10 คน และนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4/3 โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง) ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 35 คน
3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบวิเคราะห์เอกสารการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์)

4. วิธีดำเนินการ ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเรียนรู้ ทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงาน อาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยใช้แบบวิเคราะห์เอกสาร และศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอน พฤติกรรมการเรียนของนักเรียน และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) โดยใช้แบบสัมภาษณ์

5. การวิเคราะห์ข้อมูล แบบวิเคราะห์เอกสารการจัดการเรียนรู้ และแบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เนื้อหาและนำเสนอแบบพรรณนาวิเคราะห์

ระยะที่ 2 การสร้างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์

1. วัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาและตรวจสอบคุณภาพรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญประเมินคุณภาพรูปแบบและเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 5 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ร่างรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

4. วิธีดำเนินการ จัดทำร่างรูปแบบและเครื่องมือประกอบรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบและเครื่องมือประกอบรูปแบบโดยผู้เชี่ยวชาญ และทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์

1. วัตถุประสงค์ เพื่อทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

2. กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/3 โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง) จังหวัดเพชรบูรณ์ ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 35 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบกลุ่ม โดยที่นักเรียนทุกห้องมีผลการเรียนไม่แตกต่างกันเนื่องจากโรงเรียนได้จัดนักเรียนแต่ละห้องแบบความสามารถของนักเรียน

3. แบบแผนการทดลอง เป็นแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียว ทำการวัดผลก่อนและหลังการทดลอง (one group pretest-posttest design)

4. วิธีดำเนินการ ชี้แจงรายละเอียดการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เป็นข้อมูลให้ผู้เรียนทราบ พร้อมทำความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การ

วัดและประเมินผล และกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติ จากนั้นทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง และทดสอบก่อนและหลังการเรียนรู้เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ทักษะปฏิบัติ ความคิดสร้างสรรค์ และความพึงพอใจของนักเรียน

5. เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

5.1 รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5

5.2 เครื่องมือประกอบรูปแบบ ได้แก่ แผนการจัดการเรียนรู้ และชุดกิจกรรม

5.3 เครื่องมือประเมินประสิทธิผลรูปแบบ ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะปฏิบัติ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน

6. การวิเคราะห์ข้อมูล แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน แบบวัดทักษะปฏิบัติ แบบวัดความคิดสร้างสรรค์ และแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) และนำเสนอแบบตารางประกอบการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มการงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) พบว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรมี 2 สาระ ได้แก่ การดำรงชีวิตและครอบครัว และการงานอาชีพ เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับงานบ้าน งานเกษตร และงานประดิษฐ์เป็นหลัก ปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่พบคือครูขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้ กระบวนการเรียนรู้ไม่ส่งเสริมทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์เท่าที่ควร สื่อการเรียนรู้และหนังสือแบบเรียนมีน้อย และไม่สอดคล้องกับบริบท

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี วัตถุประสงค์ สาระการเรียนรู้ ขั้นตอนการจัดกิจกรรม และการวัดและประเมินผล โดยขั้นตอนการจัดกิจกรรมมี 5 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตทักษะ ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นที่ 4 ขั้นเชื่อมโยงทักษะ และขั้นที่ 5 ขั้นสร้างสรรค์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.46)

3. การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า

3.1 ผลการทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5/4 โรงเรียนเทศบาล 1 (บ้านในเมือง) จำนวน 35 คน ปรากฏดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

คะแนน	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	8.17	0.85	81.72
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	33.00	2.37	82.50
ประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2) เท่ากับ 81.72/82.50			

จากตารางที่ 1 พบว่า นักเรียนมีคะแนนทดสอบระหว่างเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยรวมเฉลี่ย 8.17 คิดเป็นร้อยละ 81.72 และมีคะแนนทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์หลังเรียนโดยรวมเฉลี่ย 33.00 คิดเป็นร้อยละ 82.50 ดังนั้นประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้ (E_1/E_2) มีค่าเท่ากับ 81.72/82.50 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้

3.2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบคะแนนทดสอบของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

คะแนน	N	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	37	21.54	2.18	32.3584**
หลังเรียน	37	33.00	2.3	

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมีคะแนนหลังเรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3.3 ผลการวัดทักษะปฏิบัติของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 คะแนนทักษะปฏิบัติหลังเรียนของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

รายการ	ระดับคะแนน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. การวางแผนและเตรียมการ	3.62	0.46	ดีมาก
2. การทำงานตามขั้นตอน	3.50	0.48	ดีมาก
3. การปฏิบัติที่ชำนาญ	3.39	0.52	ดี
4. การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์	3.42	0.51	ดี
5. การแก้ปัญหา	3.53	0.49	ดีมาก
รวมเฉลี่ย	3.49	0.49	ดี

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.49$, S.D. = 0.49) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ การวางแผนและเตรียมการ ($\bar{X} = 3.62$, S.D. = 0.46) รองลงมาได้แก่การแก้ปัญหา ($\bar{X} = 3.53$, S.D. = 0.49) และการทำงานตามขั้นตอน ($\bar{X} = 3.50$, S.D. = 0.48) ตามลำดับ

3.4 ผลการวัดความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 คะแนนความคิดสร้างสรรค์หลังเรียนของนักเรียน

รายการ	ระดับคะแนน		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. ความคิดริเริ่ม	3.30	0.52	ดี
2. ความคิดคล่องแคล่ว	3.44	0.48	ดี
3. ความคิดยืดหยุ่น	3.52	0.48	ดีมาก
4. ความคิดละเอียดละออ	3.37	0.49	ดี
รวมเฉลี่ย	3.41	0.49	ดี

จากตารางที่ 4 พบว่า นักเรียนมีคะแนนความคิดสร้างสรรค์ทักษะปฏิบัติ โดยรวมอยู่ในระดับดี ($\bar{X} = 3.41$, S.D. = 0.49) ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ความคิดยืดหยุ่น ($\bar{X} = 3.52$, S.D. = 0.48) รองลงมาได้แก่ความคิดคล่องแคล่ว ($\bar{X} = 3.44$, S.D. = 0.48) และความคิดละเอียดละออ ($\bar{X} = 3.37$, S.D. = 0.49) ตามลำดับ

3.4 ผลการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ปรากฏผลดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้

รายการ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	ความหมาย
1. เรื่องที่เรียนรู้มีความน่าสนใจ	4.53	0.67	มากที่สุด
2. เนื้อหาไม่สอดคล้องกับความสามารถของนักเรียน*	4.41	0.79	มาก
3. วัสดุอุปกรณ์หาได้ในท้องถิ่น	4.28	0.96	มาก
4. ขั้นตอนการเรียนรู้เข้าใจง่าย	4.53	0.72	มากที่สุด
5. สื่อการเรียนรู้อ่านและเข้าใจได้ง่าย	4.66	0.55	มากที่สุด
6. นักเรียนไม่ได้ลงมือฝึกปฏิบัติ*	4.25	1.08	มาก
7. เนื้อหาสาระมีความเหมาะสม	4.44	0.80	มาก
8. ส่งเสริมให้นักเรียนได้รับความรู้มากขึ้น	4.53	0.62	มากที่สุด
9. ส่งเสริมให้นักเรียนเกิดทักษะการปฏิบัติงานมากขึ้น	4.41	0.79	มาก
10. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง	4.53	0.72	มากที่สุด
11. ส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักวางแผนขั้นตอน	4.63	0.61	มากที่สุด
12. นักเรียนเข้าใจในเนื้อหาสาระได้มากยิ่งขึ้น*	4.50	0.80	มาก
13. นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าเรื่องที่เรียนตามความต้องการ	4.25	0.95	มาก
14. นักเรียนทราบผลการเรียนทันทีหลังเรียนจบในเรื่องนั้น	4.59	0.67	มากที่สุด
15. นักเรียนสามารถย้อนกลับมาศึกษาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจได้	4.66	0.60	มากที่สุด
16. นักเรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น	4.66	0.55	มากที่สุด
17. นักเรียนเกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์	4.56	0.67	มากที่สุด
18. กระตุ้นให้นักเรียนอยากเรียนมากขึ้น	4.53	0.76	มากที่สุด
19. นักเรียนเกิดความสนุกสนานในการปฏิบัติงาน	4.47	0.80	มาก
20. นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้	4.72	0.52	มากที่สุด
รวมเฉลี่ย	4.51	0.75	มากที่สุด

*คำถามทางลบ

จากตารางที่ 5 พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.75) ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด 3 ลำดับแรกได้แก่ นักเรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ($\bar{X} = 4.72$, S.D. = 0.52) รองลงมาคือ สื่อการเรียนรู้อ่านและเข้าใจได้ง่าย ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.55) นักเรียน

สามารถย้อนกลับมาศึกษาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจได้ ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.60) และนักเรียนมีความสนใจในการเรียนมากขึ้น ($\bar{X} = 4.66$, S.D. = 0.55) ตามลำดับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มการทำงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) พบว่าการเรียนรู้ตามหลักสูตรมี 2 สาระ คือ การดำรงชีวิตและครอบครัวและการอาชีพ เนื้อหาส่วนใหญ่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับงานบ้าน งานเกษตร และงานประดิษฐ์ เป็นหลัก หลักสูตรเปิดกว้างให้ผู้เรียนเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ เพราะวิชาการงานอาชีพเป็นงานที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักงาน ทำงานเป็น มีนิสัยที่ดีในการทำงาน เป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพในอนาคตโดยเฉพาะงานประดิษฐ์ที่เป็นประเด็นการจัดการเรียนรู้เป็นงานต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ มีประโยชน์ใช้สอย ความสวยงามและประณีต งานประดิษฐ์เป็นส่วนหนึ่งของศิลปหัตถกรรมเป็นการสร้างสรรค์ศิลปวัตถุด้วยฝีมืออันประณีตบรรจงโดยมีจุดประสงค์และความต้องการของการสร้างเพื่อประโยชน์ใช้สอยที่มีความงาม ความคิดสร้างสรรค์ และการประติดประต่อย ปัญหาการจัดการเรียนรู้ที่พบคือ ครูขาดความรู้ความเข้าใจด้านการจัดการเรียนรู้เนื่องจากไม่ได้จบมาตรงสาขาวิชา ครูอาศัยความสนใจและประสบการณ์มาจัดการเรียนรู้โดยจัดการเรียนรู้ตามเนื้อหาและวิธีการที่หลักสูตรและคู่มือครูกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพกำหนด อย่างไรก็ตามพบว่ากระบวนการเรียนรู้ไม่ส่งเสริมทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์เท่าที่ควร เพราะการเรียนรู้เพื่อไปสู่เป้าหมายนี้ครูผู้สอนจะต้องใช้เทคนิควิธีการอธิบาย แนะนำ และสาธิตต้นแบบเพื่อให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ ประกอบกับสื่อการเรียนรู้และหนังสือแบบเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้มีน้อยและไม่สอดคล้องกับบริบท สอดคล้องกับผลการศึกษาของพัชรภาพร ศรีจันทร์อินทร์ (2561) ระบุปัญหาในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนงานประดิษฐ์ ที่ครูผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบเดิม ไม่มีการเปลี่ยนแปลง เน้นครูเป็นผู้ออกแบบการเรียนรู้ มีการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ไม่เป็นระบบ หรือไม่มีรูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อการจัด การเรียนรู้โดยเฉพาะวิชาปฏิบัติ ลักษณะกิจกรรมไม่เน้นความสำคัญของผู้เรียนเท่าที่ควร ไม่เปิดโอกาสให้เรียนรู้ตามความต้องการ ความสนใจและความถนัดของผู้เรียน จินตนา ศุภกรธนสาร (2564) ระบุว่า การสอนของครูเน้นการอธิบายและปฏิบัติให้ดูเป็นตัวอย่างแล้วให้นักเรียนปฏิบัติตาม ต้องการผลงานที่ตรงตามตัวอย่าง จึงไม่สามารถเชื่อมโยงไปสู่การคิดสร้างสรรค์ได้

2. รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โดยมีขั้นตอนการจัดกิจกรรม 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 ขั้นเรียนรู้ ขั้นที่ 2 ขั้นสาธิตทักษะ ขั้นที่ 3 ขั้นปฏิบัติทักษะย่อย ขั้นที่ 4 ขั้นเชื่อมโยงทักษะ และขั้นที่ 5 ขั้นสร้างสรรค์ รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีคุณภาพ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.40$, SD = 0.46) และมีประสิทธิภาพเท่ากับ 82.63/81.22 เนื่องจากดำเนินการออกแบบและพัฒนาโดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา การวางแผนการอย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์

มาตรฐานและนำไปใช้ให้เกิดประสิทธิผล เริ่มตั้งแต่การศึกษาข้อมูลพื้นฐานการพัฒนาทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) เพื่อให้ทราบแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ที่เป็นแนวทางการจัดการเรียนรู้การงานอาชีพ ทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ การศึกษาสภาพการจัดการเรียนรู้ของผู้สอน พฤติกรรมการเรียนรู้ และพื้นฐานการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นข้อมูลพื้นฐานการสร้างและพัฒนารูปแบบ นำร่องเสนอผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น การปรับปรุงแก้ไขก่อนนำไปทดลองกับนักเรียนรายบุคคล กลุ่มเล็ก และภาคสนาม และนำผลที่ได้ปรับปรุงรูปแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความถูกต้องสมบูรณ์ก่อนนำไปทดลองใช้จริง กระบวนการนี้สอดคล้องกับการพัฒนารูปแบบของสมบูรณ์ พันธุ์ (2560) และจินตนา ศุภกรธนาสาร (2564)

3. การทดลองใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า 1) รูปแบบการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพเท่ากับ 81.72/82.50 เป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ 80/80 เนื่องจากนักเรียนได้รับการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ซึ่งได้พัฒนาทักษะปฏิบัติโดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมากได้แก่ การวางแผน และเตรียมการ การทำงานตามขั้นตอน การปฏิบัติที่ชำนาญ การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ และการแก้ปัญหา กระบวนการเรียนรู้เริ่มจากการให้ความรู้ สาธิตให้ดู เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเลียนแบบทักษะ และฝึกหัดทักษะนั้นโดยใช้สถานการณ์จริง เพื่อนำไปสู่ความชำนาญในการปฏิบัติ กิจกรรมการเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้หลากหลายน่าสนใจ กระตุ้นให้ผู้เรียนร่วมกันศึกษาแล้วสะท้อนความเข้าใจ รวมทั้งการให้นักเรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มตามแนวคิดการร่วมมือกันเรียนรู้ร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาและร่วมสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับสมบูรณ์ พันธุ์ (2560) พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 85.10/ 82.57 และพัชรพร ศรีจันทร์อินทร์ (2561) พบว่ารูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 88.99/84.76 2) นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เนื่องจากนักเรียนได้รับการพัฒนาความสามารถในการเรียนโดยครูส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้วัตถุประสงค์ของรูปแบบ การพัฒนาความสนใจ ความกระตือรือร้น เกิดทักษะปฏิบัติ และความคิดสร้างสรรค์ กระตุ้นให้นักเรียนพัฒนาแรงจูงใจในการเรียนรู้ เพื่อให้บรรลุตามความต้องการพัฒนาผลงานตามแนวคิดของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งกระบวนการเรียนรู้ตามรูปแบบได้จัดลำดับการเรียนรู้เหมาะสมและชัดเจน สอดคล้องกับพัชรพร ศรีจันทร์อินทร์ (2561) และจินตนา ศุภกรธนาสาร (2564) พบว่า นักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีคะแนนเฉลี่ยหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ 3) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยทักษะปฏิบัติโดยรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากรูปแบบการจัด การเรียนรู้มีแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมและสนับสนุนให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรม โดยขึ้นปฏิบัติทักษะย่อยเมื่อนักเรียนได้เห็นภาพรวมของการกระทำหรือทักษะทั้งหมดนักเรียนจะต้องสังเกตและทำตามไปทีละส่วนอย่างช้าๆ โดยครูไม่มีการสาธิตหรือแบบอย่างให้ดูหากติดขัดจุดใด ครูให้คำชี้แนะและช่วยแก้ไขจนนักเรียนทำได้ เมื่อได้แล้วครูจึง

เริ่มสาธิตทักษะย่อยส่วนต่อไป นักเรียนปฏิบัติทักษะย่อยนั้นจนทำได้ ทำเช่นนี้เรื่อยไปจนกระทั่งครบทุกส่วนของชิ้นงาน และในขั้นเชื่อมโยงทักษะเมื่อนักเรียนปฏิบัติทักษะย่อยได้แล้ว ครูจะแนะนำเทคนิควิธีการที่มีความละเอียดชัดเจน และประณีตสวยงามมากขึ้น จากนั้นนักเรียนปฏิบัติทักษะย่อยต่อเนื่องกัน ตั้งแต่ต้นจนจบ และฝึกปฏิบัติหลายครั้ง จนกระทั่งปฏิบัติทักษะที่สมบูรณ์ได้อย่างชำนาญ อย่างไรก็ตาม จะพบว่าในระยะแรกของการจัดการเรียนรู้ตามรูปแบบนักเรียนมีคะแนนทักษะปฏิบัติค่อนข้างต่ำ และเพิ่มสูงขึ้นทุกระยะของการจัดการเรียนรู้ 4) นักเรียนมีคะแนนเฉลี่ยความคิดสร้างสรรค์โดยรวมอยู่ในระดับดี ทั้งนี้เนื่องจากนักเรียนได้รับการพัฒนาจากการที่เปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานสิ่งประดิษฐ์ตามความคิดของตนเองตามขั้นที่ 5 ขั้นสร้างสรรค์ ที่ส่งเสริมให้นักเรียนรับรู้วัตถุประสงค์ในขอบเขตกระบวนการคิดสร้างสรรค์ ได้แก่ ความคิดริเริ่ม ความคิดคล่องแคล่ว ความคิดยืดหยุ่น และความคิดละเอียดลออ พัฒนาความสนใจความกระตือรือร้นและทักษะการปฏิบัติ มีการวิเคราะห์เกี่ยวกับการวางแผนและเตรียมการ การทำงานตามขั้นตอน การปฏิบัติที่ชำนาญ การใช้เครื่องมือและอุปกรณ์ การแก้ปัญหา ตามขั้นตอนของรูปแบบ และ 5) ความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนโดยใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากความรู้สามารถนำความรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ที่ดีช่วยให้ผู้เรียนได้รับสาระความรู้ต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต เช่น การสอนเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความสนใจของผู้เรียนโดยสอนเน้นเพียงไม่กี่หัวข้อ แต่เป็นลักษณะการเรียนรู้เจาะลึก มากกว่าเรียนรู้อย่างผิวเผินในหลายหัวข้อทำให้การสอนสัมฤทธิ์ผล มีสื่อการเรียนรู้อ่านและเข้าใจได้ง่าย ชุดกิจกรรมการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์เป็นเอกสารประกอบพัฒนาขึ้นตามรูปแบบ ชุดกิจกรรมที่นำมาใช้พัฒนามืออัมพาตประกอบครบสมบูรณ์ตั้งแต่ชื่อกิจกรรม คำชี้แจง บทบาทครู นักเรียน แบบทดสอบก่อนเรียน แบบทดสอบหลังเรียน ใบความรู้ ใบกิจกรรม แบบประเมินและเอกสารอ้างอิงตามลำดับ นอกจากนี้ยังได้จัดรูปแบบการเขียนและการใช้สื่อประกอบเนื้อหาทั้งภาพประกอบ แผนภูมิ ตาราง สื่อประกอบเหล่านี้ได้ช่วยให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหามากขึ้น นักเรียนสามารถย้อนกลับมาศึกษาเนื้อหาที่ไม่เข้าใจได้ และรูปแบบทำให้นักเรียนมีสนใจการเรียนมากขึ้น เพราะขั้นตอนการจัดการเรียนรู้เป็นระบบ เรียนรู้จากง่ายไปหายาก รวมทั้งการจัดการเรียนรู้มีชุดกิจกรรมสำหรับผู้เรียนได้ใช้ สื่อการสอนที่บรรจุไว้ในชุดกิจกรรมมุ่งที่จะฝึกฝนทักษะและให้ผู้เรียนมีโอกาสดำเนินการร่วมกัน

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาไปใช้

1.1 ก่อนนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ไปใช้จัดการเรียนรู้ ควรศึกษา สร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับทุกองค์ประกอบของรูปแบบเพื่อให้สามารถดำเนินการจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 การดำเนินตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ให้ประสบผลสำเร็จควรเตรียมภาระงานที่มีเนื้อหาและกิจกรรมที่สร้างความสนใจแก่นักเรียน เนื่องจากการจัดการเรียนรู้บางส่วนอาจอยู่นอกห้องเรียนเนื่องจากเวลาในการปฏิบัติกิจกรรมใช้เวลานาน โดยครูไม่สามารถจัดการหรือควบคุมได้แต่กิจกรรมนี้มีผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้งานประดิษฐ์เป็นอย่างยิ่ง

1.3 เวลาที่ใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้แต่ละขั้นตอนสามารถยืดหยุ่นตามความเหมาะสม โดยหน่วยการเรียนรู้แรกๆ อาจใช้เวลาจัดกิจกรรมการเรียนรู้มากกว่าปกติเนื่องจากครูและนักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ แต่การเรียนรู้ในระยะต่อมาจะกระชับขึ้น และเป็นไปตามแผน การจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดการเรียนรู้แต่ละครั้งควรจัดกิจกรรมให้ครบทุกขั้นตอนเพื่อให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาและเกิดทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์อย่างแท้จริง

2. ข้อเสนอแนะในการศึกษาครั้งต่อไป

2.1 ควรนำรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่เน้นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพ (งานประดิษฐ์) ไปใช้พัฒนาผู้เรียนในกลุ่มสาระการเรียนรู้อื่น เนื้อหาอื่น หรือระดับชั้นอื่น เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิภาพของรูปแบบการจัดการเรียนรู้

2.2 การศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาตัวแปรตามที่เป็นทักษะปฏิบัติและความคิดสร้างสรรค์เป็นส่วนที่มีความต้องการจำเป็นเร่งด่วนที่ควรได้รับการพัฒนา แต่ทักษะอื่นยังมีประเด็นที่ต้องพัฒนาหลายประการ ดังนั้นควรประยุกต์ใช้รูปแบบการพัฒนานี้พัฒนาทักษะด้านอื่นด้วย

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- จินตนา ศุภกรณสาร. (2564). การพัฒนารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี เพื่อส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์และทักษะงานประดิษฐ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. **วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาศักยภาพกำลังคน เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก**. 1(1) : 42-61.
- พัชรพร ศรีจันทร์อินทร์. (2561). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนงานประดิษฐ์เรื่องสิ่งประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยีสำหรับนักเรียนที่มีความบกพร่องทางการได้ยินชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น. ขอนแก่น: โรงเรียนโสตศึกษาจังหวัดขอนแก่น.
- สมบุรณ์ พันธุ์. (2560). การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนตามทฤษฎีการสร้างความรู้เพื่อพัฒนาชุดฝึกเสริมทักษะงานประดิษฐ์บายศรีสู่ขวัญประยุกต์ กลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและ

เทคโนโลยี สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2. วารสารมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอภัยภูเบศร. 6(2) : 86-98.

สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์. (2564). แผนปฏิบัติการประจำปี พ.ศ. 2564 จังหวัด

เพชรบูรณ์. เพชรบูรณ์ : กลุ่มนโยบายและแผน สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดเพชรบูรณ์.

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา. (2551). ตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้แกนกลาง กลุ่มสาระการ

เรียนรู้การทำงานอาชีพและเทคโนโลยี ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

_____. (2553). แนวทางการบริหารจัดการหลักสูตรตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน

พุทธศักราช 2551. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

สุรินทร์ บุญสนอง. (2558). การพัฒนารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพ

หลักสูตรฐานสมรรถนะรายวิชา. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้า

พระนครเหนือ.

มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูร์ : วิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญา ALBERT CAMOUR'S CONCEPT OF GOOD LIFE: AN ANALYSIS THROUGH A BUDDHISTPHILOSOPHY PERSPECTIVE

พระมหาสุพัทธ์ วชิราวุโส

เกรียงไกร พินยารักษ์

ยุทธนา พุนเกิดมะเร็ง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยเขตนครราชสีมา

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Nakhonratchasima Campus

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษามโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูร์ 2) เพื่อศึกษามโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะพุทธปรัชญา 3) เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ชีวิตที่ดีของอัลแบร์ การ์มูร์ตามทรรศนะพุทธปรัชญา เป็นการวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการวิจัย พบว่า

1. มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูร์ คุณค่าหรือความหมายของชีวิตเป็นเรื่องเฉพาะตน และสามารถค้นหาหรือสร้างขึ้นได้ จากการตระหนักรู้ในชีวิตที่มีอยู่ของตน รวมถึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนเอง และนำออกมาใช้อย่างเต็มที่สำหรับการเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิต อย่างมีสติที่มั่นคงและต่อเนื่องอยู่กับกาลปัจจุบัน แม้ว่าในที่สุดแล้ว ชีวิตจะต้องสิ้นสุดลงด้วย ความตาย

2. มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะพุทธปรัชญา ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่ดำเนินตามหลักศีลของศีล 5 กุศลกรรมบถ 10 และหลักมรรคมีองค์ 8 ชีวิตที่ดีคือการเข้าใจในทุกข์ รู้สาเหตุของทุกข์ เป็นชีวิตที่มีเป้าหมายและสามารถลงมือกระทำด้วยตนเองเพื่อบรรลุปเป้าหมายในการดำเนินชีวิตได้ อุดมคติของชีวิตตามหลักการพื้นฐานตามทรรศนะพุทธปรัชญาที่ปรากฏในคัมภีร์คำสอนของพุทธปรัชญา มี 2 ระดับ ระดับที่ 1 คือโลกียธรรม ซึ่งเป็นชีวิตที่ดีของผู้ครองเรือน ระดับที่ 2 คือโลกุตตรธรรม เป็นชีวิตที่ดีระดับสูงสามารถพ้นจากพันธนาการ ความโลภ ความโกรธ และความหลงได้ เป็นอิสระทางจิตโดยหมายถึงพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์

3. วิเคราะห์มโนทัศน์ชีวิตที่ดีของอัลแบร์ การ์มูร์ตามทรรศนะพุทธปรัชญา พุทธปรัชญาเห็นด้วยกับชีวิตที่ดี คือการมีเสรีภาพ เป็นชีวิตที่มนุษย์ออกแบบเองโดยไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับหรืออำนาจของใคร คุณค่าชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับมนุษย์เป็นผู้กำหนด สำหรับเรื่องความตายทรรศนะของอัลแบร์ การ์มูร์กับพุทธปรัชญาเห็นตรงกันว่าความตายเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัว ชีวิตของทุกคนจะต้องเผชิญด้วยกันทุกคน การดำเนินชีวิตในปัจจุบันเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องทำให้ดีที่สุดโดยไม่คิดถึงโลกหน้า พุทธปรัชญาเห็นว่า

ชีวิตที่ดีคือ จะต้องเน้นปัจเจกและสังคมทั้ง 2 อย่างจะต้องไปด้วยกันมีทรรศนะมองเป็นกลางไม่สุดโต่ง แต่สำหรับอัลแบร์ การ์มัวร์ เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าสังคม

คำสำคัญ : มโนทัศน์,ชีวิตที่ดี,อัลแบร์ การ์มัวร์ ,พุทธปรัชญา

ABSTRACT

This research study The objectives are 1) to study the concept of good life according to the viewpoint of Albert Carmur 2) to study the concept of good life according to the viewpoint of Buddhist philosophy. 3) To analyze Albert's concept of a good life. Carmur followed the views of Buddhist philosophy. This research is qualitative research

The research results found that

1. The concept of a good life according to Albert Carmur. The value or meaning of life is a personal matter. and can be searched or created From awareness of one's existing life including the potential that exists within oneself and put it to full use for living or sustenance With a mind that is stable and continuous in the present moment. Even though in the end Life must end with death.

2. The concept of a good life according to Buddhist philosophy. A good life is a life that follows the precepts of the 5 precepts, the 10 meritorious actions, and the Eightfold Path. A good life is an understanding of suffering. Know the cause of suffering It is a life with goals and you can take action yourself to achieve your goals in life. The ideals of life according to the basic principles of Buddhist philosophy that appear in the teachings of Buddhist philosophy have two levels. The first level is Lokiyadhamma, which is the good life of the householder. The second level is Lokuttadhamma. It is a high level of good life, able to escape bondage, greed, anger, and delusion. Being mentally independent means being a Sotapanna ascending to an Arahant.

3. Analyze Albert's concept of the good life. Carmur followed the views of Buddhist philosophy. Buddhist philosophy agrees on the good life. is to have freedom It is a life that man has designed himself without being under anyone's control or authority. The value of human life is determined by humans. As for death, Albert's views Carmur and Buddhist philosophy agree that following is not something to be afraid of. Everyone's life must be faced together. Living in the present is something that humans must do their best without thinking about the next world. Buddhist philosophy sees a good life as Emphasis must be placed on the individual and society. Both must go together with a

neutral viewpoint, not extremes. But for Albert Camus, the emphasis was on the individual rather than society

Keyword : Concept, Albert camour's, Good life, Buddhist Philosophy

บทนำ

ปัญหาหนึ่งที่ยังหาข้อยุติไม่ได้เกี่ยวกับเรื่องชีวิตกับคำถามที่ว่า ชีวิตที่ดีนั้นคืออะไร ในโลกใบนี้ต่างมีคำตอบมากมาย ยกตัวอย่างเช่น ศาสนาพราหมณ์ – ฮินดูเชื่อว่าชีวิตที่ดีคือการเข้าไปถึงพรหมมัน พระผู้สร้าง หรือการเข้าถึงสิ่งสูงสุดก็คือ ปรมาตมันนั่นเอง ศาสนาพุทธก็เชื่อว่า ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสุขระดับโลกียะ และระดับโลกุตระคือเข้าถึงนิพพาน หรือกลุ่มคนที่ไม่มีศาสนาก็อาจจะตอบว่าชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มนุษย์กำหนดชะตาเองไม่มีพระเจ้าใดมีดลบันดาลมีอำนาจเหนือมนุษย์ ปัญหาเหล่านี้จึงเป็นปัญหาที่ยังต้องการหาคำตอบต่อไปถึงแม้ว่าจะมีคำตอบอยู่บ้างแล้วส่วนหนึ่ง

แนวคิดชีวิตที่ดีของอัลแบร์ กามูส์ (Albert Camus) ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีเสรีภาพ สามารถเลือกกระทำตัดสินใจได้ กามูส์เป็นนักปรัชญาสายอัตถิภาวนิยมความเขามีความพยายามพยายามที่จะตอบคำถามเกี่ยวกับธาตุแท้ของมนุษย์ สำหรับปรัชญาสำนักอัตถิภาวนิยมแล้ว มนุษย์ คือ สิ่งมีชีวิตที่ อยู่-ใน-โลก สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับโลกโดยผ่านส่วนประกอบพื้นฐานคือ กาย และ จิต (พินิจ รัตนกุล, ปรัชญาชีวิตมอง-ปอล ชาร์ตร์, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพฯ : สามัญชน, 2555), หน้า 47) ซึ่งทั้งสองส่วนต่างมีคุณลักษณะเฉพาะของตนเอง แต่ยังคงสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน กล่าวคือ กาย มีลักษณะที่แน่นอน มีรูปพรรณสัณฐานที่สามารถมองเห็นและสัมผัสจับต้องได้ แต่ไม่สามารถเคลื่อนไหวหรือเปลี่ยนแปลงใดๆ ได้ด้วยตัวเอง ในขณะที่จิตนั้น มีลักษณะที่ตรงกันข้าม คือ มีลักษณะที่โปร่งใส ว่องเปลว มีอำนาจและพลังที่จะเคลื่อนไหวไปในกาลเวลาได้ด้วยตัวเอง แต่จิตก็ไม่สามารถที่จะติดต่อหรือรับรู้โลกได้โดยตรง ต้องอาศัยกายหรือร่างกาย ในการที่จะติดต่อหรือรับรู้โลกผ่านทางประสาทสัมผัส และเกิดเป็นการตอบสนองการรับรู้หรือการกระทำหรือพฤติกรรมต่าง ๆ ที่ทำให้การดำรงชีวิตของมนุษย์มีการเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา นับตั้งแต่เกิดจนตาย นอกจากอำนาจและพลังที่จะเคลื่อนไหวไปในกาลเวลาด้วยตัวเองของจิตแล้ว จิตยังมีความสามารถอีกประการหนึ่ง คือ ความสามารถในการยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งต่าง ๆ ที่ได้สำนึกรู้หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วจะพบว่า ความสามารถที่จะเลือกหรือปฏิเสธสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้นั้น คือ การแสดงออกอย่างหนึ่งของสิ่งที่เรียกว่า เสรีภาพ

สำหรับอัลแบร์ กามูส์ (Albert Camus) นักเขียน-นักปรัชญาชาวฝรั่งเศส เชื้อสายอัลจีเรีย อีกคนหนึ่ง ซึ่งเป็นนักปรัชญาคนสำคัญของสำนักอัตถิภาวนิยมในยุคสมัยเดียวกับชาร์ตร์ มีแนวคิดทางปรัชญาเกี่ยวกับความจริงแท้ของมนุษย์ว่า แท้จริงแล้ว แก่นแท้หรือสาระของมนุษย์นั้น หาความแน่นอนไม่ได้ (Absurdity, Meaningless) และความมีอยู่ของมนุษย์นั้น ไม่มีรูปแบบที่แท้จริง (Non form, Non style) กล่าวคือ สภาพร่างกายเราก็เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา สาระที่แท้จริงแบบตายตัวของมนุษย์จึงไม่มี แต่สาระความเป็นตัวของมนุษย์เองยังคงมีอยู่ มนุษย์ทุกคนมีความเป็นตัวของตัวเอง

ตัวเอง ที่แตกต่างกันไปอย่างไม่มีใครมาแทนใครได้ (ดูรายละเอียดใน, สุพัตรา คำแก้ว, “แนวคิดเรื่องมนุษย์ของอัลแบร์ กามูส์”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตร- มหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554), หน้า 103) ส่วนแนวคิดทางจริยศาสตร์ อันเป็นแนวคิดที่ว่าด้วยเรื่องเป้าหมายของชีวิต คุณค่าของชีวิต และความสุข เป็นต้น เป็นไปในลักษณะต่อต้านแนวคิดทางจริยศาสตร์ของสังคมในช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากปฏิเสธการให้คุณค่าและความหมายของชีวิต ดังที่ถูกกำหนดไว้อย่างตายตัวจากกลุ่มแนวคิดต่าง ๆ ในสังคม (วันชาติ ชาญวิจิตร, “การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานวรรณกรรมของอัลแบร์ กามูส์”, วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2554), หน้า 377–378) แนวคิดชีวิตที่ดีในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ ถือได้ว่าเป็นหนึ่งในแนวคิดทางจริย-ศาสตร์ที่กามูส์ให้ความสำคัญมาก โดยได้กล่าวไว้ในงานวรรณกรรมหลายชิ้นอย่างมีนัยสำคัญว่า เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต ความสุข และการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่มนุษย์ต้องเผชิญอยู่เสมอในการดำรงชีวิต รวมถึงการต้องเผชิญกับโลกอันไร้เหตุผลที่ตนอาศัยอยู่

สำหรับพุทธปรัชญามีคำสอนเกี่ยวกับชีวิตที่ดีซึ่งมีหลักการดำเนินชีวิตในทางปรัชญาริยกว่าหลักจริยศาสตร์เพื่อชีวิตที่ดี เช่น หลัก ศีล 5 หลักกุศลกรรมบถ 10 และมรรคมีองค์ 8 และในหลักพุทธปรัชญาได้มีการกล่าวถึงตัวอย่าง บุคคลที่มีชีวิตที่ดียกตัวอย่างเช่น พระพุทธเจ้า พระอรหันต์สาวก อุบาสก อุบาสิกา เป้าหมายการใช้ชีวิตของพุทธปรัชญามีทั้งระดับชาวบ้านและระดับสูงสุดคือพระนิพพาน พุทธปรัชญาได้ให้ความสำคัญกับหลักการดังกล่าวเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของมนุษย์สู่ความสุขที่แท้จริง

จากข้อมูลทีกล่าวนำข้างต้นเกี่ยวกับชีวิตที่ดีผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาค้นคว้าเพื่อหาคำตอบว่าชีวิตที่ดีของกามูส์มีความสอดคล้องและมีประเด็นไหนบ้างที่ขัดแย้งกัน โดยใช้พุทธปรัชญาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ผ่านแนวคิดชีวิตที่ดีของกามูส์ แนวคิดเรื่องชีวิตที่ดีของอัลแบร์ กามูส์ อยู่ในงานวรรณกรรมของเขานั้น เป็นแนวคิดที่มีความหมายที่ลุ่มลึกและน่าสนใจ เพราะเกี่ยวข้องกับการใช้ชีวิตของมนุษย์โดยตรง แต่ยังขาดผู้สนใจที่จะศึกษาให้ละเอียดและอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจ จึงสมควรที่จะนำมาศึกษาวิเคราะห์เพื่อให้เกิดความชัดเจนว่า มโนทัศน์ชีวิตที่ดีในทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ นั้นเป็นอย่างไร ธรรมชาติของมนุษย์คืออะไร ชีวิตของมนุษย์มีอะไรเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ และมีทัศนะอย่างไรต่อแนวคิดเรื่องเสรีภาพ คุณค่าของชีวิต ความตาย และโลกที่มนุษย์อาศัยอยู่นี้ จะทำให้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เพื่อความสุขที่แท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษามโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ กามูร์
2. เพื่อศึกษามโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะพุทธปรัชญา
3. เพื่อวิเคราะห์มโนทัศน์ชีวิตที่ดีของอัลแบร์ กามูร์ตามทรรศนะพุทธปรัชญา

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเอกสาร

ผู้วิจัยได้แยกประเภทในการศึกษาวิจัยดังนี้

ก) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (Primary Source) ได้แก่พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2539 เนื้อหาจากหนังสือความเรียงเชิงปรัชญาของกามุสในภาคภาษาไทยเรื่อง เทพตำนานซีซิฟ ที่แปลจากต้นฉบับภาษาฝรั่งเศสชื่อ Le Mythe de Sisyphe เป็นหลักในการศึกษา เนื้อหาในหนังสือประกอบด้วยความเรียงหลายชิ้นที่กามุสเขียนขึ้นเพื่อนำเสนอแนวคิดทางปรัชญาในประเด็นต่าง ๆ จึงเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงสาระสำคัญของแนวคิดทางปรัชญาของกามุส และประกอบกับการศึกษางานประพันธ์ประเภทนวนิยายของกามุสในภาคภาษาไทย เช่น คนนอก มนุษย์สองหน้า ความตายอันแสนสุข เป็นต้น ที่แฝงไว้ด้วยทัศนะทางปรัชญาผ่านทางตัวละครในเรื่อง

ข) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่อรรถกถา ฎีกา อนุฎีกา คัมภีร์นอกนอกพระไตรปิฎก รวมถึงการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมจาก หนังสือ บทความ เอกสารทางวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. ขอบเขตด้านเนื้อหา

- (1) ศึกษาโน้ตทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มัวร์
- (2) ศึกษาโน้ตทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะพุทธปรัชญา
- (3) วิเคราะห์โน้ตทัศน์ชีวิตที่ดีของอัลแบร์ การ์มัวร์ตามทรรศนะพุทธปรัชญา

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการวิจัยโดยมีขั้นตอนดังนี้

1. รวบรวมผลงานของอัลแบร์ กามุสในภาคภาษาไทย รวมถึงงานวิจัย วิทยานิพนธ์ และเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโน้ตทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มัวร์ : วิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญา และศึกษาข้อมูลพุทธปรัชญาผ่านข้อมูลปฐมภูมิ ทุติยภูมิและงานวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาค้นคว้าผลงานที่รวบรวมได้ทั้งหมด โดยเลือกเฉพาะส่วนที่พูดถึงแนวคิดเกี่ยวกับโน้ตทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มัวร์ และพุทธปรัชญา ประเด็นเรื่อง ธรรมชาติของมนุษย์ เสรีภาพ คุณค่าของชีวิต ความตาย ความจริงแท้ของโลก และการเป็นอยู่ในโลก

3. วิเคราะห์โน้ตทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มัวร์ : ว่ามีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างไร ในทัศนะของอัลแบร์ กามุสกับพุทธปรัชญา

สรุปผลการวิจัย

1. มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูร์ คุณค่าหรือความหมายของชีวิตเป็นเรื่องเฉพาะตน และสามารถค้นหาหรือสร้างขึ้นได้ จากการตระหนักรู้ในชีวิตที่มีอยู่ของตน รวมถึงศักยภาพที่มีอยู่ภายในตนเอง และนำออกมาใช้อย่างเต็มที่สำหรับการเป็นอยู่หรือการดำรงชีวิต อย่างมีสติที่มั่นคงและต่อเนื่องอยู่กับกาลปัจจุบัน แม้ว่าในที่สุดแล้ว ชีวิตจะต้องสิ้นสุดลงด้วย ความตาย

2. มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะพุทธปรัชญา ชีวิตที่ดี คือ ชีวิตที่ดำเนินตามหลักศีลของศีล 5 กุศลกรรมบถ 10 และหลักมรรคมีองค์ 8 ชีวิตที่ดีคือการเข้าใจในทุกข์ รู้สาเหตุของทุกข์ เป็นชีวิตที่มีเป้าหมายและสามารถลงมือกระทำด้วยตนเองเพื่อบรรลุเป้าหมายในการดำเนินชีวิตได้ อุดมคติของชีวิตตามหลักการพื้นฐานตามทฤษฎีพุทธปรัชญาที่ปรากฏในคัมภีร์คำสอนของพุทธปรัชญา มี 2 ระดับ ระดับที่ 1 คือโลกียธรรม ซึ่งเป็นชีวิตที่ดีของผู้ครองเรือน ระดับที่ 2 คือโลกุตตรธรรม เป็นชีวิตที่ดีระดับสูงสามารถพ้นจากพันธนาการ ความโลภ ความโกรธ และความหลงได้ เป็นอิสระทางจิตโดยหมายถึงพระโสดาบันขึ้นไปจนถึงพระอรหันต์

3. วิเคราะห์มโนทัศน์ชีวิตที่ดีของอัลแบร์ การ์มูร์ตามทฤษฎีพุทธปรัชญา พุทธปรัชญาเห็นด้วยกับชีวิตที่ดี คือการมีเสรีภาพ เป็นชีวิตที่มนุษย์ออกแบบเองโดยไม่ได้อยู่ภายใต้การบังคับหรืออำนาจของใคร คุณค่าชีวิตของมนุษย์ขึ้นอยู่กับมนุษย์เป็นผู้กำหนด สำหรับเรื่องความตายทฤษฎีของอัลแบร์ การ์มูร์กับพุทธปรัชญาเห็นตรงกันว่าความตายเป็นสิ่งที่ไม่น่ากลัว ชีวิตของทุกคนจะต้องเผชิญด้วยกันทุกคน การดำเนินชีวิตในปัจจุบันเป็นสิ่งที่มนุษย์จะต้องทำให้ดีที่สุดโดยไม่คิดถึงโลกหน้า พุทธปรัชญาเห็นว่าชีวิตที่ดีคือ จะต้องเน้นปัจเจกและสังคมทั้ง 2 อย่างจะต้องไปด้วยกันมีทฤษฎีมองเป็นกลางไม่สุดโต่ง แต่สำหรับอัลแบร์ การ์มูร์ เน้นความเป็นปัจเจกบุคคลมากกว่าสังคม

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัย "มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูร์ : วิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญา" เป็นความพยายามอันน่าสนใจในการเชื่อมโยงโลกทัศน์ของนักคิดสองแม้จะอยู่ต่างยุคต่างสมัยและต่างวัฒนธรรมแต่กลับมีจุดร่วมทางความคิดที่ชวนให้ขบคิดโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “เสรีภาพ” อันเป็นหัวใจสำคัญของการมีชีวิตที่ดีการนำปรัชญาของกามูส์มาวิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญานั้นเปรียบเทียบการเปิดบทสนทนาข้ามวัฒนธรรมระหว่างความคิดตะวันตกและตะวันออกเผยให้เห็นทั้งความสอดคล้องและความแตกต่างซึ่งช่วยให้เราเข้าใจแนวคิดของกามูส์ได้อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้นหนึ่งในข้อค้นพบที่สำคัญของงานวิจัย คือการที่ทั้งกามูส์และพุทธปรัชญาต่างให้คุณค่ากับ “เสรีภาพ” กามูส์มองว่าเสรีภาพเป็นธรรมชาติที่มีอยู่ในตัวมนุษย์เป็นสิ่งที่ไม่มีใครสามารถมอบให้หรือพรากไปจากเราได้ขณะที่พุทธปรัชญาเน้นย้ำถึง “อิตตาหิ อิตตโน นาโถ” ตนเป็นที่พึ่งแห่งตนสนับสนุนให้มนุษย์ใช้ปัญญาและความเพียรเพื่อปลดปล่อยตนเองจากพันธนาการของกิเลสอันเป็นหนทางสู่เสรีภาพที่แท้จริงอย่างใดก็ได้ งานวิจัยชี้ให้เห็นว่าเสรีภาพในทัศนะของกามูส์นั้นมีลักษณะ “ปัจเจก” มากกว่าเน้นย้ำถึงเสรีภาพในการเลือกและ

ตัดสินใจของแต่ละบุคคลโดยไม่ยึดติดกับกรอบของสังคม ศาสนา หรือศีลธรรมในขณะที่พุทธปรัชญา มองว่าเสรีภาพต้องมาพร้อมกับ “ความรับผิดชอบ” และการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติจุดที่น่าสนใจอีกประการหนึ่ง คือการมองโลกที่แตกต่างกันของทั้งสองสำนักกามูส์มองว่าโลก “ไร้สาระ” พันวิสัยที่มนุษย์จะเข้าใจอย่างถ่องแท้ในขณะที่พุทธปรัชญามองโลกตามความเป็นจริงสอนให้เข้าใจกฎแห่งกรรมและความไม่เที่ยงแท้ของสรรพสิ่ง

อย่างไรก็ดี ทั้งกามูส์และพุทธปรัชญาต่างเน้นย้ำถึงความสำคัญของ “การมีชีวิตอยู่ในปัจจุบัน” กามูส์มองว่าปัจจุบันเป็นสิ่งที่เดียวที่มนุษย์สามารถสัมผัสและรับรู้ได้อย่างแท้จริงส่วนพุทธปรัชญาสอนให้มี “สติ” รู้เท่าทันความเป็นไปในขณะปัจจุบัน เพื่อหลุดพ้นจากความทุกข์ที่เกิดจากการยึดติดกับอดีตหรืออนาคตงานวิจัยชิ้นนี้นับว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการทำความเข้าใจแนวคิดของกามูส์ผ่านพุทธปรัชญาเป็นการจุดประกายให้เกิดคำถามและการอภิปรายเกี่ยวกับความหมายของชีวิตที่ดีและหนทางสู่การมีชีวิตอยู่อย่างมีความหมายท่ามกลางโลกที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอน

อย่างไรก็ดี งานวิจัยยังเปิดช่องให้ศึกษาต่อยอดในประเด็นต่างๆ ได้อีกมากเช่น การวิเคราะห์เชิงลึกเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิด “ความไร้สาระ” ของกามูส์กับหลักธรรมเรื่อง “อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา” ของพุทธปรัชญาหรือการเปรียบเทียบแนวคิดเรื่อง “ความตาย” และ “ความทุกข์” ของทั้งสองสำนักการศึกษาเปรียบเทียบเช่นนี้จะช่วยให้เราเห็นภาพรวมของโลกทัศน์

ของนักคิดทั้งสองได้ชัดเจนยิ่งขึ้นและนำไปสู่ความเข้าใจอันลึกซึ้งยิ่งขึ้นเกี่ยวกับความหมายของชีวิตที่ดีและหนทางสู่การมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุขท่ามกลางความท้าทายของโลกปัจจุบัน งานวิจัยนี้ สอดคล้อง" วันชาติ ชาญวิจิตร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานวรรณกรรมของอัลแบร์ กามูส์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในส่วนที่กล่าวถึงความหมายของชีวิตที่ดี การใช้ชีวิตอย่างมีความรับผิดชอบ และการอยู่ร่วมกันในสังคม และสอดคล้องกับ สุพัตรา คำแก้ว ได้ทำการศึกษาวินิจฉัยเรื่อง “แนวคิดเรื่องมนุษย์ของอัลแบร์ กามูส์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในส่วนที่กล่าวถึง ความมีอยู่ของมนุษย์ เสรีภาพ และคุณค่าของชีวิต และงานวิจัยของสิริจิตต์ ปันเงิน ศึกษาวิจัยเรื่อง “ความตายในทัศนะของกามูส์” ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยในส่วนที่กล่าวถึงความหมายของความตาย การเผชิญหน้ากับความตาย และการใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่า

องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากงานวิจัย "มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ กามูส์ : วิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญา"งานวิจัยชิ้นนี้เปรียบเสมือนการเดินทางทางปัญญาที่นำพาเราไปสำรวจโลกทัศน์ของนักคิดสองผู้ยิ่งใหญ่จากต่างวัฒนธรรม ต่างยุคสมัย แต่กลับมีจุดร่วมทางความคิดอันน่าทึ่ง อัลแบร์ กามูส์ นักเขียนและนักปรัชญาสายอัตถิภาวนิยม ผู้โด่งดังจากผลงานแนวเสียดสีชีวิตและสังคม และพุทธปรัชญาเถรวาทเส้นทางแห่งปัญญาอันเก่าแก่ของโลกตะวันออก ที่ชี้ทางสู่การหลุดพ้นจากทุกข์การเดินทางครั้งนี้ นำพาเราไปพบกับคำตอบอันเรียบง่ายแต่ลุ่มลึกของคำถามอันเป็นนิรันดร์ "ชีวิตที่ดีคืออะไร?" กามูส์มอง

ว่า ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีเสรีภาพ เป็นชีวิตที่มนุษย์สามารถกำหนดชะตาชีวิตของตนเองได้ปราศจากพันธนาการจากกรอบความคิด ความเชื่อ หรือบรรทัดฐานทางสังคมเขานั่นยิ่งถึงความสำคัญของการตระหนักรู้ในชีวิตที่มีอยู่ของการดึงเอาศักยภาพภายในออกมาใช้อย่างเต็มที่ และการใช้ชีวิตอย่างมีสติรู้เท่าทันความเป็นไปของโลกและชีวิตพุทธปรัชญาเถรวาทมองว่า ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่ดำเนินไปตามครรลองธรรมที่ประกอบไปด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา อันเป็นหนทางดับทุกข์ พุทธปรัชญานำเสนอชีวิตที่ดีในสองระดับ คือ โลกียธรรมหรือชีวิตที่ดีของผู้ครองเรือนที่มุ่งเน้นความสุขทางโลกและ โลกุตตรธรรม หรือชีวิตที่ดีระดับสูง ที่มุ่งสู่การหลุดพ้นจากกิเลสและบรรลถึงความสุขที่แท้จริงอันเป็นนิรันดร์แม้ว่ากามุสจะเน้นย้ำถึงเสรีภาพของปัจเจกบุคคล ในขณะที่พุทธปรัชญานำเสนอการเดินทางสายกลางที่ประกอบไปด้วยทั้งการพัฒนาตนเองและการอยู่ร่วมกันในสังคมแต่งงานวิจัยนี้เผยให้เห็นถึงจุดร่วมทางความคิดที่น่าสนใจหลายประการทั้งสองสำนักเห็นพ้องต้องกันว่า เสรีภาพเป็นสิ่งสำคัญยิ่งเป็นหัวใจสำคัญของการกำหนดชีวิตที่ดี พุทธปรัชญาสนับสนุนให้มนุษย์มีอิสระในการคิด ตัดสินใจ และเลือกวิถีชีวิตด้วยตนเองเช่นเดียวกับกามุสทั้งสองสำนักมองว่า คุณค่าของชีวิตอยู่ที่การใช้ชีวิตอย่างเต็มที่ที่พุทธปรัชญาสอนให้ใช้ชีวิตด้วยการเจริญสติอยู่กับปัจจุบันขณะ ไม่ยึดติดกับอดีตหรืออนาคตสอดคล้องกับแนวคิดของกามุสที่เน้นย้ำการมีชีวิตอย่างตระหนักรู้ในปัจจุบันทั้งสองสำนักมองว่า ความตายเป็นความจริงของชีวิตเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนต้องเผชิญอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้กามุสมองว่า ความตายทำให้ชีวิตไร้สาระขณะที่พุทธปรัชญามองว่าความตายเป็นเพียงการเปลี่ยนผ่านไม่มีสิ่งใดเที่ยงแท้แน่นอนในด้านการมองโลก พุทธปรัชญามองโลกตามความเป็นจริงเน้นการใช้ปัญญาในการพิจารณาชีวิตและโลกต่างจากกามุส ที่มองโลกในแง่ความไร้สาระอย่างไรก็ดี ทั้งสองสำนักต่างชี้ให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของโลกและความจำเป็นของการใช้ชีวิตอย่างมีสติงานวิจัยชิ้นนี้ชี้ให้เห็นว่า แม้จะมีความแตกต่างในรายละเอียดแต่ปรัชญาของอัลแบร์ การ์มูส และพุทธปรัชญาเถรวาทต่างนำเสนอแนวทางอันทรงคุณค่าในการเข้าใจชีวิตที่ดีและการใช้ชีวิตอย่างมีความหมายท่ามกลางความไม่แน่นอนของโลกเป็นแรงบันดาลใจให้เราตระหนักถึงคุณค่าของชีวิตการใช้ชีวิตอย่างมีเสรีภาพและสติและการเผชิญหน้ากับความจริงของชีวิตอย่างกล้าหาญ

ภาพที่ 1.1 : มโนทัศน์ชีวิตที่ดีตามทัศนะของอัลแบร์ การ์มูส
: วิเคราะห์ผ่านมุมมองพุทธปรัชญา

บรรณานุกรม

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พินิจ รัตนกุล. (2555). ปรัชญาชีวิต ฌอง-ปอล ซาทร์. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ : สามัญชน.

วันชาติ ชาญวิจิตร. (2554). การศึกษาวิเคราะห์แนวคิดทางจริยศาสตร์ในงานวรรณกรรมของอัลแบร์

แกมูส. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัย ขอนแก่น.

สุพัตรา คำแก้ว. (2554). “แนวคิดเรื่องมนุษย์ของอัลแบร์ แกมูส”. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาปรัชญา. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

วิเคราะห์ขันติเพื่อสร้างบารมีธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท Exploring the Role of Tolerance in Cultivating Spiritual Perfections in Theravada Buddhism

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

เมธา หริมเทพาธิป

Metha Harimtepathip

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Graduate School, Suan Sunandha Rajabhat University

Corresponding author, e-mail : metha.ha@ssru.ac.th

บทคัดย่อ

ขันติหรือความอดทนเป็นหนึ่งในบารมี 10 ที่มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาจิตใจและสร้างพื้นฐานสำหรับการบรรลุธรรม ขันติครอบคลุมทั้งการอดทนอดกลั้นต่อความทุกข์ทั้งหลาย ความยากลำบากทางกายและจิตใจ รวมถึงการลดละอารมณ์เชิงลบด้วย การวิเคราะห์ความหมาย บทบาท และวิธีการฝึกขันติในชีวิตประจำวันในบทความนี้ได้อ้างอิงเนื้อหาจากพระไตรปิฎก เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งเปรียบเทียบขันติในฐานะบารมีธรรมแห่งพระพุทธศาสนิกายเถรวาทและนิกายมหายาน

สำหรับพระพุทธศาสนาในฝ่ายเถรวาทนั้น ขันติถูกเน้นในบริบทแห่งการพัฒนาส่วนบุคคล โดยมุ่งเน้นการลดละกิเลสและการบรรลุนิพพาน ขณะที่ฝ่ายมหายาน ขันติถูกมองในบริบทของการเสียสละและการช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้พ้นจากทุกข์ ดังนั้น การเปรียบเทียบนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความเหมือนและความแตกต่างในมิติของการบำเพ็ญขันติอย่างเห็นได้ชัด กล่าวคือการอดทนต่อความทุกข์เพื่อบรรลุเป้าหมายส่วนบุคคลได้รับการเน้นย้ำในฝ่ายเถรวาท ส่วนการกล้าเผชิญปัญหาอุปสรรคเพื่อประโยชน์สุขของผู้อื่นได้รับการเน้นย้ำในฝ่ายมหายาน

คำสำคัญ: ขันติ, บารมี 10, พระพุทธศาสนิกายเถรวาท, พระพุทธศาสนิกายมหายาน

ABSTRACT

Khanti, or patience, is one of the Ten Perfections (pāramī) that plays a vital role in Buddhism, aiming to cultivate the mind and lay the groundwork for spiritual attainment. It encompasses enduring various forms of suffering—both physical and mental—as well as relinquishing negative emotions. This article analyzes the meaning, role, and methods of practicing khanti in daily life, drawing on the Tipiṭaka, relevant texts, and research. It also compares khanti as a Perfection in Theravada and Mahayana Buddhism.

In Theravada Buddhism, khanti is emphasized as part of individual development, focusing on abandoning defilements and attaining Nibbāna. In contrast, Mahayana Buddhism views khanti through the lens of self-sacrifice and assisting all sentient beings in overcoming suffering. This comparison highlights both the similarities and differences in the cultivation of khanti: Theravada underscores enduring hardship for one's own spiritual goal, while Mahayana emphasizes facing difficulties courageously for the benefit and well-being of others.

Keywords: Khanti, Ten Perfections, Theravada Buddhism, Mahayana Buddhism

บทนำ

ขันติ หรือความอดทน เป็นหนึ่งในคุณธรรมสำคัญที่พระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นย้ำในฐานะเครื่องมือสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถเผชิญกับความทุกข์และความเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้อย่างมีปัญญา ความหมายของขันติในพระพุทธศาสนาครอบคลุมถึงการอดทนในสามมิติหลัก ได้แก่ (1) การอดทนต่อความทุกข์หรืออุปสรรคทางกายภาพ เช่น ความเหน็ดเหนื่อยหรือความเจ็บปวด (2) การอดทนต่อคำวิจารณ์หรือการกระทำที่ไม่พึงประสงค์จากผู้อื่น และ (3) การอดทนในความเพียรเพื่อบรรลุเป้าหมายที่สำคัญ เช่น การพัฒนาตนเองหรือการบรรลุธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

ในบริบทของการพัฒนาคุณธรรม ขันติได้รับการยกย่องว่าเป็น "รากฐานของความสำเร็จ" ทั้งในทางโลกและทางธรรม พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ใน พระไตรปิฎก ว่า "ขันติ คือบารมีอันยอดเยี่ยม" (พระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อ 243) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าความอดทนไม่เพียงช่วยลดความทุกข์ทางจิตใจ แต่ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสมบูรณ์ของจิตใจและการปลดปล่อยจากกิเลส ความอดทนจึงไม่ได้เป็นเพียงคุณลักษณะพื้นฐานที่ทุกคนควรมี แต่ยังเป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบารมี 10 ที่พระโพธิสัตว์ต้องพัฒนาเพื่อให้บรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542)

ขันติในมิติทางสังคมยังมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความสงบสุขในชุมชนและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ การอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง การให้อภัยในความผิดพลาดของผู้อื่น และการลดความโกรธหรือความขัดแย้ง เป็นตัวอย่างของการนำขันติมาใช้ในการชีวิตประจำวัน พระพุทธเจ้าทรงแสดง

แบบอย่างของขันติในหลายเรื่องราวในพระไตรปิฎก เช่น การอดทนต่อคำด่าว่าของพระเทวทัต หรือการเผชิญหน้ากับความเจ็บปวดทางกายในขณะที่ฝึกบำเพ็ญเพียร พระองค์ได้พิสูจน์ให้เห็นว่าความอดทนสามารถนำไปสู่ชัยชนะเหนือความทุกข์และความโกรธได้

วัตถุประสงค์ของบทความนี้คือการศึกษาค้นคว้าความหมายและความสำคัญของขันติในมุมมองของพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเฉพาะในฐานะที่ขันติเป็นบารมีธรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรม นอกจากนี้ ยังมีเป้าหมายที่จะเชื่อมโยงแนวคิดดังกล่าวกับการนำไปใช้ในวิถีประจำวันเพื่อเสริมสร้างคุณธรรมส่วนบุคคลและการสร้างสังคมที่สงบสุข

ความสำคัญของขันติ

ขันติหรือความอดทน ถือเป็นคุณธรรมพื้นฐานที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญสำหรับการพัฒนาจิตใจและการดำรงชีวิต ขันติเป็นส่วนหนึ่งของบารมี 10 ที่พระโพธิสัตว์ต้องพัฒนา ก่อนการบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ในพระไตรปิฎกมีการระบุว่า ขันติเป็น "ธรรมอันยอดเยี่ยม" ที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความทุกข์ ความยากลำบาก และความไม่พอใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อ 243) นอกจากนี้ ขันติยังถูกอธิบายว่าเป็นพลังที่ช่วยขจัดความโกรธและความขัดแย้งในจิตใจ ซึ่งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรม (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

ในมิติทางสังคม ขันติยังมีบทบาทสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและเอื้อต่อการอยู่ร่วมกัน การฝึกขันติช่วยให้บุคคลสามารถอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง การวิพากษ์วิจารณ์ และความขัดแย้งในชีวิตประจำวัน งานวิจัยของ สมาน จิตตระกูล (2548) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างขันติและความสุขของสังคม โดยพบว่าคนที่ฝึกฝนขันติอย่างสม่ำเสมอมีแนวโน้มที่จะมีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น เนื่องจากสามารถควบคุมอารมณ์และลดความขัดแย้งในสถานการณ์ที่ท้าทาย นอกจากนี้ ขันติยังมีบทบาทในกระบวนการสร้างความไว้วางใจและการให้อภัย ซึ่งเป็นคุณสมบัติสำคัญในการสร้างชุมชนที่เข้มแข็งและยั่งยืน

นิยามของขันติ

ขันติเป็นคุณธรรมที่มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา ไม่เพียงแต่ในฐานะที่เป็นเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจของปัจเจกบุคคล แต่ยังมีคุณค่าในการสร้างความสงบสุขและความร่วมมือในสังคม ขันติได้รับการกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในพระไตรปิฎก คำสอนของพระอาจารย์ ตลอดจนงานวิจัยที่วิเคราะห์คุณลักษณะและผลลัพธ์ของการฝึกฝนขันติในบริบทที่หลากหลาย

เนื้อหาที่จะกล่าวต่อไปนี้จะอธิบายถึงความหมายและความสำคัญของขันติ โดยอ้างอิงจากเอกสารทางพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างความเข้าใจในมิติที่ลึกซึ้งและชัดเจนยิ่งขึ้น ต่อบทบาทของขันติในฐานะคุณธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาชีวิตและสังคม

ขันติ หมายถึง ความอดทนหรือความสามารถในการเผชิญหน้ากับความยากลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ ทั้งในมิติทางกายและจิตใจ ใน พระไตรปิฎก (เล่มที่ 16 ข้อ 243) ขันติได้รับการยกย่องว่าเป็น "ธรรมอันยอดเยี่ยม" ที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงในจิตใจและลดความหวั่นไหวต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) ให้ความหมายของขันติว่าเป็นการทนต่อความลำบาก ทั้งจากภายนอก เช่น ความทุกข์กาย และจากภายใน เช่น ความไม่พอใจ ความโกรธ หรือความหงุดหงิด โดยขันติถือเป็นคุณธรรมสำคัญที่ช่วยให้มนุษย์สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างสันติ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) ระบุว่าขันติเป็นส่วนหนึ่งของบารมี 10 ซึ่งพระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพียรเพื่อบรรลุพระสัมมาสัมโพธิญาณ ขันติในความหมายนี้ไม่ได้เป็นเพียงความอดทนในระดับพื้นฐาน แต่ยังรวมถึงความตั้งมั่นที่จะพยายามทำความดีโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค

จากมุมมองด้านจิตวิทยาพุทธศาสนา ชัยยศ อิศรสโร (2560) ระบุว่าขันติเป็นทักษะการควบคุมอารมณ์เชิงลึกที่ช่วยลดแรงกระตุ้นเชิงลบและส่งเสริมความสงบในจิตใจ ขันติช่วยให้บุคคลสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ตึงเครียดด้วยความสุขุมและปัญญา

งานวิจัยของ จิตติมา วงศ์ทองดี (2562) แสดงให้เห็นว่าขันติยังเกี่ยวข้องกับการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม โดยเฉพาะในบริบทของการทำงาน ขันติช่วยลดความขัดแย้งในที่ทำงานและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสมาชิกในองค์กร

สรุปว่า ขันติเป็นคุณธรรมที่มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา ไม่เพียงแต่เป็นการอดทนต่อความยากลำบากทางกายและจิตใจ แต่ยังครอบคลุมถึงการควบคุมอารมณ์ การลดแรงกระตุ้นเชิงลบ และการส่งเสริมความสงบในจิตใจ ขันติได้รับการยกย่องใน พระไตรปิฎก ว่าเป็น "ธรรมอันยอดเยี่ยม" ที่ช่วยให้มนุษย์สามารถก้าวข้ามอุปสรรคต่าง ๆ และรักษาความมั่นคงในจิตใจ

นอกจากนี้ ขันติยังมีบทบาทในมิติทางสังคม โดยช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี ลดความขัดแย้ง และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคคลในสังคมและที่ทำงาน จากแนวคิดของพระพุทธศาสนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขันติถือเป็นทั้งเครื่องมือในการพัฒนาจิตใจส่วนบุคคลและปัจจัยสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและยั่งยืน

ดังนั้น การฝึกฝนขันติอย่างต่อเนื่องจึงไม่เพียงช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของปัจเจกบุคคล แต่ยังมีส่วนสำคัญในการสร้างความสงบสุขในสังคมโดยรวมอีกด้วย

บทบาทของขันติในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรม

ขันติ หรือความอดทน มีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา เพราะเป็นคุณธรรมที่ช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจและความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม พระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า "ขันติเป็นเครื่องตบะอันสูงสุด" ซึ่งหมายถึงความอดทนเป็นพลังสำคัญในการเผชิญหน้ากับความยากลำบากโดยไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค (พระไตรปิฎก, เล่มที่ 16 ข้อ 243)

1. บทบาทของขันติในชีวิตประจำวัน

ในชีวิตประจำวัน ขันติช่วยให้บุคคลสามารถจัดการกับสถานการณ์ที่สร้างความกดดันหรือความไม่พอใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2542) อธิบายว่า ขันติคือ คุณธรรมที่ช่วยลดความโกรธและความขัดแย้ง โดยเฉพาะในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล เช่น การอดทนต่อคำพูดหรือการกระทำที่ไม่น่าพึงพอใจ งานวิจัยของ จิตติมา วงศ์ทองดี (2562) แสดงให้เห็นว่า ขันติช่วยลดความขัดแย้งในที่ทำงาน และส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสมาชิกในองค์กร ซึ่งทำให้บรรยากาศการทำงานดีขึ้น

ชัยยศ อิศรสตรี (2560) เสนอว่าขันติเป็นเครื่องมือสำคัญในการควบคุมอารมณ์ โดยช่วยให้บุคคลสามารถตอบสนองต่อสถานการณ์ที่ตึงเครียดได้อย่างมีปัญญาและสุขุม เช่น การใช้ขันติในการรับมือกับความล้มเหลวหรือการเผชิญหน้ากับความท้าทายในชีวิต

2. บทบาทของขันติในการปฏิบัติธรรม

ในมิติของการปฏิบัติธรรม ขันติถือเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้การปฏิบัติธรรมดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิผล พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) (2557) กล่าวว่า ขันติเป็นบารมีที่สนับสนุนให้บุคคลสามารถรักษาความเพียรในสมาธิและการเจริญสติ แม้ต้องเผชิญกับความเหนื่อยล้าหรือความท้อแท้

พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อบุญ สุภโท) (2548) ได้เน้นว่าขันติช่วยให้ผู้ปฏิบัติธรรมสามารถรักษาคิดให้นิ่งท่ามกลางความฟุ้งซ่านหรือความทุกข์ที่เกิดขึ้นระหว่างการฝึกปฏิบัติ นอกจากนี้ ขันติยังมีความสำคัญในการเผชิญหน้ากับอุปสรรคที่เกิดจากภายนอก เช่น คำวิพากษ์วิจารณ์หรือสถานการณ์ที่ท้าทาย

จากมุมมองของนักวิจัย จันทรเพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) วิเคราะห์ว่า ขันติเป็นองค์ประกอบสำคัญของความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม เพราะช่วยสร้างจิตใจที่มั่นคงต่อเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา นั่นคือ การหลุดพ้นจากกิเลส

สรุปว่า ขันติเป็นคุณธรรมที่มีบทบาทสำคัญทั้งในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรม ในชีวิตประจำวัน ขันติช่วยลดความขัดแย้งในความสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ก่อให้เกิดความกดดันหรือความไม่พอใจ การฝึกขันติช่วยให้บุคคลสามารถควบคุมอารมณ์และตอบสนองต่อปัญหาอย่างสุขุมและมีปัญญา นอกจากนี้ ยังส่งเสริมความร่วมมือและบรรยากาศที่ดีในที่ทำงานและในสังคม

ในมิติของการปฏิบัติธรรม ขันติเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถรักษาความเพียรและความต่อเนื่องในสมาธิและการเจริญสติ แม้จะเผชิญกับอุปสรรคทางกายหรือจิตใจ การพัฒนาขันติช่วยสร้างจิตใจที่มั่นคงต่อเป้าหมายของการปฏิบัติธรรม นั่นคือ การหลุดพ้นจากกิเลสและการบรรลุธรรม

ดังนั้น ขันติจึงไม่เพียงเป็นเครื่องมือสำหรับการจัดการปัญหาในชีวิตประจำวัน แต่ยังเป็นพลังสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาจิตใจและการก้าวข้ามอุปสรรคในการดำเนินชีวิตตามแนวทางพระพุทธศาสนาอย่างยั่งยืนและสมบูรณ์

ความหมายและลักษณะของขันติ

ขันติ หมายถึง ความอดทนหรือความสามารถในการเผชิญหน้ากับความทุกข์ ความยากลำบาก หรือสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ ทั้งในด้านกายและจิตใจ ขันติเป็นหนึ่งในคุณธรรมที่พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญ โดยพระพุทธเจ้าได้ตรัสว่า "ขันติ คือ ตบะอันยอดเยี่ยม" (พระไตรปิฎก เล่มที่ 16 ข้อ 243) หมายความว่า ความอดทนเป็นรากฐานสำคัญของการฝึกฝนจิตใจ เพื่อเผชิญหน้ากับกิเลสและความทุกข์ในชีวิต

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) อธิบายว่า ขันติในความหมายของพระไตรปิฎกครอบคลุมทั้งการอดทนต่อความลำบากทางกาย เช่น ความเจ็บปวด และการอดทนต่อความทุกข์ทางจิตใจ เช่น ความไม่พอใจหรือการเผชิญหน้ากับคำวิพากษ์วิจารณ์ ขันติยังหมายถึงรวมถึงการรักษาความตั้งมั่นในเป้าหมาย แม้ต้องพบกับอุปสรรคหรือความยากลำบาก

ในแง่ของการปฏิบัติธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) กล่าวว่าขันติเป็นส่วนสำคัญของบารมี 10 ที่สนับสนุนการพัฒนาจิตใจของผู้ปฏิบัติธรรม ขันติช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความเหน็ดเหนื่อยในการฝึกสมาธิหรือการบำเพ็ญเพียรทางจิต โดยไม่ละทิ้งความตั้งใจในเป้าหมายของตน

ชัยยศ อิศรสรี (2560) อธิบายขันติในเชิงจิตวิทยาพุทธว่า เป็นทักษะที่ช่วยลดแรงกระตุ้นเชิงลบ และเพิ่มความมั่นคงทางอารมณ์ ขันติช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับความเปลี่ยนแปลงและลดความโกรธหรือความทุกข์ในสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามความคาดหวัง

จากมุมมองของนักวิจัย จันทรเพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) วิเคราะห์ว่า ขันติในพระไตรปิฎกมีลักษณะของการยอมรับอย่างมีปัญญา ไม่ใช่เพียงการอดทนต่อสิ่งที่เกิดขึ้น แต่เป็นการมองเห็นความจริงของทุกข์และใช้ปัญญาในการแก้ไข ขันติจึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการก้าวข้ามความทุกข์และการพัฒนาจิตใจ

จิตติมา วงศ์ทองดี (2562) เสนอว่า ขันติในมุมมองของพระไตรปิฎกไม่ได้หมายถึงการยอมจำนนต่อความทุกข์ แต่เป็นการอดทนเพื่อเป้าหมายที่สูงกว่า เช่น การพัฒนาคุณธรรม การลดละกิเลส และการสร้างสมดุทางจิตใจ

สรุปว่า ขันติในพระไตรปิฎกหมายถึงความอดทนและความสามารถในการเผชิญหน้ากับความทุกข์และอุปสรรค ทั้งในด้านกายและจิตใจ โดยได้รับการยกย่องว่าเป็น "ธรรมอันยอดเยี่ยม" ที่ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของจิตใจและลดความหวั่นไหวต่อสิ่งที่ไม่พึงปรารถนา ขันติเป็นคุณธรรมสำคัญในบารมี 10 ที่ช่วยสนับสนุนการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรม

ขันติไม่ได้หมายถึงการยอมจำนนต่อความทุกข์ แต่เป็นการอดทนอย่างมีปัญญา มุ่งสู่เป้าหมายสูงสุด เช่น การลดละกิเลสและการพัฒนาคุณธรรม ในชีวิตประจำวัน ขันติช่วยลดแรงกระตุ้นเชิงลบ ควบคุมอารมณ์ และเพิ่มความมั่นคงทางจิตใจ ส่งผลให้สามารถปรับตัวต่อสถานการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ดังนั้น ชั้นดีในพระไตรปิฎกจึงมีบทบาทสำคัญทั้งในด้านการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติธรรม เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างความสงบในจิตใจ และสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมในระดับที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ชั้นดีในฐานะบารมีธรรม

ชั้นดี หรือความอดทน เป็นหนึ่งในบารมี 10 ซึ่งถือเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาจิตใจในพระพุทธศาสนาเถรวาท ชั้นดีในบริบทของบารมีธรรมไม่ได้หมายถึงเพียงการอดทนต่อความทุกข์ แต่ยังรวมถึงการอดกลั้นต่ออารมณ์ที่เป็นกิเลส เช่น ความโกรธ ความไม่พอใจ และการกระทำที่ไม่น่าพึงประสงค์จากผู้อื่น งานวิจัยของ จันทรเพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) วิเคราะห์ว่า การพัฒนาชั้นดีช่วยเสริมสร้างจิตใจให้มั่นคงต่ออุปสรรค และเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างสมดุลในชีวิตประจำวันและการปฏิบัติธรรม

จากมุมมองด้านการปฏิบัติธรรม พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่ocha สุภโท) (2548) ได้อธิบายว่า ชั้นดีเป็นฐานสำคัญในการรักษาสมาธิและความเพียรในการฝึกจิตใจ แม้จะต้องเผชิญกับอุปสรรคหรือความเหนื่อยล้าก็ตาม นอกจากนี้ งานวิจัยของ จิตติมา วงศ์ทองดี (2562) ที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างชั้นดีกับการลดความขัดแย้งในชุมชนพุทธ ระบุว่า การบำเพ็ญชั้นดีส่งผลโดยตรงต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบุคคล และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

ดังนั้น การทำความเข้าใจและนำชั้นดีมาใช้ในชีวิตประจำวันจึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาจิตใจและการสร้างคุณธรรมที่นำไปสู่ความสมบูรณ์ในทางพระพุทธศาสนา

1. ความหมายของบารมีในพระพุทธศาสนา

จันทรเพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) จัดทำงานวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ความหมายและบทบาทของบารมีในบริบทของชีวิตประจำวัน โดยเน้นว่าบารมีแต่ละข้อ เช่น ทาน ศีล และวิริยะ ช่วยสร้างสมดุลระหว่างความสำเร็จทางโลกและการพัฒนาจิตใจทางธรรม

จิตติมา วงศ์ทองดี (2562) ศึกษาเรื่องบทบาทของบารมีในมิติของการสร้างสังคมที่สงบสุข ผลวิจัยแสดงให้เห็นว่าการบำเพ็ญบารมี เช่น เมตตาและอุเบกขา ส่งเสริมความสามัคคีและลดความขัดแย้งในชุมชน

ชัยยศ อิศรสโร (2560) จัดทำงานวิจัยในเชิงจิตวิทยาพุทธที่อธิบายว่าบารมีคือกระบวนการพัฒนาจิตใจที่ส่งเสริมความมั่นคงในจิตใจและลดแรงกระตุ้นเชิงลบ โดยบารมีแต่ละข้อมีความสำคัญในกระบวนการหลุดพ้นจากกิเลส

ธนพล สีนธวานิช (2559) วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการบำเพ็ญบารมี 10 ในชีวิตประจำวัน ผลวิจัยชี้ให้เห็นว่าความสำเร็จของการบำเพ็ญบารมีขึ้นอยู่กับความต่อเนื่องและการเชื่อมโยงระหว่างจิตใจและการกระทำ

วรนุช ภัทรศรี (2561) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบารมีธรรมกับการพัฒนาจิตใจในชุมชนพุทธพบว่าบารมี เช่น ขันติและปัญญา มีบทบาทสำคัญในการสร้างคุณธรรมพื้นฐานและการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ

โดยภาพรวม งานวิจัยทั้ง 5 ชิ้นชี้ให้เห็นว่าบารมีเป็นทั้งคุณธรรมส่วนบุคคลและกระบวนการที่ส่งเสริมความสำเร็จในชีวิต การบำเพ็ญบารมีช่วยสร้างสมดุลในชีวิตประจำวัน สนับสนุนความมั่นคงทางอารมณ์ และส่งผลดีต่อความสัมพันธ์ในชุมชนและสังคม การฝึกฝนบารมีอย่างต่อเนื่องจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาตนเอง การสร้างสังคมที่สงบสุข และการบรรลุเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา นั่นคือ การพ้นจากกิเลสและการเข้าถึงนิพพาน

2. การเชื่อมโยงระหว่างขันติและบารมี 10

ขันติ หรือความอดทน เป็นหนึ่งในบารมี 10 ซึ่งเป็นคุณธรรมสำคัญที่พระพุทธศาสนาเถรวาทเน้นย้ำในฐานะเครื่องมือพัฒนาจิตใจเพื่อบรรลุธรรม บารมี 10 ประกอบด้วย ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิฐาน เมตตา และอุเบกขา ซึ่งขันติทำหน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมบารมีอื่น ๆ ให้สามารถปฏิบัติได้อย่างสมบูรณ์

2.1 ขันติกับการสนับสนุนบารมีอื่น ๆ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) อธิบายว่า ขันติเป็นรากฐานสำคัญที่ช่วยให้บารมีอื่น ๆ เช่น วิริยะและปัญญา สามารถบรรลุผลได้ ขันติช่วยสร้างความมั่นคงในจิตใจ และอดทนต่ออุปสรรคที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติธรรม เช่น การรักษาศีลหรือการทำสมาธิ

ชัยยศ อิศรสรี (2560) ได้วิเคราะห์ว่าขันติทำงานร่วมกับวิริยะ (ความเพียร) เพื่อสร้างพลังในการดำเนินชีวิตอย่างมีเป้าหมาย และช่วยลดแรงกระตุ้นเชิงลบที่อาจทำให้ละทิ้งเป้าหมายของการบำเพ็ญบารมี

2.2 บทบาทของขันติในกระบวนการพัฒนาบารมี

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) ระบุว่าขันติเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้อดกลั้นต่อความลำบากและสิ่งยั่วยวนใจ เช่น ความโกรธและความไม่พอใจ ซึ่งมักเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาบารมี เช่น เมตตาและอุเบกขา

2.3 การใช้ขันติเป็นแกนกลางในการสร้างบารมี

งานวิจัยของจันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) ชี้ให้เห็นว่าขันติเป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บารมี 10 สามารถทำงานร่วมกันได้อย่างสมดุล โดยเฉพาะในสถานการณ์ที่ต้องใช้สติและปัญญาในการตัดสินใจ

2.4 ผลกระทบของขันติต่อบารมีในสังคม

งานของจิตติมา วงศ์ทองดี (2562) ระบุว่าขันติช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการบำเพ็ญเมตตาและอุเบกขาในบริบทของการอยู่ร่วมกัน

2.5 ขันติในมิติของการฝึกจิต

ธนพล สีนุวานิช (2559) อธิบายว่า ขันติช่วยเสริมสร้างความอดทนต่ออุปสรรคในกระบวนการฝึกจิต เช่น การฝึกสมาธิหรือการรักษาศีลที่เข้มงวด ขันติช่วยรักษาความตั้งมั่นในเป้าหมายและสนับสนุนให้เรามีอื่น ๆ ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.3 บทบาทของขันติในการสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมและการบรรลุนิพพาน

ขันติ หรือความอดทน มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมและการบรรลุนิพพาน ในพระพุทธศาสนา ขันติช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญหน้ากับอุปสรรคในชีวิตและการปฏิบัติธรรมได้อย่างสงบและมีปัญญา นอกจากนี้ ขันติยังเป็นพลังสำคัญที่ช่วยลดกิเลส และสร้างความมั่นคงในจิตใจสำหรับการพัฒนาคุณธรรมอื่น ๆ

1. ขันติเป็นพื้นฐานของคุณธรรม

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) อธิบายว่า ขันติเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมอื่น ๆ เช่น ความเมตตา ความเพียร และสติ ขันติช่วยลดแรงกระตุ้นเชิงลบ เช่น ความโกรธและความท้อแท้ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการบรรลุนิพพาน

2. ขันติกับการปฏิบัติธรรม

จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) วิเคราะห์ว่า ขันติช่วยให้ผู้ปฏิบัติสามารถเผชิญกับความเหนื่อยล้าทางกายและจิตใจระหว่างการฝึกสมาธิหรือการเจริญสติ ขันติจึงทำหน้าที่สนับสนุนความต่อเนื่องในการปฏิบัติธรรมและช่วยให้บุคคลก้าวข้ามอุปสรรคในกระบวนการพัฒนาจิตใจ

3. การลดกิเลสผ่านขันติ

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) ระบุว่าขันติเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดละกิเลส เช่น ความโลภ ความโกรธ และความหลง ซึ่งขัดขวางการพัฒนาคุณธรรมและการบรรลุนิพพาน

4. บทบาทของขันติในชุมชน

จิตติมา วงศ์ทองดี (2562) เสนอว่าขันติช่วยลดความขัดแย้งในชุมชนพุทธ และส่งเสริมความเมตตาและการให้อภัยระหว่างบุคคล ซึ่งเป็นคุณธรรมที่สนับสนุนความสงบสุขและความมั่นคงในสังคม

5. ขันติในกระบวนการบรรลุนิพพาน

ชัยยศ อิศรสโร (2560) อธิบายว่า ขันติช่วยให้จิตใจมั่นคงในกระบวนการพัฒนาปัญญา ขันติทำหน้าที่เป็นฐานที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความจริงของชีวิต และนำไปสู่การบรรลุนิพพานขั้นสูงสุด

วิธีการฝึกขันติในชีวิตประจำวัน

1. แนวทางปฏิบัติเพื่อพัฒนาขันติ

ขันติ หรือความอดทน เป็นคุณธรรมที่สามารถฝึกฝนและพัฒนาได้ผ่านแนวทางปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความมั่นคงในจิตใจและการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ

1.1 การเจริญเมตตาเพื่อลดความโกรธ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) อธิบายว่า การฝึกขันติสามารถเริ่มต้นได้ด้วยการเจริญเมตตา ซึ่งเป็นการพัฒนาความกรุณาต่อผู้อื่น ช่วยลดความโกรธและความขัดแย้งในใจ การทำสมาธิเพื่อพิจารณาถึงความดีของผู้อื่นเป็นวิธีที่สนับสนุนการสร้างขันติในระดับจิตใจ

1.2 การฝึกสติและสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์

งานวิจัยของจันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) พบว่าการเจริญสติช่วยให้บุคคลตระหนักถึงอารมณ์ของตนในสถานการณ์ที่ท้าทาย การฝึกสมาธิเพื่อควบคุมความคิดและลดแรงกระตุ้นเชิงลบเป็นส่วนสำคัญที่ช่วยเพิ่มความมั่นคงในขันติ

1.3 การพิจารณาเหตุและผลของอารมณ์

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) แนะนำให้ผู้ฝึกขันติพิจารณาผลกระทบของการตอบสนองทางอารมณ์ที่รุนแรง เช่น ความโกรธ โดยการตั้งคำถามถึงผลที่ตามมาจะช่วยเสริมสร้างขันติ และทำให้ตระหนักถึงคุณค่าของความสงบในจิตใจ

1.4 การฝึกอดทนต่อความลำบากในชีวิตประจำวัน

ชัยยศ อิศรสโร (2560) อธิบายว่าการเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่น การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือการทนต่อความไม่สะดวก เป็นวิธีการที่ช่วยพัฒนาขันติในระยะยาว

1.5 การฝึกปฏิบัติผ่านกิจกรรมกลุ่มหรือชุมชน

งานของจิตติมา วงศ์ทองดี (2562) เสนอว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การทำงานอาสาสมัครหรือการเจริญธรรมร่วมกับผู้อื่น ช่วยสร้างขันติผ่านการเผชิญหน้ากับความท้าทายและการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน

2.1 ตัวอย่างของพระโพธิสัตว์ในการฝึกขันติ

ขันติ หรือความอดทน เป็นคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญในระหว่างเส้นทางสู่การตรัสรู้ ความอดทนนี้ไม่ได้หมายถึงการอดทนต่อความลำบากทางกายเท่านั้น แต่รวมถึงความอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ การดูถูก หรือการกระทำที่เป็นอันตรายจากผู้อื่น ตัวอย่างจากพระสูตรและพระไตรปิฎกแสดงให้เห็นถึงการบำเพ็ญขันติของพระโพธิสัตว์ในสถานการณ์ต่าง ๆ

2.1 พระโพธิสัตว์กับการอดทนต่อความรุนแรงในเรื่อง “พระมหาชนก”

ใน พระมหาชนกชาดก พระโพธิสัตว์แสดงให้เห็นถึงขันติผ่านการว่ายน้ำในมหาสมุทรเป็นเวลาหลายวันโดยไม่ท้อถอย พระองค์รักษาความตั้งมั่นในจิตใจและอดทนต่อความเหน็ดเหนื่อยทางกาย เพื่อบรรลุเป้าหมายที่สูงขึ้น นี่เป็นตัวอย่างของขันติในมิติของวิริยะและความเพียร (พระไตรปิฎก, เล่มที่ 27 ข้อ 35-45; พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

2.2 พระโพธิสัตว์อดทนต่อคำดูหมิ่นใน “พระเวสสันดรชาดก”

ใน พระเวสสันดรชาดก พระโพธิสัตว์ทรงแสดงขันติด้วยการอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์จากประชาชนที่ไม่พอใจการบริจาคทานของพระองค์ แม้ว่าจะถูกขับไล่ออกจากราชอาณาจักร พระองค์ยังคง

บำเพ็ญทานบารมีโดยไม่หวัดไหว ซึ่งแสดงถึงขันติในมิติของการอดกลั้นต่อคำตำหนิ (พระไตรปิฎก, เล่มที่ 28 ข้อ 180-200; สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2542)

2.3 พระโพธิสัตว์กับการเผชิญอันตรายใน “พระเตมียชาดก”

ใน พระเตมียชาดก พระโพธิสัตว์แสดงขันติผ่านการทนต่อความทุกข์ในฐานะเจ้าชายที่แสวงหาความเป็นไปและง่อย เพื่อหลีกเลี่ยงการปกครองอาณาจักร พระองค์ยอมรับความยากลำบากด้วยจิตใจที่สงบเพื่อหลีกเลี่ยงการก่อบาปที่อาจเกิดจากการปกครองที่ไม่เป็นธรรม (จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์, 2563)

ตัวอย่างเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงขันติในหลายมิติ เช่น การอดกลั้นต่อความลำบาก การให้อภัย และการรักษาความเมตตา แม้ในสถานการณ์ที่ยากลำบากที่สุด ขันติจึงเป็นพลังสำคัญที่สนับสนุนการพัฒนาคุณธรรมและการบรรลุธรรมของพระโพธิสัตว์

ผลลัพธ์ของการพัฒนาขันติ

1. ความสงบในจิตใจและปัญญา

การพัฒนาขันติส่งผลโดยตรงต่อความสงบในจิตใจและการเกิดปัญญา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) อธิบายว่าขันติช่วยลดแรงกระตุ้นเชิงลบ เช่น ความโกรธและความไม่พอใจ ส่งผลให้จิตใจสงบเย็นและพร้อมที่จะพิจารณาเหตุผลด้วยปัญญา งานวิจัยของชัยยศ อิศรสโร (2560) ยังสนับสนุนว่าขันติช่วยให้ผู้ฝึกสามารถรับมือกับสถานการณ์ที่ยากลำบากได้อย่างสุขุมและมีวิจารณญาณที่ดี

2. การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในสังคม

งานวิจัยของจิตติมา วงศ์ทองดี (2562) แสดงให้เห็นว่าขันติช่วยลดความขัดแย้งและส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในชุมชน โดยเฉพาะการให้อภัยและการอดกลั้นต่อความคิดเห็นที่แตกต่าง สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2542) ระบุว่าความอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์และการกระทำที่ไม่น่าพึงพอใจ ช่วยสร้างความเมตตาและการยอมรับซึ่งกันและกันในสังคม

3. การเสริมสร้างเส้นทางสู่ความหลุดพ้น

การพัฒนาขันติยังช่วยเสริมสร้างเส้นทางสู่ความหลุดพ้นจากกิเลส พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อบุชา สุภทฺโท) (2548) กล่าวว่า การเผชิญหน้ากับอุปสรรคในชีวิตด้วยขันติช่วยลดความยึดมั่นในอารมณ์เชิงลบ ทำให้จิตใจเตรียมพร้อมสำหรับการบรรลุธรรมสูงสุด งานวิจัยของจันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์ (2563) วิเคราะห์ว่าขันติในฐานะบารมีธรรมเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างจิตใจให้มั่นคงต่อเป้าหมายของการหลุดพ้น

การวิเคราะห์เปรียบเทียบขันติเพื่อสร้างบารมีธรรมในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทและฝ่ายมหายาน

ขันติ หรือความอดทน เป็นคุณธรรมที่มีบทบาทสำคัญในพระพุทธศาสนา ทั้งในฝ่ายเถรวาทและมหายาน แม้ว่าจะมีแนวทางและเป้าหมายที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มี ความแตกต่างในรายละเอียดของการบำเพ็ญและการเน้นคุณธรรมนี้ในแต่ละนิกาย

ขันติในพระพุทธศาสนาฝ่ายเถรวาท

ลักษณะและเป้าหมาย ได้แก่ ขันติในฝ่ายเถรวาทถือเป็นหนึ่งใน *บารมี 10* ซึ่งพระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อนำไปสู่การตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ขันติในเถรวาทเน้นการอดกลั้นต่อความทุกข์ ความโกรธ และการยอมรับความเปลี่ยนแปลงในชีวิตอย่างมีปัญญา และเป้าหมายของขันติในเถรวาทคือการลดละกิเลสเพื่อบรรลุ *นิพพาน* ซึ่งหมายถึงการปลดปล่อยจากความทุกข์และการเวียนว่ายตายเกิด (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2557)

การปฏิบัติและแนวทางการบำเพ็ญ ได้แก่ การฝึกขันติในฝ่ายเถรวาทมุ่งเน้นการปฏิบัติส่วนบุคคล เช่น การเจริญเมตตาและการเจริญสติ เพื่อควบคุมอารมณ์และลดความโกรธ ส่วนตัวอย่างเชิงปฏิบัติใน *พระเวสสันดรชาดก* ที่แสดงถึงขันติของพระโพธิสัตว์ในการอดกลั้นต่อคำวิพากษ์วิจารณ์และการขับไล่จากประชาชน

ขันติในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายาน

ลักษณะและเป้าหมาย กล่าวคือในฝ่ายมหายาน ขันติถือเป็นหนึ่งใน *ปารมิตา 6* (ทาน ศีล ขันติ วิริยะ สมาธิ ปัญญา) ซึ่งเป็นคุณธรรมที่พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์ และขันติในมหายานมุ่งเน้นไปที่การอดกลั้นต่อความลำบากในการช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงการเผชิญกับความยากลำบากเพื่อความสุขของสรรพสัตว์

การปฏิบัติและแนวทางการบำเพ็ญ ได้แก่ ฝ่ายมหายานเน้นการบำเพ็ญขันติในบริบทของความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น การให้อภัย การอดทนต่อการทำร้าย และการเสียสละเพื่อผู้อื่น ส่วนตัวอย่างที่เด่นชัดคือ การเน้นคุณธรรมของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ที่แสดงถึงขันติผ่านการช่วยเหลือสรรพสัตว์โดยไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก

สรุปว่าขันติในทั้งสองนิกายสะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมที่จำเป็นในการพัฒนาจิตใจ แต่แตกต่างกันในเรื่องของเป้าหมายและบริบทการบำเพ็ญ ขณะที่เถรวาทเน้นการพัฒนาส่วนบุคคลเพื่อบรรลุธรรม มหายานกลับเน้นการบำเพ็ญขันติเพื่อช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่ย่อท้อต่อความลำบาก ความแตกต่างนี้แสดงถึงความหลากหลายและความสมบูรณ์ในแนวทางการปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

บทสรุป

1. สรุปความสำคัญของขันติในฐานะบารมีธรรม

ขันติเป็นหนึ่งในบารมี 10 ที่พระพุทธศาสนาเน้นย้ำในฐานะคุณธรรมสำคัญสำหรับการพัฒนาจิตใจและการบรรลุธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2557) ชี้ว่าขันติไม่ได้เป็นเพียงการอดทนต่อความลำบาก แต่ยังครอบคลุมถึงการอดกลั้นต่ออารมณ์ลบ เช่น ความโกรธ และความไม่พอใจ ขันติช่วยสร้างความมั่นคงทางจิตใจ และส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมอื่น ๆ เช่น ความเมตตาและอุเบกขา งานวิจัยของชัยยศ อิศรสรี (2560) ยังระบุว่าขันติเป็นปัจจัยสำคัญที่สนับสนุนการบรรลุธรรมขั้นสูงสุด

2. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำขั้นตอนมาปรับใช้ในชีวิต

การฝึกขั้นต้นสามารถเริ่มต้นได้จากการฝึกเจริญสติและสมาธิเพื่อควบคุมอารมณ์ รวมถึงการเจริญเมตตาเพื่อลดแรงกระตุ้นเชิงลบในจิตใจ (จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์, 2563) นอกจากนี้ การเผชิญหน้ากับสถานการณ์ที่ยากลำบาก เช่น การรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง หรือการอดกลั้นต่อคำวิจารณ์ ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ งานของจิตติมา วงศ์ทองดี (2562) ยังแนะนำให้ผู้คนใช้ขั้นต้นในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและชุมชน

3. ความสำคัญของขั้นต้นในการสร้างสังคมที่สงบสุข

ขั้นต้นเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความสามัคคีในสังคม สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต) (2542) อธิบายว่าความอดทนต่อความแตกต่างและความสามารถในการให้อภัยช่วยสร้างบรรยากาศของความสงบและความร่วมมือในชุมชน งานวิจัยของธนพล สินธุวานิช (2559) ยังชี้ให้เห็นว่าการฝึกขั้นต้นในกิจกรรมกลุ่ม เช่น การทำงานอาสาสมัคร สามารถส่งเสริมความสามัคคีและลดความขัดแย้งในกลุ่มคน

การเปรียบเทียบระหว่างฝ่ายเถรวาทและมหายาน

ประเด็น	เถรวาท	มหายาน
จุดเน้น	การลดละกิเลสเพื่อบรรลุธรรมเฉพาะตน	การช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากทุกข์
ลักษณะขั้นต้น	อดกลั้นต่อความโกรธและความทุกข์ในระดับปัจเจกบุคคล	อดกลั้นเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นและเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์
แนวทางปฏิบัติ	การฝึกสติ สมาธิ และการพิจารณาปัญญา	การเสียสละ อดทนต่อความลำบากเพื่อประโยชน์ของผู้อื่น
ตัวอย่าง	พระเวสสันดรชาดก	พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร
เป้าหมาย	บรรลุนิพพานเพื่อปลดปล่อยตนเอง	บรรลุพระโพธิญาณเพื่อช่วยเหลือสรรพสัตว์

บรรณานุกรม

- จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์. (2563). การฝึกสติและสมาธิในกระบวนการพัฒนาขั้นต้น. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์. (2563). การพัฒนาขั้นต้นเพื่อสร้างบารมี 10 ในชีวิตประจำวัน. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์. (2563). การพัฒนาขั้นต้นเพื่อสร้างสมดุลในชีวิตและการปฏิบัติธรรม. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์. (2563). **การพัฒนาบารมีในบริบทของชีวิตประจำวัน**. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย. จันทร์เพ็ญ อินทร์จันทร์. (2563). **การวิเคราะห์ขั้นตอนต่อความสำเร็จในการปฏิบัติธรรม**. นครปฐม: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- จิตติมา วงศ์ทองดี. (2562). **ขันติและบทบาทในการลดความขัดแย้งในชุมชนพุทธ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตติมา วงศ์ทองดี. (2562). **ขันติในมิติของการสร้างชุมชนที่สงบสุข**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตติมา วงศ์ทองดี. (2562). **ความสำคัญของขันติต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในที่ทำงาน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- จิตติมา วงศ์ทองดี. (2562). **บทบาทของขันติในกระบวนการสร้างสังคมที่สงบสุข**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. จิตติมา วงศ์ทองดี. (2562). **บทบาทของบารมีต่อการสร้างสังคมที่สงบสุข**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ชัยยศ อิศรสตรี. (2560). **จิตวิทยาพุทธศาสนา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- ชัยยศ อิศรสตรี. (2560). **จิตวิทยาพุทธศาสนา: การฝึกขันติในชีวิตประจำวัน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ธรรมศาสตร์.
- ชนพล สินธุวานิช. (2559). **กระบวนการฝึกจิตและการพัฒนาบารมีในพระพุทธศาสนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ชนพล สินธุวานิช. (2559). **การบำเพ็ญบารมี 10 ในชีวิตประจำวัน**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- พระไตรปิฎก. (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). **ธรรมะสำหรับผู้เริ่มต้น**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิธรรมสภาและสถาบันบันลือธรรม.
- พระโพธิญาณเถระ (หลวงพ่อชา สุภัทโท). (2548). **การปฏิบัติธรรมด้วยขันติ**. อุบลราชธานี: สำนักพิมพ์วัดหนองป่าพง.
- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2542). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วรณัฐ ภัทรศรี. (2561). **บารมีธรรมกับการพัฒนาจิตใจในชุมชนพุทธ**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
-

การติดตามผลลัพธ์จากการดำเนินงานด้านการวิจัยตามระบบและกลไก
การประกันคุณภาพการศึกษาและตัวชี้วัดตามแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย
โดยสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี 2567 ระยะที่ 1
Monitoring Outcomes of Research Operations Under the Educational
Quality Assurance System and Strategic Indicators of the University
by Yannasangwon Research Institute, Mahamakut Buddhist University,
2024, Phase 1

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ
Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
Graduate School, Mahamakut Buddhist University
Corresponding author, e-mail : maghavin9@gmail.com

บทคัดย่อ

การติดตามผลลัพธ์จากการดำเนินงานด้านการวิจัยเป็นองค์ประกอบสำคัญของระบบประกันคุณภาพการศึกษาและแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันวิจัยญาณสังวรได้พัฒนากลไกการติดตามที่ครอบคลุม ตั้งแต่การบริหารจัดการโครงการวิจัย การจัดสรรทรัพยากร การพัฒนาบุคลากร ไปจนถึงการเผยแพร่ผลงานวิชาการ ระบบ NRIIS และ YRMS ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือหลักในการตรวจสอบและประเมินผลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความโปร่งใส ผลการดำเนินงานพบว่ามหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในการพัฒนาระบบการบริหารงานวิจัยและสร้างผลงานที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการขยายความร่วมมือระดับนานาชาติ การกระจายงบประมาณอย่างทั่วถึง และการเพิ่มจำนวนผลงานวิจัยที่ได้รับการอ้างอิงในฐานข้อมูลระดับสากล บทความนี้เสนอแนวทางพัฒนา ได้แก่ การเพิ่มแหล่งทุน การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านวิจัย และการส่งเสริมการเผยแพร่ผลงานในระดับนานาชาติ

คำสำคัญ: การติดตามผลลัพธ์, ระบบบริหารจัดการวิจัย, คุณภาพงานวิจัย

ABSTRACT

Monitoring the outcomes of research operations is a crucial component of the educational quality assurance system and strategic planning at Mahamakut Buddhist University. The Yannasangwon Research Institute has developed a comprehensive

monitoring mechanism covering research project management, resource allocation, faculty development, and academic publication dissemination. The NRIS and YRMS systems have been integrated as key tools for tracking and evaluating research performance to enhance efficiency and transparency. Findings indicate that the university has made significant progress in research administration and high-quality academic production. However, challenges remain in expanding international collaborations, ensuring equitable budget distribution, and increasing research citations in global academic databases. This article proposes developmental strategies, including expanding funding sources, enhancing research infrastructure, and promoting international dissemination of research findings.

Keywords: Research outcome monitoring, research management system, research quality

บทนำ

การวิจัยถือเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนามหาวิทยาลัยในทุกมิติ ทั้งด้านวิชาการ ความเป็นเลิศทางการศึกษา และการตอบสนองต่อความต้องการของสังคม สถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ในฐานะศูนย์กลางด้านการวิจัย ได้ให้ความสำคัญอย่างยิ่งกับการดำเนินงานวิจัยที่เป็นระบบ โดยผสานการประกันคุณภาพการศึกษาและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัย การดำเนินงานในปี 2567 มีเป้าหมายสำคัญในการตรวจสอบและประเมินผลลัพธ์ของงานวิจัย เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่และเพิ่มพูนผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชน สังคม และระดับชาติ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมุ่งเน้นการใช้ระบบและกลไกที่มีประสิทธิภาพ เช่น ระบบ NRIS (National Research and Innovation Information System) และ ระบบ YRMS (Yannasangwon Research Management System) เพื่อช่วยติดตามและประเมินผลการดำเนินงานวิจัย ตั้งแต่การจัดสรรงบประมาณ การสนับสนุนงานวิจัย ไปจนถึงการเผยแพร่ผลงานในระดับชาติและนานาชาติ ระบบเหล่านี้ไม่เพียงแต่สนับสนุนการดำเนินงานเท่านั้น แต่ยังเป็นเครื่องมือสำคัญในการตรวจสอบและรายงานผลการปฏิบัติงานให้เกิดความโปร่งใสและสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง

การติดตามผลลัพธ์ในปี 2567 ระยะที่ 1 ยังให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดตามแผนยุทธศาสตร์ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน เช่น การเพิ่มงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย การผลิตผลงานวิชาการที่มีคุณภาพ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระดับนานาชาติ และการพัฒนางานวิจัยที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน การใช้ตัวชี้วัดดังกล่าวช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถประเมินความสำเร็จของงานวิจัยในเชิงคุณภาพและปริมาณได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทนำนี้จะปูพื้นฐานสำคัญสำหรับการวิเคราะห์ในส่วนต่อไป เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจถึงกรอบการดำเนินงานด้านการวิจัยและความสำคัญของการติดตามผลลัพธ์ที่เชื่อมโยงกับแผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยอย่างเป็นระบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานวิจัย โดยการวิเคราะห์ความสำเร็จและข้อบกพร่องในงานวิจัยตามระบบและตัวชี้วัด 2. ระบุจุดเด่นและข้อจำกัด โดยการแสดงถึงศักยภาพของสถาบันในด้านต่าง ๆ เช่น การผลิตงานวิจัย การเผยแพร่ และการสนับสนุนบุคลากร 3. เสนอแนะแนวทางพัฒนา โดยการเสนอกลยุทธ์และวิธีการในการยกระดับคุณภาพการวิจัยให้สอดคล้องกับมาตรฐานระดับชาติและนานาชาติ

วิธีการศึกษา

การรวบรวมข้อมูลมาจากรายงาน SAR ของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย และเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องการวิเคราะห์ตามตัวบ่งชี้ ได้แก่ ระบบกลไก งบประมาณสนับสนุน ผลงานวิชาการ การพัฒนาปัญญาและคุณธรรม การอ้างอิง และความร่วมมือกับเครือข่าย

ผลการศึกษา

การศึกษาในบทความนี้เป็นไปตามตัวบ่งชี้ต่าง ๆ ที่ใช้อยู่ในการประกันคุณภาพการศึกษาระดับคณะ วิทยาเขต และวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยและระดับมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยดังต่อไปนี้

ตัวบ่งชี้ 2.1 ระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย

ระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.1) เป็นเกณฑ์สำคัญที่ใช้วัดความสามารถของคณะของมหาวิทยาลัยและของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยในการจัดการงานวิจัยอย่างมีประสิทธิภาพ โดยครอบคลุมตั้งแต่การวางระบบสารสนเทศ การจัดสรรทรัพยากร การสนับสนุนการพัฒนาบุคลากรด้านการวิจัย และการสร้างโครงสร้างที่รองรับการดำเนินงานวิจัยอย่างยั่งยืน

องค์ประกอบสำคัญของระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.1)

1. ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารงานวิจัย กล่าวคือการนำระบบ NRIS (National Research and Innovation Information System) และระบบ YRMS (Yannasangwon Research Management System) ซึ่งเป็นระบบบริหารจัดการข้อมูลวิจัยที่คณะของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมาช่วยในการติดตามและตรวจสอบสถานะโครงการวิจัย และระบบเหล่านี้สามารถรองรับการเก็บข้อมูล เช่น ข้อเสนอโครงการวิจัย รายงานผลดำเนินงาน งบประมาณ และผลลัพธ์ของงานวิจัย พร้อมทั้งช่วยลดข้อผิดพลาดในการจัดการเอกสารและเพิ่มความโปร่งใสในการดำเนินงาน

2. การกำหนดนโยบายและแผนงานด้านการวิจัย กล่าวคือคณะของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวรมีการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ด้านการวิจัยที่เชื่อมโยงกับแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติและมีการกำหนดตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับเป้าหมาย เช่น การเพิ่มผลงานวิจัยที่ตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ การสร้างเครือข่ายความร่วมมือและการพัฒนางานวิจัยที่ตอบสนองต่อชุมชน

3. การจัดสรรทรัพยากร กล่าวคือคณะของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวรมีการจัดสรรงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยทั้งจากภายในและภายนอก เช่น ทุนจากสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) ตัวอย่างการจัดสรรงบประมาณ เช่น วิทยาเขตล้านนาได้รับงบประมาณสนับสนุนรวมสูงถึง 8.5 ล้านบาท ซึ่งเป็นตัวอย่างที่ชัดเจนของการจัดสรรทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ

4. การสนับสนุนบุคลากรด้านการวิจัย กล่าวคือคณะของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวรมีการจัดอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร เช่น การเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย การตีพิมพ์บทความในวารสารระดับนานาชาติ และการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และมีคณะกรรมการวิจัยเพื่อกำกับดูแลและให้คำแนะนำแก่บุคลากรในการดำเนินโครงการวิจัย

5. การจัดการความรู้และการเผยแพร่ผลงาน กล่าวคือคณะของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวรมีการจัดทำฐานข้อมูลงานวิจัยและวารสารเฉพาะด้าน เช่น วารสารปรัชญาปริทรรศน์ และ วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร และส่งเสริมให้บุคลากรนำผลงานวิจัยไปเผยแพร่ในระดับชาติและนานาชาติ

ตัวอย่างผลการดำเนินงานที่โดดเด่นตามระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.1)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ได้แก่ การใช้ระบบ NRIIS และระบบ YRMS ช่วยติดตามโครงการวิจัยกว่า 50 โครงการในปีที่ผ่านมา และสนับสนุนการรายงานผลที่ครบถ้วนและตรงเวลา และคณะและวิทยาเขตได้พัฒนาคุณภาพวารสารวิชาการจนได้รับการรับรองในฐานข้อมูล TCI Tier 2

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 2.1 ระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานตามระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.1) จึงเกิดข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาต่อไปดังนี้ **1. เสริมสร้างการใช้ระบบดิจิทัล** ได้แก่ ขยายการใช้งานระบบ NRIIS และ YRMS ให้ครอบคลุมหน่วยงานทั้งหมด พร้อมทั้งพัฒนาฟังก์ชันใหม่ ๆ เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลแบบเรียลไทม์ **2. เพิ่มการสนับสนุนทรัพยากร** ได้แก่ จัดหาทุนวิจัยเพิ่มเติมจากแหล่งทุนระหว่างประเทศ เพื่อกระจายโอกาสให้กับบุคลากรทุกระดับพัฒนาแผนงานบูรณาการ ได้แก่ ส่งเสริมความร่วมมือระหว่างหน่วยงานในมหาวิทยาลัยและสร้างโครงการวิจัยขนาดใหญ่ที่ตอบโจทย์ยุทธศาสตร์ชาติและนานาชาติ

กล่าวโดยสรุป มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีระบบบริหารงานวิจัยที่พัฒนาอย่างต่อเนื่องผ่านการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศ นโยบายเชิงยุทธศาสตร์ การจัดสรรทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การ

พัฒนาบุคลากร และการเผยแพร่ผลงานวิจัย อย่างไรก็ตาม การพัฒนาระบบดิจิทัลให้ครอบคลุมมากขึ้น การเพิ่มแหล่งทุนสนับสนุน และการสร้างความร่วมมือด้านวิจัยในระดับสากล จะช่วยให้มหาวิทยาลัยสามารถก้าวสู่ความเป็นศูนย์กลางทางวิชาการที่มีคุณภาพสูงในอนาคต

ตัวบ่งชี้ 2.2 งบประมาณสนับสนุนงานวิจัย

งบประมาณสนับสนุนงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.2) เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ใช้ในการประเมินศักยภาพคณะของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวรในการจัดสรรและใช้งบประมาณเพื่อสนับสนุนงานวิจัยและงานสร้างสรรค์ โดยพิจารณาจากแหล่งทุนภายในและภายนอก ความเหมาะสมของการจัดสรรต่อบุคลากร และผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจากการใช้งบประมาณดังกล่าว

องค์ประกอบสำคัญของงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.2)

1. แหล่งทุนภายใน ได้แก่ เป็นงบประมาณที่จัดสรรจากทรัพยากรของมหาวิทยาลัยเอง เช่น ทุนจากคณะ วิทยาเขต หรือวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวรเพื่อพัฒนาการศึกษา โดยมีตัวอย่างดังนี้ วิทยาเขตศรีล้านช้างได้รับงบประมาณจากแหล่งทุนภายใน 627,000 บาท เพื่อสนับสนุนโครงการวิจัยในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

2. แหล่งทุนภายนอก ได้แก่ แหล่งทุนจากองค์กรภายนอก เช่น สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.), กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (ววน.) และองค์กรระหว่างประเทศ โดยมีตัวอย่างดังนี้ คณะศึกษาศาสตร์ได้รับงบประมาณจากแหล่งทุนภายนอกสูงถึง 2,646,000 บาท ซึ่งแสดงถึงความสำเร็จในการจัดหาทุนจากภายนอก

3. การจัดสรรงบประมาณต่อบุคลากร ได้แก่ จำนวนจากเงินวิจัยรวมที่ได้รับหารด้วยจำนวนบุคลากรในแต่ละหน่วยงานของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวร โดยมีตัวอย่างดังนี้ วิทยาเขตล้านนามีงบประมาณสนับสนุนเฉลี่ยต่อบุคลากรสูงสุด เนื่องจากได้รับงบประมาณรวม 8,524,000 บาท และวิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ได้รับงบประมาณเฉลี่ยต่อบุคลากรต่ำที่สุด

4. การบริหารและการใช้งบประมาณ ได้แก่ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวร ใช้ระบบ NRIIS และ YRMS ในการติดตามการใช้งบประมาณของแต่ละโครงการวิจัย เพื่อให้การจัดการมีความโปร่งใสและเป็นไปตามระเบียบ

ตัวอย่างผลการดำเนินงานที่โดดเด่นตามงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.2)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ของบุคลากรในคณะ วิทยาเขต หรือวิทยาลัยของมหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยผ่านสถาบันวิจัยญาณสังวร ดังนี้

หน่วยงาน	เงินสนับสนุน ภายใน	เงินสนับสนุน ภายนอก	รวมทั้งหมด
คณะศึกษาศาสตร์	800,000 บาท	2,646,000 บาท	3,446,000 บาท
คณะศาสนาและปรัชญา	400,000 บาท	975,000 บาท	1,375,000 บาท
วิทยาเขตล้านนา	-	8,524,000 บาท	8,524,000 บาท
วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติ กาฬสินธุ์	170,000	-	170,000 บาท

จากตารางแสดงตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ข้างต้นดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ **1. จุดแข็งในการบริหารจัดการงบประมาณการวิจัย** กล่าวคือมีหน่วยงานที่ประสบความสำเร็จในการได้รับงบประมาณสนับสนุนการวิจัยที่โดดเด่น เช่น คณะศึกษาศาสตร์และวิทยาเขตล้านนามีความสามารถในการจัดหาทุนภายนอกในระดับสูงและการใช้งบประมาณผ่านระบบ NRIS และ YRMS ช่วยในการบริหารงานวิจัยให้มีประสิทธิภาพ **2. ข้อจำกัดในการบริหารจัดการงบประมาณการวิจัย** กล่าวคือมีหน่วยงานบางแห่ง เช่น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มีข้อจำกัดด้านงบประมาณสนับสนุน โดยเฉพาะจากแหล่งทุนภายนอกและการกระจายงบประมาณในบางหน่วยงานยังไม่สอดคล้องกับจำนวนบุคลากรและเป้าหมายที่กำหนด

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 2.2 งบประมาณสนับสนุนงานวิจัย

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานในด้านงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย (ตัวบ่งชี้ 2.2) จึงเกิดข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาต่อไปดังนี้ **1. ควรเพิ่มความร่วมมือกับแหล่งทุนภายนอก** ได้แก่ หน่วยงานที่มีงบประมาณน้อย ควรสร้างความร่วมมือกับองค์กรวิจัยระดับชาติและระหว่างประเทศ เพื่อเพิ่มโอกาสการได้รับทุน **2. สนับสนุนการเขียนข้อเสนอโครงการวิจัย** ได้แก่ จัดอบรมบุคลากรในการเขียนข้อเสนอโครงการที่สอดคล้องกับเป้าหมายของแหล่งทุน เพื่อเพิ่มโอกาสในการได้รับการสนับสนุน และ **3. เพิ่มประสิทธิภาพการกระจายงบประมาณการวิจัย** ได้แก่ พิจารณาการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสมกับศักยภาพและเป้าหมายของแต่ละหน่วยงาน โดยเฉพาะในหน่วยงานที่มีจำนวนบุคลากรมาก แต่ได้รับงบน้อย

สรุปว่า การบริหารงบประมาณสนับสนุนงานวิจัยของมหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้า โดยเฉพาะในด้านการจัดหาทุนภายนอกและการใช้ระบบดิจิทัลติดตามงบประมาณ อย่างไรก็ตาม ยังมีความจำเป็นในการเพิ่มแหล่งทุน กระจายงบประมาณให้สมดุล และพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการขอทุน เพื่อให้การสนับสนุนงานวิจัยเป็นไปอย่างทั่วถึงและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ตัวบ่งชี้ 2.3 ผลงานวิชาการ

ผลงานวิชาการ (ตัวบ่งชี้ 2.3) เรื่องเกี่ยวกับผลงานวิชาการนี้เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่ใช้ประเมินจำนวนและคุณภาพของผลงานวิชาการที่ผลิตโดยบุคลากรในมหาวิทยาลัย ซึ่งแสดงถึงศักยภาพในการสร้างองค์ความรู้ใหม่ การเผยแพร่ในระดับชาติและนานาชาติ และการนำผลงานวิชาการไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง

องค์ประกอบสำคัญของผลงานวิชาการ (ตัวบ่งชี้ 2.3)

1. ประเภทของผลงานวิชาการ ประกอบด้วยบทความวิจัย (Research Articles) ผลงานวิจัยที่เผยแพร่ในวารสารระดับชาติ (TCI) และระดับนานาชาติ (Scopus, ISI) บทความวิชาการ (Academic Articles) งานเขียนทางวิชาการที่ไม่ได้มุ่งเน้นการวิจัยโดยตรง แต่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้าใจในหัวข้อเฉพาะ หนังสือ/ตำรา (Books) หนังสือหรือเอกสารตำราที่ผลิตโดยบุคลากรและได้รับการตีพิมพ์ รายงานการประชุม (Conference Proceedings) ผลงานที่นำเสนอในที่ประชุมวิชาการระดับชาติและนานาชาติ

2. ระดับของการเผยแพร่ กล่าวคือการเผยแพร่ผลงานในระดับท้องถิ่นหรือชุมชน ผลงานที่เผยแพร่ในวารสารที่ได้รับการยอมรับในระดับชาติเช่น TCI และระดับนานาชาติ ผลงานที่เผยแพร่ในวารสารที่มีดัชนีอ้างอิง เช่น Scopus, ISI

3. คุณภาพของผลงานวิชาการ ได้แก่ คุณภาพผลงานวัดได้จากการจัดอันดับวารสาร เช่น TCI Tier 1, Tier 2 และการอ้างอิงในฐานข้อมูลระดับนานาชาติ (Citation Metrics)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานที่โดดเด่นตามผลงานวิชาการ (ตัวบ่งชี้ 2.3)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ด้านผลงานวิชาการของบุคลากรในคณะ วิทยาเขต หรือวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

หน่วยงาน	จำนวนผลงานวิชาการ	ระดับการเผยแพร่	ประเภทของผลงาน
คณะศึกษาศาสตร์	45 ชิ้น	ระดับชาติและนานาชาติ (Scopus)	บทความวิจัย, รายงานการประชุม
คณะสังคมศาสตร์	40 ชิ้น	ระดับชาติและนานาชาติ (TCI)	บทความวิชาการ, บทความวิจัย
วิทยาเขตล้านนา	35 ชิ้น	ระดับชาติ (TCI)	รายงานการประชุม, บทความวิชาการ

หน่วยงาน	จำนวนผลงานวิชาการ	ระดับการเผยแพร่	ประเภทของผลงาน
คณะศาสนาและปรัชญา	30 ชิ้น	ระดับชาติ (TCI)	บทความวิชาการ
คณะมนุษยศาสตร์	28 ชิ้น	ระดับชาติและท้องถิ่น	บทความวิชาการ, รายงานการประชุม
วิทยาเขตร้อยเอ็ด	25 ชิ้น	ระดับชาติ (TCI)	บทความวิจัย, บทความวิชาการ

จากตารางแสดงตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ข้างต้นดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ **1. จุดแข็งในการผลิตผลงานวิชาการ** ได้แก่ มีบางหน่วยงาน เช่น คณะศึกษาศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์ ได้ผลิตผลงานวิชาการเป็นจำนวนมากและมีคุณภาพสูง โดยเฉพาะการตีพิมพ์ในวารสาร Scopus และ ISI และหลายหน่วยงานมีการส่งเสริมผลงานวิจัยผ่านการจัดประชุมวิชาการ และเผยแพร่ในระดับชาติอย่างต่อเนื่อง **2. ข้อจำกัดในการผลิตผลงานวิชาการ** ได้แก่ บางหน่วยงาน เช่น วิทยาลัยศาสนศาสตร์เฉลิมพระเกียรติกาฬสินธุ์ มีจำนวนผลงานวิชาการที่เผยแพร่ในระดับนานาชาติจำนวนไม่มากและการผลิตผลงานวิชาการในบางหน่วยงานยังไม่สม่ำเสมอ โดยเฉพาะในระดับที่ต้องการการอ้างอิงในระดับที่สูงขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 2.3 ผลงานวิชาการ

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานในด้านผลงานวิชาการ (ตัวบ่งชี้ 2.3) จึงเกิดข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไปดังนี้ **1. ส่งเสริมการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ** ได้แก่ หน่วยงานที่มีจำนวนผลงานน้อย ควรจัดอบรมการเขียนบทความวิจัยและสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ในวารสาร Scopus และ ISI **2. พัฒนาคุณภาพของผลงาน** ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรเน้นการทำวิจัยที่มีผลกระทบเชิงบวกในวงกว้าง เพื่อเพิ่มโอกาสในการอ้างอิงและได้รับการยอมรับในระดับสากล **3. สนับสนุนการเผยแพร่ในระดับท้องถิ่น** ได้แก่ เพิ่มการเผยแพร่ผลงานวิชาการในชุมชนและองค์กรท้องถิ่น เพื่อสร้างประโยชน์โดยตรงต่อชุมชน **4. สร้างเครือข่ายความร่วมมือ** ได้แก่ ส่งเสริมการทำวิจัยร่วมกับหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย เพื่อเพิ่มโอกาสในการเผยแพร่และขยายฐานผลงานวิชาการ

สรุปว่า มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีศักยภาพในการผลิตผลงานวิชาการที่หลากหลายและมีคุณภาพ โดยเฉพาะในบางคณะที่สามารถตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติ อย่างไรก็ตาม ยังคงต้องพัฒนาในด้าน การสนับสนุนทุน การพัฒนาคุณภาพงานวิจัย และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางวิชาการในระดับนานาชาติ

ตัวบ่งชี้ 2.4 การพัฒนาปัญญาและคุณธรรม

การพัฒนาปัญญาและคุณธรรม (ตัวบ่งชี้ 2.4) เป็นตัวชี้วัดที่มุ่งเน้นการวัดความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้างสรรค์ผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่มีผลกระทบต่อการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม

ในระดับพื้นที่ ระดับชาติ และระดับนานาชาติ โดยผลงานเหล่านี้มีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิต สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคม และยกระดับจริยธรรมและสติปัญญาของบุคคลในทุกระดับ

องค์ประกอบสำคัญของการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม (ตัวบ่งชี้ 2.4)

1. ประเภทของผลงานที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ มีดังนี้ งานวิจัยที่พัฒนาปัญญาและคุณธรรม เช่น งานวิจัยด้านจริยธรรม ความเป็นผู้นำคุณธรรม และการพัฒนาทางจิตวิญญาณ นวัตกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น สื่อการเรียนการสอน ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ หรือแพลตฟอร์มดิจิทัลที่ส่งเสริมการพัฒนาสติปัญญาและคุณธรรม และโครงการหรือกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง เช่น การฝึกอบรม การจัดกิจกรรมในชุมชน และการสร้างเครือข่ายเพื่อพัฒนาคุณธรรม

2. ระดับของการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม ดังนี้ ระดับพื้นที่ การพัฒนาที่มุ่งเน้นชุมชนหรือท้องถิ่น เช่น การใช้ความรู้เพื่อแก้ปัญหาสังคมในพื้นที่ ระดับชาติ ผลงานที่มีผลกระทบในวงกว้างทั่วประเทศ เช่น การพัฒนาหลักสูตรหรือโครงการที่เป็นแบบอย่างระดับชาติ และระดับนานาชาติ ผลงานที่ได้รับการยอมรับในระดับโลก เช่น การตีพิมพ์ในวารสารนานาชาติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรม

3. ตัวชี้วัดคุณภาพการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม ได้แก่ ผลรวมถ่วงน้ำหนักของผลงานในแต่ละระดับ จำนวนผลงานหรือโครงการที่พัฒนาปัญญาและคุณธรรม และการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในชุมชนหรือองค์กร

ตัวอย่างผลการดำเนินงานที่โดดเด่นตามการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม (ตัวบ่งชี้ 2.4)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของบุคลากรในคณะ วิทยาเขต หรือวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

ประเภทผลงาน	จำนวนผลงาน	ตัวอย่าง
งานวิจัยที่พัฒนาปัญญา	15 ชิ้น	เช่น การวิเคราะห์แนวคิดจริยธรรมในพระพุทธศาสนา
นวัตกรรมสร้างเสริมคุณธรรม	10 ชิ้น	เช่น ชุดการเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ "บ้านแห่งคุณภาพ"
โครงการและกิจกรรมในชุมชน	20 โครงการ	เช่น การฝึกอบรมพระสงฆ์ในด้านการดูแลผู้ป่วยและจิตวิทยาเชิงบวก

จากตารางแสดงตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ข้างต้นดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้ 1. **จุดแข็งในการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม** กล่าวคือมหาวิทยาลัยมีการผลิตผลงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมในหลายรูปแบบ ทั้งงานวิจัย นวัตกรรม และโครงการชุมชนและโครงการพัฒนาคุณธรรม เช่น การฝึกอบรมพระสงฆ์เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านต่าง ๆ อันเป็นแบบอย่างที่ดีของการนำผลงานวิจัยไปใช้จริง 2. **ข้อจำกัดในการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม** กล่าวคือผลงานในระดับนานาชาติยังมีจำนวนจำกัด โดยส่วนใหญ่ผลงานเน้นไปที่ระดับพื้นที่และระดับชาติ และขาดการบูรณาการผลงานวิจัยและนวัตกรรมที่มีผลกระทบในวงกว้าง

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 2.4 การพัฒนาปัญญาและคุณธรรม

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานในด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม (ตัวบ่งชี้ 2.4) จึงเกิดข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไปดังนี้ **1. เพิ่มจำนวนผลงานในระดับนานาชาติ** ได้แก่ ส่งเสริมให้บุคลากรตีพิมพ์ผลงานในวารสารที่เกี่ยวข้องในระดับนานาชาติ และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยหรือองค์กรในต่างประเทศ เพื่อแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ **2. สนับสนุนการพัฒนานวัตกรรมด้านคุณธรรม** ได้แก่ จัดสรรงบประมาณและทรัพยากรเพิ่มเติมเพื่อพัฒนานวัตกรรมที่เน้นการเสริมสร้างจิตใจและคุณธรรม เช่น สื่อดิจิทัล หรือหลักสูตรออนไลน์ **3. ขยายผลในชุมชน** ได้แก่ เพิ่มโครงการที่มุ่งเน้นการนำงานวิจัยไปใช้แก้ปัญหาในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการพัฒนาคุณธรรมในชีวิตประจำวัน และ **4. สร้างฐานข้อมูลผลงานที่เกี่ยวข้อง** ได้แก่ จัดทำฐานข้อมูลที่รวบรวมผลงานทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม เพื่อใช้เป็นแหล่งอ้างอิงและขยายผลต่อยอดในอนาคต

สรุปว่า การพัฒนาปัญญาและคุณธรรมของมหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในด้านการวิจัยและโครงการที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคม อย่างไรก็ตาม ควรเน้นการเผยแพร่ในระดับนานาชาติ การพัฒนานวัตกรรมที่มีผลกระทบกว้างขึ้น และการขยายผลการใช้งานจริงในชุมชน เพื่อให้ผลงานด้านคุณธรรมและปัญญามีบทบาทที่ชัดเจนและยั่งยืนยิ่งขึ้น

ตัวบ่งชี้ 2.5 การอ้างอิงและสิทธิในผลงาน

การอ้างอิงและสิทธิในผลงาน (ตัวบ่งชี้ 2.5) เป็นตัวชี้วัดสำคัญที่สะท้อนถึงการยอมรับในคุณภาพและความน่าเชื่อถือของผลงานวิจัยของมหาวิทยาลัย โดยพิจารณาจากจำนวนการอ้างอิงผลงานในฐานข้อมูลวิชาการ การได้รับรางวัล หรือการคุ้มครองสิทธิของผลงานในเชิงทรัพย์สินทางปัญญา ตัวชี้วัดนี้ไม่เพียงแต่สะท้อนถึงผลกระทบของผลงานวิจัยต่อวงวิชาการ แต่ยังแสดงถึงการต่อยอดและการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในวงกว้างต่อไปด้วย

องค์ประกอบสำคัญของการอ้างอิงและสิทธิในผลงาน (ตัวบ่งชี้ 2.5)

1. จำนวนการอ้างอิง (Citation Metrics) ได้แก่ การวัดจำนวนครั้งที่ผลงานวิจัยถูกอ้างอิงในฐานข้อมูลระดับชาติและนานาชาติ เช่น Scopus, ISI, TCI และตัวชี้วัดนี้แสดงถึงผลกระทบ (Impact) ของผลงานวิชาการในวงวิชาการ

2. สิทธิในผลงาน (Intellectual Property Rights) ได้แก่ การจดสิทธิบัตร (Patents) สิทธิในลิขสิทธิ์ (Copyrights) และทรัพย์สินทางปัญญาอื่น ๆ ที่เกิดจากผลงานวิจัยและการระบุเงื่อนไขการใช้งานและการคุ้มครองสิทธิของผลงานที่ได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัย

3. รางวัลและการยอมรับ ได้แก่ การได้รับรางวัลที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย เช่น รางวัลผลงานวิจัยดีเด่น รางวัลนวัตกรรมและการยกย่องบุคลากรหรือผลงานที่มีผลกระทบสูง

4. การนำผลงานไปใช้ประโยชน์ ได้แก่ การนำผลงานวิจัยไปใช้ในเชิงปฏิบัติ เช่น การแก้ปัญหาในชุมชน การสร้างนวัตกรรม หรือการส่งเสริมการพัฒนาสังคม

ตัวอย่างผลการดำเนินงานที่โดดเด่นตามการอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงาน (ตัวบ่งชี้ 2.5)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ด้านการอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงานของบุคลากรในคณะ วิทยาเขต หรือวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

ประเภท	จำนวน/ตัวอย่าง
จำนวนการอ้างอิง	- บทความที่ถูกอ้างอิงในฐานข้อมูล Scopus จำนวน 20 ชิ้น - TCI จำนวน 35 ชิ้น
สิทธิ์ในผลงาน	- สิทธิบัตร จำนวน 2 รายการ - ลิขสิทธิ์ซอฟต์แวร์ จำนวน 1 รายการ
รางวัลและการยอมรับ	- รางวัลผลงานวิจัยดีเด่นระดับชาติ จำนวน 1 รางวัล
การนำผลงานไปใช้ประโยชน์	- โครงการ "ชุดเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์" ที่นำไปใช้ในโรงเรียน 15 แห่ง

จากตารางแสดงตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ข้างต้นดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. จุดแข็งในการอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงาน มีรายละเอียดดังนี้มีผลงานวิจัยที่ได้รับการอ้างอิงในระดับชาติและนานาชาติ สะท้อนถึงคุณภาพและความน่าเชื่อถือ มีการจดสิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ที่แสดงถึงศักยภาพด้านทรัพย์สินทางปัญญา และการได้รับรางวัลในระดับชาติแสดงถึงการยอมรับในผลงานวิชาการของมหาวิทยาลัย **2. ข้อจำกัดในการอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงาน** ได้แก่ จำนวนการอ้างอิงในระดับนานาชาติยังคงจำกัด เมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยชั้นนำอื่น ๆ และขาดกลไกส่งเสริมการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง เช่น การพัฒนานวัตกรรมที่ตอบสนองต่ออุตสาหกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 2.5 การอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงาน

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานในด้านการอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงาน (ตัวบ่งชี้ 2.5) จึงเกิดข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไปดังนี้ **1. ส่งเสริมการตีพิมพ์ในวารสารที่มี Impact Factor สูง** ได้แก่ จัดอบรมการเขียนบทความเพื่อส่งตีพิมพ์ในวารสาร Scopus และ ISI และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ **2. พัฒนากลไกคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา** ได้แก่ จัดตั้งหน่วยงานดูแลทรัพย์สินทางปัญญาเฉพาะ เพื่อให้คำแนะนำและสนับสนุนการจดสิทธิบัตร และสร้างระบบการติดตามและต่อยอดผลงานวิจัยที่มีสิทธิ์ในเชิงพาณิชย์ **3. ขยายผลการใช้ประโยชน์ในชุมชน** ได้แก่ ส่งเสริมการใช้ผลงานวิจัยในโครงการที่ตอบโจทย์ความต้องการของชุมชนและสร้างความร่วมมือกับองค์กรท้องถิ่นในการนำผลงานวิจัยไปใช้ในพื้นที่ **4. เพิ่มโอกาสการอ้างอิง** ได้แก่ จัดทำฐานข้อมูลผลงานวิชาการออนไลน์ของมหาวิทยาลัย และเผยแพร่ผ่านแพลตฟอร์มที่มีชื่อเสียง และจัดประชุมวิชาการหรือเวิร์คช็อปเพื่อนำเสนอผลงานวิจัยสู่ชุมชนวิชาการที่กว้างขึ้น

สรุปว่า มหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในการเผยแพร่ผลงานวิจัยและการจดสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา แต่ยังคงมีความจำเป็นในการเพิ่มจำนวนการอ้างอิงระดับนานาชาติ พัฒนาแนวทางคุ้มครอง

ทรัพยากรทางปัญญา และขยายโอกาสในการนำผลงานไปใช้ในวงกว้าง เพื่อเพิ่มผลกระทบของงานวิจัยต่อสังคมและเศรษฐกิจในอนาคต

ตัวบ่งชี้ 2.6 ความร่วมมือกับเครือข่าย

ความร่วมมือกับเครือข่าย (ตัวบ่งชี้ 2.6) เป็นตัวชี้วัดที่มุ่งเน้นการประเมินความสามารถของมหาวิทยาลัยในการสร้างและรักษาความร่วมมือกับเครือข่ายทั้งในระดับพื้นที่ ระดับชาติ และระดับนานาชาติ ความร่วมมือดังกล่าวเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยส่งเสริมการผลิตผลงานวิชาการ การพัฒนานวัตกรรม และการใช้ประโยชน์จากงานวิจัยในวงกว้าง

องค์ประกอบสำคัญของความร่วมมือกับเครือข่าย (ตัวบ่งชี้ 2.6)

1. **ประเภทของเครือข่ายความร่วมมือ** ได้แก่ เครือข่ายระดับพื้นที่ โดยเป็นความร่วมมือกับองค์กรหรือชุมชนท้องถิ่น เช่น หน่วยงานรัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน หรือสถานศึกษาในพื้นที่ เครือข่ายระดับชาติ เป็นความร่วมมือกับมหาวิทยาลัย องค์กรวิจัย หรือหน่วยงานระดับประเทศ เช่น สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และเครือข่ายระดับนานาชาติ เป็นการร่วมมือกับสถาบันการศึกษาหรือองค์กรวิจัยในต่างประเทศ เช่น การเข้าร่วมโครงการวิจัยระหว่างประเทศ หรือการทำ MOU กับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ

2. **รูปแบบของความร่วมมือ** ประกอบด้วยการพัฒนางานวิจัยร่วมกัน การจัดประชุมวิชาการ หรือเวิร์คช็อป การแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษา และการร่วมมือในโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นและสังคม

3. **ตัวชี้วัดความสำเร็จ** ได้แก่ จำนวนโครงการที่เกิดจากความร่วมมือ จำนวนผลงานวิชาการที่เผยแพร่ในฐานะผลงานร่วม และจำนวนกิจกรรมหรือโครงการที่ส่งผลกระทบเชิงบวกต่อชุมชนหรือองค์กร

ตัวอย่างผลการดำเนินงานที่โดดเด่นตามความร่วมมือกับเครือข่าย (ตัวบ่งชี้ 2.6)

ตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ด้านความร่วมมือกับเครือข่ายของคณะ วิทยาเขต หรือวิทยาลัยของมหาวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ดังนี้

ระดับความร่วมมือ	ตัวอย่างเครือข่าย/โครงการ	ผลลัพธ์
เครือข่ายระดับพื้นที่	ความร่วมมือกับเทศบาลในพื้นที่ เพื่อจัดอบรมการพัฒนาจิตวิญญาณในชุมชน	มีผู้เข้าร่วมอบรม 100 คน และนำความรู้ไปปรับใช้ในชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม
เครือข่ายระดับชาติ	โครงการวิจัยร่วมกับ สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) ด้านการพัฒนาสังคมและคุณธรรม	ได้รับทุนสนับสนุน 3 โครงการ รวมงบประมาณ 1,375,000 บาท

ระดับความร่วมมือ	ตัวอย่างเครือข่าย/โครงการ	ผลลัพธ์
เครือข่ายระดับนานาชาติ	การทำ MOU กับมหาวิทยาลัยในญี่ปุ่น เพื่อพัฒนาโครงการวิจัยด้านจริยธรรมและการศึกษา	ผลิตผลงานวิจัยร่วมที่เผยแพร่ในวารสารระดับ Scopus 2 บทความ

จากตารางแสดงตัวอย่างผลการดำเนินงานเด่น ๆ ข้างต้นดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ได้ดังนี้

1. จุดแข็งในความร่วมมือกับเครือข่าย ได้แก่ ความร่วมมือในระดับพื้นที่และระดับชาติของมหาวิทยาลัยที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาชุมชนและการสร้างองค์ความรู้ใหม่และการทำ MOU กับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศช่วยเพิ่มศักยภาพการวิจัยในระดับนานาชาติ **2. ข้อจำกัดในความร่วมมือกับเครือข่าย** ได้แก่ ความร่วมมือในระดับนานาชาติยังมีจำนวนจำกัดเมื่อเทียบกับมหาวิทยาลัยชั้นนำและการบูรณาการความร่วมมือในระดับต่าง ๆ ให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมยังเป็นความท้าทาย

ข้อเสนอแนะเพื่อพัฒนาตัวบ่งชี้ 2.6 ความร่วมมือกับเครือข่าย

จากการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลจากผลการดำเนินงานในด้านความร่วมมือกับเครือข่าย (ตัวบ่งชี้ 2.6) จึงเกิดข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาต่อไปดังนี้ **1. เพิ่มเครือข่ายในระดับนานาชาติ** ได้แก่ จัดตั้งโครงการวิจัยร่วมกับมหาวิทยาลัยในภูมิภาคเอเชียหรือยุโรป เพื่อขยายฐานความร่วมมือและเพิ่มผลงานวิจัยระดับนานาชาติและเข้าร่วมโครงการหรือเวทีวิชาการระดับโลก เพื่อสร้างโอกาสในการทำวิจัยร่วม **2. บูรณาการความร่วมมือในระดับพื้นที่และระดับชาติ** ได้แก่ ใช้ประโยชน์จากเครือข่ายในประเทศเพื่อพัฒนางานวิจัยที่สามารถขยายผลในระดับนานาชาติและสร้างโครงการเชิงบูรณาการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนและหน่วยงานในประเทศ **3. จัดการฝึกอบรมและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้** ได้แก่ สนับสนุนการแลกเปลี่ยนบุคลากรและนักศึกษากับเครือข่ายทั้งในและต่างประเทศ เพื่อเพิ่มทักษะและสร้างความร่วมมือในระยะยาว และ **4. วัดผลกระทบจากความร่วมมือ** ได้แก่ จัดทำฐานข้อมูลเพื่อวัดผลลัพธ์และผลกระทบของความร่วมมือในแต่ละระดับ ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ และรายงานผลการดำเนินงานความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอ เพื่อปรับปรุงและพัฒนาการทำงานในอนาคต

สรุปว่า มหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ โดยเฉพาะในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อย่างไรก็ตาม ควรขยายความร่วมมือในระดับนานาชาติให้มากขึ้น พร้อมพัฒนาแนวทางบูรณาการความร่วมมือเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืนมากขึ้นในอนาคต

วิเคราะห์และสรุปผลการดำเนินงานด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี 2567 ระยะที่ 1

การวิเคราะห์ตัวบ่งชี้ด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย (มมร.) ในปี 2567 ระยะที่ 1 แสดงให้เห็นถึง ศักยภาพ จุดแข็ง และความท้าทาย ในการบริหารงานวิจัย การจัดสรรงบประมาณ ผลงานวิชาการ การพัฒนาปัญญาและคุณธรรม การอ้างอิงสิทธิในผลงาน และความร่วมมือกับเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. **ตัวบ่งชี้ด้านระบบและกลไกการบริหารงานวิจัย** วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า มหาวิทยาลัยมี ระบบ NRIIS และ YRMS ที่ช่วยเพิ่มความโปร่งใสและประสิทธิภาพในการบริหารโครงการวิจัย นอกจากนี้ ยังมี การพัฒนาวารสารคุณภาพเพื่อเผยแพร่ผลงาน อย่างไรก็ตาม ควรขยายการใช้งานระบบให้ครอบคลุมทุก หน่วยงานและตอบโจทย์การใช้งานเฉพาะด้านให้ดียิ่งขึ้น

2. **ตัวบ่งชี้ด้านงบประมาณสนับสนุนงานวิจัย** วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า แม้ว่าบางหน่วยงาน เช่น วิทยาเขตล้านนาและคณะศึกษาศาสตร์ จะสามารถดึงดูดทุนภายนอกได้ดี แต่การกระจายงบประมาณยังไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะบางหน่วยงานที่มีงบประมาณเฉลี่ยต่อบุคลากรต่ำ ควรพิจารณาปรับปรุงให้เกิดความ สมดุลมากขึ้น

3. **ตัวบ่งชี้ด้านผลงานวิชาการ** วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า คณะศึกษาศาสตร์และคณะสังคมศาสตร์มี ผลงานตีพิมพ์ในวารสาร Scopus และ ISI สะท้อนถึงคุณภาพของงานวิจัย อย่างไรก็ตาม บางหน่วยงาน ยังขาดผลงานที่เผยแพร่ในระดับนานาชาติ และจำนวนงานที่มี Impact Factor ยังมีน้อย

4. **ตัวบ่งชี้ด้านการพัฒนาปัญญาและคุณธรรม** วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า มหาวิทยาลัยมีการพัฒนา นวัตกรรมที่ส่งเสริมคุณธรรม เช่น ชุดเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ "บ้านแห่งคุณภาพ" และการฝึกอบรมพระสงฆ์ ด้านจิตวิทยาเชิงบวก แต่การขยายผลไปสู่ระดับนานาชาติยังมีจำกัด ควรมีการพัฒนาให้ครอบคลุม กลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น

5. **ตัวบ่งชี้ด้านการอ้างอิงและสิทธิ์ในผลงาน** วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า ผลงานวิจัยหลายชิ้นได้รับ การอ้างอิงใน Scopus และ TCI และมีการจด สิทธิบัตรและลิขสิทธิ์ ซึ่งแสดงถึงศักยภาพด้านทรัพย์สิน ทางปัญญา อย่างไรก็ตาม จำนวนการอ้างอิงในระดับนานาชาติยังต่ำ และควรมีการส่งเสริมให้ผลงานถูก นำไปใช้ในเชิงพาณิชย์และชุมชนมากขึ้น

6. **ตัวบ่งชี้ด้านความร่วมมือกับเครือข่าย** วิเคราะห์ข้อมูลได้ว่า มหาวิทยาลัยมีความร่วมมือใน ระดับพื้นที่และระดับชาติ เช่น โครงการร่วมกับสำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และ MOU กับ มหาวิทยาลัยต่างประเทศ อย่างไรก็ตาม ความร่วมมือระดับนานาชาติยังไม่เพียงพอ และการต่อยอดให้ เกิดผลลัพธ์ที่ชัดเจนยังเป็นความท้าทาย

ดังนั้น มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีศักยภาพที่ดีในการบริหารงานวิจัย การพัฒนาระบบ สารสนเทศ การดึงดูดงบประมาณ และการผลิตผลงานที่มีคุณภาพ อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการ กระจายงบประมาณให้ทั่วถึง การเพิ่มผลงานในระดับนานาชาติ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือเชิง ลึก โดยควรเร่งพัฒนาในด้านดังกล่าวเพื่อยกระดับคุณภาพงานวิจัยและสร้างผลกระทบที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

การอภิปรายผลจากการดำเนินงานด้านการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปี 2567 ระยะที่ 1

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีศักยภาพที่ดีในด้านการบริหารงานวิจัย การจัดสรรงบประมาณ และการผลิตผลงานวิชาการ อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายในการเพิ่มผลงานที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ การกระจายงบประมาณให้เหมาะสม และการขยายความร่วมมือกับเครือข่ายระดับสากล โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ความสำเร็จโดยรวม กล่าวคือมหาวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในการสร้างระบบสนับสนุนการวิจัยที่เป็นมาตรฐาน และมีผลงานที่ตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและสังคม อีกประการหนึ่งมหาวิทยาลัยมีการบริหารจัดการทรัพยากรและการพัฒนากลไกการทำงานช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของหน่วยงานในหลายด้าน

2. ประเด็นที่ต้องพัฒนา ได้แก่ ความไม่สมดุลของการจัดสรรทรัพยากรและความร่วมมือในบางหน่วยงาน การเพิ่มจำนวนและคุณภาพของผลงานวิจัยในระดับนานาชาติ และการส่งเสริมการอ้างอิงและการนำผลงานไปใช้ในเชิงพาณิชย์หรือเพื่อประโยชน์ในชุมชน

3. โอกาสและศักยภาพ ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เช่น NRIIS และ YRMS สามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามและพัฒนาผลงานวิจัย อีกประการหนึ่ง การสร้างความร่วมมือเชิงกลยุทธ์กับสถาบันในระดับนานาชาติจะช่วยเพิ่มโอกาสในการตีพิมพ์ผลงานในวารสารที่มี Impact Factor สูง

4. การวางแผนงานในอนาคต ได้แก่ มหาวิทยาลัยควรมีการดำเนินการดังนี้ 1. การสนับสนุนค่าใช้จ่ายและอบรมการเขียนบทความสำหรับวารสาร Scopus และ ISI 2. สร้างความร่วมมือกับเครือข่ายวิชาการในต่างประเทศ 3. กระจายงบประมาณให้เหมาะสมกับความต้องการและศักยภาพของหน่วยงาน 4. เพิ่มงบประมาณสนับสนุนหน่วยงานที่มีบุคลากรจำนวนมากแต่ได้รับงบน้อย 5. สร้างแพลตฟอร์มเผยแพร่ผลงานวิชาการออนไลน์เพื่อเพิ่มการเข้าถึงและอ้างอิง 6. จัดกิจกรรมเผยแพร่ผลงานในชุมชนและองค์กรท้องถิ่น 7. จัดตั้งโครงการวิจัยร่วมระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศและต่างประเทศ 8. จัดประชุมวิชาการระหว่างประเทศเพื่อเพิ่มโอกาสในการสร้างเครือข่าย 9. เน้นการผลิตผลงานที่ตอบสนองต่อประเด็นจริยธรรมและคุณธรรมในระดับนานาชาติ และ 10. จัดอบรมและพัฒนาบุคลากรเพื่อสร้างผลงานที่มีผลกระทบเชิงบวกในระยะยาว

บทสรุป

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยมีความก้าวหน้าในการพัฒนางานวิจัย โดยมีจุดแข็งด้านระบบบริหารจัดการที่โปร่งใสผ่านระบบ NRIIS และ YRMS การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนที่มีประสิทธิภาพในบางหน่วยงาน และการผลิตผลงานวิชาการที่ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารระดับนานาชาติ เช่น Scopus และ ISI นอกจากนี้ มหาวิทยาลัยยังให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัญญาและคุณธรรมผ่านโครงการ

ฝึกอบรมและนวัตกรรม เช่น ชุดเรียนรู้อิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงการสร้างความร่วมมือกับเครือข่ายระดับพื้นที่และระดับชาติ ซึ่งช่วยส่งเสริมการพัฒนางานวิจัยให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคม

อย่างไรก็ตาม ยังมีข้อจำกัดที่ต้องได้รับการพัฒนา เช่น การกระจายงบประมาณที่ไม่สมดุล ในบางหน่วยงาน การบูรณาการระบบวิจัยที่ยังไม่ครอบคลุมทุกคณะ รวมถึงการผลิตผลงานวิจัยในระดับนานาชาติที่ยังมีจำนวนจำกัด นอกจากนี้ การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์หรือการพัฒนา นวัตกรรมยังไม่ได้รับการสนับสนุนอย่างเพียงพอ และความร่วมมือกับเครือข่ายระดับนานาชาติยังมีข้อจำกัดในด้านความต่อเนื่องและความหลากหลาย

แนวทางการพัฒนาควรมุ่งเน้นไปที่ การขยายการใช้งานระบบบริหารจัดการงานวิจัย ให้ครอบคลุมทุกหน่วยงาน การเพิ่มงบประมาณและโอกาสในการเข้าถึงแหล่งทุนภายนอก ตลอดจน การสนับสนุนการตีพิมพ์ผลงานวิจัยในวารสารระดับสูง นอกจากนี้ ควรเร่งส่งเสริมโครงการพัฒนาคุณธรรมใน ระดับนานาชาติ ขยายความร่วมมือด้านการวิจัยกับมหาวิทยาลัยในต่างประเทศ และสนับสนุนการนำ ผลงานไปใช้ประโยชน์ในภาคอุตสาหกรรมและชุมชน เพื่อให้มหาวิทยาลัยสามารถยกระดับคุณภาพ งานวิจัยและสร้างผลกระทบที่กว้างขวางยิ่งขึ้น

บรรณานุกรม

- กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2566). รายงานประจำปี 2566 ของ กระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (E - book). กรุงเทพฯ: กระทรวง การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม.
- ขวัญจิตร สงวนโรจน์, และคณะ. (2560). การสังเคราะห์งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการประกันคุณภาพ การ ศี ก ษ า . วารสารวิ ชา การ และ วิ จั ย ม ท ร . พ ร ะ น ค ร , 11(3), 71–81. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/oarit/article/download/106006/84023>.
- ทวีศักดิ์ หิมกระโทก. (2566). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศีกษา. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช, 15(2), 44–55. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/edunsrujo/article/download/260651/176994>.
- มหาวิทยาลัยรามคำแหง. (2566). คู่มือและแนวทางการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน หน่วยงาน ส น บ ส น , น ก า ร เ ร ย น ก า ร ส อ น . https://fis.ru.ac.th/home/images/file2567/plan2568/manual_y2566.pdf.
- สำนักงานบริหารพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา. (2565). แนวทางการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศีกษาภายในสถานศีกษาและการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศีกษา. <https://www.edusandbox.com/school-quality-assurance>.

สภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม. (2566). **กรอบนโยบายและยุทธศาสตร์
การอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม พ.ศ. 2566-2570**. กรุงเทพฯ: สำนักงาน
ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม กระทรวงการอุดมศึกษา
วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (อว.)

การใช้ SBSD และ RQ ในการคัดกรองและดูแลสุขภาพ
นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
The Application of SBSD and RQ Tools for Screening and Managing
the Mental Health of Grade 11 Students at Bodindecha School
(Sing Singhaseni)

กัณตภณ ศรีนนท์
Kantaphon Srinont
โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
Bodindecha School (Sing Singhaseni)
Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาการใช้เครื่องมือ SBSD (Stress, Burnout, Suicide, Depression) และ RQ (Resilience Questionnaire) ในการคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โดยมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 87 คน เก็บข้อมูลผ่านแบบสอบถามสุขภาพจิต MENTAL HEALTH CHECK-IN ผลการศึกษาพบว่า เครื่องมือดังกล่าวสามารถประเมินระดับความเสี่ยงของปัญหาสุขภาพจิตในนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดย 84.5% ของผู้ตอบแบบสอบถามมีทัศนคติเชิงบวกต่อการเผชิญปัญหา และ 66.6% รายงานว่ามีเครือข่ายสนับสนุนที่แข็งแกร่ง การวิเคราะห์เพิ่มเติมยังแสดงให้เห็นว่าผู้ตอบส่วนใหญ่สามารถจัดการกับความเครียดและความกดดันในชีวิตประจำวันได้ดี อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางกลุ่มยังคงต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติมในด้านจิตใจและการพัฒนาความสามารถในการปรับตัว

คำสำคัญ: สุขภาพจิต, การคัดกรองสุขภาพจิต, วัยรุ่น

ABSTRACT

This study aims to examine the use of the SBSD (Stress, Burnout, Suicide, Depression) and RQ (Resilience Questionnaire) tools in screening and monitoring the mental health of 11th-grade students at Bodindecha (Sing Singhaseni) School. The sample consisted of 87 students, and data were collected through the MENTAL HEALTH CHECK-IN questionnaire. The findings indicate that these tools effectively assess the risk levels of mental health issues among students. Specifically, **84.5%** of respondents exhibited a

positive attitude toward coping with challenges, while **66.6%** reported having a strong support network. Further analysis revealed that most respondents demonstrated good stress and pressure management in daily life. However, some students still require additional psychological support and assistance in developing adaptive skills.

Keywords: Mental health, mental health screening, adolescents

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เป็นที่ทราบกันดีว่าปัญหาสุขภาพจิตเป็นปัญหาระดับประเทศในปัจจุบัน ซึ่งปัญหาสุขภาพจิตในนักเรียนก็เป็นเรื่องที่น่ากังวลอย่างมากเช่นกัน เนื่องจากส่งผลกระทบต่อชีวิตทั้งในด้านการเรียนและชีวิตส่วนตัว ปัญหาสุขภาพจิตที่พบบ่อยในนักเรียน ได้แก่ ภาวะซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความผิดปกติทางพฤติกรรม โดยการศึกษาขององค์การอนามัยโลก (WHO) พบว่านักเรียนอายุ 10-19 ปี ประมาณ 13% ทั่วโลกประสบปัญหาสุขภาพจิต ในสหรัฐอเมริกา การสำรวจสุขภาพแห่งชาติพบว่า นักเรียนมัธยมปลายมากกว่า 1 ใน 3 รายงานว่ามีอาการซึมเศร้าอย่างน้อย 1 ครั้ง ในปีที่ผ่านมา ปัญหาสุขภาพจิตในนักเรียนอาจเกิดจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความเครียดทางการเรียน ปัญหาครอบครัว ความสัมพันธ์ที่ไม่ดี และการกลั่นแกล้ง ปัญหาเหล่านี้อาจทำให้เกิดอาการต่าง ๆ เช่น ความเศร้า ความวิตกกังวล การนอนไม่หลับ และการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรม ซึ่งผลกระทบของปัญหาอาจกระทบอย่างรุนแรงต่อชีวิต ตัวอย่างเช่น ในด้านการเรียนอาจทำให้เกิดปัญหาด้านสมาธิและความจำ ซึ่งส่งผลต่อการเรียน ในด้านชีวิตส่วนตัวอาจทำให้เกิดปัญหาสุขภาพ มีความวิตกกังวล มีความผิดปกติทางบุคลิกภาพ และความสัมพันธ์กับเพื่อน ครอบครัว และคนอื่น ๆ อาจมีพฤติกรรมเสี่ยงในการใช้สารเสพติดหรือการทำร้ายตนเอง ซึ่งปัญหาสุขภาพจิตนี้ถ้าไม่ได้รับการรักษาอาจนำไปสู่ปัญหาที่รุนแรงยิ่งขึ้นในวัยผู้ใหญ่ และมีแนวโน้มที่จะเป็นโรคซึมเศร้า

จากที่ได้กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า การคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตในนักเรียนมีความสำคัญอย่างยิ่ง สามารถช่วยระบุนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิต และช่วยให้นักเรียนได้รับการรักษาที่จำเป็นเพื่อจัดการกับปัญหาสุขภาพจิตของตนได้ทัน การคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตในนักเรียนสามารถดำเนินการได้ในหลายวิธี วิธีหนึ่งคือการใช้แบบคัดกรองสุขภาพจิต ซึ่งเป็นแบบสอบถามสั้น ๆ ที่สามารถช่วยระบุนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตได้ โดยชื่อของโครงการงานสาขาวิทยาศาสตร์ เรื่อง การใช้ SBSD และ RQ มีคำภาษาอังกฤษที่นำมาใช้คือ SBSD ย่อมาจาก S: Stress (เครียด) B: Burnout (ภาวะหมดไฟ) S: Suicide (เสี่ยงฆ่าตัวตาย) D: Depression (ซึมเศร้า) และ RQ: Resilience Questionnaire (เป็นแบบสอบถามวัดความสามารถในการฟื้นตัวทางจิตใจ (resilience))

ด้วยเหตุนี้ บทความเรื่อง การใช้ SBSD และ RQ ในการคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จึงเป็นงานที่ช่วยให้โรงเรียนสามารถที่จะคัดกรองและสังเกตเห็นสัญญาณของปัญหาสุขภาพจิตในนักเรียน เพื่อที่จะดำเนินการช่วยเหลือนักเรียน

ได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งการคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตในนักเรียนในระยะเริ่มต้น สามารถช่วยการคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อคัดกรองปัญหาสุขภาพจิตในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
2. เพื่อศึกษาค่าเฉลี่ยของคะแนนพลังใจ (RQ) ในเครื่องมือ "MENTAL HEALTH CHECK IN" กับตัวแปรด้านสุขภาพจิตอื่น ๆ เช่น อาการซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความเครียด
3. พัฒนาแนวทางการดูแลสุขภาพจิตเบื้องต้นสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโดยใช้เครื่องมือ "MENTAL HEALTH CHECK IN"

ขอบเขตของการวิจัย

ระยะเวลาที่ทำการศึกษา ปีการศึกษา 2567 มัธยมศึกษาปีที่ 5/11
ประชากร หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
กลุ่มตัวอย่าง หมายถึง นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
จำนวน 87 คน ที่ได้จากสูตรคำนวณจำนวนตัวอย่างของ Taro Yamane (10% จากจำนวนนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ทั้งหมด 680 คน ข้อมูล ณ วันที่ 1 เมษายน 2567 จากเอกสาร สารสนเทศ ปี 2566 โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี))

นิยามศัพท์เฉพาะ

SBSD หมายถึง ตัวย่อ S: Stress (เครียด) B: Burnout (ภาวะหมดไฟ) S: Suicide (เสี่ยงฆ่าตัวตาย) D: Depression (ซึมเศร้า)

MENTAL HEALTH CHECK IN หมายถึง เครื่องมือที่ใช้ในการประเมินสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น อายุไม่เกิน 18 ปี ของกรมสุขภาพจิต

RQ หมายถึง Resilience Questionnaire เป็นแบบสอบถามวัดความสามารถในการฟื้นตัวทางจิตใจ (resilience) หรือแบบประเมินพลังใจ

WHO-5 หมายถึง คำถามวัดสุขภาวะขององค์การอนามัยโลก

PHQ-A หมายถึง แบบประเมินภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น

สุขภาพจิตโดยรวม หมายถึง ผลการตรวจเช็คสุขภาพใจ

ประโยชน์ที่รับจากการวิจัย

1. ช่วยให้สามารถคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตได้อย่างแม่นยำและรวดเร็ว ช่วยให้สามารถช่วยเหลือได้อย่างทันทั่วทั้งที่ ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงและระยะเวลาของปัญหาสุขภาพจิต

2. โครงการนี้จะช่วยคัดกรองและดูแลสุขภาพจิตในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา โดยการให้หลักฐานเชิงประจักษ์เกี่ยวกับประสิทธิภาพและความถูกต้องของเครื่องมือ MENTAL HEALTH CHECK IN

3. ผลการวิจัยเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับการวิจัยในอนาคตเกี่ยวกับสุขภาพจิตในนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

วิธีการวิจัย

การศึกษานี้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 87 คน ผ่านแบบสอบถาม MENTAL HEALTH CHECK-IN ซึ่งเป็นแบบประเมินสุขภาพจิตที่ได้รับการพัฒนาโดยกรมสุขภาพจิต ประเทศไทย (Department of Mental Health, 2021) แบบสอบถามดังกล่าวสามารถระบุระดับความเครียด ความสามารถในการปรับตัว และภาวะหมดไฟของนักเรียนได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ยังมีการใช้แบบสอบถาม Resilience Questionnaire (RQ) ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ได้รับการยอมรับในระดับสากลสำหรับการวัดความสามารถในการฟื้นตัวทางจิตใจ (Connor & Davidson, 2003)

การวิเคราะห์ข้อมูลใช้หลักสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ 1. ค่าเฉลี่ย หมายถึง ค่าเฉลี่ยของคะแนนพลังใจ (RQ) ในเครื่องมือ "MENTAL HEALTH CHECK IN" กับ ตัวแปรด้านสุขภาพจิตอื่น ๆ เช่น อาการซึมเศร้า ความวิตกกังวล และความเครียด และ 2. ค่าร้อยละ หมายถึง ร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามเพื่อประเมิน SBSO (S: Stress (เครียด) B: Burnout (ภาวะหมดไฟ) S: Suicide (เสี่ยงฆ่าตัวตาย) D: Depression (ซึมเศร้า)) ในเครื่องมือ MENTAL HEALTH CHECK IN ที่ใช้ในการประเมินสุขภาพจิตเด็กและวัยรุ่น อายุไม่เกิน 18 ปี ของกรมสุขภาพจิต

แนวคิดและปัญหาเรื่องสุขภาพจิต

สุขภาพจิต (Mental Health) หมายถึง ภาวะจิตใจที่เป็นสุข สามารถปรับตัวแก้ปัญหาสร้างสรรค์ทำงานได้ มีความรู้ สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางจิตใจ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ อยู่ในสังคม และสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงได้

ปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ซึ่งมีการพัฒนาการไปอย่างไม่หยุดยั้ง สุขภาพจิตของคนเราจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนไปตาม นับเป็นความยากลำบากพอสมควรที่มนุษย์จะต้องปรับตัวปรับใจไปกับการเปลี่ยนแปลง ที่เปลี่ยนแปลงไป เราหยุดการเปลี่ยนแปลงไม่ได้ แต่เราสามารถที่จะปรับเปลี่ยนเปลี่ยนแปลงตามได้ ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ชีวิตนี้หนีไม่พ้นการปรับตัว ปรับใจ บุคคลผู้สามารถปรับตัวได้ในสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยตนเองมีความสุข ก็คือผู้ที่มีสุขภาพจิตดี ผู้ที่ไม่สามารถทน หรือปรับตัวได้ ย่อมทำให้สุขภาพจิตเสีย เกิดปัญหาหรือโรคทางจิตใจและอารมณ์ได้

ปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่น

1. ภาวะซึมเศร้า

ภาวะซึมเศร้าเป็นภาวะความผิดปกติทางอารมณ์ ส่งผลทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกเศร้า เสียใจ ไม่อยากทำอะไร แม้กระทั่งกิจกรรมที่ตนเคยชอบ เคยสนใจ มีความคิดด้านลบเกิดขึ้นอยู่บ่อย ๆ อีกทั้งการรับประทานอาหาร ลักษณะการนอน เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งอาการเหล่านี้้อาจนำไปสู่การฆ่าตัวตายของบุคคลได้

อาการเศร้าซึมในวัยรุ่นมักจะเป็นขึ้นตอน โดยขั้นแรกเด็กวัยรุ่นมักจะบ่นว่าเหนื่อยหรือเบื่อ และไม่สนใจ ไม่อยากทำงานของตน ขึ้นต่อไปวัยรุ่นก็อาจจะมีการแอบร้องไห้ ไม่อยากพบปะกับคนอื่น ๆ และรู้สึกว้าเหว่ ว้าเหว่ และไม่มีคนสนใจ การเกิดอาการลักษณะนี้จะเชื่อมโยงไปสู่การฆ่าตัวตายในที่สุด ภาวะซึมเศร้าที่เกิดขึ้นนี้ เป็นภาวะที่วัยรุ่นเกิดความรู้สึกเศร้า-เสียใจเป็นอย่างมาก ต่อเหตุการณ์ใด เหตุการณ์หนึ่ง โดยบุคคลไม่สามารถจัดการ ภาวะความไม่เป็นสุข ความรู้สึกสูญเสีย ความรู้สึกเศร้านั้นได้ แต่อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปภาวะซึมเศร้าในเด็กและวัยรุ่นมักแสดงออกในลักษณะของการหงุดหงิดง่าย มากกว่าการแสดงออกถึงความเศร้า

สาเหตุการเกิดภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น พบว่าอาจเกิดจาก การสูญเสียบุคคล หรือสิ่งอันเป็นที่รัก หรือการมีความคิดทางด้านลบเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อม และอนาคตมากเกินไป รวมถึงอาจมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่ในชีวิตที่ตนคาดไม่ถึง ส่วนสาเหตุทางร่างกาย อาจเกิดจากความไม่สมดุลของสารเคมีในสมอง ที่ส่งผลให้บุคคลอยู่ในอาการเศร้าซึมได้ นอกจากนี้ยังพบว่าภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่นอาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางพันธุกรรมอีกด้วย

2. ตัวอย่างภาวะซึมเศร้า

นางสาวพจมาน อายุ 17 ปี เป็นนักเรียนชั้นมัธยมปลาย ได้เล่าว่า เธอมีความรู้สึกเหนื่อย เบื่อ บางครั้งเธอมักจะร้องไห้โดยไม่มีเหตุผล เพื่อน ๆ ของเธอมักสงสัยว่าเธอเศร้าเสียใจเพราะอะไร ทั้ง ๆ ที่เธอทั้งเก่ง และสวย เธอบอกว่าแฟนหนุ่มของเธอต้องไปเรียนต่อที่ประเทศอังกฤษ เหตุการณ์ครั้งนั้นทำให้เธอเศร้าเสียใจ มาตลอด บ่อยครั้งเธอมักเขียนบันทึกว่าเธออยากตาย เธอไม่สามารถจัดการกับความเศร้านี้ได้เลย พจมานไม่มีความรู้สึกอยากอาหาร กินอาหารได้น้อย มักนอนไม่หลับ ติดต่อกัน 3 สัปดาห์ ทำให้เธอไม่สามารถที่จะคิดสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างแจ่มชัด ไม่มีความกระตือรือร้นที่จะทำกิจกรรมประจำวันที่ควรทำ

3. การบำบัดรักษาภาวะซึมเศร้า

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และเพื่อน ควรแสดงความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และการให้กำลังใจกับวัยรุ่นที่มีภาวะซึมเศร้า แต่อย่างไรก็ตามหากภาวะซึมเศร้าคงทนอยู่นาน การได้รับการบำบัดรักษา ไม่ว่าจะเป็นยาต้านเศร้า หรือการบำบัดโดยการพูดคุย หรือจิตบำบัด จากจิตแพทย์ หรือนักจิตวิทยา เป็นสิ่งที่จำเป็น

ภาวะความวิตกกังวลหลาย ๆ ด้าน (Generalized Anxiety)

ภาวะความวิตกกังวลหลาย ๆ ด้าน เป็นความวิตกกังวล ความกลัวที่เกิดขึ้น ในชีวิตประจำวัน หลาย ๆ ด้านพร้อม ๆ กัน เช่น ความกังวลเกี่ยวกับการเรียน สุขภาพ ครอบครัว การเงิน สัมพันธภาพ เป็นต้น ความวิตกกังวลนี้เป็นภาวะทางอารมณ์ทางลบที่ก่อให้เกิดความกดดัน โดยบุคคลกังวลถึงอันตราย หรือสิ่งไม่ดีที่จะเกิดขึ้นในอนาคตกับตน โดยวัยรุ่นที่มีอาการความวิตกกังวลนี้ มักรู้สึกว่ามี เหตุการณ์ต่าง ๆ รอบ ๆ ตัว นั้นไม่ปกติ และจะมีอันตรายเกิดขึ้นกับตน ผลที่ตามมาคือ วัยรุ่นมักจะแสดงออกโดยการ โมโหและหงุดหงิดง่าย โดยไม่รู้สาเหตุ อารมณ์ขึ้น ๆ ลง ๆ เหนื่อยง่าย นอนตลอด หรือไม่กินนอนหลับยาก ตื่นตก ๆ ขาดสมาธิที่จะทำกิจกรรมที่ต้องทำ เช่น การบ้าน มักจะเล่นน้อยลง พบปะเพื่อนน้อยลง หาก สังเกตการพูด วัยรุ่นมักแสดงออกถึงการคิดถึงผลร้ายจากเหตุการณ์ต่าง ๆ เช่น ถ้ายางรถยนต์ระเบิดจะ ทำอย่างไร จะเกิดอะไรขึ้นหากฝนตกแล้วถูกฟ้าผ่า อาการที่แสดงออกทางกายที่สำคัญได้แก่การปวดหัว โดยไม่มีสาเหตุ อัตราการเต้นของหัวใจเร็วผิดปกติ เหงื่อแตก มือสั่น ปวดท้องโดยไม่มีสาเหตุ หลายรายมักมี อาการปวดกล้ามเนื้อปวดเมื่อยตามร่างกายร่วมด้วย เป็นต้น สาเหตุการเกิดภาวะความวิตกกังวลแบบ หลาย ๆ ด้าน พบว่าอาจเกิดจากการมีความคิดทางด้านลบเกี่ยวกับตนเอง ผู้อื่น สิ่งแวดล้อม มากเกินไป สาเหตุทางร่างกาย อาจเกิดจากความไม่สมดุลของสารเคมีในสมองที่ส่งผลให้บุคคลมีอาการวิตกกังวลได้ นอกจากนี้ยังพบว่า ภาวะความวิตกกังวลหลาย ๆ ด้าน อาจเกี่ยวข้องกับปัจจัยทางพันธุกรรมอีกด้วย

1. ตัวอย่างภาวะความวิตกกังวลแบบหลาย ๆ ด้าน

แอมมีเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา อายุ 17 ปี แอมมี มีความวิตกกังวลอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็น ความกังวลว่าจะเรียนไม่จบ กลัวจะมีอันตรายจะเกิดขึ้นกับครอบครัว และกลัวว่าเพื่อน ๆ จะไม่พอใจตน ถึงแม้ว่าแอมมีจะพยายามไม่คิดมากกับสิ่งต่าง ๆ ที่เธอวิตกกังวล แต่เธอก็ไม่สามารถหยุดคิด หยุดกังวล กับสิ่งต่าง ๆ ได้ ตลอดเวลาเธอรู้สึกไม่สบายใจ เครียด และเมื่อเป็นมาก ๆ เธอจะมีอาการเหงื่อออก ตัว สั่น และมักนอนไม่ค่อยหลับ ตอนกลางวันก็ไม่สามารถผ่อนคลายกับสิ่งต่าง ๆ ได้ อาการดังกล่าวทำให้พ่อ แม่ของแอมมีเป็นทุกข์มาก ๆ

2. การบำบัดรักษาความวิตกกังวลแบบหลายด้าน ๆ ในวัยรุ่น

พ่อ แม่ ผู้ปกครอง และเพื่อน ควรแสดงความรัก ความอบอุ่น ความเข้าใจ และการให้กำลังใจกับ วัยรุ่นที่มีภาวะความวิตกกังวลหลาย ๆ ด้านนี้ แต่อย่างไรก็ตาม หากความวิตกกังวลคงทนอยู่นาน การ ได้รับการบำบัดรักษา ไม่ว่าจะเป็น ยา หรือการบำบัดโดยการพูดคุย หรือจิตบำบัด จากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นสิ่งที่จำเป็น

ภาวะความวิตกกังวลเฉพาะอย่าง (Specific Anxiety)

ภาวะความวิตกกังวลเฉพาะอย่าง เป็นความวิตกกังวล ความกลัวที่เกิดขึ้น ต่อเหตุการณ์ หรือ วัตถุใดวัตถุหนึ่งอย่างมาก โดยเป็นความกลัวอย่างไร้เหตุผล สำหรับวัยรุ่นมักพบความวิตกกังวลเฉพาะ อย่าง เช่น การกลัวสุนัข กลัวแมลง กลัวการว่ายน้ำ กลัวความสูง กลัวการฉีดยา เป็นต้น

ผลที่ตามมาวัยรุ่นมักจะแสดงออกถึงความกลัวอย่างรุนแรง เมื่อต้องเผชิญต่อเหตุการณ์ หรือวัตถุที่ตนกลัว เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ เร็วผิดปกติ เหงื่อแตก มือสั่น ปวดท้อง มีความคิดทางลบ ว่าตนจะต้องได้รับอันตรายจากเหตุการณ์ หรือวัตถุนั้น ความกลัว หรือความวิตกกังวลนี้ นำไปสู่การไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวัน อย่างเป็นปกติได้ ตัวอย่าง เช่น การกลัววิชาคณิตศาสตร์ ทำให้ไม่ต้องการไปโรงเรียน หรือพยายามหลีกเลี่ยงการเข้าเรียนในวิชาที่ตนกลัวได้

1. ตัวอย่างภาวะความวิตกกังวลเฉพาะอย่าง

เป้ เป็นนักเรียนชั้นมัธยมต้น อายุ 16 ปี เป้มีอาการกลัวพายุฟ้าคะนอง ซึ่งเป็นอาการความกลัวที่ไร้เหตุผล อาการกลัวนี้มีมาตั้งแต่เป้อายุ 4 ขวบ และมีมาจนปัจจุบัน โดยเป้มักจะฟังข่าวพยากรณ์อากาศเสมอ และเมื่อมีการพยากรณ์ว่าจะมีพายุ เป้จะหลีกเลี่ยงการออกนอกบ้าน ไม่เพียงแต่การอยู่ในบ้านเท่านั้น เป้จะเข้าไปอยู่ในห้องที่ไม่มีหน้าต่าง และไม่มีเครื่องใช้ไฟฟ้าใด ๆ ทั้งสิ้น อาการดังกล่าวทำให้เป้ขาดเรียนบ่อย โดยเฉพาะช่วงฤดูฝน แม้ว่าเป้รู้ว่าความกลัวดังกล่าวเป็นความกลัวที่ไร้เหตุผล

ส่วนสาเหตุการเกิดภาวะความวิตกกังวลเฉพาะอย่างนี้ พบว่าอาจเกิดจาก การมีความคิดทางด้านลบเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม หรือวัตถุที่ตนกลัวมากเกินไป สาเหตุอีกประการได้แก่ การเรียนรู้ที่ไม่ถูกต้องในอดีต เช่น ในอดีตบุคคลอาจได้รับความกลัวอย่างรุนแรงจาก สถานการณ์ หรือวัตถุ ทำให้บุคคลมีความกลัวแบบฝังใจการเลียนแบบจากพ่อ แม่ เพื่อน หรือบุคคลรอบข้าง อาจเป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่ทำให้ บุคคลเกิดภาวะความวิตกกังวลแบบเฉพาะอย่างได้ สาเหตุทางร่างกาย อาจเกิดจากความไม่สมดุลของสารเคมีในสมองที่มีผลทำให้บุคคลมีอาการวิตกกังวลนี้ได้

2. การบำบัดรักษาความวิตกกังวลเฉพาะอย่าง (Specific Anxiety)

สำหรับวัยรุ่นที่มีความวิตกกังวลเฉพาะอย่าง อาจพิจารณาการรักษา เมื่อเหตุการณ์ หรือวัตถุที่ตนกลัวนั้น ทำให้บุคคลไม่สามารถใช้ชีวิตประจำวันได้อย่างเป็นปกติ การได้รับการบำบัดรักษา ไม่ว่าจะเป็น ยา หรือการบำบัดโดยการพูดคุย หรือจิตบำบัด จากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นสิ่งที่จำเป็น

ภาวะความวิตกกังวลด้านสังคม (Social Anxiety)

วัยรุ่นที่มีภาวะความวิตกกังวลด้านสังคมจะมีความวิตกกังวล ความกลัวอย่างรุนแรง เมื่อตนต้องเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ทางสังคม เช่น การพูด หรือการนำเสนอหน้าชั้นเรียน หรือการกลัวการที่จะพูดคุยโทรศัพท์โดยผู้มีปัญหาความวิตกกังวลนี้ จะกลัวว่าตนจะถูกวิจารณ์ ถูกตำหนิ ทำให้ตนอับอายขายหน้า โดยในวัยรุ่น พบว่า ความวิตกกังวลด้านสังคมนี้ พบในวัยรุ่นหญิงมากกว่าชายเล็กน้อย ซึ่งเป็นผลมาจากวัยรุ่นหญิงให้คุณค่ากับการเข้าสังคมมากกว่าวัยรุ่นชาย

วัยรุ่นที่มีอาการความผิดปกติ ความวิตกกังวลด้านสังคมนี้ เมื่อต้องอยู่ในสถานการณ์ทางสังคม จะแสดงออก โดยความกลัวอย่างรุนแรง จนเกิดอาการทางกาย และความคิด เช่น อัตราการเต้นของหัวใจ เร็วผิดปกติ เหงื่อแตก มือสั่น ปวดท้อง มีความคิดทางลบ ว่าตนจะต้องอับอาย ต้องถูกวิพากษ์วิจารณ์เชิง

ลอย่างรุนแรง หรืออาจแสดงออกโดย อาการร้องไห้ กรีดร้อง กราดเกรี้ยว ตัวแข็ง มือเย็น ตัวสั่น เมื่อต้องเจอสถานการณ์นั้น ๆ

1. ตัวอย่างกรณีศึกษา สำหรับวัยรุ่นที่มีความวิตกกังวลด้านสังคม

ลูกอมเป็นนิสิตอายุ 19 ปี มีอาการความวิตกกังวลอย่างมาก เมื่อนึกถึงสถานการณ์ที่ตนจะต้องออกไปรายงานหน้าชั้น ความวิตกกังวลดังกล่าวจะมีมากเป็นพิเศษ เมื่อกอมจำเป็นที่จะต้องลงทะเลเบียนเรียนในวิชาที่มีคนเรียนเป็นจำนวนมาก โดยลูกอมจะไปนั่งที่หลังห้อง นั่งหลบหน้าหลบตาอาจารย์ผู้สอนเสมอ ๆ ในบางครั้งเมื่ออาจารย์ผู้สอนสุ่มถามคำถาม ลูกอมจะมีอาการตัวสั่น เหงื่อออก บางครั้งลูกอมก็จะวิ่งหนีออกไปนอกชั้นเรียน โดยที่ไม่สามารถควบคุมอารมณ์ตนเองได้ โดยจะวิ่งไปอยู่ที่หอพักของตนเป็นเวลาหลายชั่วโมง เพื่อควบคุมอารมณ์ของตนเอง

สาเหตุการเกิดภาวะความวิตกกังวลด้านสังคมอย่างนี้ พบว่าอาจเกิดจาก การมีความคิดทางด้านลบเกี่ยวกับตนเอง สิ่งแวดล้อม หรือสถานการณ์ทางสังคมมากเกินไป สาเหตุอีกประการได้แก่ การขาดความภาคภูมิใจในตนเอง อีกทั้งการที่บุคคลมีความกลัวแบบฝังใจ ทำให้บุคคลเรียนรู้แบบไม่ถูกต้องต่อสถานการณ์ต่าง ๆ ทางสังคม สาเหตุทางร่างกาย อาจเกิดจากความไม่สมดุลของสารเคมีในสมองที่มีผลทำให้บุคคลมีอาการวิตกกังวลได้

2. การบำบัดรักษาความวิตกกังวลด้านสังคม หรือ Social Anxiety

สำหรับวัยรุ่นที่มีความวิตกกังวลด้านสังคมจนทำให้บุคคลไม่สามารถเข้าสังคม หรือมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นได้ การได้รับการบำบัดรักษา ไม่ว่าจะเป็น ยา หรือการบำบัดโดยการพูดคุย หรือจิตบำบัดจากจิตแพทย์ นักจิตวิทยา เป็นสิ่งที่จำเป็น

การเสพติด Internet

การเสพติด Internet พบได้บ่อยมากในสังคมยุคปัจจุบัน โดยจะเกิดขึ้นเมื่อ วัยรุ่นใช้เวลานานเกินไปบน internet หรือ computer โดยที่ตนไม่สามารถ หักห้ามใจที่จะไม่ใช้ internet หรือ computer ได้ จะรู้สึกหงุดหงิด โกรธ หรือก้าวร้าว เมื่อตนไม่ได้ใช้ Internet

วัยรุ่นที่มีปัญหาการเสพติด internet จะไม่มีสมาธิในการเรียน เนื่องจากมีความต้องการอยากใช้ internet เกือบตลอดเวลา ส่งผลทำให้ชีวิตประจำวันที่ตนเคยทำนั้นเปลี่ยนแปลงไป เช่น รับประทานอาหารให้เสร็จ เพราะต้องการใช้ internet หรือบางครั้งพบว่าไม่ได้ทำกิจวัตรประจำวัน เช่น อาบน้ำ เพราะรู้สึกไม่อยากเลิกเล่น internet สาเหตุการเสพติด Internet ในวัยรุ่น มักเริ่มจากการที่วัยรุ่นใช้ Internet เป็นเครื่องมือในการลดความรู้สึกไม่มีความสุขต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น ความเครียด ความเหงา ภาวะซึมเศร้า ความเบื่อ และความวิตกกังวลต่าง ๆ ตัวอย่างเช่น เมื่อบุคคลเหงา หรือเบื่อ วัยรุ่นหลายคนจึงใช้ Internet เป็นเครื่องมือในการจัดการกับความเหงา ความเบื่อ ภาวะวิตกกังวล หรือภาวะซึมเศร้า

นอกจากนี้นักจิตวิทยา พบว่า การติด Internet ในวัยรุ่น มักสัมพันธ์กับ ปัญหาความวิตกกังวล เรื้อรัง ปัญหาเกี่ยวกับการใช้สารเสพติดอื่น ๆ ปัญหาการดูเว็บไซต์เพื่อกระตุ้นอารมณ์ทางเพศ ปัญหาทางด้านสัมพันธภาพ และปัญหาความเครียดเรื้อรัง อีกด้วย

1. ตัวอย่างการเสพติด Internet ในวัยรุ่น

เอ เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 6 ติดเกมออนไลน์บนมือถือ โดยเอเล่นเกมเกือบตลอดเวลา แม้กระทั่งเวลารับประทานอาหาร รวมทั้งระหว่างพูดคุยกับคนรอบข้าง เมื่อพ่อแม่เอ ห้ามเอไม่ให้เล่นเกม เอแสดงออกด้วยความโกรธอย่างรุนแรง เอใช้เวลาส่วนใหญ่ในการเล่นเกมนมือถือ ทำให้พักผ่อนน้อย การเรียนตกต่ำ เป็นต้น

สำหรับการบำบัดรักษา หากบุตรหลานของท่าน มีปัญหาการเสพติด internet อย่างรุนแรง และท่านประเมินแล้วว่าท่านต้องการความช่วยเหลือจากผู้เชี่ยวชาญ

2. การบำบัดรักษาการเสพติด Internet

การได้รับความช่วยเหลือในรูปแบบ การปรึกษาเชิงจิตวิทยา หรือจิตบำบัดสามารถช่วยลดปัญหา และระดับความรุนแรงของการเสพติด internet ได้ กล่าวโดยคร่าว ๆ นักจิตวิทยาคลินิก และนักจิตวิทยา การปรึกษา จะช่วยปรับเปลี่ยนความคิดของบุคคล ที่สัมพันธ์กับการใช้ internet นักจิตวิทยายังสามารถ ช่วยประเมินปัจจัยทางด้านจิตใจ และพฤติกรรมของท่าน หรือบุตรหลานของท่านที่อาจส่งผลต่อการเสพติด internet อีกด้วย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ ทำให้เห็นว่า การทำความรู้จักปัญหาทางสุขภาพจิตในวัยรุ่น เหล่านี้ จะเป็นประโยชน์ ต่อพ่อ แม่ และผู้ปกครองที่มีบุตรหลานเป็นวัยรุ่น ในการสังเกตอาการเบื้องต้น และนำไปสู่ การช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว

เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต

เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิตในที่นี้หมายถึง เครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต MENTAL HEALTH CHECK IN ของกรมสุขภาพจิต ซึ่งเป็นแบบประเมินภาวะซึมเศร้าในวัยรุ่น (PHQ-A) โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อ

1. ประเมินสุขภาพจิตเบื้องต้นด้วยตนเอง
2. คัดกรองผู้ที่มีความเสี่ยงหรือมีปัญหาสุขภาพจิต
3. ช่วยให้ผู้ใช้ตระหนักถึงสุขภาพจิตของตนเองและหาแนวทางรับมือที่เหมาะสม

โดยมีวิธีการใช้ที่สามารถเข้าถึงเครื่องมือได้ที่เว็บไซต์กรมสุขภาพจิต <https://check-in.dmh.go.th/> โดยมีคำถามทั้งหมด 17 ข้อ โดยใช้เวลาประมาณ 5-10 นาที คำถามจะครอบคลุมอาการต่าง ๆ เช่น ความเครียด ความวิตกกังวล ภาวะซึมเศร้า และปัญหาการนอนหลับ หลังจากตอบคำถามแล้ว ผลลัพธ์จะ แสดงเป็นคะแนนและระดับสุขภาพจิต ดังนี้

1. สุขภาพจิตดี (คะแนน 0-10) ไม่มีอาการใด ๆ หรือมีอาการเล็กน้อยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน
2. สุขภาพจิตปานกลาง (คะแนน 11-20) มีอาการบางอย่างที่อาจส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวัน แต่ยังสามารถจัดการได้
3. สุขภาพจิตเสี่ยง (คะแนน 21-30) มีอาการหลายอย่างที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมีนัยสำคัญ
4. สุขภาพจิตมีปัญหา (คะแนน 31-42) มีอาการรุนแรงที่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันอย่างมาก และจะมีการตีความผลลัพธ์ ดังนี้
 1. สุขภาพจิตดี แนะนำให้ดูแลสุขภาพจิตอย่างต่อเนื่องและหาข้อมูลเพิ่มเติมเกี่ยวกับการดูแลตนเอง
 2. สุขภาพจิตปานกลาง แนะนำให้ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตเพื่อรับคำแนะนำและการสนับสนุน
 3. สุขภาพจิตเสี่ยง แนะนำให้ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตเพื่อรับการประเมินและการรักษาที่เหมาะสม
 4. สุขภาพจิตมีปัญหา แนะนำให้ไปพบแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิตโดยเร็วที่สุดเพื่อรับการรักษาที่จำเป็น

โดยเครื่องมือคัดกรองสุขภาพจิต MENTAL HEALTH CHECK IN มีข้อดี คือ ใช้เวลาสั้นในการประเมินเข้าถึงได้ง่ายและไม่ระบุตัวตน ช่วยให้ผู้ใช้ตระหนักถึงสุขภาพจิตของตนเอง และ ให้คำแนะนำที่เหมาะสมสำหรับแต่ละระดับสุขภาพจิต ส่วนข้อจำกัด คือ ไม่สามารถวินิจฉัยปัญหาสุขภาพจิตได้ ไม่เหมาะสมสำหรับผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิตที่รุนแรง และ ผลลัพธ์อาจได้รับผลกระทบจากปัจจัยต่าง ๆ เช่น อารมณ์ในปัจจุบันหรือการใช้สารเสพติด เป็นต้น

บทวิเคราะห์ของงานวิจัย

สุขภาพจิตในวัยรุ่นเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมและผลการเรียนของนักเรียน ในปัจจุบันพบว่าอัตราปัญหาสุขภาพจิต เช่น ความเครียด ภาวะหมดไฟ และภาวะซึมเศร้า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในหมู่เยาวชน (World Health Organization, 2020) การดูแลและติดตามภาวะสุขภาพจิตของนักเรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อให้สามารถเข้าใจแนวโน้มของปัญหาและหาแนวทางในการดูแลที่เหมาะสม การศึกษานี้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 87 คน ผ่านแบบสอบถาม MENTAL HEALTH CHECK-IN ซึ่งเป็นแบบประเมินสุขภาพจิตที่ได้รับการพัฒนาโดยกรมสุขภาพจิต ประเทศไทย (Department of Mental Health, 2021) แบบสอบถามดังกล่าวสามารถระบุระดับความเครียด ความสามารถในการปรับตัว และภาวะหมดไฟของนักเรียนได้อย่างแม่นยำ

ผลการศึกษาพบว่า 84.5% ของนักเรียนมีมุมมองเชิงบวกต่อการจัดการกับปัญหา ในขณะที่ 66.6% มีเครือข่ายสนับสนุนที่แข็งแกร่ง อย่างไรก็ตาม นักเรียนบางกลุ่มยังต้องการการสนับสนุนเพิ่มเติม โดยเฉพาะผู้ที่มีความกดดันต่ำในการประเมิน RQ ซึ่งสะท้อนถึงความเปราะบางทางจิตใจและความต้องการแนวทางช่วยเหลือเพิ่มเติมจากโรงเรียนและผู้ปกครอง

ระดับความเครียดในนักเรียน

จากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า 36% ของนักเรียนที่เข้าร่วมการศึกษามีภาวะเครียดในระดับปานกลางถึงสูง ซึ่งอาจเกิดจากปัจจัยทางการเรียนหรือความคาดหวังจากครอบครัว (Patel et al., 2018) ในขณะที่บางคนสามารถรับมือกับความเครียดได้อย่างมีประสิทธิภาพ นักเรียนบางกลุ่มยังต้องการแนวทางช่วยเหลือเพิ่มเติม เช่น กิจกรรมฝึกการจัดการความเครียดและให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา

ภาวะหมดไฟทางการเรียน

ภาวะหมดไฟในการเรียนพบได้ใน 24% ของนักเรียนที่ตอบแบบสอบถาม นักเรียนกลุ่มนี้มักรายงานว่ารู้สึกเหนื่อยล้าทางจิตใจและขาดแรงจูงใจในการเรียน (Kroenke et al., 2001) ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าการจัดกิจกรรมที่ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและให้กำลังใจอาจช่วยลดภาวะหมดไฟของนักเรียนได้

ความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย

จากผลการศึกษาพบว่า 15% ของนักเรียนมีความคิดเกี่ยวกับการฆ่าตัวตายเป็นบางครั้ง ซึ่งเป็นอัตราที่ควรได้รับการเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด (World Health Organization, 2020) การสนับสนุนทางสังคมจากครอบครัวและเพื่อนมีบทบาทสำคัญในการลดความเสี่ยงนี้

ปัจจัยที่มีผลต่อสุขภาพจิตของนักเรียน

บทบาทของเครือข่ายสนับสนุนทางสังคม

ข้อมูลจากการศึกษาพบว่า 66.6% ของนักเรียนรายงานว่ามีความเครียดที่แข็งแกร่งจากครอบครัวและเพื่อน การมีระบบสนับสนุนที่ดีช่วยให้นักเรียนสามารถรับมือกับความเครียดและแรงกดดันจากการเรียนได้ดีขึ้น (Connor & Davidson, 2003)

บทบาทของพลังใจ (Resilience)

นักเรียนที่มีคะแนน RQ สูงสามารถจัดการกับอารมณ์เชิงลบได้ดีกว่ากลุ่มที่มีคะแนน RQ ต่ำ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของพลังใจในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของวัยรุ่น การส่งเสริมความสามารถในการฟื้นตัวทางจิตใจจึงเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาโครงการช่วยเหลือทางสุขภาพจิตในโรงเรียน (World Health Organization, 2020)

แนวทางในการดูแลสุขภาพจิตนักเรียน

การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา

โรงเรียนสามารถพัฒนาโครงการให้คำปรึกษาทางจิตวิทยาสำหรับนักเรียนที่มีภาวะเครียดสูง และให้การสนับสนุนอย่างเป็นระบบจากบุคลากรที่ได้รับการฝึกอบรม (Kroenke et al., 2001)

การจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพจิต

กิจกรรมที่ส่งเสริมพลังใจและการปรับตัว เช่น การฝึกสติ (Mindfulness Training) และการพัฒนาทักษะการจัดการอารมณ์ สามารถช่วยลดความเสี่ยงของปัญหาสุขภาพจิตในระยะยาว

การฝึกอบรมครูและผู้ดูแล

ควรมีการฝึกอบรมครูและบุคลากรด้านการศึกษาให้สามารถให้การสนับสนุนทางจิตใจแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเน้นการเฝ้าระวังอาการของนักเรียนที่อาจมีสุขภาพจิตและการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้น

การอภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการให้ความสำคัญกับสุขภาพจิตของนักเรียน โดยแนะนำให้โรงเรียนมีระบบสนับสนุนทางสุขภาพจิตที่ชัดเจน เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การจัดกิจกรรมลดความเครียด และการส่งเสริมความสามารถในการปรับตัวของนักเรียน การสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อนเป็นปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของนักเรียน ดังนั้น ควรมีการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ปกครองและครูเกี่ยวกับปัญหาสุขภาพจิตของนักเรียน

นอกจากนี้ การใช้แบบสอบถาม MENTAL HEALTH CHECK-IN และ Resilience Questionnaire (RQ) เป็นเครื่องมือในการประเมินสุขภาพจิตของนักเรียนเป็นระยะจะช่วยให้สามารถติดตามแนวโน้มของปัญหาและดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างรวดเร็ว

บทสรุป

เครื่องมือ SBSD (Stress, Burnout, Suicide, Depression) และ RQ (Resilience Questionnaire) เป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการคัดกรองปัญหาสุขภาพจิตในวัยรุ่น โดยช่วยระบุระดับความเครียด ภาวะหมดไฟ ความเสี่ยงต่อการฆ่าตัวตาย และภาวะซึมเศร้าได้อย่างแม่นยำ นอกจากนี้ เครื่องมือ RQ ยังสามารถวัดระดับความสามารถในการฟื้นตัวทางจิตใจของนักเรียน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักเรียนสามารถรับมือกับปัญหาทางอารมณ์และแรงกดดันจากสภาพแวดล้อมได้ดีขึ้น การนำเครื่องมือเหล่านี้มาใช้ในโรงเรียนช่วยให้ผู้บริหารและบุคลากรด้านการศึกษาเข้าใจแนวโน้มสุขภาพจิตของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น และสามารถออกแบบมาตรการช่วยเหลือได้ตรงจุดมากขึ้น (Connor & Davidson, 2003; World Health Organization, 2020)

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าการใช้ SBSD และ RQ จะช่วยให้โรงเรียนสามารถคัดกรองนักเรียนที่มีความเสี่ยงด้านสุขภาพจิตได้ดีขึ้น แต่ยังคงมีข้อจำกัดบางประการ เช่น ความต้องการบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการแปลผลแบบสอบถาม รวมถึงแนวทางการช่วยเหลือนักเรียนที่พบว่ามีความเสี่ยงสูงยังคงต้องได้รับการพัฒนาเพิ่มเติม นอกจากนี้ ปัจจัยด้านวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และประสบการณ์ส่วนตัวของนักเรียนอาจส่งผลกระทบต่อผลการประเมินและแนวทางแก้ไขปัญหาก็ได้ ดังนั้น การวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตในนักเรียน รวมถึงการพัฒนาแนวทางช่วยเหลือที่เหมาะสม จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาแนวทางป้องกันและส่งเสริมสุขภาพจิตของนักเรียนอย่างยั่งยืน (Kroenke et al., 2001; Patel et al., 2018)

อนาคตของการดูแลสุขภาพจิตในโรงเรียนควรมุ่งเน้นไปที่การผสมผสานเครื่องมือคัดกรองเข้ากับมาตรการป้องกันและบำบัดที่เหมาะสม โรงเรียนควรมีการฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกี่ยวกับสุขภาพจิตของนักเรียน และจัดหาแหล่งสนับสนุนที่เข้าถึงได้ง่าย เช่น การให้คำปรึกษาทางจิตวิทยา การจัดกิจกรรมเสริมสร้างพลังใจ และการมีช่องทางให้ความช่วยเหลือที่เป็นความลับ การดำเนินการดังกล่าวจะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้และส่งเสริมสุขภาวะทางจิตใจของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (Department of Mental Health, 2021; Schonert-Reichl, 2017)

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- กรมสุขภาพจิต. (2567). **MENTAL HEALTH CHECK-IN**. กรุงเทพฯ: กระทรวงสาธารณสุข.
- กรมสุขภาพจิต. (2545). รายงานการวิจัยการทบทวนองค์ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพจิต. สืบค้นจาก <https://dmh.go.th/faq/mentalhealth.asp>.
- กรมสุขภาพจิต. (2567). สืบค้นจาก <https://checkin.dmh.go.th/#about>.
- คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี. (2567). สืบค้นจาก <https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/06062014-0956>.
- ปวิทย์ ยวงเงิน. (2565). สุขภาพจิตของผู้ป่วยที่ติดเชื้อโคโรนาไวรัส 2019 (COVID-19) ณ โรงพยาบาลกำแพงแสน. วารสารวิชาการสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดมหาสารคาม, 6(12), เมษายน-กันยายน 2565.
- รัศมี ตันธวัฒน์ และ อจิราภัส เพียรขุนทด. (2565). ประสิทธิภาพของระบบคัดกรองสุขภาพจิตเชิงรุกด้วยแอปพลิเคชัน Mental Health Check-In ในการลดโอกาสการฆ่าตัวตายของกลุ่มผู้มีภาวะเสี่ยงสุขภาพจิต: กรณีศึกษาในจังหวัดขอนแก่น. Journal of Modern Learning Development, 8(1), มกราคม 2565.

โรงเรียนบดินเดชา (สิงห์ สิงหเสนี). (2566). รายงานสารสนเทศ ปี 2566. สืบค้นจาก <https://online.pubhtml5.com/nvew/bctx/index.html>.

สมบุญ จารุเกษมทวิ. (2567). บทสารคดีทางวิทยุ รายการ “จิตวิทยาเพื่อคุณ”. คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. สืบค้นจาก <https://www.psy.chula.ac.th/th/feature-articles/mental-heath-in-teenager/>.

ภาษาอังกฤษ

Connor, K. M., & Davidson, J. R. T. (2003). **Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC)**. *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82.

Google Images. (2567). สืบค้นจาก <https://images.app.goo.gl/tkvkSqJprPCTiWRKA>.

Kroenke, K., Spitzer, R. L., & Williams, J. B. W. (2001). **The PHQ-9: Validity of a brief depression severity measure**. *Journal of General Internal Medicine*, 16(9), 606-613.

Department of Mental Health. (2021). **MENTAL HEALTH CHECK-IN**. Ministry of Public Health, Thailand.

Patel, V., Saxena, S., Lund, C., Thornicroft, G., Baingana, F., Bolton, P., ... & Unützer, J. (2018). **The Lancet Commission on global mental health and sustainable development**. *The Lancet*, 392(10157), 1553-1598.

World Health Organization. (1998). **WHO-5 Well-Being Index**. Retrieved from <https://www.who.int>.

World Health Organization. (2020). **Adolescent mental health**. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/adolescent-mental-health>.

Digital Mindfulness: การสร้างสุขภาวะจิตใจด้วยเทคโนโลยีสารสนเทศในยุคดิจิทัล Digital Mindfulness: Cultivating Mental Well-being Through Information Technology in the Digital Era

มนัสวี มนต์ปัญญาวัฒนา

Manatsawee Monpannawatthana

สถาบันนวัตกรรมการเรียนรู้ มหาวิทยาลัยมหิดล

Institute for Innovative learning Mahidol University

Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

บทคัดย่อ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน การใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลและโซเชียลมีเดียอย่างต่อเนื่องอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาวะจิตใจ ทำให้เกิดภาวะ "Digital Overload" หรือความเครียดจากการรับข้อมูลจำนวนมาก แนวคิด "Digital Mindfulness" เป็นการผสมผสานหลักสติ (Mindfulness) เข้ากับการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ เพื่อช่วยลดผลกระทบด้านลบของเทคโนโลยีและเสริมสร้างสมดุลทางจิตใจ บทความนี้นำเสนอแนวทางการใช้ Digital Mindfulness โดยเน้นที่การตระหนักรู้พฤติกรรมการใช้เทคโนโลยี การลดสิ่งรบกวนทางดิจิทัล และการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น แอปพลิเคชันฝึกสมาธิ ระบบติดตามสุขภาวะจิตใจ และอุปกรณ์สวมใส่ ผลจากการศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าการนำ Digital Mindfulness มาใช้สามารถช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิ และปรับปรุงคุณภาพชีวิตของผู้ใช้ในยุคดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ: สุขภาวะจิตใจ, เทคโนโลยีสารสนเทศ, การเจริญสติ

ABSTRACT

In the digital era, information technology plays a crucial role in daily life. However, continuous use of digital devices and social media can impact mental well-being, leading to "Digital Overload", a state of stress caused by excessive information consumption. The concept of "Digital Mindfulness" integrates mindfulness principles with conscious technology use to mitigate its negative effects and promote psychological balance. This article presents strategies for adopting Digital Mindfulness, focusing on awareness of digital behavior, reducing digital distractions, and utilizing technology to enhance mental well-being. Examples include meditation applications, mental health tracking systems, and

wearable devices. Findings indicate that practicing Digital Mindfulness can effectively reduce stress, improve concentration, and enhance the quality of life in the digital age.

Keywords: Mental Well-being, Information Technology, Mindfulness Practice

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ผู้คนต้องเผชิญกับข้อมูลจำนวนมากมหาศาลที่ไหลเข้ามาอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้เกิดภาวะความเครียดและความกดดันที่อาจกระทบต่อสุขภาวะจิตใจ (Kabat-Zinn, 2003) การใช้โซเชียลมีเดียและแอปพลิเคชันดิจิทัลตลอดเวลาอาจทำให้เกิด "Digital Overload" หรือภาวะที่สมองต้องประมวลผลข้อมูลมากเกินไป ส่งผลให้เกิดความเหนื่อยล้าและสมาธิสั้น (Chou et al., 2009)

แนวคิด "Mindfulness" หรือ "การมีสติ" ซึ่งมีรากฐานมาจากพุทธศาสนา ได้รับความสนใจมากขึ้นในวงการจิตวิทยาและวิทยาศาสตร์สมอง เนื่องจากสามารถช่วยให้ผู้คนรับมือกับความเครียดและปรับปรุงคุณภาพชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Goleman & Davidson, 2017) ปัจจุบัน เทคโนโลยีสารสนเทศสามารถถูกนำมาใช้เพื่อส่งเสริมการเจริญสติและลดผลกระทบจาก Digital Overload ผ่านแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ ระบบติดตามสุขภาวะจิตใจ และอุปกรณ์สวมใส่อัจฉริยะที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถดูแลสุขภาพจิตของตนเองได้ดียิ่งขึ้น (Economides et al., 2018)

บทความนี้จะสำรวจแนวคิด "Digital Mindfulness" และวิเคราะห์บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศในการช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาสติ ลดความเครียด และสร้างสมดุลระหว่างการใช้เทคโนโลยีกับสุขภาวะจิตใจ นอกจากนี้ ยังนำเสนอแนวทางปฏิบัติที่สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อให้การใช้เทคโนโลยีเป็นไปอย่างมีสติและสร้างสรรค์

แนวคิดเกี่ยวกับ Digital Mindfulness

Mindfulness หรือ "สติ" เป็นแนวคิดที่มุ่งเน้นการตระหนักรู้ถึงปัจจุบันขณะอย่างมีสติและปราศจากการตัดสิน (Kabat-Zinn, 2003) โดยมีรากฐานจากพุทธศาสนาและได้รับการประยุกต์ใช้ในทางจิตวิทยาและสุขภาพจิตในปัจจุบัน (Baer, 2003) ในยุคดิจิทัล แนวคิดนี้ได้ถูกนำมาปรับใช้กับเทคโนโลยีสารสนเทศและถูกเรียกว่า "Digital Mindfulness" ซึ่งเป็นแนวทางในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ ไม่ปล่อยให้เทคโนโลยีเป็นแหล่งของความเครียดหรือการรบกวนทางจิตใจ แต่กลับใช้เป็นเครื่องมือที่ช่วยเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจแทน (Pang, 2017)

การศึกษาพบว่า การใช้ Digital Mindfulness สามารถช่วยลดภาวะ "Digital Overload" หรือความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีมากเกินไป ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในสังคมยุคดิจิทัล โดยเฉพาะในกลุ่มคนทำงานและเยาวชน (Mark et al., 2018) การฝึกสติผ่านเทคโนโลยีสามารถช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน ลดความเครียด และปรับสมดุลของการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน (David et al., 2018)

อีกนัยหนึ่ง "Digital Mindfulness" เป็นแนวคิดที่ประยุกต์ใช้หลักสติในบริบทของการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและดิจิทัล เพื่อช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถรับมือกับข้อมูลจำนวนมาก ลดภาวะความเครียดจากเทคโนโลยี และเพิ่มคุณภาพชีวิตทางจิตใจ (Pang, 2017) โดยแนวคิดนี้เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ถึงพฤติกรรมการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัลของตนเอง การลดสิ่งรบกวนทางเทคโนโลยี และการใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการฝึกสติ เช่น การใช้แอปพลิเคชันด้านสมาธิและสุขภาพจิต (Williams & Penman, 2011)

ช่วงเวลาที่ผ่านมา นักวิจัยพบว่า "Mindful Technology Use" หรือการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ สามารถช่วยลดความเครียด เพิ่มสมาธิ และช่วยให้ผู้ใช้มีความสัมพันธ์ที่ดีขึ้นกับโลกออนไลน์ (Lukoff et al., 2022) ซึ่งแตกต่างจากการใช้เทคโนโลยีอย่างไม่มีการควบคุมที่อาจนำไปสู่ภาวะเสพติดและลดประสิทธิภาพในการทำงาน (Andreassen et al., 2012)

องค์ประกอบหลักและองค์ประกอบทั่วไปของ Digital Mindfulness

แนวคิด Digital Mindfulness ประกอบด้วยองค์ประกอบหลักและองค์ประกอบทั่วไปที่สำคัญหลายประการที่ช่วยส่งเสริมสุขภาวะจิตใจและลดผลกระทบด้านลบของเทคโนโลยีดังต่อไปนี้

องค์ประกอบหลักของ Digital Mindfulness

1. การตระหนักรู้พฤติกรรมกรรมการใช้เทคโนโลยีของตนเอง ผู้ใช้จำเป็นต้องสังเกตว่าตนเองใช้เทคโนโลยีมากน้อยเพียงใด รวมถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นต่ออารมณ์ สมาธิ และความสัมพันธ์กับผู้อื่น การตั้งค่าจำกัดเวลาใช้งาน (Screen Time) หรือการใช้งานเครื่องมือดิจิทัลที่ช่วยวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการใช้สมาร์ทโฟนเป็นแนวทางที่ช่วยเพิ่มความตระหนักรู้ได้ (David et al., 2018)

2. การลดสิ่งรบกวนทางเทคโนโลยี (Digital Distractions) การแจ้งเตือนจากสมาร์ทโฟนและโซเชียลมีเดียเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สมาธิลดลงและเพิ่มความเครียด (Johannes et al., 2021) นักวิจัยแนะนำการปิดการแจ้งเตือนที่ไม่จำเป็น หรือกำหนดเวลาที่ไม่ใช้อุปกรณ์ดิจิทัล (Digital Detox) สามารถช่วยให้เกิดสมาธิและลดอาการเสพติดเทคโนโลยีได้ (Rosen et al., 2013)

3. การใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมการเจริญสติ ปัจจุบันมีแอปพลิเคชันและแพลตฟอร์มที่ออกแบบมาเพื่อช่วยผู้ฝึกสติและผ่อนคลายความเครียด เช่น Headspace, Calm และ Insight Timer ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้สามารถฝึกสมาธิและควบคุมอารมณ์ได้ดีขึ้น (Economides et al., 2018) นอกจากนี้ อุปกรณ์สวมใส่ (Wearables) เช่น สมาร์ทวอตช์ที่สามารถติดตามอัตราการเต้นของหัวใจและการนอนหลับ ก็ช่วยให้ผู้ใช้สามารถดูแลสุขภาพจิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Agarwal et al., 2019)

องค์ประกอบทั่วไปของ Digital Mindfulness

1. การใช้แอปพลิเคชันสำหรับการทำสมาธิ

แอปพลิเคชันสำหรับฝึกสมาธิ เช่น Calm, Headspace, Insight Timer ได้รับความนิยมมากขึ้นในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา โดยการศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ใช้แอปพลิเคชันเหล่านี้สามารถลดระดับความเครียดและความวิตกกังวลได้ (Howells et al., 2014) การฝึกสมาธิผ่านแอปพลิเคชันช่วยให้ผู้ใช้สามารถฝึกสติในช่วงเวลาสั้น ๆ และนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ง่ายขึ้น (Economides et al., 2018)

2. การกำหนดเวลาการใช้งานอุปกรณ์ดิจิทัล

การใช้ฟีเจอร์เช่น Screen Time (iOS) หรือ Digital Wellbeing (Android) สามารถช่วยให้ผู้ใช้ตระหนักถึงพฤติกรรมการใช้เทคโนโลยีของตนเอง และลดเวลาที่ใช้กับอุปกรณ์ดิจิทัลที่ไม่จำเป็น (Johannes et al., 2021) การศึกษาพบว่าการจำกัดเวลาการใช้โซเชียลมีเดียให้อยู่ที่ 30 นาทีต่อวันสามารถลดระดับความเครียดและความวิตกกังวลในกลุ่มวัยรุ่นได้อย่างมีนัยสำคัญ (Hunt et al., 2018)

3. การตั้งค่าการแจ้งเตือนที่ลดสิ่งรบกวน

การแจ้งเตือนจากแอปพลิเคชันและโซเชียลมีเดียสามารถทำให้ผู้ใช้เกิดภาวะ "Continuous Partial Attention" หรือการให้ความสนใจแบบกระจัดกระจาย ซึ่งลดประสิทธิภาพในการทำงานและเพิ่มระดับความเครียด (Rosen et al., 2013) การตั้งค่าการแจ้งเตือนให้เป็นแบบ "Do Not Disturb" หรือ "Focus Mode" ในช่วงเวลาที่ต้องการสมาธิ สามารถช่วยให้ผู้ใช้ลดสิ่งรบกวนและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานได้ (Mark et al., 2018)

สรุปว่า Digital Mindfulness เป็นแนวทางสำคัญในการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ โดยช่วยให้ผู้ใช้สามารถจัดการกับความเครียดจากการใช้เทคโนโลยีและเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจ องค์ประกอบสำคัญของแนวคิดนี้ได้แก่ การใช้แอปพลิเคชันฝึกสมาธิ การกำหนดเวลาการใช้อุปกรณ์ดิจิทัล และการตั้งค่าการแจ้งเตือนเพื่อลดสิ่งรบกวน งานวิจัยสนับสนุนว่าแนวทางเหล่านี้สามารถช่วยให้ผู้คนรับมือกับภาวะ Digital Overload ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และปรับสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับชีวิตประจำวัน

ผลกระทบของการใช้ Digital Mindfulness

การนำ Digital Mindfulness มาใช้ในชีวิตประจำวันสามารถช่วยให้ผู้คนลดความเครียดจากการใช้เทคโนโลยี ปรับปรุงสมาธิ และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับโลกออนไลน์ การศึกษาพบว่าผู้ที่ฝึก Digital Mindfulness มีแนวโน้มที่จะจัดการกับข้อมูลดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถรักษาสัมดุลระหว่างโลกออนไลน์และออฟไลน์ได้ดีขึ้น (Williams & Penman, 2011) ในทางตรงกันข้าม การใช้เทคโนโลยีโดยขาดการควบคุมอาจนำไปสู่ภาวะเสพติดดิจิทัล (Digital Addiction) ซึ่งมีผลเสียต่อประสิทธิภาพในการทำงานและสุขภาพจิต (Andreassen et al., 2012)

ดังนั้น Digital Mindfulness จึงเป็นแนวทางที่ช่วยให้ผู้คนสามารถใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ โดยเน้นการตระหนักรู้พฤติกรรมการใช้ ลดสิ่งรบกวน และเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อส่งเสริมสุขภาวะจิตใจ ด้วยการฝึกฝนและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน เราสามารถสร้างความสมดุลระหว่างโลกดิจิทัลและสุขภาวะจิตใจที่ดีขึ้นได้

เทคโนโลยีสารสนเทศกับการเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจ

1. แอปพลิเคชันเพื่อการฝึกสติและสมาธิ การใช้แอปพลิเคชันเพื่อฝึกสมาธิ เช่น Headspace และ Calm ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลาย โดยแอปพลิเคชันเหล่านี้มีหลักการฝึกสติที่สามารถช่วยลดความวิตกกังวลและเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน (Howells et al., 2014) การศึกษาแสดงให้เห็นว่าผู้ที่ใช้แอปพลิเคชันเหล่านี้เป็นประจำสามารถพัฒนาความสามารถในการควบคุมอารมณ์และลดภาวะซึมเศร้าได้ (Economides et al., 2018)

2. การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีสติ โซเชียลมีเดียอาจเป็นดาบสองคม หากใช้โดยไม่มีการควบคุม อาจก่อให้เกิดความวิตกกังวลและภาวะซึมเศร้า (Twenge et al., 2018) แต่หากใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติ เช่น การกำหนดเวลาการใช้งาน จำกัดการแจ้งเตือน และเลือกติดตามเนื้อหาที่ส่งเสริมพลังบวก ก็สามารถช่วยลดความเครียดและเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจได้ (Johannes et al., 2021)

3. การใช้ AI และ IoT เพื่อสนับสนุนสุขภาพจิต ปัจจุบันมีการพัฒนา AI และอุปกรณ์ Internet of Things (IoT) เพื่อสนับสนุนการดูแลสุขภาพจิต เช่น Chatbots ด้านสุขภาพจิต เช่น Woebot และ Wysa ที่ใช้ AI วิเคราะห์อารมณ์ของผู้ใช้และให้คำแนะนำด้านจิตวิทยาเบื้องต้น (Fitzpatrick et al., 2017) รวมถึงอุปกรณ์สวมใส่ เช่น สมาร์ทวอตช์ ที่สามารถวิเคราะห์ระดับความเครียดจากอัตราการเต้นของหัวใจและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการฝึกหายใจเพื่อผ่อนคลาย (Kushlev et al., 2019)

บทบาทของเทคโนโลยีสารสนเทศใน Digital Mindfulness

1. แอปพลิเคชันสำหรับการฝึกสมาธิและเจริญสติ

ปัจจุบันเทคโนโลยีสารสนเทศได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการฝึกสมาธิและเจริญสติ โดยเฉพาะแอปพลิเคชันที่ได้รับการพัฒนาเพื่อช่วยผู้ใช้ในกระบวนการฝึกสมาธิในรูปแบบต่าง ๆ ตัวอย่างแอปพลิเคชันที่ได้รับความนิยม ได้แก่

1. Calm ได้แก่ แอปพลิเคชันที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถฝึกการหายใจลึก ๆ เพื่อคลายเครียดและผ่อนคลายจิตใจ โดยมีคำแนะนำในรูปแบบของเสียงและการทำสมาธิในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อช่วยพัฒนาความสามารถในการควบคุมจิตใจและเพิ่มประสิทธิภาพในการผ่อนคลาย (Calm, 2023)

2. Headspace ได้แก่ แอปพลิเคชันนี้มุ่งเน้นการฝึกสมาธิและเจริญสติ โดยเฉพาะสำหรับผู้เริ่มต้นที่ต้องการเริ่มต้นการฝึกสมาธิแบบง่าย ๆ ผ่านโปรแกรมที่ออกแบบมาอย่างดีเพื่อช่วยให้ผู้ใช้เข้าใจและปรับตัวให้เข้ากับการฝึกได้ง่ายขึ้น (Headspace, 2023)

3. Insight Timer ได้แก่ แอปพลิเคชันที่ไม่เพียงแต่มีเครื่องมือสำหรับการฝึกสมาธิเท่านั้น แต่ยังเป็นชุมชนออนไลน์ที่ผู้ใช้สามารถเข้าร่วมในการฝึกสมาธิร่วมกันได้ ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์และการสนับสนุนจากคนอื่นในกระบวนการฝึกสมาธิ (Insight Timer, 2023)

การใช้แอปพลิเคชันเหล่านี้ช่วยให้ผู้ใช้สามารถฝึกสมาธิได้ทุกที่ทุกเวลา โดยไม่จำเป็นต้องไปยังสถานที่พิเศษหรือมีผู้ฝึกสอน โดยการนำเทคโนโลยีมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการนี้ช่วยเพิ่มความสะดวกสบายในการฝึกฝนความสามารถในการเจริญสติและการควบคุมจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Zeidan et al., 2010)

2. การใช้เทคโนโลยีเพื่อวางแผนและติดตามสุขภาพจิตใจ

เทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทสำคัญในการช่วยผู้ใช้ในการวางแผนและติดตามสุขภาพจิตใจของตนเอง แอปพลิเคชันหลายตัวได้ถูกพัฒนาเพื่อช่วยให้ผู้ใช้สามารถบันทึกความรู้สึกและอารมณ์ในแต่ละวัน เช่น แอปพลิเคชัน *Daylio* ที่ช่วยให้ผู้ใช้สามารถบันทึกอารมณ์และกิจกรรมต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน เพื่อติดตามแนวโน้มของอารมณ์และพฤติกรรมได้ (Daylio, 2023) ซึ่งการจดบันทึกนี้สามารถช่วยให้ผู้ใช้ระบุปัจจัยที่ส่งผลต่ออารมณ์และสุขภาพจิตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น โดยอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลที่บันทึกไว้เพื่อสร้างแผนการปรับปรุงสุขภาพจิตในระยะยาว

นอกจากนี้ เทคโนโลยีที่ใช้ AI (Artificial Intelligence) ยังสามารถนำมาใช้ในการประเมินอารมณ์และความเครียดผ่านเครื่องมือที่ใช้ข้อมูลจากผู้ใช้งาน เช่น แอปพลิเคชัน *Woebot* ที่ใช้ AI ในการสนทนากับผู้ใช้เพื่อประเมินอารมณ์และให้คำแนะนำในการรับมือกับความเครียด (Fitzpatrick et al., 2017) เทคโนโลยีนี้ไม่เพียงแต่ช่วยติดตามอารมณ์เท่านั้น แต่ยังสามารถช่วยให้คำแนะนำเชิงวิจัยที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของผู้ใช้ได้แบบเฉพาะบุคคล

3. Internet of Things (IoT) และอุปกรณ์สวมใส่

การใช้เทคโนโลยี *Internet of Things* (IoT) ในการติดตามสุขภาพจิตใจได้แพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะในรูปแบบของอุปกรณ์สวมใส่ (Wearables) เช่น สมาร์ทวอตช์ ที่สามารถติดตามข้อมูลสำคัญเกี่ยวกับสุขภาพได้อย่างต่อเนื่อง อุปกรณ์เหล่านี้สามารถวัดอัตราการเต้นของหัวใจ ระดับความเครียด และการนอนหลับ ซึ่งเป็นข้อมูลที่สำคัญในการประเมินสุขภาพจิตของผู้ใช้ (Alves et al., 2016) การวิเคราะห์ข้อมูลจากอุปกรณ์เหล่านี้ช่วยให้ผู้ใช้สามารถติดตามความเครียดและสุขภาพจิตในเวลาจริง และได้รับคำแนะนำในการปรับปรุงสุขภาพจิตใจ เช่น การทำกิจกรรมผ่อนคลายหรือการฝึกสมาธิ เพื่อช่วยลดระดับความเครียดและปรับปรุงคุณภาพการนอนหลับ

โดยเฉพาะในกรณีของอุปกรณ์สมาร์ทวอตช์ เช่น *Apple Watch* หรือ *Fitbit* ที่สามารถติดตามและแนะนำกิจกรรมที่เหมาะสมเพื่อปรับปรุงสุขภาพจิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างเช่น การแนะนำให้หยุดพักและฝึกหายใจลึก ๆ เพื่อคลายความเครียด หรือการส่งการแจ้งเตือนเมื่ออัตราการเต้นของหัวใจผิดปกติ ซึ่งสามารถเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการป้องกันปัญหาสุขภาพจิตในระยะยาว (Agarwal et al., 2019)

ข้อดีและข้อจำกัดของ Digital Mindfulness

ข้อดีของ Digital Mindfulness

1. **การเข้าถึงง่าย:** หนึ่งในข้อดีที่เด่นชัดของ Digital Mindfulness คือการที่สามารถเข้าถึงได้ทุกที่ทุกเวลา ทุกคนสามารถใช้แอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์เพื่อฝึกสติได้ตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งช่วยให้ผู้ใช้สามารถฝึกฝนและปรับปรุงสุขภาพจิตของตนเองได้ง่ายขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องมีการเข้าร่วมในคลาสหรือกิจกรรมที่ต้องใช้เวลาและการเดินทาง (Harris et al., 2019) ด้วยการเข้าถึงที่สะดวกนี้ ผู้ใช้สามารถฝึกสติในช่วงเวลาที่ตนเองสะดวกที่สุด

2. **การปรับแต่งส่วนบุคคล:** เทคโนโลยีสามารถออกแบบโปรแกรมที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลได้ตามลักษณะเฉพาะของผู้ใช้ เช่น ความชอบในการฝึกสมาธิ ความยากง่ายของการทำกิจกรรม และเป้าหมายที่ต้องการในการฝึกสติ แอปพลิเคชันอย่าง *Headspace* หรือ *Calm* สามารถปรับเปลี่ยนโปรแกรมให้เหมาะสมกับระดับประสบการณ์และความต้องการเฉพาะของแต่ละบุคคล เช่น โปรแกรมสำหรับผู้เริ่มต้นหรือโปรแกรมการฝึกสมาธิในสถานการณ์ต่าง ๆ (Zeidan et al., 2010) การปรับแต่งนี้ช่วยให้การฝึกสมาธิเป็นเรื่องที่เหมาะสมกับแต่ละบุคคลและสามารถฝึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3. **การสร้างชุมชนออนไลน์:** การสร้างชุมชนออนไลน์ผ่านแพลตฟอร์มที่สนับสนุนการฝึกสติร่วมกัน เช่น *Insight Timer* หรือ *Headspace* ช่วยเสริมสร้างความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม แม้ว่าเราจะฝึกอยู่คนเดียว แต่การมีสมาธิกับคนอื่นที่ฝึกในเวลาเดียวกัน หรือการมีพื้นที่ออนไลน์ที่สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์และให้กำลังใจซึ่งกันและกัน สามารถเพิ่มแรงจูงใจในการฝึกสติและเสริมสร้างความรู้สึกเชื่อมโยง (Gustafsson et al., 2021) โดยการมีสังคมออนไลน์ในการฝึกนี้สามารถช่วยให้ผู้ใช้รู้สึกว่าการฝึกไม่โดดเดี่ยวในการเดินทางเพื่อการพัฒนาตนเอง

ข้อจำกัดของ Digital Mindfulness

1. **การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไป:** แม้ว่าการใช้เทคโนโลยีจะช่วยให้การฝึกสติสะดวกขึ้น แต่การพึ่งพาเทคโนโลยีมากเกินไปอาจนำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ เช่น การเสพติดเทคโนโลยีหรือความเครียดจากการใช้งานเทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน (Alter, 2017) การใช้เทคโนโลยีในการฝึกสติอาจทำให้เกิดการพึ่งพาแพลตฟอร์มต่าง ๆ จนเกินความจำเป็นและทำให้การฝึกสมาธิไม่เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ เช่น การฝึกสมาธิแบบดั้งเดิมที่ไม่ต้องพึ่งพาอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์อาจช่วยให้ผู้ใช้สามารถรักษาสมาธิได้มากขึ้น

2. **ความเป็นส่วนตัว:** การใช้แอปพลิเคชันเพื่อฝึกสติอาจมีความเสี่ยงในเรื่องความเป็นส่วนตัวและการเก็บข้อมูลส่วนบุคคล แอปพลิเคชันบางตัวอาจเก็บข้อมูลที่ละเอียดเกี่ยวกับผู้ใช้งาน เช่น ข้อมูลทางอารมณ์ หรือข้อมูลส่วนตัวอื่น ๆ ซึ่งอาจถูกนำไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม หากไม่ได้รับการจัดการที่ดี (Tovino, 2018) การปกป้องข้อมูลส่วนบุคคลและการรับรองความเป็นส่วนตัวจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ควรพิจารณาเมื่อใช้เทคโนโลยีเพื่อการฝึกสติ

3. **การขาดสมาธิ:** การใช้เทคโนโลยีในการฝึกสติอาจทำให้ผู้ใช้งานเสียสมาธิหากไม่มีการจัดการที่เหมาะสม ตัวอย่างเช่น การฝึกสมาธิผ่านแอปพลิเคชันอาจทำให้เกิดการรบกวนจากการแจ้งเตือนหรือ

การเชื่อมต่อกับสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งสามารถขัดขวางกระบวนการฝึกสติและทำให้ผู้ใช้ไม่สามารถทำสมาธิได้เต็มที่ (Rosen et al., 2013) นอกจากนี้ การพึ่งพาแอปพลิเคชันที่มีการจัดการเนื้อหาอาจทำให้ผู้ใช้ขาดความรู้สึกในการฝึกสมาธิที่เป็นธรรมชาติและลึกซึ้ง

แนวทางปฏิบัติเพื่อสร้าง Digital Mindfulness

1. กำหนดเวลาการใช้งานเทคโนโลยี: การกำหนดเวลาการใช้งานเทคโนโลยีเป็นหนึ่งในวิธีการสร้าง Digital Mindfulness ที่สำคัญ การใช้ฟีเจอร์ Screen Time หรือ Digital Wellbeing ที่มีอยู่ในสมาร์ทโฟนหรืออุปกรณ์ดิจิทัลต่าง ๆ ช่วยให้ผู้ใช้สามารถควบคุมเวลาในการใช้เทคโนโลยีและลดการใช้งานที่ไม่จำเป็นได้ (Rosen et al., 2013) การตั้งเวลาหรือการกำหนดขีดจำกัดในการใช้เทคโนโลยีสามารถลดผลกระทบจากการเสพติดการใช้เทคโนโลยี และช่วยให้ผู้ใช้มีเวลาในการทำกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพจิตและสติ (Smith & Duggan, 2020) โดยการมีเวลาหยุดพักจากเทคโนโลยีจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถรักษาสสมดุลระหว่างชีวิตจริงและโลกดิจิทัลได้

2. เลือกใช้แอปพลิเคชันที่ส่งเสริมสุขภาพจิต: การเลือกใช้แอปพลิเคชันที่เหมาะสมเป็นอีกวิธีหนึ่งในการสร้าง Digital Mindfulness แอปพลิเคชันที่ได้รับการยอมรับและมีรีวิวที่น่าเชื่อถือ เช่น *Calm*, *Headspace*, หรือ *Insight Timer* ช่วยให้ผู้ใช้สามารถฝึกสมาธิและเรียนรู้เทคนิคการจัดการกับความเครียดได้ (Harris et al., 2019) แอปเหล่านี้มักจะมีโปรแกรมที่หลากหลายและสามารถปรับแต่งตามความต้องการของผู้ใช้ เช่น โปรแกรมสำหรับผู้เริ่มต้นหรือสำหรับผู้ที่มีประสบการณ์มากแล้ว การเลือกแอปที่มีฟีเจอร์รองรับการตั้งเวลาเตือนและการติดตามความคืบหน้าจะช่วยให้ผู้ใช้สามารถติดตามผลและพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง (Zeidan et al., 2010)

3. จัดพื้นที่ดิจิทัลที่เหมาะสม: การสร้างสภาพแวดล้อมออนไลน์ที่สงบและลดการแจ้งเตือนที่ไม่จำเป็นเป็นสิ่งสำคัญในการส่งเสริม Digital Mindfulness (Rosen et al., 2013) การปิดการแจ้งเตือนหรือการเลือกใช้โหมด "ไม่รบกวน" ในขณะที่ฝึกสมาธิหรือทำกิจกรรมที่ต้องการสมาธิสามารถช่วยลดการถูกรบกวนจากภายนอกได้ (Tovino, 2018) นอกจากนี้ การจัดระเบียบพื้นที่ดิจิทัลโดยการจัดระเบียบแอปพลิเคชันให้เข้าถึงได้ง่ายและเป็นระเบียบช่วยให้ผู้ใช้ไม่รู้สึกท่วมท้นจากข้อมูลมากเกินไป และช่วยให้การใช้งานเทคโนโลยีมีประสิทธิภาพมากขึ้น

4. ฝึกปฏิบัติสติในชีวิตประจำวัน: การนำแนวทางจากแอปพลิเคชันมาใช้ในชีวิตจริงเป็นวิธีการที่สามารถสร้าง Digital Mindfulness ในการฝึกสติในชีวิตประจำวัน ตัวอย่างเช่น การทำสมาธิ 5 นาทีในช่วงพักระหว่างการทำงาน หรือการใช้เวลาสั้น ๆ ในการฝึกการหายใจลึก ๆ (Gustafsson et al., 2021) โดยการฝึกในช่วงเวลาสั้น ๆ ระหว่างวัน ผู้ใช้สามารถฝึกสติได้โดยไม่ต้องหยุดพักนาน ๆ ทำให้สามารถฝึกสติได้ทุกที่ทุกเวลาและช่วยให้มีสมาธิมากขึ้นในกิจกรรมต่าง ๆ การฝึกสติในชีวิตประจำวันนี้สามารถช่วยเพิ่มความสามารถในการจัดการกับความเครียดและส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีได้ในระยะยาว (Zeidan et al., 2010)

สรุปว่า Digital Mindfulness เป็นแนวทางสำคัญในการสร้างสมดุลระหว่างเทคโนโลยีและสุขภาวะจิตใจ โดยใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติผ่านแอปพลิเคชันฝึกสมาธิ การควบคุมการใช้โซเชียลมีเดีย และการใช้ AI และ IoT เพื่อดูแลสุขภาพจิต แม้ว่าจะมีศักยภาพในการส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี แต่ยังมีความท้าทายที่ต้องพัฒนา เช่น การศึกษาเรื่อง Digital Well-being การออกแบบเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการกำหนดนโยบายที่สนับสนุนการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติในชีวิตประจำวัน ด้วยการพัฒนาแนวทางดังกล่าว Digital Mindfulness จะสามารถช่วยให้ผู้คนรับมือกับความท้าทายในยุคดิจิทัลและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

บทสรุป

Digital Mindfulness เป็นการผสมผสานระหว่างหลักการเจริญสติจากพุทธศาสนาและเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งได้รับการออกแบบเพื่อให้สามารถใช้งานได้ในยุคดิจิทัลที่เต็มไปด้วยข้อมูลและการเชื่อมต่อที่ไม่หยุดยั้ง แม้ว่าเทคโนโลยีสามารถสร้างทั้งโอกาสและความท้าทายต่อสุขภาพจิตของผู้ใช้ (Rosen et al., 2013) แต่การใช้เทคโนโลยีด้วยสติและการตระหนักรู้ถึงผลกระทบจากการใช้งานสามารถช่วยลดความเครียดและป้องกันปัญหาจากการเสพติดเทคโนโลยี (Harris et al., 2019) การนำแนวทาง Digital Mindfulness มาใช้ในชีวิตประจำวันสามารถส่งเสริมสุขภาพจิตที่ดีและช่วยสร้างสมดุลระหว่างโลกดิจิทัลและชีวิตจริงได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Zeidan et al., 2010)

ในโลกที่เทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างรวดเร็วและมีอิทธิพลต่อทุกด้านของชีวิตประจำวัน การฝึกสติและการตระหนักรู้ในการใช้งานเทคโนโลยีสามารถช่วยให้เราควบคุมและเลือกใช้เทคโนโลยีเพื่อประโยชน์สูงสุด (Smith & Duggan, 2020) Digital Mindfulness จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการเสริมสร้างสุขภาวะจิตใจที่ยั่งยืน เพราะมันไม่เพียงแต่ช่วยในการลดความเครียดหรือการเสพติดเทคโนโลยี แต่ยังเป็น การส่งเสริมให้ผู้ใช้อยู่อย่างมีสติและตระหนักถึงผลกระทบจากการใช้เทคโนโลยีอย่างมีสติในชีวิตประจำวัน

ด้วยการใช้ Digital Mindfulness ผู้ใช้สามารถสร้างความสมดุลที่ยั่งยืนระหว่างการใช้เทคโนโลยี และการดูแลสุขภาพจิต ซึ่งจะช่วยให้พวกเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นในยุคดิจิทัลนี้ (Tovino, 2018) ความสามารถในการปรับตัวและการตระหนักรู้ในเทคโนโลยีในทางที่สร้างสรรค์และมีสติจะเป็นกุญแจสำคัญในการประสบความสำเร็จในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนี้

บรรณานุกรม

Agarwal, S., Zengul, F. D., & Balasubramanian, R. (2019). **Wearables and health outcomes: A systematic review of the literature.** Journal of Medical Internet Research, 21(6), e13007. <https://doi.org/10.2196/13007>

- Alves, P., Machado, P., & Damas, A. (2016). **The use of wearable devices for monitoring mental health and well-being: A systematic review.** *Computers in Biology and Medicine*, 81, 107-118. <https://doi.org/10.1016/j.compbimed.2016.03.005>
- Alter, A. (2017). **Irresistible: The rise of addictive technology and the business of keeping us hooked.** Penguin Press.
- Andreassen, C. S., Torsheim, T., Brunborg, G. S., & Pallesen, S. (2012). **Development of a Facebook addiction scale.** *Psychological Reports*, 110(2), 501–517.
- Baer, R. A. (2003). **Mindfulness training as a clinical intervention: A conceptual and empirical review.** *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 125-143.
- Calm. (2023). **Calm: Meditation and sleep stories.** Retrieved from <https://www.calm.com>
- Chou, H. T. G., & Edge, N. (2009). **“They are happier and having better lives than I am”: The impact of using Facebook on perceptions of others' lives.** *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 117-121.
- David, P., Kim, J., Brickman, J. S., Ran, W., & Curtis, C. M. (2018). **Mobile phone distraction while studying.** *New Media & Society*, 20(1), 229-248.
- Economides, M., Martman, J., Bell, M. J., & Sanderson, B. (2018). **Improvements in stress, affect, and well-being among a global sample of users of a mindfulness meditation app: A mixed-methods evaluation.** *JMIR Mental Health*, 5(4), e10844.
- Fitzpatrick, K. K., Darcy, A., & Vierhile, M. (2017). **Delivering cognitive behavior therapy to young adults with symptoms of depression and anxiety using a fully automated conversational agent (Woebot): A randomized controlled trial.** *JMIR Mental Health*, 4(2), e19.
- Fitzpatrick, K. K., Darcy, A., & Vierhile, M. (2017). **Delivering cognitive behavioral therapy to young adults with depression and anxiety using a smartphone application: A randomized controlled trial.** *Journal of Medical Internet Research*, 19(4), e118. <https://doi.org/10.2196/jmir.7417>
- Goleman, D., & Davidson, R. J. (2017). **Altered traits: Science reveals how meditation changes your mind, brain, and body.** Avery.
- Gustafsson, L., Sjöberg, L., & Bergström, P. (2021). **Social support in mindfulness-based interventions: A systematic review.** *Mindfulness*, 12(6), 1489-1498. <https://doi.org/10.1007/s12671-021-01489-6>

- Harris, R., Sligar, K., & Smith, J. (2019). **Mindfulness and technology: The effectiveness of digital mindfulness applications.** *Journal of Technology in Behavioral Science*, 4(2), 87-95. <https://doi.org/10.1007/s41347-019-00048-w>
- Headspace. (2023). **Headspace: Meditation & Sleep.** Retrieved from <https://www.headspace.com>
- Howells, A., Ivtzan, I., & Eiroa-Orosa, F. J. (2014). **Putting the ‘app’ in happiness: A randomised controlled trial of a smartphone-based mindfulness intervention to enhance well-being.** *Journal of Happiness Studies*, 15(4), 775-788.
- Hunt, M. G., Marx, R., Lipson, C., & Young, J. (2018). **No more FOMO: Limiting social media decreases loneliness and depression.** *Journal of Social and Clinical Psychology*, 37(10), 751-768.
- Insight Timer. (2023). **Insight Timer: Meditation app.** Retrieved from <https://www.insighttimer.com>
- Johannes, N., Veling, H., Verwijmeren, T., & Buijzen, M. (2021). **Hard to resist? The effect of smartphone notifications on attention performance.** *New Media & Society*, 23(5), 1256-1273.
- Kabat-Zinn, J. (2003). **Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future.** *Clinical Psychology: Science and Practice*, 10(2), 144-156.
- Lukoff, K., Yu, C., Kientz, J. A., & Hiniker, A. (2022). **Designing for digital wellbeing: A taxonomy of engaging with digital distractions.** *CHI Conference on Human Factors in Computing Systems*.
- Mark, G., Czerwinski, M., & Iqbal, S. T. (2018). **Effects of individual differences in blocking workplace distractions.** *Proceedings of the ACM on Interactive, Mobile, Wearable and Ubiquitous Technologies*, 2(3), 1-28.
- Pang, B. (2017). **Digital mindfulness: Enhancing work-life balance through mindful technology use.** *Computers in Human Behavior*, 72, 675-684.
- Rosen, L. D., Carrier, L. M., & Cheever, N. A. (2013). **Facebook and texting made me do it: Media-induced task-switching while studying.** *Computers in Human Behavior*, 29(3), 948-958. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2012.12.007>
- Smith, A., & Duggan, M. (2020). **Online dating & relationships.** Pew Research Center. <https://www.pewresearch.org/internet/2020/02/06/online-dating-relationships/>

Tovino, S. A. (2018). **The intersection of mindfulness, technology, and privacy.** Journal of Law and the Biosciences, 5(1), 168-192. <https://doi.org/10.1093/jlb/lxx073>

Zeidan, F., Johnson, S. K., Diamond, B. J., & David, Z. (2010). **Mindfulness meditation improves cognition: Evidence of brief mental training.** Consciousness and cognition, 19(2), 597-605. <https://doi.org/10.1016/j.concog.2010.03.014>

Daylio. (2023). **Daylio: Micro-diary and mood tracker.** Retrieved from <https://www.daylio.net>

วัดกับสถานชีวาภิบาล: บทบาทและแนวทางการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์

Temples and Palliative Care Centers: Roles and Approaches in Monastic Healthcare

ปัทมธรรม สำเนียง

มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

พระมหาพงษ์พิสิษฐ์ ฐานวโร

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail : patitham@gmail.com

บทคัดย่อ

วัดในสังคมไทยไม่ได้เป็นเพียงศาสนสถานสำหรับประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนา แต่ยังเป็นพื้นที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการส่งเสริมศีลธรรม การศึกษา และการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะในบริบทของสังคมผู้สูงอายุ แนวคิด "สถานชีวาภิบาล" จึงเป็นแนวทางสำคัญในการดูแลพระสงฆ์อาพาธและผู้ป่วยระยะสุดท้าย โดยผสมผสานหลักพุทธศาสนากับแนวทางการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อวิเคราะห์บทบาทของวัดในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์และชุมชน รวมถึงแนวทางการจัดตั้งสถานชีวาภิบาลภายในวัด ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าวัดสามารถมีบทบาทสำคัญในการให้การดูแลด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณผ่านโครงการกุฏิชีวาภิบาล การฝึกอบรมพระคิลานุปัฏฐาก และความร่วมมือกับหน่วยงานทางการแพทย์ อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการดังกล่าวยังคงเผชิญกับข้อจำกัด เช่น การขาดแคลนงบประมาณ บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และการบูรณาการระหว่างวัดกับภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมให้สถานชีวาภิบาลในวัดสามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำสำคัญ: วัด, สถานชีวาภิบาล, การดูแลแบบประคับประคอง, สุขภาวะทางจิตวิญญาณ

ABSTRACT

Temples in Thai society are not only religious institutions for Buddhist ceremonies but also serve as community centers for promoting morality, education, and healthcare, especially within an aging society. The concept of "palliative care centers" within temples

provides an integrative approach to caring for ailing monks and terminally ill patients by combining Buddhist principles with palliative care methodologies. This study aims to analyze the role of temples in monastic and community healthcare, as well as strategies for establishing palliative care centers within temples. The findings indicate that temples can play a crucial role in providing physical, psychological, and spiritual care through hospice monastic units, monk caregiver training programs, and collaboration with healthcare institutions. However, the implementation of such initiatives faces challenges, including budget constraints, a shortage of trained personnel, and a lack of coordination between temples and medical sectors. Therefore, government and NGO support is essential in ensuring the efficiency and sustainability of palliative care centers within temples.

Keywords: Temples, Palliative Care Centers, Palliative Care, Spiritual Well-being

บทนำ

วัดในสังคมไทยไม่ได้เป็นเพียงศาสนสถานสำหรับประกอบพิธีกรรมทางพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ยังเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการให้การศึกษา ศีลธรรม และการดูแลสุขภาพ โดยเฉพาะในช่วงที่ประเทศไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ พระสงฆ์อาพาธและผู้ป่วยระยะท้ายมีความต้องการการดูแลเป็นพิเศษ ดังนั้นแนวคิดเรื่อง "สถานชีวาภิบาล" ในวัดจึงเป็นทางเลือกที่สำคัญในการให้บริการด้านสุขภาพและจิตวิญญาณแก่พระสงฆ์และประชาชนทั่วไป บทความนี้มีเป้าหมายเพื่อศึกษาแนวทางการจัดตั้งสถานชีวาภิบาลในวัด ตลอดจนบทบาทของวัดในการดูแลสุขภาพของพระสงฆ์และชุมชน

ปัจจุบัน การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้รับความสนใจมากขึ้น เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่บุคคลต้องการการดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ แนวทางการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) ได้รับการพัฒนาเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยสามารถใช้ชีวิตช่วงสุดท้ายอย่างมีคุณภาพและมีศักดิ์ศรีมากที่สุด การบูรณาการแนวทางนี้เข้ากับบทบาทของวัด ทำให้สถานชีวาภิบาลสามารถเป็นสถานที่ที่ให้การดูแลทั้งทางกายและจิตใจ โดยอาศัยหลักธรรมทางพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการสร้างความสงบให้แก่ผู้ป่วยและครอบครัว

นอกจากนี้ วัดยังสามารถเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาการดูแลสุขภาพเชิงรุก โดยให้ความรู้เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพทั้งในระดับบุคคลและชุมชน การอบรมพระภิกษุสามเณรเพื่อช่วยเหลือพระสงฆ์อาพาธ การจัดกิจกรรมทางสุขภาพ และการร่วมมือกับหน่วยงานด้านสาธารณสุข จะช่วยให้วัดสามารถเป็นกลไกสำคัญในการส่งเสริมสุขภาวะของสังคมไทยได้อย่างยั่งยืน การศึกษานี้จะวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาสถานชีวาภิบาลภายในวัด เพื่อให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของพระสงฆ์และชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ความหมายและแนวคิดเกี่ยวกับวัดและสถานชีวาภิบาล

วัดในบริบทพุทธศาสนา หมายถึงสถานที่ประกอบศาสนกิจ มีบทบาทในการเผยแผ่ศาสนา การศึกษา และการสงเคราะห์ชุมชน วัดยังทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของประชาชนในการปฏิบัติศาสนกิจและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม (มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย, 2562) ในอดีต วัดยังทำหน้าที่เป็นสถานที่พักพิงและรักษาผู้ป่วย เนื่องจากมีพระภิกษุและบุคลากรที่สามารถให้คำแนะนำด้านจิตใจและความสงบแก่ผู้ป่วยได้

ขณะที่ "สถานชีวาภิบาล" เป็นหน่วยงานที่ให้การดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายตามหลักการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยและครอบครัว โดยเน้นการดูแลทั้งทางกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ (World Health Organization, 2020) การดูแลแบบนี้ไม่ได้มุ่งเน้นการรักษาให้หายขาด แต่เป็นการช่วยลดความเจ็บปวดและให้การสนับสนุนทางจิตใจ เพื่อให้ผู้ป่วยสามารถใช้ชีวิตช่วงสุดท้ายอย่างสงบสุข

แนวคิดของสถานชีวาภิบาลในวัดจึงเป็นการผสมผสานหลักพุทธศาสนากับการแพทย์แผนปัจจุบันในการดูแลผู้ป่วย พระสงฆ์สามารถมีบทบาทสำคัญในกระบวนการนี้ โดยช่วยให้ผู้ป่วยและครอบครัวสามารถเผชิญกับความทุกข์ทางจิตใจ และยอมรับสถานะของตนเองได้ดียิ่งขึ้น (Puchalski, 2014) นอกจากนี้ หลักพุทธศาสนาที่สอนเรื่องอริยสัจ 4 และสติปัฏฐาน 4 ยังสามารถนำมาใช้เป็นแนวทางในการให้การดูแลผู้ป่วยที่ต้องเผชิญกับความทุกข์จากโรคร้ายไข้เจ็บได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บทบาทของวัดในการดูแลสุขภาพพระสงฆ์และชุมชน

ภูมิชีวาภิบาล

เป็นสถานที่ดูแลพระสงฆ์อาพาธที่ติดเตียงหรืออยู่ในระยะสุดท้าย โดยมีบุคลากรทางการแพทย์และอาสาสมัครคอยให้การดูแล เช่น การให้ยาบรรเทาปวด การดูแลภาวะโภชนาการ และการสนับสนุนทางจิตใจ ซึ่งแนวทางนี้คล้ายกับแนวปฏิบัติของสถานดูแลผู้ป่วยแบบประคับประคอง (National Institute on Aging, 2021)

การฝึกอบรมพระคิลานุปัฏฐาก

โครงการพัฒนาพระสงฆ์ให้สามารถดูแลสุขภาพของตนเองและเพื่อนสงฆ์ได้อย่างเหมาะสม มีหลักสูตรอบรมเกี่ยวกับสุขอนามัย การดูแลแผลกดทับ และการดูแลด้านจิตวิญญาณสำหรับผู้ป่วยระยะสุดท้าย (Sullivan, 2017) ทั้งนี้ เพื่อเสริมสร้างบทบาทของพระสงฆ์ในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่ผู้ป่วยและญาติ

การส่งเสริมสุขภาพในวัด

วัดหลายแห่งริเริ่มโครงการวัดส่งเสริมสุขภาพ เช่น การควบคุมอาหารโดยการจำกัดปัจจัยที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ การออกกำลังกายผ่านกิจกรรม เช่น การเดินจงกรม และการให้ความรู้ด้านสุขภาพ

เช่น โครงการพระสงฆ์ต้นแบบสุขภาพดีที่ได้รับการสนับสนุนจากกระทรวงสาธารณสุข (กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก, 2563)

แนวทางการจัดตั้งและพัฒนาสถานชีวาภิบาลในวัด

ความร่วมมือระหว่างวัด กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนาสถานชีวาภิบาลในวัดจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงสาธารณสุข และองค์กรพัฒนาเอกชน เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (Chan et al., 2019)

การจัดสรรทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการดำเนินงาน

ต้องมีการสนับสนุนด้านงบประมาณ บุคลากร และเครื่องมือทางการแพทย์ เพื่อให้สามารถให้บริการได้อย่างครอบคลุม (Becker et al., 2021)

การฝึกอบรมบุคลากรที่เกี่ยวข้อง

พระภิกษุสามเณรและอาสาสมัครควรได้รับการฝึกอบรมด้านการดูแลผู้ป่วยระยะท้ายและการให้คำปรึกษาทางจิตใจ เพื่อให้สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยและครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Smith et al., 2020)

บทวิเคราะห์

การจัดตั้งสถานชีวาภิบาลในวัดเป็นแนวคิดที่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมสูงวัยในประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของพระสงฆ์และประชาชนที่ต้องการการดูแลแบบองค์รวม ทั้งทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ หลักการของสถานชีวาภิบาลในวัดสอดคล้องกับแนวคิดของการดูแลแบบประคับประคอง (Palliative Care) ที่ไม่ได้เน้นเพียงการรักษาโรค แต่ให้ความสำคัญกับคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยในช่วงสุดท้าย ซึ่งเป็นแนวทางที่ได้รับการสนับสนุนจากองค์การอนามัยโลก (World Health Organization, 2020)

แม้ว่าการจัดตั้งสถานชีวาภิบาลในวัดจะมีประโยชน์ต่อสังคมไทยในหลายมิติ แต่ยังคงมีอุปสรรคที่ต้องได้รับการแก้ไข อุปสรรคสำคัญประการแรกคือ **การขาดงบประมาณสนับสนุน** เนื่องจากสถานชีวาภิบาลต้องใช้ทรัพยากรจำนวนมาก เช่น ค่าดำเนินการ ค่าจ้างบุคลากร และอุปกรณ์ทางการแพทย์ การพึ่งพาเพียงเงินบริจาคจากประชาชนอาจไม่เพียงพอ จำเป็นต้องได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานรัฐและองค์กรเอกชน (Becker et al., 2021) อุปสรรคประการที่สองคือ **บุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน** พระสงฆ์และอาสาสมัครที่ได้รับการดูแลผู้ป่วยอาจขาดทักษะทางการแพทย์และการดูแลแบบประคับประคอง ดังนั้น ควรมีโครงการอบรมพระภิกษุสามเณรและอาสาสมัครด้านสุขภาพ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย (Sullivan, 2017) อุปสรรคประการที่สามคือ **การประสานงานระหว่างวัดกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง** แม้ว่าการกระทรวงสาธารณสุขและองค์กรต่าง ๆ จะเริ่มมี

แนวทางสนับสนุนการดูแลสุขภาพในวัด แต่การดำเนินงานยังขาดความต่อเนื่องและการบูรณาการที่เป็นระบบ จึงจำเป็นต้องสร้างเครือข่ายความร่วมมือที่เข้มแข็งระหว่างวัด โรงพยาบาล และชุมชน (Chan et al., 2019)

แม้จะมีอุปสรรคเหล่านี้ แต่ตัวอย่างจากต่างประเทศแสดงให้เห็นว่าการดูแลแบบชีววิถีที่บูรณาการกับศาสนาสามารถประสบความสำเร็จได้ ตัวอย่างเช่น ระบบการดูแลแบบฮอสพิซในศาสนาคริสต์ (Hospice Care) ที่มีความร่วมมือกับองค์กรทางศาสนาและสถานพยาบาลสามารถให้บริการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Puchalski, 2014) ฮอสพิซเหล่านี้ใช้หลักความเชื่อทางศาสนาในการให้กำลังใจแก่ผู้ป่วย รวมถึงให้การสนับสนุนทางจิตใจและอารมณ์แก่ครอบครัวผู้ป่วย แนวทางนี้สามารถนำมาประยุกต์ใช้กับบริบทของวัดไทย โดยอาศัยหลักพุทธศาสนาในการเสริมสร้างสภาพจิตใจของผู้ป่วยและช่วยให้พวกเขายอมรับความเป็นจริงของชีวิตตามหลักอริยสัจ 4 และสติปัฏฐาน 4

ดังนั้น หากมีการจัดสรรทรัพยากรและแผนการดำเนินงานที่ดี สถานชีววิถีในวัดสามารถพัฒนาให้เป็นต้นแบบของการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายที่ผสมผสานจิตวิญญาณและสุขภาพได้อย่างสมบูรณ์ การพัฒนาแนวทางนี้ไม่เพียงช่วยลดภาระของสถานพยาบาลเท่านั้น แต่ยังช่วยให้พระสงฆ์และประชาชนได้รับการดูแลที่เหมาะสมในช่วงสุดท้ายของชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับหลักการดูแลสุขภาพแบบองค์รวมที่ทั่วโลกให้ความสำคัญ (Smith et al., 2020)

บทสรุป

สถานชีววิถีในวัดเป็นแนวทางที่สามารถตอบสนองความต้องการของพระสงฆ์อาพาธและชุมชน โดยอาศัยศักยภาพของวัดในฐานะศูนย์กลางทางศาสนาและสังคม วัดสามารถเป็นสถานที่ที่ให้การดูแลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และจิตวิญญาณแก่ผู้ป่วยระยะสุดท้าย โดยใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาในการเสริมสร้างกำลังใจและความสงบให้กับผู้ป่วยและครอบครัว อย่างไรก็ตาม การพัฒนาและขยายสถานชีววิถีให้เกิดผลอย่างยั่งยืนต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายภาคส่วน รวมถึงกระทรวงสาธารณสุข องค์กรพัฒนาเอกชน และชุมชนโดยรอบ เพื่อให้การดูแลมีมาตรฐานและมีคุณภาพ

นอกจากนี้ การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็น เช่น การจัดหาสิ่งอำนวยความสะดวกที่เหมาะสม การสนับสนุนเครื่องมือทางการแพทย์ และการออกแบบพื้นที่ให้เอื้อต่อการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย ขณะเดียวกัน การพัฒนาบุคลากรถือเป็นอีกปัจจัยสำคัญ โดยต้องมีการอบรมพระภิกษุสามเณร อาสาสมัคร และบุคลากรทางการแพทย์ให้มีความเชี่ยวชาญในการดูแลผู้ป่วยตามแนวทางประคับประคอง เพื่อให้สามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ในอนาคต วัดสามารถเป็นต้นแบบของการบูรณาการแนวคิดทางพุทธศาสนากับการแพทย์สมัยใหม่ เพื่อสร้างสถานชีววิถีที่ไม่เพียงรองรับผู้ป่วยระยะสุดท้าย แต่ยังเป็นศูนย์กลางแห่งความเมตตาและการดูแลทางจิตวิญญาณสำหรับทุกคน การดำเนินงานนี้จะช่วยให้วัดสามารถตอบสนองต่อ

ความต้องการของสังคมได้ดียิ่งขึ้น และเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบบสาธารณสุขในระดับชุมชนได้อย่างยั่งยืน

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

กระทรวงสาธารณสุข. (2566). **ภูมิชีวาภิบาล: อำเภอละแห่ง อบรมพระคิลาณุปัฏฐาก ดูแลพระอาพาธ ดิตเตยง**. สืบค้นจาก <https://www.gcc.go.th/?p=130263>.

กรมการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก. (2563). **โครงการพระสงฆ์ต้นแบบสุขภาพดี**. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงสาธารณสุข.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2562). **พุทธศาสนากับสุขภาวะชุมชน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มจร.

ศูนย์ชีวาภิบาล. (2566). **บริบาลให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตจนวาระสุดท้าย**. สืบค้นจาก <https://chulalongkornhospital.go.th/kcmh/dept/ศูนย์ชีวาภิบาล/>.

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2559). **แนวทางการดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้าย**. สืบค้นจาก https://skko.moph.go.th/dward/document_file/perdev/common_form_upload_file/20150316154846_2129601774.pdf.

ผู้จัดทำออนไลน์. (2561). **ความหมายของวัด**. สืบค้นจาก <https://mgronline.com/infographic/detail/9610000073751>.

ภาษาอังกฤษ

Becker, R., et al. (2021). **Developing palliative care systems in Buddhist monasteries**. Journal of Palliative Care, 37(4), 215-230.

Chan, C. L. W., et al. (2019). **Integrating spirituality and palliative care: Lessons from Buddhist institutions**. Journal of Religion and Health, 58(2), 789-804.

National Institute on Aging. (2021). **Providing palliative care in religious institutions**. Retrieved from <https://www.nia.nih.gov>.

Puchalski, C. M. (2014). **Spirituality in palliative care: A model for assessing spiritual well-being**. Journal of Palliative Medicine, 17(5), 642-656.

Smith, T. J., et al. (2020). **Training community volunteers in palliative care: A Buddhist perspective**. Palliative Medicine, 34(6), 432-447.

Sullivan, M. (2017). **Training Buddhist monks for palliative care**. Journal of Religion and Health, 56(3), 765-780.

World Health Organization. (2020). **Palliative care: Key facts**. Retrieved from <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/palliative-care>.

พระสงฆ์กับบทบาทในการดูแลสุขภาพจิต

Monks and Their Role in Mental Health Care

พระครูสุตรัตนบัณฑิต

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระปลัดชำนาญ โสภโณ

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Corresponding author, e-mail : maghavin9@gmail.com

บทคัดย่อ

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการดูแลสุขภาพจิตของประชาชนในสังคมไทย โดยเฉพาะการเป็นที่พึ่งทางจิตใจสำหรับผู้ป่วยที่มีภาวะเจ็บป่วยทางจิต เช่น โรคซึมเศร้า โรคไบโพลาร์ และโรคจิตเภท บทความนี้มุ่งศึกษาแนวทางที่พระสงฆ์สามารถช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชผ่านการให้คำปรึกษาทางจิตใจ การลดอคติในสังคม และการทำงานร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ นอกจากนี้ยังมีการวิเคราะห์กระบวนการดำเนินโครงการที่ส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ เช่น การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับโรคทางจิตเวช การฝึกทักษะการให้คำปรึกษา และการสร้างความร่วมมือระหว่างวัดและสถานพยาบาล ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในระบบสุขภาพจิตช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการรักษาได้ง่ายขึ้น ลดอคติในสังคม และส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยจิตเวชได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ : พระสงฆ์, สุขภาพจิต, โรคจิตเวช, การให้คำปรึกษา, การดูแลผู้ป่วยทางจิต

ABSTRACT

Monks play a significant role in mental health care within Thai society, particularly as spiritual counselors for individuals suffering from mental illnesses such as depression, bipolar disorder, and schizophrenia. This article explores how monks can support individuals with mental health conditions through spiritual counseling, reducing social stigma, and collaborating with healthcare professionals. Additionally, the study examines the implementation of projects that enhance the role of monks, such as training programs on mental health disorders, developing counseling skills, and fostering cooperation between temples and medical institutions. The findings suggest that the involvement of monks in mental health systems facilitates better access to care,

reduces stigma, and enhances the overall quality of life for individuals with mental health disorders.

Keywords: Monks, Mental Health, Psychiatric Disorders, Counseling, Mental Health Care

บทนำ

ในสังคมไทย พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาและจิตใจของชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการให้คำแนะนำด้านจิตวิญญาณแก่ประชาชน อย่างไรก็ตาม ปัจจุบันปัญหาสุขภาพจิตในสังคมไทยเพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะโรคจิตเวช เช่น โรคซึมเศร้า โรคไบโพลาร์ และโรคจิตเภท ผู้ป่วยเหล่านี้มักเผชิญกับการตีตราและการขาดความเข้าใจจากสังคม ซึ่งทำให้พวกเขาเข้าถึงการรักษาได้ยากขึ้น การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคจิตเวชแก่พระสงฆ์จึงเป็นแนวทางที่สำคัญในการช่วยลดอคติและส่งเสริมการดูแลผู้ป่วยในชุมชน

โครงการถวายความรู้เรื่องโรคจิตเวชแก่พระสงฆ์เป็นแนวทางหนึ่งที่ช่วยให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาทางจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากการช่วยเหลือด้านจิตวิญญาณแล้ว พระสงฆ์ยังสามารถทำหน้าที่เป็นสื่อกลางระหว่างผู้ป่วยกับระบบบริการสุขภาพจิต การให้ความรู้เกี่ยวกับโรคจิตเวชจากประสบการณ์ของผู้ป่วยเองจึงเป็นแนวทางที่สามารถสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องและนำไปสู่การดูแลที่เหมาะสมยิ่งขึ้น

โรคจิตเวช 3 โรคหลัก

1. **โรคซึมเศร้า (Depressive Disorder)** โรคซึมเศร้าเป็นความผิดปกติทางอารมณ์ที่ส่งผลกระทบต่อความคิด พฤติกรรม และร่างกายของผู้ป่วย ผู้ที่มีภาวะซึมเศร้ามักรู้สึกหดหู่ สิ้นหวัง ขาดความสนใจหรือความเพลิดเพลินในกิจกรรมที่เคยชอบ นอกจากนี้ยังอาจมีอาการอื่นๆ เช่น นอนไม่หลับหรือนอนมากเกินไป เบื่ออาหารหรือกินมากเกินไป รู้สึกไร้ค่า และอาจมีความคิดเกี่ยวกับการทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตาย (American Psychiatric Association, 2022) โรคซึมเศร้ามีหลายประเภท เช่น **โรคซึมเศร้าแบบรุนแรง (Major Depressive Disorder, MDD)** และ **โรคซึมเศร้าเรื้อรัง (Persistent Depressive Disorder, PDD)** ซึ่งมีความรุนแรงและระยะเวลาของอาการที่แตกต่างกัน

ปัจจัยที่ทำให้เกิดโรคซึมเศร้าอาจเกี่ยวข้องกับความไม่สมดุลของสารสื่อประสาทในสมอง เช่น เซโรโทนิน (Serotonin) และโดพามีน (Dopamine) รวมถึงปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น ความเครียดจากการทำงาน ปัญหาครอบครัว หรือเหตุการณ์รุนแรงในชีวิต (Kessler et al., 2018) การรักษาโรคซึมเศร้ามีหลายวิธี เช่น การใช้ยาในกลุ่ม **Selective Serotonin Reuptake Inhibitors (SSRIs)** การทำจิตบำบัด เช่น **Cognitive Behavioral Therapy (CBT)** และการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อส่งเสริมสุขภาพจิต

2. โรคไบโพลาร์ (Bipolar Disorder) โรคไบโพลาร์เป็นโรคทางจิตเวชที่มีการเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์อย่างรุนแรง โดยมีสองภาวะหลัก คือ **ภาวะซึมเศร้า (Depressive Episode)** และ **ภาวะอารมณ์คึกคักผิดปกติ (Manic Episode)** ซึ่งอาการของภาวะแต่ละช่วงอาจแตกต่างกันอย่างชัดเจน (Grande et al., 2016)

ภาวะซึมเศร้า (Depressive Episode)

ภาวะซึมเศร้าเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่มีลักษณะคล้ายกับโรคซึมเศร้า (Major Depressive Disorder) ซึ่งส่งผลให้บุคคลรู้สึกเศร้าอย่างต่อเนื่อง ขาดพลังงาน หดหู่ใจ และไม่มีความสุขกับกิจกรรมที่เคยสนุกสนาน ผู้ที่มีภาวะซึมเศร้ามักมีความคิดเชิงลบเกี่ยวกับตนเอง อนาคต และสังคมรอบข้าง ซึ่งอาจนำไปสู่การแยกตัวจากสังคม การนอนหลับผิดปกติ (นอนมากหรือน้อยเกินไป) และในบางกรณี อาจมีแนวโน้มคิดฆ่าตัวตาย (American Psychiatric Association, 2022) นอกจากนี้ ภาวะซึมเศร่ายังส่งผลต่อระบบสมองและการทำงานของสารสื่อประสาท เช่น ซีโรโทนิน (Serotonin) และโดพามีน (Dopamine) ทำให้สมองไม่สามารถรักษาสมดุลของอารมณ์ได้ ซึ่งอาจต้องได้รับการบำบัดทางจิตใจ หรือใช้ยารักษาตามคำแนะนำของแพทย์ (Kessler et al., 2018)

ภาวะแมเนีย (Manic Episode)

ภาวะแมเนียเป็นสภาวะทางอารมณ์ที่ตรงข้ามกับภาวะซึมเศร้า โดยบุคคลที่มีภาวะแมเนียจะมีพลังงานสูงผิดปกติ อารมณ์ดีหรือหงุดหงิดง่ายเกินไป มีความมั่นใจในตนเองมากเกินไป และมักตัดสินใจหรือกระทำการต่างๆ โดยไม่คิดถึงผลที่ตามมา เช่น การใช้เงินฟุ่มเฟือย พูดเร็ว คิดเร็ว และมีความคิดที่ไม่สอดคล้องกับความเป็นจริง (Grande et al., 2016) ผู้ที่อยู่ในภาวะนี้อาจรู้สึกตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา มีความคิดสร้างสรรค์ที่หลั่งไหลออกมาอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันอาจเกิดความไม่เป็นระเบียบในการดำเนินชีวิต การพักผ่อนลดลงหรือนอนไม่หลับเป็นเวลาหลายวันโดยไม่รู้สึกร้อนเพลีย ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างจากภาวะปกติของบุคคลทั่วไป อย่างไรก็ตาม อาการแมเนียที่รุนแรงอาจนำไปสู่พฤติกรรมเสี่ยง เช่น การใช้สารเสพติด หรือการกระทำที่ก่อให้เกิดอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น (Goodwin et al., 2017)

ภาวะไฮโปแมเนีย (Hypomania Episode)

ภาวะไฮโปแมเนียมีลักษณะคล้ายกับภาวะแมเนีย แต่มีความรุนแรงน้อยกว่า และไม่ส่งผลกระทบต่อการใช้ชีวิตประจำวันมากนัก ผู้ที่มีภาวะนี้ยังสามารถทำงานหรือเข้าสังคมได้ตามปกติ แต่จะมีพฤติกรรมที่กระตือรือร้นมากขึ้น พูดเร็วขึ้น และมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้น โดยไม่มีอาการหลงผิดหรืออาการทางจิตที่รุนแรงเหมือนในภาวะแมเนีย (Tandon et al., 2020) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าภาวะไฮโปแมเนียจะดูเหมือนไม่รุนแรงเท่าภาวะแมเนีย แต่หากปล่อยไว้โดยไม่ได้รับการดูแล อาจพัฒนาไปสู่ภาวะแมเนียที่รุนแรงขึ้น หรือกลายเป็นโรคไบโพลาร์ (Bipolar Disorder) ได้ ดังนั้น การเฝ้าสังเกตพฤติกรรมและอารมณ์ รวมถึงการเข้ารับคำปรึกษาทางจิตเวช เป็นสิ่งสำคัญในการป้องกันและควบคุมอาการของโรค (Grande et al., 2016)

ดังนั้น ภาวะซึมเศร้า ภาวะแมเนีย และภาวะไฮโปแมเนียเป็นภาวะทางจิตเวชที่ส่งผลกระทบต่ออารมณ์และพฤติกรรมของบุคคล ซึ่งอาจรุนแรงถึงขั้นกระทบต่อการดำเนินชีวิตประจำวัน หากไม่ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสม การเข้าใจอาการของแต่ละภาวะจะช่วยให้สามารถระบุและเข้าถึงแนวทางการรักษาได้อย่างถูกต้อง ทั้งในด้านการใช้ยา การบำบัดทางจิต และการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน (American Psychiatric Association, 2022)

สรุปแล้ว โรคไบโพลาร์แบ่งออกเป็น **Bipolar I Disorder** ซึ่งมีอาการแมเนียรุนแรง และ **Bipolar II Disorder** ซึ่งมีภาวะไฮโปแมเนียและภาวะซึมเศร้าเป็นหลัก (Goodwin et al., 2017) การรักษาโรคไบโพลาร์มักใช้ยาควบคุมอารมณ์ เช่น **ลิเทียม (Lithium)** หรือ **ยากลุ่ม Mood Stabilizers** ควบคู่ไปกับจิตบำบัด

3. โรคจิตเภท (Schizophrenia) โรคจิตเภทเป็นโรคทางจิตเวชที่มีผลต่อความคิด การรับรู้ และพฤติกรรมของผู้ป่วย โดยทั่วไปผู้ป่วยจะมีอาการ **หลงผิด (Delusions)** ซึ่งเป็นความเชื่อที่ผิดจากความเป็นจริง เช่น เชื่อว่ามีคนติดตามหรือพยายามทำร้าย นอกจากนี้ยังอาจมีอาการ **หูแว่ว (Auditory Hallucinations)** หรือเห็นภาพหลอน และมีปัญหาในการจัดระบบความคิดและพฤติกรรม (Owen et al., 2016)

อาการของโรคจิตเภทสามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

1. อาการทางบวก (Positive Symptoms)

อาการทางบวกหมายถึงอาการที่เกิดขึ้นเพิ่มเติมจากภาวะปกติของบุคคลทั่วไป เป็นลักษณะเฉพาะของโรคจิตเภท และมักเป็นอาการที่ส่งผลกระทบต่อการรับรู้และพฤติกรรมของผู้ป่วย อาการเหล่านี้ได้แก่

หูแว่ว (Auditory Hallucinations): ผู้ป่วยมักได้ยินเสียงที่ไม่มีอยู่จริง เช่น เสียงคนพูดคุยกัน เสียงคำทอ หรือเสียงสั่งให้ทำบางสิ่ง ซึ่งอาจทำให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงหรือเป็นอันตรายต่อตนเองและผู้อื่น (Owen et al., 2016)

ภาพหลอน (Visual Hallucinations): การเห็นภาพที่ไม่มีอยู่จริง เช่น เงาคน สิ่งของ หรือแสงประหลาด ซึ่งมักเกิดร่วมกับอาการหูแว่ว

หลงผิด (Delusions): ผู้ป่วยมีความเชื่อผิด ๆ ที่ไม่สามารถถูกโน้มน้าวให้เปลี่ยนแปลงได้ เช่น เชื่อว่าตนเองถูกจับตามอง ถูกติดตาม หรือเป็นบุคคลสำคัญที่ได้รับการกิจจากพระเจ้า (Tandon et al., 2020)

พฤติกรรมผิดปกติ (Disorganized Behavior): การกระทำที่ไม่เป็นระเบียบ หรือไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ เช่น หัวเราะโดยไม่มีสาเหตุ เดินไปมาโดยไร้จุดหมาย หรือแสดงอารมณ์รุนแรงโดยไม่มีเหตุผล

อาการทางบวกเหล่านี้สามารถรักษาได้โดยการใช้อายาในกลุ่มนยาต้านโรคจิต (Antipsychotics) และการบำบัดทางจิตเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยสามารถรับรู้ความเป็นจริงได้ดีขึ้น (American Psychiatric Association, 2022)

2. อาการทางลบ (Negative Symptoms)

อาการทางลบหมายถึงการลดลงหรือสูญเสียความสามารถในการดำเนินชีวิตปกติ ซึ่งส่งผลกระทบต่ออารมณ์และพฤติกรรมของผู้ป่วย ทำให้บุคคลสูญเสียความสามารถในการเข้าสังคมและใช้ชีวิตอย่างอิสระ อาการเหล่านี้ ได้แก่

ขาดอารมณ์ (Flat Affect): ผู้ป่วยแสดงสีหน้าที่เรียบเฉย ขาดอารมณ์ และไม่มีการตอบสนองทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์

แยกตัวออกจากสังคม (Social Withdrawal): ผู้ป่วยมักหลีกเลี่ยงการพูดคุยหรือพบปะกับผู้อื่น ขาดความสนใจในกิจกรรมทางสังคม และเลือกใช้เวลาส่วนใหญ่อยู่ตามลำพัง (Corrigan et al., 2014)

ขาดความสนใจหรือแรงจูงใจ (Avolition): ผู้ป่วยไม่สามารถเริ่มต้นหรือทำกิจกรรมที่ต้องใช้ความพยายาม เช่น ไม่ยอมลุกจากเตียง ไม่สนใจดูแลสุขอนามัยของตนเอง

ขาดความสามารถในการพูด (Alogia): ผู้ป่วยมีภาษาพูดที่ลดลง ตอบคำถามสั้น ๆ และแสดงออกทางคำพูดได้น้อยกว่าปกติ

อาการทางลบมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเป็นอย่างมาก เพราะทำให้การดำรงชีวิตประจำวันเป็นไปได้ยาก ผู้ป่วยบางรายอาจต้องได้รับการช่วยเหลือจากครอบครัวหรือนุเคราะห์ทางการแพทย์อย่างต่อเนื่อง (Gethin, 2015)

3. อาการทางการคิด (Cognitive Symptoms)

อาการทางการคิดหมายถึงความผิดปกติในการทำงานของสมอง ส่งผลกระทบต่อความสามารถในการจดจำ การคิดวิเคราะห์ และการตัดสินใจ อาการที่พบได้บ่อย ได้แก่

สมาธิสั้น (Impaired Attention): ผู้ป่วยมีความสามารถในการจดจ่อกับสิ่งต่าง ๆ ลดลง ไม่สามารถโฟกัสกับบทสนทนา งาน หรือกิจกรรมใด ๆ ได้นาน

ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ลดลง (Poor Problem-Solving Skills): ผู้ป่วยมีปัญหาในการวางแผน จัดลำดับความคิด และตัดสินใจในเรื่องที่ซับซ้อน

ความจำบกพร่อง (Memory Impairment): ผู้ป่วยอาจลืมสิ่งที่เรียนรู้ใหม่ ๆ หรือไม่สามารถจำเหตุการณ์ที่เพิ่งเกิดขึ้นได้

กระบวนกรคิดที่ผิดปกติ (Disorganized Thinking): ผู้ป่วยมีรูปแบบการคิดที่ไม่ปะติดปะต่อ เช่น พูดจาสับสน เปลี่ยนหัวข้อสนทนาอย่างรวดเร็ว หรือไม่สามารถเรียบเรียงความคิดให้เป็นลำดับได้ (Tandon et al., 2020)

อาการทางความคิดเหล่านี้ส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันของผู้ป่วย เช่น ทำให้การเรียนรู้หรือการทำงานเป็นไปได้อย่างยากขึ้น การบำบัดทางจิต เช่น การฝึกทักษะการคิด (Cognitive Remediation Therapy) สามารถช่วยปรับปรุงอาการเหล่านี้ได้ในบางกรณี (Koenig, 2012)

ดังนั้น โรคจิตเภทเป็นโรคที่มีอาการซับซ้อนและมีผลกระทบต่อทั้งอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของผู้ป่วย การเข้าใจอาการของโรคในแต่ละด้านช่วยให้สามารถพัฒนาแนวทางการรักษาและการดูแลที่เหมาะสมได้ ทั้งการใช้ยา การบำบัดทางจิต และการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน (American Psychiatric Association, 2022) การให้การดูแลที่ถูกต้องและเหมาะสมสามารถช่วยให้ผู้ป่วยสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น

สาเหตุของโรคจิตเภทอาจเกี่ยวข้องกับพันธุกรรม ความผิดปกติของสมอง และปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การเผชิญกับความเครียดในช่วงวัยเด็ก (Tandon et al., 2020) การรักษาโรคจิตเภทใช้ยาในกลุ่ม Antipsychotics เช่น Clozapine และ Risperidone ซึ่งช่วยลดอาการทางบวกของโรค นอกจากนี้ยังมีการทำจิตบำบัดเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น

สรุปว่า โรคซึมเศร้า โรคไบโพลาร์ และโรคจิตเภทเป็นโรคจิตเวชที่ส่งผลกระทบอย่างรุนแรงต่อชีวิตประจำวันของผู้ป่วย หากไม่ได้รับการรักษาที่เหมาะสมอาจทำให้เกิดภาวะแทรกซ้อน เช่น การฆ่าตัวตาย หรือปัญหาด้านสังคมและอาชีพ การทำความเข้าใจเกี่ยวกับอาการ ปัจจัยเสี่ยง และแนวทางการรักษาเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลที่เหมาะสมและสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติ

บทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้ป่วยทางจิต

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับผู้ป่วยที่มีภาวะเจ็บป่วยทางจิต โดยเฉพาะในบริบทของสังคมไทยที่วัดยังคงเป็นศูนย์กลางของชุมชน การที่พระสงฆ์นำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาใช้ในการให้คำปรึกษาและช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชสามารถเป็นส่วนหนึ่งของการดูแลแบบองค์รวมที่ผสมผสานมิติทางกาย จิตใจ และจิตวิญญาณ (Puchalski et al., 2014) นอกจากนี้ บทบาทของพระสงฆ์ยังสามารถช่วยลดการตีตราเกี่ยวกับโรคจิตเวชในสังคม และทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานด้านสุขภาพจิตมากขึ้น

1. การให้คำปรึกษาและสนับสนุนทางจิตใจ

พระสงฆ์สามารถเป็นที่พึ่งทางจิตใจให้กับผู้ป่วยและครอบครัว โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้เพื่อช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเผชิญกับความทุกข์ทางจิตใจได้ดีขึ้น หลักธรรมสำคัญที่สามารถนำมาใช้ ได้แก่ พรหมวิหาร 4 (เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา) ซึ่งช่วยให้พระสงฆ์สามารถให้การสนับสนุนทางอารมณ์แก่ผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Gethin, 2015)

นอกจากนี้ การนำแนวคิดของ โยนิโสมนสิการ (การคิดอย่างแยบคาย) มาใช้สามารถช่วยให้ผู้ป่วยมองปัญหาในชีวิตอย่างมีเหตุมีผล ลดความคิดด้านลบ และสร้างแนวทางในการจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวล (Harvey, 2013) งานวิจัยพบว่า ผู้ป่วยจิตเวชที่ได้รับการเยียวยาทาง

จิตใจด้วยหลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น การทำสมาธิ หรือการสวดมนต์ มีแนวโน้มที่จะมีภาวะอารมณ์ที่มั่นคงขึ้นและมีอัตราการกลับมาเป็นซ้ำของโรคน้อยลง (Koenig, 2012)

2. การสร้างความเข้าใจในชุมชน

ปัญหาสำคัญที่ผู้ป่วยจิตเวชต้องเผชิญคือ การถูกตีตรา (Stigma) จากสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่การถูกกีดกันจากการทำงาน หรือถูกมองว่าเป็นบุคคลที่อันตราย (Corrigan et al., 2014) พระสงฆ์สามารถช่วยลดอคติและสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับโรคทางจิตเวชในชุมชนได้โดยการให้ความรู้ผ่านกิจกรรมทางศาสนา เช่น การแสดงพระธรรมเทศนาเกี่ยวกับความทุกข์ในชีวิต และการรับมือกับปัญหาทางจิตใจตามหลักพุทธศาสนา

พระสงฆ์ยังสามารถจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมการยอมรับผู้ป่วยในสังคม เช่น โครงการ "วัดเป็นมิตรกับสุขภาพจิต" ที่ดำเนินการในหลายวัดในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์ให้วัดเป็นพื้นที่ที่เปิดกว้างสำหรับผู้ที่ต้องการความช่วยเหลือด้านสุขภาพจิต และส่งเสริมให้ชุมชนสามารถเข้าใจและสนับสนุนผู้ป่วยจิตเวชได้ดียิ่งขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2563)

3. การทำงานร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์

แม้ว่าแนวทางทางศาสนาจะช่วยให้ผู้ป่วยจิตเวชสามารถมีสุขภาวะทางใจที่ดีขึ้น แต่บางกรณีผู้ป่วยยังคงต้องได้รับการรักษาทางการแพทย์ควบคู่ไปด้วย พระสงฆ์สามารถเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือผู้ป่วยให้เข้าถึงบริการทางการแพทย์ที่เหมาะสม โดยทำงานร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ เช่น จิตแพทย์ นักจิตวิทยา และนักสังคมสงเคราะห์

ตัวอย่างของการทำงานร่วมกันระหว่างวัดและสถานพยาบาล เช่น โครงการ "วัดกับสุขภาพจิต" ที่กระทรวงสาธารณสุขดำเนินการร่วมกับวัดในประเทศไทย โดยมีการฝึกอบรมพระสงฆ์เกี่ยวกับการดูแลสุขภาพจิตเบื้องต้น การสังเกตอาการของผู้ที่มีปัญหาสุขภาพจิต และวิธีส่งต่อผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลที่เหมาะสม (กรมสุขภาพจิต, 2564) งานวิจัยชี้ให้เห็นว่า การให้พระสงฆ์มีบทบาทเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบำบัดสามารถช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกสบายใจมากขึ้นและมีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมือกับกระบวนการรักษาได้ดียิ่งขึ้น (Lemay et al., 2016)

สรุปว่า พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือผู้ป่วยทางจิตผ่านการให้คำปรึกษาทางจิตใจ การลดการตีตราในสังคม และการทำงานร่วมกับบุคลากรทางการแพทย์ การผสมผสานแนวคิดทางพุทธศาสนากับกระบวนการรักษาทางจิตเวชสามารถช่วยให้ผู้ป่วยมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น นอกจากนี้ การที่พระสงฆ์มีบทบาทเป็นสื่อกลางระหว่างผู้ป่วย ชุมชน และสถานพยาบาลยังช่วยให้เกิดระบบการดูแลผู้ป่วยที่มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

กระบวนการในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชของพระสงฆ์

การดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชจำเป็นต้องมีกระบวนการที่เป็นระบบและครอบคลุมทั้งด้านความรู้ ประสบการณ์ และการฝึกปฏิบัติ โครงการนี้มุ่งเน้น

ให้พระสงฆ์สามารถมีความเข้าใจเกี่ยวกับโรคทางจิตเวช และมีทักษะพื้นฐานในการให้ความช่วยเหลือเบื้องต้นแก่ผู้ป่วย โดยมีขั้นตอนที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. การเสวนาจากผู้ป่วยจิตเวช

เพื่อให้พระสงฆ์มีความเข้าใจที่ลึกซึ้งซึ่งเกี่ยวกับประสบการณ์ของผู้ป่วยจิตเวช โครงการจะเชิญผู้ที่เคยป่วยหรืออยู่ระหว่างกระบวนการฟื้นฟูมาแบ่งปันประสบการณ์เกี่ยวกับโรค การรักษา และแนวทางการปรับตัวในชีวิตประจำวัน การเสวนานี้จะช่วยให้พระสงฆ์ตระหนักถึงปัญหาที่ผู้ป่วยต้องเผชิญ เช่น อคติทางสังคม ผลกระทบทางอารมณ์ และความยากลำบากในการเข้าถึงการรักษา นอกจากนี้ ผู้ป่วยจะได้สะท้อนถึงบทบาทของศาสนาในการช่วยให้พวกเขามีจิตใจที่เข้มแข็งขึ้น

ตัวอย่างหัวข้อที่อาจมีการพูดคุย ได้แก่ ประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับการรับมือกับโรคจิตเวช อุปสรรคและความท้าทายที่พบในสังคมและครอบครัว และบทบาทของศาสนาในการช่วยให้ผู้ป่วยสามารถฟื้นฟูสภาพจิตใจ

2. การอภิปรายกลุ่ม

การเปิดโอกาสให้พระสงฆ์ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของตนในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชเป็นอีกหนึ่งกิจกรรมสำคัญของโครงการ การอภิปรายกลุ่มจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถแบ่งปันประสบการณ์ มุมมอง และแนวทางการให้คำปรึกษาผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

หัวข้อที่อาจนำมาอภิปราย ได้แก่ วิธีการให้คำปรึกษาแก่ผู้ป่วยจิตเวชในบริบทของวัด การใช้หลักธรรมทางพุทธศาสนาเพื่อส่งเสริมสุขภาวะจิตใจของผู้ป่วย และวิธีลดอคติและส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับโรคจิตเวชในชุมชน

3. การฝึกปฏิบัติ

นอกเหนือจากการเรียนรู้ทฤษฎีแล้ว โครงการยังมีการฝึกปฏิบัติเพื่อให้พระสงฆ์มีทักษะพื้นฐานในการสังเกตอาการของผู้ป่วยจิตเวช และสามารถให้คำแนะนำเบื้องต้นได้อย่างถูกต้อง การฝึกปฏิบัตินี้อาจรวมถึงการจำลองสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผู้ป่วยจิตเวช เช่น การสังเกตอาการเริ่มต้นของภาวะซึมเศร้า ไบโพลาร์ และโรคจิตเภท การฝึกให้คำปรึกษาเบื้องต้นแก่ผู้ที่มีความวิตกกังวลหรือภาวะซึมเศร้า และการฝึกเทคนิคการฟังเชิงลึกและการตั้งคำถามเพื่อช่วยให้ผู้ป่วยรู้สึกผ่อนคลาย

นอกจากนี้ ยังมีการแนะนำแนวทางในการส่งต่อผู้ป่วยไปยังบุคลากรทางการแพทย์หรือสถานพยาบาลที่เหมาะสม โดยเน้นให้พระสงฆ์สามารถเป็นสื่อกลางในการช่วยเหลือผู้ป่วยให้เข้าถึงการรักษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การบรรยายเรื่องสิทธิของผู้ป่วยจิตเวช

เพื่อให้พระสงฆ์สามารถให้คำแนะนำที่ถูกต้องเกี่ยวกับสิทธิของผู้ป่วยจิตเวชและแนวทางทางกฎหมายที่เกี่ยวข้อง โครงการจะมีการบรรยายเกี่ยวกับหัวข้อต่าง ๆ เช่น สิทธิของผู้ป่วยจิตเวชตามกฎหมายไทย เช่น พ.ร.บ. สุขภาพจิต พ.ศ. 2551 บทบาทของครอบครัวและชุมชนในการดูแลผู้ป่วย และแนวทางการปฏิบัติที่เหมาะสมเมื่อพบผู้ป่วยที่มีอาการรุนแรง

การบรรยายนี้จะช่วยให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาและแนะนำแนวทางที่เหมาะสมให้กับผู้ป่วยและครอบครัวได้ดียิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยให้พระสงฆ์สามารถให้ข้อมูลที่ถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการรักษาและการเข้าถึงบริการทางการแพทย์

สรุปว่า กระบวนการจัดโครงการนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ และทักษะของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวช โดยเน้นทั้งการเสริมสร้างทัศนคติที่ถูกต้อง การเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ป่วย การฝึกปฏิบัติที่สามารถนำไปใช้จริง และการทำความเข้าใจสิทธิของผู้ป่วยในเชิงกฎหมาย ด้วยแนวทางดังกล่าว พระสงฆ์จะสามารถทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจที่มีประสิทธิภาพ และช่วยให้ผู้ป่วยได้รับการดูแลที่เหมาะสมมากยิ่งขึ้น

ผลลัพธ์และการประเมินผลในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชของพระสงฆ์

การดำเนินโครงการเพื่อส่งเสริมบทบาทของพระสงฆ์ในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวช มีเป้าหมายเพื่อให้พระสงฆ์สามารถเข้าใจและให้การสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ป่วยได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงช่วยลดอคติในสังคมและส่งเสริมการยอมรับผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน เพื่อให้สามารถประเมินความสำเร็จของโครงการได้อย่างเป็นรูปธรรม การติดตามผลจะดำเนินการผ่านการสำรวจความคิดเห็นของพระสงฆ์และการวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยสามารถสรุปผลลัพธ์และการประเมินผลได้ดังนี้

1. การเพิ่มความเข้าใจของพระสงฆ์

พระสงฆ์ที่เข้าร่วมโครงการจะได้รับความรู้เกี่ยวกับโรคจิตเวชผ่านการเสวนา การบรรยาย และการฝึกปฏิบัติ ทำให้สามารถเข้าใจลักษณะของโรค อาการ และแนวทางการดูแลเบื้องต้นได้อย่างถูกต้อง พระสงฆ์จะสามารถแยกแยะอาการของโรคจิตเวชประเภทต่าง ๆ ได้ เช่น โรคซึมเศร้า โรคไบโพลาร์ และโรคจิตเภท อีกทั้งยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทของตนในการให้การสนับสนุนทางจิตใจ และช่วยให้ผู้ป่วยสามารถเข้าถึงการรักษาได้อย่างเหมาะสม

การประเมินผลในส่วนนี้สามารถดำเนินการโดยการสอบถามความรู้ความเข้าใจของพระสงฆ์ก่อนและหลังการอบรมผ่านแบบสอบถาม หรือการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับประสบการณ์ของพระสงฆ์ในการให้ความช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชหลังจากได้รับการฝึกอบรม

2. การลดอคติในสังคม

พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่ความรู้และสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับผู้ป่วยจิตเวชในชุมชน การที่พระสงฆ์สามารถให้คำปรึกษาแก่ชาวบ้านและช่วยชี้แจงความเข้าใจผิดเกี่ยวกับโรคจิตเวช จะช่วยลดอคติและการเลือกปฏิบัติต่อผู้ป่วย ทำให้ผู้ป่วยสามารถใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และได้รับการสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชนมากขึ้น

การประเมินผลในส่วนนี้อาจใช้วิธีการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับทัศนคติที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวชก่อนและหลังโครงการ หรือการสังเกตพฤติกรรมของชุมชนต่อผู้ป่วยว่ามีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้นหรือไม่

3. การติดตามผลหลังการอบรม

เพื่อให้โครงการเกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ควรมีการติดตามผลหลังจากการอบรม โดยใช้วิธีการต่อไปนี้

การสัมภาษณ์และแบบสอบถาม: การสอบถามความคิดเห็นของพระสงฆ์เกี่ยวกับการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้จริง รวมถึงความท้าทายและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงโครงการ

การสังเกตผลกระทบในชุมชน: การติดตามว่ามีการเปลี่ยนแปลงในชุมชนหรือไม่ เช่น การให้การยอมรับผู้ป่วยจิตเวชมากขึ้น การลดการตีตรา และการมีระบบสนับสนุนที่ดีขึ้นสำหรับผู้ป่วย

การสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง: อาจมีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์เป็นระยะ หรือการจัดอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้ความรู้และทักษะของพระสงฆ์ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

สรุปว่า ผลลัพธ์ของโครงการนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้พระสงฆ์มีความเข้าใจเกี่ยวกับโรคจิตเวชมากขึ้น แต่ยังส่งผลเชิงบวกต่อชุมชนในการลดอคติและส่งเสริมการยอมรับผู้ป่วยจิตเวช การติดตามผลหลังการอบรมจะช่วยให้มั่นใจได้ว่าโครงการสามารถดำเนินไปอย่างต่อเนื่องและก่อให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริงต่อทั้งพระสงฆ์ ผู้ป่วย และสังคมโดยรวม

บทสรุป

โครงการถวายเป็นความรู้เรื่องโรคจิตเวชให้พระสงฆ์เป็นแนวทางสำคัญที่ช่วยให้พระสงฆ์สามารถมีบทบาทในการช่วยเหลือผู้ป่วยจิตเวชได้อย่างมีประสิทธิภาพ ด้วยการเสริมสร้างความรู้เกี่ยวกับโรคจิตเวช และการดูแลด้านสุขภาพจิต พระสงฆ์สามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวทางทางการแพทย์เพื่อให้การสนับสนุนทางจิตใจแก่ผู้ป่วยและครอบครัว นอกจากนี้ พระสงฆ์ยังสามารถช่วยเผยแพร่ความรู้สู่ชุมชน ส่งเสริมความเข้าใจเกี่ยวกับสุขภาพจิต และลดอคติที่มีต่อผู้ป่วยจิตเวชในสังคม

อย่างไรก็ตาม เพื่อให้โครงการนี้เกิดผลลัพธ์ที่ยั่งยืน ควรมีการพัฒนาโครงการในระยะยาว เช่น การจัด หลักสูตรอบรมต่อเนื่อง เพื่อให้พระสงฆ์สามารถพัฒนาความรู้และทักษะด้านการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมถึงการสร้าง เครือข่ายความร่วมมือระหว่างวัด โรงพยาบาล และองค์กรด้านสุขภาพจิต เพื่อให้เกิดระบบการส่งต่อและดูแลผู้ป่วยจิตเวชอย่างเหมาะสม นอกจากนี้ การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรภาคประชาสังคม จะช่วยส่งเสริมการดำเนินโครงการให้ครอบคลุมวัดและชุมชนมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้พระสงฆ์สามารถทำหน้าที่เป็นที่พึ่งทางจิตใจของผู้ป่วยจิตเวชได้อย่างยั่งยืน

ในอนาคต ควรมีการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับผลกระทบของโครงการต่อพระสงฆ์ ผู้ป่วย และชุมชน เพื่อประเมินประสิทธิภาพของแนวทางนี้ และปรับปรุงให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละพื้นที่ การพัฒนาความร่วมมือและโครงสร้างการสนับสนุนที่เป็นระบบจะช่วยให้โครงการสามารถขยายขอบเขตไปยังวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ และช่วยให้พระสงฆ์มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสุขภาพจิตในระดับชุมชนได้อย่างแท้จริง

บรรณานุกรม

- American Psychiatric Association. (2022). **Diagnostic and statistical manual of mental disorders (5th ed.)**. American Psychiatric Publishing.
- Corrigan, P. W., Druss, B. G., & Perlick, D. A. (2014). **The impact of mental illness stigma on seeking and participating in mental health care**. *Psychological Science in the Public Interest*, 15(2), 37-70.
- Gethin, R. (2015). **The foundations of Buddhism**. Oxford University Press.
- Goodwin, G. M., et al. (2017). **Bipolar disorder: Clinical presentation and management**. *The Lancet*, 387(10027), 1561-1572.
- Grande, I., et al. (2016). **Bipolar disorder: Clinical and therapeutic perspectives**. *The Lancet*, 387(10027), 1561-1572.
- Harvey, P. (2013). **An introduction to Buddhism: Teachings, history and practices**. Cambridge University Press.
- Kessler, R. C., et al. (2018). **The epidemiology of depression: Distribution, determinants, and consequences**. *Nature Reviews Neuroscience*, 19(7), 367-385.
- Koenig, H. G. (2012). **Religion, spirituality, and health: The research and clinical implications**. *ISRN Psychiatry*, 2012, 278730.
- Lemay, E. P., et al. (2016). **Spirituality and mental health: Examining the role of religious support and social stigma**. *Journal of Religion and Health*, 55(4), 1235-1248.
- Owen, M. J., et al. (2016). **Schizophrenia**. *The Lancet*, 388(10039), 86-97.
- Puchalski, C. M., Vitillo, R., Hull, S. K., & Reller, N. (2014). **Improving the spiritual dimension of whole person care: Reaching national and international consensus**. *Journal of Palliative Medicine*, 17(6), 642-656.
- Tandon, R., et al. (2020). **Schizophrenia: Epidemiology, pathophysiology, and management**. *The Lancet Psychiatry*, 7(1), 78-92.
-

ความเป็นปรัชญาไทยอยู่ตรงไหน? Where does Thai philosophy lie?

พระมหาสมบัติ คุณะโสโก

พระครูปลัดสุวัฒนวิสุทธิสารคุณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

เมธา ธรรมเทพาธิป

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

Corresponding author, e-mail : khoontawee@hotmail.com

บทคัดย่อ

การศึกษานี้วิเคราะห์แก่นแท้ของปรัชญาไทย โดยชี้ให้เห็นว่าปรัชญาไทยไม่ได้หายไปแต่กำลังปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่ ปรัชญาไทยเป็นปรัชญาเชิงปฏิบัติที่เน้นความสมดุลของชีวิตและสังคม โดยสะท้อนผ่านแนวคิดเรื่องขันติธรรม ความกตัญญู และเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากนี้ ปรัชญาไทยยังได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์ ซึ่งส่งผลต่อแนวคิดเกี่ยวกับความไม่เที่ยงและการปล่อยวาง ในยุคปัจจุบัน ปรัชญาไทยกำลังถูกนำมาประยุกต์ใช้ในด้านต่าง ๆ เช่น การศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม เพื่อตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกดิจิทัล บทความนี้แสดงให้เห็นว่าปรัชญาไทยยังคงเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมและแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทย

คำสำคัญ: ปรัชญาไทย, ปรัชญาเชิงปฏิบัติ, เศรษฐกิจพอเพียง, พุทธศาสนา

ABSTRACT

This study analyzes the essence of Thai philosophy, emphasizing that it has not disappeared but is adapting to modern times. Thai philosophy is a form of practical philosophy that focuses on balance in life and society, reflected through concepts such as tolerance, gratitude, and sufficiency economy. Additionally, it has been significantly influenced by Buddhism, particularly the Three Characteristics (Tilakkhana), which shape perspectives on impermanence and detachment. In the contemporary era, Thai philosophy is being applied in various fields, including education, economy, and society,

to align with the digital age. This paper highlights that Thai philosophy remains an integral part of Thai culture and way of life.

Keywords: Thai philosophy, practical philosophy, sufficiency economy, Buddhism

บทนำ

ปรัชญาไทยเป็นรากฐานทางความคิดที่หล่อหลอมสังคมไทยมาหลายศตวรรษ แม้จะไม่ได้มีการจัดระบบแนวคิดอย่างเป็นทางการเช่นเดียวกับปรัชญาตะวันตก แต่หลักปรัชญาไทยได้แทรกซึมอยู่ในวิถีชีวิต ความเชื่อ และจารีตประเพณีของคนไทย แนวคิดสำคัญ เช่น พุทธศาสนา ขันติธรรม ความกตัญญู และเศรษฐกิจพอเพียง ล้วนมีบทบาทในการกำหนดทัศนคติและพฤติกรรมของผู้คน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม โลกสมัยใหม่ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วส่งผลให้ปรัชญาไทยต้องเผชิญกับความท้าทายใหม่ ๆ ค่านิยมดั้งเดิมบางอย่างเริ่มจางหายไปภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกและเทคโนโลยีดิจิทัล ในขณะเดียวกัน แนวคิดบางประการของปรัชญาไทยยังคงสามารถปรับตัวและนำมาใช้ให้เหมาะสมกับยุคปัจจุบัน เช่น หลักเศรษฐกิจพอเพียงที่ช่วยสร้างความมั่นคงทางการเงิน หรือขันติธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมความอดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างในสังคมออนไลน์

คำถามสำคัญที่ต้องพิจารณาคือ ความเป็นปรัชญาไทยอยู่ตรงไหน? และ เราจะรักษาและพัฒนาแนวคิดเหล่านี้ให้สอดคล้องกับโลกปัจจุบันได้อย่างไร? บทความนี้จะสำรวจแก่นแท้ของปรัชญาไทยเปรียบเทียบกับแนวคิดจากตะวันตกและภูมิภาคอื่น ๆ ตลอดจนพิจารณาว่าปรัชญาไทยสามารถปรับตัวและดำรงอยู่ได้อย่างไรในโลกที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา

บทเบื้องต้นของปรัชญาไทย

ปรัชญาไทยเป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานระหว่างความเชื่อและแนวคิดจากหลายวัฒนธรรม โดยมีพุทธศาสนาเป็นแกนหลัก เสริมด้วยอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อพื้นบ้านองค์ประกอบเหล่านี้ร่วมกันสร้างเอกลักษณ์เฉพาะของปรัชญาไทย โดยมีรายละเอียดที่พอจะอธิบายได้ถึงการมีอยู่แห่งปรัชญาไทยดังต่อไปนี้

แก่นแท้ของปรัชญาไทย

พุทธศาสนาเถรวาทมีบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวคิดและค่านิยมของสังคมไทย โดยเฉพาะหลักไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) และอริยสัจ 4 นอกจากนี้ แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงนำเสนอ สะท้อนถึงหลักมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลางในพุทธศาสนา ซึ่งเน้นความพอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกัน

ความกตัญญูและขันติธรรมก็เป็นคุณธรรมที่ได้รับการยกย่องในสังคมไทย โดยความกตัญญูหมายถึงการรู้คุณและตอบแทนบุญคุณ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม

ส่วนขันติธรรม หรือความอดทน เป็นคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญกับความยากลำบากและความท้าทายได้อย่างมีสติ

การเปรียบเทียบกับปรัชญาตะวันตกและปรัชญาอินเดีย-จีน

ปรัชญาไทยมีความแตกต่างจากปรัชญาตะวันตก โดยปรัชญาตะวันตกมักเน้นการวิเคราะห์และการใช้เหตุผลเชิงตรรกะ ขณะที่ปรัชญาไทยได้รับอิทธิพลจากปรัชญาตะวันออก โดยเฉพาะพุทธศาสนา ซึ่งเน้นการปฏิบัติและการพัฒนาจิตใจเพื่อความหลุดพ้น นอกจากนี้ ปรัชญาไทยยังได้รับอิทธิพลจากปรัชญาอินเดียและจีน โดยปรัชญาอินเดียมุ่งเน้นการหลุดพ้นจากวัฏสงสาร ส่วนปรัชญาจีนเน้นการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับธรรมชาติและสังคม การผสมผสานแนวคิดเหล่านี้ทำให้ปรัชญาไทยมีลักษณะเฉพาะที่เน้นความสมดุลระหว่างการปฏิบัติทางจิตใจและการดำเนินชีวิตในสังคม

อิทธิพลของพุทธศาสนาเถรวาท

พุทธศาสนาเถรวาทเป็นรากฐานสำคัญของปรัชญาไทย โดยเน้นหลักไตรลักษณ์ ซึ่งสอนว่าทุกสิ่งในโลกนี้ไม่เที่ยงแท้ เป็นทุกข์ และไม่มีตัวตน นอกจากนี้ อริยสัจ 4 ซึ่งประกอบด้วยทุกข์ สมุทัย นิโรธ และมรรค เป็นแนวทางในการดับทุกข์ หลักธรรมเหล่านี้มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและความคิดของคนไทยอย่างลึกซึ้ง

อิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู

แม้ว่าพุทธศาสนาจะเป็นศาสนาหลักในประเทศไทย แต่ศาสนาพราหมณ์-ฮินดูก็มีอิทธิพลต่อปรัชญาไทยเช่นกัน โดยเฉพาะในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับกรรม ซึ่งสอนว่าการกระทำของบุคคลจะส่งผลต่อชีวิตในอนาคต นอกจากนี้ จักรวาลวิทยาในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ซึ่งอธิบายโครงสร้างของจักรวาล ยังมีอิทธิพลต่อความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทย

ความเชื่อพื้นบ้านที่ปรากฏในสังคมไทย

นอกเหนือจากอิทธิพลของศาสนาต่าง ๆ ความเชื่อพื้นบ้านเกี่ยวกับผีสงฆ์ เทวดา และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมแนวคิดเกี่ยวกับชีวิตและจริยธรรมของคนไทย ความเชื่อเหล่านี้สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และความเคารพต่อสิ่งที่มองไม่เห็น ซึ่งมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและพิธีกรรมต่าง ๆ ในสังคมไทย

สรุปว่า ปรัชญาไทยเป็นผลลัพธ์ของการผสมผสานระหว่างพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่งร่วมกันสร้างเอกลักษณ์เฉพาะที่สะท้อนถึงวิถีชีวิต ค่านิยม และความเชื่อของคนไทย

กรอบแนวคิดของปรัชญาไทย

ปรัชญาไทยเป็นระบบความคิดที่ได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนาเถรวาท ศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อพื้นบ้าน กรอบแนวคิดทางปรัชญาไทยสามารถพิจารณาผ่านมิติหลัก ได้แก่ ภูมิปรัชญา

(Metaphysics) ญาณวิทยา (Epistemology) และจริยศาสตร์ (Ethics) ซึ่งแต่ละด้านสะท้อนแนวคิดเกี่ยวกับความจริง ความรู้ และความดีงามที่ฝังรากลึกในสังคมไทย

1. กรอบแนวคิดทางอภิปรัชญา (Metaphysics)

อภิปรัชญาเป็นการศึกษาธรรมชาติของความเป็นจริง ซึ่งในบริบทของปรัชญาไทย แนวคิดหลักที่กำหนดความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและชีวิตคือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง (ความไม่เที่ยง), ทุกขัง (ความเป็นทุกข์) และ อนัตตา (ความไม่มีตัวตน) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561) แนวคิดนี้มองว่าทุกสิ่งในโลกอยู่ภายใต้กฎธรรมชาติ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่มีสิ่งใดถาวรหรือเป็นอัตตาที่แท้จริง

นอกจากนี้ ความเชื่อพื้นบ้านของไทยยังสะท้อนอภิปรัชญาผ่านแนวคิดเรื่อง จักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิ ซึ่งแบ่งโลกออกเป็น สวรรค์ มนุษย์ และนรก แนวคิดนี้เชื่อมโยงกับความเชื่อเรื่องกรรมและผลของการกระทำที่ส่งผลต่อภพภูมิของชีวิต (ปรัชญา วงษ์เทศ, 2555)

ปรัชญาไทยเกี่ยวกับความจริง (Reality)

ปรัชญาไทยมีมุมมองเกี่ยวกับความจริงที่ได้รับอิทธิพลจาก พุทธศาสนาแบบเถรวาท และ แนวคิดทางธรรมชาติ ความจริงถูกมองผ่าน กฎธรรมชาติและหลักธรรมทางศาสนา ซึ่งมีผลต่อความคิดและวิถีชีวิตของคนไทย แนวคิดสำคัญ ได้แก่ ไตรลักษณ์ สมดุลของธรรมชาติ และกฎแห่งกรรม ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าความจริงเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอน เปลี่ยนแปลงได้ และอยู่ภายใต้เหตุปัจจัยต่างๆ

หลักไตรลักษณ์ (หลักความจริงในพุทธศาสนา)

ไตรลักษณ์ (Three Marks of Existence) เป็นหลักปรัชญาสำคัญของพุทธศาสนา ซึ่งอธิบายธรรมชาติของความจริงว่าเป็นสิ่งที่อยู่ภายใต้ อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2561) ประกอบด้วย 1. อนิจจัง (Anicca) ได้แก่ ทุกสิ่งในโลกไม่เที่ยงแท้ เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ไม่มีสิ่งใดคงอยู่ถาวร 2. ทุกขัง (Dukkha) ได้แก่ ทุกสิ่งมีความทุกข์แฝงอยู่ เพราะความเปลี่ยนแปลงและความไม่แน่นอนนำมาซึ่งความไม่พึงพอใจ 3. อนัตตา (Anatta) ได้แก่ ไม่มีสิ่งใดมีตัวตนที่แท้จริง ทุกสิ่งดำรงอยู่ตามเหตุปัจจัยและไม่มีตัวตนที่เป็นอิสระ

หลักไตรลักษณ์ต่อปรัชญาไทย

ไตรลักษณ์เป็นแนวคิดหลักที่กำหนด มุมมองต่อความจริงของคนไทย คนไทยจำนวนมากเชื่อว่าโลกนี้เต็มไปด้วยการเปลี่ยนแปลงและไม่มีอะไรที่สามารถยึดมั่นได้อย่างถาวร ซึ่งนำไปสู่ลักษณะของความยืดหยุ่นในการใช้ชีวิต การยอมรับโชคชะตา และการปล่อยวาง (Kalab, 2019)

2. ความสมดุลของธรรมชาติ (ความจริงตามระบบนิเวศและสังคม)

สมดุลของธรรมชาติ (Balance of Nature) เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากทั้งพุทธศาสนาและภูมิปัญญาชาวบ้านของไทย ซึ่งมองว่า ความจริงคือการดำรงอยู่ร่วมกันของสิ่งต่างๆ อย่างสมดุล และมนุษย์ควรปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ ไม่ใช่พยายามควบคุมหรือครอบงำธรรมชาติ

แนวคิดเกี่ยวกับสมดุของธรรมชาติในปรัชญาไทย

การดำเนินชีวิตตาม หลักเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งเน้นการใช้ทรัพยากรอย่างพอเหมาะพอควร และการพึ่งพาธรรมชาติอย่างสมดุล (Sufficiency Economy Philosophy, SEP) (Baker & Phongpaichit, 2017)

ความเชื่อเกี่ยวกับ พลังงานและธรรมชาติ เช่น ความเคารพต่อต้นไม้ แม่น้ำ และภูเขา ซึ่งสะท้อนผ่านพิธีกรรมและวัฒนธรรมพื้นบ้าน ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับ ปรัชญาจีนแบบเต๋า (Daoism) ที่มองว่ามนุษย์ควรดำรงชีวิตให้สอดคล้องกับกระแสของธรรมชาติ (Laozi, trans. Ames & Hall, 2003)

ผลกระทบของแนวคิดนี้ต่อสังคมไทย

แนวคิดเรื่องสมดุของธรรมชาติส่งผลให้คนไทยให้ความสำคัญกับ การใช้ชีวิตแบบพอเพียง และการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ มากกว่าการแข่งขันเพื่อความก้าวหน้าทางวัตถุ

กฎแห่งกรรม (หลักความจริงในมุมมองของเหตุและผล)

กฎแห่งกรรม (Law of Karma) เป็นแนวคิดสำคัญในปรัชญาไทยที่อธิบายว่าทุกสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตของมนุษย์ล้วนเป็นผลจากการกระทำในอดีต ไม่มีสิ่งใดเกิดขึ้นโดยบังเอิญ ทุกเหตุการณ์ล้วนมีเหตุปัจจัยรองรับ (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

แนวคิดหลักเกี่ยวกับกฎแห่งกรรม

กรรมดีนำไปสู่ผลดี กรรมชั่วนำไปสู่ผลร้าย คือ การกระทำของมนุษย์มีผลต่ออนาคต ไม่ว่าจะเป็นไปในชีวิตนี้หรือชาติหน้า ชีวิตเป็นผลของการกระทำของตนเอง คือ ความสุขและความทุกข์ของแต่ละคนเกิดจากการกระทำของตนเอง มากกว่าการกำหนดโดยสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และไม่มีพระเจ้าที่ลิขิตชะตา คือ แตกต่างจากปรัชญาศาสนาแบบเทวนิยม เช่น ศาสนาคริสต์ที่เชื่อในพระเจ้าเป็นผู้ลิขิตชีวิต

ผลกระทบของกฎแห่งกรรมต่อสังคมไทย

แนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรมส่งผลให้คนไทยมี ทศนคติแบบยอมรับชะตากรรม และมุ่งทำความดีเพื่อให้ได้รับผลดีในอนาคต นอกจากนี้ยังมีผลต่อ โครงสร้างทางสังคม เช่น ระบบอาวุโสและการให้ความเคารพต่อผู้มีบุญ

สรุปว่า แนวคิดเรื่อง ความจริงในปรัชญาไทย ถูกกำหนดโดย 1. ไตรลักษณ์ ได้แก่ ความจริงเป็น สิ่งไม่เที่ยงและไม่มีตัวตน 2. สมดุของธรรมชาติ ได้แก่ ความจริงคือการอยู่ร่วมกับธรรมชาติอย่างสมดุล 3. กฎแห่งกรรม ได้แก่ ความจริงถูกกำหนดโดยผลของการกระทำ ดังนั้น แนวคิดเหล่านี้สะท้อน มุมมองแบบตะวันออก ที่เน้นการปรับตัว การยอมรับการเปลี่ยนแปลง และการดำรงชีวิตตามกฎธรรมชาติ และแนวคิดเหล่านี้ส่งผลให้คนไทยมักยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิต และมีมุมมองแบบ อนัตตา มากกว่าการยึดมั่นในอัตตาของตน

3. ปรัชญาไทยเกี่ยวกับความรู้ (Epistemology)

ปรัชญาไทยเกี่ยวกับ ญาณวิทยา (Epistemology) หรือ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ มีลักษณะเฉพาะที่ได้รับอิทธิพลจาก พุทธศาสนาแบบเถรวาท และ ภูมิปัญญาพื้นบ้าน โดยมุ่งเน้นไปที่การเรียนรู้

ผ่าน ประสบการณ์ตรง การศึกษาคัมภีร์โบราณ และการฝึกปฏิบัติทางจิตใจ ซึ่งแตกต่างจากแนวคิดญาณวิทยาของตะวันตกที่ให้ความสำคัญกับเหตุผลและตรรกะ

1. การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ (Empirical Learning)

แนวคิดหลัก

ปรัชญาไทยให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่าน ประสบการณ์ตรง มากกว่าการเรียนรู้เชิงทฤษฎี คนไทยนิยม สืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ผ่าน การฝึกฝน การปฏิบัติ และการสังเกต ซึ่งเป็นลักษณะของ ญาณวิทยาเชิงประสบการณ์ (Empiricism) ที่เน้นว่าความรู้เกิดจากการสัมผัสและปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอก

ตัวอย่างแนวคิดในปรัชญาไทย

1. ภูมิปัญญาชาวบ้าน คือ การเรียนรู้เกี่ยวกับการเกษตร การแพทย์แผนไทย และหัตถกรรม มักเกิดจาก การสังเกตและฝึกฝนกับผู้เชี่ยวชาญ มากกว่าการศึกษาในเชิงทฤษฎี (Kempf, 2017) 2. เศรษฐกิจพอเพียง คือ หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของรัชกาลที่ 9 เน้นให้ประชาชนเรียนรู้ผ่าน การทดลองและปรับตัวกับสภาพแวดล้อมจริง (Baker & Phongpaichit, 2017) และ 3. การปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา คือ คนไทยมักเรียนรู้หลักธรรมผ่าน การลงมือปฏิบัติ เช่น การนั่งสมาธิ การรักษาศีล และการสังเกตชีวิตประจำวัน มากกว่าการศึกษาเชิงวิชาการ (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

2. การเรียนรู้จากคัมภีร์โบราณ (Scriptural Knowledge)

แนวคิดหลัก

ปรัชญาไทยให้คุณค่าแก่ ตำราโบราณและคัมภีร์ทางศาสนา เป็นแหล่งความรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะ พระไตรปิฎก ไตรภูมิพระร่วง และวรรณกรรมทางศาสนา ความรู้จากแหล่งนี้ถือเป็น ความรู้ที่ได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษและผู้รู้ในอดีต

ตัวอย่างคัมภีร์สำคัญ

1. พระไตรปิฎก (Tipitaka) คือ คัมภีร์พุทธศาสนาที่รวบรวมคำสอนของพระพุทธเจ้า ซึ่งเป็นแหล่งความรู้หลักของคนไทยเกี่ยวกับศีลธรรมและปรัชญา 2. ไตรภูมิพระร่วง คือ วรรณกรรมปรัชญาไทยที่อธิบายจักรวาลวิทยาและแนวคิดเรื่องกฎแห่งกรรม ซึ่งส่งอิทธิพลต่อความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและศีลธรรมของคนไทย (ปรมินทร์ เครือทอง, 2560) และ 3. คัมภีร์โหราศาสตร์และแพทย์แผนไทย คือ เป็นแหล่งความรู้ด้านสุขภาพและดาราศาสตร์ที่มีบทบาทสำคัญในการใช้ชีวิตของคนไทย

3. การปฏิบัติภาวนาและสมาธิ (Meditative Knowledge)

แนวคิดหลัก

ปรัชญาไทยเชื่อว่า ความรู้ที่แท้จริง (Ultimate Knowledge) ไม่สามารถได้จากตำราเพียงอย่างเดียว แต่ต้องเกิดจาก การปฏิบัติสมาธิและการพิจารณาธรรม การปฏิบัติภาวนาเป็นวิธีการที่นำไปสู่ปัญญาญาณ (Insight Wisdom) ซึ่งเหนือกว่าความรู้ทางโลกทั่วไป (Kusalasaya, 1995)

ตัวอย่างแนวคิดในปรัชญาไทย

วิปัสสนากรรมฐาน คือ เป็นวิธีฝึกฝนจิตใจเพื่อให้เกิด ปัญญาญาณ และการเข้าใจความจริงของชีวิต และการพิจารณาธรรม (Dhamma Contemplation) คือ การใช้เหตุผลร่วมกับสมาธิเพื่อค้นหาความจริง เช่น การพิจารณาไตรลักษณ์และอริยสัจ 4 ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุ เชื่อว่าความรู้ที่แท้จริงเกิดจากการบรรลุธรรมผ่านสมาธิและการปล่อยวาง มากกว่าการศึกษาแบบปริยัติธรรม (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

สรุปว่า ปรัชญาไทยเกี่ยวกับ ญาณวิทยา (Epistemology) มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากแนวคิดตะวันตก โดยเน้นการเรียนรู้จากการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ ได้แก่ เรียนรู้ผ่านชีวิตจริงและการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี การเรียนรู้จากคัมภีร์โบราณ ได้แก่ ยึดถือคัมภีร์ศาสนาและภูมิปัญญาโบราณเป็นแหล่งความรู้ และการปฏิบัติภาวนาและสมาธิ ได้แก่ เชื่อว่าความรู้ที่แท้จริงต้องเกิดจากการฝึกจิตและการบรรลุธรรม

ดังนั้น แนวคิดเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าปรัชญาไทย ไม่ได้เน้นการแสวงหาความรู้ในเชิงทฤษฎีอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา และการปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวของปรัชญาตะวันออก

การเปรียบเทียบกับปรัชญาตะวันตก

แนวคิดในปรัชญาตะวันตก

ปรัชญาตะวันตกมีลักษณะเด่นในการเน้นการใช้ เหตุผล และ การพิสูจน์ทางตรรกะ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแนวคิดของ เรอเน เดการ์ต (René Descartes) ที่เชื่อว่า "Cogito, ergo sum" (I think, therefore I am) หมายความว่า ความรู้ทั้งหมดสามารถได้มาจากการใช้เหตุผลและการตั้งคำถามเกี่ยวกับทุกสิ่ง โดยไม่พึ่งพาประสบการณ์หรืออารมณ์ (Descartes, 1641) เดการ์ตเน้นการใช้ ตรรกะ เพื่อพิสูจน์ความจริงทางปรัชญา เช่น การพิสูจน์การมีอยู่ของตัวตนและการเข้าถึงความรู้ที่แท้จริง

ปรัชญาไทย

ในทางกลับกัน ปรัชญาไทย เน้นการเข้าใจ ความจริง ผ่าน ประสบการณ์ การ ปฏิบัติธรรม และการพิจารณา ไตรลักษณ์ (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) มากกว่าการใช้ เหตุผลและตรรกะ ตามแบบที่พบในปรัชญาตะวันตก ดังที่กล่าวไว้ในงานของ พุทธทาสภิกขุ (2549) ที่เน้นการเรียนรู้จากการ ปฏิบัติจริงมากกว่าการใช้การสังเกตหรือการอธิบายทางวิทยาศาสตร์หรือเหตุผล

การเปรียบเทียบระหว่าง ปรัชญาตะวันตก และ ปรัชญาไทย ในแง่ของการเข้าถึงความรู้แสดงให้เห็นว่า ปรัชญาไทยยึดหลักการที่ ไม่เน้นการพิสูจน์ทางตรรกะ หรือ การพิจารณาเหตุผลในระดับที่เข้มงวด แต่กลับมุ่งเน้นที่การ ปฏิบัติธรรม และ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ชีวิตจริง

ปรัชญาไทยเกี่ยวกับความดีงาม (Ethics and Morality)

แนวคิดหลักเกี่ยวกับความดีงามในปรัชญาไทย

กฎแห่งกรรม (Law of Karma) กฎแห่งกรรมในปรัชญาไทยเน้นที่ความสัมพันธ์ระหว่าง การกระทำ และ ผลลัพธ์ การกระทำที่ดีส่งผลดีในอนาคตทั้งใน ชีวิตนี้และชีวิตหน้า ในขณะที่การกระทำที่ไม่ดี จะส่งผลเสีย (พุทธทาสภิกขุ, 2549) คำสอนใน พุทธศาสนา ถือว่าความดีงามเกิดจากการกระทำที่ถูกต้อง ตาม กฎแห่งกรรม ซึ่งไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

บุญและบาป การกระทำที่ดีนำมาซึ่ง บุญ และการกระทำที่ไม่ดีนำมาซึ่ง บาป โดยผลที่เกิดจาก บุญหรือบาปอาจจะปรากฏในชีวิตนี้หรือใน ชาติหน้า แนวคิดนี้ถือเป็นหลักการสำคัญในการวัดผลของการ กระทำในปรัชญาไทย (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545)

ความสัมพันธ์ในสังคม (Social Morality) ในปรัชญาไทย ความดีงามไม่ใช่แค่เรื่องของการกระทำ ของตัวบุคคลเท่านั้น แต่ยังรวมถึง ความสัมพันธ์ทางสังคม การยึดถือ คุณธรรม เช่น ความกตัญญู, ซันติ ธรรม, และ เมตตาธรรม เป็นบรรทัดฐานในการวัดความดีงามของบุคคล แนวคิดนี้สะท้อนให้เห็นถึงการ พิจารณาความดีจากการทำงานร่วมกันในสังคมมากกว่าการมองที่การกระทำของบุคคลเพียงลำพัง (พระ ธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545)

เปรียบเทียบกับจริยศาสตร์ตะวันตก

การเปรียบเทียบปรัชญาไทยกับจริยศาสตร์ตะวันตก นั้นมีความแตกต่างอย่างชัดเจน โดยใน จริย ศาสตร์ตะวันตก มีแนวคิดที่เน้นการใช้ เหตุผล และ หลักการสากล

อิมมานูเอล คานท์ (Kantian Ethics) คานท์มองว่าจริยธรรมต้องมี หลักการสากล ที่มนุษย์ทุก คนสามารถปฏิบัติได้ และทุกการกระทำควรเป็นไปตาม หน้าที่ และ หลักการศีลธรรม ที่มีอยู่แล้วในตัว มนุษย์ (Kant, 1785)

เจเรมี เบนแธม (Utilitarianism) ในทัศนะของเบนแธม, จริยธรรมจะวัดผลจาก ผลลัพธ์ ของการกระทำ โดยต้องเลือกทำสิ่งที่ สร้างความสุขสูงสุดให้แก่คนส่วนใหญ่ (Bentham, 1789)

ในขณะที่ ปรัชญาไทย มีความแตกต่างจากทั้งสองแนวคิดนี้ โดยเน้นที่ ผลของการกระทำในระยะ ยาว และ การพิจารณาความสัมพันธ์ในสังคม มากกว่าแนวคิดเรื่อง จริยธรรมสากล หรือ ผลประโยชน์ สูงสุด เช่นเดียวกับแนวคิดของ คานท์ หรือ เบนแธม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2545)

สรุปว่า กรอบแนวคิดทางปรัชญาไทยมีรากฐานมาจาก พุทธศาสนา และ ความเชื่อพื้นบ้าน โดย มุ่งเน้นการเข้าใจ ความจริง ผ่าน ไตรลักษณ์ และให้ความสำคัญกับการ เรียนรู้จากประสบการณ์ การ ปฏิบัติธรรม และการพิจารณาความดีจาก บุญ-บาป และ กฎแห่งกรรม ปรัชญาไทยจึงมีความแตกต่าง จาก ปรัชญาตะวันตก ที่เน้นการ ใช้เหตุผล และการใช้ หลักการสากล ในการตัดสินความดีงาม

การเปรียบเทียบปรัชญาไทยกับปรัชญาตะวันตกและอินเดีย-จีน

แนวคิด	ปรัชญาไทย	ปรัชญาตะวันตก	ปรัชญาอินเดีย-จีน
ความจริง (Reality)	ยอมรับไตรลักษณ์ ทุกสิ่งไม่เที่ยงแท้	มักแสวงหาความจริงแท้ (เช่น Plato, Descartes)	เน้นการไหลลื่นและสมดุลของพลังจักรวาล
แนวคิดทางศีลธรรม (Ethics)	เน้นบุญ-บาป และกฎแห่งกรรม	เน้นสิทธิส่วนบุคคลและเหตุผลนิยม	ขงจื๊อเน้นคุณธรรมและบทบาททางสังคม
แนวทางการดำรงชีวิต	พอเพียง สมดุล และอดทน	แสวงหาความก้าวหน้าและการแข่งขัน	อยู่ร่วมกับธรรมชาติ (เต๋า) หรือปฏิบัติตามบทบาทสังคม (ขงจื๊อ)
วิธีการแสวงหาความรู้	ศึกษาผ่านประสบการณ์ และการปฏิบัติจริง	ใช้วิธีวิเคราะห์และทดลองแบบวิทยาศาสตร์	ใช้หลักไตรเพท (เวท) หรือแนวคิดหยิน-หยาง

การเปรียบเทียบระหว่างปรัชญาไทย ปรัชญาตะวันตก และ ปรัชญาอินเดีย-จีน เปิดเผยถึงความแตกต่างในแนวคิดทางปรัชญาที่สำคัญหลายประการ เช่น ความจริง ศีลธรรม แนวทางการดำรงชีวิต และวิธีการแสวงหาความรู้ ซึ่งมีผลต่อแนวทางการใช้ชีวิตและการเข้าใจโลกที่แตกต่างกัน

1. ความจริง (Reality)

ปรัชญาไทย คือ ปรัชญาไทยยอมรับหลักการไตรลักษณ์ของพุทธศาสนา ซึ่งมองว่าทุกสิ่งในโลกนี้เป็น อนิจจัง (ไม่เที่ยง) ทุกขัง (ทุกข์) และ อนัตตา (ไม่ใช่ตัวตนถาวร) ตามที่ พุทธศาสนิกชน (2549) ระบุไว้ว่า การเข้าใจความจริงในปรัชญาไทยเกี่ยวข้องกับการยอมรับความเปลี่ยนแปลงของชีวิตและธรรมชาติที่ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้

ปรัชญาตะวันตก คือ ในปรัชญาตะวันตก เช่น ในแนวคิดของ เพลโต (Plato) และ เรอเน เดการ์ต (Descartes) มักจะเน้นการแสวงหาความจริงที่แท้จริง ผ่านการใช้เหตุผลและการตั้งคำถามอย่างเป็นระบบ เพื่อเข้าใจอุดมคติและความจริงสากล โดยมีจุดมุ่งหมายในการค้นหาความรู้ที่เชื่อมั่นได้และพิสูจน์ได้ (Plato, 380 BCE; Descartes, 1641)

ปรัชญาอินเดีย-จีน คือ ในปรัชญาจีน ได้แก่ เต๋า (Taoism) มองความจริงว่าเป็นการไหลลื่นและการรักษาสมดุลของพลังจักรวาลหรือ เต๋า ซึ่งเน้นถึงความเป็นธรรมชาติและการยอมรับการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในชีวิต เต๋า มองโลกในแง่ของสมดุลและการปรับตัวให้สอดคล้องกับธรรมชาติ (Laozi, 6th Century BCE) โดยในปรัชญาอินเดีย คือ ความจริงมักเกี่ยวข้องกับความหลุดพ้นจากทุกข์ โดยมองว่าความจริงที่แท้จริงคือการเข้าใจ ชญาณ (Jñana) และความหลุดพ้น (Moksha) ที่เป็นสภาวะที่สูงสุด (Radhakrishnan, 1947)

2. แนวคิดทางศีลธรรม (Ethics)

ปรัชญาไทย: ปรัชญาไทยให้ความสำคัญกับ บุญ-บาป และ กฎแห่งกรรม, ซึ่งมองว่าการกระทำดีหรือไม่ดีจะมีผลกระทบต่อชีวิตในปัจจุบันและอนาคต, ทั้งในแง่ของการพัฒนาคุณธรรมภายในตัวบุคคล และการรักษาความสัมพันธ์ในสังคม (พระธรรมปิฎก, 2545)

ปรัชญาตะวันตก: ใน ปรัชญาตะวันตก, แนวคิดทางศีลธรรมจะเน้นที่ สิทธิส่วนบุคคล และ เหตุผลนิยม ซึ่งมักจะมองว่าศีลธรรมมีรากฐานจาก เหตุผล ที่สามารถพิสูจน์ได้ผ่านการใช้ หลักการสากล เช่นในงานของ อิมมานูเอล คานท์ (Kant) ที่เน้นเรื่องการปฏิบัติตาม หน้าที่ และ หลักการสากล ในการตัดสินใจ (Kant, 1785)

ปรัชญาอินเดีย-จีน: ใน ปรัชญาจีน, ขงจื้อ (Confucianism) เน้นที่การพัฒนาคุณธรรมใน บทบาททางสังคม โดยเฉพาะในเรื่องของ ความกตัญญู, การเคารพผู้สูงอายุ, และ การรักษาความสัมพันธ์ในครอบครัว และสังคม (Confucius, 500 BCE) ซึ่งคล้ายกับการสร้างความสมดุลในสังคม

3. แนวทางเกี่ยวกับการดำรงชีวิต

ปรัชญาไทย คือ ปรัชญาไทยเน้นการดำรงชีวิตที่ พอเพียง โดยมุ่งเน้นการใช้ชีวิตในลักษณะสมดุล และ อุดม โดยไม่ต้องพึ่งพาความฟุ้งเฟ้อหรือการแข่งขันสูง การใช้ชีวิตอย่างพอเพียงตามหลักการเศรษฐกิจพอเพียง ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ สะท้อนถึงการดำเนินชีวิตที่ไม่ยึดติดกับวัตถุ และการใช้ชีวิตในทางสายกลาง (King Bhumibol Adulyadej, 1997)

ปรัชญาตะวันตก คือ ปรัชญาตะวันตกมักจะเน้นการ แสวงหาความก้าวหน้า และ การแข่งขัน โดยเฉพาะในกรอบของ ทุนนิยม และ สังคมเสรีนิยม, ซึ่งมีการเน้นความสำเร็จส่วนบุคคลและการเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับชาติ (Smith, 1776)

ปรัชญาอินเดีย-จีน คือ ในเต๋า การดำรงชีวิตถูกเน้นไปที่การ อยู่ร่วมกับธรรมชาติ และการดำเนินชีวิตในลักษณะ ไม่มีความบีบบังคับ ผ่านการเข้าใจ เต๋า และการปรับตัวไปตามพลังจักรวาล (Laozi, 6th Century BCE)

ใน ขงจื้อ, การดำเนินชีวิตเน้นไปที่การปฏิบัติตาม บทบาททางสังคม และการพัฒนา คุณธรรม ผ่านการปฏิบัติในชีวิตประจำวัน (Confucius, 500 BCE)

4. วิธีการแสวงหาความรู้

ปรัชญาไทย คือ ปรัชญาไทยเน้นการแสวงหาความรู้ผ่านการศึกษานในชีวิตจริงและการปฏิบัติธรรมเป็นหลัก โดยการเรียนรู้จากประสบการณ์และการเข้าใจธรรมชาติผ่านการฝึกฝนและปฏิบัติ (พระธรรมปิฎก, 2545)

ปรัชญาตะวันตก คือ ในทางปรัชญาตะวันตกนั้น การแสวงหาความรู้มักเกี่ยวข้องกับการ ใช้วิธีวิเคราะห์ และทดลองแบบวิทยาศาสตร์ โดยพึ่งพาหลักการของตรรกะและการพิสูจน์ เช่น การทดลองทางวิทยาศาสตร์ (Popper, 1972)

ปรัชญาอินเดีย-จีน คือ ในปรัชญาจีนนั้น การแสวงหาความรู้ผ่านการใช้หลักหยิน-หยาง และการมองหาความสมดุล ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ เต๋า ในการเข้าใจธรรมชาติและจักรวาล (Laozi, 6th Century BCE) ใน ปรัชญาอินเดีย การแสวงหาความรู้ผ่านการศึกษาคัมภีร์โบราณ เช่น เวท หรือการปฏิบัติตามหลักไตรเพทเพื่อนำไปสู่การเข้าใจในความหลุดพ้น (Radhakrishnan, 1947)

ความเปลี่ยนแปลงและความท้าทายของปรัชญาไทยในโลกสมัยใหม่

ปรัชญาไทยที่มีรากฐานจากพุทธศาสนาและความเชื่อพื้นบ้านถือเป็นปรัชญาที่มีความยืดหยุ่นสูง และสามารถปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยได้แม้จะเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงจากเทคโนโลยี การเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมที่ล้นหลามเข้ามาจากภายนอก ปรัชญาไทยในโลกสมัยใหม่จึงต้องเผชิญกับความท้าทายในการรักษาแก่นแท้ของความเชื่อในขณะที่ต้องปรับตัวให้เข้ากับบริบทใหม่ๆ การสำรวจการปรับตัวของปรัชญาไทยในยุคปัจจุบันมีความสำคัญในการช่วยเข้าใจความเชื่อมโยงระหว่างปรัชญาไทยกับโลกสมัยใหม่

1. ปรัชญาไทยปรับตัวอย่างไรเมื่อเจอกับโลกสมัยใหม่?

ในอดีตปรัชญาไทยเกี่ยวข้องกับอย่างใกล้ชิดกับ วิถีเกษตรกรรม, ชุมชนแบบดั้งเดิม, และ ความเชื่อทางศาสนา แต่ในปัจจุบัน ที่โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วด้วยการพัฒนาในด้านเทคโนโลยี การเมือง เศรษฐกิจ และ วัฒนธรรมจากภายนอก ปรัชญาไทยต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสโลกาภิวัตน์และความท้าทายในสังคมสมัยใหม่

1.1 จากปรัชญา "พอเพียง" สู่เศรษฐกิจยุคดิจิทัล

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีรากฐานมาจากการพึ่งพาตนเองและการใช้ชีวิตอย่างสมดุลในแบบเกษตรกรรมและธุรกิจชุมชนได้มีการปรับตัวให้เข้ากับการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจยุคดิจิทัล ปรัชญานี้เน้นการใช้ทรัพยากรอย่างพอประมาณ เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้ในระยะยาวและไม่เกินความสามารถของแต่ละบุคคล (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ, 2547) ในยุคดิจิทัล แนวคิด "พอประมาณ" ถูกนำมาใช้ในการบริหารจัดการ เงินทุนและการลงทุนอย่างมีสติและรอบคอบ ตัวอย่างเช่น การลงทุนในตลาดหุ้นที่ยึดหลักของการคำนึงถึงความเสี่ยงและผลตอบแทนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ทางเศรษฐกิจส่วนบุคคล

1.2 จาก "ขันติธรรม" สู่การอยู่ร่วมกันในสังคมโลกาภิวัตน์

ในอดีตนั้น ปรัชญาไทยได้ปลูกฝังให้ผู้คนมีขันติธรรมหรือความอดทนในการรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์หรือภาวะยากลำบาก (พุทธทาสภิกขุ, 2549) อย่างไรก็ตาม ในปัจจุบันโลกาภิวัตน์ทำให้ผู้คนเริ่มเรียกร้องสิทธิและความยุติธรรมมากขึ้น การแสดงออกและการมีเสียงในสังคมผ่านสื่อดิจิทัล กลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเรียกร้องสิทธิและสร้างการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น การแสดงความคิดเห็นทางการเมืองผ่านโซเชียลมีเดีย การประท้วงและการเรียกร้องความโปร่งใสในการปกครอง

1.3 จาก "ความกตัญญู" สู่สังคมครอบครัวสมัยใหม่

ความกตัญญูรู้คุณ ยังคงเป็นค่านิยมที่สำคัญในสังคมไทย แต่ในยุคที่ครอบครัวมีการเปลี่ยนแปลงไป เช่น การทำงานที่ต้องย้ายถิ่นฐานหรือการใช้ชีวิตในเมืองใหญ่ หลายๆ ครอบครัวจึงต้องหาวิธีใหม่ในการดูแลพ่อแม่และ ผู้สูงอายุ ในสังคมดิจิทัล ในปัจจุบัน การดูแลผู้สูงอายุได้รับการปรับตัวผ่านการใช้เทคโนโลยี เช่น การโอนเงินออนไลน์เพื่อส่งเงินสนับสนุนทางการเงิน การใช้สมาร์ทโฟนและแอปพลิเคชันต่างๆ เพื่อดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ เช่น การตรวจสอบความดันเลือดหรือการติดตามการใช้ยา ซึ่งทำให้เกิดการปรับตัวให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตในยุคดิจิทัลและค่านิยมที่ยังคงรักษาความกตัญญูอยู่

สรุปว่า ประเทศไทยได้แสดงให้เห็นถึงความยืดหยุ่นในการปรับตัวเข้ากับโลกสมัยใหม่ โดยไม่ละทิ้งแก่นแท้ของความเชื่อ เช่น แนวคิดเรื่องพอเพียง ชันติธรรม และความกตัญญู แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว ด้วยการนำเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมเข้ามาผสมผสาน ประเทศไทยสามารถรักษาความเกี่ยวข้องกับยุคสมัยในขณะเดียวกันยังคงรักษาค่านิยมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง

2. ค่านิยมไทยที่เริ่มจางหายไปและถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมตะวันตก

แม้ว่าประเทศไทยสามารถปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงในโลกสมัยใหม่ แต่ยังมีค่านิยมบางอย่างที่เป็นรากฐานสำคัญของสังคมไทยที่เริ่มจางหายไปเมื่อเผชิญกับกระแสโลกาภิวัตน์ และการแทรกซึมของวัฒนธรรมตะวันตก โดยเฉพาะในยุคที่เทคโนโลยีและสื่อโซเชียลมีเดียมีอิทธิพลสูงในชีวิตประจำวันของคนไทย การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้ค่านิยมบางอย่างที่เคยได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางเริ่มถูกแทนที่ด้วยค่านิยมที่สะท้อนถึงโลกาภิวัตน์มากขึ้น

2.1 การใช้ชีวิตเรียบง่ายถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยม

การใช้ชีวิตเรียบง่าย เป็นหนึ่งในค่านิยมสำคัญที่สะท้อนถึงปรัชญาไทยแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง พอเพียง ที่เน้นการใช้ชีวิตในแบบที่ไม่เบียดเบียนตนเองหรือผู้อื่น และการบริโภคสิ่งต่าง ๆ ด้วยความระมัดระวังและสมดุล (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ, 2547) แต่ในปัจจุบัน การบริโภคนิยม กลายเป็นแนวคิดที่ครอบงำวิถีชีวิตของคนไทยมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่ได้รับอิทธิพลจาก ทุนนิยม และการนำเสนอชีวิตที่สมบูรณ์แบบผ่าน สื่อโซเชียลมีเดีย ที่มักเน้นการแสดงสถานะทางสังคมจากการบริโภคสินค้าหรูหรา เช่น เสื้อผ้าแบรนด์เนม หรือรถยนต์หรู

ปัญหาที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงนี้คือการขาดสมดุลระหว่างรายได้และรายจ่ายส่งผลให้เกิดหนี้สินและปัญหาทางเศรษฐกิจในระยะยาว (สิทธิชัย, 2563) เช่น วงจรการทำงานหนักเพื่อหาเงินและใช้จ่ายเกินตัว จนเกิดภาวะเครียดและการปรับตัวในสังคมที่ขาดความสุขที่แท้จริง

2.2 ระบบครอบครัวขยายถูกแทนที่ด้วยครอบครัวเดี่ยว

ในอดีต ระบบครอบครัวขยายเป็นระบบครอบครัวที่สำคัญในสังคมไทย โดยสมาชิกในครอบครัวจะอยู่ร่วมกันในบ้านเดียวกันและมักให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุและความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่แน่นแฟ้น (อรุณรุ่ง, 2557) แต่ในปัจจุบัน แนวโน้มครอบครัวเดี่ยวได้เกิดขึ้นมากขึ้น โดยเฉพาะในกลุ่มคนรุ่น

ใหม่ที่มีแนวโน้มแยกตัวออกมาอยู่คนเดียวหรือเลือกที่จะพึ่งพาเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสารแทนการปฏิสัมพันธ์ในรูปแบบดั้งเดิม

ปัญหาที่ตามมาคือ ความเหงา และภาวะซึมเศร้า โดยเฉพาะในผู้สูงอายุที่ต้องอยู่คนเดียว หรือในคนรุ่นใหม่ที่ขาดการเชื่อมโยงกับ รากเหง้าทางวัฒนธรรม ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ในสังคมและการสร้างความเข้าใจในประเพณีและค่านิยมดั้งเดิม (ศุภชัย, 2560)

2.3 ค่านิยมความสุภาพถูกแทนที่ด้วยเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

ค่านิยมความสุภาพและการพูดอย่างนอบน้อม เป็นสิ่งที่สำคัญในสังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมที่ให้ความสำคัญกับมารยาทและความเคารพต่อผู้อื่น โดยเฉพาะผู้มีอาวุโสหรือผู้ที่มีตำแหน่งสูงกว่า (วุฒิพงษ์, 2558) แต่ในยุคของสื่อโซเชียลมีเดีย การแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระกลายเป็นค่านิยมที่ถูกเน้นย้ำมากขึ้น โดยเฉพาะในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองและสังคมที่สามารถทำได้โดยไม่ต้องยัดเยียดมารยาทอย่างเข้มงวด

อย่างไรก็ตาม การใช้ถ้อยคำรุนแรงและการโจมตีบุคคลในสื่อสาธารณะบางครั้งทำให้เกิดปัญหาด้านความสัมพันธ์ในสังคม ซึ่งสร้างความท้าทายในการหาสมดุลระหว่าง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น กับการรักษาความเคารพซึ่งกันและกัน (จุฑาทิธ, 2562)

สรุปว่า การเปลี่ยนแปลงของค่านิยมในสังคมไทยที่ถูกผลักดันโดยกระแสโลกาภิวัตน์และการเข้ามาของวัฒนธรรมตะวันตก ทำให้บางค่านิยมที่เคยเป็นรากฐานของสังคมไทยเริ่มจางหายไป เช่น การใช้ชีวิตเรียบง่ายและความสุภาพแทนที่ด้วยวัฒนธรรมบริโภคนิยมและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลต่อวิถีชีวิตและความสัมพันธ์ในสังคมไทย ซึ่งอาจต้องมีการปรับสมดุลระหว่างการยอมรับแนวคิดใหม่ ๆ และการรักษาค่านิยมดั้งเดิมของชาติ

3. อะไรที่ควรถูกนำมาปรับใช้ในปัจจุบัน?

แม้ว่าสังคมไทยในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนแปลงที่มีอิทธิพลจากโลกาภิวัตน์และเทคโนโลยี แต่หลักปรัชญาดั้งเดิมที่สะท้อนถึงความพอประมาณ ความกตัญญู และขันติธรรม ยังมีคุณค่าในการปรับใช้ในยุคสมัยใหม่เพื่อพัฒนาสังคมไทยให้มีความยั่งยืนและเป็นธรรม

3.1 เศรษฐกิจพอเพียงกับสังคมยุคดิจิทัล

การบริหารการเงินแบบ "พอประมาณ" เป็นหลักการที่สำคัญในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของไทยที่พัฒนาโดยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ (2547) ซึ่งเน้นการใช้ชีวิตอย่างสมดุลไม่ฟุ้งเฟ้อและไม่สร้างภาระหนี้สินเกินตัว หลักนี้ยังคงสามารถนำมาปรับใช้ในยุคสังคมดิจิทัลที่เต็มไปด้วยการโฆษณาและสิ่งล่อลวงจากการใช้จ่ายออนไลน์ เพื่อการบริหารการเงิน ในรูปแบบที่มีสติและควบคุมได้

ในยุคดิจิทัลนี้ มีการสร้างภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจ โดยลดการพึ่งพาการกู้หนี้ยืมสินสามารถทำได้ผ่านการวางแผนการเงินที่รอบคอบ เช่น การออมเงินในรูปแบบดิจิทัล (Digital Savings) หรือการลงทุนในธุรกิจที่มีแนวโน้มเติบโตอย่างยั่งยืน การใช้เทคโนโลยี เช่น E-Commerce ยังสามารถช่วยสนับสนุนธุรกิจชุมชน โดยให้พื้นที่ในการขายสินค้าท้องถิ่นและสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้ประกอบการขนาดเล็ก

3.2 การรักษาความกตัญญูผ่านเทคโนโลยี

ค่านิยมความกตัญญูยังคงเป็นค่านิยมสำคัญในสังคมไทย ที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญและเคารพผู้มีพระคุณ โดยเฉพาะผู้สูงอายุในสังคมไทย โดยในปัจจุบันเทคโนโลยีสามารถช่วยให้การดูแลผู้สูงอายุในรูปแบบ การดูแลระยะไกล เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การใช้แอปพลิเคชันติดตามสุขภาพ ที่สามารถช่วยให้ลูกหลานติดตามอาการหรือสุขภาพของผู้สูงอายุได้ง่ายขึ้น หรือการใช้ ระบบเคลิเวอร์รี ในการส่งของใช้ต่าง ๆ ไปให้ผู้สูงอายุที่ไม่สามารถออกไปข้างนอกได้

นอกจากนี้ การพัฒนา เทคโนโลยีที่เชื่อมโยงกับการดูแลผู้สูงอายุ เช่น ระบบเตือนภัยในกรณีฉุกเฉิน หรือการส่งคำแนะนำด้านการดูแลสุขภาพผ่านแอปพลิเคชันต่าง ๆ เป็นตัวอย่างของการใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสร้าง การรักษาความกตัญญู ในยุคสมัยใหม่

3.3 การนำขันติธรรมมาปรับใช้ในยุคของความขัดแย้ง

ขันติธรรม คือคุณธรรมที่ช่วยให้บุคคลสามารถอดทนและจัดการกับความยากลำบากได้อย่างมีสติ ซึ่งเป็นหลักการที่สำคัญในปรัชญาไทยและสามารถปรับใช้ได้ในยุคที่เต็มไปด้วย ความขัดแย้ง และการแบ่งแยก โดยเฉพาะใน โซเชียลมีเดีย ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายและบางครั้งก็เกิดความรุนแรงจากความคิดเห็นที่ขัดแย้งกัน

การใช้ขันติธรรมในการบริหารความขัดแย้งบนโลกออนไลน์ เช่น การยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง และการไม่โต้แย้งอย่างรุนแรง เป็นแนวทางที่สามารถช่วยลดความตึงเครียดและส่งเสริมการสื่อสารที่สร้างสรรค์ได้ นอกจากนี้ ทักษะการฟังอย่างลึกซึ้ง (Deep Listening) และ การเจรจาอย่างสร้างสรรค์ จะช่วยให้เกิดการเข้าใจระหว่างบุคคลและการหาทางออกที่ดีขึ้นในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ

สรุปว่า หลักปรัชญาไทยที่เน้นพอเพียง ความกตัญญู และขันติธรรม ยังคงมีความสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างสังคมในยุคสมัยใหม่ โดยสามารถนำมาปรับใช้ร่วมกับเทคโนโลยีและการเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน การประยุกต์ใช้หลักการเหล่านี้จะช่วยให้สังคมไทยสามารถรักษาความยั่งยืนและความเป็นมนุษยในโลกที่เปลี่ยนแปลงไป

การวิเคราะห์แก่นแท้ของปรัชญาไทย

1. ปรัชญาไทยไม่ได้หายไป แต่กำลังปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยใหม่

ปรัชญาไทยมีคุณค่าที่ฝังลึกอยู่ในวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนไทย แม้จะไม่มีระบบการเขียนหรือจัดระเบียบที่ชัดเจนเหมือนกับปรัชญาตะวันตก แต่มันยังคงมีอิทธิพลต่อวิถีคิดและการดำเนินชีวิตของคนไทยอย่างลึกซึ้ง ปรัชญาไทยเน้นที่การดำเนินชีวิตที่มีความสมดุล และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข ซึ่งสอดคล้องกับการรับรู้ของคนไทยในเรื่องของความสำคัญของการมีความกตัญญู ขันติธรรม และการใช้ชีวิตตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง (Kulasasaya, 1995)

แม้ว่าในสมัยก่อนปรัชญาไทยถูกถ่ายทอดผ่านเรื่องเล่าทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่ในปัจจุบัน การศึกษาและการประยุกต์ใช้ปรัชญาไทยในด้านต่าง ๆ กำลังได้รับการปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้เข้ากับ

สังคมในยุคดิจิทัล โดยการนำหลักคิดเหล่านี้ไปปรับใช้ในการด้านการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมในรูปแบบที่สามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีและความทันสมัยได้ (Kalab, 2019)

2. ความเป็นปรัชญาไทยอยู่ตรงไหน?

ปรัชญาไทยไม่มีการจัดระบบที่ชัดเจนเหมือนปรัชญาตะวันตกที่มีการตั้งคำถามเชิงอภิปรัชญา แต่เน้นการนำไปใช้ในชีวิตจริง (Practical Philosophy) โดยมุ่งเน้นที่การสร้างสมดุลในชีวิตและสังคม แนวคิดเหล่านี้ถูกฝังในวัฒนธรรมของการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เช่น การมีขันติธรรม การปฏิบัติความกตัญญู และการใช้ชีวิตตามหลัก "พอเพียง" ซึ่งไม่เพียงแต่เป็นเรื่องของการมีพอประมาณในเรื่องต่าง ๆ แต่ยังหมายถึงการสร้างความมั่นคงในชีวิตและการลดความเสี่ยงจากภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม (Baker & Phongpaichit, 2017)

3. ปรัชญาไทยเป็นปรัชญา "เชิงปฏิบัติ" (Practical Philosophy)

ปรัชญาไทยแตกต่างจากปรัชญาตะวันตกตรงที่มันไม่ได้มุ่งเน้นการตั้งคำถามที่มีลักษณะเชิงอภิปรัชญาอย่างเช่น "อะไรคือความจริง?" หรือ "ชีวิตคืออะไร?" แต่เป็นการใช้แนวคิดในการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น ความสมดุลในชีวิตและการสร้างความสงบสุขในสังคม ปรัชญาไทยจึงมีการใช้หลักการที่เป็นเชิงปฏิบัติในการดำเนินชีวิตในระดับบุคคลและสังคม (พระพรหมคุณาภรณ์, 2561). การใช้แนวคิดนี้ในระบบการศึกษาและการปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้ในชีวิตจริงช่วยให้ผู้คนสามารถบรรลุความสงบภายในจิตใจและสร้างความสุขให้กับสังคมได้ (พระธรรมปิฎก, 2545).

4. ปรัชญาไทยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา

ปรัชญาไทยได้รับอิทธิพลจากพุทธศาสนา โดยเฉพาะในด้านการเข้าใจ "ไตรลักษณ์" (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) ซึ่งเป็นการตระหนักถึงความไม่เที่ยงแท้ของชีวิต การรู้จักปล่อยวาง และการทำความดีในแต่ละวันเพื่อผลลัพธ์ที่ดีในอนาคต สิ่งนี้มีบทบาทสำคัญในการช่วยให้คนไทยรับมือกับความทุกข์ยากในชีวิตและการเปลี่ยนแปลงในสังคม (พระธรรมปิฎก, 2545). คำสอนเกี่ยวกับกรรมและการปล่อยวางก็เป็นอีกส่วนหนึ่งที่เชื่อมโยงการคิดเชิงพุทธกับการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและไม่ยึดมั่นในสิ่งที่ไม่สำคัญ (พุทธทาสภิกขุ, 2549)

แนวทางการนำปรัชญาไทยไปใช้ในปัจจุบัน

ปรัชญาไทยมีลักษณะเด่นคือความยืดหยุ่นและการปรับตัวเข้ากับบริบทต่างๆ ซึ่งทำให้มันยังคงมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสังคมไทยในปัจจุบัน แม้ว่าไม่เหมือนกับปรัชญาตะวันตกที่มีโครงสร้างชัดเจน แต่ปรัชญาไทยสามารถนำไปใช้ในด้านต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1. ด้านการศึกษา ได้แก่ ปลุกฝังแนวคิดพุทธศาสนาและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

การศึกษาเป็นเครื่องมือสำคัญในการปลุกฝังค่านิยมและหลักปรัชญาที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตจริง แนวคิดของ พุทธศาสนา และ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นสองตัวอย่างของปรัชญาที่สามารถช่วยพัฒนาแนวคิดเชิงบวกในเยาวชนได้

พุทธศาสนาเน้นการเรียนรู้ที่ครอบคลุมทั้งทางจิตใจและปัญญา เช่น การสอนให้รู้จักการมีสติ การฝึกสมาธิ การตระหนักรู้ในความจริงของโลก ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาความคิดเชิงบวกในการเผชิญกับปัญหาชีวิต

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สอนให้มีความพอประมาณในการใช้ชีวิต โดยไม่พึ่งพาพึ่งแต่ความร่ำรวยทางวัตถุ แต่มุ่งหวังการมีความสุขจากการใช้ชีวิตอย่างมีสมดุล เช่น การบริหารการเงินและการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ (พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ, 2547)

การนำแนวคิดเหล่านี้ไปใช้ในหลักสูตรการศึกษา สามารถช่วยให้เด็กและเยาวชนมีความเข้าใจในชีวิตที่สมดุลและไม่ถูกทำลายจากความทะเยอทะยานที่ไม่สมเหตุสมผล

2. ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ใช้แนวคิดพอเพียงในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อลดการบริโภคที่เกินจำเป็น

ในด้านเศรษฐกิจนี้ มีแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงที่สามารถช่วยพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่ยั่งยืนได้ โดยการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและการพึ่งพาตนเองมากขึ้น

การพัฒนาเศรษฐกิจภายใต้แนวคิดพอเพียงไม่ได้หมายความว่าไม่ต้องการการเติบโตหรือการสร้างความมั่งคั่ง แต่เน้นการพัฒนาอย่างรอบคอบและยั่งยืน เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีความรับผิดชอบและการสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีต่ออนาคต

แนวคิดนี้สามารถนำไปใช้ในระดับ ธุรกิจ และ การบริหารจัดการ เช่น การส่งเสริมธุรกิจที่ไม่พึ่งพาการบริโภคที่เกินจำเป็น หรือธุรกิจที่เน้นการสร้างสรรค์มูลค่าและความยั่งยืนในระยะยาว

การนำแนวคิดนี้มาใช้จะช่วยลดปัญหาการบริโภคเกินตัวและการสร้างหนี้สินในระดับประชาชน, ซึ่งเป็นปัญหาหลักในสังคมปัจจุบัน

3. ด้านสังคม ได้แก่ ส่งเสริมขันติธรรมและความกตัญญูเพื่อสร้างความสามัคคีและลดความขัดแย้ง

ในด้านสังคมนี้ มีการนำขันติธรรม (การอดทน) และความกตัญญูมาปรับใช้ในการสร้างความสามัคคีในสังคมมีความสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในช่วงที่สังคมมีความแตกแยกหรือเกิดปัญหาความขัดแย้ง

ขันติธรรม สามารถช่วยให้บุคคลเรียนรู้ที่จะอดทนและรับมือกับความท้าทายในชีวิต ด้วยความมีสติและจิตใจที่สงบ ซึ่งช่วยลดความตึงเครียดและความขัดแย้งทั้งในครอบครัวและในสังคม

ความกตัญญู เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีในครอบครัวและสังคม เช่น การดูแลผู้สูงอายุและการให้ความสำคัญกับความช่วยเหลือซึ่งกันและกันและกันในสังคม การส่งเสริมทั้งสองคุณธรรมนี้จะช่วยสร้างสังคมที่มีความเข้าใจและการสนับสนุนซึ่งกันและกัน ลดความขัดแย้งและส่งเสริมความร่วมมือในสังคม

สรุปว่า การนำปรัชญาไทยมาใช้ในการปัจจุบันช่วยให้สังคมสามารถรักษาความยั่งยืนในหลากหลายด้าน ทั้งการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคม โดยการปรับปรุงและใช้หลักการที่สอดคล้องกับยุคสมัยใหม่ สิ่งนี้

ไม่เพียงแต่ช่วยพัฒนาประเทศไทยให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน แต่ยังรักษาความเป็นเอกลักษณ์และความสมดุลของสังคมไทยได้อย่างดี

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

- จุฑารัตน์, พ. (2562). การสื่อสารและมารยาทในยุคดิจิทัล: การเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย. วารสารสังคมศึกษา, 19(2), 75-90.
- พงษ์, จ. (2562). การใช้ทักษะการฟังในยุคสังคมดิจิทัล: การสร้างความเข้าใจและการแก้ไขความขัดแย้งในโซเชียลมีเดีย. วารสารการสื่อสาร, 15(3), 123-136.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). การศึกษาค่านิยมในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). ปรัชญาแห่งการปฏิบัติธรรม. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2545). ขันติธรรมในชีวิตประจำวัน: การแก้ไขความขัดแย้งอย่างมีสติ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2561). พจนานุกรมพุทธศาสตร์. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลฯ. (2547). เศรษฐกิจพอเพียง: แนวทางสู่ความยั่งยืน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). ธรรมะกับสังคมไทย. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- พุทธทาสภิกขุ. (2549). ขันติธรรมในชีวิตประจำวัน. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา.
- วิชัย, ว. (2562). การสร้างสังคมที่ยั่งยืนโดยใช้ขันติธรรมและความกตัญญู. วารสารจริยธรรมและสังคมศาสตร์, 18(1), 42-55.
- วุฒิพงษ์, ว. (2558). ความสุภาพในสังคมไทย: มุมมองในยุคดิจิทัล. วารสารศึกษาศาสตร์, 34(4), 89-104.
- สวัสดิ์, พ. (2562). เศรษฐกิจพอเพียงในยุคดิจิทัล: แนวทางการปรับใช้ในธุรกิจชุมชน. วารสารเศรษฐศาสตร์, 20(4), 45-59.
- สุรศักดิ์, พ. (2561). เศรษฐกิจพอเพียงในโลกยุคใหม่: แนวทางการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน. วารสารเศรษฐศาสตร์, 23(2), 45-58.
- สิทธิชัย, ส. (2563). ปัญหาหนี้สินในสังคมไทย: ผลกระทบจากวัฒนธรรมบริโภคนิยม. วารสารเศรษฐศาสตร์และสังคมศึกษา, 12(2), 52-61.
- อรุณรุ่ง, อ. (2557). การเปลี่ยนแปลงของครอบครัวไทยในยุคโลกาภิวัตน์. วารสารสังคมศาสตร์, 45(3), 112-127.

ศุภชัย, พ. (2560). ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงครอบครัวต่อสังคมไทย: จากครอบครัวขยายสู่ครอบครัวเดี่ยว. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 22(1), 45-58.

ภาษาอังกฤษ

Baker, C., & Phongpaichit, P. (2017). **A history of Thailand**. Cambridge University Press.

Bentham, J. (1789). **An introduction to the principles of morals and legislation**.

Chinnak, N. (2017). **Thai philosophy: Its characteristics and influence**. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

Descartes, R. (1641). **Meditations on first philosophy**.

Hume, D. (1748). **An enquiry concerning human understanding**.

Kant, I. (1785). **Groundwork of the metaphysics of morals**.

Kalab, K. (2019). **Thai Buddhist philosophy: Adaptation and modern challenges**. Bangkok: Silkworm Books.

Kusalasaya, K. (1995). **Buddhist philosophy in Thailand**. Bangkok: Mahachulalongkorn University Press.

Laozi (Trans. Ames & Hall). (2003). **Dao De Jing: A philosophical translation**. Ballantine Books.

Wicks, M. (2020). **The role of technology in modern caregiving in Thailand**. *Journal of Aging and Society*, 14(2), 142-157.

ความปลอดภัยในสถานที่ราชการ Safety in Government Offices

มะลิ ทิพย์ประจง

Mali Thipprajong

พระใบฎีกาสุชินนะ อณินชิต

Phra Baitika Suchinna Aninchito

พระอัม ปิยสีโล

Phra Aum Piyasilo

พระศตายุ ฐานิสโร

Phra Satayu Thanisaro

Corresponding author, e-mail : thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

สถานที่ราชการของประเทศไทยถือว่ามีความหลากหลายและสามารถสร้างความปลอดภัยให้กับประชาชนหรือว่าผู้ที่มีความต้องการเข้าไปพักอาศัยได้ในช่วงระยะเวลาไม่นานได้ ดังนั้น ความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องให้มีในสถานที่ราชการนั้น เพื่อให้ผู้เข้าไปใช้บริการได้เกิดความสุขความอุ่นใจในการได้เข้าไปใช้บริการหรือว่าเข้าไปสัมผัสในห้วงระยะเวลาไม่นาน

คำสำคัญ: ความปลอดภัย, สถานที่, ราชการ

ABSTRACT

Government offices in Thailand are considered to be diverse and can create safety for citizens or those who need to stay in a short period of time. Therefore, safety is an important thing that must be provided in government offices so that those who use the services can feel happy and confident when using the services or experiencing them in a short period of time.

Keywords: safety, place, government

บทนำ

ความปลอดภัยในสถานราชการมีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีต เนื่องจากสถานราชการเป็นสถานที่ที่มีการเก็บรักษาข้อมูลสำคัญของประเทศ มีทรัพย์สินของรัฐ และเป็นสถานที่ที่ประชาชนมาติดต่อ

ราชการเป็นจำนวนมาก ดังนั้น การรักษาความปลอดภัยจึงเป็นสิ่งที่จำเป็นเพื่อป้องกันการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาต การโจรกรรมทรัพย์สิน และการก่อเหตุร้ายต่างๆในอดีต มาตรการรักษาความปลอดภัยในสถานราชการอาจยังไม่ทันสมัยเท่าปัจจุบัน แต่ก็มีให้ความสำคัญในเรื่องนี้ เช่น การจัดยามรักษาการณ์ การควบคุมการเข้า-ออกของบุคคล และการจัดเก็บเอกสารสำคัญในที่ปลอดภัยต่อมาเมื่อเทคโนโลยีพัฒนาขึ้น ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงทางด้านไซเบอร์ เช่น การถูกแฮกข้อมูล การถูกโจรกรรมข้อมูล และการถูกปล่อยมัลแวร์ ดังนั้น สถานราชการจึงต้องพัฒนาระบบรักษาความปลอดภัยให้ทันสมัยและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ปัจจุบัน ความปลอดภัยในสถานราชการเป็นเรื่องที่ทุกหน่วยงานให้ความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง มีการนำเทคโนโลยีและมาตรการต่างๆ มาใช้ในการรักษาความปลอดภัย เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด การใช้ระบบควบคุมการเข้า-ออก การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ และการฝึกอบรมบุคลากรด้านความปลอดภัย นอกจากนี้ยังมีกฎหมายและระเบียบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยในสถานราชการ เช่น พระราชบัญญัติความปลอดภัย อาชีวอนามัย และสภาพแวดล้อมในการทำงาน พ.ศ. 2554 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยแห่งชาติ พ.ศ. 2552 และระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรักษาความปลอดภัยของทางราชการ พ.ศ. 2544 ความปลอดภัยในสถานราชการเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีตและมีการพัฒนามาตรการรักษาความปลอดภัยให้ทันสมัยและครอบคลุมมากยิ่งขึ้นตามยุคสมัย เพื่อป้องกันภัยอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น และสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรและประชาชนที่มาติดต่อราชการ

วิวัฒนาการของความปลอดภัยในสถานราชการ

ความปลอดภัยในสถานราชการมีความสำคัญมาอย่างยาวนาน และได้มีการพัฒนามาตรการรักษาความปลอดภัยอย่างต่อเนื่องตามยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งสามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ยุคหลักๆ ดังนี้

1. ยุคดั้งเดิม (ก่อนการปฏิวัติอุตสาหกรรม) ในยุคแรกเริ่ม ความปลอดภัยในสถานราชการมุ่งเน้นไปที่การป้องกันภัยจากการบุกรุกและการโจรกรรม โดยมีมาตรการง่ายๆ เช่น การจัดยามรักษาการณ์ การสร้างกำแพงป้องกัน และการจัดเก็บเอกสารสำคัญในที่ปลอดภัย

2. ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรม (ศตวรรษที่ 18-19) เมื่อเทคโนโลยีเริ่มเข้ามามีบทบาทมากขึ้น ความเสี่ยงด้านความปลอดภัยก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสี่ยงจากอัคคีภัยและการเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน ดังนั้น ในยุคนี้นี้จึงเริ่มมีการนำมาตรการด้านความปลอดภัยในโรงงานอุตสาหกรรมมาปรับใช้ในสถานราชการ เช่น การติดตั้งระบบดับเพลิง การควบคุมการใช้ไฟฟ้า และการจัดอบรมด้านความปลอดภัยให้กับบุคลากร

3. ยุคปัจจุบัน (ศตวรรษที่ 20-ปัจจุบัน) ในยุคปัจจุบัน ความปลอดภัยในสถานราชการมีความซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากมีภัยคุกคามที่หลากหลายรูปแบบ ทั้งภัยจากบุคคล ภัยจากธรรมชาติ ภัยจาก

อุบัติเหตุ และภัยจากเทคโนโลยี ดังนั้น การรักษาความปลอดภัยในยุคนี้จึงต้องมีมาตรการที่ครอบคลุม และทันสมัยวิวัฒนาการที่สำคัญในยุคปัจจุบันการรักษาความปลอดภัยทางกายภาพ: มีการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการรักษาความปลอดภัยทางกายภาพมากขึ้น เช่น การติดตั้งกล้องวงจรปิด ระบบควบคุมการเข้า-ออก และระบบสัญญาณกันขโมยการรักษาความปลอดภัยทางข้อมูล: ความเสี่ยงด้านไซเบอร์เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สถานราชการต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยทางข้อมูลมากขึ้น มีการนำระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์มาใช้ เช่น ระบบ Firewall ระบบ Intrusion Detection และการเข้ารหัสข้อมูลการป้องกันอัคคีภัย: มีการพัฒนาเทคโนโลยีดับเพลิงและระบบสัญญาณเตือนไฟไหม้ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และมีการจัดอบรมการดับเพลิงและการอพยพหนีไฟให้กับบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ การป้องกันภัยจากธรรมชาติ: สถานราชการมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับภัยธรรมชาติมากขึ้น มีการจัดทำแผนป้องกันและรับมือกับภัยธรรมชาติ และมีการจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร

การบริหารจัดการความปลอดภัย: มีการจัดตั้งหน่วยงานรับผิดชอบด้านความปลอดภัยโดยเฉพาะ และมีการกำหนดนโยบายและแผนงานด้านความปลอดภัยที่ชัดเจน

ความปลอดภัยในสถานราชการเป็นประเด็นสำคัญที่ทุกหน่วยงานต้องให้ความสำคัญ เนื่องจากสถานราชการเป็นสถานที่ที่มีบุคลากรจำนวนมากปฏิบัติงานและมีประชาชนมาติดต่อราชการเป็นประจำทุกวัน การรักษาความปลอดภัยจึงเป็นปัจจัยพื้นฐานในการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงาน และการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพความหมายและความสำคัญของความปลอดภัยในสถานราชการความปลอดภัยในสถานราชการ หมายถึง สภาวะที่ปราศจากภัยอันตรายต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้นภายในบริเวณสถานราชการ ซึ่งรวมถึงภัยจากบุคคล ภัยจากธรรมชาติ ภัยจากอุบัติเหตุ และภัยจากเทคโนโลยี การรักษาความปลอดภัยจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน การรักษาความลับของข้อมูล และการสร้างความเชื่อมั่นให้กับบุคลากรและประชาชนที่มาติดต่อราชการ

แนวทางการรักษาความปลอดภัยในสถานราชการการบริหารจัดการความปลอดภัย: กำหนดนโยบายและแผนงานด้านความปลอดภัยที่ชัดเจนจัดตั้งคณะกรรมการหรือหน่วยงานรับผิดชอบด้านความปลอดภัย กำหนดมาตรการและขั้นตอนการปฏิบัติงานด้านความปลอดภัยจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรที่เพียงพอประเมินและปรับปรุงมาตรการความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอการรักษาความปลอดภัยทางกายภาพ: ควบคุมการเข้า-ออกของบุคคลและยานพาหนะติดตั้งระบบกล้องวงจรปิดและสัญญาณกันขโมย จัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยประจำจุดแลกรักษาอาคารสถานที่และอุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัย การรักษาความปลอดภัยทางข้อมูล: กำหนดมาตรการรักษาความลับของข้อมูลควบคุมการเข้าถึงข้อมูล และระบบสารสนเทศ

ป้องกันการโจรกรรมข้อมูลและการบุกรุกระบบจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรด้านความปลอดภัยทางข้อมูลการป้องกันอัคคีภัย: ติดตั้งระบบดับเพลิงและสัญญาณเตือนไฟไหม้ตรวจสอบและบำรุงรักษาระบบดับเพลิงอย่างสม่ำเสมอจัดอบรมการดับเพลิงและการอพยพหนีไฟกำหนดแผนการอพยพหนีไฟที่ชัดเจนการป้องกันภัยจากธรรมชาติ: ประเมินความเสี่ยงจากภัยธรรมชาติจัดทำแผนป้องกัน

และรับมือกับภัยธรรมชาติเตรียมอุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากร ความปลอดภัยในสถานราชการเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง การมีระบบการบริหารจัดการความปลอดภัยที่มีประสิทธิภาพ จะช่วยลดความเสี่ยงจากภัยอันตรายต่างๆ และสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับบุคลากรและประชาชนที่มาติดต่อ

แนวโน้มในอนาคต

การใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI): AI จะมีบทบาทสำคัญในการรักษาความปลอดภัยในอนาคต เช่น การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตรวจจับความผิดปกติ การคาดการณ์เหตุการณ์ และการตอบสนองต่อภัยคุกคาม การรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์ที่เข้มข้นขึ้น: การโจมตีทางไซเบอร์จะมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้สถานราชการต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์อย่างเข้มข้นการรักษาความปลอดภัยแบบบูรณาการ: สถานราชการจะมีการบูรณาการระบบรักษาความปลอดภัยต่างๆ เข้าด้วยกัน เพื่อให้สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพการให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัว: สถานราชการจะให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัวของบุคลากรและประชาชนมากขึ้น โดยมีมาตรการในการปกป้องข้อมูลส่วนบุคคล

การมีส่วนร่วมของประชาชน: สถานราชการจะเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัยมากขึ้น เช่น การแจ้งเบาะแสหรือการรายงานเหตุการณ์

บทสรุป

ความปลอดภัยในสถานราชการได้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง โดยมีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลต่อวิวัฒนาการ เช่น เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า ภัยคุกคามที่หลากหลาย และความตระหนักถึงความสำคัญของความปลอดภัยที่เพิ่มขึ้น การรักษาความปลอดภัยในสถานราชการจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง เพื่อสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับบุคลากรและประชาชนที่มาติดต่อราชการความเชื่อ ความต้องการ ความปลอดภัย ความเชื่อ ความต้องการ และความปลอดภัย: ความเชื่อมโยงที่สำคัญความเชื่อ ความต้องการ และความปลอดภัย เป็นสามองค์ประกอบที่มีความเชื่อมโยงกันอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของสังคมและการใช้ชีวิตประจำวันของมนุษย์ความเชื่อ (Belief) ความเชื่อคือสิ่งที่บุคคลยึดมั่นและเชื่อว่าเป็นความจริง ซึ่งอาจมีพื้นฐานมาจากประสบการณ์ส่วนตัว การอบรมสั่งสอนจากครอบครัวและสังคม หรือการรับรู้ข้อมูลจากแหล่งต่าง ๆ ความเชื่อมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการกระทำของบุคคล รวมถึงการรับรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความปลอดภัยความต้องการ (Need) ความต้องการคือสิ่งที่บุคคลปรารถนาและขาดไม่ได้เพื่อการดำรงอยู่และการมีชีวิตที่ดีความต้องการมีหลายระดับ ตั้งแต่ความต้องการพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และความปลอดภัย ไปจนถึงความต้องการที่สูงขึ้น เช่น ความรัก ความเคารพ และการเติมเต็มตนเอง ความต้องการด้านความปลอดภัยเป็นหนึ่งในความต้องการพื้นฐานที่สำคัญที่สุดของมนุษย์ความปลอดภัย (Safety)

ความปลอดภัยคือสถานะที่ปราศจากภัยอันตรายและความเสี่ยง ซึ่งเป็นสิ่งที่บุคคลทุกคนต้องการ ความปลอดภัยมีหลายมิติ ทั้งความปลอดภัยทางกายภาพ (เช่น การป้องกันอุบัติเหตุและอาชญากรรม) ความปลอดภัยทางจิตใจ (เช่น การป้องกันความเครียดและความวิตกกังวล) และความปลอดภัยทางสังคม (เช่น การป้องกันการเลือกปฏิบัติและความรุนแรง) ความเชื่อมโยงระหว่างความเชื่อ ความต้องการ และความปลอดภัยมีความสัมพันธ์สำคัญในการกำหนดความต้องการและความคาดหวังเกี่ยวกับความปลอดภัยของบุคคล ตัวอย่างเช่น บุคคลที่เชื่อว่าตนเองมีความเสี่ยงต่อการถูกทำร้าย อาจมีความต้องการด้านความปลอดภัยสูงกว่าบุคคลที่เชื่อว่าตนเองปลอดภัย นอกจากนี้ ความเชื่อยังมีอิทธิพลต่อการเลือกวิธีการและมาตรการในการรักษาความปลอดภัยของบุคคลอีกด้วย ความต้องการด้านความปลอดภัยเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสวงหาและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับตนเองและคนที่รัก บุคคลที่มีความต้องการด้านความปลอดภัยสูง อาจมีพฤติกรรมที่ระมัดระวังและป้องกันตนเองมากกว่าบุคคลที่มีความต้องการด้านความปลอดภัยต่ำกว่าความปลอดภัยเป็นผลลัพธ์ที่บุคคลต้องการบรรลุ เพื่อตอบสนองความต้องการด้านความปลอดภัยของตนเอง การบรรลุความปลอดภัยอาจต้องอาศัยความเชื่อที่ถูกต้องและเหมาะสม รวมถึงการเลือกวิธีการและมาตรการในการรักษาความปลอดภัยที่สอดคล้องกับความต้องการและความเชื่อของบุคคล ความเชื่อ ความต้องการ และความปลอดภัย เป็นองค์ประกอบที่เชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อน ความเชื่อมีอิทธิพลต่อความต้องการและความคาดหวังเกี่ยวกับความปลอดภัย ในขณะที่ความต้องการด้านความปลอดภัยเป็นแรงผลักดันให้บุคคลแสวงหาและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย การบรรลุความปลอดภัยต้องอาศัยความเข้าใจในความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ และการเลือกวิธีการและมาตรการในการรักษาความปลอดภัยที่เหมาะสมแนวทางแนวโน้มนั้น แนวทางและแนวโน้มนั้นของความปลอดภัยในสถานการณ์ความปลอดภัยในสถานการณ์เป็นเรื่องที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง และมีการพัฒนาแนวทางและมาตรการต่างๆ อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และความท้าทายที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันและอนาคตแนวทางปัจจุบันการนำเทคโนโลยีมาใช้: สถานการณ์การนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการรักษาความปลอดภัยมากขึ้น เช่น ระบบกล้องวงจรปิดอัจฉริยะ: สามารถตรวจจับความผิดปกติและแจ้งเตือนได้อัตโนมัติระบบควบคุมการเข้า-ออก: ใช้บัตรอิเล็กทรอนิกส์หรือไบโอเมตริกซ์เพื่อควบคุมการเข้า-ออกของบุคคลระบบตรวจจับวัตถุอันตราย: ใช้เครื่องตรวจจับโลหะหรือสารเคมีระบบรักษาความปลอดภัยทางไซเบอร์: ป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์และการเข้าถึงข้อมูลโดยไม่ได้รับอนุญาตการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากร: สถานการณ์การให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนาบุคลากรด้านความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถในการรับมือกับภัยคุกคามต่างๆ การบูรณาการความร่วมมือ: สถานการณ์การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ในการแลกเปลี่ยนข้อมูลและประสบการณ์ด้านความปลอดภัยการประเมินความเสี่ยงและการปรับปรุงมาตรการ: สถานการณ์การประเมินความเสี่ยงด้านความปลอดภัยอย่างสม่ำเสมอ และปรับปรุงมาตรการให้สอดคล้องกับสถานการณ์ความปลอดภัยในสถานการณ์เป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญอย่างต่อเนื่อง และมีการพัฒนาแนวทางและมาตรการต่างๆ ให้ทันสมัยอยู่เสมอ การนำ

เทคโนโลยีมาใช้ การฝึกอบรมบุคลากร การบูรณาการความร่วมมือ การประเมินความเสี่ยง และการให้ความสำคัญกับความเป็นส่วนตัว เป็นแนวทางที่สำคัญในการรักษาความปลอดภัยในสถานราชการทั้งในปัจจุบันและอนาคตการดูแล สถานที่ สภาพแวดล้อม บริการ บริบท สังคม การดูแลสถานที่ สภาพแวดล้อม บริการ บริบท และสังคม เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อความปลอดภัยในสถานราชการ การให้ความสำคัญและใส่ใจในรายละเอียดเหล่านี้ จะช่วยสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการปฏิบัติงานและการให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพ

1. การดูแลสถานที่การออกแบบและจัดผัง: สถานที่ราชการควรได้รับการออกแบบและจัดผังอย่างเหมาะสม เพื่อให้เอื้อต่อการรักษาความปลอดภัย เช่น การแบ่งพื้นที่อย่างชัดเจน การจัดทางเข้า-ออกที่ปลอดภัย การติดตั้งระบบแสงสว่างที่เพียงพอ และการจัดพื้นที่จอดรถที่ปลอดภัยการบำรุงรักษา: สถานที่ราชการควรได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้อยู่ในสภาพที่ปลอดภัยและพร้อมใช้งาน เช่น การตรวจสอบและซ่อมแซมอุปกรณ์ต่างๆ การดูแลรักษาความสะอาด และการกำจัดสิ่งกีดขวางการจัดการความเสี่ยง: สถานที่ราชการควรมีการประเมินความเสี่ยงและวางแผนการจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม เพื่อป้องกันและลดผลกระทบจากเหตุการณ์ไม่คาดฝัน เช่น อัคคีภัย แผ่นดินไหว หรือการบุกรุก

2. สภาพแวดล้อมความสะอาดและเป็นระเบียบ: สภาพแวดล้อมที่สะอาดและเป็นระเบียบจะช่วยลดความเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุ และสร้างบรรยากาศที่น่าทำงานความปลอดภัย: สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยจะช่วยให้บุคลากรและประชาชนรู้สึกมั่นใจและสบายใจในการปฏิบัติงานและการติดต่อราชการสิ่งอำนวยความสะดวก: การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกที่เพียงพอและเหมาะสม จะช่วยอำนวยความสะดวกให้กับบุคลากรและประชาชน เช่น ห้องน้ำ ที่จอดรถ และพื้นที่พักผ่อน

3. บริการความปลอดภัยในการให้บริการ: การให้บริการควรคำนึงถึงความปลอดภัยของทั้งบุคลากรและประชาชน เช่น การให้บริการด้วยความระมัดระวัง การป้องกันการแพร่กระจายของโรค และการจัดการกับเหตุการณ์ฉุกเฉินความเป็นธรรมและโปร่งใส: การให้บริการที่เป็นธรรมและโปร่งใสจะช่วยสร้างความเชื่อมั่นและความไว้วางใจให้กับประชาชนความสะดวกและเข้าถึงง่าย: การให้บริการที่สะดวกและเข้าถึงง่ายจะช่วยให้ประชาชนได้รับบริการอย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

4. บริบทกฎหมายและระเบียบ: สถานราชการควรปฏิบัติตามกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดนโยบายและแนวปฏิบัติ: สถานราชการควรมีนโยบายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัย และสื่อสารให้บุคลากรและประชาชนได้รับทราบวัฒนธรรมองค์กร: สถานราชการควรสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ให้ความสำคัญกับความปลอดภัย และส่งเสริมให้บุคลากรทุกคนมีส่วนร่วมในการรักษาความปลอดภัย

5. สังคมความร่วมมือกับชุมชน: สถานราชการควรมีความร่วมมือกับชุมชนในการรักษาความปลอดภัย เช่น การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร การจัดกิจกรรมร่วมกัน และการสนับสนุนซึ่งกันและกันการมีส่วนร่วมของประชาชน: สถานราชการควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น

และเสนอแนะเกี่ยวกับการรักษาความปลอดภัยการสร้างตระหนักรู้: สถานราชการควรสร้างความตระหนักรู้และความเข้าใจให้กับประชาชนเกี่ยวกับความสำคัญของความปลอดภัย และวิธีการป้องกันตนเองจากภัยอันตรายต่างๆ การดูแลสถานที่ สภาพแวดล้อม บริการ บริบท และสังคม อย่างครบวงจร จะช่วยให้สถานการมีความปลอดภัยและเป็นสถานที่ที่น่าทำงานและน่าใช้บริการสำหรับทุกคน

สรุปว่า สถานการณ์ที่ราชการถือว่ามีความสำคัญกับประชาชนทุกคนบนโลกใบนี้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าทุกพื้นที่ที่มีสถานที่ราชการอยู่อย่างมากมาย ดังนั้น การสร้างความปลอดภัยในด้านการดูแลในการให้ที่พักหรือบริการกับประชาชนทุกคนจึงเป็นเรื่องสำคัญ ทั้งการติดต่อสอบถามข้อมูลเส้นทาง การท่องเที่ยว ด้านหนังสือเดินทางตลอดถึงการดูแลความปลอดภัยให้ประชาชนทุกคนในประเทศ ถือว่าสถานที่ราชการนั้นต้องมีความปลอดภัยและมีการให้บริการที่มีความโปร่งใสและการดูแลเอาใจใส่อย่างเหมาะสมยิ่งยุคปัจจุบันจะเห็นได้ว่าสถานที่ราชการต่างๆก็จะมีพัฒนาเพื่อให้ประชาชนได้เข้าไปใช้บริการอย่างมากมายทั้งด้านที่พักค้างคืนหรือว่าชั่วคราว ประชาชนส่วนที่ไปพักในสถานที่ราชการอาจจะมองว่าสถานที่ราชการมีความปลอดภัยดีและมีเจ้าหน้าที่คอยดูแลอยู่ตลอดเวลา จึงให้ความสนใจที่จะเข้าไปพักหรือว่าไปติดต่อสอบถามข้อมูลต่างๆมากกว่าเดิมถึงแม้ว่าเทคโนโลยีจะสะดวกกว่าสมัยก่อนก็ตามแต่ปัจจุบันประชาชนก็ยังต้องพึ่งพาบุคลากรที่ประจำอยู่ตามสถานที่ราชการอยู่เหมือนเดิมถึงจะไม่มากก็ถือว่ายังมีประชาชนเข้าไปติดต่อหรือเข้าไปพักอาศัยในช่วงระยะเวลาสั้นๆอยู่เนื่องนี้

บรรณานุกรม

กรมสุขภาพจิต. (ม.ป.ป.). **ข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพจิต**. สืบค้นจาก [เว็บไซต์กรมสุขภาพจิต]

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.). (ม.ป.ป.). **ข้อมูลเกี่ยวกับระเบียบข้าราชการพลเรือน**. สืบค้นจาก [เว็บไซต์สำนักงาน ก.พ.]

สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามยาเสพติด (ป.ป.ส.). (ม.ป.ป.). **ข้อมูลเกี่ยวกับยาเสพติด**. สืบค้นจาก [เว็บไซต์สำนักงาน ป.ป.ส.]

พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามยาเสพติด พ.ศ. 2519. (2519, 13 สิงหาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 93(110 ก), 1-33.

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. 2522. (2522, 18 กรกฎาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 96(120 ก), 1-32.

พระราชบัญญัติให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ. 2564. (2564, 8 พฤศจิกายน). **ราชกิจจานุเบกษา**, 138(68 ก), 1-61.

พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. 2551. (2551, 26 ธันวาคม). **ราชกิจจานุเบกษา**, 125(282 ก), 1-59.

ประมวลกฎหมายยาเสพติด. (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก [เว็บไซต์สำนักงาน ป.ป.ส.]

อดิสร ดีปานธรรม. (2019). การพัฒนารูปแบบการจัดการด้านความปลอดภัยแบบมีส่วนร่วมในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]
บัณฑิต, มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด].

การพัฒนากลยุทธ์การบริหารจัดการภัยคุกคามรูปแบบใหม่ของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในพื้นที่เขต.
(ม.ป.ป.). สืบค้นจาก DSpace at Srinakharinwirot University:
[http://irithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2060/1/g611150085.p
df](http://irithesis.swu.ac.th/dspace/bitstream/123456789/2060/1/g611150085.pdf)

(ชื่อเรื่อง). (ม.ป.ป.). สืบค้นจาก มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม:
[https://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2566/M131601/Sombutphem%20Phunchit
a.pdf](https://fulltext.rmu.ac.th/fulltext/2566/M131601/Sombutphem%20Phunchit%20a.pdf)

(ม.ป.ป.). สืบค้นจาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่:
https://archive.lib.cmu.ac.th/full/T/2556/dima40256pk_bib.pdf

International Telecommunication Union (ITU). (n.d.). **Cybersecurity guidelines**. Retrieved
from [ITU website]

National Institute of Standards and Technology (NIST). (n.d.). **NIST cybersecurity
framework**. Retrieved from [NIST website]

National Institute on Drug Abuse (NIDA). (n.d.). **Publications**. Retrieved from [NIDA website]

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC). (n.d.). **Publications**. Retrieved from
[UNODC website]

World Bank. (n.d.). **World Bank governance indicators**. Retrieved from [World Bank
website]

World Health Organization (WHO). (n.d.). **Publications on substance abuse**. Retrieved
from [WHO website]

อริยสัจสี่กับการแก้ปัญหาการหลอกลวงแก๊งคอลเซ็นเตอร์

The Four Noble Truths and Solving the Problem of Call Center Scams

พระมหาภาณุวิชญ์ ภาณุวิชชโณ

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ราชรถ ปิณฺณบาญญ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Corresponding author, e-mail : Phanuvich.num@mbu.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ผ่านหลักอริยสัจสี่นำเอาปรัชญาพุทธศาสดร์มาใช้ในการวิเคราะห์และหาทางออกที่ยั่งยืน โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามหลักอริยสัจสี่ดังนี้ ทุกข์ การหลอกลวงจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ทำให้เหยื่อประสบความทุกข์ทั้งในด้านเศรษฐกิจและจิตใจ โดยเฉพาะการสูญเสียทรัพย์สิน ความเครียดและความวิตกกังวลจากการหลอกลวงที่กระทบต่อความมั่นใจในตนเองและในสังคม สมุทัย ปัญหานี้เกิดจากหลายปัจจัย เช่น อวิชชา ความไม่รู้เท่าทันในเทคนิคการหลอกลวง ตัณหา ความโลภที่ทำให้เหยื่อหวังผลประโยชน์เกินจริง วิจิกิจฉา ความกลัวที่เกิดจากการข่มขู่หรือการสร้างความวิตกกังวล นิโรธ การสิ้นสุดของความทุกข์เกิดจากการตระหนักรู้และการศึกษา เช่น การให้ความรู้ในการป้องกันตัวจากการหลอกลวง และการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางจิตใจเพื่อให้เหยื่อสามารถตัดสินใจได้มั่นใจและไม่ตกใจ มรรค การแก้ไขปัญหานี้ต้องพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการหลอกลวง และฝึกฝนการตัดสินใจที่รอบคอบ เช่น การสังเกตและไม่ให้ข้อมูลส่วนตัวผ่านช่องทางที่น่าเชื่อถือ การใช้หลักอริยสัจสี่ช่วยให้เข้าใจถึงสาเหตุของปัญหาและสร้างแนวทางการป้องกันที่ยั่งยืน โดย การให้ความรู้และพัฒนาทักษะในการตรวจสอบข้อมูลและป้องกันตัวเองจากการหลอกลวง

คำสำคัญ : อริยสัจสี่, แก๊งคอลเซ็นเตอร์

ABSTRACT

The study of the problem of scams by call center gangs through the Four Noble Truths applies Buddhist philosophy to analyze and find sustainable solutions. The analysis is divided according to the Four Noble Truths as follows Dukkha (Suffering) The scams by call center gangs cause suffering for the victims, both economically and mentally, particularly through the loss of assets, stress, and anxiety. These scams undermine victims' self-confidence and social trust. Samudaya (The Cause of Suffering) The problem arises from several factors, including Avijja (Ignorance): The lack of awareness about the techniques of fraud. Tanha (Desire) Greed, which causes victims to expect unrealistic rewards or benefits. Vijikiccha (Doubt) Fear, created by threats or the instilling of anxiety, leading to hasty decisions. Nirodha (The Cessation of Suffering) The cessation of suffering comes from awareness and education. For example, educating the public on how to protect themselves from scams and building mental resilience so that victims can confidently make decisions without panic. Magga (The Path to the Cessation of Suffering) The solution to the problem requires developing a correct understanding of fraud and practicing careful decision-making, such as observing signs of scams and refraining from sharing personal information through unreliable channels. Thus, applying the Four Noble Truths helps understand the root causes of the problem and creates sustainable prevention methods through education and the development of skills for verifying information and protecting oneself from scams.

Keywords : Four Noble Truths, Call Center Scams

บทนำ

ในยุคดิจิทัลที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว ปัญหาการหลอกลวงทางโทรศัพท์โดยแก๊งคอลเซ็นเตอร์กลายเป็นภัยคุกคามที่สร้างความเสียหายทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจให้กับประชาชน แก๊งคอลเซ็นเตอร์ใช้เทคนิคทางจิตวิทยาและเทคโนโลยีเพื่อหลอกลวงเหยื่อ โดยเฉพาะผู้สูงอายุและบุคคลที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยี การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ผ่านหลักอริยสัจสี่ ซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา เพื่อทำความเข้าใจสาเหตุและหาแนวทางแก้ไขที่ยั่งยืน หลักอริยสัจสี่ประกอบด้วยทุกข์, สมุทัย, นิโรธ, และมรรค การนำหลักอริยสัจสี่มาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ช่วยให้เข้าใจสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขที่ยั่งยืน โดยเฉพาะการสร้างความรู้เท่าทันและการพัฒนาทักษะในการป้องกันตนเองจากการหลอกลวง

ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและมีผลกระทบอย่างกว้างขวาง เหยื่อของการหลอกลวงมักประสบกับความสูญเสียทางเศรษฐกิจ เช่น การสูญเสียเงินจากการโอนให้มิจฉาชีพ และความเสียหายทางจิตใจ เช่น ความเครียด วิตกกังวล และสูญเสียความมั่นใจในตนเองและสังคม (ธีรพงษ์ บุญรักษา, 2565)) นอกจากนี้ ปัญหานี้ยังส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบราชการและสถาบันการเงิน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางสังคมและเศรษฐกิจ

การวิเคราะห์ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ผ่านหลักอริยสัจสี่เริ่มต้นด้วยการทำความเข้าใจทุกข์ ที่เหยื่อประสบจากการถูกหลอกลวง ความทุกข์นี้ไม่เพียงแต่เป็นความเสียหายทางเศรษฐกิจ แต่ยังรวมถึงความเครียดและความวิตกกังวลที่เกิดขึ้นจากการถูกหลอกลวง ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตและความสัมพันธ์ทางสังคมของเหยื่อ (ชาญชัย สุขสกุล, 2565)) จากนั้น การวิเคราะห์จะมุ่งไปที่สมุทัย ซึ่งประกอบด้วยปัจจัยต่าง ๆ เช่น ความไม่รู้เท่าทัน, ความโลภ, และความกลัว ความไม่รู้เท่าทันทำให้เหยื่อไม่สามารถระบุหรือแยกแยะการหลอกลวงได้ ในขณะที่ความโลภและความกลัวทำให้เหยื่อตัดสินใจโดยไม่ไตร่ตรอง (จำนงค์ อติวัฒนสิทธิ์, 2564) การสิ้นสุดของความทุกข์ สามารถเกิดขึ้นได้จากการตระหนักรู้และการศึกษา เช่น การสร้างความตระหนักให้กับประชาชนเกี่ยวกับวิธีการป้องกันตัวจากการหลอกลวง และการพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจ (เทคโนโลยี, 2565) การศึกษาและการสร้างความตระหนักรู้เป็นเครื่องมือสำคัญในการช่วยให้ประชาชนสามารถป้องกันตนเองจากการหลอกลวง และลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อของแก๊งคอลเซ็นเตอร์

สุดท้าย แนวทางแก้ไข ประกอบด้วยการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการหลอกลวง และการฝึกฝนการตัดสินใจที่รอบคอบ เช่น การสังเกตและไม่ให้ข้อมูลส่วนตัวผ่านช่องทางที่ไม่น่าเชื่อถือ (กรมสอบสวนคดีพิเศษ, 2566) การใช้หลักมรรคในการแก้ไขปัญหานี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ประชาชนสามารถป้องกันตนเองจากการหลอกลวง แต่ยังช่วยสร้างวัฒนธรรมการตระหนักรู้และการป้องกันในสังคม การศึกษาครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ผ่านหลักอริยสัจสี่ และเสนอแนวทางป้องกันและแก้ไขปัญหายั่งยืน โดยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาใช้ในการวิเคราะห์ปัญหานี้ ช่วยให้เข้าใจสาเหตุของปัญหาและหาแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมและเป็นระบบ การศึกษานี้มีประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายและมาตรการป้องกันการหลอกลวงในสังคมไทย และช่วยสร้างความตระหนักรู้ให้กับประชาชนในการป้องกันตนเองจากการหลอกลวง

ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์

ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นหนึ่งในปัญหาสังคมที่เกิดขึ้นอย่างแพร่หลายในยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมากทั้งในด้านเศรษฐกิจและจิตใจ การหลอกลวงเหล่านี้มีรูปแบบที่หลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นเรื่อยๆ ทำให้ผู้คนทั่วไปยากที่จะระวังตัวและป้องกันตนเองได้อย่างเต็มที่ บทความนี้จะอธิบายถึงปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์อย่างละเอียด รวมถึงรูปแบบการหลอกลวงที่พบได้บ่อย วิธีการทำงานของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ และแนวทางป้องกันตนเองจากปัญหาดังกล่าว (Chen, L., & Wang, Y, 2023)

1. รูปแบบการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์

แก๊งคอลเซ็นเตอร์ใช้วิธีการหลอกลวงที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามยุคสมัย โดยมีรูปแบบหลักๆ ดังนี้ (Franklin, K., & Thompson, M, 2023)

การหลอกลวงผ่านการโทรศัพท์ (Voice Phishing) การหลอกลวงผ่านการโทรศัพท์เป็นรูปแบบหนึ่งของอาชญากรรมทางไซเบอร์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้ไม่หวังดีใช้ช่องทางนี้เพื่อหลอกลวงเหยื่อให้สูญเสียเงินหรือข้อมูลส่วนตัว โดยอาศัยเทคนิคทางจิตวิทยาและการสื่อสารที่สร้างความเชื่อมั่นให้เหยื่อตกเป็นเป้าหมาย บทความนี้จะรื้อเรียงถึงวิธีการทำงานของอาชญากร ผลกระทบที่เกิดขึ้น และวิธีป้องกันตนเองจากภัยคุกคามเหล่านี้

การหลอกลวงผ่านการโทรศัพท์คืออะไร? การหลอกลวงผ่านการโทรศัพท์ (Phone Scam) คือการที่ผู้ไม่หวังดีใช้โทรศัพท์เป็นเครื่องมือในการติดต่อกับเหยื่อ เพื่อหลอกลวงให้เหยื่อส่งเงินหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว เช่น หมายเลขบัตรเครดิต รหัสผ่าน หรือข้อมูลประจำตัว อาชญากรมักใช้เทคนิคต่างๆ เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและกดดันให้เหยื่อตัดสินใจโดยไม่ทันคิด (Chang, S, 2024) รูปแบบการหลอกลวงผ่านการโทรศัพท์ การแอบอ้างเป็นหน่วยงานราชการหรือบริษัท: อาชญากรมักแอบอ้างเป็นเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานราชการ เช่น ตำรวจ กรมสรรพากร หรือบริษัทเอกชน เช่น ธนาคาร หรือบริษัทเทคโนโลยี เพื่อหลอกลวงให้เหยื่อเชื่อว่ามีปัญหาเร่งด่วนที่ต้องแก้ไขทันที การแจ้งรางวัลหรือของขวัญ: บางครั้งอาชญากรจะโทรศัพท์มาแจ้งว่าเหยื่อได้รับรางวัลหรือของขวัญมูลค่าสูง แต่ต้องจ่ายค่าธรรมเนียมหรือภาษีก่อนจึงจะได้รับของการแจ้งปัญหาด้านเทคนิค: อาชญากรอาจแอบอ้างเป็นเจ้าหน้าที่ จากบริษัทเทคโนโลยี เพื่อหลอกลวงให้เหยื่อเชื่อว่าคอมพิวเตอร์หรืออุปกรณ์ของตนมีปัญหาและต้องจ่ายค่าบริการเพื่อแก้ไข การแจ้งเหตุฉุกเฉิน (Nakamura, H, 2024) บางครั้งอาชญากรจะแอบอ้างเป็นญาติหรือเพื่อนของเหยื่อที่กำลังประสบเหตุฉุกเฉินและต้องการเงินช่วยเหลือทันที การสร้างความน่าเชื่อถือ: อาชญากรมักใช้ข้อมูลส่วนตัวของเหยื่อ เช่น ชื่อ ที่อยู่ หรือหมายเลขบัตรเครดิต เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและทำให้เหยื่อเชื่อว่าผู้โทรศัพท์เป็นบุคคลหรือหน่วยงานที่แท้จริง การสร้างสถานการณ์เร่งด่วน: อาชญากรมักสร้างสถานการณ์เร่งด่วนเพื่อกดดันให้เหยื่อตัดสินใจโดยไม่ทันคิด เช่น การแจ้งว่าบัญชีธนาคารจะถูกปิดหรือมีคดีความรออยู่ การใช้เทคโนโลยี: บางครั้งอาชญากรใช้เทคโนโลยีเพื่อปลอมแปลงหมายเลขโทรศัพท์ (Caller ID Spoofing) ทำให้เหยื่อเห็นหมายเลขโทรศัพท์ที่ดูน่าเชื่อถือ เช่น หมายเลขของธนาคารหรือหน่วยงานราชการ (Wong, C. K, 2024)

การขู่หรือกดดัน: อาชญากรอาจใช้คำพูดข่มขู่หรือกดดันให้เหยื่อรู้สึกกลัวและตัดสินใจส่งเงินหรือข้อมูลโดยไม่ทันคิด ความเสียหายทางการเงิน (Davidson, R. M, 2024) เหยื่ออาจสูญเสียเงินจำนวนมากจากการถูกหลอกลวงทางโทรศัพท์ การสูญเสียข้อมูลส่วนตัว: การถูกขโมยข้อมูลส่วนตัวอาจนำไปสู่การถูกแอบอ้างชื่อหรือการโจรกรรมข้อมูลความเสียหายทางจิตใจ: การถูกหลอกลวงอาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเหยื่อ ทำให้เกิดความเครียดหรือความวิตกกังวล

การสูญเสียความเชื่อมั่น: การถูกหลอกลวงอาจทำให้เหยื่อสูญเสียความเชื่อมั่นในหน่วยงานหรือบริษัทที่ถูกแอบอ้าง ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว: หลีกเลี่ยงการส่งข้อมูลส่วนตัว เช่น รหัสผ่านหรือหมายเลขบัตรเครดิต ผ่านทางโทรศัพท์ ตรวจสอบหมายเลขโทรศัพท์: หากได้รับโทรศัพท์จากหมายเลขที่ไม่รู้จัก ควรตรวจสอบหมายเลขนั้นก่อนตัดสินใจตอบกลับหรือให้ข้อมูล ไม่ตัดสินใจทันที: หากได้รับโทรศัพท์ที่สร้างสถานการณ์เร่งด่วน ควรหยุดคิดและตรวจสอบข้อมูลก่อนตัดสินใจ ติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง: หากสงสัยว่าโทรศัพท์ที่ได้รับเป็นการหลอกลวง ควรติดต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อตรวจสอบข้อมูล รายงานการหลอกลวง: หากตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวง ควรรายงานให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบ เพื่อดำเนินการตามกฎหมาย (Bhikkhu Bodhi, 2023)

การหลอกลวงผ่านการโทรศัพท์เป็นภัยคุกคามที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ผู้ใช้งานควรตระหนักถึงเทคนิคและวิธีการที่ผู้ไม่หวังดีใช้ เพื่อป้องกันตนเองจากความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น การใช้โทรศัพท์อย่างมีสติ และระมัดระวังจะช่วยลดโอกาสในการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Thompson, E, 2023)

การหลอกลวงผ่านข้อความ (SMS Phishing) การส่งลิงก์ปลอม: แก๊งคอลเซ็นเตอร์จะส่งข้อความ SMS ที่มีลิงก์ปลอมไปยังผู้เสียหาย โดยแอบอ้างว่าเป็นลิงก์จากธนาคารหรือบริการออนไลน์ต่างๆ เพื่อหลอกให้ผู้เสียหายคลิกลิงก์และกรอกข้อมูลส่วนตัว การแจ้งรางวัลหรือของรางวัล: บางครั้งแก็งคอลเซ็นเตอร์จะส่งข้อความแจ้งว่าผู้เสียหายได้รับรางวัลหรือของรางวัล แต่ต้องชำระค่าธรรมเนียมหรือค่าส่งก่อน เพื่อหลอกให้ผู้เสียหายโอนเงิน

การหลอกลวงผ่านโซเชียลมีเดีย การสร้างบัญชีปลอม: การหลอกลวงผ่านโซเชียลมีเดียและการสร้างบัญชีปลอมเป็นปัญหาที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ในยุคดิจิทัล ซึ่งผู้ไม่หวังดีใช้ช่องทางนี้เพื่อแสวงหาประโยชน์จากผู้ใช้งานที่ไม่ระมัดระวัง โดยเฉพาะการสร้างบัญชีปลอมที่ถูกออกแบบมาเพื่อหลอกลวงหรือทำร้ายผู้อื่น ทั้งในด้านการเงิน ชื่อเสียง หรือแม้แต่ความเป็นส่วนตัว บทความนี้จะรื้อเรียงถึงวิธีการทำงานของบัญชีปลอม ผลกระทบที่เกิดขึ้น และวิธีป้องกันตนเองจากภัยคุกคามเหล่านี้ (Johnson, P., & Smith, R, 2024) การสร้างบัญชีปลอม บัญชีปลอมบนโซเชียลมีเดียคือบัญชีที่ถูกสร้างขึ้นโดยใช้ข้อมูลเท็จหรือข้อมูลของบุคคลอื่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหลอกลวงหรือก่อให้เกิดความเสียหาย ผู้ไม่หวังดีมักใช้เทคนิคต่างๆ ในการสร้างบัญชีปลอม เช่น การขโมยภาพโปรไฟล์จากบัญชีจริง การใช้ชื่อปลอม หรือแม้แต่การสร้างประวัติเท็จเพื่อให้บัญชีดูน่าเชื่อถือ บางครั้งบัญชีปลอมเหล่านี้ถูกสร้างขึ้นเพื่อแอบอ้างเป็นบุคคลมีชื่อเสียง องค์กร หรือแม้แต่เพื่อนหรือคนรู้จักของผู้ใช้งาน การหลอกลวงทางการเงิน: บัญชีปลอมมักถูกใช้เพื่อหลอกลวงผู้ใช้งานให้ส่งเงินหรือข้อมูลทางการเงิน เช่น การแอบอ้างเป็นธนาคารหรือบริษัทที่ให้บริการทางการเงิน เพื่อขอข้อมูลบัญชีหรือรหัสผ่าน การโจมตีทางจิตวิทยา: บางบัญชีปลอมถูกสร้างขึ้นเพื่อกลั่นแกล้งหรือสร้างความเสียหายทางจิตใจให้กับเหยื่อ เช่น การสร้างบัญชีปลอมเพื่อส่งข้อความข่มขู่หรือเผยแพร่ข้อมูลเท็จ การโฆษณาชวนเชื่อ: บัญชีปลอมอาจถูกใช้เพื่อเผยแพร่ข้อมูลเท็จหรือโฆษณาชวนเชื่อทางการเมืองหรือสังคม เพื่อสร้างความแตกแยกหรือบิดเบือนความจริง การขโมยข้อมูลส่วนตัว: บาง

บัญชีปลอมถูกสร้างขึ้นเพื่อหลอกลวงให้เหยื่อเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว เช่น รหัสผ่าน หมายเลขบัตรเครดิต หรือข้อมูลประจำตัว การแอบอ้างเป็นบุคคลหรือองค์กร: ผู้ไม่หวังดีมักสร้างบัญชีปลอมโดยแอบอ้างเป็นบุคคลมีชื่อเสียง องค์กร หรือแม้แต่เพื่อนหรือคนรู้จักของเหยื่อ เพื่อให้เหยื่อเชื่อใจและตกเป็นเป้าหมาย การใช้ภาพและข้อมูลปลอม: บัญชีปลอมมักใช้ภาพโปรไฟล์และข้อมูลที่ดูน่าเชื่อถือ เช่น การโฆษณาภาพจากบัญชีจริงหรือการสร้างประวัติเท็จ การสร้างสถานการณ์เร่งด่วน: ผู้หลอกลวงมักสร้างสถานการณ์เร่งด่วนเพื่อให้เหยื่อตัดสินใจโดยไม่ทันคิด เช่น การแจ้งว่าบัญชีธนาคารมีปัญหาและต้องแก้ไขทันที การส่งลิงก์หรือไฟล์อันตราย: บัญชีปลอมอาจส่งลิงก์หรือไฟล์ที่ติดมัลแวร์หรือไวรัส เพื่อขโมยข้อมูลหรือทำลายระบบของเหยื่อ (Singh, R., & Kumar, V, 2023)ความเสียหายทางการเงิน: ผู้ใช้งานที่ตกเป็นเหยื่ออาจสูญเสียเงินจำนวนมากจากการถูกหลอกลวงทางออนไลน์ การสูญเสียข้อมูลส่วนตัว: การถูกขโมยข้อมูลส่วนตัวอาจนำไปสู่การถูกแฮ็กบัญชีหรือการโจรกรรมข้อมูล ความเสียหายทางจิตใจ: การถูกกลั่นแกล้งหรือหลอกลวงทางออนไลน์อาจส่งผลกระทบต่อสุขภาพจิตของเหยื่อ การสูญเสียความเชื่อมั่น: การถูกหลอกลวงอาจทำให้ผู้ใช้งานสูญเสียความเชื่อมั่นในโซเชียลมีเดียและเทคโนโลยี ตรวจสอบบัญชีอย่างละเอียด: ก่อนเชื่อใจหรือโต้ตอบกับบัญชีใดๆ ควรตรวจสอบประวัติและข้อมูลของบัญชีนั้นอย่างละเอียด ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว: หลีกเลี่ยงการส่งข้อมูลส่วนตัว เช่น รหัสผ่านหรือหมายเลขบัตรเครดิตผ่านโซเชียลมีเดีย ใช้การยืนยันตัวตนสองชั้น: เปิดใช้งานการยืนยันตัวตนสองชั้น (Two-Factor Authentication) เพื่อเพิ่มความปลอดภัยให้กับบัญชี ระวังลิงก์และไฟล์ที่ไม่รู้จัก: ไม่คลิกลิงก์หรือดาวน์โหลดไฟล์จากบัญชีที่ไม่รู้จักหรือน่าสงสัย รายงานบัญชีปลอม: หากพบบัญชีปลอม ควรรายงานให้แพลตฟอร์มโซเชียลมีเดียทราบเพื่อดำเนินการปิดบัญชี การหลอกลวงผ่านโซเชียลมีเดียและการสร้างบัญชีปลอมเป็นภัยคุกคามที่ต้องระมัดระวังอย่างยิ่ง ผู้ใช้งานควรตระหนักถึงเทคนิคและวิธีการที่ผู้ไม่หวังดีใช้ เพื่อป้องกันตนเองจากความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น การใช้โซเชียลมีเดียอย่างมีสติและระมัดระวังจะช่วยลดโอกาสในการตกเป็นเหยื่อของอาชญากรรมทางไซเบอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Johnson, P., & Smith, R, 2024)

การหลอกลวงผ่านอีเมล (Email Phishing) การส่งอีเมลปลอม: แก๊งคอลเซ็นเตอร์จะส่งอีเมลปลอมที่ดูเหมือนมาจากองค์กรที่น่าเชื่อถือ เช่น ธนาคาร หรือบริษัทเทคโนโลยี เพื่อหลอกลวงให้ผู้ใช้เสียหาย คลิกลิงก์และกรอกข้อมูลส่วนตัว การแอบอ้างเป็นผู้ให้บริการ: บางครั้งแก๊งคอลเซ็นเตอร์จะแอบอ้างเป็นผู้ให้บริการ เช่น บริการจัดส่งพัสดุ หรือบริการออนไลน์ เพื่อหลอกลวงให้ผู้ใช้เสียหายชำระค่าบริการหรือเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว (Anderson, J. R.,2024)

2. วิธีการทำงานของแก๊งคอลเซ็นเตอร์

แก๊งคอลเซ็นเตอร์มีการทำงานที่เป็นระบบและมีขั้นตอนที่ชัดเจน เพื่อเพิ่มโอกาสในการหลอกลวงให้สำเร็จ โดยมีขั้นตอนหลักๆ ดังนี้ (Kumar, A., & Patel, R, 2023)

การรวบรวมข้อมูล การซื้อข้อมูลจากตลาดมืด: แก๊งคอลเซ็นเตอร์มักซื้อข้อมูลส่วนตัวของผู้คนจากตลาดมืด เช่น หมายเลขโทรศัพท์ ที่อยู่อีเมล หรือข้อมูลบัญชีธนาคาร เพื่อใช้ในการโจมตี การสแกน

ข้อมูลจากโซเชียลมีเดีย: แก๊งคอลเซ็นเตอร์จะสแกนข้อมูลจากโซเชียลมีเดียเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับผู้เสียหาย เช่น ชื่อ ที่อยู่ หมายเลขโทรศัพท์ และความสนใจ

การสร้างสถานการณ์หลอกลวง การสร้างเรื่องราวที่น่าเชื่อถือ: แก๊งคอลเซ็นเตอร์จะสร้างเรื่องราวที่น่าเชื่อถือเพื่อหลอกให้ผู้เสียหายตกอยู่ในสถานการณ์ที่ตึงเครียดหรือตื่นตระหนก เช่น การแจ้งว่ามีคดีความรออยู่ หรือบัญชีธนาคารถูกแฮ็ก การใช้เทคนิคทางจิตวิทยา: แก๊งคอลเซ็นเตอร์มักใช้เทคนิคทางจิตวิทยา เช่น การสร้างความกดดัน หรือการให้คำมั่นสัญญาที่ดีเกินจริง เพื่อให้ผู้เสียหายตัดสินใจโดยไม่ไตร่ตรอง

การโจมตี การโทรศัพท์หรือส่งข้อความ: แก๊งคอลเซ็นเตอร์จะโทรศัพท์หรือส่งข้อความไปยังผู้เสียหายเพื่อเริ่มต้นการหลอกลวง การติดตามผล: หากผู้เสียหายเริ่มสนใจหรือตกอยู่ในกับดัก แก๊งคอลเซ็นเตอร์จะติดตามผลอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การหลอกลวงสำเร็จ

3. ผลกระทบจากการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์

ผลกระทบจากการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และเศรษฐกิจ การหลอกลวงเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความเสียหายทางการเงิน แต่ยังส่งผลต่อสุขภาพจิต ความเชื่อมั่นในระบบ และความปลอดภัยในชีวิตประจำวัน บทความนี้จะรื้อเรียงถึงผลกระทบที่เกิดขึ้นจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในมิติต่างๆ พร้อมทั้งวิเคราะห์ถึงความรุนแรงและแนวทางแก้ไขปัญหานี้ (Mitchell, R, 2023)

ผลกระทบต่อบุคคล การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ส่งผลกระทบโดยตรงต่อเหยื่อที่ตกเป็นเป้าหมาย ซึ่งผลกระทบเหล่านี้สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายด้าน ความเสียหายทางการเงิน เหยื่อส่วนใหญ่ที่ถูกหลอกลวงมักสูญเสียเงินจำนวนมาก บางรายอาจถูกโกงเงินเพียงเล็กน้อย แต่บางรายอาจสูญเสียเงินสะสมทั้งชีวิตหรือเงินที่กักเก็บมาเพื่อลงทุน การหลอกลวงบางรูปแบบ เช่น การแอบอ้างเป็นเจ้าของหน้าที่ธนาคารหรือหน่วยงานราชการ มักทำให้เหยื่อเชื่อใจและยินยอมโอนเงินโดยไม่ลังเล นอกจากนี้ การถูกหลอกลวงอาจทำให้เหยื่อต้องเผชิญกับปัญหาหนี้สินหรือการถูกฟ้องร้องหากเงินที่ส่งให้แก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นเงินที่กู้ยืมมาจากสถาบันการเงิน การสูญเสียข้อมูลส่วนตัวแก๊งคอลเซ็นเตอร์มักใช้เทคนิคการโทรศัพท์เพื่อขโมยข้อมูลส่วนตัวของเหยื่อ เช่น หมายเลขบัตรเครดิต รหัสผ่าน บัญชีธนาคาร หรือแม้แต่ข้อมูลประจำตัว เช่น บัตรประชาชน ข้อมูลเหล่านี้สามารถถูกนำไปใช้ในการก่ออาชญากรรมอื่นๆ เช่น การโจรกรรมข้อมูล การแฮ็กบัญชีออนไลน์ หรือการปลอมแปลงเอกสาร ผลกระทบทางจิตใจ การถูกหลอกลวงสร้างความเครียดและความวิตกกังวลให้กับเหยื่ออย่างมาก บางรายอาจรู้สึกโกรธ เศร้า หรือหมดหวัง โดยเฉพาะเมื่อสูญเสียเงินจำนวนมากหรือข้อมูลสำคัญ นอกจากนี้ เหยื่ออาจรู้สึกอับอายหรือไม่กล้าเล่าให้คนรอบข้างฟัง ทำให้ปัญหาด้านจิตใจทวีความรุนแรงขึ้น บางรายอาจมีอาการซึมเศร้า วิตกกังวล หรือแม้แต่คิดทำร้ายตัวเอง การสูญเสียความเชื่อมั่น เหยื่อที่ถูกหลอกลวงอาจสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบการเงิน หน่วยงานราชการ หรือแม้แต่คนรอบข้าง บางรายอาจไม่กล้าใช้บริการธนาคารออนไลน์หรือติดต่อกับหน่วยงานราชการอีกต่อไป ซึ่งส่งผลต่อการใช้ชีวิตประจำวันและการเข้าถึงบริการที่จำเป็น

ผลกระทบต่อครอบครัว การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเพียงแค่เหยื่อเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อครอบครัวและคนรอบข้างด้วย ความขัดแย้งภายในครอบครัว เมื่อเหยื่อสูญเสียเงินจำนวนมาก อาจนำไปสู่ความขัดแย้งภายในครอบครัว โดยเฉพาะหากเงินที่ถูกหลอกเป็นเงินร่วมกันหรือเงินที่ใช้จ่ายในครอบครัว บางครอบครัวอาจเกิดปัญหาการเงินรุนแรงจนต้องขายทรัพย์สินหรือกู้หนี้ยืมสินเพื่อชดเชยความเสียหาย ผลกระทบต่อเด็กและเยาวชน หากเหยื่อเป็นผู้สูงอายุหรือผู้ปกครองที่ดูแลครอบครัว การถูกหลอกลวงอาจส่งผลกระทบต่อความเป็นอยู่ของเด็กและเยาวชนในครอบครัว เช่น การขาดแคลนเงินสำหรับการศึกษา หรือการลดลงของมาตรฐานการครองชีพความเครียดและความวิตกกังวลสมาชิกในครอบครัวอาจรู้สึกเครียดและวิตกกังวลเมื่อเห็นเหยื่อที่ตนรักต้องเผชิญกับความเสียหายทางจิตใจและทางการเงิน บางครอบครัวอาจต้องพึ่งพาการบำบัดทางจิตเพื่อฟื้นฟูสภาพจิตใจของเหยื่อและสมาชิกคนอื่น ๆ

ผลกระทบต่อสังคม การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ไม่ได้ส่งผลกระทบต่อเพียงแค่บุคคลหรือครอบครัว แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมในหลายด้าน การสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบ เมื่อมีข่าวการหลอกลวงเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ผู้คนในสังคมอาจสูญเสียความเชื่อมั่นในหน่วยงานราชการ ธนาคาร หรือแม้แต่เทคโนโลยีการสื่อสาร เช่น การใช้โทรศัพท์หรืออินเทอร์เน็ต ซึ่งอาจนำไปสู่การหลีกเลี่ยงการใช้บริการที่จำเป็นหรือการไม่ร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรม การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นส่วนหนึ่งของอาชญากรรมทางไซเบอร์ที่กำลังขยายตัว การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมเหล่านี้สร้างความไม่ปลอดภัยในสังคมและเพิ่มภาระให้กับหน่วยงานบังคับใช้กฎหมาย ผลกระทบต่อเศรษฐกิจ การหลอกลวงทางโทรศัพท์ส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจทั้งในระดับจุลภาคและมหภาค ในระดับจุลภาค เหยื่อที่สูญเสียเงินจำนวนมากอาจไม่สามารถใช้จ่ายหรือลงทุนได้ตามปกติ ในระดับมหภาค การเพิ่มขึ้นของอาชญากรรมทางไซเบอร์อาจส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของนักลงทุนและภาคธุรกิจ

ผลกระทบต่อประเทศ การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ยังส่งผลกระทบต่อในระดับประเทศ โดยเฉพาะในด้านเศรษฐกิจและความมั่นคง การสูญเสียรายได้ของประเทศ เมื่อประชาชนถูกหลอกลวงและสูญเสียเงินจำนวนมาก รัฐบาลอาจสูญเสียรายได้จากการเก็บภาษีหรือการลงทุนในภาคธุรกิจ นอกจากนี้ รัฐบาลยังต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อแก้ไขปัญหาอาชญากรรมทางไซเบอร์และฟื้นฟูความเชื่อมั่นของประชาชน การทำลายภาพลักษณ์ของประเทศ หากการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เกิดขึ้นบ่อยครั้งและแพร่หลาย อาจส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของประเทศในสายตาชาวโลก โดยเฉพาะในด้านความปลอดภัยทางไซเบอร์และการคุ้มครองผู้บริโภค การเพิ่มภาระให้กับหน่วยงานรัฐ การแก้ไขปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ต้องใช้งบประมาณและทรัพยากรจำนวนมาก ทั้งในด้านการบังคับใช้กฎหมาย การป้องกันอาชญากรรม และการให้ความรู้แก่ประชาชน

แนวทางแก้ไขและป้องกัน เพื่อลดผลกระทบจากการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ จำเป็นต้องมีมาตรการทั้งในระดับบุคคลและระดับสังคม การให้ความรู้แก่ประชาชน รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดกิจกรรมให้ความรู้แก่ประชาชนเกี่ยวกับวิธีการป้องกันตนเองจากการถูก

หลอกลวง เช่น การไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว การตรวจสอบหมายเลขโทรศัพท์ และการไม่ตัดสินใจทันทีเมื่อได้รับโทรศัพท์ที่น่าสงสัย การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด รัฐบาลควรเพิ่มบทลงโทษสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องกับการหลอกลวงทางโทรศัพท์ และเพิ่มประสิทธิภาพในการติดตามและจับกุมแก๊งคอลเซ็นเตอร์ การพัฒนาเทคโนโลยี สถาบันการเงินและบริษัทเทคโนโลยีควรพัฒนาเครื่องมือเพื่อป้องกันการหลอกลวง เช่น การตรวจสอบหมายเลขโทรศัพท์ปลอมหรือการแจ้งเตือนเมื่อมีกิจกรรมน่าสงสัย การสนับสนุนเหยื่อ รัฐบาลและองค์กรไม่แสวงหาผลกำไรควรให้การสนับสนุนเหยื่อที่ถูกหลอกลวง ทั้งในด้านการฟื้นฟูจิตใจ และการชดเชยความเสียหายทางการเงิน (วิทยา นาควัชร, 2565)

การหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบอย่างกว้างขวางทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว สังคม และประเทศ การแก้ไขปัญหาต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน ทั้งการให้ความรู้แก่ประชาชน การบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัด และการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อป้องกันอาชญากรรมทางไซเบอร์ การตระหนักถึงผลกระทบและแนวทางป้องกันจะช่วยลดความเสี่ยงและสร้างสังคมที่ปลอดภัยสำหรับทุกคน

4. แนวทางป้องกันปัญหาจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์

เพื่อป้องกันตนเองจากการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ ผู้คนควรปฏิบัติตามแนวทางดังต่อไปนี้ระมัดระวังในการให้ข้อมูลส่วนตัว ไม่เปิดเผยข้อมูลส่วนตัว: ไม่ควรเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว เช่น หมายเลขบัญชีธนาคาร รหัส OTP หรือรหัสผ่าน ให้กับบุคคลที่ไม่รู้จัก ตรวจสอบแหล่งที่มา: ควรตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อความหรืออีเมลก่อนคลิกลิงก์หรือกรอกข้อมูลส่วนตัว ติดตั้งซอฟต์แวร์ป้องกัน: ติดตั้งโปรแกรมป้องกันมัลแวร์: ควรติดตั้งโปรแกรมป้องกันมัลแวร์บนอุปกรณ์เพื่อป้องกันการโจมตีทางไซเบอร์ อัปเดตซอฟต์แวร์เป็นประจำ: ควรอัปเดตซอฟต์แวร์และระบบปฏิบัติการเป็นประจำเพื่อป้องกันช่องโหว่ที่อาจถูกใช้ในการโจมตี เรียนรู้เทคนิคการหลอกลวง ศึกษาข่าวสารเกี่ยวกับการหลอกลวง: ควรติดตามข่าวสารเกี่ยวกับการหลอกลวงรูปแบบใหม่ๆ เพื่อเพิ่มความระมัดระวัง ฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์: ควรฝึกฝนทักษะการวิเคราะห์และคิดอย่างมีวิจารณญาณ เพื่อไม่ให้ตกเป็นเหยื่อของการหลอกลวง แจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อพบการหลอกลวง แจ้งตำรวจ: หากพบว่าตนเองหรือคนใกล้ชิดถูกหลอกลวง ควรแจ้งตำรวจเพื่อดำเนินการตามกฎหมาย แจ้งธนาคาร: หากมีการโอนเงินไปยังบัญชีปลอม ควรแจ้งธนาคารเพื่อระงับการโอนเงินและติดตามคืนเงิน

ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นปัญหาที่ซับซ้อนและส่งผลกระทบต่อผู้คนจำนวนมาก การหลอกลวงเหล่านี้มีรูปแบบที่หลากหลายและปรับเปลี่ยนไปตามเทคโนโลยีที่พัฒนาขึ้น ดังนั้น การป้องกันตนเองจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกคนควรตระหนักและปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด โดยการระมัดระวังในการให้ข้อมูลส่วนตัว ติดตั้งซอฟต์แวร์ป้องกัน เรียนรู้เทคนิคการหลอกลวง และแจ้งเจ้าหน้าที่เมื่อพบการหลอกลวง จะช่วยลดความเสี่ยงในการตกเป็นเหยื่อของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Roberts, M., & Brown, S., 2024)

5. ปัจจัยที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อของแก๊งคอลเซ็นเตอร์

การหลอกลวงทางโทรศัพท์หรือที่เรียกกันทั่วไปว่า "แก๊งคอลเซ็นเตอร์" เป็นปัญหาที่แพร่หลายในหลายประเทศรวมถึงประเทศไทย เหยื่อที่ตกเป็นเป้าหมายมักเป็นบุคคลที่มีจุดอ่อนหรือข้อจำกัดบางอย่างที่ทำให้ตกเป็นเหยื่อได้ง่าย บทความนี้จะอธิบายปัจจัยสำคัญที่ทำให้เหยื่อตกเป็นเป้าหมายของกลุ่มมิจฉาชีพเหล่านี้โดยละเอียด (Taylor, S., & Wilson, J, 2024)

ปัจจัยด้านจิตวิทยา ความกลัวและความวิตกกังวล แก๊งคอลเซ็นเตอร์มักใช้วิธีการสร้างความกลัวเพื่อกระตุ้นให้เหยื่อตัดสินใจผิดพลาด เช่น ชมชู่ว่ามีคดีความที่ต้องดำเนินการด่วน กล่าวหาว่ามีบัญชีธนาคารเกี่ยวข้องกับคดีฟอกเงิน หลอกลวงว่ามีสินค้าที่ต้องชำระเงินทันที ความไว้วางใจในอำนาจ เหยื่อบางคนมีแนวโน้มที่จะเชื่อถือนักธุรกิจที่ดูเหมือนมีอำนาจ เช่น เจ้าหน้าที่ตำรวจ ธนาคาร หรือหน่วยงานรัฐ ซึ่งแก๊งคอลเซ็นเตอร์มักจะแอบอ้างเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือ การตัดสินใจภายใต้แรงกดดัน เมื่อเหยื่อถูกเร่งรัดให้ตัดสินใจโดยไม่มีเวลาพิจารณา พวกเขามักจะทำตามคำสั่งของมิจฉาชีพโดยไม่ทันไตร่ตรอง (Parker, J, 2023)

ปัจจัยด้านสังคม กลุ่มเปราะบางทางสังคม บุคคลที่มีโอกาสตกเป็นเหยื่อได้ง่ายมักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีนักเรียนหรือนักศึกษาที่ยังไม่มีประสบการณ์ชีวิตมากพอ บุคคลที่อยู่ตามลำพังและไม่มีที่ปรึกษา อิทธิพลของครอบครัวและวัฒนธรรม บางคนมีนิสัยเชื่อฟังหรือให้ความเคารพต่ออำนาจมากเกินไป ทำให้ตัดสินใจตามคำแนะนำของแก๊งคอลเซ็นเตอร์โดยไม่ตรวจสอบข้อเท็จจริง

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความเดือดร้อนทางการเงิน บุคคลที่กำลังมีปัญหาด้านการเงิน เช่น เป็นหนี้สิน หรือมีรายได้ไม่เพียงพอ อาจตกเป็นเป้าหมายของมิจฉาชีพที่เสนอแนวทางช่วยเหลือทางการเงินปลอม ความโลภและความต้องการผลตอบแทนสูง บางคนหลงเชื่อว่าตนเองจะได้รับรางวัลหรือผลตอบแทนจำนวนมากจากการทำตามคำสั่งของมิจฉาชีพ (Lee, S. H, 2024)

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ความไม่รู้เกี่ยวกับภัยไซเบอร์ เหยื่อที่ไม่คุ้นเคยกับเทคโนโลยีและการฉ้อโกงทางดิจิทัลมักตกเป็นเป้าหมายได้ง่าย เช่น ไม่รู้จักวิธีตรวจสอบหมายเลขโทรศัพท์ปลอม หรือการป้องกันข้อมูลส่วนตัว การใช้ข้อมูลส่วนตัวบนอินเทอร์เน็ต ปัจจุบันข้อมูลส่วนบุคคลของหลายคนถูกเปิดเผยในโซเชียลมีเดีย ทำให้แก๊งคอลเซ็นเตอร์สามารถนำข้อมูลนี้ไปใช้สร้างเรื่องราวที่น่าเชื่อถือได้ง่ายขึ้น

ปัจจัยด้านกฎหมายและมาตรการป้องกัน ขาดมาตรการป้องกันที่เข้มงวด หากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องยังไม่มีระบบป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ก็ทำให้ประชาชนตกเป็นเหยื่อได้ง่ายขึ้น การบังคับใช้กฎหมายที่ไม่เข้มงวด หากมิจฉาชีพสามารถหลบหนีการจับกุมได้ง่าย ก็จะเป็นการกระตุ้นให้มีการกระทำผิดเพิ่มขึ้น (Wilson, M, 2023)

ปัจจัยที่ทำให้เหยื่อตกเป็นเป้าหมายจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์มีหลากหลาย ตั้งแต่ปัจจัยทางจิตวิทยา สังคม เศรษฐกิจ เทคโนโลยี และกฎหมาย การป้องกันตนเองจากการหลอกลวงเหล่านี้ต้องอาศัยความรู้เท่าทันและการร่วมมือกันของทุกภาคส่วนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชาชน

การวิเคราะห์สภาพปัญหาผ่านหลักอริยสัจสี่

การวิเคราะห์ปัญหาผ่านหลักอริยสัจสี่เป็นวิธีการที่ลึกซึ้งและเป็นระบบ ซึ่งช่วยให้เราเข้าใจปัญหาได้อย่างรอบด้านและสามารถหาทางออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักอริยสัจสี่ประกอบด้วย ทุกข์ (ปัญหา) สมุทัย (สาเหตุของปัญหา) นิโรธ (การดับทุกข์หรือเป้าหมายในการแก้ปัญหา) และ มรรค (แนวทางปฏิบัติเพื่อแก้ปัญหา) บทความนี้จะอธิบายการวิเคราะห์ปัญหาผ่านหลักอริยสัจสี่อย่างละเอียด โดยใช้ตัวอย่างปัญหาต่างๆ เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ ป.อ. ปยุตฺโต, 2564).

ทุกข์ คือปัญหาหรือความไม่สบายใจที่เกิดขึ้นในชีวิต ซึ่งอาจเป็นปัญหาส่วนตัว ปัญหาสังคม หรือ ปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับโลก การระบุทุกข์เป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญในการวิเคราะห์ปัญหา เพราะหากเราไม่เข้าใจปัญหาอย่างชัดเจน ก็จะไม่สามารถหาทางแก้ไขได้อย่างถูกต้อง ตัวอย่างปัญหา ปัญหาส่วนตัว: ความเครียดจากการทำงาน ความสัมพันธ์ที่ไม่ดีในครอบครัวกับปัญหาสังคม: การแพร่ระบาดของยาเสพติด ความเหลื่อมล้ำทางสังคม ปัญหาระดับโลก: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความขัดแย้งระหว่างประเทศ การวิเคราะห์ทุกข์ ในการวิเคราะห์ทุกข์ เราต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่า: ปัญหาที่เกิดขึ้นคืออะไร? ปัญหานี้ส่งผลกระทบต่อใครบ้าง? ปัญหานี้รุนแรงแค่ไหน? ตัวอย่างเช่น หากเรากำลังเผชิญกับปัญหาความเครียดจากการทำงาน เราอาจพบว่าตัวเองรู้สึกเหนื่อยล้า ไม่มีแรงจูงใจ และอาจมีผลกระทบต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต(พระมหาบุญเลิศ อินทปญโญ, 2564)

สมุทัย คือการวิเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดปัญหา การเข้าใจสาเหตุของปัญหาช่วยให้เราสามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้อย่างตรงจุดและยั่งยืน ตัวอย่างสาเหตุของปัญหา ปัญหาส่วนตัว: ความเครียดจากการทำงานอาจเกิดจากสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่ดี การทำงานเกินกำลัง หรือความคาดหวังที่สูงเกินไป ปัญหาสังคม: การแพร่ระบาดของยาเสพติดอาจเกิดจากความยากจน(คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2564) การขาดการศึกษา และการเข้าถึงยาเสพติดได้ง่าย ปัญหาระดับโลก: การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศอาจเกิดจากการใช้พลังงานฟอสซิล การตัดไม้ทำลายป่า และการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การวิเคราะห์สมุทัยในการวิเคราะห์สมุทัย เราต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่า: อะไรคือสาเหตุหลักของปัญหานี้?สาเหตุเหล่านี้เชื่อมโยงกันอย่างไร? สาเหตุใดที่เราสามารถควบคุมหรือแก้ไขได้? ตัวอย่างเช่น หากเรากำลังวิเคราะห์ปัญหาความเครียดจากการทำงาน เราอาจพบว่าสาเหตุหลักคือการทำงานเกินกำลังและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวย (Wilson, M, 2023)

นิโรธ คือการกำหนดเป้าหมายหรือสภาพที่เราต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากแก้ไขปัญห การกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนช่วยให้เรามีทิศทางในการแก้ไขปัญหาและสามารถวัดผลสำเร็จได้ ตัวอย่างเป้าหมาย ปัญหาส่วนตัว: ลดความเครียดจากการทำงานและสร้างสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว ปัญหาสังคม: ลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดและสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับเยาวชน ปัญหาระดับโลก: ลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและสร้างระบบพลังงานที่ยั่งยืน การวิเคราะห์นิโรธ ในการวิเคราะห์นิโรธ เราต้องตั้งคำถามกับตัวเองว่า: เราต้องการให้เกิดขึ้นหลังจากแก้ไขปัญห? เป้าหมายของเราคืออะไร? เป้าหมายนี้เป็นไปได้หรือไม่? ตัวอย่างเช่น หากเรากำลังแก้ไขปัญหความเครียดจาก

การทำงาน เป้าหมายของเราอาจเป็นการลดชั่วโมงทำงานและสร้างเวลาสำหรับการพักผ่อน (พระราชวร มณี ประยูร ธมมจิตโต, 2563)

มรรค คือแนวทางหรือวิธีการที่เราจะใช้เพื่อแก้ไขปัญหและบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การวางแผน อย่างเป็นระบบและปฏิบัติตามแผนอย่างสม่ำเสมอเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ไขปัญห ตัวอย่างแนวทาง ปฏิบัติ ปัญหส่วนตัว: จัดสรรเวลาทำงานและเวลาพักผ่อน เรียนรู้ทักษะการจัดการความเครียด และ ปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงานปัญหสังคม: สร้างโปรแกรมการศึกษาและป้องกันยาเสพติดในชุมชน สนับสนุนนโยบายที่เข้มงวดกับการค้ายาเสพติด ปัญหาระดับโลก: ส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียน ปลูก ป่า และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก การวิเคราะห์มรรค ในการวิเคราะห์มรรค เราต้องตั้งคำถามกับ ตัวเองว่า: เราจะทำอะไรเพื่อแก้ไขปัญห? แนวทางปฏิบัติใดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ของเรา? เราจะ วัดผลสำเร็จได้อย่างไร? ตัวอย่างเช่น หากเรากำลังแก้ไขปัญหความเครียดจากการทำงาน แนวทาง ปฏิบัติของเราอาจรวมถึงการจัดสรรเวลาทำงานและเวลาพักผ่อน การเรียนรู้ทักษะการจัดการ ความเครียด และการปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงาน การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจสี่กับปัญหต่างๆ ตัวอย่างที่ 1: ปัญหความเครียดจากการทำงาน ทุกข์: ความเครียดจากการทำงานส่งผลต่อสุขภาพกาย และสุขภาพจิต สมุทัย: สาเหตุหลักคือการทำงานเกินกำลังและสภาพแวดล้อมการทำงานที่ไม่เอื้ออำนวย นิโรธ: เป้าหมายคือการลดความเครียดและสร้างสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัว มรรค: จัดสรรเวลา ทำงานและเวลาพักผ่อน เรียนรู้ทักษะการจัดการความเครียด และปรับปรุงสภาพแวดล้อมการทำงาน ตัวอย่างที่ 2: ปัญหการแพร่ระบาดของยาเสพติด ทุกข์: การแพร่ระบาดของยาเสพติดส่งผลต่อความ ปลอดภัยและสุขภาพของชุมชน สมุทัย: สาเหตุหลักคือความยากจน การขาดการศึกษา และการเข้าถึงยา เสพติดได้ง่าย นิโรธ: เป้าหมายคือการลดการแพร่ระบาดของยาเสพติดและสร้างสภาพแวดล้อมที่ ปลอดภัยสำหรับเยาวชน มรรค: สร้างโปรแกรมการศึกษาและป้องกันยาเสพติดในชุมชน สนับสนุน นโยบายที่เข้มงวดกับการค้ายาเสพติด ตัวอย่างที่ 3: ปัญหการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ทุกข์: การ เปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศส่งผลต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของมนุษย์ สมุทัย: สาเหตุหลักคือการใช้ พลังงานฟอสซิล การตัดไม้ทำลายป่า และการปล่อยก๊าซเรือนกระจก นิโรธ: เป้าหมายคือการลดการ ปล่อยก๊าซเรือนกระจกและสร้างระบบพลังงานที่ยั่งยืน มรรค: ส่งเสริมการใช้พลังงานหมุนเวียน ปลูกป่า และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก (Zhang, L., & Liu, Y, 2023)

การวิเคราะห์ปัญหผ่านหลักอริยสัจสี่เป็นวิธีการที่ช่วยให้เราเข้าใจปัญหได้อย่างลึกซึ้งและ สามารถหาทางออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการระบุปัญห (ทุกข์) วิเคราะห์สาเหตุ (สมุทัย) กำหนดเป้าหมาย (นิโรธ) และวางแผนปฏิบัติ (มรรค) การใช้หลักอริยสัจสี่ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขปัญหได้ อย่างตรงจุด แต่ยังช่วยให้เรามีทิศทางและความมุ่งมั่นในการดำเนินชีวิตอย่างมีสติและมีความสุข

บทสรุป

การศึกษาปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ผ่านหลักอริยสัจสี่เป็นการใช้ปรัชญาพุทธศาสนาในการวิเคราะห์และหาทางออกที่ยั่งยืน โดยแบ่งการวิเคราะห์ตามหลักอริยสัจสี่ดังนี้: ทุกข์ (ความทุกข์) การหลอกลวงจากแก๊งคอลเซ็นเตอร์เป็นสาเหตุของความทุกข์สำหรับเหยื่อ โดยเฉพาะความสูญเสียทางเศรษฐกิจและจิตใจจากการหลอกลวงที่อาจทำให้เหยื่อรู้สึกเครียด วิตกกังวล หรือสูญเสียความมั่นใจในสังคม สร้างความเสียหายทั้งด้านทรัพย์สินและอารมณ์ สมุทัย (สาเหตุของทุกข์) สาเหตุหลักของปัญหานี้ประกอบด้วย ความไม่รู้เท่าทัน (อวิชชา): การขาดความรู้ในเทคนิคการหลอกลวงและวิธีการป้องกัน ความโลภ (ตัณหา): การล่อลวงเหยื่อด้วยการเสนอรางวัลหรือผลประโยชน์เกินจริง ความกลัว (วิจิกิจฉา): การใช้กลยุทธ์ที่ทำให้เหยื่อกลัว เช่น การข่มขู่หรืออ้างถึงปัญหาทางกฎหมาย ทำให้เหยื่อตัดสินใจโดยไม่พิจารณาอย่างรอบคอบ นิโรธ (การสิ้นสุดของทุกข์) การสิ้นสุดของความทุกข์จากการหลอกลวงสามารถเกิดขึ้นได้จากการตระหนักรู้และการศึกษา เช่น การสร้างความตระหนักให้กับประชาชนเกี่ยวกับวิธีการป้องกันตัวจากการหลอกลวง และการพัฒนาภูมิคุ้มกันทางจิตใจ เช่น การมีความมั่นคงในการตัดสินใจ และการไม่ตกใจเมื่อเผชิญกับสถานการณ์ที่น่าสงสัย มรรค (แนวทางแก้ไข) การใช้หลักมรรคในการแก้ไขปัญหาประกอบด้วยการพัฒนาความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการหลอกลวง และการคิดอย่างรอบคอบในการตัดสินใจ โดยการฝึกฝนการสังเกตและการไม่ให้ข้อมูลส่วนตัวผ่านช่องทางที่ไม่น่าเชื่อถือ การใช้หลักอริยสัจสี่ในการวิเคราะห์ปัญหาการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์สามารถช่วยให้เกิดการเข้าใจสาเหตุและหาทางออกที่ยั่งยืน โดยการให้ความรู้แก่ประชาชนและการพัฒนาทักษะในการตรวจสอบข้อมูลและป้องกันตัวเองจากการถูกหลอกลวง

บรรณานุกรม

- กรมสอบสวนคดีพิเศษ. (2566). รายงานสถานการณ์อาชญากรรมคอลเซ็นเตอร์ในประเทศไทย. กระทรวงยุติธรรม.
- กองบังคับการปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. (2565). คู่มือป้องกันภัยแก๊งคอลเซ็นเตอร์. สำนักงานตำรวจแห่งชาติ.
- คณาจารย์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2564). พุทธธรรมกับการแก้ปัญหาสังคม. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2564). อริยสัจ 4: หลักธรรมเพื่อการแก้ปัญหาสังคมยุคดิจิทัล. วารสารพุทธศาสตร์ศึกษา, 12(1), 1-15.
- ชาญชัย สุขสกุล. (2565). การประยุกต์ใช้หลักอริยสัจ 4 ในการป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 8(2), 45-62.
- ธีรพงษ์ บุญรักษา. (2565). การวิเคราะห์รูปแบบการหลอกลวงของแก๊งคอลเซ็นเตอร์ในประเทศไทย. วารสารอาชญาวิทยาและสังคมวิทยา, 5(2), 78-95.

พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ. (2564). **อริยสัจ 4: กระบวนการแก้ปัญหาด้านพระพุทธ. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

พระราชวรมนี (ประยูร ธมมจิตฺโต). (2563). **พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ 21. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

วิทยา นาควัชร. (2565). **การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อป้องกันอาชญากรรมทางเทคโนโลยี. วารสารพุทธศาสนศึกษา, 13(1), 25-40.**

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2564). **พุทธธรรม (ฉบับปรับขยาย). มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.**

ภาษาอังกฤษ:

Anderson, J. R. (2024). **Buddhist principles in cybercrime prevention: A systematic review. Journal of Religion and Society, 15(2), 112-128.**

Bhikkhu Bodhi. (2023). **The noble eightfold path: Way to the end of suffering in digital age. Buddhist Publication Society.**

Chang, S. (2024). **Applying Buddhist frameworks to combat modern financial fraud. International Journal of Religious Studies, 42(1), 78-95.**

Chen, L., & Wang, Y. (2023). **Call center fraud prevention: A cross-cultural perspective. Journal of Financial Crime, 30(2), 567-582.**

Davidson, R. M. (2024). **Buddhism and modern problem-solving approaches. Oxford University Press.**

Franklin, K., & Thompson, M. (2023). **Global perspectives on call center fraud prevention. International Journal of Cybersecurity, 8(4), 345-362.**

Johnson, P., & Smith, R. (2024). **Religious principles in fraud prevention strategies. Journal of Applied Ethics, 19(1), 23-40.**

Kumar, A., & Patel, R. (2023). **Buddhist philosophy in modern crime prevention. Asian Journal of Criminology, 16(3), 234-251.**

Lee, S. H. (2024). **Traditional wisdom in modern fraud prevention: A Buddhist approach. Journal of Asian Studies, 45(2), 178-195.**

Mitchell, R. (2023). **Call center fraud: Prevention strategies and ethical considerations. Cybersecurity Review, 12(4), 89-106.**

Nakamura, H. (2024). **Buddhist approaches to solving modern social problems. University of Hawaii Press.**

- Parker, J. (2023). **The four noble truths in modern problem-solving contexts.** *Buddhist Studies Review*, 40(1), 67-84.
- Roberts, M., & Brown, S. (2024). **Religious frameworks in cybercrime prevention.** *Journal of Religion and Technology*, 11(2), 145-162.
- Singh, R., & Kumar, V. (2023). **Integrating Buddhist principles in fraud prevention.** *International Journal of Religious Studies*, 38(4), 412-429.
- Taylor, S., & Wilson, J. (2024). **Buddhist ethics and cybercrime prevention.** *Journal of Buddhist Ethics*, 31(1), 45-62.
- Thompson, E. (2023). **The role of mindfulness in fraud prevention.** *Mindfulness Research Journal*, 9(3), 234-251.
- Williams, D., & Davis, R. (2024). **Buddhist philosophy and modern security challenges.** *Security Studies Quarterly*, 28(2), 167-184.
- Wilson, M. (2023). **Applying ancient wisdom to modern scams: A Buddhist perspective.** *Journal of Applied Philosophy*, 40(3), 289-306.
- Wong, C. K. (2024). **Eastern philosophy in cybercrime prevention.** *Asian Security Studies*, 17(1), 78-95.
- Zhang, L., & Liu, Y. (2023). **Buddhist principles in digital age security.** *Journal of Asian Security Studies*, 14(2), 123-140.

การเมืองไทย อำนาจ ผลประโยชน์ อิทธิพล และมือปืน Thai politics power benefits influence and gunmen

อัญธิษฐา อักษรศรี

Auntittha Aksornsri

วันชัย แสงสุวรรณ

Wanchai Saengsuwan

วันไชย กิ่งแก้ว

Wanchai Kingkaew

สรวิษฐ์ วงษ์สะอาด

Sorawit Wongsard

Corresponding author, e-mail : auntittha05@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเมืองไทย อำนาจ ผลประโยชน์ อิทธิพล และมือปืน การเมืองไทยมีความซับซ้อน มีการต่อสู้แย่งชิงอำนาจและผลประโยชน์ในหลายระดับ ระดับท้องถิ่นและระดับชาติ อำนาจทางการเมืองมักจะไม่จำกัดอยู่เพียงการเลือกตั้งอย่างเดียว แต่เกี่ยวข้องกับการควบคุมทรัพยากรทางการเมืองและเศรษฐกิจที่สร้างผลประโยชน์ให้แก่กลุ่มต่าง ๆ อิทธิพลของกลุ่มทุนและผู้มีอำนาจในสังคมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองไทย และทำให้เกิดการแทรกแซงการตัดสินใจทางการเมืองที่อาจไม่เป็นไปตามระบอบประชาธิปไตยหรือการคำนึงถึงประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ การเมืองไทยยังสะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของ “มือปืน” หรือกลุ่มผู้ใช้ความรุนแรงในกระบวนการต่อสู้ทางการเมือง ซึ่งมือปืนเหล่านี้มักถูกจ้างวานเพื่อทำลายคู่ต่อสู้ทางการเมือง หรือเพื่อรักษาอำนาจให้กับกลุ่มหรือบุคคลที่มีอิทธิพล โดยการใช้ความรุนแรงหรือการข่มขู่ทางการเมืองเป็นกลยุทธ์ในการแก้ปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติ การใช้มือปืนจึงไม่ใช่เพียงแค่การกระทำทางอาชญากรรม แต่ยังเกี่ยวข้องกับการปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มที่มีอำนาจหรือทรัพย์สินในระบบการเมืองไทย

ผลการศึกษาพบว่า การเมืองไทย อำนาจ ผลประโยชน์ และมือปืน เกิดขึ้นได้ในทุกระดับของการเมืองตั้งแต่การเมืองระดับชาติ การเมืองระดับท้องถิ่น มีผลกระทบทั้งในเชิงสังคม และเศรษฐกิจ การเมืองไทยเกิดการแข่งขันระหว่างพรรคการเมือง กลุ่มอิทธิพล มีการต่อสู้เพื่อแย่งชิงอำนาจ กลุ่มนายทุน ที่

ใช้อำนาจในการควบคุมและจัดการทรัพยากรต่าง ๆ อิทธิพลของกลุ่มทุนและผู้มีอำนาจในไทยสร้างมักจะถูกครอบงำด้วยผลประโยชน์เฉพาะกลุ่ม ซึ่งมักมีผลกระทบต่อการตัดสินใจทางการเมือง การใช้อำนาจของรัฐเพื่อปกป้องกลุ่มผลประโยชน์ ทำให้การเมืองไทยมีลักษณะของการประนีประนอมระหว่างการคงอำนาจและการรักษาผลประโยชน์ โดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประชาชน

คำสำคัญ: การเมืองไทย, อำนาจ, ผลประโยชน์, อิทธิพล, มือปืน

ABSTRACT

This academic article The objective is to study Thai politics, power, interests, influence, and gunmen. Thai politics is complex. There is a struggle for power and interests at many levels. Local and national level Political power is usually not limited to elections alone. But it involves controlling political and economic resources that create benefits for the Group The influence of capital groups and powerful people in society plays an important role in determining the direction of Thai politics. and cause interference in political decisions that may not be democratic or take into account the interests of the majority of the people. Thai politics also reflects the participation of “gunmen” or violent groups in the fighting process Politically, these gunmen are often hired to destroy political opponents. or to maintain power for influential groups or individuals. By using violence or political intimidation as a strategy to solve political problems that occur at the local or national level. The use of gunmen is therefore not just a criminal act, but also involves protecting the interests of powerful groups or property in the Thai political system

The results of the study found that Thai politics, power, interests, and gunmen can occur at every level of politics, from national politics. local politics It has both social and economic impacts. Thai politics has competition between political parties and influential groups. There is a struggle for power. Capitalist groups that use power to control and manage various resources, group influence Capital and those in power in Thailand are often dominated by specific interests. This often affects political decisions. Using state power to protect interest groups This makes Thai politics look like a compromise between maintaining power and maintaining interests. without considering the public interest of the people

Keywords: Thai politics, power, benefits, influence, gunman

บทนำ

การเมืองไทยเป็นการผสมผสานระหว่างอำนาจทางการเมือง ผลประโยชน์ส่วนตัว และอิทธิพลที่ก่อตัวขึ้นจากความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ในประเทศ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทยในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมา ภายใต้เงื่อนไขเหล่านี้การเมืองไทยมักจะมีลักษณะของการแข่งขันที่รุนแรงระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ที่พยายามรักษาหรือแสวงหาอำนาจโดยอาศัยเครื่องมือทางการเมืองที่หลากหลายหนึ่งในปรากฏการณ์ที่สะท้อนถึงการเมืองไทยในหลายปีที่ผ่านมา คือการใช้ อิทธิพล ของกลุ่มผู้มีอำนาจในการควบคุมและนำพาองค์กรต่าง ๆ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง โดยเฉพาะในกรณีของการมีอิทธิพลในระบบราชการ และการขยายความสัมพันธ์ในภาคธุรกิจ ในขณะเดียวกัน มือปืน ก็เป็นสัญลักษณ์ของความรุนแรงในทางการเมือง ซึ่งเป็นเครื่องมือที่ใช้ในบางครั้งในการข่มขู่หรือทำลายคู่แข่งทางการเมืองผ่านวิธีการที่ไม่เปิดเผยหรือผิดกฎหมาย กลุ่มอำนาจเหล่านี้มักจะใช้ ผลประโยชน์ส่วนตัว หรือการสนับสนุนจากผู้มีอำนาจในการกระทำการเหล่านี้ ซึ่งสร้างความไม่แน่นอนและการขัดแย้งในสังคมไทย การเมืองไทยจึงไม่ใช่แค่การแข่งขันทางอำนาจในเชิงทฤษฎีเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับเกมแห่งผลประโยชน์ที่มีความขัดแย้ง การคำนวณอำนาจ และการใช้กลยุทธ์ที่หลากหลายในการรักษาผลประโยชน์ของตน ซึ่งบ่อยครั้งที่ทุกอย่างถูกคลุมเครือด้วยอิทธิพลและการกระทำที่ไม่เปิดเผยอย่างชัดเจน นำไปสู่การตั้งคำถามเกี่ยวกับความโปร่งใส และการปกครองที่ยึดถือธรรมในสังคมไทยอำนาจถือเป็นหัวใจของการเมือง จึงมีความพยายามจากหลายฝ่ายในการเข้าสู่เส้นทางการเมือง เพื่อแสวงหาให้ได้มาซึ่งอำนาจ ในระบอบประชาธิปไตย การได้อำนาจมาต้อง ผ่านกระบวนการเลือกตั้งโดยให้ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งเป็นผู้เลือกบุคคลหรือคณะบุคคลเข้ามา ทำหน้าที่ในอำนาจแทนประชาชนส่วนใหญ่ กระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นเสมือนช่องทางสู่ตำแหน่ง ทางอำนาจอย่างชอบธรรม (ปธาน สุวรรณมงคล, 2554 : 66)

กระบวนการทางการเมืองในประเทศไทยมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ โดยผสมผสานระหว่างการเมืองที่เป็นทางการและทางไม่เป็นทางการ ซึ่งมักมีความซับซ้อนและอิงกับอำนาจ ผลประโยชน์ และอิทธิพลจากกลุ่มต่าง ๆ การเมืองไทยมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ โดยผ่านกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับองค์กรรัฐ กลุ่มการเมือง และประชาชน การมีส่วนร่วมทางการเมืองโดยรูปแบบนั้น มีประโยชน์อย่างยิ่ง เช่น การร่วมวางแผน การร่วมปฏิบัติตามแผน การร่วมประเมินผล การร่วมกำหนดมาตรฐาน การร่วมรักษามาตรฐาน (สายสุนีย์ ปวุฒินันท์, 2541: 49) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อการพัฒนาของกระบวนการทางการเมืองในประเทศ การเลือกตั้งการเลือกตั้งทั่วไปเป็นกลไกหลักในการกำหนดตัวแทนทางการเมืองในระดับชาติ โดยผู้มีสิทธิเลือกตั้งจะเลือกสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และบุคคลที่จะมาเป็นนายกรัฐมนตรี การเลือกตั้งในประเทศไทยมักจะได้รับการจับตาจากทั้งในประเทศและต่างประเทศ เนื่องจากมีการแข่งขันสูง และบางครั้งก็เกิดข้อถกเถียงเกี่ยวกับความโปร่งใสและการใช้กลยุทธ์ทางการเมืองที่มีอิทธิพล การจัดตั้งรัฐบาล หลังจากการเลือกตั้งผลจากการเลือกตั้งจะทำให้เกิดการจัดตั้งรัฐบาล โดยส่วนใหญ่จะเกิดจากการรวมกลุ่มของพรรคการเมือง

ที่ได้รับคะแนนเสียงเป็นจำนวนมากหรือจากการจัดตั้งรัฐบาลผสม การเจรจาหรือการจัดตั้งพันธมิตรทางการเมืองมีความสำคัญในกระบวนการนี้ ทั้งนี้ผู้ที่ได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีมักจะมาจากพรรคที่มีเสียงข้างมากในสภา สภาผู้แทนราษฎรและการออกกฎหมายสภาผู้แทนราษฎรมีบทบาทสำคัญในการพิจารณาและออกกฎหมายต่าง ๆ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาและการบริหารประเทศ โดยกระบวนการออกกฎหมายมักจะมีการอภิปรายและตกลงกันในระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะในกรณีที่มีความขัดแย้งหรือความเห็นไม่ตรงกัน บทบาทของทหารและการเมืองนอกรัฐธรรมนูญเมืองไทยมีลักษณะพิเศษที่ทหารมักมีบทบาทสำคัญในหลายเหตุการณ์ทางการเมือง โดยการรัฐประหารหรือการแทรกแซงของทหารเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในประวัติศาสตร์การเมืองไทย การที่ทหารมีบทบาทในกระบวนการทางการเมืองบางครั้งส่งผลต่อเสถียรภาพและความโปร่งใสของการปกครอง การใช้สื่อและอิทธิพลจากภาคธุรกิจในการเมืองทางการเมืองไทย สื่อมวลชนและการมีอิทธิพลจากภาคธุรกิจมีบทบาทในการกำหนดความคิดเห็นของประชาชนและในการผลักดันนโยบายบางประการ สื่อสามารถมีอิทธิพลต่อความคิดของผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และภาคธุรกิจอาจเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มผู้มีอำนาจ การประท้วงและการเคลื่อนไหวทางสังคมการเมืองไทยมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนไหวทางสังคมและการประท้วงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มประชาชนที่ต้องการเรียกร้องสิทธิและความยุติธรรมในระบบการเมือง การเคลื่อนไหวเหล่านี้บางครั้งก็เป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถเปลี่ยนแปลงทิศทางการเมืองไทยได้ กระบวนการทางศาล และรัฐธรรมนูญมีบทบาทในการตัดสินปัญหาทางกฎหมายและการตีความรัฐธรรมนูญ ซึ่งมีผลกระทบต่อการเมืองและการปกครอง โดยเฉพาะในกรณีของการตัดสินคดีที่เกี่ยวข้องกับความชอบธรรมของการเลือกตั้ง หรือการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการเมืองในระดับต่าง ๆ การมีส่วนร่วมทางการเมืองเป็นกระบวนการทางการเมืองที่แสดงออกถึงพฤติกรรมการกระทำหรือกิจกรรมในลักษณะต่าง ในระบบการเมืองโดยสมัครใจ (วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ, 2546: 420)

กลุ่มผลักดัน (Pressure Groups) เป็นองค์การที่ก่อตั้งเพื่อปกป้องผลประโยชน์ที่ไปเกี่ยวข้องกับอำนาจรัฐบังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงการตัดสินใจในนโยบายของรัฐให้เป็นประโยชน์แก่กลุ่มของตน ซึ่งตรงกันข้ามกับ “พรรคการเมือง” ซึ่งมีเป้าหมายที่จะเข้าไปบริหารนโยบาย คือ การใช้อำนาจรัฐ โดยกลุ่มผลักดันนี้ต้องการแต่เพียงเพื่อการมีอิทธิพลเหนือองค์การที่มีอำนาจตัดสินใจตลอดจนการใช้อิทธิพลเพื่อบีบบังคับนั้นอาจกระทำได้โดยวิธีการต่าง ๆ เช่น การขอมติขอความร่วมมือจากพลเมืองการใช้อิทธิพลบีบบังคับกับเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยตรงกลุ่มผลประโยชน์ต่าง ๆ ในสังคมมีโอกาสที่จะกลั้กลายเป็นกลุ่มผลักดันหรือกลุ่มอิทธิพลได้ทั้งสิ้นนอกจากนี้การผลักดัน หรือการบีบบังคับหรือที่เรียกว่า ล็อบบี้ (LOBBY) หมายถึง การชี้ชวนเฉพาะตัวล็อบบี้คือลักษณะเฉพาะของกลุ่มผลักดันที่มีการจัดเตรียมที่พร้อมมูลและมีอุปกรณ์ที่จำเป็นในการทำให้เป้าหมายของกลุ่มบรรลุผล (จิระโชค (บรรพต) วีระสัย, 2542) ผู้มีอิทธิพล หมายถึง ผู้มีอำนาจในด้านที่ไม่เป็นทางการและเป็นผู้ที่มีความสามารถให้ผู้อื่นปฏิบัติตามโดยการโน้มน้าวชักจูง เช่น อำนาจบารมีที่ได้รับการยอมรับจากคนในชุมชน ด้วยพฤติกรรมความเชื่อ หรือบุคลิกภาพทางสังคมที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมของแต่ละสังคม เช่น ความเป็นนักเลง ใจถึงฟังได้ พูดจริงทำ

ใจจริง กล้าใช้ความรุนแรง มีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับแนวหน้าของชุมชน และมีสายสัมพันธ์ที่ดีกับกลไกภายนอกชุมชน เช่น ข้าราชการ นักการเมือง นักธุรกิจ ผู้มีอิทธิพลจะสามารถเป็นที่พึ่งของชุมชนได้ทั้งในแง่สังคม เศรษฐกิจ จิตวิญญาณ และมีบทบาททางการเมืองสูงในระดับชุมชน มือปืน หมายถึง ผู้ที่พกพาอาวุธปืนคอยคุ้มกันผู้มีอิทธิพลหรือบุคคลสำคัญเป็นต้น ผู้ที่รับจ้างยิงคน ผู้ที่ยิงเขาตาย (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554)

ดังนั้น กระบวนการทางการเมืองไทยจึงเป็นระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง และมักจะได้รับอิทธิพลจากหลากหลายปัจจัยทั้งจากการเลือกตั้ง การรวมกลุ่มทางการเมือง การมีบทบาทของทหารและอิทธิพลจากภาคสังคมและธุรกิจ การทำความเข้าใจการเมืองไทยจึงต้องพิจารณาถึงความสัมพันธ์และอิทธิพลของกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทในกระบวนการดังกล่าว อำนาจที่ไม่เป็นทางการของผู้มีอิทธิพลจะมีพื้นที่ขอบเขตอำนาจในปริภูมิหนึ่ง ๆ เท่านั้น พฤติกรรมการใช้อำนาจของผู้มีอิทธิพล มักจะกระทำการใด ๆ ที่ผิดกฎหมายหรืออยู่เหนือกฎหมายเพื่อประโยชน์ของตนเองทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมือง โดยอาศัยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่อยู่ภายใต้ความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่ไม่เท่าเทียมให้การกระทำการแทนหรือใช้จ้างงานสนับสนุน

ลักษณะของการเมืองไทย

การเมืองไทย มีลักษณะเฉพาะที่สะท้อนถึงเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของประเทศ โดยมีโครงสร้างทางการเมืองที่เชื่อมโยงกับทั้งมิติของระบอบประชาธิปไตยและประวัติศาสตร์ทางการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง นี่คือภาพรวมเกี่ยวกับการเมืองไทย

1. ระบบการเมืองของไทย ระบอบการปกครอง ไทยปกครองในระบอบประชาธิปไตยแบบมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (Constitutional Monarchy) พระมหากษัตริย์ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ โดยอำนาจทางการเมืองดำเนินการผ่านรัฐบาลและรัฐสภา โครงสร้างการเมือง 1) ฝ่ายบริหาร คือนายกรัฐมนตรีและคณะรัฐมนตรี 2) ฝ่ายนิติบัญญัติ รัฐสภา ซึ่งประกอบด้วยสองสภา คือ สภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา 3) ฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม ศาลรัฐธรรมนูญ และศาลปกครอง

2. พัฒนาการทางการเมืองของไทย ก่อนการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 ไทยอยู่ภายใต้ระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์พระมหากษัตริย์ทรงมีอำนาจสูงสุดในการปกครอง การเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 คณะราษฎรได้เปลี่ยนแปลงระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตย นำมาสู่การร่างรัฐธรรมนูญฉบับแรก ช่วงรัฐประหารและการปกครองโดยทหาร การเมืองไทยมีความไม่แน่นอนและการรัฐประหารเกิดขึ้นหลายครั้งอิทธิพลของทหารมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเมืองประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน หลังเหตุการณ์ พฤษภาคม 2535 (พฤษภาทมิฬ) มีความตื่นตัวทางการเมืองมากขึ้นการเมืองไทยพยายามปรับตัวสู่ความโปร่งใสและความรับผิดชอบ

3. ลักษณะเฉพาะของการเมืองไทย ต้องมีลักษณะดังต่อไปนี้ 1) การเปลี่ยนแปลงระหว่างระบอบประชาธิปไตยและการปกครองโดยทหาร การเมืองไทยมีประวัติศาสตร์การรัฐประหารหลายครั้งซึ่งสะท้อนถึงความไม่มั่นคงในระบอบประชาธิปไตย 2) ความขัดแย้งทางการเมือง มีความขัดแย้งระหว่าง

กลุ่มอุดมการณ์ เช่น ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มสนับสนุนและต่อต้านรัฐบาลในอดีต 3) บทบาทของพระมหากษัตริย์ พระมหากษัตริย์มีบทบาทสำคัญในฐานะศูนย์รวมจิตใจของคนในชาติ 4) ระบบการเลือกตั้ง การเลือกตั้งเป็นกระบวนการสำคัญในการเลือกตัวแทนเข้าสู่รัฐสภา แต่มีประเด็นเกี่ยวกับความโปร่งใสและการซื้อเสียง

4. ความท้าทายในปัจจุบัน การเมืองไทยมีความท้าทายที่ต้องมีการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดี มีดังนี้ 1) การสร้างความปรองดองทางการเมือง การเมืองไทยยังคงเผชิญกับความขัดแย้งระหว่างกลุ่มการเมืองและมวลชน 2) การปฏิรูปโครงสร้างการเมือง มีความพยายามในการแก้ไขรัฐธรรมนูญและปฏิรูปกระบวนการเลือกตั้ง 3) การมีส่วนร่วมของประชาชน ความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มขึ้น แต่ยังมีอุปสรรคด้านการรับรู้ทางการเมือง

5. ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ จะเห็นได้ถึงสถานการณ์ทางการเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน ความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและเศรษฐกิจ จะบ่งบอกถึงการเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นการเมืองไทยมีผลกระทบโดยตรงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ เช่น ความไม่มั่นคงทางการเมืองอาจทำให้นักลงทุนต่างชาติลังเล นโยบายของรัฐบาลมีผลต่อการจัดสรรทรัพยากรและการพัฒนาในพื้นที่ต่าง ๆ

6. แนวทางพัฒนาการเมืองไทย เป็นการส่งเสริมและเสริมสร้างให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายสิ่ง การสร้างความชอบธรรมให้กับการเมืองไทย และการพัฒนาให้ไปส่งการเมืองไทยที่ทันสมัยและโปร่งใส มีการส่งเสริมความโปร่งใสและธรรมาภิบาล ลดปัญหาคอร์รัปชันและเพิ่มความเชื่อมั่นในระบบการปกครอง การสนับสนุนการศึกษาและการมีส่วนร่วมทางการเมือง ส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของประชาชน การสร้างระบบตรวจสอบและถ่วงดุลที่เข้มแข็ง ให้อยู่ภายใต้ นิติบัญญัติ และตุลาการ ทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป การเมืองไทยมีพลวัตที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยได้รับอิทธิพลจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอก การสร้างเสถียรภาพและความโปร่งใสเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้การเมืองสามารถสนับสนุนการพัฒนาประเทศในระยะยาว การเมืองไทยมีความไม่แน่นอนและการรัฐประหารเกิดขึ้นหลายครั้งอิทธิพลของทหารมีบทบาทสำคัญในกระบวนการเมือง ความสนใจและการมีส่วนร่วมของประชาชนเพิ่มขึ้น แต่ยังมีอุปสรรคด้านการรับรู้ทางการเมือง

ปัญหาการเมืองไทยในปัจจุบัน มีลักษณะที่ซับซ้อนและหลากหลาย สะท้อนถึงความขัดแย้งทางอุดมการณ์ การจัดการทรัพยากร การขาดธรรมาภิบาล และความท้าทายต่อการพัฒนาในระบอบประชาธิปไตย โดยปัญหาที่สำคัญประกอบด้วย

1. ความขัดแย้งทางการเมือง เกิดจากหลายสาเหตุ เช่น 1) ความแตกแยกในสังคม ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มอนุรักษ์นิยมและกลุ่มเสรีนิยม หรือฝ่ายสนับสนุนรัฐบาลกับฝ่ายต่อต้านการแบ่งฝักฝ่ายทางการเมืองนำไปสู่การชุมนุมประท้วงบ่อยครั้ง และ 2) การขาด

ความปรองดอง ความล้มเหลวในการสร้างฉันทามติระหว่างกลุ่มการเมืองการใช้กฎหมายหรือมาตรการพิเศษในการจัดการฝ่ายตรงข้าม เพิ่มความขัดแย้งมากขึ้น

2. ปัญหาการจัดการอำนาจรัฐ การจัดการอำนาจรัฐนั้น มีหลายเหตุผลหลายปัจจัย 1) การรัฐประหารและผลกระทบต่อประชาธิปไตย ไทยมีประวัติศาสตร์การรัฐประหารบ่อยครั้ง ส่งผลให้การเมืองขาดความต่อเนื่องและเสถียรภาพ 2) การแทรกแซงของทหารในการเมือง บทบาทของกองทัพยังคงมีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายและโครงสร้างอำนาจ 3) การกระจุกตัวของอำนาจ อำนาจรัฐส่วนใหญ่อยู่ที่ส่วนกลาง ขาดการกระจายอำนาจไปยังท้องถิ่น

3. ระบบการเลือกตั้งและธรรมาภิบาล การเลือกตั้งและหลักธรรมาภิบาล เป็นส่วนหนึ่งในการสร้างปัญหาของระบบการเมืองทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้น ระบบการเลือกตั้งและธรรมาภิบาล ควรที่จะพัฒนาการ ความโปร่งใสและความเป็นธรรมในการเลือกตั้ง ปัญหาการซื้อเสียงและการใช้ทรัพยากรของรัฐเพื่อประโยชน์ทางการเมือง ระบบการเลือกตั้งและรัฐธรรมนูญที่ยังมีข้อถกเถียงเกี่ยวกับความเป็นธรรม และพัฒนาการขาดความไว้วางใจในระบบการเมือง ประชาชนบางส่วนมองว่าการเลือกตั้งไม่สามารถสะท้อนเสียงของประชาชนได้อย่างแท้จริง

4. ปัญหาการบริหารและนโยบายสาธารณะในประเทศไทย การบริหารและนโยบายสาธารณะในประเทศไทยมีความซับซ้อน เนื่องจากต้องเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม

การบริหารและการกำหนดนโยบายที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

ปัญหาการบริหารและการกำหนดนโยบายที่ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนอย่างทั่วถึง ทำให้เกิดความไม่พอใจและความขัดแย้งในหลาย ๆ ด้าน

1) ปัญหาการบังคับใช้นโยบาย หนึ่งในปัญหาหลักที่พบในการบริหารและการกำหนดนโยบายสาธารณะคือการขาดการบังคับใช้ที่มีประสิทธิภาพ แม้ว่านโยบายที่ถูกออกแบบมาจะดีและเหมาะสมกับสถานการณ์ แต่หากไม่มีการบังคับใช้ที่เข้มงวดและมีประสิทธิภาพ การดำเนินงานก็จะไม่สามารถบรรลุผลที่ต้องการได้

2) ปัญหาการประสานงานระหว่างหน่วยงาน ในระบบการบริหารของไทย การประสานงานระหว่างหน่วยงานภาครัฐยังคงมีความขัดแย้งและความไม่ลงรอยกัน ซึ่งทำให้การดำเนินการตามนโยบายเป็นไปอย่างช้าและขาดความคล่องตัว อาจเกิดจากความซ้ำซ้อนของการทำงาน การขาดความร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือแม้กระทั่งการขัดแย้งทางการเมืองที่ทำให้การดำเนินงานไม่ราบรื่น

3) ปัญหาความโปร่งใสและการทุจริต การทุจริตและการขาดความโปร่งใสในการบริหารจัดการของภาครัฐเป็นปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นของประชาชนในระบบการปกครอง การทุจริตเกิดขึ้นได้ในหลายระดับ ตั้งแต่การใช้งบประมาณภาครัฐไปจนถึงการให้สัมปทานและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ การทุจริตทำให้การบริหารจัดการนโยบายไม่สามารถบรรลุผลตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ปัญหาการบริหารและนโยบายสาธารณะในประเทศไทยเกิดจากหลายปัจจัย เช่น การขาดการบังคับใช้ที่มี

ประสิทธิภาพ การประสานงานที่ไม่ดีระหว่างหน่วยงาน ความไม่โปร่งใส การขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน และการตั้งงบประมาณที่ไม่เหมาะสม การแก้ไขปัญหาเหล่านี้ต้องการการปฏิรูปและการบริหารจัดการที่มีความโปร่งใส และมีการติดตามผลที่เข้มงวดเพื่อให้การบริหารและนโยบายสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง การดำเนินชีวิตที่เน้นอิสรภาพ เสมอภาคภราดรภาพ สุจริต ถูกต้องและมีความรับผิดชอบ (ไพบุรย์ วัฒนศิริธรรม, 2544)

องค์ประกอบที่สำคัญของอำนาจทางการเมือง

อำนาจเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์การเมือง เนื่องจากอำนาจมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางและการตัดสินใจในสังคม รวมถึงการปกครองของรัฐ การวิเคราะห์อำนาจจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในการทำความเข้าใจการกระจายอำนาจ การใช้และผลกระทบของอำนาจในสังคมและระบบการเมือง อำนาจ (Power) หมายถึง ความสามารถในการควบคุมหรือชี้นำการกระทำของผู้อื่นให้เป็นไปตามที่ต้องการ โดยอำนาจมีบทบาทสำคัญในสังคม การเมือง เศรษฐกิจ และชีวิตประจำวัน ซึ่งสามารถจำแนกและวิเคราะห์ได้ในหลายมิติ

1. รูปแบบของอำนาจอำนาจสามารถแสดงออกได้หลายรูปแบบตามบริบท 1) อำนาจแบบบังคับ (Coercive Power) การใช้อำนาจในรูปแบบของการบังคับหรือการข่มขู่ โดยการใช้กฎหมาย การข่มขู่ทางทหาร หรือการใช้การตอบโต้ทางกายภาพ เช่น การควบคุมการเคลื่อนไหวของประชาชนผ่านการใช้กำลัง 2) อำนาจแบบการชักจูง (Persuasive Power) การใช้อำนาจในการโน้มน้าวหรือชักจูงผู้อื่นให้ทำตาม โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลังหรือการบังคับ เช่น การใช้การพูดจา การโฆษณาชวนเชื่อ หรือการสร้าง ความเชื่อมั่นในกลุ่มเป้าหมาย 3) อำนาจจากความรู้ (Expert Power) อำนาจที่มาจากความรู้หรือความเชี่ยวชาญในด้านต่าง ๆ เช่น ผู้ที่มีความรู้เฉพาะทางที่สามารถแนะนำหรือให้คำปรึกษาแก่ผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ 4) อำนาจจากความรักและความเคารพ (Referent Power) อำนาจที่มาจากได้รับการยอมรับและเคารพจากผู้อื่น โดยมักเกี่ยวข้องกับการมีบุคลิกภาพที่น่าสนใจ หรือการเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม 5) อำนาจจากการควบคุมทรัพยากร (Reward Power) อำนาจที่เกิดจากการสามารถให้รางวัลหรือสิ่งที่ต้องการแก่ผู้อื่น เช่น การมอบเงินทุน โอกาสในการเติบโต หรือสิทธิพิเศษในองค์กรหรือสังคม

2. อำนาจในการปกครอง (Governmental Power) ในระบบการเมือง อำนาจทางการเมืองปกครองมักมีการกระจายออกไปในหลายระดับ ได้แก่ อำนาจของรัฐบาลกลาง อำนาจของหน่วยงาน รัฐบาลท้องถิ่น และอำนาจขององค์กรรัฐต่าง ๆ การวิเคราะห์การกระจายอำนาจและการใช้อำนาจในระบบการปกครองช่วยให้เข้าใจว่าการตัดสินใจทางการเมืองเกิดขึ้นอย่างไร และมีกลุ่มไหนที่มีอิทธิพลมากที่สุด คือ 1) อำนาจของรัฐบาลกลาง (Central Government Power) รัฐบาลกลางมักจะมีอำนาจในการออกกฎหมายและกำหนดนโยบายในระดับชาติ เช่น การออกกฎหมาย การควบคุมเศรษฐกิจ หรือการกำหนดทิศทางด้านการต่างประเทศ และ 2) อำนาจของรัฐบาลท้องถิ่น (Local Government Power)

อำนาจที่กระจายลงไปยังระดับท้องถิ่นหรือเทศบาลในการดูแลและดำเนินนโยบายที่เกี่ยวข้องกับชุมชนท้องถิ่น เช่น การพัฒนาเมือง การจัดการกับปัญหาท้องถิ่น

3. อำนาจทางการเมือง อำนาจทางการเมือง หมายถึง ความสามารถในการกำหนดทิศทาง หรือนำการกระทำของบุคคล กลุ่มบุคคล หรือสถาบันต่าง ๆ ให้ดำเนินการตามเป้าหมายหรือนโยบายที่ตั้งไว้ โดยเฉพาะในบริบทของรัฐหรือระบบการปกครอง อำนาจทางการเมืองมีบทบาทสำคัญในการจัดระเบียบสังคม การปกครอง และการพัฒนาประเทศ องค์ประกอบของอำนาจทางการเมือง ผู้มีอำนาจ (Authority) ผู้ที่มีสิทธิ์หรือความสามารถในการออกคำสั่ง เช่น รัฐบาล นักการเมือง หรือข้าราชการ กลไกในการใช้อำนาจ (Mechanisms) กลไกหรือวิธีการที่ใช้ เช่น กฎหมาย นโยบาย การบังคับใช้ และระบบราชการ ทรัพยากร (Resources) องค์ประกอบที่สนับสนุนการใช้อำนาจ เช่น ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ การสนับสนุนจากประชาชน หรือกำลังทางทหาร ลักษณะของอำนาจทางการเมือง อำนาจที่ชอบธรรม (Legitimate Power) อำนาจที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนหรือองค์กร เช่น อำนาจของรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้ง อำนาจแบบไม่ชอบธรรม (Illegitimate Power) อำนาจที่ไม่ได้รับการยอมรับ เช่น การปกครองโดยการรัฐประหาร อำนาจแบบกระจาย (Decentralized Power) การกระจายอำนาจไปยังหน่วยงานท้องถิ่นหรือกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้การบริหารมีประสิทธิภาพ อำนาจแบบรวมศูนย์ (Centralized Power) อำนาจที่กระจุกตัวอยู่ที่ส่วนกลาง เช่น การปกครองในระบบเผด็จการ

สรุป อำนาจทางการเมืองหมายถึง คือ ความสามารถของบุคคลหรือกลุ่มในการควบคุม มีอิทธิพล หรือกำหนดการตัดสินใจที่มีผลต่อการดำเนินการของรัฐ นโยบาย และการบริหารประเทศ โดยอำนาจทางการเมืองไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการใช้อำนาจในการออกคำสั่งหรือการบังคับกฎหมาย แต่ยังรวมถึงการมีอิทธิพลต่อความคิด ทศนคติ และพฤติกรรมของประชาชนในสังคม อำนาจทางการเมืองมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาและการบริหารประเทศ หากใช้อย่างเหมาะสม จะช่วยสร้างเสถียรภาพและความก้าวหน้า แต่หากใช้อย่างไม่ถูกต้อง อาจก่อให้เกิดความขัดแย้งและปัญหาต่อสังคม การส่งเสริมธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวทางสำคัญในการใช้อำนาจทางการเมืองเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

แนวคิดเกี่ยวกับผลประโยชน์ทางการเมือง

ผลประโยชน์ทางการเมืองในปัจจุบันมีหลายด้านที่มีความซับซ้อนและมีผลกระทบต่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ โดยทั่วไปแล้ว ผลประโยชน์ทางการเมืองจะเกี่ยวข้องกับการควบคุมอำนาจ การจัดสรรทรัพยากร การใช้ประโยชน์จากตำแหน่งทางการเมืองเพื่อเสริมสร้างอำนาจและความมั่งคั่งในเชิงเศรษฐกิจและสังคม นี่คือนิยามของผลประโยชน์ทางการเมืองในปัจจุบัน ผลประโยชน์ คือ สิ่งที่เป็นประโยชน์หรือความได้เปรียบที่บุคคล กลุ่มองค์กร หรือรัฐได้รับการกระทำหรือสถานการณ์ต่าง ๆ โดยอาจเป็นผลลัพธ์ทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง หรือด้านอื่น ๆ ที่ส่งเสริมความต้องการหรือเป้าหมายของฝ่ายที่เกี่ยวข้อง การควบคุมอำนาจการปกครองการรักษาอำนาจทางการเมือง พรรคการเมืองหรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ มักใช้กลยุทธ์ทางการเมืองเพื่อรักษาและขยายอำนาจทางการเมืองของตนเอง เช่น

การสร้างฐานเสียงที่แข็งแกร่งในท้องถิ่น การมีการสนับสนุนจากกลุ่มต่าง ๆ เช่น กลุ่มธุรกิจ หรือกลุ่มที่มีอิทธิพลในสังคม การมีอิทธิพลในระบบการเลือกตั้งผลประโยชน์ที่ได้จากการควบคุมระบบการเลือกตั้ง เช่น การจัดการกับกระบวนการเลือกตั้ง การผลักดันกฎหมายที่เป็นประโยชน์แก่พรรคการเมืองตัวเอง เช่น การปรับเปลี่ยนกฎหมายการเลือกตั้ง การกำหนดเขตเลือกตั้ง เป็นต้น ประเภทของผลประโยชน์ การแยกประเภทของผลประโยชน์ทางการเมืองในประเทศไทยสามารถทำได้หลายมุมมอง ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจถึงวิธีการที่ผลประโยชน์ทางการเมืองมีผลต่อการตัดสินใจและการจัดการทรัพยากรในประเทศไทย การแยกประเภทหลัก ๆ ของผลประโยชน์ทางการเมืองในประเทศไทยแบ่งได้ดังนี้

1. ผลประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal Interests) ผลประโยชน์ที่มุ่งตอบสนองความต้องการหรือเป้าหมายของบุคคล เช่น รายได้ เงินเดือน หรือความก้าวหน้าในหน้าที่การงาน

2. ผลประโยชน์ของกลุ่ม (Group Interests) ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มองค์กร เช่น ผลกำไรของบริษัท สิทธิของสหภาพแรงงาน หรือเป้าหมายของพรรคการเมือง

3. ผลประโยชน์สาธารณะ (Public Interests) ผลประโยชน์ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การพัฒนาสาธารณูปโภค การศึกษา และความยุติธรรมในสังคม

4. ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ (Economic Interests) ความได้เปรียบทางเศรษฐกิจ เช่น รายได้ การลงทุน หรือทรัพยากรธรรมชาติ

5. ผลประโยชน์ทางการเมือง (Political Interests) ความได้เปรียบในการใช้อำนาจหรือการได้รับตำแหน่ง เช่น การได้เสียงสนับสนุนจากประชาชน หรือการมีอิทธิพลในสภา

6. ผลประโยชน์ทางความมั่นคง (Security Interests) ผลประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศ เช่น การป้องกันภัยคุกคามจากภายนอก

สรุปผลประโยชน์เป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการตัดสินใจและพฤติกรรมของบุคคลและองค์กร การบริหารผลประโยชน์อย่างเหมาะสมโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและจริยธรรม จะช่วยลดความขัดแย้งและสร้างความเป็นธรรมในสังคม นอกจากนี้ การจัดการผลประโยชน์ที่ดีจะช่วยส่งเสริมความมั่นคงและพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับประเทศและระดับสากล ผลประโยชน์ทางการเมือง สิทธิ ความได้เปรียบ หรือผลตอบแทนที่บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรในแวดวงการเมืองได้รับจากการดำเนินงานหรือการตัดสินใจในบริบททางการเมือง ผลประโยชน์เหล่านี้อาจอยู่ในรูปของทรัพยากรทางการเมือง อำนาจ หรือการสนับสนุนที่ช่วยให้สามารถบรรลุเป้าหมายทางการเมืองได้ ผลกระทบของการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมือง จะเห็นได้ว่าการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองมีทั้งข้อดีและข้อเสีย มีทั้งผู้เสียผลประโยชน์ และผู้เสียผลประโยชน์ ดังนั้น ผลกระทบที่เกิดขึ้น มีทั้งในทางเชิงบวก คือ การออกนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาสังคมหรือเศรษฐกิจ การกระจายทรัพยากรเพื่อสร้างความเท่าเทียมและในทางเชิงลบ การเพิ่มความเหลื่อมล้ำทางสังคมและเศรษฐกิจ การสร้างความขัดแย้งหรือความไม่ไว้วางใจในระบบการเมือง ดังนั้นจึงควรที่จะมีแนวจัดการผลกระทบของการแสวงหาผลประโยชน์ทางการเมืองที่เห็นผลเป็นรูปธรรมและนามธรรม ผลประโยชน์ทางการเมืองเป็นแรงผลักดันสำคัญในกระบวนการตัดสินใจและ

การดำเนินงานของนักการเมืองและรัฐบาล แม้จะมีโอกาสสร้างคุณค่าให้กับสังคม แต่หากบริหารอย่างไม่เหมาะสม อาจนำไปสู่ความขัดแย้ง การคอร์รัปชัน และการสูญเสียความเชื่อมั่นในระบบการเมือง การสร้างความโปร่งใสและยึดหลักธรรมาภิบาลจึงเป็นแนวทางสำคัญในการจัดการผลประโยชน์ทางการเมืองอย่างยั่งยืน

อิทธิพลทางการเมือง

อิทธิพลทางการเมืองสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ขึ้นอยู่กับวิธีการที่ผู้มีอำนาจใช้ในการกระตุ้น สร้างความเชื่อมั่น หรือควบคุมพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มต่าง ๆ อิทธิพลเหล่านี้มีผลต่อการตัดสินใจและการกระทำในสังคม รวมถึงการสร้างการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง อิทธิพล หมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวหรือชักจูงให้บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรกระทำหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด หรือการตัดสินใจตามที่มีอิทธิพลต้องการ อิทธิพลอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยขึ้นอยู่กับวิธีการและเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง อิทธิพล หมายถึง ความสามารถในการโน้มน้าวหรือชักจูงให้บุคคล กลุ่ม หรือองค์กรกระทำหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด หรือการตัดสินใจตามที่มีอิทธิพลต้องการ อิทธิพลอาจเกิดขึ้นได้ทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ โดยขึ้นอยู่กับวิธีการและเป้าหมายที่เกี่ยวข้อง ประเภทของอิทธิพลทางการเมือง การแบ่งประเภทของอิทธิพลทางการเมืองสามารถสรุปได้เป็นหลายประเภทตามลักษณะและวิธีการที่มีผลต่อการตัดสินใจทางการเมือง การเมืองไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งหรือการดำรงตำแหน่งในรัฐบาล แต่ยังเกี่ยวข้องกับวิธีที่ผู้มีอำนาจหรือกลุ่มต่าง ๆ ใช้เพื่อโน้มน้าวหรือควบคุมการตัดสินใจและกระบวนการทางการเมือง ต่อไปนี้คือลักษณะของอิทธิพลทางการเมือง

1. อิทธิพลทางกฎหมาย (Legal Influence) อิทธิพลทางกฎหมายเกิดขึ้นจากการใช้กฎหมายและระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ เพื่อควบคุมพฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มในสังคม เช่น การออกกฎหมายที่กำหนดสิทธิหรือข้อจำกัด, การใช้กฎหมายในการลงโทษผู้ที่กระทำผิด หรือการใช้กระบวนการทางกฎหมายในการสร้างความชอบธรรมให้กับการตัดสินใจทางการเมือง เช่น การออกกฎหมายที่จำกัดการแสดงออกทางการเมือง หรือการใช้อำนาจของรัฐในการควบคุมการชุมนุม

2. อิทธิพลทางสังคม (Social Influence) อิทธิพลทางสังคมเกิดจากการที่กลุ่มหรือบุคคลมีอิทธิพลต่อความคิดและพฤติกรรมของบุคคลอื่น ๆ ภายในสังคม โดยผ่านกระบวนการ เช่น การชักจูง การทำให้เกิดความเห็นพ้อง หรือการสร้างความคิดหวงในพฤติกรรมที่ต้องการ ตัวอย่างของอิทธิพลทางสังคมคือ การที่กลุ่มการเมือง องค์กร หรือบุคคลสำคัญใช้สื่อมวลชนหรือโซเชียลมีเดียในการสร้างความคิดเห็นหรือทัศนคติในสังคม เช่น การรณรงค์ทางการเมืองที่มีเป้าหมายในการเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นของประชาชนผ่านการใช้สื่อ

3. อิทธิพลทางเศรษฐกิจ (Economic Influence) อิทธิพลทางเศรษฐกิจมักเกี่ยวข้องกับการใช้ทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เช่น เงินทุน, ทรัพย์สิน หรือการลงทุนในการมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจทาง

การเมือง โดยเฉพาะในภาคธุรกิจที่สามารถสนับสนุนหรือสร้างแรงกดดันให้กับนักการเมืองหรือกลุ่มการเมืองต่าง ๆ เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การให้เงินสนับสนุนทางการเมือง หรือการใช้การควบคุมทรัพยากรทางเศรษฐกิจในการสร้างอิทธิพล

4. อิทธิพลทางวัฒนธรรม (Cultural Influence) อิทธิพลทางวัฒนธรรมหมายถึงการใช้คุณค่ามาตรฐาน หรือความเชื่อทางวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและทัศนคติของบุคคลในสังคม โดยอาจจะมีการใช้สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรม ตำนาน หรือการสร้างภาพลักษณ์ที่ตอบสนองต่อความเชื่อของประชาชน เช่น การสร้างภาพลักษณ์ของผู้นำทางการเมืองที่มีลักษณะคล้ายพระราชา หรือการใช้สัญลักษณ์ทางศาสนาในการแสดงอำนาจ

5. อิทธิพลจากสื่อมวลชน (Media Influence) สื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ และโซเชียลมีเดีย มีอิทธิพลสำคัญในการสร้างความคิดเห็นและกระตุ้นให้ประชาชนมีพฤติกรรมหรือทัศนคติที่เฉพาะเจาะจง สื่อสามารถส่งเสริมการสนับสนุนหรือขัดขวางการดำเนินการทางการเมือง โดยเฉพาะในช่วงเวลาที่มีการเลือกตั้งหรือวิกฤตทางการเมือง ตัวอย่าง การใช้สื่อเพื่อโจมตีคู่แข่งทางการเมือง หรือการโปรโมตนโยบายของรัฐบาล การรับฟังข่าวสารทางการเมือง การชักชวนให้ผู้อื่นสนทนารื่องการเมือง (สวนา พรพัฒน์กุล (2520: 21)

6. อิทธิพลทางจิตวิทยา (Psychological Influence) อิทธิพลทางจิตวิทยามักเกี่ยวข้องกับการใช้วิธีการทางจิตวิทยาเพื่อเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ความรู้สึก หรือพฤติกรรมของบุคคล เช่น การใช้เทคนิคทางการตลาดหรือการสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์หรืออารมณ์ที่ต้องการ ซึ่งสามารถนำไปสู่การสนับสนุนหรือการต่อต้านนโยบายต่าง ๆ เช่น การใช้การโฆษณาหรือการปราศรัยทางการเมืองที่เน้นสร้างความรู้สึกกลัวหรือความหวัง

7. อิทธิพลทางทหาร (Military Influence) อิทธิพลทางทหารหมายถึงการที่กลุ่มทหารหรือกองทัพมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองของประเทศ โดยการแทรกแซงหรือควบคุมรัฐบาล, การใช้กำลังทหารในการแก้ไขปัญหาหรือรักษาความสงบเรียบร้อย หรือการรัฐประหาร ซึ่งจะมีผลกระทบต่อเสถียรภาพทางการเมืองและความมั่นคงของประเทศ เช่น การรัฐประหารของทหารที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล

8. อิทธิพลจากต่างประเทศ (Foreign Influence) อิทธิพลจากต่างประเทศเกิดขึ้นเมื่อประเทศต่าง ๆ ใช้กลยุทธ์ทางการทูต เศรษฐกิจ หรือแม้กระทั่งการทหารเพื่อมีอิทธิพลต่อการเมืองของประเทศอื่น เช่น การให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจหรือการสนับสนุนทางการทูต เพื่อให้ประเทศที่รับการช่วยเหลือทำตามข้อกำหนดหรือแนวทางที่เหมาะสมกับผลประโยชน์ของประเทศผู้ให้ เช่น การกดดันทางการทูตจากประเทศใหญ่ในเรื่องสิทธิมนุษยชนหรือการแก้ไขนโยบายภายในประเทศ

สรุป อิทธิพลในทางการเมืองสามารถมีหลากหลายประเภท ซึ่งแต่ละประเภทมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทิศทางการเมืองและการตัดสินใจทางการเมืองในแต่ละประเทศ โดยอิทธิพลเหล่านี้อาจจะทำงานร่วมกันหรือแยกกัน ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และบริบททางการเมืองในขณะนั้น อิทธิพลในทาง

การเมืองสามารถเกิดขึ้นจากหลายแหล่งและมีวิธีการที่หลากหลาย โดยมักจะมีผลกระทบทั้งในระดับบุคคล กลุ่มการเมือง และสังคมโดยรวม การเข้าใจอิทธิพลเหล่านี้ช่วยให้สามารถวิเคราะห์และประเมินผลกระทบจากการตัดสินใจทางการเมืองได้อย่างถูกต้องและมีประสิทธิภาพ

สถานการณ์การเมืองของไทยในปัจจุบัน

การเมืองไทยในปัจจุบันมีความซับซ้อนและเต็มไปด้วยความท้าทายหลายด้าน โดยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งในด้านนโยบายและการกระทำของผู้มีอำนาจ ส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองต่าง ๆ ซึ่งสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นหลัก ๆ ดังนี้

1. การเลือกตั้งและการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การเลือกตั้งทั่วไปในประเทศไทยมักจะเป็นเหตุการณ์สำคัญที่กำหนดทิศทางทางการเมืองของประเทศ อย่างไรก็ตาม การเลือกตั้งครั้งล่าสุดที่จัดขึ้นในปี 2566 ได้สะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงในรูปแบบของการเมืองไทย โดยพรรคการเมืองที่เคยมีบทบาทเด่นในอดีตต้องเผชิญกับความท้าทายจากพรรคการเมืองใหม่ ๆ เช่น พรรคก้าวไกล ซึ่งได้รับความนิยมจากคนรุ่นใหม่ที่ต้องการการปฏิรูปและเปลี่ยนแปลงในระบบการเมือง แม้การเลือกตั้งจะเสร็จสิ้น แต่การจัดตั้งรัฐบาลยังคงเผชิญกับอุปสรรคในการเจรจาร่วมรัฐบาล ระหว่างพรรคที่ชนะเลือกตั้งกับพรรคการเมืองอื่น ๆ รวมถึงปัญหาการจัดการอำนาจในสภาผู้แทนราษฎรและการประนีประนอมทางการเมืองที่มีความซับซ้อน

2. การต่อสู้เพื่อผลประโยชน์และการทุจริต ในสังคมการเมืองไทย ผลประโยชน์ส่วนตัวและการทุจริตยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในระบบการเมือง แม้จะมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบการทุจริตและหน่วยงานต่าง ๆ ที่พยายามขจัดปัญหาดังกล่าว แต่หลายกรณีกลับไม่สามารถปรับปรุงสถานการณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความรู้สึกผิดหวังและความไม่พอใจในหมู่ประชาชน

3. การเคลื่อนไหวของภาคประชาชน การเคลื่อนไหวของกลุ่มนักศึกษาและภาคประชาชนที่ต้องการเปลี่ยนแปลงการเมืองและเรียกร้องสิทธิและเสรีภาพยังคงมีความสำคัญในปัจจุบัน กลุ่มเหล่านี้เรียกร้องให้มีการปฏิรูปในหลายด้าน เช่น การปรับปรุงระบบการปกครอง การยกเลิกกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพ และการปฏิรูปในสถาบันพระมหากษัตริย์การเคลื่อนไหวนี้สะท้อนถึงความไม่พอใจของประชาชนที่เห็นว่าระบบการเมืองในปัจจุบันไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะในด้านการปฏิรูปและความโปร่งใสในกระบวนการทางการเมือง

4. การประสานงานในระดับนานาชาติ การเมืองไทยยังคงได้รับการจับตามองจากชุมชนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะในเรื่องสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพของประชาชน ประเทศไทยยังคงรักษาความสัมพันธ์ทางการทูตกับหลายประเทศทั้งในเอเชียและตะวันตก แต่สถานการณ์ภายในประเทศก็ยังสร้างคำถามเกี่ยวกับการเคารพหลักการประชาธิปไตยและสิทธิเสรีภาพ

5. ความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ในปัจจุบันยังมีความขัดแย้งทางอุดมการณ์ระหว่างกลุ่มการเมืองที่เชื่อมั่นในระบบประชาธิปไตยและกลุ่มที่มองว่าความมั่นคงของประเทศต้องมาก่อน ทุกกลุ่ม

ต่างมีมุมมองและวิธีการที่แตกต่างกันในการขับเคลื่อนประเทศ ซึ่งอาจนำไปสู่ความตึงเครียดและความขัดแย้งที่ยืดเยื้อ

6. ความเป็นประชาธิปไตย รูปแบบของการปกครองที่ให้ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตั้งและมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมือง โดยประชาชนสามารถมีเสียงในการเลือกผู้นำและการตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ผ่านการเลือกตั้งหรือการแสดงความคิดเห็นที่เปิดกว้าง ระบบประชาธิปไตยมีหลักการพื้นฐาน เช่น สิทธิในการพูด การเลือกตั้งอย่างเสรี การมีสิทธิและเสรีภาพในความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกัน และการคุ้มครองสิทธิของชนกลุ่มน้อยหลักการสำคัญของประชาธิปไตย สิทธิในการเลือกตั้ง ประชาชนมีสิทธิในการเลือกตัวแทนทางการเมือง เช่น การเลือกตั้งประธานาธิบดีหรือสมาชิกวุฒิสภา สิทธิเสรีภาพของบุคคล ประชาชนมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น การรวมกลุ่ม และการแสดงออกทางการเมือง ความโปร่งใสและการตรวจสอบ

6.1) อิสรภาพ ความมีเสรีภาพในการดำเนินชีวิต การพูด การเขียน อย่างเป็นอิสระโดยไม่ไปละเมิดเสรีภาพของผู้อื่น ความเป็นตัวของตัวเอง ไม่อยู่ภายใต้อาณัติของผู้มีอิทธิพลใด ๆ

6.2) เสมอภาค ความเท่าเทียมกันในฐานะประชาชนในสังคมให้ความสำคัญต่อคนทุกคนในฐานะหน่วยหนึ่งอย่างเท่าเทียม มีสิทธิในการปกครองและสิทธิต่าง ๆ ในการแสดงออกหนึ่งคนหนึ่งเสียง ไม่มีใครมากกว่าใคร

6.3) ภราดรภาพ ความเป็นพี่น้อง ความเป็นเพื่อนพ้องน้องพี่ มีจิตใจเกื้อกูล เห็นอกเห็นใจสนับสนุนช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

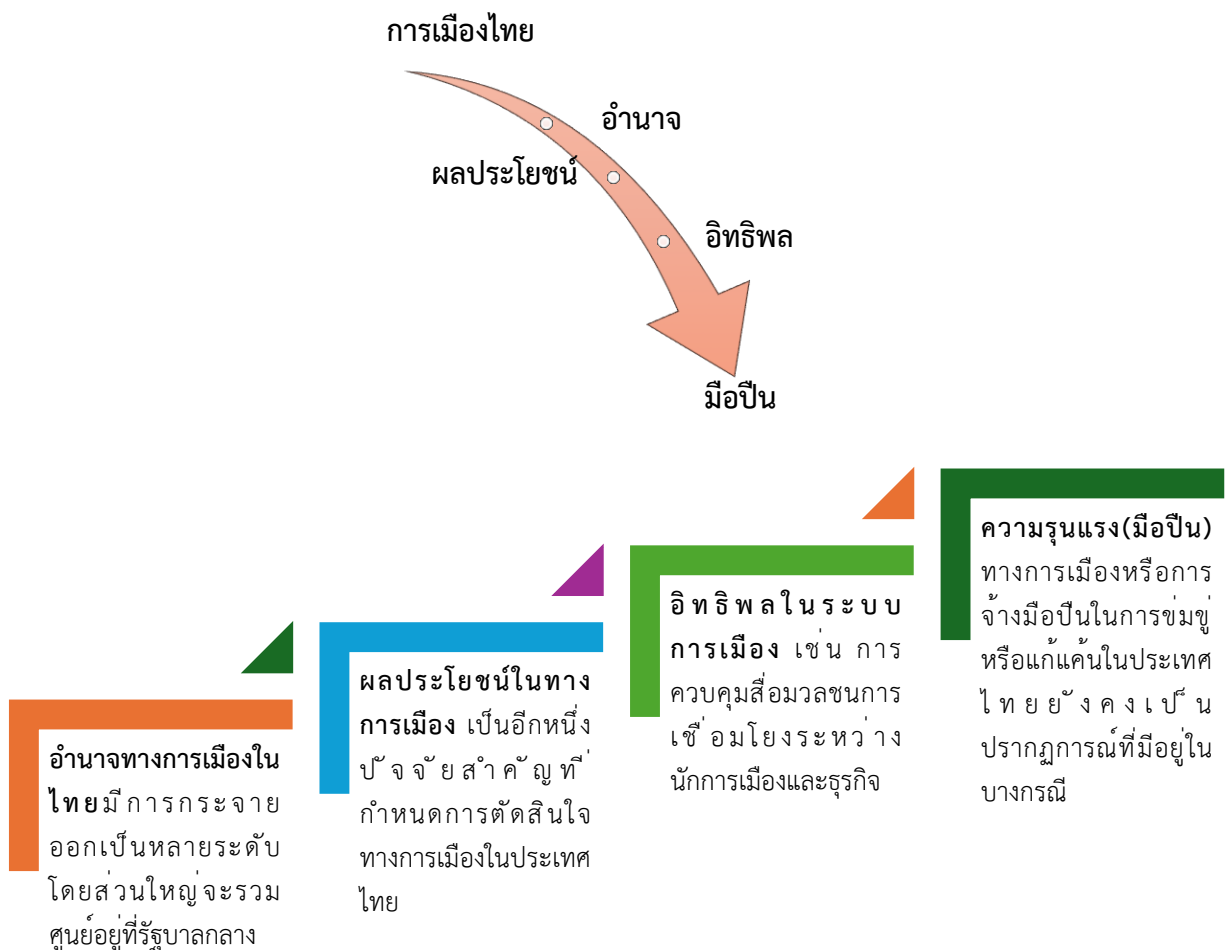
6.4) ความสุจริตถูกต้อง การดำเนินชีวิตและหน้าที่การงานอย่างตรงไปตรงมา ไม่นำประโยชน์ต่าง ๆ เข้าตนเองและพวกพ้อง มีสัมมาอาชีวะ

6.5) ความรับผิดชอบ การรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง ดูแลเอาใจใส่ในบทบาทหน้าที่ของตนเอง รับผิดชอบต่อทำให้เกิดผลสำเร็จลุล่วงตามหน้าที่และบทบาทที่ได้รับ (อมร รักษาสัตย์, 2541)

สรุป การเมืองไทยในสถานการณ์ปัจจุบันเต็มไปด้วยความท้าทายและความไม่แน่นอน จากการเลือกตั้งที่เต็มไปด้วยการแข่งขันและความขัดแย้ง ไปจนถึงบทบาทที่สำคัญของทหารและการเคลื่อนไหวทางประชาชน สถานการณ์การเมืองในปัจจุบันสะท้อนให้เห็นถึงการต่อสู้เพื่ออำนาจและผลประโยชน์ที่มีความซับซ้อน พร้อมทั้งการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงในหลายด้าน การเมืองไทยในปัจจุบันจึงยังคงเป็นประเด็นที่ต้องติดตามอย่างใกล้ชิด เนื่องจากมีผลกระทบทั้งในระดับภายในและระดับนานาชาติ

บทสรุปเกี่ยวกับองค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษา

การเมืองไทย อำนาจ ผลประโยชน์ อิทธิพล และมือปืน การเมืองไทยมีลักษณะพิเศษที่ซับซ้อนและเต็มไปด้วยความเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะในด้านการกระจายอำนาจผลประโยชน์ อิทธิพล และการใช้ความรุนแรง (มือปืน) เกิดจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลหรือกลุ่มบุคคล ทั้งสิ่งผิดกฎหมายและความขัดแย้งทางการเมือง โดยเฉพาะการเมืองระดับท้องถิ่น เนื่องจากเป็นกลยุทธ์หนึ่งที่สามารถเอาชนะคู่แข่งทางการเมืองได้ นอกเหนือจากการซื้อเสียงจากประชาชน ผู้มีอิทธิพลจะใช้อำนาจและบารมีทั้งทางกฎหมาย การเมือง และนอกกฎหมาย เพื่อรักษาผลประโยชน์ของตนเอง ทำให้ต้องรวบรวมมือปืนรับจ้างเข้ามาเป็นลูกน้องหรือพรรคพวก และพัฒนารูปแบบการรวมกลุ่มเป็นขั้วมือปืนมือปืนทำงานให้ผู้อุปถัมภ์ทุกประเภท เช่น คும்บ่อนการพนัน ปลุกักญา ไร่บ้านฆ่า เป็นต้น ผู้อุปถัมภ์ให้การดูแลเรื่องความปลอดภัย ทรัพย์สินเงินทองทั้งของมือปืน และบุตร ภรรยา มือปืนตอบแทนด้วยความภักดีและชีวิต ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

ภาพที่ 1 การเมืองไทย อำนาจ ผลประโยชน์ อิทธิพล และมือปืน

1. อำนาจทางการเมืองในไทย อำนาจทางการเมืองในประเทศไทยมีการกระจายออกเป็นหลายระดับ โดยส่วนใหญ่จะรวมศูนย์อยู่ที่รัฐบาลกลางและสถาบันต่าง ๆ ที่มีบทบาทในการตัดสินใจในประเทศ เช่น คณะรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสถาบันกษัตริย์ที่ยังคงมีบทบาทสำคัญในแง่ของการมีอิทธิพลทางการเมือง การกระจายอำนาจระหว่างส่วนกลางและท้องถิ่นยังคงเป็นประเด็นที่ถกเถียงในสังคมไทย

2. ผลประโยชน์ในทางการเมือง ผลประโยชน์เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่กำหนดการตัดสินใจทางการเมืองในประเทศไทย เนื่องจากการเมืองไทยมีความเกี่ยวข้องกับการแบ่งปันทรัพยากรทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงสิทธิพิเศษต่าง ๆ การต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวหรือกลุ่มบางกลุ่ม มีอิทธิพลในการกำหนดนโยบายและทิศทางการพัฒนาของประเทศ เช่น โครงการขนาดใหญ่ที่มักมีการใช้งบประมาณมหาศาลที่มักมีการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตัว

3. อิทธิพลในระบบการเมือง อิทธิพลในระบบการเมืองไทยมาจากหลายแหล่ง เช่น การควบคุมสื่อมวลชน การเชื่อมโยงระหว่างนักการเมืองและธุรกิจ หรือการสนับสนุนจากกลุ่มทหารหรือชนชั้นสูง อิทธิพลเหล่านี้มักจะมีบทบาทในการกำหนดทิศทางของนโยบายและการตัดสินใจทางการเมือง ในบางครั้งการใช้อิทธิพลเหล่านี้ทำให้เกิดความไม่โปร่งใสหรือการทุจริตในระบบการเมือง

4. การใช้ความรุนแรง (มือปืน) การใช้ความรุนแรงทางการเมืองหรือการจ้างมือปืนในการข่มขู่หรือแก้แค้นในประเทศไทยยังคงเป็นปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในบางกรณี โดยเฉพาะในช่วงการเลือกตั้งหรือช่วงที่มีความขัดแย้งทางการเมืองสูง มือปืนมักถูกใช้เป็นเครื่องมือในการข่มขู่ฝ่ายตรงข้าม หรือเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของกลุ่มหรือบุคคลบางกลุ่ม การใช้ความรุนแรงดังกล่าวทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคม และสร้างบรรยากาศของความกลัวและความไม่มั่นคง การปราบปรามและการหยุดยั้งการใช้มือปืนในทางการเมืองจึงเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญในการพัฒนาระบบการเมืองที่ยั่งยืน

สรุปว่า การเมืองไทยมีความเชื่อมโยงระหว่างอำนาจ ผลประโยชน์ อิทธิพล และการใช้ความรุนแรง (มือปืน) ซึ่งมีผลกระทบทั้งในด้านการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และการสร้างความมั่นคงในประเทศ อำนาจที่ถูกกระจายอย่างไม่เท่าเทียมกัน การแสวงหาผลประโยชน์จากกลุ่มผู้มีอำนาจ และการใช้ความรุนแรงเป็นเครื่องมือในการต่อสู้ทางการเมือง ทำให้ระบบการเมืองไทยยังคงเต็มไปด้วยความขัดแย้งและความไม่แน่นอน การแก้ไขปัญหานี้ต้องการการปฏิรูปในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้านการกระจายอำนาจ การตรวจสอบอำนาจ และการป้องกันการใช้ความรุนแรงในทางการเมือง

บรรณานุกรม

จิรัช (บรรพต) วีระชัย. (2542). **รัฐศาสตร์ทั่วไป**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ไทยรัฐออนไลน์. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.thairath.co.th/news/crime/2830605 [15 กุมภาพันธ์ 2568]

ปธาน สุวรรณมงคล (2554). **การเมืองท้องถิ่น การเมืองของใคร โดยใคร และเพื่อใคร (ปรับปรุงครั้งที่ 1)**.นนทบุรี: จตุพร ดีไซน์.

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554. [ออนไลน์].แหล่งที่มา:

<https://dict.longdo.com/search/> [15 กุมภาพันธ์ 2568]

ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2544). **แผนพัฒนาวัฒนธรรมประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ. (2546). **วัฒนธรรมทางการเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน (พิมพ์ครั้งที่2)**. กรุงเทพมหานคร: วีเจ.พรินติ้ง.

สวนา พรพัฒน์กุล. (2520).**ความสำนึกในหน้าที่พลเมืองของเด็กไทย**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สายสุนีย์ ปุฒินันท์. (2541).**ความรู้ทัศนคติ และการมีส่วนร่วมทำกิจกรรมในโครงการบริหารคุณภาพทั่วทั้งองค์กรของเจ้าหน้าที่ในโรงพยาบาลทั่วไปของรัฐ: กรณีศึกษาโรงพยาบาลสิงห์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี**.วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาอุตสาหกรรม, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อมร รักษาสัตย์. (2541). **การศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาประชาธิปไตย**. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

การดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน

Same-sex couples

มะลิ ทิพย์ประจง

Mali Thipprajong

พระใบฎีกาสุชินนะ อนินชิต

Phra Baitika Suchinna Aninchito

พระอัม ปิยสีโล

Phra Aum Piyasilo

พระศตายุ ฐานิสโร

Phra Satayu Thanisaro

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Phetchaburi Buddhist College

Corresponding author, e-mail : thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

การใช้ชีวิตของคนสองคนที่มีลักษณะเหมือนกันนั่นก็คือ ชายคู่ชาย หญิงคู่หญิง ในการใช้ชีวิตร่วมกันจะเห็นได้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลที่จะอยู่ร่วมกันแบบสามีภรรยาได้ตามขอของกฎหมายแล้วแต่ในการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของคน 2 คน นั้นก็ถือว่าเป็นอะไรที่ยังต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจซึ่งกันและให้เกิดความพอใจทั้งสองฝ่ายให้ได้

คำสำคัญ : การดำรงคู่ชีวิต, เพศเดียวกัน

ABSTRACT

The life of two people who have similar characteristics is a man with a man and a woman with a woman. In living together, it can be seen that Thailand has a law that gives rights to people to live together as husband and wife according to the request of the law. However, in the practice and way of life of two people, it is considered something that still needs to be studied and understood in order to create satisfaction for both parties.

Keywords : life, couple, same-sex

บทนำ

การใช้ชีวิตของคนสองคนที่มีลักษณะเหมือนกันนั่นก็คือ ชายคู่ชาย หญิงคู่หญิง ในการใช้ชีวิตร่วมกันจะเห็นได้ว่าประเทศไทยจะมีกฎหมายให้สิทธิแก่บุคคลที่จะอยู่ร่วมกันแบบสามีภรรยาได้ตามขอของกฎหมายแล้วแต่ในการปฏิบัติและการดำเนินชีวิตของคน 2 คน นั้นก็ถือว่าเป็นอะไรที่ยังต้องมีการศึกษาและทำความเข้าใจซึ่งกันและให้เกิดความพอใจทั้งสองฝ่าย ให้ได้การดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและมีหลายแง่มุมที่ควรพิจารณา ในทางวิชาการ มีการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างกว้างขวาง ครอบคลุมทั้งในด้านประวัติศาสตร์ สังคมวิทยา กฎหมาย และสิทธิมนุษยชน ความสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกันมีมาตั้งแต่สมัยโบราณ ในหลายวัฒนธรรม มีหลักฐานที่บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งและมั่นคงระหว่างบุคคลเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การยอมรับทางสังคมและกฎหมายต่อความสัมพันธ์เหล่านี้แตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยและวัฒนธรรมในอดีต หลายสังคมมองว่าความสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกันเป็นเรื่องผิดธรรมชาติ หรือเป็นบาป ในบางประเทศ มีกฎหมายที่ลงโทษการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างคนเพศเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ในช่วงศตวรรษที่ 20 มีการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมสำหรับกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงการเรียกร้องให้มีการรับรองการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน

การวิวัฒนาการเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ในช่วงปลายศตวรรษที่ 20 และต้นศตวรรษที่ 21 หลายประเทศเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายเพื่อให้การรับรองความสัมพันธ์ของคนเพศเดียวกัน ในบางประเทศ มีการออกกฎหมายรองรับการจดทะเบียนคู่ชีวิต หรือการแต่งงานของคนเพศเดียวกัน ประเทศแรกที่ยกกฎหมายให้มีการแต่งงานของคนเพศเดียวกันอย่างถูกกฎหมายคือเนเธอร์แลนด์ในปี 2544 ปัจจุบัน มีหลายประเทศทั่วโลกที่ยกกฎหมายให้คนเพศเดียวกันแต่งงานหรือจดทะเบียนคู่ชีวิตได้อย่างถูกกฎหมาย รวมถึงประเทศไทยที่ได้มีการออกกฎหมายรองรับการจดทะเบียนคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกันในปี พ.ศ. 2566 ประเด็นทางวิชาการการศึกษาเกี่ยวกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันในปัจจุบัน ครอบคลุมประเด็นต่างๆ ดังนี้

สิทธิมนุษยชน: การดำรงคู่ชีวิตเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานหรือไม่? การกีดกันคนเพศเดียวกันจากสิทธิในการแต่งงานหรือการมีครอบครัวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือไม่?

ความเท่าเทียม: การอนุญาตให้คนเพศเดียวกันแต่งงานหรือจดทะเบียนคู่ชีวิตเป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศหรือไม่?

ผลกระทบทางสังคม: การรับรองการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันมีผลกระทบต่อสังคมอย่างไร? มีผลต่อสถาบันครอบครัวหรือไม่?

กฎหมาย: กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันควรมีลักษณะอย่างไร? ควรครอบคลุมสิทธิและหน้าที่อะไรบ้าง?

การดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันเป็นประเด็นที่ยังคงมีการถกเถียงและเปลี่ยนแปลงอยู่ทั่วโลก อย่างไรก็ตาม แนวโน้มในปัจจุบันคือการให้การรับรองสิทธิและความเท่าเทียมแก่บุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น การศึกษาในประเด็นนี้จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาความเข้าใจและสร้างสังคมที่เปิดกว้างและเท่าเทียมสำหรับทุกคนความเชื่อ แรงจูงใจ ปัจจัย ค่านิยม จารีต ประเพณี ชุมชน ครอบครัว ประเด็นที่คุณได้กล่าวมานั้นมีความเกี่ยวข้องอย่างยิ่งกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันในสังคมไทย เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจและการดำเนินชีวิตของบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ รวมถึงการยอมรับและการสนับสนุนจากครอบครัว ความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการกำหนดทัศนคติของสังคมต่อการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ในบางศาสนาและความเชื่อ การมีเพศสัมพันธ์หรือการแต่งงานระหว่างคนเพศเดียวกันอาจถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นไปตามธรรมชาติ ความเชื่อเหล่านี้ อาจส่งผลให้เกิดการตีตราและการเลือกปฏิบัติ แรงจูงใจแรงจูงใจในการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกันมีความหลากหลาย บางคนอาจต้องการความรัก ความผูกพัน และการสร้างครอบครัวเหมือนกับคู่รักต่างเพศ ในขณะที่บางคนอาจต้องการความมั่นคงทางอารมณ์ การสนับสนุน และการแบ่งปันประสบการณ์ชีวิตร่วมกัน แรงจูงใจเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนเพศเดียวกันตัดสินใจที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืน ปัจจัยที่มีผลต่อการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันมีทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความรู้สึกรักใคร่ ความผูกพัน ความเข้าใจ และการยอมรับในตนเอง ปัจจัยภายนอก ได้แก่ การยอมรับจากครอบครัว ชุมชน และสังคม กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และการสนับสนุนจากบุคคลรอบข้าง ปัจจัยเหล่านี้มีความสัมพันธ์กันและส่งผลต่อความสำเร็จและความสุขในการดำรงคู่ชีวิต ค่านิยมของแต่ละบุคคลและสังคมมีผลต่อการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ค่านิยมที่ให้ความสำคัญกับความรัก ความซื่อสัตย์ ความเข้าใจ และการเคารพซึ่งกันและกัน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและมีความสุขได้ ในขณะที่ค่านิยมที่เน้นการมีลูกและการสืบสกุล อาจทำให้คู่รักเพศเดียวกันต้องเผชิญกับความท้าทายและความกดดันจากสังคม จารีต ประเพณีของแต่ละสังคมมีผลต่อการยอมรับและการสนับสนุนการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ในบางสังคมที่มีจารีตประเพณีที่เคร่งครัด การดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันอาจถูกมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นที่ยอมรับ ในขณะที่สังคมที่เปิดกว้างและให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางเพศ อาจมีการยอมรับและสนับสนุนการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันมากขึ้น ชุมชนที่บุคคลอาศัยอยู่มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนหรือกดดันการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ชุมชนที่เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศ จะช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันรู้สึกปลอดภัยและได้รับการสนับสนุน ในขณะที่ชุมชนที่ไม่ยอมรับ อาจทำให้คู่รักเพศเดียวกันต้องเผชิญกับการเลือกปฏิบัติและการกีดกัน ครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญที่สุดในชีวิตของบุคคล การยอมรับและการสนับสนุนจากครอบครัวมีผลอย่างมากต่อความสุขและความสำเร็จในการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน คู่รักเพศเดียวกันที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัว มักจะมีความมั่นใจและมีความสุขในการใช้ชีวิตร่วมกัน ในขณะที่คู่รักที่ไม่ได้รับการยอมรับจากครอบครัว อาจต้องเผชิญกับความยากลำบากและความเครียด ความมั่นคงในการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกันเป็นประเด็นที่สำคัญและมี

ความซับซ้อน มีปัจจัยหลายอย่างส่งผลต่อความมั่นคงนี้ ทั้งปัจจัยภายใน เช่น ความรัก ความเข้าใจ และความผูกพันระหว่างคู่รัก รวมถึงปัจจัยภายนอก เช่น การยอมรับจากครอบครัวและสังคม และที่สำคัญคือ "กฎหมาย" ที่จะรับรองสิทธิและหน้าที่ของคู่รักความมั่นคงในการดำรงคู่ชีวิตความมั่นคงในการดำรงคู่ชีวิตสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายด้าน ได้แก่ ความมั่นคงทางอารมณ์: การที่คู่รักรู้สึกปลอดภัย มั่นใจ และได้รับการสนับสนุนจากกันและกัน เป็นพื้นฐานสำคัญของความสัมพันธ์ที่ยั่งยืน ความมั่นคงทางเศรษฐกิจ: การมีสถานะทางการเงินที่มั่นคง และสามารถจัดการทรัพย์สินร่วมกันได้อย่างราบรื่น ช่วยลดความตึงเครียดและสร้างความมั่นใจในอนาคต ความมั่นคงทางสังคม: การได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัว เพื่อนฝูง และสังคมโดยรวม ช่วยให้คู่รักรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขความมั่นคงทางกฎหมาย: การมีกฎหมายที่รับรองสิทธิและหน้าที่ของคู่รัก ช่วยให้คู่รักได้รับการคุ้มครองและได้รับสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิง กฎหมายกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน กฎหมายมีบทบาทสำคัญในการสร้างความมั่นคงในการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ในหลายประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน ซึ่งมีรูปแบบและรายละเอียดที่แตกต่างกันไป

สำหรับในประเทศไทยได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 23) พ.ศ. 2566 ซึ่งมีสาระสำคัญคือการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการสมรส ทำให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถจดทะเบียนสมรสได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย มีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิง เช่น สิทธิในการรับมรดก สิทธิในการตัดสินใจทางการแพทย์ และสิทธิประโยชน์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ส่วนในต่างประเทศ กล่าวคือในหลายประเทศทั่วโลก ได้มีการออกกฎหมายที่รับรองการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกันในรูปแบบต่างๆ เช่น การจดทะเบียนคู่ชีวิต (Civil Partnership) หรือการแต่งงาน (Marriage) ซึ่งแต่ละประเทศก็มีรายละเอียดและสิทธิประโยชน์ที่แตกต่างกันไป ความสำคัญของกฎหมายการมีกฎหมายที่รับรองการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างความมั่นคงให้กับคู่รัก เนื่องจากการรับรองสิทธิและหน้าที่: กฎหมายจะกำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่รักอย่างชัดเจน เช่น สิทธิในการจัดการทรัพย์สินร่วมกัน สิทธิในการรับมรดก และหน้าที่ในการดูแลซึ่งกันและกันเป็นการคุ้มครองสิทธิ: กฎหมายจะช่วยคุ้มครองสิทธิของคู่รักจากการเลือกปฏิบัติ และทำให้คู่รักสามารถเข้าถึงสิทธิประโยชน์ต่างๆ เช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิงเป็นการสร้างความเท่าเทียม: กฎหมายที่รับรองการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน เป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมทางเพศ และการยอมรับความหลากหลายทางเพศในสังคม ความมั่นคงในการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน เป็นสิ่งที่ควรได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมจากทุกภาคส่วนของสังคม การมีกฎหมายที่ชัดเจนและเป็นธรรม จะช่วยสร้างความมั่นคงให้กับคู่รักเพศเดียวกัน และทำให้พวกเขาสามารถใช้ชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพ บทบาท หน้าที่ สังคม สภาพแวดล้อมในถิ่นที่อยู่อาศัย บทบาทหน้าที่ของสังคมและสภาพแวดล้อมในถิ่นที่อยู่อาศัย มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของคู่รักเพศเดียวกัน โดยมีอิทธิพลทั้งทางด้านบวกและด้านลบ ดังนี้

บทบาทของสังคมเกี่ยวกับเรื่องเพศ

การยอมรับ: สังคมที่เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศ จะช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ได้รับการเคารพและให้เกียรติเหมือนกับคู่รักชายหญิงทั่วไป การยอมรับนี้จะส่งผลให้คู่รักมีความสุข มั่นใจ และสามารถใช้ชีวิตได้อย่างเปิดเผย

การสนับสนุน: สังคมที่ให้การสนับสนุนคู่รักเพศเดียวกัน จะช่วยให้พวกเขามีกำลังใจในการเผชิญกับอุปสรรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น เช่น การเลือกปฏิบัติ หรือการถูกตีตรา การสนับสนุนนี้อาจมาในรูปแบบของการให้กำลังใจ การช่วยเหลือ หรือการผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงทางกฎหมายและนโยบายที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตของคู่รักเพศเดียวกัน

การสร้าง الوعي: สังคมที่พยายามทำความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ จะช่วยลดอคติและความเข้าใจผิดที่อาจมีต่อคู่รักเพศเดียวกัน การสร้าง الوعيนี้สามารถทำได้ผ่านการให้ความรู้ การพูดคุย หรือการนำเสนอเรื่องราวชีวิตของคู่รักเพศเดียวกัน

สภาพแวดล้อมในถิ่นที่อยู่อาศัย

ความปลอดภัย: สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและปราศจากการเลือกปฏิบัติ จะช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถใช้ชีวิตได้อย่างสบายใจและไม่ต้องกังวลเกี่ยวกับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

การเข้าถึงบริการ: การเข้าถึงบริการต่างๆ ที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต เช่น บริการทางการแพทย์ บริการด้านการศึกษา หรือบริการด้านสังคมสงเคราะห์ อย่างเท่าเทียมและไม่ถูกเลือกปฏิบัติ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน

การมีส่วนร่วม: การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชนและสังคม จะช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และสามารถสร้างเครือข่ายกับผู้อื่นๆ ได้

ผลกระทบที่เกิดขึ้น

ผลกระทบทางบวก: สังคมและสภาพแวดล้อมที่ดี จะส่งผลให้คู่รักเพศเดียวกันมีความสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถสร้างครอบครัวได้อย่างมั่นคง

ผลกระทบทางลบ: สังคมและสภาพแวดล้อมที่ไม่ดี เช่น การเลือกปฏิบัติ การตีตรา หรือการขาดการสนับสนุน จะส่งผลให้คู่รักเพศเดียวกันต้องเผชิญกับความยากลำบากในการใช้ชีวิต อาจนำไปสู่ความเครียด ความวิตกกังวล หรือแม้กระทั่งการถูกทอดทิ้ง

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับเรื่องเพศ

ส่งเสริมความเข้าใจ: สังคมควรให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศ เพื่อลดอคติและความเข้าใจผิด

ต่อต้านการเลือกปฏิบัติ: สังคมควรต่อต้านการเลือกปฏิบัติในทุกรูปแบบ และสนับสนุนให้มีการออกกฎหมายและนโยบายที่คุ้มครองสิทธิของคู่รักเพศเดียวกัน

สร้างสภาพแวดล้อมที่ดี: สังคมและภาครัฐควรสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการดำรงชีวิตของคู่รักเพศเดียวกันการสร้างสังคมและสภาพแวดล้อมที่ดีสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน เป็นหน้าที่ของทุกคนในสังคม เพื่อให้ทุกคนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขและเท่าเทียม

มุมมองและแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องเพศ

มุมมองและแนวคิดเกี่ยวกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล กลุ่มบุคคล และสังคม โดยสามารถแบ่งออกได้เป็นหลายด้านดังนี้

1. มุมมองทางศาสนา

ศาสนาที่อนุญาต: บางศาสนา เช่น ศาสนาพุทธบางนิกาย หรือบางนิกายในศาสนาคริสต์ มีมุมมองที่เปิดกว้างและยอมรับการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน โดยมองว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ควรได้รับความเคารพและให้เกียรติ

ศาสนาที่ไม่อนุญาต: บางศาสนา เช่น ศาสนาคริสต์บางนิกาย ศาสนาอิสลาม หรือศาสนายิว มีมุมมองว่าการดำรงคู่ชีวิตควรเป็นระหว่างชายและหญิงเท่านั้น และมองว่าการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกันเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องหรือไม่เป็นไปตามหลักศาสนา

2. มุมมองทางสังคม

การยอมรับ: สังคมที่เปิดกว้างและให้ความสำคัญกับความหลากหลายทางเพศ มักมีแนวโน้มที่จะยอมรับและสนับสนุนการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน โดยมองว่าเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ทุกคนควรได้รับ

การไม่ยอมรับ: สังคมที่ยังไม่เปิดกว้างและยึดติดกับค่านิยมแบบดั้งเดิม อาจมีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับและต่อต้านการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน โดยมองว่าเป็นสิ่งที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เป็นไปตามขนบธรรมเนียมประเพณี

3. มุมมองทางกฎหมาย

การรับรอง: หลายประเทศทั่วโลกได้มีการออกกฎหมายที่รับรองการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน เช่น การจดทะเบียนคู่ชีวิต หรือการแต่งงาน ซึ่งเป็นการให้สิทธิและหน้าที่แก่คู่รักเพศเดียวกันเช่นเดียวกับคู่สมรสชายหญิง

การไม่รับรอง: บางประเทศยังไม่มีกฎหมายที่รับรองการดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกัน ทำให้คู่รักเพศเดียวกันไม่ได้รับสิทธิและหน้าที่ต่างๆ ที่ควรจะได้รับ

4. มุมมองทางจิตวิทยา

ความรักและความผูกพัน: นักจิตวิทยาหลายท่านมองว่า ความรักและความผูกพันเป็นสิ่งสากลที่เกิดขึ้นได้กับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นเพศใด การดำรงคู่ชีวิตของคนเพศเดียวกันจึงเป็นเรื่องธรรมชาติและควรได้รับการเคารพ

ความสุขและคุณภาพชีวิต: การศึกษาหลายชิ้นบ่งชี้ว่า คู่รักเพศเดียวกันที่ได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากสังคม มักมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี ไม่แตกต่างจากคู่รักชายหญิง

5. มุมมองส่วนบุคคล

สิทธิเสรีภาพ: หลายคนมองว่าการดำรงคู่ชีวิตเป็นสิทธิส่วนบุคคลที่ทุกคนควรมีสิทธิที่จะเลือกโดยไม่คำนึงถึงเพศ

ความเท่าเทียม: หลายคนมองว่าการที่คนเพศเดียวกันไม่สามารถแต่งงานหรือจดทะเบียนคู่ชีวิตได้ เป็นการเลือกปฏิบัติและไม่เท่าเทียม

ประเด็นทางสังคมเกี่ยวกับการดำรงคู่ชีวิตของเพศเดียวกัน

การดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกันเป็นประเด็นที่มีความซับซ้อนและเกี่ยวข้องกับหลายมิติทางสังคม ซึ่งมีความแตกต่างกันไปในแต่ละวัฒนธรรมและยุคสมัย ประเด็นทางสังคมที่สำคัญ ได้แก่

1. การยอมรับและความเข้าใจ

การตีตราและการเลือกปฏิบัติ: ในหลายสังคม คู่รักเพศเดียวกันยังคงเผชิญกับการตีตราและการเลือกปฏิบัติ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ สังคม และเศรษฐกิจของพวกเขา

การเปิดเผยตัว: การเปิดเผยตัวว่าเป็นบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ อาจเป็นเรื่องที่ท้าทายสำหรับหลายคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ไม่เปิดกว้าง การตัดสินใจว่าจะเปิดเผยตัวหรือไม่นั้น เป็นเรื่องส่วนบุคคลที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ

การสร้าง ความเข้าใจ: การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับความหลากหลายทางเพศในสังคมเป็นสิ่งสำคัญ เพื่อลดอคติและการเลือกปฏิบัติ และส่งเสริมการอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

2. สิทธิและความเท่าเทียม

สิทธิในการแต่งงาน: ในหลายประเทศ คู่รักเพศเดียวกันยังไม่ได้รับอนุญาตให้แต่งงานอย่างถูกกฎหมาย ซึ่งทำให้พวกเขาพลาดโอกาสที่จะได้รับสิทธิและสิทธิประโยชน์ต่างๆ ที่คู่สมรสชายหญิงได้รับ

สิทธิในการมีบุตร: สิทธิในการมีบุตรเป็นอีกประเด็นที่สำคัญสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน ซึ่งอาจต้องเผชิญกับข้อจำกัดทางกฎหมายและสังคม

ความเท่าเทียมทางกฎหมาย: การเรียกร้องความเท่าเทียมทางกฎหมายสำหรับคู่รักเพศเดียวกันเป็นประเด็นที่สำคัญในการสร้างสังคมที่ยุติธรรมและเท่าเทียม

3. ครอบครัวยุคใหม่และความสัมพันธ์

การสร้างครอบครัว: คู่รักเพศเดียวกันมีความต้องการที่จะสร้างครอบครัวเช่นเดียวกับคู่รักชายหญิง ซึ่งอาจทำได้โดยการรับบุตรบุญธรรม การอุ้มบุญ หรือการมีบุตรจากการผสมเทียม

ความสัมพันธ์ที่มั่นคง: การสร้างความสัมพันธ์ที่มั่นคงและยั่งยืนเป็นสิ่งสำคัญสำหรับคู่รักเพศเดียวกัน ซึ่งต้องอาศัยความรัก ความเข้าใจ และการสนับสนุนซึ่งกันและกัน

การสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อน: การได้รับการยอมรับและสนับสนุนจากครอบครัวและเพื่อน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข

4. ประเด็นทางวัฒนธรรมและศาสนา

ความเชื่อทางศาสนา: ความเชื่อทางศาสนาบางอย่างอาจมีมุมมองที่แตกต่างเกี่ยวกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการยอมรับในสังคม

ขนบธรรมเนียมประเพณี: ขนบธรรมเนียมประเพณีบางอย่างอาจไม่สอดคล้องกับการดำรงคู่ชีวิตเพศเดียวกัน ซึ่งอาจทำให้คู่รักต้องเผชิญกับความท้าทายในการปรับตัวเข้ากับสังคม

5. การเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเคลื่อนไหวทางสังคม: การเคลื่อนไหวทางสังคมเพื่อเรียกร้องสิทธิและความเท่าเทียมสำหรับบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ มีบทบาทสำคัญในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง

การเปิดกว้างของสังคม: สังคมที่เปิดกว้างและยอมรับความหลากหลายทางเพศมากขึ้น จะช่วยให้คู่รักเพศเดียวกันสามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขและมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ประเด็นทางสังคมเหล่านี้มีความซับซ้อนและต้องการการพิจารณาอย่างรอบด้าน การทำความเข้าใจและเคารพในความหลากหลายทางเพศ เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสังคมที่อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขและเท่าเทียม

บทสรุป

การใช้ชีวิตคู่ของคนเพศเดียวกันนั้นถือว่ามีมาแต่ดึกดำบรรพ์ทั้งด้าน สังคม ค่านิยม ความเชื่อ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าถึงแม้ประเทศไทยหรือว่าต่างประเทศจะมีกฎหมายให้กับคนเรานี้ได้ใช้ชีวิตคู่ร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติก็ต้องใช้ระยะเวลาในการศึกษาและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันและเนื่องด้วยอาจจะจะมีบางที่ยังไม่ค่อยเป็นที่นิยมหรือว่าไม่เป็นที่ยอมรับในหมู่ของความเชื่อ ค่านิยม วัฒนธรรม แบบดั้งเดิมที่จะเห็นแต่การใช้ชีวิตร่วมกันของชายและหญิงแต่ยุคปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับไปเรื่อยๆประเทศที่ส่งเสริมให้ประชาชนพลเมืองของตนเองได้แสดงออกถึงสิ่งที่ตนต้องการไม่ว่าจะเป็นการเลือกคู่ครองในการอยู่ร่วมกันไม่จำกัดว่าจะเป็นคนเพศเดียวกันหรือว่าต่างเพศกันก็ได้ถือว่าการเปลี่ยนแปลงและค่านิยมต่างๆแบบดั้งเดิมก็จะเริ่มลดน้อยลงไปตามกระแสของสังคมโลกที่มีการปรับเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับความต้องการของคนแต่ละช่วงวัย แต่การใช้ชีวิตคู่ของคนเพศเดียวกันในยุคปัจจุบันก็เป็นที่ยอมรับและก็ได้ได้รับการเอาใจใส่ดีกว่าในอดีตที่ผ่านมา

บรรณานุกรม

- กฤตยา อาชวนิจกุล. (2554). **เพศวิถีที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปในสังคมไทย**. วารสารประชากรและสังคม, 15(1), 43-65.
- กรมศิลปากร. (2515). **ประเพณีเกี่ยวกับชีวิต**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สามมิตร.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2543). **สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการวิเคราะห์**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลธิชา ศาลิคุปต์. (2532). **ทัศนคติที่มีต่อคูรักรักเพศเดียวกัน**. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- สิริวัฒน์ มาเทศ. (ม.ป.ป.). **การสื่อสารและความหมายการสมรสของคนเพศเดียวกันในสังคมไทย**. วารสารวไลยอลงกรณ์ มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 18(2), 1-16.
- สรุปสาระสำคัญจากเสวนาวิชาการ เรื่อง “คู่ชีวิต / คู่สมรสอีกก้าวสำคัญของความเสมอภาคทางเพศ”. (2563). คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. สืบค้นจาก <https://www.law.tu.ac.th/en/>
- "สมรสเท่าเทียม" ก้าวสำคัญกฎหมายครอบครัวไทย: สาระสำคัญและเรื่องที่ยังไปไม่ถึง. (2566, 28 มีนาคม). The101.world. สืบค้นจาก <https://www.the101.world/>
- Herek, G. M. (2006). Legal recognition of same-sex relationships in the United States: **A social science perspective**. American Psychologist, 1 61(4), 292–303.
- Kitzinger, C. (2004). **The social construction of lesbianism**. Sage.
- Pew Research Center. (2015). **Global Acceptance of Homosexuality**. Retrieved from <https://www.pewresearch.org/global/2020/06/25/global-divide-on-homosexuality-persists/>
- Stonewall. (n.d.). **Same-sex marriage and civil partnerships**. Retrieved from <https://www.independent.co.uk/news/uk/home-news/stonewall-is-split-by-row-about-samesex-marriages-2095468.html>
-

ความเชื่อเกี่ยวกับเรียกวิญญาณ (หรือเอ็นวิญญาณ) Beliefs about calling spirits (or calling spirits)

มะลิ ทิพย์ประจง

Mali Thipprajong

พระใบฎีกาสุชินนะ อนินชีโต

Phra Baitika Suchinna Aninchito

พระอัม ปิยสีโล

Phra Aum Piyasilo

พระศตายุ ฐานิสโร

Phra Satayu Thanisaro

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Phetchaburi Buddhist College

Corresponding author, e-mail : thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการเรียกวิญญาณ (หรือเอ็นวิญญาณ) ของคนตายไปแล้วให้ได้กลับสู่ที่เดิมคือสถานที่เกิดที่อยู่อาศัยของตนเมื่อหมดลมหายใจไปแล้วนั้น จะเป็นเรื่องที่มีความเชื่อและปฏิบัติตามบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นก็ตามแต่สังคมไทยก็ยังคงยึดถือและการรักษาไว้ถึงจะมีการเปลี่ยนของโลกทั้งความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยเข้ามาก็ตาม

คำสำคัญ : ความเชื่อ, เรียกวิญญาณ

ABSTRACT

The performance of rituals about calling spirits (or calling spirits) of the dead to return to their original place, which is their birthplace, after their last breath, is a matter of belief and practice from ancestors from generation to generation. However, Thai society still adheres to and maintains this, even though the world has changed, both in terms of scientific advancement and modern technology.

Keywords : beliefs, calling spirits

บทนำ

การประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับการเรียกวิญญาณ (หรือเอ็นวิญญาณ) ของคนตายไปแล้วให้ได้กลับสู่ที่เดิมคือสถานที่เกิดที่อยู่อาศัยของตนเมื่อหมดลมหายใจไปแล้วนั้น จะเป็นเรื่องที่มีความเชื่อและปฏิบัติตามบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นก็ตามแต่สังคมไทยก็ยังคงยึดถือและการรักษาไว้ถึงจะมีการเปลี่ยนแปลงของโลกทั้งความเจริญด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยเข้ามาก็ตามความเป็นมาของความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณ (เอ็นวิญญาณ) ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณนั้นมี รากฐานที่ยาวนานและลึกซึ้ง ในวัฒนธรรมของมนุษย์ทั่วโลก ตั้งแต่สมัยโบราณ มนุษย์มีความพยายามที่จะเข้าใจปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องของ ชีวิตและความตาย ซึ่งเป็นสิ่งที่ยังคงเป็นปริศนาจนถึงปัจจุบัน

ความเชื่อดั้งเดิม

ในสังคมดั้งเดิม มนุษย์เชื่อว่า ธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตต่างๆ มีวิญญาณ สิ่งสถิตอยู่ การเกิด ปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น พายุ ลมพายุ หรือน้ำท่วม ก็เชื่อว่าเป็นผลมาจากการกระทำของวิญญาณ การตายก็ถูกมองว่าเป็นการจากไปของวิญญาณ ซึ่งอาจยังคงวนเวียนอยู่รอบตัวความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณ หรือที่เรียกว่า "เอ็นวิญญาณ" เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและความเชื่อของหลายๆ ชุมชนทั่วโลก ซึ่งรวมถึงประเทศไทยด้วย แม้ว่าวิทยาศาสตร์จะก้าวหน้าไปมากแล้ว แต่ความเชื่อเหล่านี้ก็ยังคงมีอิทธิพลต่อผู้คนในหลายๆ ด้าน

ความหมายและความเชื่อพื้นฐาน

วิญญาณ: ในความเชื่อของหลายๆ วัฒนธรรม วิญญาณคือส่วนหนึ่งของชีวิตที่ยังคงอยู่หลังความตาย โดยเชื่อกันว่าวิญญาณสามารถสื่อสารกับคนที่มียังชีวิตอยู่ได้ การเรียกวิญญาณ (เอ็นวิญญาณ): เป็นพิธีกรรมที่เชื่อว่าจะสามารถติดต่อสื่อสารกับวิญญาณได้ โดยมีจุดประสงค์ที่แตกต่างกันไป เช่น เพื่อขอคำแนะนำ ขอความช่วยเหลือ หรือเพื่อระลึกถึงผู้ที่ล่วงลับไปแล้วความเชื่อเกี่ยวกับการเรียกวิญญาณในประเทศไทยในประเทศไทย ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแต่ละภูมิภาคและวัฒนธรรมย่อยหมอผี: ในหลายๆ ชุมชน จะมีหมอผีหรือร่างทรงที่เชื่อว่ามีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณได้ หมอผีเหล่านี้มักจะเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมเรียกวิญญาณพิธีกรรม: พิธีกรรมในการเรียกวิญญาณมีความแตกต่างกันไป แต่โดยทั่วไปมักจะมีการเตรียมเครื่องเซ่นไหว้ การจุดธูปเทียน และการภาวนาหรือท่องคาถาความเชื่อ: บางคนเชื่อว่าการเรียกวิญญาณสามารถนำมาซึ่งโชคลาภ ความสำเร็จ หรือการรักษาโรคได้ แต่ก็มีบางส่วนที่เชื่อว่าการเรียกวิญญาณอาจเป็นอันตรายได้ หากไม่ระมัดระวังความเชื่อเกี่ยวกับการเรียกวิญญาณในวัฒนธรรมอื่นๆ ความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในประเทศไทย ในหลายๆ วัฒนธรรมทั่วโลกก็มีความเชื่อที่คล้ายคลึงกันตะวันตก: ในวัฒนธรรมตะวันตก มีความเชื่อเรื่องการสื่อสารกับวิญญาณผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ เช่น การใช้กระดาน Ouija หรือการเข้าทรงเอเชีย: ในหลายๆ ประเทศในเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ก็มีความเชื่อเรื่อง

วิญญาณและการเรียกวิญญาณเช่นกันข้อควรระวังแม้ว่าความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณจะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่ก็ควรที่จะใช้วิจารณญาณในการพิจารณาความเชื่อส่วนบุคคล: ความเชื่อเป็นเรื่องส่วนบุคคล ควรเคารพในความเชื่อของผู้อื่นความเสี่ยง: การเรียกวิญญาณอาจมีความเสี่ยง ควรศึกษาข้อมูลให้รอบคอบก่อนที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมใดๆวิทยาศาสตร์: วิทยาศาสตร์สามารถอธิบายปรากฏการณ์หลายๆอย่างได้ การพิจารณาด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์อาจช่วยให้เข้าใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้นความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนและหลากหลาย การศึกษาข้อมูลจากหลายๆแหล่งจะช่วยให้เข้าใจถึงความเชื่อเหล่านี้ได้อย่างรอบด้าน

การพัฒนาการเกี่ยวกับความเชื่อ

เมื่อสังคมมนุษย์พัฒนาขึ้น ความเชื่อเรื่องวิญญาณก็เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแบ่งแยกวิญญาณออกเป็นหลายประเภท เช่น วิญญาณของบรรพบุรุษ วิญญาณของเทพเจ้า หรือวิญญาณของคนทั่วไป และมีการพัฒนาพิธีกรรมต่างๆ เพื่อ ติดต่อสื่อสาร หรือ ควบคุม วิญญาณเหล่านี้ ความเชื่อในแต่ละภูมิภาค ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณนั้นมีความแตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาคและวัฒนธรรม ตัวอย่างเช่น วัฒนธรรมตะวันตก: มีความเชื่อเรื่องการสื่อสารกับวิญญาณผ่านทางพิธีกรรมต่างๆ เช่น การใช้กระดาน Ouija หรือการเข้าทรง วัฒนธรรมเอเชีย: ในหลายๆ ประเทศในเอเชีย เช่น จีน ญี่ปุ่น และเกาหลี ก็มีความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณเช่นกัน โดยมีความเชื่อที่แตกต่างกันไป ประเทศไทย: ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณในประเทศไทยมีความหลากหลาย ขึ้นอยู่กับแต่ละภูมิภาคและวัฒนธรรมย่อย มีทั้งความเชื่อพื้นบ้านและอิทธิพลจากศาสนาพุทธและพราหมณ์ อิทธิพลต่อสังคมความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณมีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมมนุษย์ในหลายๆ ด้าน เช่น พิธีกรรมและประเพณี: หลายๆ พิธีกรรมและประเพณีในสังคมมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องวิญญาณ เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรือเทศกาลต่างๆความเชื่อและค่านิยม: ความเชื่อเรื่องวิญญาณมีอิทธิพลต่อค่านิยมและทัศนคติของคนในสังคม เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญ ความเชื่อเรื่องโชคลาง หรือความเชื่อเรื่องการทำความดีศีลปะและวรรณกรรม: เรื่องราวเกี่ยวกับวิญญาณและโลกหลังความตายเป็นแรงบันดาลใจให้กับศิลปะและวรรณกรรมมากมาย ข้อควรระวังแม้ว่าความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณจะเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม แต่ก็ควรที่จะใช้วิจารณญาณในการพิจารณา ควรศึกษาข้อมูลให้รอบคอบก่อนที่จะเข้าร่วมพิธีกรรมใดๆ และควรระลึกละเสมอว่าวิทยาศาสตร์สามารถอธิบายปรากฏการณ์หลายๆอย่างได้ การพิจารณาด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์อาจช่วยให้เข้าใจเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีเหตุผลมากขึ้น

วิวัฒนาการความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณ

ความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณ หรือ "เอ็นวิญญาณ" เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและความเชื่อของมนุษย์ที่มีมาอย่างยาวนาน วิวัฒนาการของความเชื่อนี้สามารถแบ่งออกได้เป็นหลายยุคสมัย ดังนี้

ยุคดั้งเดิมในสังคมดั้งเดิม มนุษย์มีความเชื่อว่าธรรมชาติและสิ่งมีชีวิตต่างๆ มีวิญญาณสิงสถิตอยู่ การเกิดปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เช่น ฟ้าผ่า ลมพายุ หรือน้ำท่วม ก็เชื่อว่าเป็นผลมาจากการกระทำของวิญญาณ การตายก็ถูกมองว่าเป็นการจากไปของวิญญาณ ซึ่งอาจยังคงวนเวียนอยู่รอบตัว มนุษย์จึงพยายามที่จะติดต่อสื่อสารกับวิญญาณเหล่านี้ เพื่อขอความช่วยเหลือ หรือเพื่อป้องกันตนเองจากอันตราย ยุคโบราณเมื่อสังคมมนุษย์พัฒนาขึ้น ความเชื่อเรื่องวิญญาณก็เริ่มมีความซับซ้อนมากขึ้น มีการแบ่งแยกวิญญาณออกเป็นหลายประเภท เช่น วิญญาณของบรรพบุรุษ วิญญาณของเทพเจ้า หรือวิญญาณของคนทั่วไป และมีการพัฒนาพิธีกรรมต่างๆ เพื่อติดต่อสื่อสาร หรือควบคุมวิญญาณเหล่านี้ ในยุคนี้เองที่เริ่มมีผู้ที่มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับวิญญาณ ซึ่งต่อมาได้พัฒนามาเป็น "หมอผี" หรือ "ร่างทรง" ยุคกลางในยุคกลาง ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณยังคงมีความสำคัญในสังคม มีการบันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับการเรียกวิญญาณไว้มากมาย ทั้งในตำนานพื้นบ้านและในบันทึกทางประวัติศาสตร์ ความเชื่อเหล่านี้มักจะเกี่ยวข้องกับศาสนา และมีอิทธิพลต่อพิธีกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวันยุคปัจจุบันในยุคปัจจุบัน วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความก้าวหน้ามากขึ้น ทำให้ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณบางส่วนถูกท้าทาย แต่ก็ยังมีผู้คนจำนวนมากที่ยังคงเชื่อในเรื่องเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมที่ยังคงมีความผูกพันกับวัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิม การเรียกวิญญาณในยุคปัจจุบัน อาจมีรูปแบบที่แตกต่างไปจากอดีต เช่น การใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการสื่อสารกับวิญญาณ หรือการจัดพิธีกรรมที่ผสมผสานความเชื่อดั้งเดิมกับความเชื่อสมัยใหม่ อิทธิพลต่อสังคมความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณมีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมมนุษย์ในหลายๆ ด้าน เช่น พิธีกรรมและประเพณี: หลายๆ พิธีกรรมและประเพณีในสังคมมีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องวิญญาณ เช่น งานศพ งานแต่งงาน หรือเทศกาลต่างๆ ความเชื่อและค่านิยม: ความเชื่อเรื่องวิญญาณมีอิทธิพลต่อค่านิยมและทัศนคติของคนในสังคม เช่น ความเชื่อเรื่องบาปบุญ ความเชื่อเรื่องโชคกลาง หรือความเชื่อเรื่องการทำมาค้าดีศีลปะและวรรณกรรม: เรื่องราวเกี่ยวกับวิญญาณและโลกหลังความตายเป็นแรงบันดาลใจให้กับศิลปะและวรรณกรรมมากมาย มุมมอง ทัศนคติ คนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่

มุมมองและทัศนคติของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ต่อความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณความเชื่อเรื่อง การเรียกวิญญาณเป็นเรื่องที่อยู่คู่กับสังคมไทยมาอย่างยาวนาน และมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไปในแต่ละภูมิภาค อย่างไรก็ตาม มุมมองและทัศนคติของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ต่อความเชื่อนี้ มีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนคนรุ่นเก่าความเชื่อที่ฝังรากลึก: คนรุ่นเก่าส่วนใหญ่เติบโตมาในสังคมที่ความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวิญญาณเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน พวกเขาจะมีความเชื่อที่ฝังรากลึกในเรื่องเหล่านี้ และมองว่าเป็นสิ่งที่สามารถอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัวได้ การสืบทอดจากบรรพบุรุษ: ความเชื่อเหล่านี้มักจะถูกสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ และเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมและประเพณีของชุมชน การเรียกวิญญาณอาจถูกมองว่าเป็นพิธีกรรมที่สำคัญในการติดต่อสื่อสารกับบรรพบุรุษ หรือเพื่อขอความช่วยเหลือและคำแนะนำความเคารพและความกลัว: คนรุ่นเก่ามักจะมีความ

เคารพและความกลัวต่อวิญญาณ พวกเขาเชื่อว่าวิญญาณสามารถให้คุณและให้โทษได้ ดังนั้นจึงต้องปฏิบัติต่อวิญญาณด้วยความระมัดระวัง

คนรุ่นใหม่ความเชื่อที่เปลี่ยนแปลง: คนรุ่นใหม่เติบโตมาในยุคที่วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความก้าวหน้า ทำให้หลายคนมองว่าความเชื่อเรื่องวิญญาณและการเรียกวินญาณเป็นเรื่องที่ล้าสมัยหรือไม่สมเหตุสมผลการตั้งคำถามและการพิสูจน์: คนรุ่นใหม่อาจจะตั้งคำถามเกี่ยวกับความเชื่อเหล่านี้และต้องการหลักฐานที่ชัดเจนเพื่อพิสูจน์ว่ามีอยู่จริง การเรียกวินญาณอาจถูกมองว่าเป็นเรื่องที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยหลักการทางวิทยาศาสตร์ความหลากหลายทางความคิด: คนรุ่นใหม่มีความหลากหลายทางความคิดและความเชื่อ บางคนอาจจะยังคงมีความเชื่อในเรื่องวิญญาณและการเรียกวินญาณ ในขณะที่บางคนอาจจะไม่เชื่อเลย หรืออาจจะมองว่าเป็นเพียงความเชื่อส่วนบุคคลความแตกต่างและความเหมือนแม้ว่าคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่จะมีมุมมองและทัศนคติที่แตกต่างกัน แต่ก็ยังมีส่วนที่ยังคงมีความเชื่อที่คล้ายคลึงกัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของกรรม หรือความเชื่อว่ามีชีวิตหลังความตายการพูดคุยเกี่ยวกับความเชื่อเรื่องการเรียกวินญาณควรเป็นไปอย่างเปิดเผยและให้เกียรติซึ่งกันและกัน ควรหลีกเลี่ยงการตัดสินหรือดูถูกความเชื่อของผู้อื่น เพราะความเชื่อเป็นเรื่องส่วนบุคคลมุมมองและทัศนคติของคนรุ่นเก่าและรุ่นใหม่ต่อความเชื่อเรื่องการเรียกวินญาณมีความแตกต่างกันไป อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจความเชื่อของผู้อื่น และการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นที่แตกต่าง จะช่วยให้เราอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข

ปัจจัย ความเชื่อ จาริต ประเพณี และวัฒนธรรม

แน่นอนครับ ยินดีอธิบายเกี่ยวกับปัจจัย ความเชื่อ จาริต ประเพณี และวัฒนธรรม ที่มีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อความเชื่อเรื่องการเรียกวินญาณ หรือ "เอ็นวิญญาน" ในสังคมไทย

1. ปัจจัย

ความเชื่อดั้งเดิม: สังคมไทยมีความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับวิญญาณและโลกหลังความตายมาตั้งแต่สมัยโบราณ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และความเชื่อพื้นเมืองดั้งเดิม เช่น ความเชื่อเรื่องผี วิญญาณบรรพบุรุษ และการเคารพบรรพบุรุษอิทธิพลทางศาสนา: ศาสนาพุทธที่เข้ามาในประเทศไทยได้ผสมผสานกับความเชื่อดั้งเดิม ทำให้เกิดความเชื่อที่ซับซ้อนยิ่งขึ้น เช่น ความเชื่อเรื่องกรรม การเวียนว่ายตายเกิด และการสื่อสารกับวิญญาณประสพการณ์ส่วนบุคคล: ประสพการณ์ของแต่ละบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องลึกลับ หรือการพบเจอเหตุการณ์ที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยวิทยาศาสตร์ ก็เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องการเรียกวินญาณ

2. ความเชื่อ

ความเชื่อเรื่องวิญญาณ: ความเชื่อที่ว่าวิญญาณมีอยู่จริงและสามารถติดต่อสื่อสารกับคนที่เสียชีวิตอยู่ได้ เป็นพื้นฐานสำคัญของความเชื่อเรื่องการเรียกวินญาณความเชื่อเรื่องโลกหลังความตาย: ความเชื่อว่ามีโลกอีกมิติหนึ่งหลังความตาย ที่วิญญาณสามารถไปอยู่ได้ และสามารถกลับมาสื่อสารกับโลกมนุษย์ได้

ความเชื่อเรื่องอำนาจเหนือธรรมชาติ: ความเชื่อว่ามีอำนาจบางอย่างที่อยู่เหนือธรรมชาติ และสามารถดลบันดาลให้เกิดปรากฏการณ์ต่างๆ ได้ ซึ่งรวมถึงการเรียกวิญญาณด้วย

3. จาริต ประเพณี

พิธีกรรม: การเรียกวิญญาณมักจะเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมต่างๆ ที่สืบทอดกันมาในแต่ละท้องถิ่น เช่น การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้ผู้ตาย หรือการเข้าทรงการละเล่นพื้นบ้าน: การละเล่นพื้นบ้านบางอย่าง เช่น การเล่นผีถ้วย หรือการเข้าทรง ก็มีความเกี่ยวข้องกับความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณความเชื่อท้องถิ่น: แต่ละท้องถิ่นก็มีจาริตประเพณีและความเชื่อที่แตกต่างกันไป ซึ่งส่งผลต่อความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณในแต่ละพื้นที่

4. วัฒนธรรม

วัฒนธรรมการเคารพบรรพบุรุษ: วัฒนธรรมไทยให้ความสำคัญกับการเคารพบรรพบุรุษ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณ เพื่อสื่อสารและขอพรจากบรรพบุรุษวัฒนธรรมความเชื่อ: สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความเชื่อหลากหลาย ทั้งความเชื่อทางศาสนาและความเชื่อพื้นบ้าน ซึ่งล้วนมีอิทธิพลต่อความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณวัฒนธรรมการช่วยเหลือ: วัฒนธรรมไทยมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ซึ่งรวมถึงการช่วยเหลือผู้ที่ประสบปัญหาหรือต้องการคำแนะนำ ซึ่งบางครั้งอาจจะมีการพึ่งพาการเรียกวิญญาณเพื่อหาทางออก ปัจจัย ความเชื่อ จาริต ประเพณี และวัฒนธรรม ที่กล่าวมาข้างต้น ล้วนมีความเชื่อมโยงและส่งผลต่อความเชื่อเรื่องการเรียกวิญญาณในสังคมไทยอย่างแยกไม่ออก ความเชื่อเหล่านี้ได้หล่อหลอมวิถีชีวิตและค่านิยมของคนไทยมาอย่างยาวนาน และยังคงมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในปัจจุบัน

บทสรุป

ความเชื่อเป็นของคู่กันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันถึงแม้ว่า ยุคสมัยจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรก็ตามแต่สังคม ชุมชน ก็ยังมีการปฏิบัติอยู่ส่วนหนึ่งก็มาจากความเชื่อที่ได้รับการถ่ายทอด มาจากบรรพบุรุษรุ่นต่อรุ่นเพื่อให้เกิดการปฏิบัติตามกันมา ถึงแม้โลกที่มีวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เข้ามามีส่วนกับคนแต่หลักของการปฏิบัติในเรื่องของความเชื่อที่ได้ปลูกฝังกันมา ก็ยังมีการดำเนินการอยู่เนื่อง ถึงแม้จะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายถึงการกระทำหรือว่าการปฏิบัติให้เกิดความพึงพอใจของคนหมู่มากก็ตาม ดังนั้น เรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเรียกวิญญาณหรือว่า(การเอ็นวิญญาณ) ของคนที่เสียชีวิตไปแล้ว ให้ได้กลับไปสู่ที่อยู่ที่ดีอาศัยของตนเองเราจะเห็นได้ว่าการกระทำหรือว่าพิธีกรรมในการดำเนินการก็就会有แตกต่างกันและเหมือนกันอยู่บ้างตามแต่ละสถานที่และความเชื่อของผู้กระทำแต่อย่างไรการปฏิบัติอย่างนี้ก็ยังคงอยู่กับสังคมแบบดั้งเดิมและสังคมคนรุ่นใหม่ที่ยังคงอนุรักษ์และรักษาไว้จะเห็นได้ว่าโลกมีความเจริญแต่ความเชื่อและการปฏิบัติก็ยังคงมีให้เห็นอยู่เนื่องถึงจะกล่าวว่าเป็นเรื่องความเชื่อของแต่ละบุคคลหรือชุมชนก็ตาม

บรรณานุกรม

- กาญจนา นาคสกุล. (2546). **วัฒนธรรมชาวบ้าน**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คณะกรรมการจัดทำพจนานุกรมศัพท์วัฒนธรรม. (2542). **พจนานุกรมศัพท์วัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- เฉลิมชัย พิริยะประเสริฐ. (2552). **ผี พราหมณ์ พุทธ: ความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ณัฐวุฒิ อินทรชม. (2558). **การเมืองเรื่องผี: ความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ฟ้าเดียวกัน.
- ประเสริฐ รุ่งเรือง. (2550). **ความเชื่อเรื่องผีในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แสงดาว.
- พุทธทาสภิกขุ. (2532). **คู่มือมนุษย์**. กรุงเทพฯ:ธรรมทานมูลนิธิ.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2547). **วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย**. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- วรุณ ตั้งเจริญ. (2542). **พิธีกรรมและความเชื่อในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2539). **ความเชื่อและพิธีกรรมในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน.
- ส. ศิวรักษ์. (2545). **ศาสนาและความเชื่อในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์คำประกาศ.
- Eliade, M. (1964). **Shamanism: Archaic techniques of ecstasy**. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Frazer, J. G. (1990). **The golden bough: A study in magic and religion**. New York: Macmillan.
- Harner, M. (1990). **The way of the shaman**. San Francisco: Harper & Row.
- Lévi-Strauss, C. (1963). **Structural anthropology**. New York: Basic Books.
- Malinowski, B. (1948). **Magic, science and religion**. Boston: Beacon Press.
- Tylor, E. B. (1958). **Primitive culture**. New York: Harper & Row.
-

การเสียชีวิตพร้อมกันตามความเชื่อของศาสนา Concurrent death according to religious beliefs

พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุขนิล)

Phra Baitika Somkid Nathasilo (Sukhanin)

พระครูวินวรกิจ (วิชาญ แดงประไพ)

Phra Khru Wasinworakit (Wichan Daengprapai)

พระครูวิรุฬห์วัชรธรรม ฐานุตโร (เพ็ชรรัตน์)

Phra Khru Wirun Watcharatham Thanuttaro (Petchrat)

สุวินท์ สอนเล็ก

Suwin Sonlek

มะลิ ทิพย์ประจง

Mali Thipprajong

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Phetchaburi Buddhist College

Corresponding author, e-mail : thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

การเสียชีวิตพร้อมกันก็จะมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ด้านประกอบพิธีกรรมก็จะมี ความแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของแต่ละศาสนาซึ่งการสูญเสียพร้อมกันในของการปฏิบัติตามหลัก พิธีกรรมตลอดถึงการช่วยเหลือในงานดังกล่าวก็จะมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไปบ้างตาม ความเชื่อ ศาสนาที่ตนได้ยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมา

คำสำคัญ : เสียชีวิตพร้อมกัน, ความเชื่อ, ศาสนา

ABSTRACT

The causes of simultaneous deaths are different. The rituals are different according to the beliefs of each religion. The simultaneous loss of the ritual practices and the assistance in the ceremony are similar and somewhat different according to the beliefs of the religion that they have practiced.

Keywords : simultaneous deaths, beliefs, religion

บทนำ

การเสียชีวิตพร้อมกันก็จะมีสาเหตุที่แตกต่างกันออกไป ด้านประกอบพิธีกรรมก็จะมี ความแตกต่างกันออกไปตามความเชื่อของแต่ละศาสนาซึ่งการสูญเสียพร้อมกันในการปฏิบัติตามหลัก พิธีกรรมตลอดถึงการช่วยเหลือในงานดังกล่าวก็จะมีลักษณะที่เหมือนกันและแตกต่างกันออกไปบ้างตาม ความเชื่อ ศาสนาที่ตนได้ยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมาเสียชีวิตพร้อมกันในมุมมองของศาสนาต่าง ๆ มีความ เชื่อและคำอธิบายที่แตกต่างกันไป โดยแต่ละศาสนาจะมีหลักคำสอนและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับชีวิตและ ความตายที่แตกต่างกัน ดังนี้

ศาสนาพุทธมองว่าชีวิตเป็นอนิจจัง คือไม่เที่ยง มีการเกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา การเสียชีวิต พร้อมกันอาจถูกมองว่าเป็นผลของกรรมร่วมกัน หรือเป็นไปตามเหตุปัจจัยที่ทำให้เกิดเหตุการณ์นั้น ๆ ความเชื่อเรื่องการเวียนว่ายตายเกิด ทำให้มองว่าการตายไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่ภพภูมิ อื่น ๆ มุมมองในบางกรณี การเสียชีวิตพร้อมกันอาจถูกมองว่าเป็นผลของกรรมที่เคยกระทำร่วมกันมาใน อดีตชาติการเสียชีวิตพร้อมกันอาจเป็นสัญญาณเตือนใจให้เห็นถึงความไม่เที่ยงของชีวิต และกระตุ้นให้ทำ ความดี

ศาสนาคริสต์หลักธรรมศาสนาคริสต์เชื่อว่าชีวิตเป็นของประทานจากพระเจ้า และความตายเป็น ผลมาจากบาปกำเนิดความเชื่อเรื่องการพิพากษาหลังความตาย ทำให้มองว่าการตายเป็นการเปลี่ยนผ่าน ไปสู่ชีวิตนิรันดร์มุมมองการเสียชีวิตพร้อมกันอาจถูกมองว่าเป็นพระประสงค์ของพระเจ้า หรือเป็นบท ทดสอบความเชื่อของมนุษย์ในบางกรณี อาจถูกมองว่าเป็นสัญญาณเตือนถึงวันสิ้นโลก คัมภีร์ไบเบิล คำ สอนของคริสตจักร

ศาสนาอิสลาม:หลักธรรม: ศาสนาอิสลามเชื่อว่าชีวิตและความตายเป็นไปตามพระประสงค์ ของอัลลอฮ์ความเชื่อเรื่องวันพิพากษา ทำให้มองว่าการตายเป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่ชีวิตหลังความตาย

หลักคำสอนในพุทธศาสนา

มุมมองเรื่องกรรมในศาสนาพุทธ กรรมเป็นหลักการสำคัญที่อธิบายถึงเหตุและผลของการกระทำ การเสียชีวิตพร้อมกันอาจถูกมองว่าเป็นผลของ "กรรมร่วม" ที่บุคคลเหล่านั้นได้กระทำร่วมกันมาใน อดีตชาติกรรมไม่จำเป็นต้องเป็นกรรมชั่วเสมอไป อาจเป็นกรรมดีที่ทำให้ได้มาอยู่ร่วมกันและจากไปพร้อม กันมุมมองเรื่องการเวียนว่ายตายเกิดศาสนาพุทธเชื่อว่าชีวิตเป็นวัฏจักรของการเกิด แก่ เจ็บ ตาย การตาย ไม่ใช่จุดจบ แต่เป็นการเปลี่ยนผ่านไปสู่ภพภูมิใหม่การเสียชีวิตพร้อมกันอาจเป็นการสิ้นสุดของวัฏจักรชีวิต ร่วมกัน และเริ่มต้นวัฏจักรใหม่ในภพภูมิอื่นมุมมองเรื่องความไม่เที่ยงศาสนาพุทธเน้นย้ำถึงความไม่เที่ยง ของสรรพสิ่ง การเสียชีวิตพร้อมกันเป็นเครื่องเตือนใจให้เห็นถึงความไม่แน่นอนของชีวิต และกระตุ้นให้ทำ ความดีการเข้าใจความไม่เที่ยงช่วยให้ปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่นในชีวิต และเตรียมพร้อมสำหรับการ เปลี่ยนแปลง

หลักคำสอนในศาสนาคริสต์

มุมมองเรื่องพระประสงค์ของพระเจ้าในศาสนาคริสต์ พระเจ้าเป็นผู้สร้างและควบคุมทุกสิ่ง การเสียชีวิตพร้อมกันอาจถูกมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของแผนการของพระเจ้าความเชื่อนี้ช่วยให้ผู้ศรัทธายอมรับการความตาย และวางใจในพระเจ้ามุมมองเรื่องการพิพากษาหลังความตาย: ศาสนาคริสต์เชื่อว่าหลังความตาย วิญญาณจะถูกพิพากษาตามการกระทำในโลกนี้การเสียชีวิตพร้อมกันอาจเป็นการสิ้นสุดของการทดสอบในโลกนี้ และเริ่มต้นชีวิตนิรันดร์ในสวรรค์หรือนรกมุมมองเรื่องวันสิ้นโลกในบางความเชื่อของคริสต์ศาสนา การเสียชีวิตพร้อมกันของคนจำนวนมากอาจถูกตีความว่าเป็นสัญญาณของวันสิ้นโลกและการเสด็จกลับมาของพระเยซูคริสต์

หลักคำสอนในศาสนาอิสลาม

มุมมองเรื่องลิขิตของอัลลอฮ์ (กะฎอและกอดร์)ในศาสนาอิสลาม อัลลอฮ์เป็นผู้กำหนดทุกสิ่งรวมถึงวันเวลาเกิดและตาย การเสียชีวิตพร้อมกันเป็นส่วนหนึ่งของลิขิตของอัลลอฮ์ความเชื่อนี้ช่วยให้ผู้ศรัทธายอมรับการความตาย และวางใจในพระประสงค์ของอัลลอฮ์มุมมองเรื่องวันพิพากษา (ยามุลกิยามะฮ์): ศาสนาอิสลามเชื่อว่าหลังความตาย ทุกคนจะถูกฟื้นคืนชีพเพื่อรับการพิพากษาจากอัลลอฮ์การเสียชีวิตพร้อมกันอาจเป็นการเตรียมพร้อมสำหรับการพิพากษาในวันสิ้นโลกมุมมองเรื่องการเป็นชะฮีด (ผู้พลีชีพ) ในศาสนาอิสลาม ผู้ที่เสียชีวิตในการต่อสู้เพื่อศาสนาหรือในเหตุการณ์ภัยพิบัติ ถือเป็นชะฮีดและจะได้รับรางวัลในโลกหน้าการเสียชีวิตพร้อมกันในเหตุการณ์เช่นภัยพิบัติ อาจถูกมองว่าเป็นการเป็นชะฮีดร่วมกันแต่ละศาสนาจะมีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป แต่ทุกศาสนาล้วนสอนให้มนุษย์เตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของชีวิต และให้ความสำคัญกับการทำความดีในขณะที่มีชีวิตอยู่ อธิบายบุญกรรม คำว่า "บุญกรรม" ในทางศาสนา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในศาสนาพุทธ หมายถึง การกระทำในอดีต ซึ่งส่งผลต่อชีวิตในปัจจุบัน หรือในอนาคต โดยมีรายละเอียดดังนี้:

ความหมายของบุญกรรม

กรรม หมายถึง การกระทำทางกาย วาจา และใจ ซึ่งมีเจตนาเป็นตัวกำหนด บุญ: หมายถึง ก่อนหรือในอดีต ดังนั้น บุญกรรม จึงหมายถึง การกระทำในอดีตที่ส่งผลในปัจจุบัน หลักการทำงานของบุญกรรม ศาสนาพุทธเชื่อว่าทุกการกระทำมีผลตามมาเสมอ ไม่ว่าจะเป็นการกระทำที่ดี (กุศลกรรม) หรือการกระทำที่ไม่ดี (อกุศลกรรม) ผลของกรรมอาจปรากฏในชาตินี้ หรือในชาติหน้าก็ได้บุญกรรมเป็นส่วนหนึ่งของกฎแห่งกรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในศาสนาพุทธประเภทของกรรมในทางพระพุทธศาสนาได้มีการแบ่งประเภทของกรรมไว้หลายแบบเช่นกรรมให้ผลตามเวลา:

ทิฏฐธรรมเวทนียกรรม: กรรมที่ให้ผลในชาตินี้

อุปปัชชเวทนียกรรม: กรรมที่ให้ผลในชาติหน้า

อปปราปรียเวทนียกรรม: กรรมที่ให้ผลในชาติต่อ ๆ ไป

กรรมให้ผลตามลำดับกำลัง:

ครุกรรม: กรรมหนัก ซึ่งให้ผลก่อนกรรมอื่น ๆ

อาจินณกรรม: กรรมที่ทำบ่อย ๆ จนเคยชิน

อาสันนกรรม: กรรมที่ทำไถ่ตาย

กตัตตากรรม: กรรมที่ทำโดยไม่ตั้งใจ

ความสำคัญของบุญกรรม

บุญกรรมช่วยอธิบายถึงความแตกต่างในชีวิตของแต่ละบุคคลบุญกรรมกระตุ้นให้บุคคลทำความดี และละเว้นความชั่วการเข้าใจบุญกรรมช่วยให้บุคคลยอมรับผลของการกระทำของตน และไม่โทษผู้อื่น การเชื่อเรื่องบุญกรรมไม่ควรนำไปสู่การยอมจำนนต่อโชคชะตา แต่ควรนำไปสู่การทำความดีในปัจจุบัน บุญกรรมเป็นเพียงส่วนหนึ่งของปัจจัยที่กำหนดชีวิตของบุคคล ยังมีปัจจัยอื่น ๆ เช่น การกระทำในปัจจุบัน และสิ่งแวดล้อมบุญกรรมเป็นหลักการสำคัญในศาสนาพุทธที่สอนให้บุคคลตระหนักถึงผลของการกระทำของตน และมุ่งมั่นทำความดีเพื่อชีวิตที่ดีขึ้นความเชื่อเป็นสิ่งที่ซับซ้อนและหลากหลาย มีอิทธิพลอย่างมากต่อชีวิตมนุษย์ในทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านศาสนาวัฒนธรรม สังคม หรือแม้แต่ชีวิตส่วนตัว

ประเภทของความเชื่อ

ความเชื่อสามารถแบ่งออกได้หลายประเภท ดังนี้:

ความเชื่อทางศาสนา

เป็นความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเจ้า หรือพลังเหนือธรรมชาติมีอิทธิพลต่อหลักศีลธรรม จริยธรรม และแนวทางการดำเนินชีวิตแต่ละศาสนามีความเชื่อและหลักคำสอนที่แตกต่างกัน

ความเชื่อทางวัฒนธรรม

เป็นความเชื่อที่สืบทอดกันมาในแต่ละสังคมหรือกลุ่มชนเกี่ยวข้องกับประเพณี พิธีกรรม และวิถีชีวิตมีอิทธิพลต่อการแสดงออกทางวัฒนธรรม เช่น ภาษา การแต่งกาย และอาหาร

ความเชื่อทางสังคม

เป็นความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับค่านิยม บรรทัดฐาน และความคาดหวังของสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมและการตัดสินใจของบุคคลสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและสถานการณ์

ความเชื่อส่วนบุคคล

เป็นความเชื่อที่แต่ละบุคคลยึดถือ โดยอาจได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ ความรู้ หรือความรู้สึกส่วนตัวมีอิทธิพลต่อการมองโลก การตัดสินใจ และการกระทำสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์ และการเรียนรู้ลักษณะของความเชื่อ

ความเชื่ออาจมีเหตุผลหรือไม่มีเหตุผลก็ได้

ความเชื่ออาจเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ได้ความเชื่อสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามประสบการณ์และการเรียนรู้ความเชื่อมีอิทธิพลต่อความคิด การกระทำ และความรู้สึกของบุคคลความสำคัญของความเชื่อ: ความเชื่อช่วยให้มนุษย์เข้าใจโลกและปรากฏการณ์ต่างๆความเชื่อช่วยให้มนุษย์มีหลักยึดเหนี่ยวทางจิตใจความเชื่อช่วยสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในสังคมความเชื่อเป็นแรงผลักดันให้มนุษย์ทำสิ่งต่างๆอย่างใดก็ตาม ความเชื่อก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งและความเข้าใจผิดได้เช่นกัน ดังนั้น การเคารพความเชื่อที่แตกต่างกัน และการเปิดใจรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นจึงเป็นสิ่งสำคัญ ศาสนาเป็นระบบความเชื่อและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือพลังเหนือธรรมชาติ โดยมีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตและคุณค่าของมนุษย์

องค์ประกอบหลักของศาสนา

ศาสนามีองค์ประกอบหลัก ดังนี้ เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ พระเจ้า หรือพลังเหนือธรรมชาติเกี่ยวกับความเป็นมาของโลกและชีวิตเกี่ยวกับชีวิตหลังความตายหลักคำสอนชุดคำสอนที่อธิบายความเชื่อและแนวปฏิบัติมีบทบาทในการกำหนดหลักศีลธรรมและจริยธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับพิธีกรรม

การปฏิบัติทางศาสนาเพื่อแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ชุมชนกลุ่มคนที่นับถือศาสนาเดียวกันมีบทบาทในการสนับสนุนและส่งเสริมความเชื่อและแนวปฏิบัติประเพณีของศาสนาศาสนาเทวนิยมเชื่อในพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์เช่น ศาสนาคริสต์ ศาสนาอิสลาม และศาสนาฮินดู ศาสนาอเทวนิยมไม่เชื่อในพระเจ้าหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เช่น ศาสนาพุทธ ความสำคัญของศาสนาให้ความหมายและเป้าหมายของชีวิต: ศาสนาช่วยให้มนุษย์เข้าใจความหมายของชีวิตและกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต สร้างหลักศีลธรรมและจริยธรรม: ศาสนาช่วยกำหนดหลักศีลธรรมและจริยธรรมที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต สร้างความสัมพันธ์และความสามัคคี: ศาสนาช่วยสร้างความสัมพันธ์และความสามัคคีในชุมชนให้ความหวังและกำลังใจ: ศาสนาช่วยให้ความหวังและกำลังใจในการเผชิญกับความยากลำบากศาสนามีบทบาทสำคัญในการกำหนดวิถีชีวิตและคุณค่าของมนุษย์ โดยมีอิทธิพลต่อความคิด การกระทำ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ค่านิยม จารีต ประเพณี ค่านิยม จารีต และประเพณี เป็นองค์ประกอบสำคัญของวัฒนธรรมที่หล่อหลอมวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมต่างๆ แม้คำเหล่านี้จะมีความเกี่ยวข้องกัน แต่ก็มีความหมายและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน

แนวคิดเกี่ยวกับค่านิยม (Values)

ความหมายค่านิยมคือความเชื่อหรือหลักการที่บุคคลหรือสังคมให้ความสำคัญและยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่กำหนดว่าอะไรดี อะไรไม่ดี อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงความเชื่อ ความปรารถนา และเป้าหมายของบุคคลหรือสังคมลักษณะเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและสถานการณ์มีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคลและสังคมเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมและการตัดสินใจของบุคคล

แนวคิดเกี่ยวกับจารีต (Mores)

จารีตคือแบบแผนการปฏิบัติที่สังคมถือว่าสำคัญและมีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับหลักศีลธรรมและความถูกต้องผู้ที่ฝ่าฝืนจารีตอาจถูกตำหนิหรือลงโทษจากสังคมลักษณะ มีความเข้มงวดและมีผลบังคับใช้มากกว่าประเพณีเป็นสิ่งที่สืบทอดกันมาอย่างยาวนานเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อทางศาสนาหรือหลักศีลธรรม

แนวคิดเกี่ยวกับประเพณี (Traditions)

ความหมายประเพณีคือแบบแผนการปฏิบัติที่สืบทอดกันมาในสังคมเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม ความเชื่อ และวิถีชีวิตเป็นสิ่งที่สร้างความผูกพันและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมลักษณะมีความหลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ตามยุคสมัยและสถานการณ์เป็นสิ่งที่สร้างความรู้สึเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มหรือสังคม ตัวอย่างเช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทงประเพณีแต่งงานความสัมพันธ์ระหว่างค่านิยม จารีต และประเพณี: ค่านิยมเป็นพื้นฐานของจารีตและประเพณีจารีตและประเพณีสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมจารีตและประเพณีช่วยส่งเสริมและรักษาค่านิยมของสังคมค่านิยม จารีต และประเพณี เป็นองค์ประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมที่ช่วยกำหนดวิถีชีวิตและสร้างเอกลักษณ์ของสังคม

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดพิธีศพ

การจัดพิธีศพเป็นพิธีกรรมที่สำคัญในหลายวัฒนธรรมทั่วโลก เพื่อแสดงความเคารพและอาลัยต่อผู้ล่วงลับ รวมถึงเป็นการให้กำลังใจแก่ครอบครัวและเพื่อนของผู้เสียชีวิต รูปแบบและขั้นตอนของพิธีศพจะแตกต่างกันไปตามความเชื่อทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณีท้องถิ่น

ขั้นตอนและองค์ประกอบทั่วไปของการจัดพิธีศพ

การแจ้งการเสียชีวิต: แจ้งการเสียชีวิตต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขต หรือโรงพยาบาลออกใบมรณบัตรเพื่อใช้ในขั้นตอนต่อไปการเตรียมศพอาบน้ำศพ แต่งกาย และแต่งหน้าศพให้สวยงามบรรจุศพลงในโลงศพการตั้งบำเพ็ญกุศลนำศพไปตั้งบำเพ็ญกุศลที่วัด บ้าน หรือสถานที่ที่

เหมาะสมจัดเตรียมสถานที่สำหรับแขกที่มาร่วมงานจัดเตรียมอาหารและเครื่องดื่มสำหรับแขกการสวดพระอภิธรรม: นิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระอภิธรรมเพื่ออุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตจำนวนคืนในการสวดพระอภิธรรมจะแตกต่างกันไปตามประเพณีการจาปนกิจหรือการฝังศพในวันสุดท้ายของการบำเพ็ญกุศล จะมีพิธีจาปนกิจ (เผาศพ) หรือพิธีฝังศพในพิธีจาปนกิจ จะมีการทอดผ้าบังสุกุล และพระสงฆ์จะทำการเผาศพในพิธีฝังศพ จะมีการนำศพไปฝังที่สุสานการเก็บอัฐิหลังจากพิธีจาปนกิจ จะมีการเก็บอัฐิ (กระดูก) ของผู้เสียชีวิตอัฐิจะถูกนำไปบรรจุในโกศและเก็บไว้ที่วัด หรือนำไปลอยอังคารการทำบุญอุทิศส่วนกุศล: หลังจากเสร็จสิ้นพิธีศพ จะมีการทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตอาจมีการทำบุญครบ 7 วัน 50 วัน หรือ 100 วันความแตกต่างตามศาสนาและวัฒนธรรม:

ศาสนาพุทธ: เน้นการสวดพระอภิธรรม การจาปนกิจ และการทำบุญอุทิศส่วนกุศล

ศาสนาคริสต์: เน้นการสวดภาวนา การอ่านพระคัมภีร์ และการฝังศพ

ศาสนาอิสลาม: เน้นการอาบน้ำศพ การละหมาด และการฝังศพโดยเร็ว

วัฒนธรรมจีน: เน้นการทำพิธีเซ่นไหว้ การเผากระดาษเงินกระดาษทอง และการฝังศพสิ่งที่ควรพิจารณาในการจัดพิธีศพ: ความต้องการของผู้เสียชีวิตและครอบครัวความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมงบประมาณ สถานที่จัดงานการบริการจากผู้จัดงานศพการจัดพิธีศพเป็นช่วงเวลาที่ยากลำบากสำหรับครอบครัวและเพื่อนของผู้เสียชีวิต การให้ความเคารพและให้กำลังใจแก่กันจึงเป็นสิ่งสำคัญเป็นแนวคิดที่ช่วยให้เราเข้าใจการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการของสิ่งต่างๆ ได้อย่างรอบด้าน โดยแต่ละช่วงเวลามีลักษณะและบทบาทที่แตกต่างกันอดีตคือช่วงเวลาที่ผ่านมาแล้ว เป็นรากฐานของปัจจุบันและอนาคตอดีตประกอบด้วยเหตุการณ์ ประสบการณ์ และความรู้ที่สั่งสมมาอดีตมีอิทธิพลต่อความคิด ความเชื่อ และพฤติกรรมของมนุษย์บทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้และประสบการณ์เป็นตัวกำหนดเงื่อนไขและข้อจำกัดของปัจจุบันเป็นแรงบันดาลใจและแบบอย่างปัจจุบันคือช่วงเวลาที่เรากำลังมีชีวิตอยู่ปัจจุบันเป็นจุดเชื่อมต่องานระหว่างอดีตและอนาคตปัจจุบันเป็นช่วงเวลาแห่งการกระทำและการตัดสินใจบทบาท: เป็นช่วงเวลาแห่งการสร้างสรรคและเปลี่ยนแปลงเป็นช่วงเวลาแห่งการเผชิญหน้ากับความท้าทายเป็นช่วงเวลาแห่งการเตรียมความพร้อมสำหรับอนาคตอนาคตคือเวลาที่ยังมาไม่ถึงอนาคตเป็นสิ่งที่ยังไม่แน่นอนและเปลี่ยนแปลงได้อนาคตเป็นสิ่งที่มนุษย์สามารถกำหนดและสร้างสรรค์ได้บทบาท: เป็นเป้าหมายและแรงบันดาลใจเป็นความหวังและความท้าทายเป็นสิ่งที่ต้องเตรียมความพร้อมและวางแผนความสัมพันธ์ระหว่างอดีต ปัจจุบัน อนาคต: อดีตส่งผลต่อปัจจุบัน และปัจจุบันส่งผลต่ออนาคตการเรียนรู้จากอดีตช่วยให้เราตัดสินใจในปัจจุบันได้ดีขึ้น และการกระทำในปัจจุบันช่วยกำหนดอนาคตการเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ช่วยให้เราใช้ชีวิตได้อย่างมีสติและความหมายการทำความเข้าใจใน 3 ช่วงเวลานี้จะส่งผลให้เราเป็นคนที่มีวิสัยทัศน์ และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

หลักการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีศพ

หลักการปฏิบัติเกี่ยวกับพิธีศพนั้นมีความแตกต่างกันไปตามความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรม แต่โดยทั่วไปแล้ว มีหลักการปฏิบัติที่สำคัญดังนี้

1. การแสดงความเคารพและอาลัย: พิธีศพเป็นช่วงเวลาที่สำคัญในการแสดงความเคารพและอาลัยต่อผู้ล่วงลับควรให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิตและครอบครัวด้วยความสุภาพและสำรวมการแสดงความเสียใจและให้กำลังใจแก่ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ

2. การจัดการศพตามประเพณี: การจัดการศพควรเป็นไปตามประเพณีและความเชื่อทางศาสนาของผู้เสียชีวิตควรพิจารณาครอบครัวของผู้เสียชีวิตเพื่อกำหนดรูปแบบและขั้นตอนของพิธีการเตรียมศพ การตั้งบำเพ็ญกุศล การสวดพระอภิธรรม การฌาปนกิจ หรือการฝังศพ ควรดำเนินการอย่างถูกต้องตามประเพณี

3. การให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัว: ครอบครัวของผู้เสียชีวิตอาจต้องการความช่วยเหลือในด้านต่างๆ เช่น การจัดการเรื่องเอกสาร การจัดเตรียมสถานที่ หรือการดูแลแขกการให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนแก่ครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญ

4. การทำบุญอุทิศส่วนกุศล: การทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้เสียชีวิตเป็นประเพณีที่สำคัญในหลายศาสนาการทำบุญอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่น การถวายสังฆทาน การสวดมนต์ หรือการบริจาคทาน

5. การจัดการเรื่องทรัพย์สินและมรดก: ควรจัดการเรื่องทรัพย์สินและมรดกของผู้เสียชีวิตให้ถูกต้องตามกฎหมายปรึกษาทนายความหรือผู้เชี่ยวชาญเพื่อดำเนินการตามขั้นตอนที่ถูกต้อง

6. การดูแลจิตใจของครอบครัว: การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รักเป็นเรื่องที่ยากลำบากสำหรับครอบครัวการให้กำลังใจและดูแลจิตใจของครอบครัวเป็นสิ่งสำคัญอาจพิจารณาให้ครอบครัวได้รับการปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพจิต

ข้อควรปฏิบัติเพิ่มเติมเกี่ยวกับพิธีศพ

การแจ้งการเสียชีวิตต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การออกใบมรณบัตร

การจัดการเรื่องค่าใช้จ่ายในงานศพ

การดูแลความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสถานที่จัดงาน

การปฏิบัติตามหลักการเหล่านี้จะช่วยให้พิธีศพเป็นไปอย่างราบรื่นและให้เกียรติแก่ผู้เสียชีวิตอย่างสมบูรณ์

แนวทางในอนาคตเกี่ยวกับพิธีศพนั้น มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทของสังคม เทคโนโลยี และค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยมีประเด็นสำคัญดังนี้

1. เทคโนโลยีกับการจัดการพิธีศพ: การถ่ายทอดสดพิธีศพ: เทคโนโลยีการถ่ายทอดสดจะช่วยให้ญาติและเพื่อนที่อยู่ห่างไกลสามารถเข้าร่วมพิธีศพได้เป็นการอำนวยความสะดวกสำหรับผู้ที่ไม่สามารถเดินทางมาร่วมงานได้ด้วยตนเองการจัดการจัดพิธีศพเสมือนจริง (Virtual Funeral) การใช้เทคโนโลยี VR/AR เพื่อสร้างพิธีศพเสมือนจริง จะช่วยให้ผู้ที่ต้องการเข้าร่วมพิธีศพจากระยะไกล สามารถมีประสบการณ์ที่ใกล้เคียงกับการเข้าร่วมพิธีศพจริงการเก็บรักษาความทรงจำดิจิทัลการสร้างอนุสรณ์สถานดิจิทัล เพื่อเก็บรวบรวมภาพถ่าย วิดีโอ และเรื่องราวของผู้เสียชีวิตเป็นการสร้างพื้นที่สำหรับญาติและเพื่อนในการรำลึกถึงผู้เสียชีวิต

2. ความยั่งยืนและเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมการฃาปนกิจแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมการใช้เตาเผาที่ลดการปล่อยมลพิษการใช้โลงศพที่ทำจากวัสดุที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การฝังศพแบบธรรมชาติ (Natural Burial) การฝังศพโดยไม่ใช้สารเคมี และใช้โลงศพที่ย่อยสลายได้เป็นการคืนร่างกายสู่ธรรมชาติ

3. การปรับเปลี่ยนตามค่านิยมและความเชื่อ: พิธีศพที่สะท้อนถึงตัวตนของผู้เสียชีวิต: การจัดพิธีศพที่มีรูปแบบเฉพาะบุคคลมากขึ้น เช่น การจัดพิธีในสถานที่ที่มีความหมายต่อผู้เสียชีวิต หรือการนำเสนอดนตรีและศิลปะที่ผู้เสียชีวิตชื่นชอบการให้ความสำคัญกับการเยียวยาจิตใจการจัดกิจกรรมที่ช่วยเยียวยาจิตใจของครอบครัวและเพื่อนของผู้เสียชีวิต เช่น การทำกิจกรรมกลุ่ม หรือการให้คำปรึกษาจากผู้เชี่ยวชาญการยอมรับความหลากหลายทางความเชื่อการจัดพิธีศพที่เคารพความเชื่อและความหลากหลายทางวัฒนธรรม

4. การจัดการพิธีศพแบบครบวงจรบริการจัดการพิธีศพออนไลน์การให้บริการจัดการพิธีศพแบบครบวงจรผ่านแพลตฟอร์มออนไลน์ ตั้งแต่การแจ้งการเสียชีวิต การเตรียมศพ ไปจนถึงการจัดการพิธีการให้คำปรึกษาและการวางแผนล่วงหน้าการให้คำปรึกษาแก่ผู้ที่ต้องการวางแผนพิธีศพของตนเองล่วงหน้าเป็นการช่วยลดภาระของครอบครัวในการจัดการพิธีศพแนวทางเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพิธีศพ เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

บทสรุป

จะเห็นได้ว่าการเสียชีวิตไม่ว่าจะมากหรือน้อยพิธีศพเป็นพิธีกรรมสำคัญที่แสดงความเคารพและอาลัยต่อผู้ล่วงลับ โดยมีขั้นตอนและองค์ประกอบที่แตกต่างกันไปตามความเชื่อทางศาสนาและวัฒนธรรมหลักการปฏิบัติทั่วไป: การแสดงความเคารพและอาลัย: ให้เกียรติผู้เสียชีวิตและครอบครัวด้วยความสุภาพการจัดการศพตามประเพณี: ปรึกษาครอบครัวเพื่อกำหนดรูปแบบพิธีการให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัว: สนับสนุนในด้านต่างๆการทำบุญอุทิศส่วนกุศล: ถวายสังฆทาน สวดมนต์ หรือบริจาคทานการจัดการเรื่องทรัพย์สินและมรดก: ดำเนินการตามกฎหมายการดูแลจิตใจของครอบครัว: ให้กำลังใจและอาจปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเทคโนโลยี: การถ่ายทอดสดพิธีศพ หรือการจัดพิธีศพเสมือนจริงความยั่งยืน: การฃาปนกิจหรือฝังศพแบบเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมค่านิยม: พิธีศพที่สะท้อนตัวตนของผู้เสียชีวิตและการเยียวยาจิตใจการจัดการแบบครบวงจรบริการออนไลน์และการวางแผนล่วงหน้าพิธีศพเป็นช่วงเวลา

ยากลำบาก การให้ความเคารพและกำลังใจจึงเป็นสิ่งสำคัญในหลักความเชื่อตามหลักของศาสนาแต่การปรับเปลี่ยนแปลงวิธีการดำเนินในการประกอบพิธีอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามความเหมาะสมของยุคสมัยและญาติพี่น้องของคนเสียชีวิต

บรรณานุกรม

"การประยุกต์ใช้พุทธปรัชญาในพิธีการจัดการงานศพ ในประเทศไทย The Application of the Buddhist Philosophy to Funeral Rite Management in Thailand" 1 มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น แหล่งข้อมูล:[\https://sju.ac.th/pap

"การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงพิธีกรรมงานศพในชุมชนเมือง" ThaiJo แหล่งข้อมูล:
<https://so06.tci-thaijo.org>

"ฉลาดทำศพ" Peaceful Death แหล่งข้อมูล: <https://peacefuldeath.co>

"ประเพณีงานศพ : การศึกษารูปแบบที่เหมาะสมทางสังคมวัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ในการจัดพิธีกรรมของชาวพุทธ เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร" วารสารบัณฑิตศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย แหล่งข้อมูล: <https://so04.tci-thaijo.org>

"ศึกษาประเพณีพิธีกรรมกับคติความเชื่องานฌาปน" วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน แหล่งข้อมูล:
<https://lpn.mcu.ac.th/mculpn/wp-content>

Aries, P. (1974). **Western attitudes toward death from the Middle Ages to the present.** Johns Hopkins University Press.

Bloch, M., & Parry, J. (Eds.). (1982). **Death and the regeneration of life.** Cambridge University Press.

Hertz, R. (1960). **Death and the right hand.** Cohen & West.

Huntington, R., & Metcalf, P. (1979). **Celebrations of death: The anthropology of mortuary ritual.** Cambridge University Press.

การยกระดับการดูแลความปลอดภัยการไปทัศนศึกษา

Raising the level of safety during field trips

สุวินท์ สอนเล็ก

Suwin Sonlek

พระใบฎีกาสมคิด นาสีโล (สุขนิล)

Phra Baitika Somkid Nathasillo (Sukhanin)

พระครูวินวรกิจ (วิชาญ แดงประไพ)

Phrakruvasinvorakij (Vichan Daengpraphai)

พระครูวิรุฬห์วัชรธรรม ฐานุตโร (เพ็ชรรัตน์)

Phrakhru Wirunwatchatham Thanuttaro (Petchrat)

มะลิ ทิพย์ประจง

Mali Thipprajong

วิทยาลัยสงฆ์เพชรบุรี

Phetchaburi Buddhist College

Corresponding author, e-mail : thipprajongmali@gmail.com

บทคัดย่อ

การดูแลความปลอดภัยในยุคปัจจุบันถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ เนื่องด้วยการออกนอกพื้นที่หาประสบการณ์หรือที่เรียกว่าการเรียนรู้และพัฒนาประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนบุคลากร การเดินทางไปทัศนศึกษามักเกี่ยวข้องกับการใช้รถโดยสาร ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยทางถนน บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น การวางแผนการเดินทาง การตรวจสอบสภาพรถ การคัดเลือกผู้ขับขี่ การให้ความรู้กับคณะทัศนศึกษา และการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน

คำสำคัญ: การทัศนศึกษา, ความปลอดภัยทางถนน

ABSTRACT

Safety care in the present era is considered a key point. Because of the excursion or so-called learning and development of life experience of students and personnel, field trips often involve the use of vehicles, which may pose a risk to road safety. This academic

article aims to cover important issues such as trip planning, vehicle inspection, driver selection, providing knowledge to the field trip group beforehand, and emergency preparedness.

Keywords: Field trip, Road safety

บทนำ

การดูแลความปลอดภัยในยุคปัจจุบันถือว่าเป็นหัวใจสำคัญ เนื่องด้วยการออกนอกพื้นที่ ประสบการณ์หรือที่เรียกว่าการเรียนรู้และพัฒนาประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนบุคลากร การเดินทางไปทัศนศึกษามักเกี่ยวข้องกับการใช้รถโดยสาร ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยทางถนน บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ โดยครอบคลุมประเด็นสำคัญต่างๆ เช่น การวางแผนการเดินทาง การตรวจสอบสภาพรถ การคัดเลือกผู้ขับขี่ การให้ความรู้กับคณะทัศนศึกษาก่อนและการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินความเป็นมาของความปลอดภัยทางถนนเกี่ยวกับการไปทัศนศึกษา มีรากฐานมาจากความตระหนักที่เพิ่มขึ้นเกี่ยวกับความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องกับการเดินทางของนักเรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อใช้ยานพาหนะขนาดใหญ่ เช่น รถโดยสาร ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา อุบัติเหตุที่เกี่ยวข้องกับการได้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการมีมาตรการด้านความปลอดภัยที่เข้มงวดมากขึ้นต่อไปนี้เป็นประเด็นสำคัญในความเป็นมา: การเพิ่มขึ้นของอุบัติเหตุ ในอดีต มีอุบัติเหตุหลายครั้งที่เกี่ยวข้องกับการ ซึ่งส่งผลให้เกิดการบาดเจ็บและเสียชีวิตของนักเรียน ครู และผู้ดูแลเหตุการณ์เหล่านี้กระตุ้นให้เกิดการตรวจสอบอย่างละเอียดเกี่ยวกับมาตรฐานความปลอดภัยในการขนส่งนักเรียนการพัฒนามาตรฐานความปลอดภัย: หน่วยงานภาครัฐและองค์กรที่เกี่ยวข้องได้เริ่มกำหนดและปรับปรุงมาตรฐานความปลอดภัยสำหรับรถโดยสารที่ใช้ในการมาตรฐานเหล่านี้ครอบคลุมถึงการตรวจสอบสภาพรถ การคัดเลือกผู้ขับขี่ และการปฏิบัติตามกฎจราจรการตระหนักถึงความสำคัญของการวางแผน: มีการเน้นย้ำถึงความสำคัญของการวางแผนการเดินทางอย่างรอบคอบ รวมถึงการกำหนดเส้นทางที่ปลอดภัย การเตรียมแผนฉุกเฉิน และการสื่อสารกับผู้ปกครองสถานศึกษาและผู้จัดได้รับคำแนะนำให้ดำเนินการประเมินความเสี่ยงและจัดทำแผนการจัดการความเสี่ยงการให้ความรู้และการฝึกอบรม: มีการส่งเสริมการให้ความรู้แก่นักเรียนเกี่ยวกับความปลอดภัยทางถนน รวมถึงการปฏิบัติตามกฎระเบียบในรถโดยสาร และการรับรู้ถึงอันตรายที่อาจเกิดขึ้นผู้ขับขี่และผู้ดูแลนักเรียนได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับการขับอย่างปลอดภัย และการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง: ผู้ปกครองมีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนความปลอดภัยในการ โดยการรับทราบข้อมูลการเดินทาง และการให้ความร่วมมือกับสถานศึกษาการออกกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของการเพิ่มมากขึ้นโดยรวมแล้ว ความเป็นมาของความปลอดภัยทางถนนเกี่ยวกับการไปแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นในการปกป้องชีวิตและสวัสดิภาพของนักเรียนในระหว่างการเดินทาง การปรับปรุงมาตรฐาน การวางแผนที่รอบคอบ และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยสำหรับการทัศนศึกษาปัจจุบันการทั้งระดับ

หน่วยงานต่าง ๆ ก็นิยมไปดูงานตามสถานที่ต่าง ๆ มากขึ้นวิธีการดำเนินงาน การบริหารจัดการ สถานที่ ระยะเวลา เส้นทางผลการดูงาน งบประมาณ ระบบควบคุมตรวจสอบเมื่อเกิดปัญหา ในปัจจุบัน การไม่ได้จำกัดอยู่แค่ในสถานศึกษาเท่านั้น หน่วยงานและองค์กรต่างๆ ก็ให้ความสำคัญกับการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และประสบการณ์ของบุคลากรมากขึ้น การในระดับหน่วยงานจึงมีความซับซ้อนและต้องมีการวางแผนที่รอบคอบยิ่งขึ้นวิธีการดำเนินงานและการบริหารจัดการการกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมาย: ต้องกำหนดวัตถุประสงค์ของการทัศนศึกษาให้ชัดเจน เช่น เพื่อศึกษาดูงานด้านการบริหารจัดการ การพัฒนาเทคโนโลยี หรือการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้บุคลากรได้รับจากการ เช่น ความรู้ใหม่ ๆ ทักษะที่เพิ่มขึ้น หรือเครือข่ายความร่วมมือการวางแผนการเดินทาง: เลือกสถานที่ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายกำหนดระยะเวลาการเดินทางให้เหมาะสมกับเนื้อหาและกิจกรรมวางแผนเส้นทางที่ปลอดภัยและสะดวกสบาย โดยคำนึงถึงสภาพการจราจรและระยะทาง จัดเตรียมแผนสำรองในกรณีฉุกเฉิน เช่น เส้นทางสำรอง หรือแผนการติดต่อสื่อสารการบริหารจัดการสถานที่: ประสานงานกับสถานที่เพื่อขอข้อมูลและจัดเตรียมกิจกรรมจัดเตรียมที่พัก อาหาร และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่นๆ ให้เหมาะสมจัดเตรียมวิทยากรหรือผู้บรรยายที่มีความรู้ความสามารถการบริหารจัดการระยะเวลา: กำหนดตารางกิจกรรมให้ชัดเจนและเหมาะสมกับระยะเวลาจัดสรรเวลาสำหรับการศึกษาดูงาน การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการพักผ่อนติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามแผนที่วางไว้การบริหารจัดการเส้นทาง: การเลือกใช้นานพาหนะที่เหมาะสมและปลอดภัยการตรวจสอบสภาพยานพาหนะก่อนการเดินทางการเลือกผู้ขับขี่ที่มีความชำนาญและประสบการณ์การวางแผนเส้นทางการเดินทางที่ปลอดภัย

การดูงานจัดทำรายงานผลการทัศนศึกษาเพื่อสรุปความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับนำความรู้และประสบการณ์ที่ได้มาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานเผยแพร่ผลการให้บุคลากรอื่นๆ ได้รับทราบงบประมาณ: จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายในการให้ครอบคลุมทุกด้านควบคุมและตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณให้เป็นไปตามแผนประเมินความคุ้มค่าของการใช้จ่ายงบประมาณระบบควบคุมตรวจสอบเมื่อเกิดปัญหา: จัดเตรียมแผนฉุกเฉินและมาตรการรับมือกับปัญหาที่อาจเกิดขึ้นกำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลและแก้ไขปัญหาจัดเตรียมช่องทางการติดต่อสื่อสารในกรณีฉุกเฉินการทำประกันการเดินทาง และประกันอุบัติเหตุการประเมินความเสี่ยง: ก่อนการเดินทาง ควรมีการประเมินความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน และจัดทำแผนการจัดการความเสี่ยง

การสื่อสาร: การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพเป็นสิ่งสำคัญในการจัดการ ควรมีการสื่อสารที่ชัดเจนและสม่ำเสมอระหว่างผู้จัด ผู้เข้าร่วม และสถานที่ที่ทัศนศึกษาการติดตามและประเมินผล: หลังจากการควรมีการติดตามและประเมินผลเพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงการจัดการในครั้งต่อไปการที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้เพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์ของบุคลากร และส่งผลต่อการพัฒนาหน่วยงานและองค์กรในระยะยาวรถ คน สถานที่ ความคุ้มค่า จุดประสงค์ เป้าหมาย ประสิทธิภาพ การวางแผนทัศนศึกษาให้มี

ประสิทธิภาพและคุ้มค่าต้องพิจารณาองค์ประกอบหลักหลายประการ ได้แก่ รถ คน สถานที่ ความสะดวกสบาย และประสิทธิผล ซึ่งแต่ละส่วนมีความสำคัญและเชื่อมโยงกัน ดังนี้

รถความปลอดภัย: ตรวจสอบสภาพรถอย่างละเอียดก่อนการเดินทาง โดยเฉพาะระบบเบรก ยาง และไฟส่องสว่างเลือกใช้รถที่มีประกันภัยและใบอนุญาตประกอบการขนส่งที่ถูกต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ความปลอดภัย เช่น เข็มขัดนิรภัย ถังดับเพลิง และอุปกรณ์ปฐมพยาบาลความเหมาะสม เลือกประเภทรถให้เหมาะสมกับจำนวนผู้เดินทางและระยะทางพิจารณาความสะดวกสบายของรถ เช่น ระบบปรับอากาศ และที่นั่งผู้ขับขี่คัดเลือกผู้ขับขี่ที่มีประสบการณ์และใบอนุญาตขับขี่ที่ถูกต้องตรวจสอบประวัติการขับขี่และหลีกเลี่ยงผู้ที่มีประวัติการเกิดอุบัติเหตุให้ผู้ขับขี่พักผ่อนอย่างเพียงพอก่อนการเดินทาง คน: ผู้เข้าร่วมกำหนดจำนวนผู้เข้าร่วมให้เหมาะสมกับสถานที่และกิจกรรมให้ข้อมูลแก่ผู้เข้าร่วมเกี่ยวกับกำหนดการและข้อควรปฏิบัติจัดเตรียมผู้ดูแลให้เพียงพอต่อจำนวนผู้เข้าร่วม

ผู้จัดทำหนดผู้รับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินการจัดเตรียมทีมงานที่มีความสามารถในการจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินสื่อสารและประสานงานกับผู้เกี่ยวข้องอย่างมีประสิทธิภาพสถานที่ความเหมาะสมเลือกสถานที่ที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการพิจารณาความปลอดภัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของสถานที่การเข้าถึงวางแผนเส้นทางการเดินทางที่ปลอดภัยและสะดวกสบายตรวจสอบเวลาเปิด-ปิด และข้อจำกัดของสถานที่การประสานงาน: ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของสถานที่ล่วงหน้าขอข้อมูลและจัดเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมความคุ้มค่า: งบประมาณ: จัดทำงบประมาณค่าใช้จ่ายอย่างละเอียดและควบคุมการใช้จ่ายเปรียบเทียบกับราคาและเลือกบริการที่คุ้มค่า ผลประโยชน์: ประเมินผลประโยชน์ที่ได้รับจากการทัศนศึกษาเทียบกับค่าใช้จ่ายพิจารณาผลกระทบต่อการเรียนรู้และการพัฒนาบุคลากรจุดประสงค์: ความชัดเจน: กำหนดจุดประสงค์ของการทำให้ชัดเจนและวัดผลได้สื่อสารจุดประสงค์ให้ผู้เกี่ยวข้องเข้าใจตรงกัน เป้าหมายความเฉพาะเจาะจงกำหนดเป้าหมายที่เฉพาะเจาะจงและสอดคล้องกับจุดประสงค์ตั้งเป้าหมายที่ท้าทายแต่สามารถบรรลุได้การวัดผลกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินความสำเร็จของเป้าหมายเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ผลการดำเนินงาน ประสิทธิผล: การประเมินผล: ประเมินผลการอย่างเป็นระบบและครอบคลุมรวบรวมข้อมูลจากผู้เข้าร่วมและผู้เกี่ยวข้องการปรับปรุงนำผลการประเมินมาปรับปรุงการวางแผนและดำเนินการในครั้งต่อไปเผยแพร่ผลการประเมินและแนวทางการปรับปรุงให้ผู้เกี่ยวข้องทราบการพิจารณาองค์ประกอบเหล่านี้จะรอบคอบจะช่วยให้การบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่ตั้งไว้ และเกิดประสิทธิผลสูงสุด

การทัศนศึกษาเป็นกิจกรรมที่สถานศึกษาหน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดขึ้นเพื่อให้นักเรียนบุคลากรได้เรียนรู้และสัมผัสประสบการณ์จริงนอกห้องเรียน ซึ่งเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ที่หลากหลายและสร้างสรรค์ อย่างไรก็ตาม การเดินทางไปมักเกี่ยวข้องกับการใช้รถโดยสาร ซึ่งอาจก่อให้เกิดความเสี่ยงต่อความปลอดภัยทางถนนได้ หากไม่มีการวางแผนและเตรียมการที่ดีพอสถิติอุบัติเหตุทางถนนที่เกี่ยวข้องกับรถโดยสารที่ใช้ในแสดงให้เห็นว่า ยังคงมีอุบัติเหตุเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง ซึ่งส่งผลกระทบต่อชีวิตและทรัพย์สินของนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น การยกระดับการดูแลความปลอดภัยทางถนน

เกี่ยวกับจึงเป็นสิ่งสำคัญที่สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญ สถานการณ์ความปลอดภัยทางถนนเกี่ยวกับการไปจากการรวบรวมข้อมูลสถิติอุบัติเหตุทางถนนที่เกี่ยวข้องกับ พบว่าสาเหตุหลักของการเกิดอุบัติเหตุ ได้แก่สภาพรถไม่พร้อมใช้งาน: รถโดยสารบางคันมีสภาพเก่าหรือขาดการบำรุงรักษา ทำให้ระบบต่าง ๆ เช่น เบรก ยาง และไฟส่องสว่าง ไม่ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพผู้ขับขี่ขาดความชำนาญ: ผู้ขับขี่บางรายอาจขาดความชำนาญในการขับรถโดยสารขนาดใหญ่ หรือไม่คุ้นเคยกับเส้นทางที่จะใช้ในการเดินทางการขับรถประมาท: การขับรถเร็วเกินกำหนด การแข่งในที่คับขัน หรือการขับรถในขณะง่วงนอน เป็นสาเหตุสำคัญของการเกิดอุบัติเหตุการละเลยกฎจราจร: การไม่ปฏิบัติตามกฎจราจร เช่น การไม่คาดเข็มขัดนิรภัย หรือการบรรทุกผู้โดยสารเกินจำนวนที่กำหนด เป็นปัจจัยเสี่ยงต่อการเกิดอุบัติเหตุการขาดการวางแผนการเดินทาง: การไม่วางแผนเส้นทาง การกำหนดเวลาเดินทาง หรือการเตรียมแผนสำรองในกรณีฉุกเฉิน อาจทำให้เกิดความล่าช้าหรือความเสี่ยงในการเดินทาง

ความสูญเสีย

ความสูญเสียที่เกี่ยวข้องกับการทัศนศึกษาสามารถจำแนกได้หลายด้าน ทั้งความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน รวมถึงความสูญเสียทางด้านจิตใจและโอกาสทางการศึกษา ซึ่งประเด็นเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพิจารณาถึงมาตรการความปลอดภัยและแนวทางการจัดการให้มีประสิทธิภาพ

1. ความสูญเสียต่อชีวิตและทรัพย์สิน:

อุบัติเหตุ: อุบัติเหตุทางถนนเป็นความเสี่ยงหลักที่นำไปสู่การบาดเจ็บและเสียชีวิตของนักเรียน ครู และผู้เกี่ยวข้องความสูญเสียทางทรัพย์สิน เช่น รถโดยสารเสียหาย หรือทรัพย์สินส่วนตัวของผู้เข้าร่วมภัยพิบัติ: การเดินทางไปในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงต่อภัยพิบัติ เช่น น้ำท่วม แผ่นดินไหว หรือไฟป่า อาจก่อให้เกิดความสูญเสียที่ไม่คาดคิดเหตุการณ์ไม่คาดฝัน: เหตุการณ์อื่น ๆ เช่น การเจ็บป่วยฉุกเฉิน การพลัดหลง หรือการก่ออาชญากรรม ก็อาจนำไปสู่ความสูญเสียได้เช่นกัน

2. ความสูญเสียทางด้านจิตใจ:

ความเศร้าโศกและความเสียใจ: การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก หรือการเห็นเหตุการณ์รุนแรงส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจอย่างรุนแรงความหวาดกลัวและความวิตกกังวล: ผู้ที่รอดชีวิตจากเหตุการณ์รุนแรง อาจเผชิญกับภาวะเครียดหลังเหตุการณ์สะเทือนใจ (PTSD) และความหวาดกลัวในการเดินทางผลกระทบต่อชุมชน: เหตุการณ์ความสูญเสีย ส่งผลกระทบต่อความรู้สึกปลอดภัยและความเชื่อมั่นของชุมชนโดยรวม

3. ความสูญเสียด้านโอกาสทางการศึกษา:

การหยุดชะงักของการเรียนรู้: อุบัติเหตุหรือเหตุการณ์ไม่คาดฝัน อาจทำให้การทัศนศึกษาต้องยกเลิก หรือทำให้ผู้เข้าร่วมไม่สามารถเรียนรู้ได้อย่างเต็มที่ผลกระทบต่อพัฒนาการ: การพลาดโอกาสในการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง อาจส่งผลกระทบต่อพัฒนาการทางด้านความรู้ ทักษะ และประสบการณ์ชีวิตของนักเรียนผลกระทบต่อความเชื่อมั่นในกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน: เมื่อเกิดเหตุการณ์ความสูญเสียขึ้น อาจทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในกิจกรรมการเรียนรู้นอกห้องเรียน ซึ่งส่งผล

กระทบต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียนแนวทางการป้องกันและลดความสูญเสีย: การวางแผนและการเตรียมความพร้อม: การวางแผนการเดินทางอย่างรอบคอบ การตรวจสอบสภาพรถ และการเตรียมแผนฉุกเฉินการปฏิบัติตามกฎระเบียบ: การปฏิบัติตามกฎจราจรและระเบียบความปลอดภัยอย่างเคร่งครัดการให้ความรู้และการฝึกอบรม: การให้ความรู้แก่นักเรียนและผู้ดูแลเกี่ยวกับความปลอดภัยและการเอาตัวรอดในสถานการณ์ฉุกเฉินการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองและชุมชน: การสร้างความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการดูแลความปลอดภัยการตระหนักถึงความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้น และการดำเนินการตามแนวทางป้องกันอย่างเข้มงวด จะช่วยลดความเสี่ยงและสร้างความปลอดภัยในการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

แนวทางการยกระดับการดูแลความปลอดภัยทางถนนเกี่ยวกับการไปทัศนศึกษา

เพื่อลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุและยกระดับความปลอดภัยในการเดินทางไปสถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการตามแนวทางดังต่อไปนี้

การวางแผนการเดินทางกำหนดวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการให้ชัดเจนเลือกสถานที่เหมาะสมกับวัยและความสนใจของนักเรียนวางแผนเส้นทางและกำหนดเวลาเดินทางให้เหมาะสม โดยคำนึงถึงสภาพการจราจรและระยะทางจัดทำแผนสำรองในกรณีฉุกเฉิน เช่น เส้นทางสำรอง หรือแผนการติดต่อสื่อสารแจ้งข้อมูลการเดินทางให้ผู้ปกครองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบล่วงหน้า

การตรวจสอบสภาพรถเลือกใช้รถโดยสารที่มีสภาพดีและได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ ตรวจสอบระบบต่าง ๆ ของรถโดยสาร เช่น เบรก ยาง ไฟส่องสว่าง และระบบปรับอากาศ ให้พร้อมใช้งาน ตรวจสอบเอกสารที่เกี่ยวข้องกับรถโดยสาร เช่น ใบอนุญาตขับรถ ใบอนุญาตประกอบการขนส่ง และใบรับรองการตรวจสอบสภาพรถตรวจสอบอุปกรณ์ความปลอดภัยในรถเช่น ค้อนทุบกระจก ถังดับเพลิง และชุดปฐมพยาบาลรถควรมีอายุการใช้งานไม่เกิน 5 ปี

การคัดเลือกผู้ขับขี่คัดเลือกผู้ขับขี่ที่มีประสบการณ์และความชำนาญในการขับรถโดยสารขนาดใหญ่ตรวจสอบประวัติการขับขี่ของผู้ขับขี่ และหลีกเลี่ยงผู้ที่มีประวัติการเกิดอุบัติเหตุหรือการละเมิดกฎจราจรให้ผู้ขับขี่พักผ่อนอย่างเพียงพอก่อนการเดินทาง และหลีกเลี่ยงการขับรถติดต่อกันเป็นเวลานานผู้ขับขี่ควรมีความคุ้นเคยกับเส้นทางที่จะใช้ในการเดินทาง

การให้ความรู้แก่นักเรียนหรือบุคลากรที่เดินทางไปให้ความรู้เกี่ยวกับกฎจราจรและความปลอดภัยในการใช้รถโดยสารสอนให้รู้จักการคาดเข็มขัดนิรภัย การนั่งในที่นั่งที่ปลอดภัย และการปฏิบัติตามคำแนะนำของครูและผู้ดูแลฝึกให้รู้จักการสังเกตและแจ้งเตือนเมื่อพบเห็นสิ่งผิดปกติหรืออันตรายสาธิตการใช้งานอุปกรณ์นิรภัยต่างๆในรถเช่น ค้อนทุบกระจก และประตูฉุกเฉิน

การเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉินจัดเตรียมอุปกรณ์ปฐมพยาบาลและอุปกรณ์สื่อสารให้พร้อมใช้งานกำหนดผู้รับผิดชอบในการดูแลนักเรียนและประสานงานในกรณีฉุกเฉินฝึกซ้อมแผนการอพยพและแผนการติดต่อสื่อสารในกรณีฉุกเฉินจัดเตรียมเบอร์โทรศัพท์ฉุกเฉินต่าง ๆ ให้พร้อมใช้งาน

การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองหน่วยงานที่รับผิดชอบแจ้งข้อมูลการเดินทางและแผนการดูแลความปลอดภัยให้ผู้ปกครองทราบญาติคนใกล้ชิดขอความร่วมมือจากผู้ปกครองในการดูแลนักเรียนและปฏิบัติตามคำแนะนำของสถานศึกษาเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการวางแผนและเตรียมการเดินทาง

การประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องประสานงานกับหน่วยงานตำรวจจราจร หน่วยงานขนส่ง และหน่วยงานสาธารณสุข เพื่อขอรับการสนับสนุนและความช่วยเหลือขอรับคำแนะนำและข้อมูลที่เป็นประโยชน์จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

บทบาทของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสถานศึกษาขนส่งหน่วยงานภาครัฐตลอดการประชาสัมพันธ์ติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่จะไปปฏิบัติงานอย่างชัดเจนและเหมาะสม: มีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนและดำเนินการให้เป็นไปตามแนวทางความปลอดภัยที่กำหนดไว้

กรมการขนส่งทางบก: มีหน้าที่ตรวจสอบสภาพรถโดยสารและควบคุมมาตรฐานความปลอดภัยของรถโดยสาร สำนักงานตำรวจแห่งชาติ: มีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายจราจรและให้ความช่วยเหลือในกรณีเกิดอุบัติเหตุกระทรวงสาธารณสุข: มีหน้าที่ให้ความรู้ด้านการปฐมพยาบาลและการดูแลสุขภาพ และให้ความช่วยเหลือในกรณีเกิดเหตุฉุกเฉินทางการแพทย์ สถานศึกษาควรจัดทำคู่มือหรือแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการดูแลความปลอดภัยในการเดินทางไปสถานที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรจัดอบรมและให้ความรู้แก่ผู้ขับขี่ ครู และผู้ดูแลนักเรียน เกี่ยวกับความปลอดภัยทางถนนควรมีการประเมินและปรับปรุงแนวทางการดูแลความปลอดภัยในการเดินทางไปอย่างสม่ำเสมอการยกระดับการดูแลความปลอดภัยทางถนนเกี่ยวกับการไปเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วน การวางแผนการเดินทาง การตรวจสอบสภาพรถ การคัดเลือกผู้ขับขี่ การให้ความรู้แก่นักเรียน และการเตรียมความพร้อมรับมือกับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นแนวทางสำคัญในการลดความเสี่ยงในการเกิดอุบัติเหตุและสร้างความปลอดภัยในการเดินทางไปกลับ

บทสรุป

การเดินทางไปทัศนศึกษาตามสถานที่ต่างๆ ถือว่ามีความสำคัญมาตั้งแต่ในอดีตจะเห็นได้ว่าทุกหน่วยงานจะให้ความสำคัญในการบริหารจัดการและการดูแลโครงการไปงานนอกพื้นที่แทบจะว่าทุกภาคส่วน ดังนั้น เพื่อให้การดำเนินการเป็นไปด้วยความปลอดภัยจะต้องมีการบริหารจัดการที่ดี ปัจจุบันการไปศึกษาดูงานหรือว่าทัศนศึกษานอกพื้นที่เป็นที่ยอมรับและความต้องการของผู้บริหารหรือว่ากระทรวง ทบวง กรม สำนักงานต่างๆ ทั้งสถานศึกษาเพื่อให้เกิดความปลอดภัยทุกภาคส่วนควร จะมีการสร้างการรับรู้แลกเปลี่ยนในการสร้างการลดความสูญเสียให้ลดลง ความสูญเสียที่เกิดจากการไปทัศนศึกษานอกพื้นที่ของ

ประเทศไทย ยังถือว่ามีความเสี่ยงสูงอยู่ ทุกภาคส่วนต้องร่วมด้วยช่วยกันขับเคลื่อนเพื่อสร้างการดำเนินงานนอกพื้นที่ให้เกิดความปลอดภัยอย่างดีและเหมาะสม ทุกอย่างตลอดถึงการสร้างความปลอดภัยและแนวทางการป้องกันแก้ไข บางครั้งการเกิดเหตุที่อยู่นอกการควบคุมก็สามารถเกิดขึ้นได้ตลอดวินาที เพื่อสร้างความมั่นใจในการไปทัศนศึกษาผู้จัดการโครงการหรือว่าหน่วยงานที่ได้รับผิดชอบควรคำนึงถึงความปลอดภัยและความคุ้มค่าตลอดถึงการใช้งบประมาณที่สุดคือการลดความสูญเสียหรือการได้รับผลกระทบจากการไปดูงานให้ลดน้อยลงให้ได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย. (2566). สถิติอุบัติเหตุทางถนน.
กรมการขนส่งทางบก. (2566). คู่มือการตรวจสอบสภาพรถโดยสาร.
กระทรวงศึกษาธิการ. (2565). ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการพานักเรียน นักศึกษาไปศึกษานอกสถานศึกษา พ.ศ. 2563. ราชกิจจานุเบกษา, 139(พิเศษ 29 ง), 1-8.
สำนักงานตำรวจแห่งชาติ. (2566). กฎหมายจราจรทางบก.
มหาวิทยาลัยบูรพา. (ม.ป.ป.). การจัดทัศนศึกษาเพื่อเรียนรู้แบบบูรณาการ. สืบค้นเมื่อ 26 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://buuir.buu.ac.th/bitstream>
Ball, D. J., & Stewart, K. (2019). **Transport safety: Risk, evidence, politics.** Routledge.
Dewey, J. (1938). **Experience and education.** Macmillan.
Falk, J. H., & Dierking, L. D. (2010). **The 95% solution: School museums and learning.** American Alliance of Museums.
National Highway Traffic Safety Administration (NHTSA). (2020). **School bus safety.** Retrieved
World Health Organization (WHO). (2018). **Global status report on road safety 2018.** WHO.

การถอดบทเรียนการจัดการเรียนการสอนด้านการผลิตสื่อ
โดยใช้การเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้แบบไม่พร้อมกัน
LESSON LEARNED FROM INSTRUCTION IN MEDIA PRODUCTION THROUGH
ACTIVE LEARNING AND ASYNCHRONOUS LEARNING

รัฐพล พรหมมาศ

Rattaphol phrommas

พุทธิชาติ หงสกุล

Puttachat Hongsakul

กิตติศักดิ์ ฉายศรี

Kittisak Chysree

ทินภัทร ภัทรเกียรติทวี

Thinnaphat Phattharakiatthawee

คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Mass Communication Chiang Mai University

Corresponding author, e-mail : rattapholp@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ นำเสนอผลการพัฒนาการจัดรูปแบบการเรียนการสอนด้านการผลิตสื่อ ด้วย การเรียนรู้เชิงรุก และการเรียนรู้แบบไม่พร้อมกัน ในกระบวนการวิชา ภาพถ่าย เสียง และวีดิทัศน์ ดิจิทัลเบื้องต้น ในภาคการศึกษาที่ 1 /2567 คณะการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดย นำมาทำการถอดบทเรียนเพื่อนำไปใช้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่มีความเหมาะสมกับนักศึกษาในยุค ปัจจุบัน จากการถอดบทเรียนพบว่าการใช้สื่อการเรียนการสอนสำหรับกระบวนการวิชาที่มีการฝึก ปฏิบัติ เพียงอย่างเดียวไม่เพียงพอที่จะทำให้นักศึกษาบรรลุวัตถุประสงค์ของกระบวนการวิชาได้อย่าง สมบูรณ์ การพัฒนาทักษะและความเข้าใจของผู้เรียนจำเป็นต้องอาศัยการออกแบบการเรียน การสอนที่ผสมผสานหลากหลายวิธีการเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด สำหรับการพัฒนาทักษะด้าน ความรู้ความเข้าใจ การจัดหาเอกสารประกอบการสอนที่ทันสมัย รวมถึงการแนะนำแหล่งค้นคว้า เพิ่มเติมที่เชื่อถือได้ ถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้เรียน โดยการ ให้ผู้เรียนสามารถศึกษาเนื้อหาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจเนื้อหาเชิงลึกและ

พัฒนาตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ในด้านทักษะปฏิบัติ การใช้สื่อการเรียนรู้ที่เน้นทักษะเฉพาะ เช่น วิดีโอสาธิตขั้นตอนการปฏิบัติ หรือคู่มือการใช้อุปกรณ์ ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจและสามารถฝึกปฏิบัติได้ นอกจากนี้ การเปิดโอกาสให้นักศึกษาสอบถามหรือขอคำปรึกษานอกเวลาเรียนกับผู้สอน ผ่านระบบจัดการการเรียนการสอนผ่านเครือข่าย ยังช่วยลดช่องว่างของการสื่อสารระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ แนวทางเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับความต้องการของการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นความเป็นอิสระในการเรียนรู้ การนำเทคโนโลยีมาสนับสนุนการเรียนรู้ และการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย อย่างไรก็ตาม สิ่งเหล่านี้ยังเป็นความท้าทายสำหรับคณะวิจัยและผู้สอนในการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางสังคมและเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

คำสำคัญ : การผลิตสื่อ, การสอนออนไลน์ , สื่อดิจิทัล

ABSTRACT

This article presents the outcomes of developing an instructional model for media production that incorporates active and asynchronous learning. The study was conducted in the Introduction to Photograph, Digital Audio, and Video course during the first semester of the 2024 academic year at the Faculty of Mass Communication, Chiang Mai University. The findings were analyzed to extract key lessons that could inform the development of a more effective instructional approach suited to the demands of modern education. The analysis revealed that relying solely on instructional media in practice-based courses is insufficient for students to achieve learning objectives fully. To foster both skill development and deeper comprehension, a blended instructional design that integrates multiple learning strategies is essential.

For cognitive skill development, providing up-to-date teaching materials and recommending reliable supplementary resources are crucial for promoting self-directed learning. Encouraging students to explore additional content beyond classroom hours enhances their understanding and supports continuous personal growth. In terms of practical skill development, specialized instructional media—such as step-by-step demonstration videos and equipment manuals—help students grasp technical concepts more effectively. Additionally, offering opportunities for students to seek guidance and ask questions beyond scheduled class hours through online learning management systems helps bridge communication gaps between instructors and learners.

These strategies contribute to the evolution of a teaching and learning model that aligns with the needs of 21st-century education, emphasizing learner autonomy, technological integration, and the development of diverse skill sets. However, these approaches also present challenges for educators and researchers, requiring ongoing adaptation and professional growth to keep pace with rapid social and technological changes.

Keywords : Media Production, Online Teaching, Digital Media

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารส่งผลให้สังคมปัจจุบันเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ยุคดิจิทัล ซึ่งส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตและรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Castells, 2010) การติดต่อสื่อสารผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตได้สร้างสังคมรูปแบบใหม่ที่ไร้ข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลา ก่อให้เกิดชุมชนออนไลน์ที่เอื้อต่อการแลกเปลี่ยนข้อมูลและปฏิสัมพันธ์ในลักษณะที่แตกต่างจากอดีต (Wellman & Haythornthwaite, 2002) เมื่อเทคโนโลยีเชื่อมโยงผู้คนเข้าด้วยกัน พฤติกรรมทางสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงตามไปด้วย บทบาทของผู้ส่งสารและผู้รับสารจึงไม่ได้ถูกจำกัดเฉพาะฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่สามารถสลับเปลี่ยนบทบาทได้อย่างยืดหยุ่นในเวลาเดียวกันผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Jenkins, 2006) จากปัจจัยเหล่านี้ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องปรับปรุงทั้งเนื้อหาและรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับพลวัตของสังคมดิจิทัล เพื่อให้การศึกษาสามารถตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนและเตรียมความพร้อมสำหรับโลกยุคใหม่ (Siemens, 2005)

กระบวนวิชา 851108 ภาพถ่าย เสียง และวิดิทัศน์ดิจิทัลเบื้องต้น เป็นกระบวนวิชาเฉพาะสำหรับนักศึกษาชั้นการสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ซึ่งเปิดสอนครั้งแรกในภาคการศึกษาที่ 1/2561 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเสริมสร้างความรู้และพัฒนาทักษะเบื้องต้นด้านการผลิตสื่อแก่นักศึกษาเพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ในกระบวนวิชาอื่น ๆ ภายใต้อาณาเขต อย่างไรก็ตาม จากการจัดการเรียนการสอนตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา จนถึงรอบการปรับปรุงหลักสูตร พบว่าผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษายังไม่เป็นไปตามที่คาดหวังไว้ โดยส่วนใหญ่ขาดทักษะในการใช้อุปกรณ์ผลิตสื่อ ไม่สามารถสร้างสรรค์ผลงานได้ตามที่กำหนด อีกทั้งรูปแบบการเรียนการสอนปัจจุบันยังไม่สามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนในยุคดิจิทัล โดยเฉพาะนักศึกษาเจนเอเรชันซี (Gen Z) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ด้วยตนเอง และให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิดของตนเอง มากกว่าการรับความรู้ผ่านการบรรยายแบบดั้งเดิมในห้องเรียน (Seemiller & Grace, 2016) เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว หลักสูตรจึงได้ดำเนินการปรับปรุงเนื้อหาของกระบวนวิชา โดยคงรหัสวิชาเดิมไว้ แต่ได้เพิ่มเติมคำอธิบายลักษณะของกระบวนวิชาให้ครอบคลุมหัวข้อสำคัญ ได้แก่ “ภาพถ่าย การถ่ายภาพเบื้องต้น การถ่ายภาพเพื่อการสื่อสาร เสียง การบันทึกเสียง การผสมเสียง การลำดับเสียงวิดิทัศน์ การถ่ายทำในสตูดิโอ การ

ถ่ายทำนอกสถานที่ การลำดับภาพเบื้องต้น” ทั้งนี้ การปรับปรุงดังกล่าวถือเป็นความท้าทายสำหรับผู้สอน เนื่องจากต้องรับผิดชอบการจัดการเรียนการสอนแก่นักศึกษาจำนวนมากกว่า 330 คน ภายในระยะเวลาเพียงหนึ่งภาคการศึกษา โดยต้องพัฒนาทักษะด้านการผลิตสื่อดิจิทัลให้ครอบคลุมตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับมืออาชีพ ซึ่งต้องอาศัยแนวทางการสอนที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้เชิงรุกและการเรียนรู้ด้วยตนเองให้เกิดประสิทธิผลสูงสุด (Miller & Bartlett, 2012)

เมื่อได้ดำเนินการสอนในภาคการศึกษาที่ 1/2566 ผู้สอนพบว่ายังคงมีข้อจำกัดด้านการจัดการเรียนการสอนที่ส่งผลต่อการพัฒนาทักษะของนักศึกษา ปัญหาหลัก ได้แก่ ชั่วโมงเรียนภาคบรรยายและภาคปฏิบัติที่มีอยู่อย่างจำกัด ทำให้ไม่เพียงพอต่อการฝึกฝนทักษะที่จำเป็น นอกจากนี้ ทรัพยากรอุปกรณ์สำหรับการผลิตสื่อยังมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการของนักศึกษา ส่งผลให้นักศึกษาบางส่วนขาดโอกาสในการฝึกปฏิบัติจริง อีกทั้งรูปแบบการสอนแบบดั้งเดิมยังไม่สามารถตอบสนองพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาเจนเอเรชันซี (Gen Z) ซึ่งมีแนวโน้มที่จะเรียนรู้ด้วยตนเองและให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์ผลงานตามแนวคิดของตนเอง มากกว่าการเรียนรู้ผ่านการบรรยายในชั้นเรียน (Seemiller & Grace, 2016; Prensky, 2010)

เพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้สอนได้วางแผนแนวทางในการปรับปรุงการสอน โดยมุ่งเน้นไปที่การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบ การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ซึ่งให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้เรียน ส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ ลดการพึ่งพาการบรรยายแบบดั้งเดิม และเพิ่มเวลาในการฝึกฝนทักษะและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในชั้นเรียน (Bonwell & Eison, 1991) นอกจากนี้ ยังได้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาประยุกต์ใช้ผ่านแนวทาง การเรียนรู้แบบไม่พร้อมกัน (Asynchronous Learning) ซึ่งช่วยให้นักศึกษาสามารถศึกษาด้วยตนเองนอกเวลาเรียนผ่านสื่อวีดิทัศน์ ตลอดจนการเปิดโอกาสให้นักศึกษาสอบถามและปรึกษาปัญหาผ่านระบบจัดการการเรียนการสอน (Learning Management System: LMS) รวมถึงการใช้ซอฟต์แวร์ที่ทันสมัยเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ (Hrastinski, 2008) นอกจากนี้ ยังได้มีการพัฒนาระบบเพื่อช่วยให้นักศึกษาสามารถเตรียมตัวและฝึกฝนทักษะล่วงหน้าก่อนเข้าเรียนในชั้นเรียนจริง ซึ่งเป็นแนวทางที่สำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพการเรียนรู้ในกระบวนวิชาที่มุ่งเน้นการฝึกทักษะปฏิบัติ อย่างไรก็ตาม การปรับปรุงดังกล่าวยังคงเป็นความท้าทายสำหรับผู้สอน เนื่องจากต้องออกแบบกิจกรรมให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในยุคปัจจุบัน และต้องสามารถผสมผสานแนวทางการสอนที่มีประสิทธิภาพสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดด้านเวลาและทรัพยากรที่มีอยู่

หลักการและแนวคิดหรือทฤษฎีที่นำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน

ผู้สอนมีความตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับแนวทางการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง (Trilling & Fadel, 2009) ทั้งนี้ จึงได้เล็งเห็นถึงโอกาสในการประยุกต์แนวคิดดังกล่าวเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนในกระบวนวิชานี้ให้มีประสิทธิภาพ โดยมุ่งเน้น

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของนักศึกษาให้เป็น ผู้เรียนเชิงรุก (Active Learner) ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่บูรณาการแนวคิด การคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking) และ การคิดเชิงวิพากษ์ (Critical Thinking) เข้าด้วยกัน ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (Brookfield, 2012) แนวทางดังกล่าวให้ความสำคัญกับการพัฒนาความตระหนักรู้ในตนเองและแรงจูงใจภายใน (Intrinsic Motivation) ของนักศึกษา เพื่อลดการพึ่งพาการเรียนการสอนแบบบรรยาย (Lecture-Based Learning) ซึ่งเป็นรูปแบบดั้งเดิมที่พบว่ามีข้อจำกัดในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้เรียน (Freeman et al., 2014) การปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนจึงมุ่งเน้นให้ผู้เรียนมีบทบาทสำคัญในการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การฝึกทักษะเชิงปฏิบัติ การค้นคว้าข้อมูลเพิ่มเติมโดยอิสระ และการมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้แบบมีปฏิสัมพันธ์ ทั้งในบริบทการเรียนรู้แบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม

แนวทางดังกล่าวยังมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาทักษะ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Skills) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตัวและรับมือกับความท้าทายในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Candy, 2000) โดยแนวคิดการเรียนรู้ที่เน้นการพึ่งพาตนเอง และการมีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้นนี้ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่าผู้เรียนที่มีบทบาทเชิงรุกจะมีแนวโน้มพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหาได้ดียิ่งขึ้น (Bonwell & Eison, 1991)

เพื่อลดข้อจำกัดในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นการฝึกทักษะปฏิบัติ ผู้สอนได้นำแนวทาง การเรียนรู้แบบไม่พร้อมกัน (Asynchronous Learning) มาใช้ ซึ่งเป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่ช่วยให้ผู้เรียนและผู้สอนไม่จำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์หรือทำกิจกรรมในเวลาเดียวกัน แต่สามารถเรียนรู้ผ่านสื่อการสอนที่จัดเตรียมไว้ล่วงหน้า เช่น วิดีโอการสอน เอกสารประกอบการเรียน หรือกิจกรรมที่กำหนดไว้ในระบบออนไลน์ (Hrastinski, 2008) แนวทางนี้ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาและพัฒนาทักษะได้อย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องพึ่งพาการใช้อุปกรณ์หรือเข้าชั้นเรียนพร้อมกันทั้งหมด ซึ่งเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับกระบวนวิชาที่ต้องอาศัยการฝึกปฏิบัติเป็นหลัก การประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวสะท้อนถึงการพัฒนาแนวทางการเรียนรู้ที่ทันสมัยและสอดคล้องกับแนวคิด การศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาทักษะที่หลากหลาย ทั้งด้านการคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยี และการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (Trilling & Fadel, 2009) นอกจากนี้ แนวทางดังกล่าวยังช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ทั้งในด้านความคิด (Cognitive Skills), เจตคติ (Attitudinal Development), และทักษะปฏิบัติ (Practical Skills) ได้อย่างสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์ของกระบวนวิชา (Knowles, 1980)

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

การเรียนการสอนแบบดั้งเดิมในกระบวนวิชานี้มีโครงสร้างที่แบ่งออกเป็นสามองค์ประกอบหลัก ได้แก่ การจัดการชั้นเรียน รูปแบบการสอน และการมอบหมายงานและการสร้างสรรค์ผลงาน อย่างไรก็ตาม รูปแบบดังกล่าวยังคงมีข้อจำกัดที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนรู้ของนักศึกษา

1. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม

1.1 การจัดการชั้นเรียน การเรียนการสอนในรูปแบบดั้งเดิมมีการแบ่งนักศึกษาออกเป็น 4 ตอน โดยในแต่ละช่วงเวลามีการเรียนการสอนพร้อมกัน 2 ตอน ภายใต้การสอนของคณาจารย์จำนวน 3 คน ซึ่งรับผิดชอบเนื้อหาตามความเชี่ยวชาญ ได้แก่ การถ่ายภาพ, การบันทึกเสียง, และ การผลิตภาพเคลื่อนไหว คณาจารย์จะหมุนเวียนกันสอนเพื่อให้นักศึกษาในแต่ละกลุ่มได้รับการเรียนรู้ครบทุกหัวข้อ

1.2 รูปแบบการสอน กระบวนการสอนเริ่มต้นด้วยการบรรยายเนื้อหาทฤษฎีในชั้นเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจหลักการพื้นฐาน ก่อนเข้าสู่ช่วงฝึกปฏิบัตินอกสถานที่ ซึ่งนักศึกษาจะได้ทดลองใช้อุปกรณ์ผลิตสื่อภายใต้คำแนะนำของผู้สอน

1.3 การมอบหมายงานและการสร้างสรรค์ผลงาน ในช่วงท้ายของการเรียนการสอน นักศึกษาจะได้รับโจทย์ให้สร้างสรรค์ผลงานสื่อแบบบูรณาการที่ครอบคลุมทั้ง ภาพถ่าย, เสียง, และ ภาพเคลื่อนไหว โดยต้องจัดส่งผ่านระบบออนไลน์ อย่างไรก็ตาม การประเมินผลมุ่งเน้นที่คุณภาพของผลงานที่ผลิตออกมาเป็นหลัก ทำให้ไม่สามารถประเมินความเข้าใจของนักศึกษาเกี่ยวกับหลักการหรือขั้นตอนการใช้อุปกรณ์ได้อย่างละเอียด

2. ข้อจำกัดของการเรียนการสอนแบบดั้งเดิม การเรียนการสอนในรูปแบบเดิมประสบข้อจำกัดหลายประการ ได้แก่

2.1 นักศึกษามีบทบาทเป็นเพียง ผู้รับความรู้ จากผู้สอนเป็นหลัก ทำให้มีโอกาสน้อยในการแสดงความคิดเห็นหรือมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่

2.2 ทรัพยากรอุปกรณ์ฝึกปฏิบัติมีจำนวนจำกัด เมื่อมีการเรียนการสอนพร้อมกันทั้งชั้นปี ส่งผลให้นักศึกษาบางส่วนขาดโอกาสในการฝึกใช้อุปกรณ์อย่างเพียงพอ

2.3 วิธีการประเมินผลมุ่งเน้นเฉพาะผลงานสุดท้าย ทำให้ไม่สามารถประเมินกระบวนการเรียนรู้และความเข้าใจเชิงลึกของนักศึกษาได้

ข้อจำกัดเหล่านี้สะท้อนถึงความจำเป็นในการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับบริบทการเรียนรู้ในปัจจุบัน โดยเฉพาะการเพิ่มการมีส่วนร่วมของนักศึกษา การแก้ไขข้อจำกัดด้านอุปกรณ์ และการพัฒนารูปแบบการประเมินที่ครอบคลุมทั้งความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ

แนวทางการปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะการปฏิบัติ

เพื่อตอบสนองต่อข้อจำกัดของรูปแบบการสอนแบบดั้งเดิม การปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนในกระบวนวิชานี้ได้รับการออกแบบโดยคำนึงถึงผลลัพธ์การเรียนรู้ที่ชัดเจน ครอบคลุมทั้งด้านความรู้เชิงทฤษฎีและทักษะปฏิบัติ พร้อมทั้งแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์ สถานที่เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน

1. การจัดการชั้นเรียน โครงสร้างของชั้นเรียนยังคงแบ่งออกเป็น 4 ตอน โดยมีการเรียนการสอน 2 ตอนในช่วงเวลาเดียวกัน แต่มีการปรับเปลี่ยนจำนวนผู้สอนเป็น 4 คน พร้อมผู้ช่วยสอนอีก 2 คน เพื่อให้สามารถดูแลและให้คำแนะนำแก่นักศึกษาได้อย่างทั่วถึง

2. การลดบทบาทการบรรยายหน้าชั้นเรียน การบรรยายแบบดั้งเดิมถูกปรับลดลง โดยเนื้อหาเชิงทฤษฎีทั้งหมดจะถูกจัดทำและอัปโหลดลงในระบบ Learning Management System (LMS) เพื่อให้ นักศึกษาสามารถศึกษาได้ด้วยตนเองล่วงหน้า ส่งผลให้ช่วงเวลาในชั้นเรียนสามารถใช้สำหรับการฝึกปฏิบัติและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นได้มากขึ้น

3. การเรียนการสอนในส่วนของการฝึกปฏิบัติผู้สอนจัดทำสื่อแนะนำการใช้งานอุปกรณ์ ครอบคลุมตั้งแต่การตั้งค่า การติดตั้ง และการใช้งาน นักศึกษาต้องศึกษาสื่อดังกล่าวล่วงหน้า และฝึกใช้งานผ่านระบบการจองอุปกรณ์ออนไลน์ ในช่วงฝึกปฏิบัติ นักศึกษาต้องแสดงการติดตั้งอุปกรณ์เพื่อยืนยันความเข้าใจ โดยมีผู้สอนและผู้ช่วยสอนให้คำแนะนำเพิ่มเติม

4. การสอบปฏิบัติและการพัฒนาสื่อแนะนำ นักศึกษาจะได้รับการประเมินผ่านการสอบปฏิบัติ โดยผู้สอนจะรวบรวมข้อผิดพลาดและพัฒนา สื่อวิดีโอที่ชี้ให้เห็นข้อผิดพลาดเพิ่มเติม เพื่อให้ นักศึกษาสามารถเรียนรู้จากข้อผิดพลาดและพัฒนาทักษะอย่างต่อเนื่อง

5. การมีส่วนร่วมของนักศึกษานักศึกษาได้รับโอกาสในการกำหนดหัวข้อและโจทย์ของตนเอง

6. ผู้สอนใช้เกณฑ์รูบริก Rubric ที่ชัดเจนเพื่อประเมินผลงาน และเปิดช่องทางให้สอบถามข้อสงสัยผ่านระบบ LMS

7. การเรียนรู้เพิ่มเติมและการฝึกทักษะอุปกรณ์ผลิตสื่อ ใช้การแบ่งกลุ่มย่อยให้นักศึกษาได้ฝึกใช้อุปกรณ์แบบมืออาชีพ

8. การเรียนรู้กระบวนการผลิตสื่อแบบครบวงจร นักศึกษาจะเรียนรู้กระบวนการผลิตสื่อทั้งภาพถ่าย, เสียง, และ ภาพเคลื่อนไหว มีการจัดการเรียนแบบหมุนเวียน ให้ผู้เรียนได้ทั้งฝึกปฏิบัติและเรียนทฤษฎีควบคู่กัน

9. การลดปัญหาด้านอุปกรณ์ ปรับรูปแบบการจัดการอุปกรณ์โดยใช้แนวทางหมุนเวียนผู้เรียน และผู้สอนช่วยให้การใช้อุปกรณ์มีประสิทธิภาพและทั่วถึงมากขึ้น

10. การปรับสัดส่วนการประเมิน ลดภาระงานผลิตสื่อบูรณาการที่ต้องส่งช่วงปลายภาค เพิ่มสัดส่วนคะแนนจากการสอบปฏิบัติและงานที่ประเมินเป็นระยะ

11. ผลลัพธ์การเรียนรู้ การปรับปรุงรูปแบบการสอนนี้ออกแบบให้สอดคล้องกับ ผลลัพธ์การเรียนรู้ (Learning Outcomes) ที่กำหนดไว้ในกระบวนวิชา โดยนักศึกษาต้องสามารถอธิบายหลักการทำงานของอุปกรณ์ถ่ายภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง และอุปกรณ์ถ่ายทำวิดีโอที่ตนปฏิบัติงานด้านการผลิตสื่อได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตั้งแต่ระดับพื้นฐานจนถึงระดับมืออาชีพ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการเรียนการสอนในกระบวนวิชาขั้นสูงต่อไป

กระบวนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในการเรียนรู้

ก่อนเริ่มต้นการเรียนการสอนในกระบวนวิชา ผู้สอนได้ดำเนินการให้นักศึกษาแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสิ่งที่ต้องการได้จากการเรียนในกระบวนวิชานี้ นอกจากนี้ ยังได้สำรวจข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนนักศึกษาที่มีอุปกรณ์สำหรับการผลิตสื่อเป็นของตนเอง เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการปรับปรุงและออกแบบรูปแบบการสอนให้เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในแต่ละกลุ่ม การดำเนินการนี้ช่วยให้ผู้สอนสามารถกำหนดแนวทางการสอนที่ตอบสนองต่อความต้องการของนักศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สำหรับนักศึกษาที่มีพื้นฐานหรือความเชี่ยวชาญด้านการผลิตสื่ออยู่แล้ว ผู้สอนได้มอบหมายบทบาทเพิ่มเติมให้ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่นักศึกษาที่ไม่มีพื้นฐานในด้านนี้ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ร่วมกันภายในห้องเรียน แนวทางนี้ไม่เพียงช่วยให้นักศึกษาที่มีทักษะมาก่อนสามารถพัฒนาทักษะของตนเองผ่านการถ่ายทอดความรู้ แต่ยังช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สนับสนุนความร่วมมือระหว่างนักศึกษา (Collaborative Learning) ซึ่งเป็นแนวคิดสำคัญในการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 (Trilling & Fadel, 2009)

ในกระบวนการกำหนดโจทย์สำหรับการส่งผลงาน ผู้สอนเปิดโอกาสให้นักศึกษาแต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในการกำหนดหัวข้อของตนเอง เพื่อกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และเสริมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบในกระบวนการเรียนรู้ เมื่อนักศึกษาได้กำหนดโจทย์ของตนเองแล้ว ผู้สอนจะให้คำแนะนำด้านเทคนิคที่เกี่ยวข้อง เช่น การตั้งค่าของอุปกรณ์ การใช้งานอุปกรณ์อย่างเหมาะสม ตลอดจนการออกแบบและสร้างสรรค์ผลงานเพื่อให้มีคุณภาพและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ของกระบวนวิชา

นอกจากนี้ ผู้สอนได้เน้นย้ำให้นักศึกษาตระหนักว่าผลงานที่สร้างสรรค์ขึ้นต้องสามารถเผยแพร่ต่อสาธารณะได้ โดยต้องมีความชัดเจนในการสื่อสาร เพื่อให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจเนื้อหาได้อย่างถูกต้องและตรงตามเจตนารมณ์ของชิ้นงาน ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการผลิตสื่อเพื่องานด้านสื่อสารมวลชนที่มีประสิทธิภาพ (Berger, 2018)

กระบวนการส่งเสริมทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิตของนักศึกษา

กระบวนวิชานี้ได้รับการออกแบบให้มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะปฏิบัติด้านการผลิตสื่อที่ครอบคลุมทั้ง สื่อภาพ เสียง และภาพเคลื่อนไหว โดยคำนึงถึงความหลากหลายทั้งในเชิงรูปแบบและเนื้อหา เพื่อให้นักศึกษาได้รับการเรียนรู้ที่ครอบคลุมและมีประสิทธิภาพสูงสุด อย่างไรก็ตาม การเรียนรู้ในห้องเรียนเพียง

อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอในการเสริมสร้างทักษะที่จำเป็นในยุคดิจิทัล ดังนั้น ผู้สอนได้มอบหมายให้นักศึกษาทำการศึกษาเพิ่มเติมด้วยตนเองหลังจากการเรียนการสอนในแต่ละครั้ง เพื่อส่งเสริม การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) และพัฒนาความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) (Candy, 2000) สำหรับแนวทางการศึกษาเพิ่มเติมมีรูปแบบที่หลากหลาย เช่น การให้นักศึกษาเลือกศึกษาผลงานสื่อที่ตนเองสนใจ หรือการกำหนดเนื้อหาล่วงหน้าโดยผู้สอน ซึ่งผ่านการคัดสรรเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงลึก

นอกจากนี้ ผู้สอนยังส่งเสริมให้นักศึกษาพัฒนาทักษะการค้นคว้าและการใช้ข้อมูลจากแหล่งที่น่าเชื่อถือ โดยมอบหมายให้ค้นคว้าข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาที่กำลังศึกษา พร้อมทั้งฝึกการระบุแหล่งอ้างอิงที่ถูกต้องและเป็นระบบ การฝึกฝนดังกล่าวไม่เพียงช่วยปลูกฝังจริยธรรมทางวิชาการ แต่ยังช่วยให้นักศึกษาสามารถเลือกใช้ข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือและเหมาะสมกับบริบทของการผลิตสื่อ นอกจากนี้ การค้นคว้าและการวิเคราะห์ข้อมูลอย่างเป็นระบบยังมีส่วนสำคัญในการพัฒนาทักษะ การคิดเชิงวิเคราะห์ (Critical Thinking) และ การสังเคราะห์ข้อมูล (Information Synthesis) ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ผลงานสื่อที่มีมาตรฐานตามหลักวิชาการ (Brookfield, 2012)

ผลลัพธ์จากการเรียนรู้ของนักศึกษา

การจัดการเรียนการสอนที่ได้รับการปรับปรุงส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่สำคัญในด้านต่าง ๆ ของนักศึกษา ทั้งในเชิงความรู้ ทักษะปฏิบัติ ทักษะคิด และความสามารถที่จำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 รายละเอียดของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีดังนี้

1. การพัฒนาทักษะด้านความรู้ นักศึกษาได้รับองค์ความรู้ที่เป็นระบบเกี่ยวกับการออกแบบและการผลิตสื่อ มีความเข้าใจในหลักการพื้นฐานของการสร้างสรรค์สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ทั้ง ภาพถ่าย เสียง และภาพเคลื่อนไหว อีกทั้งสามารถนำแนวคิดดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริงได้อย่างเหมาะสม
2. การพัฒนาทักษะปฏิบัติและการใช้งานอุปกรณ์ นักศึกษามีความเชี่ยวชาญในการใช้งานอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อ เช่น กล้องถ่ายภาพ อุปกรณ์บันทึกเสียง และซอฟต์แวร์ตัดต่อวิดีโอ โดยสามารถนำความรู้เชิงทฤษฎีมาปรับใช้กับกระบวนการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งช่วยให้สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่มีคุณภาพและสอดคล้องกับมาตรฐานวิชาชีพ
3. การพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์ผลงาน นักศึกษาสามารถผลิตผลงานสื่อที่ตอบโจทย์เป้าหมายการเรียนรู้ได้อย่างสร้างสรรค์ โดยใช้ความรู้และทักษะที่ได้รับจากการเรียนรู้อาปะยุกต์ใช้ในการออกแบบและสร้างสรรค์สื่อที่มีคุณภาพ ตรงตามบริบทของผู้รับสาร และสามารถถ่ายทอดเนื้อหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ
4. การพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อการเรียนรู้ นักศึกษาแสดงออกถึงความใส่ใจ ความตื่นตัว และความกระตือรือร้นในการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็น การเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานร่วมกับเพื่อนในชั้นเรียน หรือ การเข้าร่วมกิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย พฤติกรรมดังกล่าวสะท้อนถึงการพัฒนา ทัศนคติแห่งการเรียนรู้

ตลอดชีวิต (Lifelong Learning Mindset) ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยให้นักศึกษาสามารถปรับตัวและเติบโตในสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

5. การพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 การเรียนการสอนในรายวิชานี้ส่งเสริมให้นักศึกษาได้ใช้และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของการเรียนรู้และการทำงานในยุคดิจิทัล รายละเอียดของทักษะที่พัฒนา ได้แก่

5.1 ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) นักศึกษาสามารถนำเสนอแนวคิดใหม่ ๆ ในการผลิตสื่อและคิดหาแนวทางที่แปลกใหม่ในการนำเสนอเนื้อหาให้มีความน่าสนใจและตอบโจทย์กลุ่มเป้าหมาย

5.2 การคิดเชิงวิเคราะห์และการแสดงออก (Critical Thinking & Expression) นักศึกษาสามารถวิเคราะห์และประเมินคุณภาพของสื่อ พร้อมทั้งแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและชัดเจน ทั้งในกระบวนการวิพากษ์ผลงานของตนเองและของผู้อื่น

5.3 ทักษะการสื่อสาร (Communication Skills) นักศึกษาพัฒนาทักษะในการถ่ายทอดแนวคิดผ่านสื่อ รวมถึงการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในรูปแบบของการทำงานกลุ่มและการนำเสนอผลงานต่อสาธารณะ

5.4 การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT Literacy) นักศึกษามีความสามารถในการใช้ เครื่องมือและซอฟต์แวร์ดิจิทัล เพื่อสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และการสร้างสรรค์สื่ออย่างมีประสิทธิภาพ

การเรียนการสอนที่ได้รับการปรับปรุงในรายวิชานี้ไม่เพียงช่วยเสริมสร้างความรู้และทักษะปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสื่อ แต่ยังส่งเสริมให้นักศึกษามีพัฒนาการในด้านความคิดสร้างสรรค์ ทักษะที่ดีต่อการเรียนรู้ และทักษะที่สำคัญในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาตนเองในอนาคต

ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นกับคณาจารย์ผู้สอน

การดำเนินการครั้งนี้ไม่เพียงส่งผลต่อพัฒนาการของนักศึกษาเท่านั้น แต่ยังส่งเสริมให้คณาจารย์ผู้สอนพัฒนาศักยภาพของตนเองในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับบริบทการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 รายละเอียดของผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีดังนี้

1. การพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 คณาจารย์ได้รับประสบการณ์ในการปรับปรุงแนวทางการสอนให้สอดคล้องกับรูปแบบการเรียนรู้ของผู้เรียนยุคใหม่ โดยมุ่งเน้น การเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) การสร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ตลอดจนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาในกระบวนการเรียนรู้ ซึ่งช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

2. การเรียนรู้แนวทางการออกแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับบริบทของผู้เรียนในปัจจุบัน คณาจารย์ได้เรียนรู้การออกแบบการเรียนการสอนที่ตอบสนองต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษา โดยคำนึงถึง ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Personalized Learning) และการใช้ เทคนิคการ

สอนที่เน้นการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ซึ่งช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการถ่ายทอดองค์ความรู้ และเสริมสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

3. การพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการเรียนการสอน คณาจารย์ได้พัฒนาความสามารถในการใช้ เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการศึกษา (Educational Technology) เพื่อตอบสนองความต้องการในการจัดการเรียนการสอนในยุคดิจิทัล ไม่ว่าจะเป็น

3.1 การใช้แพลตฟอร์ม Learning Management System (LMS) เพื่ออำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนและการประเมินผล

3.2 การออกแบบ สื่อการเรียนรู้ดิจิทัล ที่ช่วยเสริมสร้างการเรียนรู้นอกห้องเรียน

3.3 การใช้เครื่องมือสื่อสารออนไลน์เพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา

4. การพัฒนาทักษะการสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา คณาจารย์ได้รับประสบการณ์ในการปรับตัวให้เหมาะสมกับนักศึกษารุ่นใหม่ ซึ่งมีพฤติกรรมการเรียนรู้และการสื่อสารที่แตกต่างจากนักศึกษารุ่นก่อนหน้า การปรับเปลี่ยนวิธีการสื่อสารในชั้นเรียน รวมถึงการใช้ช่องทางดิจิทัลเพื่อสร้างปฏิสัมพันธ์กับนักศึกษา ทำให้การเรียนการสอนมีความยืดหยุ่นและตอบโจทย์ความต้องการของผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้ดียิ่งขึ้น

ผลลัพธ์นี้สะท้อนถึงความสำเร็จในการพัฒนาทักษะของนักศึกษาให้เป็นผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ที่มีความพร้อมในการสร้างสรรค์ผลงานและปรับตัวให้เข้ากับสังคมยุคดิจิทัล ขณะเดียวกัน คณาจารย์ผู้สอนก็ได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะด้านการจัดการเรียนการสอน การใช้เทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์กับผู้เรียน ซึ่งช่วยให้การจัดการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น และสามารถตอบสนองต่อแนวโน้มการศึกษาที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคดิจิทัลได้อย่างสมบูรณ์

บทสรุปผลการถอดบทเรียน

ผลการถอดบทเรียนจากการศึกษาครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า การใช้ข้อมูลหรือผลการประเมินจากภาคการศึกษาก่อนหน้าเป็นข้อมูลตั้งต้นในการออกแบบและจัดการเรียนการสอนอาจยังไม่เพียงพอที่จะตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนได้อย่างครอบคลุม เนื่องจากผู้เรียนในแต่ละภาคการศึกษามีลักษณะเฉพาะและมีความหลากหลาย โดยเฉพาะนักศึกษา เจเนอเรชันซี (Gen Z) ซึ่งมีพฤติกรรมการเรียนรู้และความคาดหวังที่แตกต่างจากนักศึกษารุ่นก่อน (Seemiller & Grace, 2016) เพื่อให้การออกแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพสูงสุด

การวางแผนรูปแบบการเรียนการสอนล่วงหน้าควรครอบคลุมประมาณ 60% ของกระบวนการทั้งหมด ในขณะที่เนื้อหาส่วนที่เหลือควรได้รับการปรับเปลี่ยนตามบริบทของผู้เรียนในภาคการศึกษานั้น ๆ โดยเฉพาะในช่วงเริ่มต้นของการเรียนการสอน ผู้สอนควรใช้เวลาในการสร้างความคุ้นเคยและเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับนักศึกษา ผ่านกิจกรรมที่เอื้อต่อการสื่อสารแบบเปิดกว้าง เช่น การเสวนาแบบไม่เป็น

ทางการ การเปิดโอกาสให้มีการซักถาม และการรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนทั้งในระหว่างชั้นเรียนและนอกเวลาเรียน (Brookfield, 2013)

แม้ว่าการรวบรวมข้อมูลจากแบบประเมินความคาดหวังของผู้เรียนต่อกระบวนการเรียนการสอนจะเป็นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการออกแบบการเรียนการสอน แต่ไม่ควรใช้เป็นแหล่งข้อมูลเดียว เนื่องจากอาจไม่สามารถสะท้อนทุกมิติของความต้องการและปัญหาของนักศึกษาได้อย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้สอนควรมี ความยืดหยุ่น (Adaptive Teaching) ในการปรับเปลี่ยนรูปแบบการสอนระหว่างภาคการศึกษา หากพบปัญหาหรือข้อจำกัดที่เกิดขึ้น เพื่อให้แน่ใจว่าการเรียนรู้ของนักศึกษายังคงเป็นเป้าหมายสูงสุด

นอกจากนี้ การเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและการเปิดใจรับแนวทางใหม่ ๆ ถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยส่งเสริมความสำเร็จในการจัดการเรียนการสอนในยุคที่เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วและท้าทาย ผู้สอนและนักศึกษาจำเป็นต้อง ร่วมมือกันในการปรับตัวและพัฒนาทักษะ เพื่อให้สามารถก้าวข้ามข้อจำกัดและบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- Berger, A. A. (2018). **Media and Communication Research Methods: An Introduction to Qualitative and Quantitative Approaches**. SAGE Publications.
- Bonwell, C. C., & Eison, J. A. (1991). **Active Learning: Creating Excitement in the Classroom**. ERIC Digest.
- Brookfield, S. D. (2012). **Teaching for Critical Thinking: Tools and Techniques to Help Students Question Their Assumptions**. Jossey-Bass.
- Brookfield, S. D. (2013). **The Skillful Teacher: On Technique, Trust, and Responsiveness in the Classroom**. Jossey-Bass.
- Candy, P. C. (2000). **Self-Direction for Lifelong Learning: A Comprehensive Guide to Theory and Practice**. Jossey-Bass.
- Castells, M. (2010). **The Rise of the Network Society**. Wiley-Blackwell.
- Freeman, S., et al. (2014). **Active learning increases student performance in science, engineering, and mathematics**. Proceedings of the National Academy of Sciences, 111(23), 8410–8415.
- Hrastinski, S. (2008). **Asynchronous and Synchronous E-Learning: A Study of Asynchronous and Synchronous E-Learning Methods in an Online Learning Environment**. Computers & Education, 52(4), 905–915.
- Jenkins, H. (2006). **Convergence Culture: Where Old and New Media Collide**. NYU Press.

- Knowles, M. S. (1980). **The Modern Practice of Adult Education: From Pedagogy to Andragogy**. Cambridge Adult Education.
- Miller, R., & Bartlett, J. (2012). **Digital Learning: The Challenges and Opportunities**. Routledge.
- Prensky, M. (2010). **Teaching Digital Natives: Partnering for Real Learning**. Corwin Press.
- Seemiller, C., & Grace, M. (2016). **Generation Z Goes to College**. Jossey-Bass.
- Siemens, G. (2005). **Connectivism: A Learning Theory for the Digital Age**. International Journal of Instructional Technology and Distance Learning, 2(1), 3–10.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). **21st Century Skills: Learning for Life in Our Times**. Jossey-Bass.
- Wellman, B., & Haythornthwaite, C. (2002). **The Internet in Everyday Life**. Blackwell.
-

ความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน
กรณีวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ จ.นครราชสีมา
Satisfaction in participating diabetes school activities:
A case of Wat Arsromdhammathayat, Mittraphap District,
Nakhon Ratchasima Province

พระครูอมรชัยกุล
อัญชลี จันทาโม
สุตประนอม สมันตเวคิน
พระประพันธ์ชัย กิตตรตโน
สายใจ ปัสตัน

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลส่วนบุคคล ภาวะสุขภาพเบื้องต้น และความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน กรณีวัดอาศรมธรรมทายาท กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนจำนวน 30 คน ใช้แบบสอบถามและการประเมินสุขภาพเบื้องต้นเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 83.33) มีอายุมากกว่า 60 ปี (ร้อยละ 43.33) และมีระดับการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 30) ค่าเฉลี่ยด้านสุขภาพเบื้องต้น ได้แก่ น้ำหนัก 69.76 กิโลกรัม ส่วนสูง 159.80 เซนติเมตร ดัชนีมวลกาย 27.06 และค่าน้ำตาลในเลือดหลังอดอาหาร 107.33 มิลลิกรัมต่อเดซิลิตร ความพึงพอใจต่อกิจกรรมอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ยรวม = 4.84) โดยเฉพาะในด้านการลดน้ำตาลในเลือด การรู้สึกร่างกายแข็งแรง และการจัดการความเครียด ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าโครงการโรงเรียนเบาหวานมีประสิทธิภาพในการส่งเสริมพฤติกรรมสุขภาพของประชาชนในชุมชน จึงควรสนับสนุนให้มีการจัดตั้งในพื้นที่อื่นอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: ความพึงพอใจ, พฤติกรรมสุขภาพ, ดัชนีมวลกาย

ABSTRACT

This research aimed to investigate the personal information, preliminary health status, and satisfaction of participants in the “Diabetes School Program” at Wat Asrom Thammathayat. The sample group consisted of 30 participants. Data were collected using

questionnaires and initial health assessments. The results showed that the majority of participants were female (83.33%), aged over 60 years (43.33%), and had completed lower secondary education (30%). The average health indicators were: weight 69.76 kg, height 159.80 cm, BMI 27.06, and fasting blood sugar 107.33 mg/dL. Overall satisfaction was rated at the highest level (mean = 4.84), particularly in aspects related to blood sugar reduction, improved physical strength, and stress management. The study concluded that the diabetes school program was effective in promoting positive health behavior and should be expanded to other communities.

Keywords: Satisfaction, Health Behavior, Body Mass Index

บทนำ

โรคเบาหวานเป็นหนึ่งในกลุ่มโรคไม่ติดต่อ (Non-Communicable Diseases: NCDs) ที่เป็นภาระโรคสำคัญของระบบสาธารณสุขในแต่ละประเทศทั่วโลก รวมถึงประเทศไทย ซึ่งคาดการณ์ว่าในปี พ.ศ. 2588 จะมีจำนวนผู้ป่วยเบาหวานทั่วโลกเพิ่มขึ้นเป็น 783 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิตจากภาวะแทรกซ้อนของโรค 3.2 ล้านคนต่อปี ประเทศไทยพบอุบัติการณ์โรคเบาหวานที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง มีผู้ป่วยรายใหม่เพิ่มขึ้น 3 แสนคนต่อปี อัตราการเสียชีวิตก่อนวัยอันควรจากโรคเบาหวาน ปี 2558 - 2562 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุขในการรักษาโรคเบาหวานเฉลี่ยสูงถึง 47,596 ล้านบาทต่อปี อีกทั้งผู้ป่วยส่วนใหญ่ไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลให้อยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมได้ ปัจจุบันมีการรักษาที่สามารถช่วยให้ผู้เป็นเบาหวานชนิดที่ 2 สามารถควบคุมน้ำตาลในเลือดให้อยู่ในระดับต่ำกว่าเกณฑ์วินิจฉัยโรคเบาหวาน โดยไม่ต้องใช้ยาเพื่อลดระดับน้ำตาล เรียกภาวะนี้ว่า โรคเบาหวานระยะสงบ ซึ่งจะช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วย ลดโอกาสเกิดภาวะแทรกซ้อน ลดค่าใช้จ่ายในการรักษา และลดภาระทางเศรษฐกิจได้อย่างมาก (กรมควบคุมโรค, 2566) กระทรวงสาธารณสุข มีนโยบายจัดตั้งโรงเรียนเบาหวานวิทยาในชุมชน ที่มุ่งปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสุขภาพ ลดภาวะแทรกซ้อนจากโรคเบาหวาน ในโรงพยาบาลศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน และรพ.สต. ทุกแห่ง

นครราชสีมา เป็นจังหวัดหนึ่งที่ประสบปัญหาโรค NCDs มานานโดยเฉพาะโรคเบาหวาน สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด (สสจ.) ได้ประกาศขับเคลื่อนสมัชชาสุขภาพจังหวัด และดำเนินการจัดอบรม ให้กับบุคลากรสาธารณสุขและผู้สนใจในพื้นที่ เข้าร่วมอบรมเป็นแกนนำ หรือ ครู ก. ในทุกอำเภอ เพื่อนำไปขยายผลการพัฒนาโรงเรียนเบาหวานวิทยาในชุมชนต่อไป มูลนิธิคณะสงฆ์อำเภอสีคิ้ว โดยพระครูอมรชัยกุลเจ้าคณะตำบลสีคิ้ว, อาวาสวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ. นครราชสีมา ได้ดำเนินการขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ประกาศใช้เป็นธรรมนูญพระสงฆ์ในพื้นที่ เมื่อปี 2564 และเข้าร่วมการอบรม ครู ก. โรงเรียนเบาหวาน ได้ทำ MOU ร่วมกับ สสจ. นครราชสีมา และภาคีเครือข่าย จัดทำโครงการพัฒนาโรงเรียนเบาหวานในวัดร่วมกับชุมชน เพื่อร่วมกันส่งเสริมการ

ควบคุมเบาหวานด้วยตนเองของประชาชนในพื้นที่ โดยได้พัฒนาโรงเรียนเบาหวานในวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา ร่วมกับชุมชน ภาคีเครือข่ายด้านสุขภาพในพื้นที่ เมื่อปี 2566 ให้ประชาชนสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนเบาหวาน เป็นเวลา 12 สัปดาห์ เพื่อเรียนรู้การควบคุมเบาหวานด้วยตนเอง เมื่อสิ้นสุดการดำเนินกิจกรรมโรงเรียนเบาหวานรุ่นที่ 1 คณะผู้วิจัยจึงได้ศึกษาความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของกลุ่มเป้าหมาย ผลที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้จะประโยชน์ต่อผู้จัดกิจกรรม ในการจัดการหลักสูตรโรงเรียนเบาหวานรุ่นต่อ ๆ ไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน กรณีวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุงการจัดกิจกรรมในโรงเรียนเบาหวานให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนยิ่งขึ้น
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาโรงเรียนเบาหวานในชุมชนพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป
3. เป็นแรงบันดาลใจให้กับกลุ่มเสี่ยงและผู้ป่วยเบาหวาน ในการเรียนรู้ควบคุมเบาหวานด้วยตนเอง

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร คือ ประชาชนกลุ่มเสี่ยงโรคเบาหวาน ในชุมชนรอบ ๆ วัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา ที่เข้าสมัครใจร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน 12 สัปดาห์
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน กรณีวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา
3. ขอบเขตด้านระยะเวลา ดำเนินการในปี 2566

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนเบาหวาน หมายถึง รูปแบบการจัดกิจกรรมในชุมชนสำหรับกลุ่มเสี่ยงและผู้ป่วยโรคเบาหวาน ชนิดที่ 2 ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนเบาหวาน ในวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา โดยเข้าร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเป็นเวลา 12 สัปดาห์

หลักสูตรโรงเรียนเบาหวาน หมายถึง การดำเนินกิจกรรมโดยภาคีเครือข่ายในชุมชน เพื่อการควบคุมเบาหวานในผู้เข้าร่วมโรงเรียนเบาหวาน เป็นระยะเวลา 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน โดยประยุกต์เนื้อหาสาระจาก แนวคิด 4 อ. ประกอบด้วย อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ และ เอาพิษออก ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติ 8 ข้อได้แก่ 1) การจัดการอารมณ์ 2) การรับประทานอาหาร 3) การออกกำลังกาย 4) การดื่มน้ำ 5) การนวดมีนวดเท้า 6) การกัวซา 7) การแช่มือแช่เท้า และ 8) การใช้สมุนไพร (พุทธรักษา สัตยวงศ์ ทิพย์, นฤมล เวชจักรเวร, ธวัชชัย เอกสันติ และวิจิตราภรณ์ ธรรมมาไพศาล, 2565)

การทบทวนวรรณกรรมหรือเอกสารที่เกี่ยวข้อง

1. โรคเบาหวาน

โรคเบาหวาน คือ โรคที่มีความผิดปกติของฮอร์โมนอินซูลิน (Insulin) ซึ่งเป็นฮอร์โมนที่สร้างจากตับอ่อนเพื่อใช้ควบคุมระดับน้ำตาล (กลูโคส) ในเลือด ในโรคเบาหวานผู้ป่วยจะมีระดับน้ำตาลในเลือดสูงขึ้นกว่าระดับปกติ

1.1 กลไกการเกิดโรคเป็นดังนี้

1) เกิดจากกลูโคสเข้าสู่เลือดมากขึ้น อาจเนื่องมาจาก (1) การรับประทานอาหารมากขึ้น (2) กระเพาะอาหารและลำไส้ดูดซึมน้ำตาลมากขึ้น หรือไตดูดกลับน้ำตาลเข้ากระแสเลือดมากขึ้น (3) ร่างกายสร้างน้ำตาลเพิ่มมากขึ้น ได้แก่ เซลล์ตับมีการสร้างน้ำตาลเพิ่มขึ้น หรือเซลล์ไขมันสลายไขมันมาเป็นน้ำตาลมากขึ้น มักพบในคนที่มีน้ำหนักตัวเกิน หรือเซลล์ตับอ่อนสร้างฮอร์โมนที่ช่วยเพิ่มระดับน้ำตาลในเลือดมากขึ้น หรือร่างกายสลายสารโปรตีน/ไขมันในร่างกายเพิ่ม เช่น กรณีผู้ป่วยได้รับยาสเตียรอยด์ เป็นต้น และ (4) จากการฉีดหรือได้รับกลูโคสเข้าทางหลอดเลือด

2) เกิดจากกลูโคสเคลื่อนจากเลือดเข้าเซลล์ลดลง อาจมาจากสาเหตุ (1) ขาดฮอร์โมนอินซูลิน เช่นกรณีร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันมาทำลายเซลล์ตับอ่อนของตัวเอง (2) ภาวะเซลล์ของร่างกายไม่ตอบสนองต่อฮอร์โมนอินซูลิน เท่าที่ควร ทำให้กลูโคสจากเลือดเข้าเซลล์ลดลง

ผลจากน้ำตาลในเลือดที่สูงขึ้น ทำให้เกิดความผิดปกติต่อเซลล์บุผนังหลอดเลือด เกิดการสะสมของสารพิษ ทำให้เพิ่มการอักเสบของผนังหลอดเลือด เมื่อกระบวนการเหล่านี้ไปเกิดกับหลอดเลือดที่เลี้ยงอวัยวะใด ก็จะทำให้เกิดโรคแทรกจากภาวะโรคเบาหวาน เช่น เบาหวานขึ้นตา มีหลอดเลือดฝอยที่เปราะแตกง่าย เพิ่มขึ้นในจอประสาทตา ทำให้จอประสาทตาเสื่อม มีเลือดออกที่จอประสาทตาได้ ถ้าเป็นมากอาจตาบอดได้ ภาวะเบาหวานลงไต โดยหลอดเลือดที่ไปเลี้ยงหน่วยไตมีความผิดปกติ ทำให้พบโปรตีนในปัสสาวะ และเกิดโรคไตเรื้อรัง ภาวะผนังหลอดเลือดแดงแข็งตัว ที่หลอดเลือดที่ขาและหัวใจ ทำให้เกิดหลอดเลือดตีบเป็นต้น (เกรียง ตั้งสง่าและคณะ, 2564)

1.2 ประเภทของโรคเบาหวาน แบ่งเป็น 4 ชนิดตามสาเหตุของการเกิดโรค 1) โรคเบาหวานชนิดที่ 1 2) โรคเบาหวานชนิดที่ 2 3) โรคเบาหวานขณะตั้งครรภ์ และ 4) โรคเบาหวานที่มีสาเหตุจำเพาะ ในที่นี้กล่าวถึงเฉพาะโรคเบาหวานชนิดที่ 2 ซึ่งเป็นชนิดที่พบบ่อยที่สุดในคนไทย โดยพบประมาณร้อยละ 95 ของผู้ป่วยเบาหวานทั้งหมด เป็นผลจากการมีภาวะดื้อต่ออินซูลิน ร่วมกับความบกพร่องในการผลิตอินซูลิน มักพบในคนอายุ 30 ปีขึ้นไป รูปร่างท้วมหรืออ้วน ดัชนีมวลกายมากกว่า 23 กก./ม.² (ถิรจิต บุญแสน, 2562) โรคเบาหวานชนิดที่ 2 นี้ อาจไม่มีอาการผิดปกติ หรืออาจพบอาการของโรคเบาหวานได้ แต่อาการมักไม่รุนแรงและค่อยเป็นค่อยไป

1.3 การควบคุมเบาหวาน

1) ควบคุมระดับกลูโคสในเลือด ปกติเมื่อร่างกายได้รับกลูโคส จะดูดซึมเข้าสู่กระแสเลือด นำเข้าสู่เซลล์โดยฮอร์โมนอินซูลิน แต่หากมีมากเกินไปความต้องการ กลูโคสส่วนเกินจะถูกแปรสภาพเป็นไกลโคเจน สะสมไว้ในตับ กล้ามเนื้อ หรือเป็นไขมันสะสมที่ชั้นไขมัน การรับประทานอาหารที่มีคาร์โบไฮเดรตเป็นส่วนประกอบ จะทำให้ระดับกลูโคสในเลือดเพิ่มขึ้นสูงสุดในระยะเวลาประมาณ ½ - 1 ชั่วโมงแล้วจะค่อย ๆ ลดลงสู่ปกติภายใน เวลา 2 ชั่วโมง

2) การประเมินระดับกลูโคสในเลือดเพื่อติดตามการรักษา ทำได้ดังนี้ (1) การตรวจวัดระดับกลูโคสในเลือด (2) การตรวจวัดค่า HbA1c ระดับกลูโคสสะสมโดยเฉลี่ยในเลือด และ 3) การตรวจระดับกลูโคสปลายนิ้ว ปัจจุบันให้ผู้ป่วยตรวจด้วยตนเองได้เพื่อใช้ผลในการควบคุมเบาหวาน การตรวจกลูโคสด้วยตนเอง เรียกว่า Self-Monitoring of Blood Glucose หรือ SMBG ระดับกลูโคสในเลือดที่ได้จากการตรวจ SMBG เป็นข้อมูล ซึ่งจะช่วยให้ทราบผลของยาที่ใช้รักษา พฤติกรรมการรับประทานอาหาร และการออกกำลังกาย ต่อการเปลี่ยนแปลงของระดับกลูโคสในเลือด ใช้เป็นแนวทางให้ผู้ป่วยเบาหวานชนิดที่ 2 ที่มีความสามารถในการดูแลตนเองด้วยการควบคุมอาหารเป็นหลัก ร่วมกับการออกกำลังกาย และอื่น ๆ (นารีลักษณ์ กลิ่นสุคนธ์ และ วีระศักดิ์ ศรีนินภากร. บรรณาธิการ, 2557)

3) การควบคุมอาหาร มีหลักการง่าย ๆ คือ (1) คาร์โบไฮเดรต : ร้อยละ 50 ของพลังงานรวมในแต่ละวัน ควรเลือกอาหารที่เป็นคาร์โบไฮเดรตเชิงซ้อน ได้แก่ ข้าวกล้อง ข้าวซ้อมมือ ขนมปังโฮลวีท เป็นต้น บริโภคน้ำตาลไม่เกิน 3 ช้อนชาต่อวัน งดเครื่องดื่มรสหวานทุกชนิด บริโภคผลไม้รสไม่หวาน และนมสดจืดไขมันต่ำ (2) โปรตีน : ร้อยละ 15—20 ของพลังงานรวมในแต่ละวัน บริโภคเนื้อปลาอย่างน้อย 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และเลือกเนื้ออกไก่หรือหมูเนื้อแดงเป็นหลัก งดเนื้อสัตว์ที่มีไขมันสูงและเนื้อสัตว์แปรรูปทุกชนิด (3) ไขมัน : ร้อยละ 30—35 ของพลังงานรวมในแต่ละวัน ลดการกินอาหารที่มีไขมันอิ่มตัวและเนยขาว เพื่อลดปริมาณไขมันทรานส์ เพิ่มผักผลไม้ ตัวอย่างการวางแผนการบริโภคอาหารในแต่ละมื้อ ผัก ½ จาน เน้นผักใบและก้าน บริโภคให้หลากหลายชนิดและสีในแต่ละวัน ข้าวแบ่ง ¼ จาน เลือกข้าวและธัญพืชที่ขัดสีน้อย ตามปริมาณที่ควรได้รับต่อมื้อ เนื้อสัตว์ ¼ จาน เลือกเนื้อสัตว์ไม่มีมันไข และเนื้อปลาเป็นประจำ นมสดจืดและผลไม้ไม่หวานจัด อย่างละ 1 ส่วนต่อมื้อ การเลือกอาหาร

โดยใช้หลัก “ลดหวาน ลดมัน ลดเค็ม” (ศูนย์เบาหวานศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, 2561)

4) การออกกำลังกาย การออกกำลังกายในผู้ป่วยเบาหวาน ควรให้ได้ 150 นาทีต่อสัปดาห์ อาจเป็นการออกกำลังกายแบบแอโรบิก ได้แก่ การเดิน, การวิ่ง, การเต้นแอโรบิก, การปั่นจักรยาน หรืออื่น ๆ การออกกำลังกายที่เหมาะสม มีประโยชน์ ช่วยลดระดับน้ำตาลในเลือด ลดความเสี่ยงที่จะเกิดภาวะแทรกซ้อน และช่วยควบคุมควบคุมน้ำหนัก ควรตรวจน้ำตาลในเลือดก่อนออกกำลังกาย (สรินดา ศาตะมาน, 2561)

2. โรงเรียนเบาหวานวิทยา

เป็นการสร้างระบบในการควบคุมเบาหวานของประชาชน เป็นความร่วมมือของเครือข่ายหลายภาคส่วน ร่วมกันบูรณาการในการดำเนินงานป้องกันและควบคุมเบาหวาน การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียน เบาหวานวิทยาในชุมชน มุ่งหวังให้มีการดำเนินงานที่เน้นการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายต่าง ๆ ในพื้นที่ และสนับสนุนให้เกิดนวัตกรรมต่าง ๆ ได้ด้วยตนเองเพื่อลดปัญหาและปัจจัยเสี่ยงด้านสุขภาพ (สมณี วัชรสินธุ และคณะ, 2561) จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า โรงเรียนเบาหวานเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ผู้ป่วยเกิดความ รู้ ปรับทัศนคติตลอดจนเกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่เหมาะสมส่งผลให้ระดับน้ำตาลในเลือดลดลง

3. โรงเรียนเบาหวานวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

จัดตั้งโดยพระครูอมรชัยกุล เจ้าคณะตำบลสีคิ้ว เขต 1 และเจ้าอาวาสวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ. นครราชสีมา ได้ทำ MOU ร่วมกับ สสจ. นครราชสีมา และ ภาคีเครือข่าย พัฒนาโรงเรียนเบาหวานในวัดร่วมกับชุมชน เมื่อปี 2566 เพื่อร่วมกันส่งเสริมให้ประชาชนได้เรียนรู้การควบคุมเบาหวานด้วยตนเอง หลักสูตรโรงเรียนเบาหวานในวัด เป็นหลักสูตรที่ประยุกต์จากแนวคิด 4 อ. ยา 8 ขนานสังหาร NCDs (พุฒิพงศ์ สัตยวงศ์ทิพย์, นฤมล เวชจักรเวร, ธวัชชัย เอกสันติ และวิจิตราภรณ์ ธรรมมาไพศาล, 2565) ซึ่งเป็นหลักสูตรที่มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมาร่วมกับพระปลัดทองถม (อดีต นายแพทย์) เจ้าอาวาสวัดสัมปตะวนาราม ตำบลโคกกรวด อำเภอเมืองนครราชสีมา ได้พัฒนาขึ้นและใช้ในการอบรม ครู ก. ให้กับผู้ที่สนใจในจังหวัดนครราชสีมา เพื่อนำแนวทางไปขยายผลโรงเรียนเบาหวานในชุมชน หลักสูตรโรงเรียนเบาหวานวัดอาศรมธรรมทายาท ประกอบด้วยระยะเวลา 12 สัปดาห์ ดำเนินกิจกรรมในโรงเรียนเบาหวานรุ่นที่ 1 ในช่วงเดือน กรกฎาคม - กันยายน 2566 สัปดาห์ละ 1 ครั้งในวันศุกร์ เวลา 9.00-15.00 น. โดยความร่วมมือของภาคีเครือข่ายในพื้นที่ ประกอบด้วยผู้นำชุมชน ผู้ใหญ่บ้าน จัดรถรับ-ส่งผู้เข้าร่วมกิจกรรม พยาบาลวิชาชีพ วิทยากรประจำหลักสูตร อสม.และจิตอาสาในชุมชน ร่วมจัดกิจกรรมนันทนาการ พระสงฆ์ในวัดร่วมเสริมพลังในการควบคุมเบาหวานให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม กิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน ประกอบด้วย การประเมินสุขภาพเบื้องต้น ชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง ค่าดัชนีมวลกาย เจาะเลือดปลายนิ้วตรวจหาน้ำตาลในเลือด เนื้อหาสาระของหลักสูตร ประกอบด้วย ความรู้เรื่องโรคเบาหวาน การเจาะเลือดปลายนิ้วหาค่าน้ำตาลในเลือด / การแปลผล

การควบคุมเบาหวานด้วยหลัก 4 อ. (อาหาร ออกกำลังกาย อารมณ์ และเอาพิษออก) ซึ่งมีวิธีการปฏิบัติ 8 ข้อได้แก่ 1) การจัดการอารมณ์ 2) การรับประทานอาหาร 3) การออกกำลังกาย 4) การดื่มน้ำ 5) การนวดมีนวดเท้า 6) การกั้วชา 7) การแช่มือแช่เท้า และ 8) การใช้สมุนไพร เป็นกิจกรรมทั้งภาคทฤษฎี และปฏิบัติ การวางแผนควบคุมเบาหวานที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตตนเองของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน และปฏิบัติที่บ้านอย่างต่อเนื่องตลอดหลักสูตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากการปฏิบัติควบคุมเบาหวานด้วยตนเอง และกิจกรรมนันทนาการเสริมพลังการควบคุมเบาหวานด้วยตนเอง

วิธีการดำเนินการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive research)

พื้นที่ศึกษา

เลือกพื้นที่แบบเจาะจง คือโรงเรียนเบาหวานในวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชาชนที่สมัครใจเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนเบาหวานในวัดอาศรมธรรมทายาท ต.มิตรภาพ อ.สีคิ้ว จ.นครราชสีมา รุ่นที่ 1 ที่เข้าร่วมกิจกรรมตลอดหลักสูตร จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจในการเข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน ที่คณะผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ลักษณะแบบสอบถามความพึงพอใจ เป็นมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับ ความพึงพอใจระดับ 5 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด ความพึงพอใจระดับ 4 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับมาก ความพึงพอใจระดับ 3 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง ความพึงพอใจระดับ 2 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับน้อย และ ความพึงพอใจระดับ 1 หมายถึง ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับน้อยที่สุด ทั้งนี้ผู้วิจัยกำหนดการแปลผลความพึงพอใจจากค่าเฉลี่ย ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 4.51 – 5.00 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 3.51 – 4.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.51 – 3.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 1.51 – 2.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อย และค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.50 หมายถึง มีความพึงพอใจระดับน้อยที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป สถิติที่ใช้คือร้อยละ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

1. ข้อมูลส่วนบุคคลผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบ้าหวาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามร้อยละ 83.33 เป็นเพศหญิง ร้อยละ 43.33 อายุมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 30 มีการศึกษาสูงสุด ในระดับ ม.3 ดังตาราง 1

ตาราง 1 จำนวนและร้อยละของผู้ตอบแบบสอบถามจำแนกตามเพศ อายุและการศึกษา (n = 30)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	5	16.67
หญิง	25	83.33
อายุ		
น้อยกว่า 20	2	6.67
21-40	3	10.00
41-60	12	40.00
มากกว่า 60	13	43.33
การศึกษา		
ป.4	11	36.67
ป.6	2	6.67
ม.3/ปวช.	9	30.00
ม.6/ปวส.	7	23.33
ปริญญาตรี	1	3.33

1. ข้อมูลการประเมินสุขภาพเบื้องต้น

จากการประเมินสุขภาพเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามมีน้ำหนัก ส่วนสูง ดัชนีมวลกาย และ ค่าน้ำตาลในเลือด (หลังอดอาหาร 8 ชั่วโมง) เฉลี่ย = 69.76, 159.80, 27.06 และ 107.33 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 11.20, 8.53, 1.08 และ 23.83 ตามลำดับ ดังตาราง 2

**ตาราง 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้ำหนัก ส่วนสูง ดัชนีมวลกาย ค่าน้ำตาลในเลือดของ
ผู้ตอบแบบสอบถาม (n = 30)**

ข้อมูลสุขภาพเบื้องต้น	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน
น้ำหนัก	69.76	11.20
ส่วนสูง	159.80	8.53
ดัชนีมวลกาย	27.06	1.08
ค่าน้ำตาลในเลือด (หลังอดอาหาร 8 ชั่วโมง)	107.33	23.83

3. ความพึงพอใจในการเข้าร่วมโครงการ จากการสอบถามผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบ้าหวาน จำนวน 30 คน พบว่าผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบ้าหวาน มีความพึงพอใจโดยรวมระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย = 4.84 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.23) โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 5.00 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.00) ได้แก่ด้านที่ 1 โครงการนี้มีประโยชน์ ด้านที่ 10 การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ท่านลดน้ำตาลในเลือดได้ ด้านที่ 11การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ท่านรู้สึกร่างกายแข็งแรงขึ้น และ ด้านที่ 12 การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ท่านรู้สึกว่าการดูแลสุขภาพลดลง ส่วนด้านที่มีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจต่ำที่สุด คือการเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารลดเบาหวาน (ค่าเฉลี่ย = 4.37 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.81) ดังตาราง 3

**ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบ้าหวาน
(n=30)**

ความพึงพอใจ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน	แปลผล (ระดับ)
1.โครงการนี้มีประโยชน์	5.00	0.00	มากที่สุด
2.การเรียนรู้เกี่ยวกับอาหารลดเบาหวาน	4.37	0.81	มาก
3. การนำความรู้อาหารลดเบาหวานไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ	4.90	0.31	มากที่สุด
4. การเรียนรู้เกี่ยวกับการออกกำลังกายลดเบาหวาน	4.60	0.50	มากที่สุด
5. การนำความรู้การออกกำลังกายลดเบาหวานไปปฏิบัติอย่าง สม่ำเสมอ	4.97	0.18	มากที่สุด
6. การเรียนรู้เกี่ยวกับการจัดการอารมณ์/ความเครียด	4.83	0.38	มากที่สุด
7. การนำความรู้การจัดการอารมณ์/ความเครียดไปปฏิบัติอย่าง สม่ำเสมอ	4.77	0.43	มากที่สุด
8. การเรียนรู้เกี่ยวกับการเอาชีวิตรอดลดเบาหวาน	4.70	0.47	มากที่สุด

9. การนำความรู้เกี่ยวกับการเอาพิษออกช่วยลดเบาหวานไปปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ	5.00	0.00	มากที่สุด
10. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ท่านลดน้ำตาลในเลือดได้	5.00	0.00	มากที่สุด
11. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ท่านรู้สึกร่างกายแข็งแรงขึ้น	5.00	0.00	มากที่สุด
12. การเข้าร่วมกิจกรรมทำให้ท่านรู้สึกว่าคุณค่าความเครียดลดลง	5.00	0.00	มากที่สุด
ความพึงพอใจโดยรวม	4.84	0.22	มากที่สุด

บทสรุป

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมโรงเรียนเบาหวาน กรณีวัดอาศรมธรรมทายาท มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดต่อการเข้าร่วมกิจกรรมทั้งในด้านการเรียนรู้ตามหลัก 4 อ. และการนำความรู้ไปปฏิบัติ ทำให้สามารถลดน้ำตาลในเลือดได้ จึงควรส่งเสริมให้ชุมชนต่าง ๆ จัดตั้งพัฒนาโรงเรียนเบาหวานขึ้นในชุมชน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีพฤติกรรมสุขภาพที่ดี สามารถลดน้ำตาลในเลือดควบคุมโรคเบาหวานได้

บรรณานุกรม

กรมควบคุมโรค. (2566). แนวทางการดำเนินงานการดูแลผู้ป่วยเป็นเบาหวานให้เข้าสู่ระยะสงบ

(Remission Service).

<https://ddc.moph.go.th/uploads/publish/1517720240119072703.pdf>

เกรียง ตั้งสง่าและคณะ. (2564). การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานในระดับโรงพยาบาลชุมชน. สถาบันโรคไตภูมิราชนครินทร์ และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำแพงเพชร.

<http://www.kpo.go.th/webkpo/download/DM.pdf>

เจาะลิกระบบสุขภาพ. (2567). ปลัด สธ. เตรียมขยายผล “รร.เบาหวานวิทยา” เข้าสู่ Service Plan เผยช่วยลดค่าใช้จ่ายได้เกือบ 50%. <https://www.hfocus.org/content/2024/05/30617>

ถิรจิต บุญแสน. (2562). ดัชนีมวลกาย สำคัญอย่างไร. คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล, มหาวิทยาลัยมหิดล. <https://www.si.mahidol.ac.th/th/healthdetail.asp?aid=1361>

พุดพิงศ์ สัตยวงศ์ทิพย์, นฤมล เวชจักรเวร, ธวัชชัย เอกสันติ และวิจิตราภรณ์ ธรรมาไพศาล. (2565). วารสารมหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล, 36(2): 1-17.

นาริลักษณ์ กลิ่นสุคนธ์ และ วีระศักดิ์ ศรีนนภากร (บรรณาธิการ). 2557 การดูแลผู้ป่วยโรคเบาหวานที่ยากต่อการรักษา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์กรุงเทพเวชสาร.

ศูนย์เบาหวานศิริราช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล. (2561). กินอย่างไรกับเบาหวาน มหาวิทยาลัยมหิดล. <https://www.si.mahidol.ac.th>

สมาคมโรคเบาหวานแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช

กุมารีสมาคม. (2560) แนวทางเวชปฏิบัติสำหรับโรคเบาหวาน 2560. ปทุมธานี : บริษัท

ร่มเย็น มีเดีย จำกัด. <https://w2.med.cmu.ac.th/nd/files/2019/11/Dm60.pdf>

สรินดา ศาตะมาน. (2561). ออกกำลังกายในเบาหวานอย่างไรให้ปลอดภัย.

<https://pt.mahidol.ac.th/ptcenter/knowledge-article/> ออกกำลังกายในเบาหวานอย่

สมณี วัชรสินธุ์ และคณะ. (2561). คู่มือการดำเนินงานประเมินคุณภาพ NCD Clinic plus ปี 2561.

นนทบุรี: สำนักพิมพ์อักษรกราฟิกแอนด์ดีไซน์.

ปัญหาการนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
(ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 มาใช้บังคับ กรณีประมวลกฎหมายอาญา

กำหนดสิทธิหน้าที่สามี ภรรยา ไว้เหมือนกันและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้น

ต่อสถานะความสัมพันธ์ของบิดามารดา

Legal Challenges in the Enforcement of Section 67 of the Civil and
Commercial Code Amendment Act (No. 24), B.E. 2567: Implications of
Equal Rights and Duties of Spouses Under the Criminal Code on the Legal
Status of Parental Relationships

อธิป ไตย นุ่มถือสัตย์

คณะนิติศาสตร์ วิทยาลัยสันตพล

Corresponding author, e-mail : atippatai@stu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้วิเคราะห์ผลกระทบจากการนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 มาใช้บังคับกับบทบัญญัติของประมวลกฎหมายอาญา โดยเฉพาะในกรณีที่กฎหมายกล่าวถึงสิทธิหน้าที่ หรือสถานะของสามี ภรรยา หรือสามีภรรยา ซึ่งมีผลให้คำว่า “คู่สมรส” ครอบคลุมความหมายที่กว้างขึ้น อาทิ คู่สมรสเพศเดียวกันที่จดทะเบียนสมรสอย่างถูกต้องตามกฎหมาย ทั้งนี้ การปรับใช้กฎหมายดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความในเชิงกฎหมายอาญา ซึ่งต้องการการตีความอย่างเคร่งครัด และส่งผลต่อความเข้าใจในสถานะ “บิดา” และ “มารดา” ของคู่สมรสที่มีเพศสภาพหลากหลาย โดยเฉพาะเมื่อมีบุตรเกิดขึ้นหลังสมรส บทความนี้เสนอให้มีการปรับปรุงบทบัญญัติของกฎหมายอาญาและกฎหมายแพ่งให้ชัดเจนยิ่งขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางเพศ และไม่ก่อให้เกิดความคลุมเครือในการบังคับใช้

คำสำคัญ: การตีความกฎหมาย, คู่สมรส, เพศสภาพ, บิดามารดา, ความเสมอภาคทางเพศ

ABSYTACT

This article examines the legal implications of applying Section 67, Paragraph 1 of the Civil and Commercial Code Amendment Act (No. 24), B.E. 2567 (2024), to provisions

in the Criminal Code, particularly those referring to the rights, duties, or legal status of "husband," "wife," or "spouse." The amendment extends the term “spouse” to legally registered same-sex couples, thereby broadening its interpretation. However, this legal integration poses challenges in criminal law interpretation, which traditionally requires strict construction. It also complicates the legal understanding of “father” and “mother” in cases involving transgender or non-binary parents. The article suggests that both the Civil and Criminal Codes should be revised to clearly reflect gender equality and eliminate ambiguity in legal application.

Keywords: Legal interpretation, Spouse, Gender identity, Parentage, Gender equality

บทนำ

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ได้กล่าวว่า สถาบันครอบครัวเป็นหน่วยสำคัญในการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชน แต่การก่อตั้งครอบครัวตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จำกัดเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิงซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมในปัจจุบันที่มีการอยู่ร่วมกันเป็นครอบครัวระหว่างบุคคลเพศหลากหลาย โดยมีการอุปการะเลี้ยงดูและมีความสัมพันธ์ในด้านอื่น ๆ ไม่แตกต่างไปจากคู่สมรสที่เป็นชายและหญิง พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติไว้ว่า “บรรดาบทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีใดที่อ้างถึงสามี ภริยา หรือสามีภริยา ให้ถือว่าอ้างถึงคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัตินี้ด้วย” และมาตรา 67 วรรคสอง ได้บัญญัติไว้ว่า “ความในวรรคหนึ่งมิให้นำมาใช้บังคับแก่กรณีที่บทบัญญัติแห่งกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีกำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสามี ภริยา หรือสามีภริยาไว้แตกต่างกัน” เป็นเหตุให้พระราชบัญญัติดังกล่าวจะนำไปใช้กับกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ ข้อกำหนด ข้อบัญญัติ ประกาศ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรีใดที่อ้างถึงสามี ภริยา หรือสามีภริยา เฉพาะกรณีที่กฎหมายกำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดที่เกี่ยวข้องกับสามี ภริยา หรือสามีภริยาไว้เหมือนกันเท่านั้น หากกฎหมายกำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดไว้แตกต่างกัน จะไม่สามารถนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 มาปรับใช้ได้

อย่างไรก็ตาม ด้วยประเทศไทยเป็นประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร หรือ Civil Law สิ่งใดจะเป็นกฎหมายได้ จะต้องมีการบัญญัติเป็นลายลักษณ์อักษรที่ชัดเจนเท่านั้น รวมไปถึงการตีความจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์แห่งกฎหมายนั้น ๆ ประกอบกับลักษณะของเพศสภาพที่และวิถีชีวิตของบุ

คลเหล่านี้ ที่กฎหมายยังไม่ระบุชัดเจนในการกำหนดสิทธิหน้าที่ สิ่งเหล่านี้อาจก่อให้เกิดปัญหาในภายหลังได้

ระบบกฎหมาย (Legal system)

ในเรื่องนี้ วินัดฐา แสงสุข (หน้า 19) กล่าวว่า ระบบกฎหมาย (Legal system) หรือสกุลกฎหมาย (Law family) หมายถึง กฎหมายต่าง ๆ ที่พอจะจัดกลุ่มรวมเข้าด้วยกันได้ เพราะการมีความสัมพันธ์หรือการมีจุดร่วมกันในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ประวัติศาสตร์กฎหมาย และความใกล้เคียงของกฎหมาย เป็นหลักเกณฑ์ในการจำแนกระบบกฎหมาย ซึ่งระบบกฎหมายในโลกที่สำคัญ มีอยู่ 2 ระบบ ดังนี้

1. ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law System) หรือ “ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร” หรือ “ระบบประมวลกฎหมาย” ระบบซีวิลลอว์ เริ่มต้นจากขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี และถูกปฐมนิเทศให้กองกัมขึ้นเรื่อย ๆ ด้วยเหตุผลของกฎหมายระบบซีวิลลอว์ ได้รวบรวมกฎหมายหรือประเพณีขึ้นมาเป็นลายลักษณ์อักษรไว้ในกฎหมายสิบสองโต๊ะ (Law of Twelve tables 450 B.C.) และต่อมาในสมัยพระเจ้าจัสติเนียน แห่งกรุงโรม ก็ได้รวบรวมเอากฎหมายประเพณีซึ่งบันทึกไว้ในกฎหมายสิบสองโต๊ะ หลักกฎหมายของนักนิติศาสตร์ นำมาบันทึกไว้ในประมวลกฎหมายของพระเจ้าจัสติเนียนชื่อ Corpus Juris Civilis และเป็นรากฐานในการจัดทำประมวลกฎหมายที่เรียกว่า Codification ในศตวรรษที่ 18 และ 19 และประเทศฝรั่งเศสเป็นประเทศแรกในภาคพื้นยุโรปที่จัดทำประมวลกฎหมาย ซึ่งเป็นประมวลกฎหมายที่ทันสมัย มีการนำไปใช้อย่างกว้างขวาง ตัวอย่างของประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ เช่น ฝรั่งเศส อิตาลี เยอรมัน ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์ สเปน โปรตุเกส และประเทศไทย เป็นต้น (ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หน้า 9)

2. ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์ (Common Law) หรือเรียกกันว่า “ระบบกฎหมายไม่เป็นลายลักษณ์อักษร” หรือ “ระบบกฎหมายจารีตประเพณี” ระบบกฎหมายคอมมอนลอว์เริ่มต้นจากจารีตประเพณีเช่นเดียวกับระบบซีวิลลอว์ แต่เนื่องจากระบบคอมมอนลอว์ ไม่ได้มีการรวบรวมเอากฎหมายจารีตประเพณีมาบันทึกเป็นกฎหมายลายลักษณ์อักษร กฎหมายคอมมอนลอว์ จึงเกิดจากจารีตประเพณีและคำพิพากษาของศาล คำพิพากษาของศาลยุติธรรมเป็นที่มาของกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีคดีเกิดขึ้นและศาลได้วินิจฉัยไปแล้ว คำพิพากษาของศาลย่อมถือเป็นบรรทัดฐานของศาลต่อ ๆ มา ซึ่งจะพิพากษาคดีที่มีประเด็นอย่างเดียวกันเหมือน ๆ กัน เป็นกรณีที่พิจารณาจากเรื่องเฉพาะเรื่องมาสู่หลักเกณฑ์ทั่วไป ระบบนี้มีแหล่งกำเนิดและวิวัฒนาการในประเทศอังกฤษเป็นแห่งแรก เนื่องจากมีประวัติศาสตร์ในทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนการปกครองในระบบศักดินา ทำให้ท้องถิ่นแต่ละท้องถิ่นต่างพิจารณาข้อพิพาทพามาโดยใช้จารีตประเพณีของท้องถิ่นนั้น โดยไม่ทราบว่าท้องถิ่นอื่นพิพากษาว่าอย่างไร สิทธิและหน้าที่ของบุคคลจะมีมาน้อยเพียงใดจึงอยู่ที่สถานะของบุคคลตามท้องถิ่น พระมหากษัตริย์ในฐานะผู้พิพากษาสูงสุดและเป็นที่มาของความยุติธรรม ซึ่งพยายามรวมอำนาจเข้าสู่

ศูนย์กลาง จึงได้จัดตั้งศาลหลวงขึ้นมาเอง และส่งผู้พิพากษาเดินทางไปพิพากษาคดีที่ราชอาณาจักร และผู้พิพากษาก็ได้สร้างหลักเกณฑ์ทั่วไปซึ่งเป็นสามัญ (Common) เป็นลักษณะเดียวกัน ใช้บังคับในทุกส่วน ราชอาณาจักรเป็นกฎหมายคอมมอนลอว์

ระบบกฎหมายกับประเทศไทย

สำหรับประเทศไทย ในกลางศตวรรษที่ 19 ที่ต้องเผชิญกับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกทั้งในทางการเมือง เศรษฐกิจ และการจัดระบบการปกครองและสังคม และในที่สุดประเทศที่สำคัญ ๆ อย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น จีน รวมทั้งไทย จำเป็นต้องยอมรับความคิดและระบบกฎหมายของตะวันตกเข้ามาใช้ในประเทศของตน สำหรับประเทศไทยนั้นเริ่มรับหลักกฎหมายและหลักปฏิบัติของอังกฤษเข้ามาใช้ในการซื้อขายที่ดินคดี และในการสอนในโรงเรียนสอนกฎหมายตั้งแต่รัชสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 6 เป็นเวลานานประมาณครึ่งศตวรรษ นับเป็นระยะแรกเริ่มของการรับอิทธิพลของกฎหมายอังกฤษเข้ามาใช้ในศาลและสอนในโรงเรียนกฎหมาย ในทางปฏิบัติหลักกฎหมายอังกฤษจึงถูกรับเข้ามาใช้เป็นเรื่อง ๆ ตามแต่คดีที่เกิดขึ้น และที่ศาลจะตัดสินชี้ขาดคดีที่ศาลไทยจะนำมาใช้ชี้ขาดตัดสินคดีส่วนมากก็จะเป็นกรณีที่กฎหมายไทยดั้งเดิมที่มีอยู่ไม่มีบทบัญญัติเกี่ยวกับคดีข้อพิพาทนั้น หรือในบางกรณีซึ่งแม้จะมีกฎหมายไทยบัญญัติไว้ แต่ก็ยังเป็นบทบัญญัติที่ล้าสมัยไม่เหมาะสมกับกาลเทศะในสมัยใหม่ ศาลไทยก็จะนำหลักกฎหมายอังกฤษมาชี้ขาดตัดสินคดีในเรื่องนั้น ๆ ระยะนี้จึงเป็นการรับกฎหมายอังกฤษเข้ามาเป็นเรื่อง ๆ ส่วนกฎหมายไทยดั้งเดิมที่ปรากฏอยู่ในกฎหมายตราสามดวงและอื่น ๆ ก็ยังคงเป็นกฎหมายของบ้านเมืองที่ใช้บังคับอยู่ในปลายรัชกาลที่ 6 มีการเปลี่ยนแปลงในระบบของกฎหมายไทยครั้งสำคัญ โดยรัฐได้ตัดสินใจจัดทำประมวลกฎหมายขึ้น

รูปแบบของกฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law)

กฎหมายซีวิลลอว์ (Civil Law) เป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ซึ่งออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติ และมีประมวลกฎหมาย โดยถือกฎหมายที่ออกโดยฝ่ายนิติบัญญัติเป็นหลักและมีประมวลกฎหมาย แม้ศาลจะเดินตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกา แต่ก็ไม่ได้ถือเคร่งครัดเป็นเพียงประเพณีปฏิบัติไม่ถึงกับเป็นนิติประเพณี ซึ่งมีผลเสมือนกฎหมายอย่างศาลในคอมมอนลอว์ปฏิบัติ และศาลไทยเราเกือบจะไม่มีบทบาทในการสร้างกฎหมายขึ้นมาเลย

วิธีการการตีความกฎหมาย

การตีความกฎหมาย หมายถึง การค้นหาหรืออธิบายความหมายของถ้อยคำที่ปรากฏในตัวบทกฎหมาย โดยอาศัยการใช้เหตุผลตามหลักตรรกวิทยาและสามัญสำนึกให้มีความหมายที่ชัดเจนจนขึ้น เพื่อที่จะนำกฎหมายนั้นไปใช้บังคับกรณีที่มีปัญหาได้อย่างถูกต้องและเป็นธรรม ดังนั้น การตีความกฎหมายจะพึงกระทำต่อเมื่อมีข้อสงสัยในความหมายของกฎหมายเกิดขึ้น ถ้ากฎหมายชัดเจนอยู่แล้วก็ไม่

ต้องตีความ แม้ว่าผู้ใช้กฎหมายจะรู้สึกว่าการนำกฎหมายไปใช้บังคับกับคดีเรื่องนั้นจะไม่ยุติธรรมก็ตาม แต่กฎหมายต้องมีความแน่นอนเมื่อบัญญัติไปแล้วก็ต้องยุติ การตีความกฎหมายจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบังคับใช้กฎหมายเพราะหากมีการตีความที่ถูกต้องตามความหมายหรือตามเจตนารมณ์ของหมายแล้ว ก็อาจจะทำให้การบังคับใช้กฎหมายนั้นเกิดผลในทางที่ตรงกันข้ามได้

ในระบบซีวิลลอว์จะตีความตัวบทกฎหมายโดยถือเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นหลัก และเนื่องจากหลักการของซีวิลลอว์ มีหลักว่า สิ่งใดจะเป็นกฎหมายได้จะต้องมีเขียนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร จึงทำให้มีกฎหมายที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรอยู่มากมาย เป็นเหตุให้ต้องมีการจัดลำดับศักดิ์ของกฎหมาย นอกจากจะเพื่อให้ทราบถึงลำดับศักดิ์ของกฎหมายแล้ว ยังเป็นการป้องกันไม่ให้กฎหมายที่มีอยู่จำนวนมากขัดหรือแย้งกัน โดยใช้หลักการที่ว่า กฎหมายลำดับต่ำกว่าจะไปขัดหรือกฎหมายที่มีลำดับศักดิ์ที่สูงกว่าไม่ได้

หลักการการตีความหมายแห่ง

การตีความกฎหมายแห่ง โดยทั่วไปแล้วจะตีความตามตัวอักษรในกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายนั้นชัดเจนแล้ว แต่ถ้ากฎหมายนั้นเคลือบคลุมไม่ชัดเจนก็ต้องตีความตามความมุ่งหมายหรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมายโดยอาศัยหลักความเป็นธรรมที่สอดคล้องกับความรู้สึกร่วมของคนทั่วไป และถ้าเป็นบทบัญญัติอันเด็ดขาดหรือที่เกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือการจำกัดตัดสิทธิของบุคคลย่อมต้องตีความโดยเคร่งครัด ในกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายมีความหมายชัดเจนแน่นอนอยู่แล้วก็ไม่ต้องตีความกฎหมายนั้น การตีความกฎหมายจะเกิดขึ้นเฉพาะในกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายนั้นมีความเคลือบคลุมสงสัย โดยไม่จำกัดเฉพาะในกรณีถ้อยคำในกฎหมายที่ไม่ชัดเจนเท่านั้น แม้ในกรณีที่ถ้อยคำในกฎหมายชัดเจนอยู่แล้วก็อาจจะต้องมีการตีความได้ เพราะในความเป็นจริงแล้วถ้อยคำแต่ละถ้อยคำที่ประกอบเป็นข้อความนั้นไม่มีความหมายที่ชัดเจนในตัวเอง หากแต่ความหมายจะชัดเจนขึ้นก็ต่อเมื่อได้อ่านรวมกับถ้อยคำอื่นที่เป็นบริบทหรือข้อความแวดล้อมประกอบเข้าเป็นข้อความของเรื่องนั้น กล่าวคือ ต้องพิจารณาถึงถ้อยคำตัวอักษรที่ชัดเจนนั้นประกอบกับเจตนารมณ์ของกฎหมายพร้อมกันไป เพื่อให้ได้ความหมายที่ชัดเจนหรือเหตุผลที่แท้จริงของกฎหมาย

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 4 บัญญัติว่า “กฎหมายนั้น ต้องใช้ในบรรดากรณีซึ่งต้องด้วยบทบัญญัติใด ๆ แห่งกฎหมายตามตัวอักษร หรือตามความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ

เมื่อไม่มีบทกฎหมายที่จะยกมาปรับคดีได้ ให้วินิจฉัยคดีนั้นตามจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ถ้าไม่มีจารีตประเพณีเช่นนั้น ให้วินิจฉัยคดีอาศัยเทียบบทกฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่ง และถ้าบทกฎหมายเช่นนั้นไม่มีด้วย ให้วินิจฉัยตามหลักกฎหมายทั่วไป”

จากบทบัญญัตินี้ดังกล่าวสามารถแยกพิจารณาการตีความกฎหมายแห่งได้เป็น 2 กรณีคือ การตีความตามตัวอักษรและการตีความตามเจตนารมณ์

1. การตีความตามตัวอักษร เป็นการตีความเกี่ยวกับภาษา ถ้อยคำตัวอักษรและไวยากรณ์จะต้องเริ่มต้นที่การค้นหาคำนิยามหรือความหมายของถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในกฎหมายก่อน และคำนิยามนั้นจะต้องมาจากคำนิยามในกฎหมายฉบับนั้น หรือมาจากกฎหมายอื่นที่กฎหมายนั้นอ้างถึงความหมายของถ้อยคำตามตัวอักษรจึงมีความสำคัญที่สุด เพราะถ้าไม่รู้จักความหมายที่ถูกต้องแท้จริงของถ้อยคำที่บัญญัติไว้ในกฎหมายนั้นแล้วก็ไม่อาจทราบความหมายของข้อความนั้น ๆ ได้ และไม่อาจทราบถึงความมุ่งหมายของบทบัญญัตินั้น ๆ และไม่สามารถตีความกฎหมายได้อย่างถูกต้อง เพราะการแสดงออกถึงความมุ่งหมายนั้นย่อมต้องแสดงออกมาในรูปของตัวอักษรหรือตัวหนังสือให้เป็นลายลักษณ์อักษร ซึ่งเป็นวิธีเดียวที่จะทำให้ผู้อื่นได้รับทราบด้วยและเป็นหลักฐานที่สามารถตรวจสอบได้

2. การตีความตามเจตนารมณ์ เป็นการค้นหาคำความหมายของถ้อยคำในบทกฎหมายจากเจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้น ซึ่งเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละฉบับไม่เหมือนกัน เช่น เจตนารมณ์ของกฎหมายอาญาที่จะควบคุมการกระทำผิดและลงโทษผู้กระทำผิด ในขณะที่กฎหมายแพ่งมุ่งที่จะให้มีการเยียวยาหรือชดเชยความเสียหายแก่ผู้เสียหาย การตีความตามเจตนารมณ์จึงมีความสำคัญมาก เพราะกฎหมายต่าง ๆ มีความมุ่งหมายหรือเจตนารมณ์ไม่เหมือนกัน เช่น ประมวลกฎหมายอาญามีความมุ่งหมายจะกำหนดความผิดและโทษ จึงถือว่าความชั่วของบุคคลเป็นข้อสำคัญ แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มุ่งหมายที่จะให้ชดเชยค่าเสียหายซึ่งเป็นการชดเชยเป็นตัวเงิน หรือแม้แต่เรื่องการกระทำโดยประมาท กฎหมายอาญาจะพิจารณาจากการกระทำว่าการกระทำใดจะเป็นการประมาทหรือไม่ จึงพิจารณาจากความระมัดระวัง ซึ่งบุคคลในลักษณะและฐานะอย่างเดียวกับผู้กระทำว่าสามารถใช้ความระมัดระวังได้หรือไม่ แต่การประมาทเลินเล่อตามประมวลกฎหมายแพ่งฯ นั้น พิจารณาจากความระมัดระวังของวิญญูชน คือคนที่มีความรอบคอบปานกลางเป็นประมาท

การตีความตามเจตนารมณ์จึงเป็นการค้นหาวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เจตนารมณ์หรือความมุ่งหมายของกฎหมายนั้น ซึ่งการค้นหาเจตนารมณ์ของกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะกฎหมายแต่ละฉบับย่อมมีเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับนั้นโดยเฉพาะ เช่น หลักการตีความสัญญา ซึ่งกำหนดให้ตีความตามตัวอักษรหรือตามเจตนารมณ์ของสัญญาฉบับนั้นตามวัตถุประสงค์แห่งสัญญาระหว่างคู่สัญญา หรือการตีความการแสดงเจตนาของคู่สัญญา ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 171 บัญญัติว่า “ในการตีความการแสดงเจตนาอันให้เพ่งเล็งถึงเจตนาอันแท้จริงยิ่งกว่าถ้อยคำสำนวนหรือตัวอักษร” หรือกรณีมาตรา 11 บัญญัติว่า “ในกรณีที่มิข้อสงสัยให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้”

ตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 3708/2528 ในสัญญาซื้อขายเรื่องดอกเบี๊ยะไว้ว่า “ยอมให้ดอกเบี๊ยะตามกฎหมายอย่างสูง” เป็นข้อความที่ไม่ได้กำหนดอัตราดอกเบี๊ยะโดยชัดแจ้งแน่นอนว่าเป็นอัตราอย่างสูงเท่าไร จึงต้องตีความในทางที่เป็นคุณแก่ผู้กู้หรือลูกหนี้ ซึ่งผู้ให้กู้มีสิทธิที่จะเรียกดอกเบี๊ยะได้ในอัตราร้อยละ 7 ครั้งต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 ไม่ใช่ร้อยละ 15 เพราะตามกฎหมายไม่

ทราบว่าจะตราอย่างสูงนั้นคืออัตราใด การตีความแบบนี้จึงต้องตีความให้เป็นประโยชน์แก่ผู้รู้หรือลูกหนี้
ตามมาตรา 11

หลักการการตีความหมายอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองบุคคลโดยทั่วไปและความเสียหายต่อสังคม โดยมีบทบัญญัติว่าการกระทำใดเป็นความผิด และมีบทลงโทษการกระทำนั้น ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการลงโทษย่อมเห็นได้ว่าเป็นเรื่องที่มีผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยตรง ด้วยเหตุนี้กฎหมายอาญาจึงต้องมีลักษณะการใช้บังคับเป็นการเฉพาะ ซึ่งต่างไปจากกฎหมายแพ่งหรือกฎหมายอื่น ๆ ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าผู้ที่ถูกลงโทษจะได้รับความเป็นธรรมภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมาย

ลักษณะการใช้บังคับกฎหมายอาญานั้น มีหลักการสำคัญที่ว่า “ไม่มีความผิด ไม่มีโทษ ถ้าไม่มีกฎหมาย” หลักการนี้เป็นหลักสากลซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในนานาอารยประเทศ สำหรับในหลักการดังกล่าวได้รับการรับรองโดยบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 วรรคหนึ่งว่า “บุคคลจักต้องรับโทษในทางอาญาต่อเมื่อได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้ในขณะกระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น ต้องเป็นโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย” ดังนั้นการบังคับใช้กฎหมายอาญาจึงมีหลักการที่สำคัญคือ ต้องมีบทบัญญัติโดยชัดแจ้ง ต้องตีความโดยเคร่งครัดและจะใช้อ้อนหลังเป็นผลร้ายมิได้

การนำพระราชบัญญัติมาใช้กับการกำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดของสามี ภริยา หรือสามีภริยา

การนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาใช้กับบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา กรณีที่กฎหมายกำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดของสามี ภริยา หรือสามีภริยา ไว้เหมือนกันนั้น อธิบายได้ดังนี้ บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญา หากมีมาตราใดมีการอ้างถึงสามี ภริยา หรือสามีภริยา นั้น ตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่ง ให้ถือว่าอ้างถึงคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ด้วย และต้องเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมาย หรือเรื่องอื่นใดของสามี ภริยา หรือสามีภริยา ไว้เหมือนกัน จึงจะสามารถอ้างถึงคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้ ดังนั้น คำว่า “สามี” หรือคำว่า “ภริยา” หรือคำว่า “สามีภริยา” ที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายและกำหนดสถานะไว้เหมือนกันอาจได้รับผลกระทบจากพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว เช่น

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 “ความผิดที่บัญญัติไว้ในมาตรา 334 ถึงมาตรา 335 วรรคแรก และมาตรา 341 ถึงมาตรา 364 นั้น ถ้าเป็นการกระทำที่สามีกระทำต่อภริยา หรือภริยากระทำต่อสามี ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ”

จากบทบัญญัติดังกล่าว เป็นกรณีที่สามหรือกริยากระทำความผิดแล้วจะได้รับการยกเว้นโทษนั้น ต้องเป็นสามีภรรยาที่ชอบด้วยกฎหมาย เมื่อนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่งมาใช้บังคับ จะต้องถูกแทนเป็น “ถ้าเป็นการกระทำที่คู่สมรสกระทำต่อคู่สมรสอีกฝ่าย ผู้กระทำไม่ต้องรับโทษ”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 71 มาตรา 193 “ถ้าการกระทำความผิดดังกล่าวมาในมาตรา 184 มาตรา 189 หรือมาตรา 192 เป็นการกระทำเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามีหรือภริยาของผู้กระทำความผิดจะไม่ลงโทษก็ได้”

เมื่อนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่งมาใช้บังคับ จะต้องถูกแทนด้วย “ถ้าเป็นการกระทำความผิด...เป็นการกระทำเพื่อช่วยคู่สมรส ศาลจะไม่ลงโทษก็ได้”

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 214 “ผู้ใดประพฤติดนเป็นปกติธุระเป็นผู้จัดหาที่พักนอน ที่ซ่อนเร้นหรือที่ประชุมให้บุคคลซึ่งตนรู้ว่าเป็นผู้กระทำความผิดที่บัญญัติไว้ในภาค 2 นี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี หรือปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

ถ้าการกระทำความผิดนั้น เป็นการกระทำเพื่อช่วยบิดา มารดา บุตร สามีหรือภริยาของผู้กระทำความผิดจะไม่ลงโทษก็ได้

เมื่อนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับมาตรา 214 วรรคสอง จะต้องถูกแทนด้วย “ถ้าการกระทำความผิดนั้น เป็นการกระทำเพื่อช่วยคู่สมรส”

มาตรา 276 วรรคสี่ “ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำความผิดระหว่างคู่สมรส และคู่สมรสนั้นยังประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา ศาลจะลงโทษ...”

เมื่อนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับมาตรา 276 วรรคสี่ จะต้องถูกแทนด้วย “ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง เป็นการกระทำความผิดระหว่างคู่สมรส และคู่สมรสนั้นยังประสงค์จะอยู่กินด้วยกันฉันคู่สมรส ศาลจะลงโทษ...”

มาตรา 277 วรรคหนึ่ง “ผู้ใดกระทำความผิดที่บัญญัติไว้ซึ่งมีโทษจำคุกหรือสามปีของตน โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษ...”

เมื่อนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่งมาใช้บังคับกับมาตรา 277 วรรคหนึ่ง จะต้องถูกแทนด้วย “ผู้ใดกระทำความผิดที่บัญญัติไว้ซึ่งมีโทษจำคุกหรือสามปีของตน โดยเด็กนั้นจะยินยอมหรือไม่ก็ตาม ต้องระวางโทษ...”

ทั้ง 5 มาตราดังกล่าวแห่งประมวลกฎหมายอาญา ล้วนเป็นมาตราที่กฎหมายกำหนดสิทธิหน้าที่สถานะทางกฎหมายของสามีหรือภริยาไว้เหมือนกัน ดังนั้นจึงเป็นเหตุให้สามารถนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 วรรคหนึ่งมาใช้ได้ อย่างไร

ก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าเจตนารมณ์และการตีความของประมวลกฎหมายอาญาและประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นมีความแตกต่างกัน และในประมวลกฎหมายอาญายังไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขเป็นรายมาตราที่เกี่ยวข้องต่อสถานะสามี ภริยา หรือมีการบัญญัติให้สามารถนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67 มาใช้บังคับได้ในอนุโลม

ปัญหาการนำพระราชบัญญัติมาใช้กับปัญหาความสัมพันธ์บิดามารดา

ปัญหาการนำพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาใช้บังคับซึ่งอาจก่อให้เกิดปัญหาในการตีความต่อความสัมพันธ์บิดามารดา มีรายละเอียดที่ควรศึกษาดังต่อไปนี้

คำว่า “เพศ” มีความหมายที่ต่างกันออกไป โดยพิจารณาได้อย่างน้อย 3 รูปแบบ คือ

1. “เพศ” ที่หมายถึงสรีระร่างกาย หรืออวัยวะที่บ่งบอกว่าเป็นเพศอะไร โดยทั่วไปเข้าใจกันที่ว่าเป็นหญิง หรือ เป็นชาย “เพศ” ในความหมายนี้คือ “เพศสรีระ”

2. “เพศ” ที่หมายถึงภาวะแห่งเพศที่ถูกประกอบสร้างทางสังคม มาจากศัพท์ภาษาอังกฤษว่า gender และถูกแปลเป็นภาษาไทยว่า เพศสภาพ, เพศสถานะ, และเพศภาวะ

3. “เพศ” ที่หมายถึงวิถีชีวิตทางเพศที่ถูกหลอมสร้างจากค่านิยม บรรทัดฐาน และระบบวิธีคิด วิธีปฏิบัติที่เกี่ยวกับความปรารถนาและการแสดงออกทางเพศ ความคิดเกี่ยวกับคู่รัก คู่ชีวิตในอุดมคติ “เพศ” ในความหมายนี้คือ “เพศวิถี”

บทบาทหญิงชายหรือบทบาททางเพศ (gender role) หมายถึง บทบาทที่สังคมกำหนดต่อความเป็นหญิงความเป็นชาย ทั้งนี้บทบาทหญิงชายเปลี่ยนแปลงไปตามที่สังคมและวัฒนธรรมนั้นเห็นว่ามีความเหมาะสม เช่น บทบาทการเป็นพ่อที่ดี การเป็นแม่ที่ดี

เมื่อพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มีการประกาศใช้บังคับ ส่งผลให้ทุกเพศไม่ว่าจะพิจารณาจาก “เพศสรีระ” “เพศสภาพ” หรือ “เพศวิถี” ต่างได้รับการรับรองสิทธิหน้าที่ตามกฎหมาย แต่ก็อาจส่งผลต่อบุตรที่เกิดขึ้นตามมาภายหลัง และส่งผลต่อการตีความทางกฎหมายทั้งทางแพ่งและทางอาญาของคำว่า “บิดา” และ “มารดา” เมื่อคู่สมรสอยู่ในเพศสภาพที่สามารถมีบุตรร่วมกันได้

โดยทั่วไป คำว่า “บิดา” หมายถึงพ่อ ซึ่งเป็นเพศชาย และ “มารดา” หมายถึงแม่ ซึ่งเป็นเพศหญิง และในระบบกฎหมาย เช่น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1546-1562 ว่าด้วยบิดามารดาและบุตร บิดามารดาจะเชื่อมโยงกับเพศโดยกำเนิดและการให้กำเนิดบุตร ตัวอย่าง บิดา หมายถึง บุคคลที่เป็นพ่อของเด็กตามสายเลือด หรือผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางกฎหมายกับมารดา เช่น สามีโดยชอบด้วยกฎหมายของมารดาในขณะที่เกิด มารดา หมายถึงบุคคลที่ให้กำเนิดเด็ก

กฎหมายเดิมที่ให้สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาต่อเด็กโดยยึดโยงกับความสัมพันธ์ทางชีววิทยา หรือการสมรสระหว่างชายและหญิงตามเพศสรีระ แต่หากคู่สมรสเป็นกลุ่ม Transgender ซึ่งหมายถึง

กลุ่มคนข้ามเพศจากเพศชายเป็นเพศหญิงหรือเพศหญิงเป็นเพศชาย ต่อมาได้มีบุตร อาจก่อให้เกิดปัญหาต่อการตีความของบิดามารดา กล่าวคือ บุคคลใดจะมีฐานะเป็นบิดา และบุคคลใดจะมีฐานะเป็นมารดา กรณีดังกล่าวจะพิจารณาจากลักษณะเพศแบบใด พิจารณาจากเพศสรีระ เพศสภาพ หรือเพศวิถี เพราะการตีความลักษณะของเพศจะส่งผลต่อการตีความอำนาจ สิทธิต่าง ๆ รวมไปถึงบทบาทกำหนดโทษในส่วนของผู้บิดามารดาตามกฎหมายต่อไป เช่น

ตัวอย่างกรณีตามประมวลกฎหมายอาญาที่กล่าวถึงบิดามารดาหรือบุพการี

มาตรา 77 “ในกรณีที่ศาลวางข้อกำหนดให้บิดามารดา ผู้ปกครองหรือบุคคลที่เด็กนั้นอาศัยอยู่ ระวังเด็กนั้นไม่ให้ก่อเหตุร้ายตามความในมาตรา 74 (2) ถ้าเด็กนั้นก่อเหตุร้ายขึ้นภายในเวลาในข้อกำหนด ศาลมีอำนาจบังคับบิดามารดา...”

กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 77 หากมีการฝ่าฝืนและศาลจะต้องบังคับบิดามารดา กรณีจะถือบิดามารดาโดยพิจารณาจากเพศภาวะใด

มาตรา 289 “ผู้ใด (1) ฆ่าบุพการี

กรณีตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 289 (1) การฆ่าบุพการีตาม (1) หมายถึงบิดามารดาตามข้อเท็จจริง (ฎีกาที่ 1384/2516) ซึ่งเป็นการพิจารณาจากเพศสรีระ แต่หากเป็นกรณีที่บุพการีเป็นคู่สมรสกลุ่ม Transgender จะถือตามเพศภาวะแบบใด และจะสามารถปรับใช้กรณีกับมาตรา 289 (1) ได้หรือไม่

ตัวอย่างกรณีตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กล่าวถึงบิดามารดา

มาตรา 1561 บุตรมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของบิดา

กรณีตามมาตรา 1561 “สิทธิในการใช้ชื่อสกุลบิดา จะต้องเป็นบิดาโดยชอบด้วยกฎหมายหรือบิดาที่ได้จดทะเบียนรับรองบุตร การพิจารณาคำว่า “บิดา” จะพิจารณาจากจากเพศสรีระหรือเพศภาวะแบบใด”

มาตรา 1562 “ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญาก็ได้...”

กรณีตามมาตรา 1562 เป็นการห้ามมิให้บุตรฟ้องบุพการีทั้งทางแพ่งและอาญา โดยต้องตีความอย่างเคร่งครัด ซึ่งหมายถึงเฉพาะมารดาและบิดาที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น หรือบิดาที่ได้จดทะเบียนรับรองบุตรเท่านั้น ดังนั้น การตีความลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดปัญหาแก่กรณีที่ต้องพิจารณาว่าคู่สมรสที่เป็น Transgender บุคคลใดจะถือว่าเป็นบิดามารดา โดยจะถือตามเพศภาวะแบบใด

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

การตีความกฎหมาย (Legal Interpretation) เป็นกระบวนการที่ใช้ในการแปลความหมายของบทบัญญัติกฎหมายเพื่อนำไปใช้บังคับกับข้อเท็จจริงในคดีหรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ระบบกฎหมายไทยซึ่งเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) ให้ความสำคัญกับการตีความกฎหมายโดยอาศัยตัวบทเป็นหลัก การตีความกฎหมายเป็นกระบวนการที่สำคัญในการบังคับใช้กฎหมายให้

สอดคล้องกับข้อเท็จจริงในแต่ละกรณี ระบบกฎหมายไทยซึ่งอยู่ในกลุ่มกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Civil Law System) กำหนดให้ตัวบทกฎหมายเป็นแหล่งที่มาหลักของกฎเกณฑ์ทางกฎหมาย อย่างไรก็ตาม กฎหมายไม่สามารถครอบคลุมทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมได้ ดังนั้น นักกฎหมาย ศาล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องใช้วิธีการตีความเพื่อให้สามารถบังคับใช้กฎหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นธรรม

กรณีตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มีวัตถุประสงค์หลักในการปรับปรุงกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักความเสมอภาคทางเพศ โดยการแก้ไขถ้อยคำในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่เกี่ยวข้องกับการสมรส ไม่ว่าบุคคลจะมีเพศสภาพแบบใดก็ตาม อย่างไรก็ตาม บทบัญญัติในมาตรา 67 ที่กำหนดให้สามารถนำบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่อ้างถึงสามี ภริยา หรือสามีภริยา ให้ถือว่าอ้างถึงคู่สมรสที่จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไปใช้ด้วยนั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาการบังคับใช้และการตีความของกฎหมายได้ในอนาคต เนื่องจากประเทศเป็นระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร ให้ความสำคัญกับการตีความกฎหมายโดยอาศัยตัวบทเป็นหลัก และการตีความกฎหมายนั้นจะต้องเป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่ละประเภท เช่น กฎหมายอาญา จะต้องตีความแบบเคร่งครัด (Strict Interpretation) เพราะเป็นกฎหมายที่มีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล จึงต้องตีความโดยเคร่งครัดเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการใช้กฎหมายเกินขอบเขตที่กำหนด และต้องบัญญัติกฎหมายให้ชัดเจน หรือกรณีกฎหมายแพ่ง จะตีความตามตัวอักษร ในกรณีที่บทบัญญัติของกฎหมายนั้นชัดเจนแล้ว แต่ถ้ากฎหมายนั้นเคลือบคลุมไม่ชัดเจนก็ต้องตีความตามความมุ่งหมายหรือตามเจตนารมณ์ของกฎหมายโดยอาศัยหลักความเป็นธรรมที่สอดคล้องกับความรู้สึกของคนทั่วไป ในกรณีที่มีข้อสงสัยให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่คู่กรณีฝ่ายซึ่งจะเป็นผู้ต้องเสียในมูลหนี้ นั้นตามมาตรา 11 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เมื่อพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ให้นำไปใช้แก่กฎหมายที่อ้างถึง สามี ภริยา หรือสามีภริยา ให้ถือว่าอ้างถึง “คู่สมรส” โดยสามารถนำไปใช้กับกฎหมายอื่นได้ หากเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดสิทธิ หน้าที่ และสถานะไว้เท่ากัน แทนการแก้กฎหมายที่ละฉบับหรือรายมาตรา กรณีอาจส่งผลกระทบต่อการศึกษาและอาจก่อให้เกิดปัญหาในอนาคตได้ เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับมีเจตนารมณ์ในการตีความแตกต่างกันไปตามที่กล่าวไว้ข้างต้น ผู้ศึกษามีความเห็นว่ากรณีของกฎหมายอาญา เมื่อประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 2 บัญญัติให้ความผิดและโทษที่จะลงนั้น ต้องเป็นโทษที่มีบัญญัติไว้ในกฎหมาย และการตีความโดยขยายความนั้นไม่อาจทำได้ เพื่อให้ไม่มีปัญหาต่อการตีความ จึงควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสามี ภริยา ในกฎหมายแต่ละฉบับให้ชัดเจนหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 เพื่อป้องกันปัญหาการตีความหรือการปฏิบัติงาน อีกทั้งหากพิจารณาจากกฎหมายฉบับอื่นที่มีการนำกฎหมายอื่นมาใช้บังคับ จะเห็นว่า มีการบัญญัติไว้เป็นรายมาตรา ที่ชัดเจนแก่กรณีที่จะนำบทบัญญัติในกฎหมายอื่นมาใช้โดยอนุโลม เช่น พระราชบัญญัติจัดตั้งศาล

ล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย มาตรา 14 บัญญัติว่า “นอกจากที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้ กระบวนพิจารณาในศาลล้มละลายให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยล้มละลายและข้อกำหนดตามมาตรา 19 ในกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติและข้อกำหนดดังกล่าว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือกฎหมายว่าด้วยการจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง แล้วแต่กรณี มาใช้บังคับโดยอนุโลม” หรือกรณีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 15 บัญญัติว่า “วิธีพิจารณาข้อใดซึ่งประมวลกฎหมายนี้มีได้บัญญัติไว้ โดยเฉพาะ ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาใช้บังคับเท่าที่พอจะใช้บังคับได้” ทั้งสองมาตราเป็นกรณีที่ไม่มีบทบัญญัติกฎหมายบัญญัติไว้ แต่สามารถนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งหรือกฎหมายอื่นมาใช้บังคับโดยอนุโลม เห็นได้ว่ากฎหมายทั้งสองฉบับได้บัญญัติไว้ชัดเจนว่าสามารถนำกฎหมายอื่นมาปรับใช้ได้โดยอนุโลม จึงไม่มีปัญหาต่อการตีความกรณีที่ต้องนำกฎหมายอื่นมาปรับใช้แก่พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและวิธีพิจารณาคดีล้มละลาย หรือประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เนื่องจากกฎหมายทั้งสองฉบับบัญญัติว่าสามารถทำได้ แตกต่างจากกรณีของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับสามี ภรรยา หรือสามีภรรยา นอกเหนือไปจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ยังไม่ได้มีการแก้ไขให้สอดคล้องตามพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 มาตรา 67

นอกจากนี้การที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และประมวลกฎหมายอาญา ไม่ได้มีการกำหนด บทนิยามของคำว่า “บิดา” และ “มารดา” เอาไว้ เพราะเดิมที่เป็นที่สามารรถเข้าใจได้ว่า บิดาโดยทั่วไปแล้วจะเป็นบุคคลที่เพศสรีระเป็น “ชาย” ส่วนมารดาโดยทั่วไปแล้วจะเป็นบุคคลที่เพศสรีระเป็น “หญิง” แต่หากคู่สมรสเป็นกลุ่ม Transgender ซึ่งทางกายภาพของบุคคลทั้งสองสามารถมีบุตรร่วมกันได้ ทำให้การพิจารณาว่าบุคคลใดเป็นบิดาหรือมารดา อาจก่อให้เกิดปัญหาภายหลังในการตีความของคำว่า “บิดามารดา”

การที่พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ต้องการให้สิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมายของบุคคลมีฐานะที่เท่าเทียมกันทางกฎหมาย แต่กฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสามีภริยายังไม่ได้มีการแก้ไขให้สอดคล้อง ด้วยผู้ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 ต้องการให้นำมาตรา 67 สามารถไปปรับใช้ได้ทันที แต่ด้วยความไม่ชัดเจนและไม่ครอบคลุม อีกทั้งระบบกฎหมายที่ใช้และการตีความที่แตกต่างกันไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายที่แตกต่างกัน กรณีอาจจะก่อให้เกิดปัญหาตามมาในภายหลังจนอาจกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ สถานะทางกฎหมายของบุคคลจนไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของกฎหมายแต่แรกเริ่ม

บรรณานุกรม

วินิจฐาแสงสุข. (2549). ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป (พิมพ์ครั้งที่ 1) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ. (2551). **กฎหมายเบื้องต้นเกี่ยวกับเรื่องนี้** (พิมพ์ครั้งที่ 12) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

กำธกรประเสริฐ, & สุเมธจันประดับ. (2543). **ประวัติศาสตร์กฎหมายไทยกับกฎหมายหลัก** (พิมพ์ครั้งที่ 2) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ประสิทธิ์ไพบูลย์. (2538). **กฎหมายกฎหมายและกรรมธรรม์ประกันภัย** (พิมพ์ครั้งที่ 1) โรงพิมพ์เดือนตุลา.

ธานินทร์ กรัยวิเชียร. (2552). **สามารถตรวจสอบได้ในกฎหมาย** (พิมพ์ครั้งที่ 2) โรงพิมพ์เดือนตุลา.พรชัยสุนทรพันธ์, & ณัฐพงศ์ โปษะบุตร. (2552). **หลักกฎหมายความเป็นส่วนตัว** (พิมพ์ครั้งที่ 8) สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ข่าวแสงอุทัย. (2548). **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายทั่วไป** (พิมพ์ครั้งที่ 16) สตาร์พริก.

โศภณ รัตนากร. (2558). **อตุลพาห [ออนไลน์]**. เข้าถึงได้จาก https://dunlaphaha.coj.go.th/upload/2558/2/2558_2_a1.pdf (สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2568)

กฤตยา อาชวนิจกุล, & กาญจนา ตั้งชลทิพย์. (2558). **สังเกตการณ์และสังคม [ออนไลน์]**. เข้าถึงได้จาก <https://ipsr.mahidol.ac.th> (สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2568)

บุญสืบ โสโตโสม. (2560). **เรื่องเรื่องของสภาพสภาพ: ประเด็นสำคัญสำหรับการปฏิบัติในคลินิกและการศึกษาพยาบาล**. วารสารคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, 25 (2), 3.

The Philosophy of Technology : Fundamental Concepts and Evolutionary Developments

Manatsawee Monpannawatthana
Institute for Innovative learning, Mahidol University
Corresponding author, e-mail : b_av7@hotmail.com

ABSTRACT

The philosophy of technology examines the fundamental relationship between technology, science, and society, addressing key questions about its nature, neutrality, and influence on human development. This paper explores whether technology is merely applied science, whether it is neutral, and whether it determines societal change. Traditional views suggest that technology is an extension of scientific knowledge, but contemporary perspectives argue for a reciprocal relationship where technological advancements shape scientific paradigms. Furthermore, the assumption of technological neutrality is challenged by scholars who assert that technology inherently carries social, political, and ethical values, influencing power structures and decision-making processes. The debate on technological determinism is also explored, with arguments for and against the idea that technology autonomously shapes economic, political, and cultural systems. By critically analyzing these perspectives, this paper highlights the necessity of interdisciplinary approaches to the study of technology, emphasizing ethical considerations, participatory design, and human-centered innovation. Understanding the philosophy of technology is crucial for navigating the challenges and opportunities presented by rapid technological advancements in the modern world.

Keywords : Philosophy of technology, artificial intelligence, societal impact

Introduction

The philosophy of technology refers to philosophical inquiries centered on technology. Many philosophers of technology agree that it is a relatively new field, emerging only in the past few decades. However, this view seems contradictory given that discussions on technology have been present since ancient Greek philosophy and throughout modern times. Plato and Aristotle both explored the nature of *techne* (craft or art) and its relationship with knowledge, while later thinkers like Francis Bacon and René Descartes emphasized the role of science in technological advancement (Mitcham, 1994). In the 20th century, the philosophy of technology gained prominence through the works of Martin Heidegger, Jacques Ellul, and Don Ihde, among others, who critically examined the impact of technology on human existence and society (Heidegger, 1977; Ellul, 1964; Ihde, 1990).

As technological advancements accelerate in the 21st century, discussions surrounding artificial intelligence, biotechnology, and digital ethics have further expanded the scope of the philosophy of technology. This article explores three critical questions: Is technology merely applied science? Is technology neutral? Does technology determine societal change? Addressing these questions helps us understand how technology shapes human life and the ethical implications of its development and application.

The Interplay Between Technology and Science: Beyond the Concept of Applied Science

One of the primary debates in the philosophy of technology is whether technology is simply applied science. There are two key distinctions in this discussion: (1) the differentiation between technological objects and natural objects and (2) the distinction between modern and ancient technology. Some argue that modern technology is uniquely based on scientific knowledge, while others contend that technological innovations have often preceded scientific theories. For instance, the theory of thermodynamics emerged after the steam engine was already widely used, demonstrating that scientific knowledge does not always precede technological advancement (Kline, 2003).

Historically, ancient civilizations developed various technologies without formal scientific understanding. The construction of the pyramids in Egypt, Roman aqueducts, and Chinese metallurgy all illustrate how empirical knowledge and trial-and-error experimentation contributed to technological progress long before the development of systematic scientific methods (Bunge, 1979).

Don Ihde (1993) suggests that rather than technology being a mere application of science, science itself has been shaped by technological advancements. He argues that scientific knowledge is mediated through instruments, making technology fundamental to scientific progress. This perspective aligns with sociological studies of science, which emphasize how scientific knowledge is constructed within technological contexts (Latour, 1987).

Thomas Kuhn (1962) also emphasizes that scientific paradigms shift based on technological advancements. Instruments like the telescope and microscope fundamentally altered scientific inquiry, leading to new discoveries that redefined entire fields of knowledge. This interdependence between science and technology suggests that technological artifacts are not merely applications of scientific principles but active agents in the evolution of scientific thought.

Furthermore, the emergence of artificial intelligence (AI) and machine learning has raised questions about the traditional hierarchy between science and technology. Many AI models develop predictive capabilities without explicit scientific theories, reinforcing the idea that technological progress can shape and redefine scientific knowledge rather than merely following it (Russell & Norvig, 2021).

These perspectives challenge the simplistic notion that technology is merely applied science. Instead, technology and science engage in a reciprocal relationship, where technological advancements inform scientific discoveries and vice versa. Understanding this dynamic helps us appreciate the complexity of technological development and its broader implications for human knowledge and society.

The Illusion of Technological Neutrality: Exploring the Inherent Values in Technology

A common belief is that technology is neutral, meaning that its consequences depend solely on how it is used by individuals. However, philosophers of technology challenge this notion by arguing that technology inherently embodies values and social

implications. For example, Herbert Marcuse (1968) and Jürgen Habermas (1968) argue that modern societies are shaped by a technocratic ideology that prioritizes efficiency and technical rationality over human values. This perspective suggests that technology is not value-free but is embedded within broader ideological and social frameworks.

Langdon Winner (1980) further critiques the neutrality of technology by introducing the concept of "technological politics." He argues that certain technologies inherently reinforce specific power structures, citing examples such as urban planning designs that intentionally segregate communities or automation that centralizes economic power among corporations (Winner, 1980). This perspective suggests that technological development is not merely a passive process but one that is shaped by and reinforces existing social hierarchies.

Martin Heidegger (1966) offers a more fundamental critique, asserting that modern technology imposes an "enframing" (Gestell) that structures human perception and action. He argues that technology is not merely a tool but a mode of revealing the world, shaping how we understand and interact with reality. This viewpoint challenges the assumption that technology is neutral and suggests that it actively constructs human experiences and societal norms.

Andrew Feenberg (1999) expands this debate by proposing a critical theory of technology, which suggests that technological artifacts are embedded with political and cultural values. He argues that technology is often designed to serve dominant interests, but it can also be democratically reshaped to align with broader societal needs (Feenberg, 1999). This aligns with the notion that technology is neither purely neutral nor entirely deterministic but is subject to contestation and reinterpretation within different social contexts.

The debate over technological neutrality continues to be relevant in contemporary discussions on artificial intelligence and digital platforms. Scholars argue that AI systems, for instance, reflect biases present in the datasets they are trained on, leading to ethical concerns regarding fairness and discrimination (O’Neil, 2016). These discussions highlight that technology, far from being neutral, has profound implications for social justice and ethical governance.

Thus, the assumption that technology is merely a neutral tool is increasingly being challenged. Instead, technology is seen as an active force that embodies cultural, political, and ethical dimensions, shaping human behavior and societal structures in complex ways.

The Role of Technology in Shaping Societal Structures and Culture

Technological determinism is the idea that technology drives societal change in a linear and unavoidable manner. Jacques Ellul (1964; 1983) strongly supports this view, arguing that technology develops autonomously and imposes its logic on society. He introduces the concept of the "technological system," which dictates economic, political, and cultural structures. This system, according to Ellul, evolves independently of human control, reinforcing the notion that technological advancements shape societies in ways that individuals and governments struggle to resist (Ellul, 1980).

Marshall McLuhan (1964) expands on this argument, proposing that "the medium is the message," suggesting that technological forms influence social structures and cultural practices more than the specific content they deliver. His analysis of media technologies, such as the printing press and television, illustrates how each technological innovation reshapes human perception and behavior in profound ways.

However, Langdon Winner (1977) and Albert Borgmann (1984) critique strict technological determinism by emphasizing the complex interactions between technology and society. Winner introduces the concept of "technological somnambulism," suggesting that societies unconsciously adapt to technological changes without critically assessing their implications. He argues that technologies are not just neutral tools but embed specific social and political values (Winner, 1986). For example, infrastructure designs—such as highways and bridges—may be intentionally constructed to favor certain social groups over others, demonstrating that technology is not an independent force but is shaped by human intentions and power dynamics.

Borgmann, influenced by Heidegger and Aristotle, distinguishes between "focal things" and the "device paradigm," arguing that modern technology disconnects people from meaningful engagement with the world. He posits that pre-industrial societies engaged more deeply with their environments through practices such as craftsmanship and community-based living, while modern technological systems promote convenience at the expense of authenticity and human fulfillment (Borgmann, 1984).

Recent discussions in science and technology studies (STS) continue to challenge deterministic views. Bruno Latour (1999) introduces the Actor-Network Theory (ANT), which posits that technology and society co-construct one another. In this view, technological development is not an autonomous process but a dynamic interplay of human and non-human actors, where social, political, and economic factors influence technological progress as much as technological innovations shape societal structures.

Thus, while technological determinism provides a compelling framework for understanding the profound influence of technology on society, contemporary perspectives emphasize a more reciprocal relationship. Technologies are not independent agents of change but are embedded in broader social contexts, shaped by human choices, institutions, and cultural values.

Critical Examination of the Philosophy of Technology: Concepts, Theories, and Developments

The document *"Philosophy of Technology: Concepts and Developments"* provides an in-depth exploration of philosophical perspectives on technology, analyzing key debates surrounding its role in human society. The text is structured into five sections: Introduction, Is Technology Applied Science?, Is Technology Neutral?, Does Technology Determine Society?, and Conclusion. Each section presents arguments from various philosophers and scholars, contributing to a comprehensive understanding of the philosophy of technology.

In the Introduction, the document highlights the historical roots of technological thought, dating back to ancient Greek philosophy, where Plato and Aristotle discussed *techne* as a form of knowledge. The discussion then progresses to modern times, incorporating perspectives from Francis Bacon and René Descartes, who linked scientific progress with technological development. The introduction establishes three primary questions that guide the analysis: (1) Is technology merely applied science? (2) Is technology neutral? and (3) Does technology determine societal change? These questions serve as a framework for the subsequent discussions.

The second section, Is Technology Applied Science?, challenges the traditional assumption that technology is simply an extension of scientific knowledge. The text references Don Ihde (1993), who argues that technology and science exist in a reciprocal

relationship, with technology often shaping scientific discoveries rather than merely following them. Historical examples, such as the development of the steam engine preceding thermodynamics, support this argument. The discussion also incorporates Thomas Kuhn’s paradigm shift theory, emphasizing how technological advancements can redefine scientific fields. The section effectively dismantles the simplistic notion that technology is subordinate to science, instead presenting it as a dynamic force that influences knowledge creation.

The third section, *Is Technology Neutral?*, critically examines whether technology is an unbiased tool or if it inherently embodies values. Philosophers such as Herbert Marcuse (1968) and Jürgen Habermas (1968) argue that technology reflects the priorities of the societies that create it, reinforcing dominant ideologies. Langdon Winner (1980) expands on this idea with the concept of “technological politics,” illustrating how technological design can entrench power structures. This argument is further reinforced by Martin Heidegger’s (1966) notion of “enframing,” which suggests that technology shapes human perception in ways that are not always apparent. The section concludes that technology is far from neutral, as it carries implicit political, social, and ethical implications.

The fourth section, *Does Technology Determine Society?*, explores the debate on technological determinism—the idea that technological advancements drive social change in an inevitable and linear manner. Jacques Ellul (1964) supports a strong deterministic view, arguing that technology operates autonomously, shaping economic, political, and cultural systems. However, scholars such as Langdon Winner and Albert Borgmann challenge this perspective, emphasizing the reciprocal relationship between technology and society. The discussion incorporates Bruno Latour’s Actor-Network Theory (1999), which argues that technology and human actors co-create social realities, demonstrating that technological development is not a one-way process but an interactive one.

Finally, the Conclusion synthesizes the discussions and highlights emerging concerns in the philosophy of technology. The text underscores the ethical, political, and epistemological dimensions of technological advancements, particularly in fields such as artificial intelligence, biotechnology, and digital governance. Thinkers such as Nick Bostrom (2014) and Luciano Floridi (2013) advocate for new ethical frameworks to address the

implications of AI and data ethics. Additionally, Andrew Feenberg (1999) calls for participatory design approaches, emphasizing the need for democratic engagement in technological decision-making.

Overall, the document presents a well-structured and thorough analysis of the philosophy of technology, incorporating historical perspectives, contemporary debates, and future considerations. By addressing key philosophical inquiries, it provides a critical lens through which to understand the complex relationship between technology and society.

Conclusion

The philosophy of technology has evolved from being a marginal discourse to a significant field of inquiry. While early discussions were dominated by critiques of modern technological societies, contemporary philosophers are increasingly exploring ethical, political, and epistemological dimensions of technology. The challenge remains to develop frameworks that enable societies to navigate technological change in a way that aligns with human values and well-being. Understanding technology as an active and embedded force in shaping knowledge, society, and human experience is crucial for the future of this discipline.

One key area of growing interest is the ethics of emerging technologies, particularly artificial intelligence (AI), biotechnology, and digital surveillance. Scholars like Bostrom (2014) and Floridi (2013) have argued that technological advancements necessitate new ethical frameworks to address potential risks, including algorithmic bias, privacy concerns, and the implications of transhumanism. As AI systems continue to evolve, questions about their moral agency, responsibility, and governance become increasingly urgent (Russell & Norvig, 2021).

Another crucial consideration is the political dimension of technology. Feenberg (1999) asserts that technological design is inherently political, embedding values that shape social structures. This perspective challenges the notion that technology is neutral and calls for democratic participation in technological decision-making. The concept of "participatory design" has gained traction, advocating for the inclusion of diverse stakeholders in shaping technological futures (Ehn, 1993).

Epistemologically, contemporary discussions in the philosophy of technology explore how technology mediates human knowledge. Ihde (1990) and Verbeek (2005) argue that technological artifacts shape perception and cognition, influencing not only what we know but how we come to know it. This perspective aligns with postphenomenological approaches that emphasize the co-constitution of humans and technology.

Looking forward, interdisciplinary collaboration between philosophy, science, engineering, and social sciences will be essential in addressing the complex challenges posed by technological advancement. The integration of ethical principles, policy-making, and human-centered design will help create technologies that enhance human flourishing while mitigating potential harms.

Ultimately, the philosophy of technology must remain responsive to the evolving technological landscape. By critically examining the implications of innovation and advocating for responsible technological development, this discipline plays a crucial role in ensuring that technology serves humanity in meaningful and ethical ways.

Bibliography

- Bostrom, N. (2014). **Superintelligence: Paths, Dangers, Strategies**. Oxford University Press.
- Ehn, P. (1993). **Scandinavian Design: Participation and Skill**. In Schuler, D., & Namioka, A. (Eds.), *Participatory Design: Principles and Practices* (pp. 41-77). CRC Press.
- Ellul, J. (1964). **The Technological Society**. Vintage Books.
- Feenberg, A. (1999). **Questioning Technology**. Routledge.
- Floridi, L. (2013). **The Ethics of Information**. Oxford University Press.
- Heidegger, M. (1977). **The Question Concerning Technology and Other Essays**. Harper & Row.
- Ihde, D. (1990). **Technology and the Lifeworld: From Garden to Earth**. Indiana University Press.
- Mitcham, C. (1994). **Thinking Through Technology: The Path Between Engineering and Philosophy**. University of Chicago Press.
- Russell, S., & Norvig, P. (2021). **Artificial Intelligence: A Modern Approach (4th ed.)**. Pearson.

Verbeek, P.-P. (2005). **What Things Do: Philosophical Reflections on Technology, Agency, and Design.** Penn State University Press.

Rapid Change

Mali Thipprajong

Phetchaburi Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail : thipprajongmali@gmail.com

ABSTRACT

This article explores the phenomenon of exponential change, which refers to rapid, disruptive, and wide-reaching transformations affecting the structures of society, culture, economy, politics, and daily life. In the modern era, technological advancement and continuous innovation have accelerated the pace of change to unprecedented levels, making it difficult to predict future trends. Such changes come with both opportunities and challenges, including the shift in values, beliefs, traditions, and family structures—fueled by influences from technology, globalization, science, and modern economic systems. The article proposes several approaches to coping with exponential change, including continuous learning, embracing technology and innovation, building collaborative networks, and maintaining adaptability. These strategies are essential for individuals and societies to survive and thrive in an increasingly fast-paced world.

Keywords: exponential change, technology, globalization, values, adaptation

Introduction

Changes in the present era are considered important to the people. The more technology is developed in all sectors, the less social, cultural, customary, traditional, value and belief changes will affect the lives of the new generation of people than in the past. Therefore, development or exponential changes have both advantages and disadvantages. In the present era, our world is facing rapid and unpredictable changes in many areas, whether in technology, economy, society or the environment. These changes sometimes occur gradually, but sometimes they occur by leaps and bounds,

creating a great impact on human life and the systems we are familiar with. This article aims to explore and understand the phenomenon of "exponential change" by considering the meaning, characteristics, causes, impacts and ways to cope with such changes.

Meaning and Significance

Disruptive Change refers to changes that occur suddenly, violently, and have a significant impact on existing structures, systems, or patterns, causing irreversible changes. These changes are often accompanied by new technologies, innovations, or ideas that transform industries, markets, or people's way of life. Disruptive change is essential for development at all levels, whether at the individual, organizational, or national level. Understanding and being able to adapt to these changes quickly and effectively will be key factors leading to success and survival in a rapidly changing world. Characteristics of Disruptive Change Disruptive change often has the following characteristics: Occurs rapidly: Changes often occur quickly and unexpectedly, leaving those who are unprepared in difficult situations with far-reaching impacts: The impact of change is not limited to a few areas, but has a wide impact on individuals, organizations and societies.

Break the old pattern: Change often disrupts existing operating models, structures or systems to create new opportunities: At the same time, change often creates new opportunities for those who can adapt and take advantage of it. Causes of exponential change There are many causes of exponential change, the most important of which are: Technological advances: The continuous emergence of new technologies is a key factor driving exponential innovation: Inventing and developing new things that better meet people's needs; economic and social changes: Changes in economic structure and social values also contribute to exponential change. Impacts of exponential change Exponential change has many impacts, including: Economic impacts: Changes may cause changes in production patterns, employment and trade. Social impacts: Changes may lead to changes in people's lifestyles, values, and relationships. Environmental Impact: Change can affect the environment, both positively and negatively. Approaches to Coping with Exponential Change Coping with exponential change is essential to survive and thrive in this rapidly changing era. Approaches to coping include: Continuous

learning and self-development: Constantly learning new skills and developing yourself will help you adapt to change. Embracing technology and innovation: Being open to new technologies and innovations will help you take advantage of them. Networking and collaboration: Networking with others can help you get support and useful information. Be flexible and ready to adapt: Being flexible and ready to adapt to changing circumstances will help you cope with challenges. Exponential change is an inevitable phenomenon in today's world. Understanding and preparing for these changes is essential to survive and thrive in a rapidly changing world. Continuous learning and self-improvement, embracing technology and innovation, networking and collaboration, and being flexible and ready to adapt are important approaches to cope with exponential change. The term "disruptive innovation" in the context of modern society is often used to describe rapid changes that have had a major impact on people's lives, economies, and societies. These changes are not simply improvements on existing things, but are changes that "change the face" of things completely. The origin of the concept of "disruptive innovation" The concept of "disruptive innovation" or " disruptive innovation" was developed by Clayton M. Christensen, a professor at Harvard Business School in the 1990s . Christensen has studied the failure of many great companies that were once very successful but failed to adapt to rapid changes in technology and consumer behavior. He found that these companies often focused too much on developing products and services that met the needs of their existing customers, and overlooked opportunities to develop new products and services that may have seemed “frivolous” to their existing customers but had the potential to be revolutionary in the future. Examples of exponential change in the past Industrial Revolution : The advent of the steam engine and mass production radically changed the way people work and work. The advent of the Internet : The Internet has transformed the way people communicate, access information and do business around the world. Developments in mobile technology : Mobile phones have become essential devices for modern people and have spawned many new industries. Exponential changes in modern society In today's society, exponential changes are occurring more frequently, faster and more complex than ever before. Key factors driving these changes include: Rapid technological advances : New technologies such as artificial intelligence (AI) , blockchain and the Internet of Things (IoT) are rapidly changing our world. Emergence of new innovations :

New innovations that better meet people's needs are replacing traditional products and services. Economic and social changes : Changes in economic structures, social values and consumer behavior are also contributing to exponential changes. Impacts of exponential changes Exponential changes have an impact on many areas. These include: Economic impacts : Changes may lead to changes in production patterns, employment and trade. Social impacts : Changes may lead to changes in people's way of life, values and relationships. Environmental impacts : Changes may affect the environment, both positively and negatively. Coping with exponential change Coping with exponential change is essential to survive and thrive in a rapidly changing world. Some ways to cope include : Continuous learning and self-improvement: Learning new skills and improving yourself regularly will help you adapt to change. Embracing technology and innovation : Being open to new technologies and innovations will help you take advantage of them. Networking and collaboration : Networking with others will provide you with support and useful information. Being flexible and adaptable : Being flexible and adaptable to changing circumstances will help you cope with challenges. Explosive change is an inevitable phenomenon in today's society. Understanding and preparing for these changes is essential to survive and thrive in a rapidly changing world. But in today's era where technology and information are changing rapidly, these things are inevitably influenced and changed.

1. Traditional society : Traditional Thai society was highly communal, reliant on each other, and had strong ties between family and relatives. Changes : Today's society is more individualistic, more competitive, more self-reliant, and family and relative relationships may be weakened. Influences from technology : Information and communication technology has created an online society, allowing people to connect and communicate more easily, but at the same time, it may also reduce face-to-face relationships.

2. Original culture : Thai culture is diverse and has its own identity. It is a blend of cultures from outside. Changes : Thai culture has been increasingly influenced by Western culture and is more open to diverse cultures. Influences from globalization : Globalization has caused cultures around the world to increasingly blend together, resulting in a hybrid culture.

3. Traditional traditions : Thai traditions are diverse and are connected to the beliefs and lifestyles of Thai people. Changes : Some traditions may be reduced in importance or have their forms changed. Influences from modernity : Modernity and technology have made some traditions inconsistent with the way of life of people today.

4. Traditional values : Thai values emphasize gratitude, respect for elders, and unity. Change : The values of the new generation may differ from those of the old generation. There is more emphasis on equality and individuality. Influence from diversity : A society that is open and has cultural diversity makes people's values more different.

5. Original beliefs : Thai people have many different beliefs, both religious and local. Changes : Some beliefs may lose their importance or be reinterpreted. Influences from science : Scientific advances have made people have beliefs that are more based on reason. Factors that cause changes: Technology : Information and communication technology plays an important role in changing society, culture, traditions, values, and beliefs.

Globalization : The opening up of the country and the connection with the outside world has led to the exchange of cultures and values. Education : Education makes people more knowledgeable and discerning in choosing information. Economy : Economic changes change people's way of life and affect their values and beliefs.

Impact of change

Positive : Society is becoming more modern, more culturally diverse, and people have more freedom of expression. Negative side : There may be conflicts of values, decline of traditional culture, social inequality. Adapting to change. Learning and understanding : Understanding the changes that occur and their impact on society, culture, traditions, values and beliefs. Open-mindedness : Open-mindedness to cultural diversity and values. Maintaining a balance : Maintaining a balance between preserving the good things of the past and adapting to change. Creative : Creating new cultures that are in line with the times. Society, culture, traditions, values and beliefs are always changing. Understanding and adapting to these changes is important so that we can live together happily and peacefully in today's society.

Evolution and approaches to dealing with exponential change

Disruptive change is not a new phenomenon in human history. Major changes in the past, such as the industrial revolution, the advent of the Internet, or the development of mobile phone technology, have all had a major impact on people's lives, economies, and societies. However, in the present era, disruptive changes are occurring more frequently, faster, and more complex than in the past. The main factors driving these changes include rapid technological advances, the emergence of new innovations, and economic and social changes. In the past, changes often occurred gradually, but in the present era, changes occurred by leaps and bounds, causing people and organizations to face the challenge of adapting to the changes. The main characteristics of disruptive changes in the present era are: Rapid : Changes often occur quickly and unexpectedly, causing those who are not prepared to deal with them to find themselves in difficult situations. Widespread impact : The impact of changes is not limited to some areas, but has a wide impact on individuals, organizations, and society. Disrupting the old patterns : Changes often disrupt the old operating models, structures, or systems that have been used. Creating new opportunities : At the same time, changes often create new opportunities for those who can adapt and take advantage of them. Coping guidelines Coping with disruptive changes is important in order to survive and grow in an era of rapid change. Coping guidelines These include: Continuous learning and self-improvement : Learning new skills and constantly improving yourself will help you adapt to change. Embracing technology and innovation : Being open to new technologies and innovations will help you take advantage of them. Networking and collaboration : Networking with others will help you gain support and useful information. Being flexible and adaptable : Being flexible and adaptable to changing circumstances will help you meet challenges.

Examples of Exponential Changes Artificial Intelligence (AI): AI is rapidly transforming industries such as healthcare, finance, transportation, and customer service. Blockchain Technology : Blockchain has the potential to transform the way transactions and data are handled across a wide range of industries. Climate Change : Climate change is impacting economies, societies, and the environment around the world. Pandemic : Disease outbreaks such as COVID- 19 have severely impacted people's lives and economies worldwide. Exponential change is an inevitable phenomenon in today's

world. Understanding and preparing for these changes is essential to survive and thrive in a rapidly changing world. Continuous learning and self-improvement, embracing technology and innovation, networking and collaboration, and being flexible and adaptable are key to coping with exponential change.

Summary

Global social changes, whether caused by humans or changes in the state of the world, including changes in nature, inevitably have an impact on humans on this planet. This can be clearly seen in the cases of World War I and II , when people migrated to new places that were far from problematic places. Nowadays, with the problem of infectious diseases such as COVID, we can see the development of the people or humans who have built good and effective immunity in terms of prevention and continuous development. Currently, the whole world is developing their own countries to change for the better and be happy in both external and internal health in a progressive manner. Countries that are capable and have good personnel with knowledge and ability have developed by leaps and bounds more than other countries. Rapid development of the country has both advantages and disadvantages, such as social inequality, culture, beliefs, economics, society, politics, which are different, as well as the education of people in that country.

Bibliography

- Kittisak Charoenchaichana. (2019). **Disruptive Technology: Impact on Thai Business** . Thammasat University Journal of Business Administration , 42(1), 1-24.
- National Economic and Social Development Board. (2018). **The 12th National Economic and Social Development Plan (2017-2021)** . National Economic and Social Development Board.
- Christen Sen , Clayton M. (2019) . **The Innovator's Dilemma**. (2nd ed.). Harvard Business Review Press.
- Choi , Yong-sik. (2017). **The Fourth Industrial Revolution**. (1st ed). Book Publishing.Nattawuth Phuwaphon Net. (2018) . **Digital Disruption: Impact on Thai Industry** . Journal of Economics and Finance , 35(2), 1-24.
- Darwin , Charles . (2016). **On the Origin of Species**. (First printing). Publisher : bookscape

- Thanawat Phatthana Sak. (2020). **Disruptive Innovation: Concept and Application** . Journal of the University of the Thai Chamber of Commerce , 20(1), 1-18.
- Panyaphorn Chongsongwan. (2019). **Disruptive Technology and Business Change** . Journal of Information and Communication Technology , 15(1), 1-12.
- King Rama VI. (1924). **Preface to the translation of the Trademark Act** . Royal Gazette , 41(0 ก) , 1-4.
- Phatthaphon Chongsombat. (2018). **Digital Transformation: Concepts and Case Studies**. Thammasat University Journal of Management , 17(2), 1-20.
- Woraphat Inthaworawang . (2019) . **The Future of Work: Prepare for Change** . (1st ed .). SE- ED Education Public Company Limited.
- Thailand Development Research Institute. (2018). **Thailand 4.0: Driving the economy with innovation** . Thailand Development Research Institute.
- Science Society of Thailand under Royal Patronage. (2019). **Disruptive Technology: Impact on Thai Society** . (1st ed .). The Science Society of Thailand under Royal Patronage.
- Atchara Chanchay. (2020). **Digital Disruption: Impact on Education** . Journal of Education , Srinakharinwirot University , 15(1), 1-12.
- Hamel, G. (2007). **The Future of Management**. Harvard Business School Press.
- Kotler, P., & Armstrong, G. (2016). **Principles of Marketing. (16th ed .)**. Pearson Education.
- McKinsey Global Institute. (2017). **Jobs lost, jobs gained: Workforce transitions in a time of automation**. McKinsey & Company.
- Schwab, K. (2017). **The Fourth Industrial Revolution**. World Economic Forum.
- Tapscott , D. (2016). **The Digital Economy**. McGraw-Hill Education.
-

A Critical Study of Consciousness (Citta) and Its Function Based on Early Buddhist Texts

Samphose Prak

Faculty of Philosophy and Religion,

Preah Sihanouk Raja Buddhist University, Phnom Penh,

Royal Kingdom of Cambodia

Wuttipong Rotbamrung

Independent Scholar

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

Department of Buddhism and Philosophy

Graduate School, Mahamakut Buddhist University

Phrakhrupariyatsamothan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail : Wuttipong@gmail.com

ABSTRACT

This academic article investigates the concept of consciousness (citta) and its central role in the spiritual and practical aspects of the Buddhist path, as depicted in the early Buddhist texts. Consciousness, according to the Buddha's teaching, is not merely a passive container of mental states but an active force that shapes experience, generates karma, and serves as the foundation for ethical conduct and wisdom. Through critical analysis of textual sources from the Pali Tipitaka and related commentaries, the study explores how consciousness functions within the framework of mental development (bhavana), particularly within the Noble Eightfold Path. The threefold division of mental cultivation—Right Effort, Right Mindfulness, and Right Concentration—is emphasized as the primary strategy to purify and harness citta for spiritual liberation. The article also discusses the relevance of this understanding in contemporary applications, including mental health and mindfulness practices.

Keywords: Consciousness, Citta, Mental Development, Noble Eightfold Path

Introduction

Buddhism, one of the major world religions, offers a comprehensive path for both spiritual liberation and the ethical enhancement of human life. Rooted in the teachings of the historical Buddha over 2,500 years ago, it provides a systematic approach to understanding the nature of suffering (*dukkha*), its causes, and the way to its cessation through ethical living, mental discipline, and wisdom. At the heart of this transformative path lies the concept of consciousness (*citta*), a foundational element in the Buddhist analysis of mind and behavior.

Citta is not merely a passive element of human psychology; it is portrayed in early Buddhist texts as the driving force behind perception, volition, and karmic action. It is both the recipient of sensory input and the agent that shapes one's intentional responses. In this sense, *citta* is the linchpin of experience, conditioning how one perceives the world and how one acts upon those perceptions. The Buddha repeatedly emphasized the importance of training and purifying the mind as the key to liberation. For example, in the *Dhammapada* (verses 1–2), the mind is described as the forerunner of all phenomena, underscoring its role in shaping destiny.

This study critically explores the doctrinal and practical aspects of *citta* as found in early Buddhist sources, including the *Sutta* and *Abhidhamma Piṭakas*. It examines how *citta* functions in relation to ethical conduct (*sīla*), mental discipline (*samādhī*), and the attainment of liberating wisdom (*paññā*). By analyzing these dimensions, the study seeks to illustrate how the training of consciousness is not only a philosophical concern but a practical methodology for personal transformation. Furthermore, in an age marked by psychological distress and existential uncertainty, the insights into *citta* offered by early Buddhism remain profoundly relevant, offering enduring guidance for inner clarity and social harmony.

Consciousness in Early Buddhism

Consciousness (*citta*) in the early Buddhist framework is not conceived as an independent, enduring self or soul but rather as a dynamic, interdependent process that arises in dependence on conditions. It is intricately connected with mental factors

(cetasikas)—such as perception, feeling, volition—and with the law of karma (kamma), which determines the moral quality and future consequences of intentional actions. The Buddha’s teaching famously states, “Cittena niyati loko” (The world is led by the mind), highlighting the centrality of consciousness in shaping reality (Dhammapada, verse 1). Thus, citta is not only the initiator of actions but also the lens through which experience is filtered. Its defilement results in suffering (dukkha), while its purification leads to liberation (nibbāna) (Bodhi, 2000).

The interplay between citta and karma is illustrated in numerous suttas, such as the Mahāvedalla Sutta (MN 43), which describes consciousness as that which is known in dependence on a specific object, showing its conditional nature. Furthermore, the Abhidhamma system classifies different types of consciousness, highlighting their ethical valence and their role in the cycle of rebirth. This systematic analysis underscores the significance of mental training in Buddhist practice, emphasizing that transformation of citta is essential for spiritual progress (Bhikkhu Bodhi, 2003).

Mental Development as the Means of Transformation

The process of mental development (bhāvanā) is the primary tool in the Buddhist tradition for transforming consciousness. It is elaborated within the threefold mental discipline of the Noble Eightfold Path: Right Effort (sammā-vāyāma), Right Mindfulness (sammā-sati), and Right Concentration (sammā-samādhi). These components function both as a moral safeguard and as a means of cultivating wisdom (paññā).

Right Effort refers to the systematic cultivation of wholesome mental states. According to the Saṃyutta Nikāya (SN 45.8), it consists of four dimensions: (1) the effort to prevent the arising of unwholesome states, (2) to abandon unwholesome states that have arisen, (3) to cultivate wholesome states that have not yet arisen, and (4) to maintain and perfect wholesome states already arisen. This framework is preventive and generative, promoting mental purification and clarity.

Right Mindfulness is described in the Satipaṭṭhāna Sutta (MN 10) as the practice of sustained, nonjudgmental awareness directed toward four domains: body, feelings, mind, and mental objects. Mindfulness acts as a stabilizing and clarifying force, anchoring citta and guarding it against unwholesome impulses and distractions.

Right Concentration involves the development of *samādhi*, a state of deep mental unification characterized by stillness and clarity. It culminates in meditative absorptions (*jhānas*), which prepare the ground for insight meditation (*vipassanā*). As noted in the *Visuddhimagga*, *samādhi* strengthens the mind, enabling it to penetrate the true nature of reality—impermanence (*anicca*), suffering (*dukkha*), and non-self (*anattā*) (Buddhaghosa, 1991).

Contemporary Relevance and Scientific Support

In recent decades, scientific disciplines such as psychology, neuroscience, and behavioral medicine have increasingly recognized the value of meditative practices rooted in Buddhist traditions. Techniques analogous to *citta*-training—such as mindfulness-based stress reduction (MBSR) and cognitive behavioral therapy (CBT)—are now used in clinical settings to treat anxiety, depression, and chronic pain (Kabat-Zinn, 2003).

Neuroscientific research using brain imaging technology has shown that consistent meditation practice can lead to structural changes in the brain, particularly in areas related to attention regulation, emotional processing, and self-awareness (Davidson & Lutz, 2008). These findings corroborate the traditional Buddhist claim that the disciplined cultivation of consciousness leads not only to personal insight but also to enhanced psychological resilience and well-being.

Thus, early Buddhist insights into *citta* and *bhāvanā* continue to hold profound relevance in contemporary life, offering integrative strategies for inner development and mental health in a rapidly changing world.

Conclusion

The study of *citta* in early Buddhist texts reveals its foundational role in ethical transformation and spiritual liberation. Rather than being a passive recipient of experience, *citta* functions as a dynamic agent that actively shapes perception, intention, and behavior. This underscores its centrality in the cultivation of wholesome mental states and the eradication of defilements (*kilesas*), which obstruct the path to enlightenment. The transformative potential of *citta* is fully realized through the methodical practice of mental development (*bhāvanā*), particularly via the threefold structure of Right Effort,

Right Mindfulness, and Right Concentration, which constitute the mental discipline section of the Noble Eightfold Path.

Right Effort equips practitioners with the tools to intentionally direct their energy toward positive transformation, eliminating unwholesome tendencies and nurturing beneficial ones. Right Mindfulness facilitates the continuous presence of awareness, which acts as both a mirror and a guardian, allowing one to observe mental processes without clinging or aversion. Right Concentration fosters mental stability and clarity, enabling deeper meditative absorption and insight into the true nature of phenomena. Collectively, these practices lead to the purification of citta, which, according to early Buddhist thought, is a prerequisite for the arising of liberating wisdom (paññā).

Furthermore, in the face of today’s mounting psychological, emotional, and existential crises—marked by anxiety, alienation, and moral confusion—the Buddhist analysis of citta offers a compelling model for inner development. Its emphasis on ethical awareness, mindfulness, and cognitive transformation resonates with modern therapeutic frameworks and continues to inspire both individual well-being and collective harmony. As scientific research increasingly validates the efficacy of mindfulness-based and meditative practices, the relevance of early Buddhist insights into citta becomes ever more apparent.

Ultimately, the systematic cultivation of citta represents not merely a religious discipline but a universal methodology for realizing human potential. By understanding and refining the mind, individuals can foster personal peace, ethical clarity, and spiritual depth—qualities urgently needed in today’s complex and fragmented world.

Bibliography

- Anuruddha. (n.d.). **Abhidhammattha-sangaha** (Bhikkhu J. Kashyap, Bhadanta Rewatadhamma Thera, & others, Trans.). [Original work published date unknown]
- Atthasalini**. (1958). (Pe Maung Tin, Trans.). London: Pali Text Society.
- Bodhi, B. (2000). **The Dhammapada: The Buddha’s path of wisdom**. Kandy: Buddhist Publication Society.
- Bodhi, B. (2003). **A comprehensive manual of Abhidhamma**. Kandy: Buddhist Publication Society.

Buddhaghosa. (1991). **The path of purification (Visuddhimagga)** (Bhikkhu Ñāṇamoli, Trans.). Kandy: Buddhist Publication Society.

Davidson, R. J., & Lutz, A. (2008). **Buddha’s brain: Neuroplasticity and meditation.** Nature Reviews Neuroscience, 9(11), 1006–1011. <https://doi.org/10.1038/nrn2297>

Dhammapada. (n.d.). London: Pali Text Society.

Kabat-Zinn, J. (2003). **Mindfulness-based interventions in context: Past, present, and future.** Clinical Psychology: Science and Practice, 10(2), 144–156. <https://doi.org/10.1093/clipsy/bpg016>

Ñāṇamoli, Bhikkhu, & Bodhi, Bhikkhu. (Trans.). (1995). **The middle length discourses of the Buddha: A translation of the Majjhima Nikāya.** Boston: Wisdom Publications.

Rhys Davids, T. W., & Stede, W. (1921–1925). **The Pali Text Society’s Pali–English dictionary.** London: Pali Text Society.

Vinayapitaka. (1980). **Mahavagga (Vol. IV). Tipitaka of Siamrattha.** Bangkok: Mahamakut Rajavidyalaya.

Woodward, F. L., & Hare, E. M. (Trans.). (n.d.). **Anguttara Nikaya.** London: Pali Text Society.

Textual Foundations of Buddhist Philosophy : A Critical Survey of Primary Sources in the Theravāda and Mahāyāna Traditions

Indra Narain Singh

Department of Buddhist Studies, University of Delhi, Delhi

Phra Khamvilay Pattathamvong

Champasak Buddhist Teacher Training College

Pakse City Champasak Province, Laos

Phramongkoldhammavithan

Phrakhrupaladsuwatthanawisutthisarakun

Mahamakut Buddhist University

Phrakhrupariyatsamothan

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Suchat Buddhajayanon

Ubon Ratchathani Rajabhat University

Corresponding author, e-mail : maghavin9@yahoo.com

ABSTRACT

This article presents a critical survey of key primary textual sources that form the foundation of Buddhist philosophy in both Theravāda and Mahāyāna traditions. By examining Pāli Canonical texts, their traditional commentaries, and classical Sanskrit Buddhist treatises, the study systematically categorizes and analyzes their doctrinal insights and interpretative approaches. The findings highlight both the continuity and distinctive divergences in philosophical themes, especially concerning ethics, metaphysics, and the path toward liberation.

Keywords: Buddhist philosophy, primary texts, Pāli Canon, Mahāyāna tradition

Introduction

Buddhist philosophy represents one of the most enduring and multifaceted intellectual traditions in human history. Spanning over two millennia, it has evolved across diverse cultural and linguistic contexts—from the oral traditions of early India to the highly systematized scholasticism of monastic universities like Nālandā and Vikramaśīla. Central to its resilience and adaptability is a vast body of sacred literature that both records and refines the teachings of the Buddha and his followers. This literary foundation encompasses texts in Pāli, Sanskrit, Tibetan, Chinese, and other Asian languages, revealing the dynamic and pluralistic character of Buddhist thought.

The core doctrines of Buddhist philosophy—such as the law of dependent origination (paṭiccasamuppāda), the doctrine of non-self (anattā), and the concept of emptiness (śūnyatā)—are elaborated in foundational texts. For the Theravāda tradition, the **Pāli Canon** (Tipiṭaka) serves as the authoritative source of doctrine and practice. It consists of the Vinaya Piṭaka (monastic code), Sutta Piṭaka (discourses), and Abhidhamma Piṭaka (philosophical and psychological analysis) (Gethin, 1998). The Anguttara Nikāya, Dīgha Nikāya, and Dhammapada, along with their respective commentaries such as the Manorathapūraṇī and Sumangalavilāsinī, offer profound insight into ethical living, meditative practice, and metaphysical inquiry (Bodhi, 2005).

In the Mahāyāna context, the philosophical landscape is enriched by the emergence of new sūtras and interpretative treatises (śāstra) that expand upon or reframe earlier teachings. Texts like the Prajñāpāramitā Sūtras, Bodhicaryāvatāra by śāntideva, and Abhidharmakośa by Vasubandhu serve as both doctrinal and methodological pillars of Mahāyāna Buddhism (Williams, 2009). These texts introduce critical concepts such as the "emptiness" (śūnyatā) of all phenomena, the "bodhisattva ideal," and intricate psychological taxonomies. Particularly in the Abhidharmakośa, one finds a detailed phenomenological and ontological analysis of mind (citta) and mental factors, which continues to inform both meditative practice and scholastic inquiry (de La Vallée Poussin, 1990; Pruden, 1991).

By exploring selected primary sources from both the Theravāda and Mahāyāna traditions, this article aims to investigate the development and interpretation of these core philosophical ideas. Special attention is given to how different textual genres—sūtra, abhidharma, commentary (aṭṭhakathā), and treatise—contribute to a layered and often

dialogical understanding of reality, consciousness, and liberation. In doing so, the study highlights not only the diversity of thought within Buddhism but also the coherence and continuity that underpin its central doctrines.

Pāli Canon and Its Commentarial Literature

The Pāli Canon, also known as the Tipiṭaka, constitutes the foundational scriptural corpus of the Theravāda Buddhist tradition. It is traditionally divided into three main collections: the Vinaya Piṭaka, which outlines monastic discipline; the Sutta Piṭaka, comprising discourses attributed to the Buddha and his close disciples; and the Abhidhamma Piṭaka, which presents systematic philosophical and psychological analyses of phenomena (Gethin, 1998). This tripartite structure underpins not only the ethical and doctrinal teachings of Theravāda Buddhism but also its metaphysical and epistemological frameworks.

Among the most significant collections within the Sutta Piṭaka are texts like the Anguttara Nikāya, Dīgha Nikāya, and Apadāna, which collectively address a wide range of topics. The Anguttara Nikāya (Morris & Hardy, 1979–1995) is especially notable for its numerical arrangement of teachings, which facilitates memorization and thematic clarity. It covers ethical conduct, meditative practices, and philosophical principles such as karma (kamma), rebirth (punabbhava), and the path to liberation (vimutti). Similarly, the Dīgha Nikāya (Rhys Davids & Carpenter, 1992, 1995) offers extended discourses that include cosmological descriptions, doctrinal elaborations, and moral exhortations. The Apadāna (Lilley, 1925, 1927), a collection of biographical verses about the Buddha’s disciples, provides historical and inspirational narratives that underscore the continuity of the Dharma tradition.

Beyond the canonical texts themselves, the Theravāda tradition is characterized by an extensive body of commentarial literature, known as Atthakathā. These commentaries were composed in the centuries following the establishment of the Pāli Canon to clarify and interpret the often terse and complex canonical passages. For instance, the Manorathapūraṇī on the Anguttara Nikāya (Walleser, 1966–1979) meticulously explicates the meanings of the suttas, offering insights into doctrinal subtleties and resolving ambiguities. Likewise, the Sumangalavilāsinī, a commentary on

the Dīgha Nikāya (Stede, 1971), provides detailed exegeses that integrate scholastic developments, hermeneutic traditions, and meditative interpretations.

These commentarial works are more than mere explanations; they embody the dynamic evolution of Theravāda scholasticism and preserve the hermeneutic continuity that sustains the tradition’s textual authority. Through their interpretive frameworks, they mediate between the early teachings and later doctrinal syntheses, ensuring that canonical doctrines remain relevant and accessible across generations (Norman, 1997). They also contribute to the understanding of foundational philosophical ideas, such as dependent origination, the nature of suffering, and the conditions for enlightenment, by offering structured, pedagogical clarity to complex canonical teachings.

Sanskrit Abhidharma and Philosophical Treatises

The Sanskrit Abhidharma literature within the Mahāyāna Buddhist tradition represents a pivotal development in Buddhist scholasticism, characterized by its systematic and philosophically rigorous approach to analyzing the constituents of reality and mind. Central to this tradition is the Abhidharmakośa, composed by the renowned scholar Vasubandhu in the 4th to 5th century CE. The Abhidharmakośa serves not only as a comprehensive encyclopedia of Abhidharma thought but also as a critical synthesis of earlier Buddhist doctrines, integrating both Theravāda and Sarvāstivāda perspectives with emerging Mahāyāna ideas (Jha, 1983; Poussin, 1990).

The text meticulously categorizes mental and physical phenomena (dharmas), elucidating the nature of consciousness, perception, and karmic causality. Its detailed taxonomy of mental factors (caitasikas) and its ontological framework have profoundly influenced subsequent Buddhist philosophy and practice. Vasubandhu’s work is notable for its clarity, systematic organization, and the subtle philosophical arguments it employs, which have made it a cornerstone for later Buddhist metaphysical and epistemological inquiries.

The scholastic tradition surrounding the Abhidharmakośa is further enriched by commentaries such as the Abhidharmakośa Bhāṣya by Yaśomitra, edited by Shastri (1971), which exemplifies an advanced level of exegetical precision and dialectical reasoning. Yaśomitra’s commentary expands upon Vasubandhu’s foundational concepts by engaging

with nuanced doctrinal debates and clarifying difficult points, thereby reinforcing the text’s authoritative role in Buddhist scholasticism.

Alongside the Abhidharmakośa, the Abhisamayālaṅkāra (“Ornament of Clear Realization”), attributed to Maitreya and preserved within the Mahāyāna tradition, provides a systematic exposition of the Prajñāpāramitā (Perfection of Wisdom) literature. Edited and studied by scholars such as Obermiller and Stcherbatsky (n.d.), the Abhisamayālaṅkāra structures the path of the bodhisattva in a highly abstract and doctrinally refined manner, emphasizing stages of insight and the cultivation of wisdom as the core of Mahāyāna soteriology. Unlike the more psychologically descriptive Theravāda Abhidhamma, which analyzes experiential mental processes in concrete terms, the Abhisamayālaṅkāra articulates a transcendental and metaphysical vision, focusing on emptiness (śūnyatā) and the realization of non-duality.

Together, these Sanskrit Abhidharma and philosophical treatises illustrate the Mahāyāna’s evolution toward a more intricate philosophical system, one that deeply influenced Buddhist thought across Asia and continues to be a primary subject of study for contemporary scholars of Buddhist philosophy.

Mahāyāna Sūtras and Bodhisattva Literature

The Mahāyāna sūtras represent a profound and expansive development within Buddhist philosophy, introducing visionary themes that reshape traditional Buddhist doctrine toward an emphasis on universal salvation and the bodhisattva ideal. These texts present a transformative vision of the path to enlightenment, characterized by the cultivation of wisdom (prajñā), compassion (karuṇā), and the aspiration to liberate all sentient beings.

One of the most seminal texts in this corpus is the Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā Sūtra (The Perfection of Wisdom in 8,000 Lines), which elaborates on the concept of śūnyatā (emptiness) as the fundamental nature of all phenomena, undermining any essentialist or substantialist views of reality (Vaidya, 1960). This sūtra redefines wisdom not merely as intellectual understanding but as the direct realization of emptiness, enabling the bodhisattva to transcend conventional dualities and attain non-abiding nirvāṇa.

Complementing this philosophical depth, the *Avadānaśataka* (Century of Noble Deeds) collection offers narrative accounts emphasizing the transformative power of compassion and moral conduct. These stories illustrate how altruistic actions rooted in the bodhisattva ideal serve as vehicles for spiritual progress, highlighting the inseparability of ethical discipline and wisdom in the *Mahāyāna* path (Vaidya, 1958).

A key text bridging ethical practice and philosophical insight is Śāntideva’s *Bodhicaryāvatāra* (Entering the Path of Awakening), which synthesizes devotional piety, ethical perfection, and metaphysical reflection. Through poetic verses, Śāntideva articulates a path marked by the cultivation of the six perfections (*pāramitās*), especially emphasizing bodhicitta—the altruistic intention to attain enlightenment for the sake of all beings (Matics, 1970; Sarma, 1990). The text’s enduring influence lies in its ability to make profound *Mahāyāna* philosophy accessible and actionable within the lived experience of practitioners.

Further elaborating the bodhisattva’s spiritual journey, the *Daśabhūmika Sūtra* (*sūtra* of the Ten Stages) presents a systematic framework detailing ten progressive stages (*bhūmis*) through which a bodhisattva advances toward buddhahood. Each stage combines ethical refinement, meditative absorption, and increasing wisdom, creating a soteriological ladder that intertwines practice and insight (Rahder, 1926; Vaidya, 1967). This text has been instrumental in shaping the doctrinal and practical contours of *Mahāyāna* Buddhism, emphasizing perseverance and the gradual unfolding of enlightenment.

Together, these *Mahāyāna sūtras* and bodhisattva literatures articulate a vision of Buddhist liberation that is simultaneously personal and universal, ethical and metaphysical. They continue to inspire both scholarship and practice across diverse Buddhist cultures, reflecting the dynamism and depth of the *Mahāyāna* tradition.

Integration and Comparative Insights

The Theravāda and *Mahāyāna* traditions, while originating from a common Buddhist foundation, exhibit both convergences and divergences in their philosophical outlooks and textual emphases. Theravāda texts, such as those found in the Pāli Canon and its commentarial literature, emphasize analytic clarity, ethical rigor, and a grounded moral realism. These texts approach Buddhist teachings with careful logical analysis and

pragmatic guidelines aimed at individual liberation through the gradual cultivation of insight and virtue (Morris & Hardy, 1979–1995; Rhys Davids & Carpenter, 1992, 1995).

In contrast, the Mahāyāna tradition introduces a more ontologically radical perspective, most notably in its doctrine of śūnyatā (emptiness), which posits that all phenomena lack inherent, independent existence. This philosophical innovation fosters a universalistic vision of liberation, extending the goal of awakening beyond the individual to encompass all sentient beings. Mahāyāna texts, such as the Bodhisattvabhūmi (Dutt, 1973), elaborate a comprehensive spiritual path centered on the bodhisattva ideal—one who seeks enlightenment motivated by compassion and the commitment to alleviate the suffering of others. Likewise, the Buddhacarita (Johnston, 1998) offers a poetic narrative of the Buddha’s life and awakening, making profound ideals accessible through story and metaphor, thus normalizing and popularizing Buddhist teachings.

Despite these doctrinal differences, both Theravāda and Mahāyāna traditions share a strong reliance on scriptural authority and an ongoing process of exegetical expansion. Commentarial works such as the Dhammapada Atthakathā (Norman, 1970, 1993) in the Theravāda tradition and the Gandhavyūha Sūtra (Cleary, 1984) in the Mahāyāna tradition reflect this dynamic interplay between text and interpretation. These texts reveal a common concern for practical wisdom (paññā), emphasizing the application of ethical conduct and meditative insight in everyday life.

A comparative study of these texts highlights that, despite differing metaphysical frameworks and methodological approaches, both traditions maintain an enduring focus on guiding practitioners toward liberation. They demonstrate complementary dimensions of Buddhist thought: Theravāda’s detailed analytic discourse and Mahāyāna’s visionary and compassionate universality. Together, they enrich the philosophical landscape of Buddhism, providing diverse but intersecting pathways for understanding and practicing the Dharma.

Conclusion

The primary sources surveyed in this article represent a rich and multifaceted foundation for the study and reflection of Buddhist philosophy. The Pāli Canon, with its comprehensive Vinaya, Sutta, and Abhidhamma collections, offers an empirically grounded and pragmatic approach focused on ethical conduct, mental cultivation, and

the path to liberation (Morris & Hardy, 1979–1995; Rhys Davids & Carpenter, 1992, 1995). Its commentarial literature further enriches this tradition by clarifying intricate doctrinal points and supporting the continuity of Theravāda scholasticism (Walleiser, 1966–1979; Stede, 1971).

In contrast, the Mahāyāna sūtras and philosophical treatises introduce a visionary metaphysics, expanding Buddhist thought through the doctrines of emptiness (śūnyatā), the bodhisattva ideal, and universal compassion (Vaidya, 1960, 1967; Matics, 1970; Dutt, 1973). These texts engage with profound ontological questions and ethical imperatives that have shaped the spiritual and philosophical landscape of Mahāyāna Buddhism.

Together, these textual traditions provide complementary perspectives that deepen our understanding of Buddhist metaphysics, ethics, and soteriology. They also serve as indispensable resources for scholars, practitioners, and anyone seeking to grasp the complex and evolving nature of Buddhist thought. Critical engagement with these sources is essential, not only for historical and academic scholarship but also for contemporary contemplative practice that draws upon these enduring insights to address issues of human suffering, consciousness, and liberation in the modern world.

In sum, the continued study of both Theravāda and Mahāyāna primary texts remains vital for preserving the intellectual heritage of Buddhism and for inspiring future philosophical inquiry and spiritual development.

Bibliography

- Cleary, T. (1984). **The Flower Ornament Scripture: A Translation of the Avatamsaka Sutra**. Shambhala.
- Dutt, N. (Ed.). (1973). **Bodhisattvabhūmi**. Kashi Prasad Jayaswal Research Institute.
- Johnston, E. H. (Ed.). (1998). **Asvaghosa's Buddhacarita or Acts of the Buddha**. Motilal Banarsidass.
- Jha, S. (Trans.). (1983). **Abhidharmakośa**. Kashi Prasad Jayaswal Research Institute.
- Lilley, M. E. (Ed.). (1925, 1927). **Apadāna (2 vols.)**. Pali Text Society.
- Matics, M. L. (Trans.). (1970). **Bodhicaryāvatāra (Entering the Path of Enlightenment)**. Luzac & Co.
- Morris, R., & Hardy, E. (Eds.). (1979–1995). **Anguttara Nikāya (Vols. I–VI)**. Pali Text Society.
- Norman, H. C. (Ed.). (1970, 1993). **Dhammapada Atthakathā (4 vols.)**. Pali Text Society.

Obermiller, E., & Stcherbatsky, T. (Eds.). **Abhisamayālaṅkāra**.

Poussin, L. de la Vallée (Trans.), & Pruden, L. M. (Trans.). (1990).
Abhidharmakośabhāṣyam. Asian Humanities Press.

Rahder, J. (Ed.). (1926). **Daśabhūmikasūtra**. E. Leroux.

Rhys Davids, T. W., & Carpenter, J. E. (Eds.). (1992, 1995). **Dīgha Nikāya (3 vols.)**. Pali Text Society.

Sarma, P. (Ed.). (1990). **Bodhicaryāvatāra (Vols. I & II)**. Aditya Prakashan.

Shastri, D. (Ed.). (1971). **Abhidharmakośa with Yaśomitra's Commentary**. Chowkhamba Sanskrit Series Office.

Stede, W. (Ed.). (1971). **Sumangalavilāsinī (Dīgha Nikāya Commentary)**. Pali Text Society.

Vaidya, P. L. (Ed.). (1958). **Avadānaśataka**. Mithila Institute.

Vaidya, P. L. (Ed.). (1960). **Aṣṭasāhasrikā Prajñāpāramitā**. Mithila Institute.

Vaidya, P. L. (Ed.). (1967). **Daśabhūmikasūtra**. Mithila Institute.

Walleser, R. (Ed.). (1966–1979). **Manorathapūraṇī (Anguttara Nikāya Commentary)**. Pali Text Society.

**Kenyan runners’ perspectives on opportunities and motivation
to train for a race: a case study of interviews with winners
of the 2025 Khon Kaen and Tat Mok Marathons**

Watcharakorn Thomchoho

Generation Education, Valaya Alongkorn Rajabhat University

under the Royal Patronage

Corresponding author, e-mail: watcharakorn.thom@vru.ac.th

ABSTRACT

This study investigated the motivations of Kenyan runners who participated in running competitions in Thailand through interviews with leading Kenyan runners who competed in Thailand. The study was conducted at the Khon Kaen 10 and Khon Kaen 21 “The difference to be the best” held in Khon Kaen Province and the Tat Mok Marathon in Phetchabun Province. The key message is that running is an opportunity for Kenyans. Kenya’s socio-economic landscape, characterized by a young population and a strong sporting tradition, provides a backdrop to understanding the drivers behind their participation. Kenyan runners are drawn to Thailand by international competitions, the favorable climate, attractive prizes, tourism opportunities, the promotion of sports tourism, cultural exchanges, and the growing popularity of running in Thailand. For many Kenyans, running is a way out of poverty, a source of national fame, an inspiration for the youth, an economic opportunity, and a cultural heritage. This article examines the factors that influence the success of Kenyan runners in international competitions and the impact of success on both their personal lives and national identity

Keywords: Kenya Runners, Motivation, Running Competitions

Overview of Kenya's Economic and Social Landscape

Kenya, a dynamic nation in East Africa, presents a complex tapestry of economic and social factors. Its economy, primarily driven by agriculture, tourism, and services, has shown steady growth, yet it grapples with challenges like income inequality and

unemployment. Agriculture remains a cornerstone, with tea, coffee, and horticulture being key exports.

Tourism, boasting renowned wildlife reserves, contributes significantly to the economy.

The service sector, particularly in finance and technology, is experiencing rapid expansion.

However, disparities in wealth distribution persist, and a substantial portion of the population lives below the poverty line.

Geographic Population Statistics (Age/Gender/Education/Others)

Total Area	581,309 sq km
Population	52.1 million people
Currency	Kenyan Shilling (Ksh)
Official Languages	English and Swahili (Kiswahili)
Per Capita Income Data (GDP per Capita)	GDP per person is 1,991 US dollars.

Kenya is a country with a predominantly young population, with an average age of 19 years, and about 80% of the population is under 35 years old.

According to UNESCO, Kenya has an adult literacy rate of 78.73 %, with a male literacy rate of 83.78% and a female literacy rate of 74.01%.

Motivations of Kenyan Runners Competing in Thailand

Thailand has increasingly become a prominent destination for international running events, attracting elite athletes from around the globe, including the renowned Kenyan runners. Several factors contribute to this growing trend

1) International-Level Competitions

Thailand hosts numerous internationally recognized marathon events, providing a platform for Kenyan runners to compete at a high level.

2) Favorable Climate

The tropical climate in Thailand shares similarities with Kenya, allowing runners to adapt more easily to the conditions.

3) Attractive Prizes

The competitive prize money offered in Thai races serves as a significant incentive for professional runners.

4) Tourism Opportunities

Many Kenyan runners combine their athletic endeavors with the chance to explore Thailand's rich culture and attractions.

5) Sports Tourism Promotion

Thailand actively promotes sports tourism, and the participation of world-class athletes like Eliud Kipchoge in events like the "Amazing Thailand Marathon" enhances the country's reputation in the global running community.

6) Cultural Exchange

The athletes get to experience a new culture, and the Thai people get to see world class athletes. This creates a cultural exchange that benefits both parties.

7) Growing Popularity of Running in Thailand

Running has become a very popular sport in Thailand, this creates a good environment for runners to compete in.

The combination of competitive events, favorable conditions, and cultural experiences makes Thailand an appealing destination for Kenyan runners.

Running as an Opportunity for Kenyans

For many Kenyans, athletic running represents a significant opportunity, driven by a confluence of factors

1) Escape from Poverty and Path to Success

Long-distance running is an area where Kenyan athletes excel globally. Success in this sport is due to fame, financial rewards, and improved living standards.

With many Kenyan runners originating from impoverished backgrounds, athletics provides a viable avenue to transcend hardship. According to information found on websites discussing Kenyan runners, many of the athletes come from the rural areas of Kenya.

2) National Prestige

Kenyan runners consistently elevate the nation's profile on the international stage. Their dominance in prestigious events like the Olympics and major marathons garners worldwide recognition.

Articles from news sources such as the BBC, regularly highlight the success of Kenyan athletes in international competitions.

3) Inspiration for Youth

The achievements of elite Kenyan runners serve as a powerful source of inspiration for younger generations. These athletes act as role models, encouraging youth to pursue running and personal development. Documentaries and sports news features often showcase how young Kenyans are inspired by their successful countrymen.

4) Economic Opportunity

The running industry contributes significantly to local economies in Kenya. Events, training programs, and sports tourism generate income for communities. Websites that promote running tourism in Kenya, highlight the economic impact that the sport has on local communities.

5) Cultural Heritage

Kenya possesses a long-standing running culture, with skills and traditions passed down through generations, fostering exceptional athletic talent.

Information about the history of Kenyan running can be found on many websites and in documentaries.

Figures 1 and Figures 2 Photo from Khon Kean21 Facebook Fan page Official

Figures 3 Photo from Khon Kean21 Facebook Fan page Official

Figure 4 A picture of a Running From Tatmok Marathon Facebook Fan page

The black shirt is worn by Kenyan runners, who are 2nd Overall Female 42 km. The orange shirt is worn by the first Overall Male 10 km. The green shirt is worn by the first Overall Male 21 km, and the blue shirt is worn by the third Female age group.

Figure 5 Kenyan runners 2nd Overall Female 42 KM Tatmok Marathon Taken by Rattiya Wattano

Figure 6 Kenyan runners traveling by bus from Phetchabun to Bangkok. Taken by Rattiya Wattano

Figure 7 A message from the Whatapps

The Kenyan top runner, thank you app. He focused on the race and received help, so he felt that, in addition to the beauty of the winning line, the race was rewarded. Having new friends and receiving help made him feel grateful. He appreciates the journey and feels happy on the way.

Conclusion

The participation of Kenyan runners in Thailand's running competitions is driven by a multifaceted set of motivations, ranging from financial incentives and competitive opportunities to cultural exchange and tourism. For Kenyans, running transcends a mere sport, representing a powerful avenue for socioeconomic advancement and national pride. The success of these athletes serves as a beacon of hope for younger generations and contributes significantly to both local and national economies. Kenya's rich running culture, combined with the strategic promotion of sports tourism by countries like Thailand, creates a mutually beneficial environment for athletes and host nations alike. The study highlights the profound impact of sports as a catalyst for personal and national development.

Suggestions

Enhanced Training and Support Programs. Invest in enhanced training facilities and support programs for Kenyan runners, both in Kenya and in collaboration with international partners. This includes access to advanced coaching, nutritional guidance, and sports medicine. This would allow for more Kenyan runners to be prepared for international running competitions.

Sustainable Sports Tourism Initiatives. Develop sustainable sports tourism initiatives that benefit local communities in both Kenya and Thailand. This includes promoting eco-friendly running events and ensuring that tourism revenue is reinvested in community development. For example, creating races that highlight local culture.

Educational and Empowerment Programs. Implement educational and empowerment programs that leverage the success of Kenyan runners to inspire and educate youth. These programs should focus on promoting healthy lifestyles, providing mentorship opportunities, and fostering personal development. Create programs that teach financial literacy to athletes, to ensure long term financial stability.

Bibliography

- Central Bank of Kenya. (n.d.). **Central Bank of Kenya**. Retrieved May 25, 2025, from <https://www.centralbank.go.ke>.
- Central Intelligence Agency. (n.d.). **The World Factbook: Kenya**. Retrieved May 25, 2025, from <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/kenya/>
- Department of International Trade Promotion. (n.d.). **Cross-border e-commerce**. Retrieved May 25, 2025, from https://www.ditp.go.th/contents_attach/584575/584575.pdf
- International Monetary Fund. (n.d.). **Kenya**. Retrieved May 25, 2025, from <https://www.imf.org/en/Countries/KEN>
- my.raceresult.com. (2025, February 16). KHON KAEN 21 2025. Retrieved May 25, 2025, from <https://my.raceresult.com/327299/results>
- Khon Kean21. (n.d.). **Khon Kean21 Facebook Fanpage [Facebook page]**. Retrieved May 25, 2025, from <https://www.facebook.com/photo/?fbid>
- Republic of Kenya. (2010). **The Constitution of Kenya**. Nairobi: National Council for Law Reporting.
- Pitsiladis, Y. P. M., Carty, C., Ferriani, I., Lewis, S. O., Vitello, M., Crooks, C. C., Liljelund, J. L., Loroupe, T., Eades, D., Mountjoy, M. M., & Pigozzi, F. M. (2018). Inaugural Health Accord Conference (Sport Accord Convention, Bangkok, Thailand): The power of sport — The power to change. **Current Sports Medicine Reports**, 17(8), 256–261. <https://doi.org/10.1249/JSR.0000000000000504>
- UNESCO Institute for Statistics. (n.d.). **Literacy rate**. Retrieved May 25, 2025, from <http://uis.unesco.org/>
- United Nations Population Fund. (n.d.). **Kenya: Age demographics**. Retrieved May 25, 2025, from <https://kenya.unfpa.org/>
- World Bank. (n.d.). **Kenya: GDP per capita**. Retrieved May 25, 2025, from <https://data.worldbank.org/country/KE>
- World Population Review. (n.d.). **Kenya population**. Retrieved May 25, 2025, from <https://worldpopulationreview.com/countries/kenya-population>

แนวคิดพุทธจิตอินทรีย์และจิตอินทรีย์โลก

The Concepts of Organic Mind

in Buddhist Perspectives and Universal Organic Mind

โยตะ ชัยวรมันกุล

Yota Chaiworamankul

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanya Sri Thawarawadee Buddhist College

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding author, e-mail : yota.chai.1339@gmail.com

บทคัดย่อ

พุทธจิตอินทรีย์ (Organic Mind in Buddhist Perspectives) จิตเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้และสามารถพัฒนาได้อย่างต่อเนื่อง เป้าหมายสำคัญของการพัฒนาจิตในพุทธศาสนาคือการบรรลุสู่สภาวะที่ปราศจากทุกข์ (นิพพาน) โดยการฝึกฝนสติและสมาธิ เป็นกระบวนการที่ทำให้จิตสงบและเป็นอิสระจากความยึดมั่น จิตมีธรรมชาติของการพัฒนาอย่างสอดคล้องกับสภาวะรอบตัว (อินทรีย์) เปรียบเสมือนการเติบโตของต้นไม้ที่เติบโตตามธรรมชาติเมื่อได้รับการบำรุงที่เหมาะสม การฝึกฝนทางจิตในพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นที่การขัดเกลาจิต ขจัดกิเลสและการพัฒนาคุณธรรมให้เจริญขึ้น เช่น เมตตา สติปัญญา และความไม่ยึดติด เปรียบได้กับการบำรุงรักษาอินทรีย์ของจิตให้สมบูรณ์และบริสุทธิ์

จิตอินทรีย์สากล (Universal Organic Mind) เป็นแนวคิดที่พยายามเชื่อมโยงความเข้าใจเรื่องจิตกับระบบธรรมชาติและจักรวาล แนวคิดนี้มีความใกล้เคียงกับปรัชญาการเติบโตและการพัฒนาของสรรพสิ่งในเชิงอินทรีย์ ไม่ว่าจะเป็นโลก สังคม หรือธรรมชาติ โดยมองว่าจิตของมนุษย์ไม่ใช่สิ่งที่แยกออกจากระบบจักรวาล แต่เป็นส่วนหนึ่งที่สัมพันธ์กันและมีผลกระทบซึ่งกันและกัน จิตของแต่ละบุคคลพัฒนาและมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องตามการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติและจักรวาล แนวคิดนี้เน้นการเข้าใจว่าจิตมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายใหญ่ที่เชื่อมโยงกันกับสรรพสิ่งในโลกและจักรวาล ทั้งทางกายภาพและจิตวิญญาณ ดังนั้น การพัฒนาจิตจะต้องทำอย่างกลมกลืนกับธรรมชาติและสภาวะแวดล้อม ไม่เพียงแต่เพื่อประโยชน์ส่วนตัว แต่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมและสรรพสิ่งทั้งหมดในจักรวาล

สรุป พุทธจิตอินทรีย์และจิตอินทรีย์สากล มีรากฐานความคิดร่วมกันที่เน้นการพัฒนาจิตให้สอดคล้องกับธรรมชาติ (กระบวนการปฏิภาณสัมพันธ์ทางธรรมชาติ natural interaction process) ไม่ว่าจะเป็นธรรมชาติภายในของจิตใจหรือธรรมชาติภายนอกของจักรวาล ทั้งสองแนวคิดยังมีจุดร่วมกันใน

แย้งที่ว่า จิตมนุษย์สามารถพัฒนาไปสู่ความสมบูรณ์ได้ โดยผ่านการฝึกฝนที่ถูกต้องและการเรียนรู้จากธรรมชาติที่อยู่รอบตัว ทั้งสองเน้นการพัฒนาจิตอย่างมีระบบและเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสรรพสิ่งรอบตัว พุทธศาสนาเน้นที่การปลดปล่อยจากกิเลสเพื่อความพ้นทุกข์ ในขณะที่แนวคิดสากลเน้นความสัมพันธ์และการพัฒนาร่วมกันระหว่างจิตของมนุษย์และจักรวาล

คำสำคัญ : แนวคิด, พุทธจิตอินทรีย์, จิตอินทรีย์โลก

ABSTRACT

Organic Mind in Buddhist Perspectives, the mind is malleable and can be continuously developed. The main goal of mental development in Buddhism is to attain a state free from suffering (Nirvana) by practicing mindfulness and concentration. This process calms the mind and frees it from attachment. The mind naturally develops in harmony with its surroundings (organic), akin to a tree that grows naturally when nurtured properly. Mental cultivation in Buddhism emphasizes refining the mind, eliminating defilements, and fostering virtues such as compassion, wisdom, and non-attachment. This process is compared to nurturing the organic nature of the mind to its fullest purity.

Universal Organic Mind, this concept seeks to connect the understanding of the mind with natural systems and the universe. It closely aligns with the philosophy of growth and organic development of all things, whether the Earth, society, or nature. The human mind is not seen as separate from the cosmic system but as part of an interconnected web, where each individual's mind evolves in tandem with the development and changes of nature and the universe. This idea highlights that the human mind is part of a larger network that connects everything in both the physical and spiritual realms. Thus, mental development must harmonize with nature and the environment, benefiting not only the individual but also the collective and all beings in the universe.

Conclusion, both the concepts of the Buddhist Organic Mind and Universal Organic Mind share a common foundation in emphasizing the development of the mind in alignment with nature—whether it is the inner nature of the mind or the external nature of the universe. Both ideas suggest that the human mind can reach perfection through proper practice and learning from the surrounding nature. They stress systematic mental development in connection with nature and all beings. Buddhism emphasizes liberation from defilements to end suffering, while the universal concept highlights the relationship and mutual development between the human mind and the cosmos.

Keywords: The Concepts, Organic Mind in Buddhist Perspectives, Universal Organic Mind

แนวคิดพุทธจิตอินทรีย์และจิตอินทรีย์สากล

แนวคิดเรื่อง “จิต” เป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาและปฏิบัติในพุทธศาสนา ซึ่งเน้นถึงการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงของจิตที่เกิดจากการฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง จิตอินทรีย์ (Organic Mind) ในมุมมองของพุทธศาสนา หมายถึงจิตที่สามารถพัฒนาได้ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสม เช่นเดียวกับการเจริญเติบโตของอินทรีย์ธรรมชาติที่พึ่งพาอาศัยสภาพแวดล้อมเพื่อเจริญงอกงาม แนวคิดนี้มุ่งเน้นการฝึกจิตเพื่อขจัดกิเลสและปลดปล่อยตัวเองจากความยึดติด ซึ่งนำไปสู่สภาวะที่สงบสุขและพ้นจากทุกข์ (นิพพาน) (พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺ โณ), 2638, 47) ในขณะเดียวกัน แนวคิด “จิตอินทรีย์สากล” (Universal Organic Mind) ขยายความจากกรอบของพุทธศาสนา โดยเน้นถึงความสัมพันธ์ที่ลึกซึ้งระหว่างจิตมนุษย์กับจักรวาล จิตไม่ได้เป็นสิ่งที่แยกออกจากระบบธรรมชาติ แต่เป็นส่วนหนึ่งของระบบที่กว้างขึ้น ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปพร้อมกัน การพัฒนาจิตในมุมมองนี้เกี่ยวพันกับการเคลื่อนไหวของสรรพสิ่งและการเจริญเติบโตของธรรมชาติและจักรวาลในลักษณะที่เป็นอินทรีย์ การมองโลกและจักรวาลในฐานะที่มีความสัมพันธ์กันนี้สะท้อนถึงแนวคิดสากลว่ามนุษย์ไม่สามารถดำรงอยู่แยกออกจากสิ่งแวดล้อมและสรรพสิ่งอื่น ๆ ได้ (Quine, WVO (1969b), และ กาญจนนา, ว. (2563)

ทั้งสองแนวคิดสะท้อนถึงการพัฒนาจิตใจที่มีเป้าหมายเดียวกัน คือการเข้าถึงความสมดุลและความกลมกลืนกับธรรมชาติและจักรวาล โดยแนวคิดพุทธจิตอินทรีย์มุ่งเน้นที่การปลดปล่อยจิตจากกิเลสและทุกข์ ส่วนจิตอินทรีย์สากลมุ่งเน้นที่การพัฒนาจิตร่วมกับธรรมชาติรอบตัวและจักรวาล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมโดยรวม

ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับจิตอินทรีย์

จิตอินทรีย์ เป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการฝึกฝนและพัฒนาความสามารถของจิตในเชิงคุณภาพ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและสมดุลในจิตใจ โดยในพุทธศาสนา “จิตอินทรีย์” หมายถึงกำลังจิตที่ผ่านการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้พร้อมรับมือกับอุปสรรคทางกายและจิตใจ และยังเชื่อมโยงกับการบรรลุธรรมขั้นสูง ประเด็นสำคัญของ คำว่า “อินทรีย์” ในทางพุทธศาสนา หมายถึงความเป็นใหญ่หรือการควบคุม ซึ่งในที่นี้ จิตอินทรีย์หมายถึงความสามารถของจิตในการควบคุมตัวเอง ควบคุมอารมณ์ ความคิด และพฤติกรรมของบุคคลให้เป็นไปในทางที่ดี โดยไม่ถูกครอบงำด้วยกิเลสหรืออารมณ์ที่ไม่ดี เช่น ความโกรธ ความหลง หรือความกังวล

การพัฒนาจิตอินทรีย์มักจะเชื่อมโยงกับการฝึกสมาธิและการปฏิบัติธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย การฝึกฝน สติ (Mindfulness) เป็นความสามารถในการระลึกรู้และตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบันขณะ ทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่านหรือหวนไหว สมาธิ (Concentration) เป็นการฝึกจิตให้จดจ่ออยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งเป็นระยะเวลานาน เพื่อให้จิตเกิดความนิ่งสงบ และ ปัญญา (Wisdom) คือความรู้แจ้งในธรรมชาติ

ของสรรพสิ่ง การมองเห็นสรรพสิ่งตามความเป็นจริง โดยไม่ยึดติดหรือหลงในภาพลวง (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2557) จิตอินทรีย์ยังมีความสัมพันธ์กับอินทรีย์ 5 ประการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่สำคัญในพุทธศาสนา อินทรีย์ 5 ประกอบด้วย 1) ศรัทธา (Faith) ความเชื่อในธรรมะและความสามารถของตนเองในการพัฒนาจิต 2) วิริยะ (Effort) ความพยายามและความตั้งใจในการฝึกฝนจิต 3) สติ (Mindfulness) การระลึกถึงและควบคุมจิต 4) สมาธิ (Concentration) ความมั่นคงของจิต 5) ปัญญา (Wisdom) ความสามารถในการเข้าใจธรรมะและธรรมชาติของสรรพสิ่ง (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2543)

การฝึกฝนอินทรีย์เหล่านี้ทำให้จิตเข้มแข็งและมีความมั่นคง สามารถปฏิบัติตามหลักธรรมของพระพุทธเจ้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ความเข้าใจในจิตอินทรีย์ช่วยให้บุคคลสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ โดยการฝึกฝนสติและสมาธิจะช่วยให้บุคคลสามารถรับมือกับความเครียด ความกดดัน และอารมณ์ที่ไม่ดีได้ดีขึ้น ทำให้จิตใจสงบและมีความสุข จิตอินทรีย์ในทางพุทธศาสนาจึงเป็นการฝึกฝนจิตอย่างต่อเนื่องและเป็นระบบ ซึ่งไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้ฝึกมีจิตใจที่เข้มแข็ง แต่ยังนำไปสู่การมีชีวิตที่สมดุลและมีความสุข

พุทธศาสนาและการพัฒนาจิตอินทรีย์

พุทธศาสนาและการพัฒนาจิตอินทรีย์ มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาจิตใจในเชิงลึก โดยเน้นการฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถในการเข้าใจจิต และการขัดเกลาจิตใจให้อยู่ในภาวะที่สงบเยือกเย็น การพัฒนาจิตอินทรีย์มีลักษณะเป็นการฝึกฝนและเสริมสร้างกำลังของจิตให้อยู่ในสภาวะที่เข้มแข็งและมั่นคงตามหลักศาสนาพุทธ โดยใช้หลักธรรมคำสอนในการควบคุมอารมณ์ ความคิด และความรู้สึกที่เป็นอุปสรรคต่อการบรรลุธรรมขั้นสูง การฝึกจิตตามหลักพุทธศาสนา หลักธรรมสำคัญ 3 ประการ ในการพัฒนาจิตอินทรีย์ 1) สติ (Mindfulness) การฝึกสติเพื่อให้จิตจดจ่ออยู่กับปัจจุบัน ขณะโดยไม่ฟุ้งซ่านหรือวิตกกังวล 2) สมาธิ (Concentration) การฝึกสมาธิเพื่อให้จิตนิ่งและสงบ เพื่อช่วยให้เกิดการพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างชัดเจน 3) วิปัสสนา (Insight Meditation) การเจริญปัญญาผ่านการพิจารณาความจริงของชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) 2551) ช่วยให้เห็นความเป็นไปตามธรรมชาติของสรรพสิ่ง ซึ่งจะนำไปสู่ประโยชน์ของการพัฒนาจิตอินทรีย์ คือ 1) ลดทุกข์ การพัฒนาจิตช่วยให้คนเข้าใจสาเหตุของความทุกข์และวิธีการดับทุกข์ตามหลักอริยสัจ 4 2) เสริมสร้างความมั่นคงในชีวิต การมีจิตที่เข้มแข็งและมีสมาธิ ช่วยให้การตัดสินใจในชีวิตมีประสิทธิภาพและมีความมั่นคงมากขึ้น 3) พัฒนาศีลธรรม การฝึกจิตตามหลักพุทธศาสนาช่วยพัฒนาความเมตตา ความเห็นอกเห็นใจ และการมีจิตใจที่ดีงามต่อผู้อื่น (สุกัร ทุมทอง, 2559)

การพัฒนาจิตอินทรีย์ในสังคมปัจจุบัน การพัฒนาจิตอินทรีย์ยังเป็นแนวทางที่สามารถนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยเฉพาะในยุคที่มีความเครียดและปัญหาจิตใจเพิ่มขึ้น การปฏิบัติตามหลักธรรม เช่น การเจริญสติในทุกขณะ ทำให้สามารถจัดการกับความเครียดและความวิตกกังวลในชีวิตประจำวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาจิตอินทรีย์เป็นสิ่งที่สามารถช่วยยกระดับชีวิตทั้งในด้านปัญญาและจิตใจ

ซึ่งสอดคล้องกับคำสอนในพุทธศาสนาที่เน้นการปฏิบัติจริงเพื่อความสุขและความเข้าใจในธรรมชาติของชีวิต

ปัจจัยที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตอินทรีย์

องค์ประกอบสำคัญที่ช่วยให้บุคคลพัฒนาความสามารถของจิตใจให้แข็งแกร่ง มั่นคง และสงบ ปัจจัยเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการฝึกฝนจิตใจในพุทธศาสนา ปัจจัยที่สำคัญ คือ ศรัทธา ความเชื่อมั่นในใจ และความสามารถของตนในการพัฒนาจิต ช่วยสร้างแรงบันดาลใจและความมุ่งมั่นในการฝึกฝนจิตอินทรีย์ ความพยายามและขยันหมั่นเพียรในการฝึกฝนจิต โดยการเจริญสติและสมาธิ วิธีะทำให้จิตแข็งแกร่งและพร้อมเผชิญอุปสรรคได้อย่างมีสติ และสติ เป็นเครื่องมือช่วยในการระลึกถึงและตระหนักถึงสิ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ช่วยให้จิตไม่ฟุ้งซ่าน ควบคุมอารมณ์ และมีสติตลอดเวลา ก่อให้เกิดสมาธิ จดจ่อและทำให้จิตนิ่ง การฝึกสมาธิช่วยให้จิตเข้มแข็งและมั่นคง ลดการวอกแวกและความกังวล นำไปสู่การบ่มเพาะปัญญา การเข้าใจสรรพสิ่งตามความเป็นจริง ทำให้จิตสามารถวิเคราะห์และแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบคอบ ปัญญาช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของจิต นอกจากนั้น องค์ประกอบสำคัญที่ขาดไม่ได้ คือ ขันติ ความอดทนต่อกายและใจ การฝึกจิตต้องใช้เวลาและความพยายาม ขันติทำให้จิตสามารถทนทานต่อความทุกข์และความท้าทายได้ดี การปฏิบัติโดยใช้หลักขันติธรรมประหนึ่งการปฏิบัติธรรมอย่างสม่ำเสมอ การฝึกฝนจิตใจประจำวันอย่างต่อเนื่อง เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การพัฒนาจิตเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน และองค์ประกอบสุดท้ายคือสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม การอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริม เช่น การอยู่ในชุมชนที่มีการปฏิบัติธรรม จะช่วยให้การฝึกฝนจิตเกิดผลได้ดีเนื่องจากบริบทแวดล้อมเอื้ออำนวยช่วยจูงใจและมีส่วนร่วม (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต, 2550) ดังนั้น จะสังเกตเห็นได้ว่า ปัจจัยเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาจิตอินทรีย์ ทำให้บุคคลสามารถดำเนินการฝึกฝนจิตใจได้อย่างมีประสิทธิภาพ และนำไปสู่การบรรลุถึงความสงบสุขและปัญญาในที่สุด

การนำแนวคิดจิตอินทรีย์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การนำแนวคิดจิตอินทรีย์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน สามารถช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ลดความทุกข์ และเพิ่มความสุขในชีวิต แนวคิดนี้เน้นการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจโดยอาศัยหลักธรรมในพุทธศาสนา ซึ่งสามารถปรับใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน

การใช้สติในการดำเนินชีวิต (Mindfulness in Daily Life) การฝึกสติคือการตระหนักรู้ในทุกขณะ ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใด เช่น การทำงาน การรับประทานอาหาร หรือการสนทนา เมื่อมีสติ บุคคลจะสามารถจดจ่ออยู่กับปัจจุบัน ลดความฟุ้งซ่านจากความคิดเกี่ยวกับอดีตหรืออนาคต การฝึกสติอย่างต่อเนื่องทำให้จิตใจสงบและสามารถรับมือกับความเครียดหรือปัญหาได้ดี เช่น ในขณะทำงาน หากเริ่ม

รู้สึกเครียด ให้อายใจเข้าลึก ๆ สักสองสามครั้ง แล้วกลับมาจดจ่อกับงานตรงหน้า โดยไม่ปล่อยให้ความคิดล่องลอยไปยังสิ่งที่ทำให้เครียด

การพัฒนาความอดทน (Patience in Challenges) การมีขันติหรือความอดทนในการรับมือกับปัญหาและความยากลำบาก เป็นการฝึกฝนจิตใจให้เข้มแข็ง ในชีวิตประจำวัน การมีความอดทนต่อสถานการณ์ที่ไม่พึงประสงค์ เช่น การรอคอย ความขัดแย้ง หรือการเจออุปสรรค ช่วยให้จิตใจไม่ถูกรบกวนและสามารถจัดการปัญหาได้อย่างมีสติ เช่น เมื่อเจอความล่าช้าหรือการรอคอยที่นานเกินคาด การติดอยู่ในจราจรแทนที่จะรู้สึกหงุดหงิด ให้ใช้ช่วงเวลานั้นฝึกหายใจช้า ๆ หรือสังเกตความรู้สึกของตนเองแทน

การพัฒนาสมาธิในการทำงาน (Concentration in Tasks) การฝึกสมาธิทำให้จิตใจจดจ่ออยู่กับงานที่ทำ การมีสมาธิช่วยให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ลดความผิดพลาดและความวอกแวกในชีวิตประจำวัน การทำงานด้วยสมาธิจะช่วยให้จิตใจนิ่งและสงบมากขึ้น เช่น เมื่อต้องทำงานหลายอย่างพร้อมกัน ให้เลือกทำทีละงาน และจัดสรรเวลาให้พอเหมาะ เมื่อทำงานหนึ่งเสร็จจึงเปลี่ยนไปทำงานอื่นแทนที่จะพยายามทำทุกอย่างพร้อมกัน

การใช้ปัญญาในการตัดสินใจ (Wisdom in Decision-Making) ปัญญาในพุทธศาสนาคือความสามารถในการพิจารณาและตัดสินใจโดยมองเห็นความเป็นจริง การใช้ปัญญาช่วยให้สามารถแก้ไขปัญหาและตัดสินใจในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม เช่น เมื่อต้องตัดสินใจเรื่องสำคัญ เช่น การเลือกเส้นทางชีวิต หรือการแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน ควรพิจารณาอย่างรอบคอบ โดยมองจากหลายมุมมอง และพยายามมองเห็นผลกระทบที่เกิดขึ้นกับผู้อื่น

การสร้างแรงบันดาลใจด้วยศรัทธา (Faith and Motivation) การมีศรัทธาในพลังแห่งการฝึกฝนจิตใจและความสำเร็จในการพัฒนาตนเองเป็นสิ่งที่ทำให้บุคคลมีแรงบันดาลใจในการดำเนินชีวิต การปฏิบัติธรรมและฝึกฝนจิตอินทรีย์อย่างต่อเนื่องเป็นการเสริมสร้างพลังใจในการเผชิญความท้าทายและอุปสรรคต่าง ๆ ในชีวิต เช่น ตั้งเป้าหมายระยะยาวในชีวิต ไม่ว่าจะเป็นการฝึกฝนตนเองให้มีสุขภาพที่ดีขึ้นหรือการพัฒนาทักษะในด้านใดด้านหนึ่ง แล้วใช้ความเชื่อมั่นในตนเองและพลังแห่งศรัทธาเป็นแรงผลักดัน

การพยายามฝึกฝนอย่างต่อเนื่อง (Continuous Effort) การพัฒนาจิตอินทรีย์ต้องอาศัยความพยายามอย่างต่อเนื่อง การฝึกฝนในทุก ๆ วันเป็นสิ่งสำคัญเพื่อให้จิตใจเข้มแข็ง การฝึกสมาธิ สติ และปัญญาในชีวิตประจำวัน จะทำให้จิตใจมีความพร้อมในการรับมือกับปัญหาต่าง ๆ ในชีวิต เช่น ตั้งเวลาฝึกสติหรือสมาธิในแต่ละวัน เช่น ใช้เวลา 10 นาทีทุกเช้าในการฝึกสมาธิ ทำให้กลายเป็นกิจวัตรที่ต่อเนื่อง (เสฐียรพงษ์ วรรณปก, 2560)

จากข้อความดังกล่าวข้างต้น จึงพอสรุปได้ว่า การนำแนวคิดจิตอินทรีย์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ช่วยให้จิตใจของบุคคลมีความเข้มแข็งและสมดุล การฝึกฝนสติ สมาธิ ปัญญา ขันติ และวิริยะในทุก ๆ กิจกรรมและสถานการณ์ชีวิต ทำให้สามารถรับมือกับความท้าทายต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ชีวิตจึงมีความสุขและความสงบมากขึ้น

รูปแบบการเพิ่มพูนพลังจิตอินทรีย์

รูปแบบการเพิ่มพูนพลังจิตอินทรีย์ เป็นกระบวนการที่เน้นการฝึกฝนและพัฒนาจิตใจให้มีความเข้มแข็งและสามารถควบคุมตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพในชีวิตประจำวัน ในพุทธศาสนา การเพิ่มพูนพลังจิตอินทรีย์นั้นมีหลายวิธี ซึ่งทั้งหมดมุ่งเน้น 1) การเจริญสติ (Mindfulness Development) การฝึกฝนให้จิตมีความตื่นตัวและรู้ตัวในทุกขณะ ทำให้จิตไม่ฟุ้งซ่านและสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี เช่น การฝึกสติขณะเดิน การเดินจงกรมหรือการเดินในชีวิตประจำวันโดยมีสติรับรู้ทุกอย่างก้าว 2) การฝึกสมาธิ (Concentration Practice) การฝึกจิตให้หนึ่งและสงบอยู่กับสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่วอกแวก การฝึกสมาธิเป็นการเสริมสร้างจิตอินทรีย์ให้มีความเข้มแข็ง มั่นคง และสามารถต้านทานความกังวล ความฟุ้งซ่าน หรือความคิดที่รบกวนจิตใจได้ การฝึกสมาธิยังช่วยให้การตัดสินใจมีความรอบคอบและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การนั่งสมาธิในท่าที่สบาย โดยจดจ่ออยู่กับลมหายใจ หรือใช้คำภาวนาเพื่อให้จิตอยู่กับปัจจุบัน การทำสมาธิในกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การอ่านหนังสือ หรือการทำงานที่ต้องใช้สมาธิสูง 3) การพัฒนาปัญญา (Wisdom Cultivation) การมองเห็นความจริงของสรรพสิ่งตามความเป็นจริง การฝึกฝนให้เกิดปัญญาเกี่ยวข้องกับการใคร่ครวญธรรมะและการปฏิบัติเพื่อให้เห็นถึงธรรมชาติของความทุกข์ และการดับทุกข์ด้วยปัญญา การมีปัญญาจะช่วยให้จิตใจไม่หลงผิดไปกับความรู้สึกที่เป็นเพียงชั่วคราว การศึกษาหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เช่น อริยสัจ 4 และ ปฏิจจสมุปบาท การพิจารณาความไม่เที่ยงของสรรพสิ่ง (อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา) เพื่อปล่อยวางจากความยึดมั่นถือมั่นในอารมณ์และวัตถุ 4) การฝึกขันติ (Patience Training) ความอดทนเป็นพลังสำคัญในการพัฒนาจิตอินทรีย์ การฝึกจิตให้มีขันติช่วยให้บุคคลสามารถเผชิญความยากลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ โดยไม่ท้อถอย การฝึกขันติทำให้จิตมีความเข้มแข็ง ไม่หวั่นไหวต่อความทุกข์ทางกายและทางใจ เช่น ฝึกขันติเมื่อพบกับความล่าช้าหรือปัญหาที่ไม่สามารถควบคุมได้ เช่น การรอคอยนาน หรือการเจอเหตุการณ์ที่ไม่คาดฝัน ฝึกอดทนต่ออารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด โดยใช้สติระงับและยอมรับสภาพความเป็นจริง 5) การฝึกวิริยะ (Effort Development) การฝึกวิริยะช่วยให้บุคคลมีความมุ่งมั่นในการปฏิบัติธรรม การฝึกฝนที่สม่ำเสมอและต่อเนื่องเป็นการเพิ่มพูนพลังจิตอินทรีย์ให้มั่นคง การมีวิริยะทำให้ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบากและอุปสรรคต่าง ๆ เช่น การตั้งเป้าหมายในการฝึกฝนจิตใจ การฝึกสมาธิหรือการเจริญสติทุกวัน 6) การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม (Creating a Supportive Environment) การพัฒนาจิตอินทรีย์จะได้ผลดีขึ้นเมื่อมีสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวย การอยู่ในชุมชนที่มีการปฏิบัติธรรม หรือมีผู้รู้ที่สามารถให้คำแนะนำ จะช่วยให้บุคคลสามารถพัฒนาจิตได้ง่ายขึ้น การเลือกสภาพแวดล้อมที่สงบและส่งเสริมการฝึกจิตจึงมีความสำคัญ 7) การศึกษาธรรมะ (Dhamma Study) การศึกษาและเข้าใจหลักธรรมของพุทธศาสนาช่วยให้บุคคลมีทิศทางที่ถูกต้องในการฝึกฝนจิตใจ การศึกษาธรรมะเป็นการเพิ่มพูนปัญญาและให้แนวทางในการพัฒนาจิตอินทรีย์ การเข้าใจธรรมะทำให้สามารถปรับใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) 2551)

ดังนั้น สรุปสังเกตจากรูปแบบต่าง ๆ ดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่า รูปแบบการเพิ่มพูนพลังจิตอินทรีย์มีหลากหลาย ผู้ฝึกพัฒนาจิตอินทรีย์มีอิสระในการเลือกรูปแบบที่เหมาะสมกับตนเอง ไม่มีชุดสำเร็จเดียว ขึ้นอยู่กับความสมดุลลงตัวของแต่ละคน การเพิ่มพูนพลังจิตอินทรีย์เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยความพยายามและความสม่ำเสมอ โดยการฝึกฝนสติ สมาธิ ปัญญา ขันติ และวิริยะเป็นองค์ประกอบสำคัญ การนำแนวคิดนี้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันจะช่วยเสริมสร้างจิตใจให้เข้มแข็ง มีสติตลอดเวลา และสามารถเผชิญกับปัญหาต่าง ๆ ได้อย่างมีสติและปัญญา

ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอินทรีย์กับสุขภาพทางกายและใจ

ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอินทรีย์กับสุขภาพทางกายและใจ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาความแข็งแรงของจิตใจและการส่งผลต่อสุขภาพทั้งด้านกายภาพและจิตใจ ในพุทธศาสนา การฝึกฝนจิตอินทรีย์เป็นการพัฒนาความสามารถของจิตในด้านต่าง ๆ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพกายและสุขภาพจิต โดยสามารถแบ่งความสัมพันธ์ออกเป็นประเด็นสำคัญดังนี้

การพัฒนาจิตอินทรีย์ช่วยเสริมสร้างสุขภาพจิต: ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงทางจิตใจ ทำให้บุคคลมีความสามารถในการรับมือกับปัญหาทางอารมณ์และสถานการณ์ที่ท้าทายในชีวิต การมีจิตอินทรีย์ที่แข็งแรงช่วยลดความเครียด ความวิตกกังวล และอาการซึมเศร้า ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้สุขภาพจิตดีขึ้น เช่น การฝึกสมาธิทำให้จิตใจนิ่งและสามารถจัดการกับความเครียดได้ดี ส่งผลให้สุขภาพจิตมีความแข็งแรงและสงบมากขึ้น การเจริญสติช่วยให้บุคคลตระหนักรู้ถึงอารมณ์และความคิดที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ทำให้ไม่พุ่งชนไปกับความกังวลหรือความทุกข์

จิตอินทรีย์ที่แข็งแรงช่วยเสริมสร้างสุขภาพกาย: การพัฒนาจิตอินทรีย์ไม่ได้ส่งผลแค่กับจิตใจเท่านั้น แต่ยังส่งผลทางกายภาพด้วย การมีจิตใจที่มั่นคงและสงบจะช่วยลดระดับความเครียด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาสุขภาพกาย เช่น โรคหัวใจ ความดันโลหิตสูง และปัญหาการนอนหลับ เช่น การมีสติและสมาธิช่วยให้ร่างกายทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การหายใจที่สม่ำเสมอ ลดอัตราการเต้นของหัวใจ และส่งเสริมการทำงานของระบบภูมิคุ้มกัน การฝึกฝนจิตใจให้มีความอดทนและขันติช่วยลดความเครียดสะสม ซึ่งช่วยป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาสุขภาพเรื้อรัง

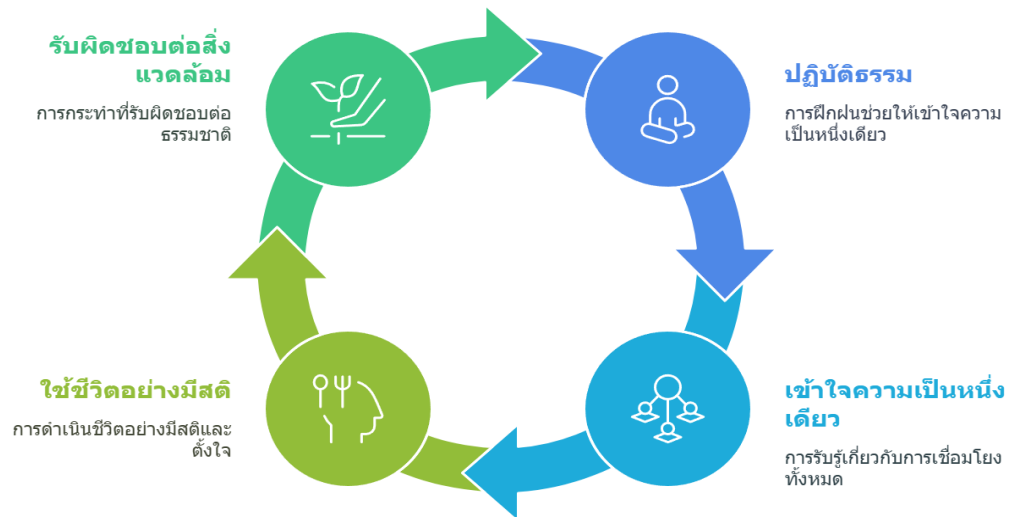
จิตอินทรีย์ที่เข้มแข็งช่วยให้บุคคลมีวิธีรับมือกับความเจ็บป่วยทางกายได้ดี: บุคคลที่มีจิตอินทรีย์แข็งแรงสามารถเผชิญกับความเจ็บป่วยทางกายด้วยสติและความสงบใจ ซึ่งทำให้สามารถรับมือกับอาการเจ็บป่วยได้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นการฟื้นตัวที่เร็วขึ้นหรือการจัดการกับความเจ็บปวดได้ดีขึ้น การมีสมาธิและสติช่วยให้บุคคลสามารถเข้าใจความเจ็บปวดและทุกข์ได้ตามความเป็นจริง โดยไม่ปล่อยให้ความเจ็บป่วยนั้นทำให้จิตใจอ่อนแอหรือท้อแท้ เช่น ผู้ที่ฝึกสมาธิสามารถใช้สมาธิเพื่อลดความเจ็บปวดทางกายได้ เพราะการจดจ่ออยู่กับการหายใจหรือลมหายใจช่วยลดความรู้สึกเจ็บปวด การมีสติช่วยให้บุคคลเข้าใจว่าอาการป่วยเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ทำให้สามารถปล่อยวางจากความทุกข์ทางใจที่เกิดจากการเจ็บป่วย

การฝึกจิตอินทรีย์ช่วยเสริมสร้างความสุขภายใน: จิตอินทรีย์ที่พัฒนาด้วยสติ สมาธิ และปัญญา ช่วยให้บุคคลสามารถค้นพบความสุขที่แท้จริงจากภายใน โดยไม่พึ่งพิงปัจจัยภายนอก เช่น วัตถุหรือความสำเร็จทางโลก การมีจิตใจที่สงบและสมดุลทำให้บุคคลมีความสุขที่เกิดจากความพอใจในสิ่งที่มี และความสามารถในการปล่อยวางจากความต้องการที่ไม่จำเป็น เช่น การฝึกสติช่วยให้บุคคลสามารถอยู่กับปัจจุบันได้ และพบความสุขในทุกขณะ ไม่ว่าจะเป็นการทำงาน การอยู่กับครอบครัว หรือการทำกิจกรรมต่าง ๆ การมีปัญญาช่วยให้บุคคลเข้าใจความจริงของชีวิต ทำให้สามารถปล่อยวางจากความทุกข์ และไม่ต้องวิ่งตามสิ่งที่ก่อให้เกิดความทุกข์

การฝึกจิตอินทรีย์ช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดี: การมีจิตใจที่มั่นคงและสมดุลทำให้บุคคลสามารถสร้างและรักษาความสัมพันธ์ที่ดีทั้งในครอบครัว ที่ทำงาน และชุมชน การมีสติช่วยให้บุคคลมีความสามารถในการรับฟังและเข้าใจผู้อื่นได้ดีขึ้น ลดการเกิดความขัดแย้ง และสร้างความเมตตาและกรุณาต่อผู้อื่น เช่น การเจริญสติช่วยให้บุคคลไม่ตอบโต้ด้วยอารมณ์เมื่อเกิดความขัดแย้ง ทำให้สามารถสื่อสารได้อย่างมีสติและสร้างสรรค์ การฝึกจิตใจให้มีความเมตตาและกรุณาช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ทำให้ชีวิตประจำวันมีความสุขและสงบมากขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอินทรีย์กับสุขภาพทางกายและใจ มีความเป็นปฏิภาณสัมพันธ์กันและกัน อย่างเป็นไปตามธรรมชาติในตัวเอง (natural interaction in itself) ความสัมพันธ์ระหว่างจิตอินทรีย์กับสุขภาพทางกายและใจมีความเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้ง การพัฒนาจิตอินทรีย์ทำให้บุคคลมีจิตใจที่เข้มแข็ง มั่นคง และสงบ ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อสุขภาพจิตที่ดีขึ้น และยังช่วยส่งเสริมสุขภาพทางกาย เช่น ลดความเครียดและการเจ็บป่วย การฝึกฝนจิตอินทรีย์อย่างสม่ำเสมอช่วยให้บุคคลสามารถค้นพบความสุขภายใน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นพื้นฐานสำคัญของการมีชีวิตที่มีความสุขและสมดุล

วงจรความสมดุลของพุทธจิตอินทรีย์

แผนภาพ แสดงวงจรความสัมพันธ์แนวคิดพุทธจิตอินทรีย์และจิตอินทรีย์โลก The Concepts of Organic Mind in Buddhist Perspectives and Universal Organic Mind.

บทสรุป

พุทธจิตอินทรีย์ (Organic Mind in Buddhist Perspectives) หมายถึงแนวคิดที่มองว่าจิตใจของมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติที่มีชีวิต ซึ่งเชื่อมโยงกับระบบนิเวศและปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม การเข้าใจพุทธจิตอินทรีย์ช่วยให้เราตระหนักถึงความสำคัญของการรักษาสมดุลทั้งในด้านจิตใจและธรรมชาติ รวมถึงการปฏิบัติธรรมที่ส่งเสริมความเข้าใจในความเป็นหนึ่งเดียวของชีวิต สอดคล้องกับหลักการของพุทธศาสนาที่มุ่งเน้นการปล่อยวางและการเข้าใจธรรมชาติของความทุกข์และการเกิดขึ้นดับไปของสิ่งต่างๆ

บรรณานุกรม

- กาญจนา, ว. (2563). แนวคิดจิตอินทรีย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) (2551). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 18. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺ โณ). การพัฒนาจิต ภาคหนึ่ง. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2538.

สุภีร์ ทุมทอง. การเจริญวิปัสสนากรรมฐานเพื่อพัฒนาจิตอินทรีย์. วิทยานิพนธ์. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2559.

เสฐียรพงษ์ วรรณปก. อินทรีย์ 5 ประการ: หลักธรรมที่ช่วยพัฒนาจิตใจ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2557.

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต). สติปัฏฐาน: แนวทางพัฒนาจิตและปัญญา. กรุงเทพมหานคร: ธรรมสภา, 2543.

Quine, WVO (1969b). “Natural Kinds,” ทฤษฎีสัมพัทธภาพเชิงออนโทโลยีและบทความอื่น ๆ
นิวยอร์ก: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยโคลัมเบีย

การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์
เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์ด้วยหลักธรรมโยนิโสมนสิการ
The Application of Digital Technology and Artificial Intelligence
for Promoting Monks' Well-being Through Yonisomanasikara Principles

อัญชนา สัจจวิโส

Anchana Sajjawiso

วนิสรา ไตรรัตน์วานานนท์

Wanisara Trirattanavananon

ศูนย์ฝึกอบรมปฐมพยาบาลและสุขภาพอนามัย สภากาชาดไทย

FIRST AID AND HEALTH CARE TRAINING CENTER, THE THAI RED CROSS SOCIETY

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อมุ่งศึกษาและวิเคราะห์การประยุกต์เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะของพระสงฆ์กับหลักธรรมโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ นำมาใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลจริงและเท็จอย่างมีวิจารณญาณด้วยวิธีการแห่งปัญญา โดยไม่เป็นทาสของความคิดความรู้สึกลูกอุปาทาน ช่วยเสริมสร้างความระมัดระวัง และความรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตาม

ในศตวรรษที่ 21 ยุคที่ความเจริญด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดและเข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ช่วยให้การใช้ชีวิตสะดวกสบาย เชื่อมต่อสารสนเทศต่างๆ โดยในเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือที่เรียกกันว่า AI นั้นเป็นการจำลองความฉลาดของมนุษย์สามารถตัดสินใจหรือตอบสนองต่อสิ่งรอบตัวได้เอง ปัจจุบัน AI ถูกพัฒนาให้สร้างเนื้อหาใหม่ได้อัตโนมัติ โดยไม่ต้องใช้ความช่วยเหลือจากมนุษย์ ที่เรียกว่า Generative AI เช่น Chatbot ทำงานเสมือนหนึ่งเป็นคนที่ปรึกษาส่วนบุคคล แต่ข้อจำกัดหนึ่งของการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) คือ ปัญหาความถูกต้องของข้อมูล (Hallucination & Misinformation) และ ความเสี่ยงด้านอคติ (Bias in AI Outputs) ผู้ใช้งานจึงต้องใช้สติปัญญา วิเคราะห์พิจารณาเพื่อควบคุมการใช้งานให้เกิดประสิทธิภาพและความปลอดภัยสูงสุด ในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมาเทคโนโลยีเหล่านี้ได้เข้าไปมีบทบาทสำคัญในอุตสาหกรรมต่างๆ รวมถึงการดูแลสุขภาพ (Healthcare) เช่นการนำไปใช้เพิ่มประสิทธิภาพในการให้บริการทางการแพทย์ การวินิจฉัยโรค การดูแลรักษา ฟันฟู รวมไปถึงการส่งเสริมสุขภาพ ด้วยปัญหาด้านสุขภาพของพระสงฆ์มีแนวโน้มที่สูงขึ้นเป็นผลจากปัจจัยหลายประการ เช่น การเปลี่ยนวิถีชีวิตของทั้งฆราวาสและพระสงฆ์ การขาดความรู้ ข้อจำกัด

ในการเข้าถึงบริการและแหล่งข้อมูลด้านสุขภาพโดยเฉพาะพระสงฆ์ที่อาศัยในพื้นที่ห่างไกลหรือในถิ่นทุรกันดาร เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นทางออกที่จะเพิ่มโอกาสและลดช่องว่างในการเข้าถึงข้อมูลและบริการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ โดยมีเงื่อนไขสำคัญคือการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในวิถีชีวิตของพระสงฆ์ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย จารีตประเพณีอันดีงามโดยไม่ทำลายแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา และการได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากทุกภาคส่วนเพื่อเอื้ออำนวยให้พระสงฆ์สามารถปรับตัวเข้ากับโลกสมัยใหม่ได้เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไป

คำสำคัญ : เทคโนโลยีดิจิทัล, ปัญญาประดิษฐ์, พระสงฆ์, โยนิโสมนสิการ

ABSTRACT

This academic article aims to study and analyze the application of digital technology and artificial intelligence (AI) for promoting monks' well-being through the Yonisomanasikara principle. This principle is a Buddhist teaching used to develop analytical thinking skills, discriminate between true and false information critically through wisdom, without being enslaved by thoughts, feelings, or attachments. It helps enhance caution and thoroughness in verifying information before believing or following it.

In the 21st century, an era where digital technology and artificial intelligence (AI) have developed exponentially and influenced people's way of life both directly and indirectly-such as making life more convenient and connecting various information through the internet-artificial intelligence technology, or AI, simulates human intelligence and can make decisions or respond to surroundings autonomously. Currently, AI has been developed to automatically create new content without human assistance, known as Generative AI, such as chatbots that function as personal consultants. However, one limitation of using digital technology and artificial intelligence (AI) is the problem of data accuracy (Hallucination & Misinformation) and the risk of bias (Bias in AI Outputs). Users must therefore employ mindfulness, intelligence, and judgment to control usage for maximum efficiency and safety. In recent years, these technologies have played an important role in various industries, including healthcare, such as enhancing medical service efficiency, disease diagnosis, treatment, rehabilitation, and health promotion. With monks' health problems trending upward due to several factors-such as changing lifestyles of both laypeople and monks, lack of knowledge, and limitations in accessing health

services and information, especially for monks living in remote or underdeveloped areas-digital technology and artificial intelligence (AI) offer a solution to increase opportunities and reduce gaps in monks' access to health information and services. The important condition is that the implementation of digital technology and artificial intelligence (AI) in monks' way of life must consider appropriateness and consistency with Buddhist principles and disciplines, good traditions without destroying the essence of Buddhism, and receiving cooperation and support from all sectors to facilitate monks' adaptation to the modern world in order to perpetuate Buddhism's prosperity.

Keywords: Digital Technology, Artificial Intelligence, Monks, Yonisomanasikara

บทนำ

อนุตตร ปุณฺณเขตต์ โลกสฺส “พระสงฆ์เป็นเนื่อนาบุญของโลก ไม่มีนาบุญอื่นยิ่งกว่า” พระพุทธองค์ทรงชี้แนะว่าพระสงฆ์ คือเนื่อนาบุญอันประเสริฐ หมายความว่า หากคิดจะปลูกพืชชนิดใดชนิดหนึ่งให้เติบโตได้ผลงามคือการปลูกในดินที่อุดมสมบูรณ์นั้นแหละจึงจะได้ผล ในที่นี้ “พระสงฆ์” ก็เปรียบเสมือนผืนดินที่อุดมสมบูรณ์เมล็ดพันธุ์พืชเปรียบได้กับทานที่ทำกับพระสงฆ์ ขณะเดียวกันต้นไม้ที่งอกงามก็เปรียบเสมือนอานิสงส์ของบุญที่ให้ร่มเงา, ดอกและผล ซึ่งไม่เพียงจะให้ประโยชน์แก่ผู้ปลูกแต่ยังเกื้อกูลต่อผู้อื่นแม้กระทั่งในหมุ่นกาด้วยเช่นกัน เหตุที่เปรียบเช่นนี้เพราะ “พระสงฆ์คือผู้สืบอายุพระศาสนา” เป็นผู้ศึกษาพระธรรมคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเผยแผ่ให้สาธุชนได้ศึกษาเรียนรู้และนำไปปฏิบัติให้เกิดสันติสุขต่อตน และเกื้อกูลประโยชน์ต่อผู้อื่นอีกด้วย ด้วยเหตุนี้หากขาดพระสงฆ์ผู้ปฏิบัติดี พระพุทธศาสนาก็คงสูญสิ้นไปนานแล้ว

สภาพของสังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความเจริญก้าวหน้าอย่างก้าวกระโดด โลกได้พัฒนาไปถึงยุคที่เรียกว่าเทคโนโลยีดิจิทัลและก้าวสู่ยุคปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) การพัฒนายังมุ่งเน้นความเจริญทางด้านวัตถุเป็นหลักไม่แตกต่างจากยุคที่ผ่านมา แม้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจะดีเพียงใดก็ตามปัญหาต่างๆ ของสังคมโลกก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัวเช่นกัน ทั้งด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ ด้านสิ่งแวดล้อม รวมถึงด้านสุขภาพก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นด้วยโรคที่อุบัติใหม่ และโรคที่เคยควบคุมได้ก็กลับมาระบาดใหม่อีกครั้ง ด้วยวิถีชีวิตท่ามกลางความเร่งรีบของสังคมโดยเฉพาะสังคมเมืองส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนซึ่งพระสงฆ์ก็นับเป็นประชากรกลุ่มหนึ่งของสังคม สุขภาวะของพระสงฆ์มีความเชื่อมโยงโดยตรงกับฆราวาสเนื่องด้วยตามหลักพระธรรมวินัยแล้วพระสงฆ์ต้องพึ่งพาอาหารที่ฆราวาส ญาติ โยมนำมาถวาย โดยมีความเชื่อ ความศรัทธาว่าอาหารที่นำมาถวายพระสงฆ์นั้นต้องมีชื่อที่เป็นมงคล เป็นอาหารที่ผู้ล่งลับชอบ ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นอาหารที่มีรสหวาน รสมัน รสเค็ม เช่น ทองหยิบ ทองหยอด พะโล้ (พระณัฐฐติ พันทะลี, 2564) พระสงฆ์ไทยส่วนหนึ่งกำลังเผชิญกับปัญหาสภาวะน้ำหนักเกิน การเจ็บป่วยด้วยโรคเรื้อรังที่ไม่ติดต่อ และโรคที่มากับความชรา

ภาพ (ฐิตินัน บ.คอมมอน, 2567) พระสงฆ์ส่วนหนึ่งมีพฤติกรรมเสี่ยงต่อสิ่งที่เป็นสาเหตุของการเกิดโรค เช่น การสูบบุหรี่ ดื่มกาแฟ เครื่องดื่มชูกำลัง ขาดการออกกำลังกายที่เหมาะสม ขาดความรู้ ความเข้าใจ ความตระหนักในการปฏิบัติตนและผลเสียต่อการเจ็บป่วยซึ่งเป็นปัญหาระดับประเทศที่เรื้อรังมานาน (พระราชสิทธิเวที และคณะ, 2562) ปัญหาด้านสุขภาพของพระสงฆ์ยังเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน ความเชื่อ ค่านิยม มีความเกี่ยวพันทั้งตัวของพระสงฆ์ท่านเองและฆราวาส รวมทั้งข้อจำกัดในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ข้อมูลสุขภาพ การพักอาศัยในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร การเดินทางไม่สะดวก ส่งผลให้พระสงฆ์ขาดโอกาสในการพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเองส่งผลต่อการเจ็บป่วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์มีหน่วยงานและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องให้ความสนใจและตระหนักถึงปัญหามีการหาแนวทางในการจัดการมากมาย เช่น ฝ่ายสังฆาธิการมีการจัดทำและประกาศใช้ ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ ฉบับแรก พ.ศ.2560 และฉบับที่ 2 ปี พ.ศ.2566 เพื่อเป็นกรอบและแนวทางในการสร้างสุขภาวะให้แก่พระสงฆ์ โดยมีสาระสำคัญคือ พระสงฆ์ดูแลตนเองตามหลักพระธรรมวินัย พระสงฆ์เป็นแกนนำด้านสุขภาพแก่ชุมชนและสังคม การจัดอบรมพระคิลานุปัฏฐาก สร้างเครือข่ายวัดกับชุมชน สำหรับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาประยุกต์ใช้เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะให้แก่พระสงฆ์เป็นอีกหนึ่งทางออกที่จะช่วยจัดการกับปัญหานี้ได้ เนื่องจากทางการแพทย์และสาธารณสุข เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีการพัฒนาก้าวล้ำไปมาก องค์การอนามัยโลก (WHO) กล่าวว่า “เป็นการนำสู่การปฏิวัติการดูแลสุขภาพของมนุษย์” โดยเฉพาะหลังวิกฤติการณ์การระบาดของโควิด-19 มีการพัฒนาและนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ประยุกต์ใช้ เช่น การให้บริการทางการแพทย์ทางไกล Telemedicine), ระบบติดตามภาวะสุขภาพแบบเรียลไทม์ผ่านอุปกรณ์, ระบบแชทบอทอัจฉริยะที่สามารถสรรหาคำตอบและทำตามคำสั่งแทบทุกอย่างฉับไว, แอปพลิเคชัน AI เป็นที่ปรึกษาด้านสุขภาพส่วนบุคคล เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในด้านการส่งเสริมสุขภาพเป็นเครื่องมือช่วยให้ผู้ใช้งานสามารถดูแลตนเองให้มีสุขภาวะที่ดี และยังช่วยสืบค้นโรคอาการผิดปกติเบื้องต้นได้เร็วมากขึ้น ด้วยเหตุนี้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) จึงเป็นเครื่องมือที่สำคัญควรให้การส่งเสริมสนับสนุนพระสงฆ์มีความรู้ ความสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการเข้าถึงแหล่งความรู้ ความช่วยเหลือต่างๆ ด้วยตนเอง จะลดข้อจำกัดเรื่องของการเดินทาง ทรัพยากร งบประมาณค่าใช้จ่าย นอกจากนี้ยังสามารถนำเทคโนโลยีเหล่านี้ไปใช้ตามบทบาทหน้าที่ของพระสงฆ์ เช่น การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม และยังช่วยสืบสานงานพระพุทธศาสนาให้เข้าถึงผู้สนใจในธรรมได้มากขึ้น การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ของพระสงฆ์ยังเป็นเรื่องใหม่ บางมุมมองเห็นว่าเทคโนโลยีเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมเป็นเหตุให้เกิดความฟุ้งซ่านเป็นข้อจำกัดทางความเชื่อและวัฒนธรรม สำหรับพระสงฆ์ที่มีความสามารถด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ส่วนใหญ่จะเป็นพระสงฆ์ที่เป็นคนรุ่นใหม่ และพบว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาสูงมีระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสูงกว่า (สมเกียรติ เพ็ชรมาก และนุชจรี บุญเกต, 2560) ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมพัฒนาศักยภาพให้พระสงฆ์มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI อย่างมีประสิทธิภาพและปลอดภัยเป็นความท้าทาย การนำเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI มาใช้ในวิถีชีวิตของ

พระสงฆ์ไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัยโดยไม่ทำลายแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา น้อมนำหลักธรรมคำสอนของพระพุทธองค์เป็นหลักในการพัฒนาวิธีคิดด้วยวิธีการแห่งปัญญาและเห็นคุณค่าของเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ในมิติของ “กัลยาณมิตร” คือเป็นเสมือนคนใกล้ชิดเป็นแหล่งข้อมูลสำคัญ สิ่งสำคัญอีกประการคือผู้เกี่ยวข้องกับพระศาสนาควรร่วมกันกำหนดแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมก็จะเป็นแรงสนับสนุนให้พระสงฆ์มีความมั่นใจที่จะปรับตัวใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ในการสืบทอดและสานต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญรุ่งเรืองสืบไปสมกับการเป็น “เนืองนาบุญของโลก”

บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในศตวรรษที่ 21

จากการปฏิรูปสู่ยุคอุตสาหกรรม 4.0 เป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีของโลก อันเนื่องมาจากสภาพแวดล้อมและปัจจัยภายนอกที่ส่งผลให้เกิดผลกระทบต่อบริบททางการเมือง สังคม วัฒนธรรม และการศึกษา การพัฒนาเทคโนโลยีดิจิทัลจึงกลายเป็นปัจจัยสำคัญทำให้การสื่อสารที่มีความสะดวกรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการเรียนรู้ที่ไร้ข้อจำกัดด้านเวลาและสถานที่ ช่วยให้ระบบเศรษฐกิจเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวกระโดดทำให้เกิดเทคโนโลยีการสื่อสารที่เชื่อมโยงทั่วโลกข้อมูลข่าวสารมากมายเผยแพร่ได้อย่างรวดเร็ว ระบบดิจิทัลได้แทรกซึมเข้าสู่ทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ทุกช่วงวัย ตั้งแต่วัยเด็ก วัยทำงาน วัยผู้ใหญ่ วัยสูงอายุ ปัจจุบันนี้เกือบทุกวัยมีโทรศัพท์มือถือหรือสมาร์ทโฟน เมื่อการพัฒนาโครงข่ายอินเทอร์เน็ตให้เข้าถึงและครอบคลุมทุกพื้นที่ส่งผลให้การพัฒนาเกิดขึ้นในหลายมิติ เช่น การประกอบอาชีพ การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้หรือองค์ความรู้ต่าง ๆ ได้ทุกที่ทุกเวลา บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้โลกของการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงไปสามารถเข้าถึงได้อย่างสะดวกรวดเร็วเกิดการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบ เช่น การเรียนรู้ผ่าน MOOCs (Massive Open Online Course) การเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มดิจิทัล (Digital Platform) การเรียนรู้แบบเคลื่อนที่ (Mobile Learning) สะท้อนให้เห็นว่าการเรียนรู้ไม่จำกัดแค่ห้องเรียน หรืออ่านหนังสือ ตำรา เพียงเท่านั้นสามารถเรียนรู้ได้ทุกที่ทุกเวลา เพิ่มโอกาสให้เข้าถึงข้อมูลเชื่อมโยงให้คนเสมือนอยู่ใกล้ชิดกันเชื่อมต่อกับอินเทอร์เน็ตได้ตลอดเวลา

ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI)

ในปี 1956 เริ่มมีการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI คือ การจำลองความฉลาดของมนุษย์ออกมาในรูปแบบของคอมพิวเตอร์ หรือหุ่นยนต์ที่ถูกตั้งโปรแกรมให้เลียนแบบรูปแบบการทำงาน ความรู้ ความคิดของมนุษย์ เช่น การเรียนรู้และการแก้ปัญหาเชิงลึก มีอัลกอริทึมสำหรับทำงานประเภทต่างๆ สามารถรวบรวมข้อมูลหลายๆอย่างที่คล้ายกันออกมาเป็นงานเดียวกัน หรือการจัดแยกกลุ่มข้อมูลประเภทต่างๆ การทำงานของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ขึ้นกับจำนวนข้อมูล ยิ่งมีข้อมูลมากก็จะส่งผลต่อประสิทธิภาพและการทำงานให้สามารถแก้ปัญหาเชิงลึกได้อย่างมีประสิทธิภาพ (Lee & Yoon, 2021)

การเรียนรู้ของปัญญาประดิษฐ์ (AI) ส่วนใหญ่เป็นเทคนิคการเรียนรู้เชิงอุปนัย (Inductive Learning) ที่เรียกว่า การเรียนรู้ด้วยเครื่อง (Machine Learning: ML) เป็นการเรียนแบบการทำงานของระบบโครงข่ายประสาท (Neurons) ในสมองมนุษย์โดยการรับข้อมูลส่งประมวลผล หากยิ่งป้อนข้อมูลให้ AI มากเท่าไรก็จะยิ่งสามารถวิเคราะห์หลักฐานข้อมูลที่มีความซับซ้อนได้มากยิ่งขึ้น (Aroonrak. Supawantanakul, Banyati & Chantan, 2019) สรุปได้ว่า ปัญญาประดิษฐ์ หรือ AI เป็นศาสตร์แขนงหนึ่งของวิทยาการคอมพิวเตอร์ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครื่องจักรและระบบคอมพิวเตอร์ ให้มีความสามารถคล้ายคลึงกับมนุษย์ ในด้านการคิด การเรียนรู้ การแก้ปัญหา และการตัดสินใจ

เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) เริ่มมีบทบาทในชีวิตประจำวันของมนุษย์ นับตั้งแต่ปี 2543 (ค.ศ. 2000) ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ถูกพัฒนาต่อยอดออกไปหลายแขนง เช่น การประมวลผลภาพและแยกแยะวัตถุต่างๆ (Computer vision) การประมวลผลภาษาธรรมชาติ (Natural Language Processing : NLP) รวมถึงการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big data) เพื่อช่วยฝึกให้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีความฉลาดมากขึ้นมนุษย์จึงได้เห็นเครื่องจักรที่สามารถคิด ตัดสินใจ หรือตอบสนองต่อสิ่งรอบตัวได้เอง ตัวอย่างเช่น หุ่นยนต์ดูดฝุ่น iRobot ที่สามารถหลบหลีกสิ่งกีดขวางทางได้ หรือการใช้ AI เป็นผู้ช่วยเสมือน (Virtual assistant) เช่น Siri จากอุปกรณ์ของค่าย Apple หรือ google Assistant ของ Google ต่อมาในปี 2560 (ค.ศ. 2017) ก็เกิดการพัฒนาก้าวกระโดดอีกครั้งในด้านโมเดลภาษาขนาดใหญ่ (Large Language Model) เป็นรากฐานของ Generative AI (GenAI) คือ ปัญญาประดิษฐ์ประเภทหนึ่งที่ใช้อัลกอริทึม (Algorithm) และ Machine Learning เพื่อสร้างเนื้อหาใหม่ ๆ ซึ่งแตกต่างจาก AI แบบดั้งเดิม GenAI สามารถสร้างเนื้อหาใหม่ได้อัตโนมัติ ไม่ว่าจะเป็นรูปภาพ วิดีโอ ข้อความ เสียง และอื่น ๆ โดยไม่ต้องใช้การช่วยเหลือจากมนุษย์ อีกทั้งยังมีความสามารถในการเรียนรู้ข้อมูลเดิมด้วยเทคโนโลยี Deep Learning และสามารถใช้ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้นี้มาสร้างเนื้อหาใหม่ ๆ ได้ ซึ่งจุดเริ่มต้นให้เป็นที่รู้จักจากการการที่ OpenAI เปิดตัวโมเดลภาษาขนาดใหญ่ที่ชื่อว่า GPT (Generative Pre-trainer Transformer) และถูกพัฒนาจนสามารถโต้ตอบกับมนุษย์ได้ในปี 2561 โดยตั้งแต่ปี 2566 เป็นต้นมาเป็นจุดเริ่มต้นที่ GenAI จะมีบทบาทต่อมนุษย์ชาติมากยิ่งขึ้น ความสามารถของ GenAI ในปัจจุบันสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในหลายรูปแบบของงานด้านต่างๆ เช่น งานด้านสาธารณสุขใช้ GenAI ในรูปแบบ แชทบอทอัจฉริยะในการสรรหาคำตอบและทำตามคำสั่งแทบทุกเรื่องอย่างฉับไว โดยที่แชทบอทถูกเขียนคำสั่งให้สามารถให้คำแนะนำและแก้ไขปัญหาต่างๆ เบื้องต้น ความก้าวหน้าของเทคโนโลยี GenAI ในปัจจุบันสามารถวิเคราะห์ สรุป และสังเคราะห์ข้อมูลเปรียบเสมือนเป็น “มันสมอง” ที่สองของมนุษย์ช่วยในการคิด สรุปใจความสำคัญโดยใช้ระยะเวลาสั้นๆ ข้อจำกัดของ GenAI ในปัจจุบันนี้ยังไม่สามารถรับรู้ความรู้สึก อารมณ์ การเข้าใจอารมณ์ ความเห็นอกเห็นใจที่แท้จริง ความคิดสร้างสรรค์ในรูปแบบลึกซึ้งและหลากหลายแบบที่มนุษย์กระทำได้ ผู้ใช้งาน GenAI ควรพิจารณาญาณและไม่เชื่อ คำตอบหรือผลลัพธ์ที่ GenAI สร้างขึ้นโดยทันทีเนื่องจาก GenAI มีปรากฏการณ์ที่เรียกว่า “ภาพหลอนของ AI : Hallucination” คือการที่ AI สร้างคำตอบขึ้นมาโดยไม่ได้ประมวลผลอย่างที่เราควรจะเป็น เนื่องจาก GenAI ไม่ใช่เหตุผลในการวิเคราะห์เพื่อ

ตอบคำถาม แต่ใช้การพยากรณ์หรือคาดเดาผลลัพธ์ที่เป็นไปได้ภายใต้ข้อมูลที่ GenAI ตัวนั้นได้รับการฝึก รวมทั้งความเสี่ยงด้านอคติ (Bias in AI Outputs) ปัญหาเรื่องผู้ไม่หวังดีสร้างข้อมูล เนื้อหา ขวาลวงใน ภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือส่งผลต่อการประมวลผล ดังนั้นการใช้เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ให้มีประสิทธิภาพ และปลอดภัย ควรนำคำตอบที่ได้เป็นแนวคิดหรือร่างแรก (First draft) เพื่อใช้งานต่อยอด สิ่งสำคัญ ผู้ใช้งานจำเป็นต้องใช้วิจารณญาณในการคิด วิเคราะห์ แยกแยะ ตัดสินใจ พิจารณาความถูกต้องของ คำตอบหรือข้อมูลเหล่านั้น ซึ่งเป็นคุณสมบัติที่มีเฉพาะ “มนุษย์เท่านั้น”

บทบาทของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในการส่งเสริมสุขภาวะ

เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ได้เข้ามามีบทบาทด้านการส่งเสริมสุขภาวะอย่างมาก ช่วยยกระดับการดูแลสุขภาพให้มีประสิทธิภาพ แม่นยำและเข้าถึงได้มากขึ้น ตัวอย่างเช่น การให้บริการทางการแพทย์ทางไกล (Telemedicine), ระบบติดตามภาวะสุขภาพแบบเรียลไทม์ผ่านอุปกรณ์ Internet of Things (IoT) : เครือข่ายรวมของอุปกรณ์ที่เชื่อมต่อถึงกันและเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกในการสื่อสารระหว่างอุปกรณ์กับระบบคลาวด์ ตลอดจนระหว่างอุปกรณ์ด้วยตัวเอง เช่น Smart watch อุปกรณ์ตรวจคลื่นหัวใจแบบพกพา, การวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านสุขภาพด้วย AI, ระบบให้ คำปรึกษาสุขภาพอัตโนมัติ, การวิเคราะห์ให้คำแนะนำด้านโภชนาการเป็นรายบุคคล, การเข้าถึงข้อมูลที่ ทันสมัย, การมีที่ปรึกษาด้านสุขภาพส่วนบุคคล ซึ่งการทำงานของ AI ทำหน้าที่เสมือนหนึ่งเป็นผู้ช่วยคน สำคัญของแพทย์และพยาบาล ในการดูแลผู้ป่วยและประชาชนครบทั้ง 4 มิติ คือ การส่งเสริม ป้องกัน รักษา และการฟื้นฟูสุขภาพ จนมีคำถามว่า “AI จะทำหน้าที่แทนแพทย์ พยาบาลได้ในอนาคต” หาก พิจารณาจากความสามารถและข้อจำกัดของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) จะพบว่าเป็นไปไม่ได้เลย เพราะคุณค่าการดูแลสุขภาพ (Healthcare) มาจากการสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์ ซึ่งเทคโนโลยี ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ยังไม่สามารถทำได้ (พัฒนศักดิ์ มงคลวัฒน์, 2567) รวมทั้งข้อมูลทางสุขภาพมี มากมายทั้งจริงและเท็จที่มีอย่างกระจายจนทำให้การทำงานของ AI บางครั้งสร้างข้อมูลหรือให้ คำตอบที่ไม่มีมูลความจริงหรือไม่มีฐานข้อมูลรองรับ หากมองผิวเผินคำตอบเหล่านั้นอาจดูเหมือนถูกต้อง แต่ความจริงแล้วผิด ความผิดพลาดเหล่านี้เกิดขึ้นจากการที่ AI คาดการณ์คำตอบหรือสร้างข้อมูลจาก ข้อมูลที่มีอยู่นอกเหนือขอบเขตของข้อมูลที่ AI นั้นถูกฝึกสอน เรียกว่า Hallucination ด้วยเหตุนี้ผู้ใช้ เทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ (AI) ต้องมีความรู้ ความเข้าใจ มีความตระหนัก ในการใช้งานให้เกิดประโยชน์ และความปลอดภัยสูงสุด ได้แก่ 1) การเลือกใช้แอปพลิเคชันที่น่าเชื่อถือ มีชื่อเสียง 2) อัปเดตซอฟต์แวร์ อย่างสม่ำเสมอ จะช่วยป้องกันช่องโหว่ด้านความปลอดภัย 3) การตั้งค่าความเป็นส่วนตัวอย่างระมัดระวัง 4) รู้ และเข้าใจข้อจำกัดของ AI ไม่ให้ทำงานในด้านที่ต้องการตัดสินใจที่ละเอียดอ่อน ซับซ้อนเกินไป 5) ไม่ ละเมิดกฎหมาย หรือจรรยาบรรณ ที่สำคัญสุดท้ายแล้วมนุษย์ต้องใช้สติปัญญา วิจารณญาณในการ ควบคุมการทำงานของ AI

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของพระสงฆ์

จากอดีตที่ผ่านมาพระพุทธศาสนาคงอยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกและเทคโนโลยี พระสงฆ์ผู้ซึ่งอยู่ในบวรพระพุทธศาสนาจึงต้องปรับตัวและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีตามบทบาทและหน้าที่ ผู้ปฏิบัติธรรมและทำหน้าที่เผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนา พบว่าพระสงฆ์ที่มีการศึกษาสูง มีระดับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศสูงกว่า (สมเกียรติ เพ็ชรมากร และนุชจรี บุญเกิด, 2560) มีพระสงฆ์รุ่นใหม่สามารถใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเครื่องมือในการสอนธรรมะ การบรรยายธรรม และการตอบคำถามด้านศาสนา โดยไม่มีข้อจำกัดเรื่องระยะทางหรือเวลา (พระมหาสุพรเทพ เทวชโย และคณะ, 2567) การใช้เทคโนโลยีต่างๆ ในวิถีชีวิตของพระสงฆ์เป็นเรื่องที่ต้องระมัดระวัง สำรวมกาย วาจา ใจ วิจารณ์ญาณอย่างสูง เพราะหากเกิดความผิดพลาดจะสามารถกระจายแพร่หลายได้อย่างรวดเร็ว ไม่สามารถลบทิ้งหรือทำลายได้ที่เรียกว่า Digital Footprint (ร่องรอยทางดิจิทัล) ยากที่จะแก้ไขอาจทำให้ภาพลักษณ์ของพระสงฆ์และพระพุทธศาสนาหมัวหมอง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ของพระสงฆ์ยังเป็นเรื่องใหม่ รวมถึงเป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล พระสงฆ์ที่มุ่งเน้นยึดถือพระวินัยและแนวทางปฏิบัติแบบดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดจะมองว่าเทคโนโลยีเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรมเป็นเหตุให้เกิดความฟุ้งซ่านเป็นข้อจำกัดทางความเชื่อและวัฒนธรรม นอกจากนี้การส่งเสริมความรู้เพื่อการใช้เทคโนโลยีและแอปพลิเคชันต่างๆ ยังอยู่ในวงจำกัด และการเข้าถึงอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI มีราคาและค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับสัญญาณอินเทอร์เน็ต ปัญหาเหล่านี้ไม่เพียงจะเกิดขึ้นกับพระสงฆ์สำหรับฆราวาสก็ประสบปัญหานี้เช่นกัน หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ เช่น สำนักงานพระพุทธศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ ควรให้การพัฒนาส่งเสริมความรู้ ทักษะการใช้และอุปกรณ์ด้านเทคโนโลยีดิจิทัลและ AI ให้แก่พระสงฆ์ครอบคลุมทั่วทั้งประเทศ เพื่อให้พระสงฆ์มีความรู้ ความเข้าใจ สามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสมโดยไม่ขัดต่อพระวินัย และจารีตประเพณีอันดีงาม

การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและ AI เพื่อการส่งเสริมสุขภาวะพระสงฆ์

เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว โลกกำลังก้าวเข้าสู่ยุคเปลี่ยนผ่านครั้งใหญ่ที่ นำสู่การปฏิวัติวิธีการดูแลสุขภาพของมนุษย์ (World Health Organization [WHO], 2023) การนำเทคโนโลยีเหล่านี้มาประยุกต์ใช้ในการแพทย์และสุขภาพกำลังเป็นที่สนใจและให้ความนิยมเพิ่มขึ้น เช่น ระบบการติดตามสุขภาพแบบเรียลไทม์, การวิเคราะห์ความเสี่ยงด้านสุขภาพด้วย AI, ระบบให้คำปรึกษาสุขภาพอัตโนมัติ, การวิเคราะห์ให้คำแนะนำด้านโภชนาการเป็นรายบุคคล, การเข้าถึงข้อมูลที่ทันสมัย, การมีที่ปรึกษาด้านสุขภาพส่วนบุคคลซึ่งการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มาใช้ในการส่งเสริมสุขภาพเป็นเรื่องใหม่ การพัฒนาสุขภาพในศตวรรษที่ 21 ต้องผสมผสานระหว่างเทคโนโลยีและภูมิปัญญาดั้งเดิมอย่างสมดุลโดยเฉพาะการนำมาใช้ในวิถีชีวิตของพระสงฆ์จึงไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมและความสอดคล้องกับหลักพระธรรมวินัย (พระมหาสมชาย ฐานวุฑโฒ, 2023) รวมถึงพระสงฆ์ควรได้รับความรู้เรื่องการใช้เทคโนโลยีอย่างมี

ประสิทธิภาพและเหมาะสม คำถามสำคัญคือ "เราจะบูรณาการเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ากับวิถีสงฆ์ได้อย่างไรโดยไม่ทำลายแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา" คำตอบอยู่ในหลักธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนให้เป็นแนวทางปฏิบัติในการดำเนินชีวิตที่ตั้งงามและมีความสุข รวมถึงทำให้เข้าใจถึงความจริงของชีวิต สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณธรรม ศีลธรรม และปัญญา หลักธรรมที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ เช่น อริยสัจ 4, มรรค 8, ศีล 5, พรหมวิหาร 4 ซึ่งเป็นหลักที่ช่วยให้มีชีวิตที่สมดุล พัฒนาจิตใจและปัญญาในการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI)

การบูรณาการหลักธรรมร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI)

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาครอบคลุมทุกมิติของการดำเนินชีวิตคอยกระตุ้นเตือนให้มนุษย์รู้จักใช้ความคิดในการยับยั้งชั่งใจไม่ทำความผิด ซึ่ง“การคิด” เป็นความสามารถที่บุคคลรู้จักมอง รู้จักพิจารณาสิ่งทั้งหลายตามสภาวะ คิดหาเหตุปัจจัยสืบค้นจากต้นเหตุตลอดจนถึงผลสุดท้ายที่เกิดขึ้น แยกแยะเรื่องออกให้เห็นตามสภาวะที่เป็นจริง คิดตามความสัมพันธ์ที่สืบทอดจากเหตุโดยไม่เอาความรู้สึกอุปาทานของตนเองเข้าไปจับหรือครอบคลุมนั้นจะสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสมด้วยวิธีการแห่งปัญญา (พระอริการกิตติศักดิ์ สุธีโรและคณะ, 2562) การน้อมนำเอาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาบูรณาการร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและปลอดภัย เห็นควรจะเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาวิธีคิดและป้องกันการหลอกลวง คือหลักธรรม “โยนิโสมนสิการ” ที่ช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ แยกแยะข้อมูลจริงและเท็จ และการมีวิจารณ์ญาณ ซึ่งเป็นการพัฒนาวิธีคิดและปัญญาให้รอบคอบและเป็นระบบ โดยเน้นการคิดอย่างละเอียด พิจารณาสาเหตุและผลของข้อมูลที่ได้รับอย่างถี่ถ้วน เพื่อให้เกิดการเข้าใจและตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม

หลักธรรมคำสอนโยนิโสมนสิการ: การคิดอย่างแยกคายกับการใช้เทคโนโลยี

“โยนิโสมนสิการ” พระพุทธเจ้าตรัสไว้ตั้งแต่สมัยพุทธกาลมีหลักฐานอ้างอิงถึงโยนิโสมนสิการในหลายพระสูตร เช่น อริยสัจสูตร สัพพสาสนสูตร ความหมายของโยนิโสมนสิการ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต) กล่าวว่า โดยรูปศัพท์ โยนิโสมนสิการ ประกอบด้วย โยนิโส กับมนสิการ โยนิโส มาจาก โยนิ แปลว่า เหตุต้นเค้า แหล่งเกิด ปัญหา อุปาย วิธีการ ส่วนมนสิการแปลว่า การทำในใจ การคิด คำนี้ถึงถึง ใส่ใจ พิจารณา เมื่อรวมเข้าเป็นโยนิโสมนสิการ ท่านแปลสืบทอดกันมาว่า การทำในใจโดยแยกคาย ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า โยนิโส แปลว่า โดยแยกคาย, โดยถ่องแท้, โดยตลอด , มนสิการ แปลว่า การกระทำไว้ในใจ เมื่อสมาสกันแล้ว เป็น โยนิโสมนสิการ หมายความว่า การพิจารณาโดยแยกคาย, เข้าใจตั้งแต่ต้น, เข้าใจโดยตลอด

โยนิโสมนสิการ ไม่ใช่ตัวปัญญาแต่เป็นปัจจัยให้เกิดปัญญา กลไกการทำงานของโยนิโสมนสิการในกระบวนการคิด เมื่อบุคคลรับรู้สิ่งใดความคิดก็จะพุ่งเข้าสู่ความชอบหรือความไม่ชอบทันที นั่นคือ สิ่ง

ปรุ่่งแต่ง เนื่องจกับุคคลมีประสบการณ์มาก่อน เรียกสิ่งปรุ่่งแต่นั้นว่า อวิชชา ซึ่งในตอนนีเ่เองโยนิโสมนสิการจะเข้าไปสกัดกั้นความคิดนั้นแล้วเป็นตัวนำเอากระบวนการคิดบริสุทธิ์ที่จะพิจารณาตามสภาวะตามเหตุปัจจัยเป็นลำดับ ไม่สับสน มีเหตุผลและเกิดผลได้ ทำให้คนเป็นนายไม่ใช่ทาสของความคิด นำเอาความคิดมาใช้แก้ปัญหาได้ ซึ่งคนปกติสามารถใช้โยนิโสมนสิการง่ายๆ ได้ โดยการพยายามควบคุมกระแสความคิดให้อยู่ในแนวทางที่ติงามตามทางที่เคยได้รับการอบรมสั่งสอนจากกัลยาณมิตรมาแล้ว และเมื่อพิจารณาเห็นความจริง และรู้ว่าคำแนะนำสั่งสอนนั้นถูกต้องติงาม มีประโยชน์ ก็ยิ่งมั่นใจและเกิดศรัทธาขึ้นเป็นการประสานระหว่างปัจจัยภายนอกกับปัจจัยภายในกลายเป็นความหมายของ ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน (พระอธิการกิตติศักดิ์ สุธีโรและคณะ, 2562) ซึ่งปัจจัยภายนอก เรียกว่า ปรโตโฆสะ แปลว่า เสียงจากผู้อื่น หรือเสียงบอกจากผู้อื่น ได้แก่ การรับถ่ายทอดจากอิทธิพลจากสิ่งแวดล้อมทางสังคม เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ เพื่อนที่คบหา หนังสือ สื่อมวลชน วัฒนธรรม ซึ่งข้อมูล ข่าวสาร การสั่งสอน การอบรมแนะนำที่ถูกต้อง ชักจูงไปในทางที่ติงาม บุคคลที่มีคุณสมบัตินี้ สามารถทำหน้าที่เป็นปรโตโฆสะที่ดีมีคุณภาพสูง เรียกได้ว่า กัลยาณมิตร เรียกว่า วิธีการแห่งศรัทธา ในส่วนของปัจจัยภายใน เรียกว่า โยนิโสมนสิการ แปลว่า การทำในใจให้แยบคาย หรือการคิดถูกวิธี ความรู้จักคิดหรือคิดเป็น หมายถึงการคิดอย่างมีระเบียบหรือคิดตามแนวทางของปัญญาคือ การรู้จักมอง รู้จักพิจารณา สิ่งทั้งหลายตามสภาวะ เรียกว่า วิธีการแห่งปัญญา ถ้ามองในมุมการทำหน้าที่ โยนิโสมนสิการก็คือ ความคิดที่สกัดกั้นอวิชชา ตัณหา (พระมหาสุธน สุธโน และคณะ, 2567) โยนิโสมนสิการ มีลักษณะที่เป็นกระบวนการนำไปสู่ความรู้เท่าทันโดยเฉพาะการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในปัจจุบัน โดยผู้ที่ยังไม่มีปัญญาแก้กล้าในการใช้ต้องได้รับคำแนะนำ ชักจูง อบรม โดยอาศัยปัจจัยภายนอก คือกัลยาณมิตร ร่วมกับปัจจัยภายในของผู้ใช้ (บุคคล) คือโยนิโสมนสิการ ที่ต้องมีความแยบคายในการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีและเป็นระบบระเบียบ เมื่อมีการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีจึงเป็นเหตุให้คิดถูก กระทำถูก ไม่หลงไหลไปตามกระแสโลก (ตัณหาอุปาทาน) ทั้งนี้อาศัยหลักธรรมเป็นเครื่องหนุน ให้มีสติและไม่ประมาท ได้มีการนำหลักธรรมโยนิโสมนสิการมาใช้เป็นรูปธรรมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีดิจิทัลในงานศึกษาวิจัยของพระมหาอินทร์ วงศ์ อัสสภานิและคณะ ท่านได้ประยุกต์ใช้หลักโยนิโสมนสิการพัฒนาเป็นพุทธรัตถกรรมการป้องกันการถูกหลอกลวงทางสื่อออนไลน์ด้วยโยนิโสมนสิการ คัดเลือกวิธีคิด 3 รูปแบบหลักจาก 10 วิธี ได้แก่ 1) การคิดแบบสืบสาวเหตุปัจจัย (Causal Investigation) เป็นการหาสาเหตุและผลของข้อมูลที่ได้รับเพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาของข้อมูล 2) การคิดแบบแยกแยะองค์ประกอบ (Component Analysis) เป็นการพิจารณาข้อมูลที่ได้รับอย่างละเอียด เช่น ตรวจสอบแหล่งที่มาของข้อมูล รายละเอียด 3) การคิดแบบวิภาษวาท (Multifaceted Reasoning) เป็นการพิจารณาข้อมูลจากหลายมุมมองเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ครบถ้วนและรอบด้าน ผลการศึกษาพบว่า การนำหลักโยนิโสมนสิการมาใช้ในการพัฒนาทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์ช่วยเสริมสร้างความระมัดระวัง และความรอบคอบในการตรวจสอบข้อมูลก่อนที่จะเชื่อหรือปฏิบัติตาม (พระมหาอินทร์วงศ์ อัสสภานิ, 2567) การศึกษาดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงการพัฒนาจากปัจจัยภายในบุคคลให้มีการใช้ความคิดอย่างแยบคาย มีระบบ วิธีการ โดยมีการอบรม ให้คำแนะนำจาก

กัลยาณมิตร ด้วยเหตุนี้การบูรณาการหลักธรรมโยนิโสมนสิร่วมกับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและปลอดภัยนั้นสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้จริง

การรักษาสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับวิถีสงฆ์

ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีบทบาทสำคัญในทุกด้านของชีวิต รวมถึงพระพุทธศาสนาและวิถีชีวิตของพระสงฆ์ การรักษาสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับวิถีสงฆ์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบเพราะอาจเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม ก่อให้เกิดความฟุ้งซ่าน ส่งผลกระทบต่อวิถีสมณะและภาพลักษณ์ของพระพุทธศาสนาให้เกิดความมัวหมอง การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ควรใช้ด้วยความระมัดระวังและอยู่ในขอบเขตที่เหมาะสม ดังนี้

1. ควรเลือกใช้เทคโนโลยีให้สอดคล้องกับหลักปฏิบัติที่ดีและถูกต้อง เช่น การเผยแผ่คำสอนผ่านสื่อที่เหมาะสม
2. ควรกำหนดขอบเขตการใช้งานระยะเวลาการใช้อุปกรณ์มากเกินไปจนกระทบต่อการปฏิบัติกิจวัตร ศาสนกิจต่างๆ เช่น การทำวัตรสวดมนต์ ดูแลรักษาพระอาราม ศึกษาพระธรรมวินัย เผยแพร่ธรรม การเทศนา การสงเคราะห์ช่วยเหลือสังคม
3. พึงรักษาความสำรวมและยึดมั่นปฏิบัติตามหลักพระธรรมวินัย หลีกเลียงประเด็นที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง เสื่อมเสีย หรือการเบี่ยงเบนของหลักธรรม
4. เลือกใช้เทคโนโลยีที่มีความน่าเชื่อถือและปลอดภัย (พระมหาทองเก็บ ญาณพล และคณะ, 2567)

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต). กล่าวไว้ในงานสมโภช 50 ปี ของพระเทพวิสุทธิเมธี (พุทธทาสภิกขุ) ว่า “ทางเดียวที่จะแก้ปัญหา คือ จะต้องพัฒนาคุณภาพคนขึ้นมาจากข้างในไม่ให้ความเพิ่มหรือลดแห่งคุณภาพของคนเป็นไปตามยถากรรม ดังนั้นจึงต้องพัฒนาคนโดยพัฒนาทั้งความรู้สติปัญญา ความสามารถในทางเทคนิค และในด้านภูมิธรรมที่ละเอียดอ่อนลึกซึ้งและรอบคอบอย่างเท่าทัน เช่น ความมีสติรอบคอบ ความเอาใจใส่ รับผิดชอบ ไม่ประมาท” จึงเป็นแนวทางที่จะรักษาสมดุลระหว่างเทคโนโลยีกับวิถีสงฆ์ได้

บทสรุป

ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) ยังพัฒนาไปอย่างต่อเนื่องและรวดเร็ว ก่อให้เกิดมีประโยชน์และผลกระทบควบคู่กันไป ปัญหาของสังคมที่มุ่งเน้นความเจริญด้านวัตถุมีมากมาย ส่งผลต่อรูปแบบการดำรงชีวิตของคนในยุคปัจจุบัน พระสงฆ์ก็ประสบปัญหาไม่แตกต่างจากฆราวาสได้รับผลกระทบทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ รวมถึงด้านสุขภาพการเจ็บป่วยด้วยโรคต่างๆ ที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอันเป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิต ปัญหาสุขภาพของพระสงฆ์ยังเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อน ความเชื่อ ค่านิยม มีความเกี่ยวพันทั้งตัวของพระสงฆ์ท่านเองและฆราวาส รวมทั้งข้อจำกัด

ในการเข้าถึงบริการสุขภาพ ข้อมูลสุขภาพ การพักอาศัยในพื้นที่ห่างไกล ทุรกันดาร การเดินทางไม่สะดวก ส่งผลให้พระสงฆ์ขาดโอกาสในการพัฒนาความรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเองส่งผลต่อการเจ็บป่วยอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นเครื่องมือสำคัญที่จะช่วยให้ข้ามผ่านปัญหาเหล่านี้ไปได้ สิ่งสำคัญคือ พระสงฆ์ต้องปรับตัวเข้ากับกระแสโลกที่เปลี่ยนไปโดยใช้วิธีแห่งปัญญา โยนิโสมนสิการ รวมทั้งน้อมนำหลักธรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมเพื่อการดูแลตนให้มีสุขภาพที่ดี พัฒนาศักยภาพตามบทบาทหน้าที่ผู้ปฏิบัติธรรมและเผยแผ่คำสอนทางพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมคือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ต้องวางตนในฐานะ “กัลยาณมิตร” ให้การสนับสนุนอุปถัมภ์ค้ำชูเกื้อหนุนทรัพยากรต่างๆ เสริมทักษะความรู้ ความสามารถให้สอดคล้องกับความต้องการของโลกแก่พระสงฆ์โดยไม่ทำลายแก่นแท้ของพระพุทธศาสนาอันจะนำไปสู่การสืบสานพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองต่อไป เปรียบเทียบได้กับการเปลี่ยนแปลงของพระพุทธศาสนาตลอดสองพันกว่าปีที่ผ่านมา

บรรณานุกรม

- ฐิตินัน บ.คอมมอน. (2567). บทเรียนและข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์การสื่อสารสุขภาพแด่พระสงฆ์ภายใต้หลักธรรมนุญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ. วารสารนิเทศศาสตร์, 42(1), 61-79
- พัฒนศักดิ์ มงคลวัฒน์. (2567). AI and Digital Health AI ในยุค Digital Healthcare. บทสรุปจากเวทีเสวนาในงาน AI & Innovation Summit 2024. สืบค้นจาก <https://ngthai.com/uncategorized> วันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2568
- พระมหาทองเก็บ ญาณพล และคณะ. (2567). การสะท้อนมุมมองเทคโนโลยีกับการเผยแผ่พุทธศาสนา. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารศรัณ. 7(2), 386-387.
- พระมหาอินทร์วงศ์ อัสสภานี. (2567). พุทธนวัตกรรมการป้องกันการถูกล่อลวงทางสื่อออนไลน์ของผู้สูงอายุในจังหวัดลำพูนด้วยโยนิโสมนสิการ. ลำพูน: มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ลำพูน.
- พระมหาสุพรเทพ เทวชโยและคณะ. (2567). ความจำเป็นของพระสงฆ์ไทยกับการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารในปัจจุบัน. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารศรัณ, 7(2), 12-24.
- พระมหาสุชน สุธโน และคณะ. (2567). พุทธธรรมกับการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสารสนเทศ. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมการบริหารศรัณ. 7(2), 361-376.
- พระราชสิทธิเวที และคณะ. (2562). สุขภาวะพระสงฆ์: การป้องกันและควบคุมโรค. นนทบุรี. นิตยธรรมการพิมพ์.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต). (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย. (พิมพ์ครั้งที่ 39). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬารามราชวิทยาลัย
- พระอธิการกิตติศักดิ์ สุธีโรและคณะ. (2562). โยนิโสมนสิการ : หลักการคิดที่เหมาะสมกับคนไทยในยุค 4.0. วารสารพุทธศิลปกรรม, 2(1), 87-100.

- สมเกียรติ เพ็ชรมาก และนุชจรี บุญเกต. (2560). **การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อชุมชนของคณะสงฆ์ จังหวัดสุรินทร์**. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ, 11(3), 357–368.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุคพับลิเคชั่น.
- Aroonrak, T., Supawantanakul, D., Banyati, P., & Chantan, C. (2019). **The comparison of learning models of machine for screening diabetic patients who has foot numbness**. The 10th Hatyai National and International Conference, 736 – 749. (in Thai)
- Lee, D., & Yoon, S. N. (2021). **Application of artificial intelligence-based technologies in the healthcare industry: Opportunities and challenges**. International Journal of Environmental Research and Public Health, 18(1), 271.
-

การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม
เพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร
Arrangement Social and cultural capital map
to develop society to be consistent with Area development
context: case study of Phichit Province

พระราชสิทธิเวที

PhraratSittivetee

พระครูวิลาสรัตนรังสี

Phrakhru Wilasarattanarungsi

วิชิต ไชยชนะ

wichit chaichana

นพวรรณ ไชยชนะ

Noppwan Chaichana

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phichit (Buddhist) College

Corresponding author, e-mail : noppwan08@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อสำรวจแหล่งข้อมูลของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร 2) เพื่อวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคม พื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร และ 3) เพื่อจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร ในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative methods Research) เป็นการศึกษาที่ทำในสถานการณ์ที่เป็นธรรมชาติ ใช้วิธีการศึกษาและเครื่องมือในการเก็บข้อมูลที่หลากหลาย เครื่องมือที่สำคัญที่สุดคือนักวิจัยเอง ซึ่งเป็นระเบียบวิธีวิจัยที่มีความเหมาะสม ประกอบด้วย 1.การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) และ 2.การวิจัยภาคสนาม (Field Research) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informants) จำนวน 20 รูป/คน ในพื้นที่ข้างวัดสำคัญที่มีงาน

พุทธศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดพิจิตร จำนวน ๗ วัดดังนี้ เจ้าอาวาสวัด จำนวน 7 รูป ปราชญ์ชุมชน/นักวิชาการ/ชาวบ้าน จำนวน 7 รูป/คน ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ จำนวน 1 รูป/คน ตัวแทนจากอื่น ๆ จำนวน 5 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง แบบบันทึกแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม

ผลการวิจัย พบว่า

1) การสำรวจแหล่งข้อมูลของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม วัดแต่ละแห่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของคนในท้องถิ่น การจัดงานประเพณีและกิจกรรมท้องถิ่น เช่น งานบุญเข้าพรรษา งานสงกรานต์ และงานบวช ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวัดเป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาชาวบ้านและการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นถิ่นรุ่นต่อรุ่น

2) การวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคมพื้นที่ชุมชนข้างวัด เป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและพัฒนาความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม โดยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาพื้นที่รอบวัดต่างๆ ประกอบด้วย ศาสนา ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรทางวัฒนธรรมอื่นๆ ต่อไปนี้คือแนวทางในการนำทุนเหล่านี้มาพัฒนาสังคมในพื้นที่ชุมชนรอบวัดทั้ง 7 แห่ง

3) การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม มีขั้นตอนดังนี้ 1. กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ ได้แก่ จัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคม 2. กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่ต้องการศึกษา ได้แก่ พื้นที่ข้างวัด 7 แห่ง 3. กำหนดประเด็นที่สนใจศึกษาแนวทางในการพัฒนา โดยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมในพื้นที่ชุมชนข้างวัดทั้ง 7 แห่ง เป็นสินค้าและบริการ มักประกอบด้วยประเภทที่หลากหลายขึ้นอยู่กับทุนทรัพยากรของแต่ละชุมชนและวัดในท้องถิ่น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้ 1. สินค้าทางวัฒนธรรมและศิลปะท้องถิ่น 2. อาหารท้องถิ่น ลักษณะอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น 3. บริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา 4. ผลิตภัณฑ์ทางเกษตรและสมุนไพรท้องถิ่น ลักษณะสินค้าที่ได้จากการเกษตรและสมุนไพรพื้นบ้าน

คำสำคัญ : การจัดทำแผนที่, ทุนทางสังคม, ทุนทางวัฒนธรรม

ABSTRACT

Research " Arrangement Social and cultural capital map to develop society to be consistent with Area development context : case study of Phichit Province " has three objectives: 1) survey the sources of social and cultural capital in the community area next to the temple in Phichit Province, 2) analyze the guidelines for using social and cultural capital to develop society and the community area next to the temple in Phichit Province, and 3) create a map of social and cultural capital to develop society in

accordance with the context of the development of the community area next to the temple in Phichit Province. This research, the researcher used qualitative methods research, which is a research conducted in a natural situation, using various study methods and data collection tools. The most important tool is the researcher himself, which is an appropriate research methodology, consisting of 1. Documentary Research and 2. Field Research. Key Informants This study used 20 key informants in the area next to important temples with Buddhist art related to Buddhist symbolic animals. In Phichit Province, there were 7 temples as follows: 7 temple abbots, 7 community scholars/academics/villagers, 7 people/persons, 1 art expert/person, 5 representatives from other places/persons. The research instruments were semi-structured in-depth interviews, social and cultural capital mapping forms.

The research found that 1). Survey of information sources of social and cultural capital in the community area next to temples in Phichit Province. Social and cultural capital: Each temple is a center for religious and cultural activities in the community, helping to strengthen the unity of local people. Organizing traditional events and local activities, such as Buddhist Lent, Songkran, and ordination ceremonies, helps to preserve local culture. Temples are also a source of local wisdom and the passing down of local culture from generation to generation. 2) Analysis of the approach to using social and cultural capital to develop society in the community areas next to the temple is an approach that can promote strength in the community and develop sustainability in the economic, cultural and social aspects. Social and cultural capital that can be used to develop the areas around the temples includes religion, traditions, local wisdom and other cultural resources. The following are the approaches to using these funds to develop society in the community areas around the 7 temples. 3) Creating a social and cultural capital map has the following steps: 1. Define the scope and objectives, namely creating a social and cultural capital map for social development. 2. Define the target area to be studied, namely the area near the 7 temples. 3. Define the issues of interest to study the development approach. Social and cultural capital for social development in the community area near the 7 temples is a product and service, often consisting of various types depending on the resources of each community and temple in the area. It can be divided into 4 main categories as follows: 1. Local cultural and artistic products 2. Local food, the characteristics of food that are unique to each region 3. Cultural and

religious tourism services 4. Local agricultural and herbal products, characteristics of products obtained from agriculture and local herbs

Keywords : Mapping, Social Capital, Cultural Capital

บทนำ

ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องเริ่มจากการพัฒนาด้านมนุษย์ก่อน ตาม แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (2560-2564) (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564).) ยุทธศาสตร์ที่ 1 ซึ่งเน้น การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทุนมนุษย์ และการพัฒนานั้นมุ่งเน้นการสร้างระบบค่านิยม คุณธรรมจริยธรรม เพื่อความเป็นพลเมืองที่ดีและมนุษย์ที่สมบูรณ์ ซึ่งต้องปฏิรูปที่พฤติกรรม ของมนุษย์ ผ่านการถ่ายทอดกระบวนการพัฒนาที่เป็นรูปธรรม และมีประสิทธิภาพ จึงพัฒนาระบบค่านิยมคุณธรรมและจริยธรรมที่กำกับพฤติกรรมของมนุษย์ให้มีขึ้นได้จริง บนพื้นฐานของสังคมไทยที่มีพระพุทธศาสนาเป็นรากฐานของสังคมและวัฒนธรรมมาแต่โบราณ วัดเป็นศูนย์กลางการดำรงชีวิตทางสังคมและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม พระสงฆ์ช่วยเหลือเกื้อกูลชาวบ้าน เพื่อเป็นการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม เราจึงจำเป็นต้องใช้วัคซีนทางสังคม (social vaccine) ในทางสาธารณสุข วัคซีนทางสังคมคือการมุ่งส่งเสริมสุขภาพของประชาชนและนโยบายด้านสาธารณสุข ที่คำนึงถึงมิติทางสังคมร่วมด้วย โดยให้ความสำคัญกับความไม่เท่าเทียมกันในสังคมและปัจจัยสังคมกำหนดสุขภาพ (social determinants of health) ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมของบุคคลที่เชื่อมโยงกับเงื่อนไขในการดำรงชีวิต ประจำวัน เช่น นโยบายและระบบเศรษฐกิจ ภาวะการพัฒนา บรรทัดฐานทางสังคม นโยบายสังคมและระบบ การเมือง ซึ่ง การใช้วัคซีนทางสังคมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคมตามแนวทางของโครงการวิจัยนี้คือ การใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาพื้นที่ผ่านกระบวนการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เนื่องจากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม จะเป็นการนำ องค์ความรู้ในมิติทางวัฒนธรรม ไม่ว่าจะเป็นศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และภูมิปัญญา มาใช้เป็นปัจจัยส่งเสริมที่ทำให้สังคมเกิดความเข้มแข็งและนำไปสู่สังคมที่อยู่เย็นเป็นสุขได้ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2557) (กระทรวงวัฒนธรรม. (2557). รายงานการศึกษาทุนทางวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างภูมิคุ้มกันทางสังคม.) ด้วยการที่ทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) เป็นผลผลิตทางวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะ ภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรม และทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี วิถีชีวิต โดย Pierre Bourdieu มีทัศนะว่า ทุนวัฒนธรรมจะปรากฏให้เห็น 3 รูปแบบ ได้แก่เป็นสิ่งที่ฝังอยู่ในตัวคนหรือกลุ่มคน เช่น ความคิด จินตนาการ ความคิดริเริ่ม ความเชื่อ อีกทั้งเป็นสิ่งที่ป็นรูปสัญลักษณ์และเป็นตัวตน เช่น ภาพวาด เครื่องมือ อุปกรณ์ สิ่งก่อสร้าง สถานที่ที่เป็นมรดกโลก และมีความเป็นสถาบัน เช่น กติกา การยอมรับที่หลายคนเห็นร่วมกัน เช่น ประเพณีหรือกิจกรรมร่วมกันของสังคม เป็นต้น

จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้น คณะผู้วิจัยและมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์พิจิตร ทำหน้าที่ส่งเสริมคุณธรรมและจริยธรรม และนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคม เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด หลากหลายเรื่องราวรอบเมือง ที่ไม่ไกลจากตัวคุณ บอกเล่าเรื่องราวที่เกิดขึ้นในจังหวัดพิจิตร ความเคลื่อนไหว วิถีชีวิต อาชีพ ชุมชน และเรื่องราวที่เป็นสีสัน ศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีที่น่าสนใจของแต่ละชุมชนผู้วิจัยจึงเลือกจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร ขึ้นดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจแหล่งข้อมูลของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคม พื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร
3. เพื่อจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร

ขอบเขตของการวิจัย

เรื่อง “การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร” มีขอบเขตดังนี้

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ดังนี้
แนวคิดเกี่ยวกับทุนทางสังคม, ทุนทางวัฒนธรรม, การพัฒนาสังคม, การสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของวัดในสังคมไทย, ทฤษฎีของการพัฒนาสังคม
2. ขอบเขตด้านพื้นที่ คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่วิจัยต่อยอดจากงานวิจัยเรื่อง “สัตว์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา : การสังเคราะห์คติธรรมและความเชื่อสู่การสร้างสรรค์พุทธศิลปกรรมของวัดในจังหวัดพิจิตร” ดังนี้ 1.วัดไผ่ท่าโพใต้ ตำบลไผ่ท่าโพ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง 2.วัดโรงช้าง ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร 3. วัดวังกลม ตำบลบ้านป่ง อำเภอเมืองพิจิตร 4.วัดหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร 5. วัดเทวประสาท ตำบลตะพานหิน อำเภอตะพานหิน 6. วัดหนองเต่า ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก 7. วัดห้วยเขน ตำบลห้วยเขน อำเภอบางมูลนาก
3. ขอบเขตด้านประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การศึกษาครั้งนี้ คณะผู้วิจัยได้กำหนด ประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 รูป/คน ดังนี้ วัดสำคัญที่มีงานพุทธศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับสัตว์สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนา ในจังหวัดพิจิตร จำนวน 7 วัด เจ้าอาวาสวัด จำนวน ๗ รูป ปราชญ์ชุมชน/นักวิชาการ/ชาวบ้าน 7 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะจำนวน 1 รูป/คน ตัวแทนจากอื่น ๆ จำนวน 5 รูป/คน
4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ใช้ระยะเวลา 12 เดือน ตุลาคม 2566 – กันยายน 2567

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ จังหวัดพิจิตร” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ 1. เพื่อสำรวจแหล่งข้อมูลของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร 2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคม พื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร และ 3. เพื่อจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In – depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) มีการจัดกิจกรรม เป็นกระบวนการเพื่อให้ได้แนวทางการปฏิบัติหรือเป็นการแก้ปัญหา การสร้างและพัฒนาวิธีการใหม่ เพื่อพัฒนาและแก้ปัญหามีผลการวิจัยดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

1. ผลการสำรวจแหล่งข้อมูลของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนข้างวัดในจังหวัดพิจิตร

วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้ ตำบลไผ่ท่าโพ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง เป็นแหล่งรวมของชุมชนที่มีการสืบทอดวัฒนธรรมและประเพณีพื้นบ้าน การจัดงานเทศกาลและกิจกรรมทางศาสนา เช่น งานบุญประจำปีและงานเทศกาลส่งเสริมความสามัคคีในชุมชน วัดโรงช้าง ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร วัดนี้มีบทบาทสำคัญในการรวมกลุ่มชุมชนและการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรม เช่น การบวชพระ การจัดงานบุญ และประเพณีท้องถิ่นที่มีความสำคัญ เช่น งานบุญเข้าพรรษา งานประเพณีสงกรานต์ วัดวังกลม ตำบลบ้านบุง อำเภอเมืองพิจิตร เป็นศูนย์กลางของการจัดงานบุญท้องถิ่น การรวมกลุ่มของคนในชุมชน และมีบทบาทสำคัญในด้านการรักษาศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน เช่น การละเล่นพื้นบ้าน การแสดงดนตรีไทยพื้นบ้าน วัดหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร วัดหัวดงมีความสำคัญต่อชุมชนในด้านศาสนาและวัฒนธรรม โดยเป็นสถานที่จัดงานบุญต่าง ๆ รวมถึงเป็นที่รวบรวมภูมิปัญญาท้องถิ่นและการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้านของคนในพื้นที่ วัดเทพประสาท ตำบลตะพานหิน อำเภอตะพานหิน วัดนี้มีบทบาทในการรวมกลุ่มชุมชนและการจัดงานวัฒนธรรม เช่น งานบุญประเพณีและการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมท้องถิ่น วัดหนองเต่า ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก วัดนี้มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมความสามัคคีของคนในชุมชน เช่น งานประเพณีท้องถิ่นและการรวมกลุ่มทำบุญ รวมถึงการเป็นศูนย์กลางทางศาสนาของชุมชน วัดห้วยเขน ตำบลห้วยเขน อำเภอบางมูลนาก วัดห้วยเขนมีประวัติความเป็นมายาวนาน เป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาท้องถิ่นและการสืบสานวัฒนธรรมโบราณของพื้นที่ การจัดงานบุญและงานเทศกาลในวัดเป็นส่วนหนึ่งของการรักษาและส่งเสริมวัฒนธรรมของชุมชน

ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม วัดแต่ละแห่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของคนในท้องถิ่น การจัดงานประเพณีและกิจกรรมท้องถิ่น เช่น งาน

บุญเข้าพรรษา งานสงกรานต์ และงานบวช ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวัดเป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาชาวบ้านและการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นถิ่นรุ่นต่อรุ่น

2. ผลการวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคม พื้นที่ชุมชนข้างวัดในจังหวัดพิจิตร

แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมไปใช้พัฒนาสังคมในพื้นที่ชุมชนข้างวัดในจังหวัดพิจิตร สามารถแบ่งออกเป็น 4 แนวทางหลัก ดังนี้

1. การพัฒนาสังคมด้วยทุนทางสังคม 1.1 ส่งเสริมความร่วมมือในชุมชน สร้างเครือข่ายกลุ่มชุมชน เช่น กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอาชีพต่าง ๆ โดยใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการจัดกิจกรรมร่วมกัน 1.2 เสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน ผ่านกิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนา เช่น งานบุญประเพณีหรือการบำเพ็ญประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับวัด 1.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชนร่วมกันตัดสินใจในการพัฒนาพื้นที่และจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

2. การพัฒนาวัฒนธรรมและศิลปกรรมท้องถิ่น 2.1 พื้นฟูและอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่น จัดกิจกรรมที่เน้นการรักษาและสืบทอดประเพณี เช่น งานบุญ งานเทศกาล หรือพิธีกรรมทางศาสนา 2.2 ส่งเสริมศิลปะและหัตถกรรมท้องถิ่น สนับสนุนการผลิตงานฝีมือและศิลปะพื้นบ้านเพื่อเสริมสร้างอาชีพและรักษาภูมิปัญญา 2.3 สร้างศูนย์เรียนรู้วัฒนธรรม เพื่อเป็นแหล่งรวบรวมและเผยแพร่วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

3. การพัฒนาเศรษฐกิจด้วยทุนวัฒนธรรม 3.1 ส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม พัฒนาวัดและชุมชนให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยจัดงานแสดงศิลปะและจำหน่ายสินค้าท้องถิ่น 3.2 พัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชน OTOP ผลิตภัณฑ์และจำหน่ายสินค้าที่สะท้อนวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น อาหารพื้นบ้านและงานหัตถกรรม 3.3 อบรมทักษะอาชีพและการทำธุรกิจ จัดอบรมการตลาดและการขายออนไลน์เพื่อเพิ่มโอกาสทางการค้าให้กับชุมชน

4. การส่งเสริมสิ่งแวดล้อมเชิงวัฒนธรรม 4.1 อนุรักษ์พื้นที่สีเขียวและแหล่งน้ำรอบวัด จัดกิจกรรมอนุรักษ์ธรรมชาติ เช่น การปลูกป่าและการดูแลแหล่งน้ำในพื้นที่ 4.2 ส่งเสริมจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อม ใช้กิจกรรมทางวัฒนธรรมและศาสนาเพื่อสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในชุมชน การนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเหล่านี้ไปใช้จะช่วยให้ชุมชนสามารถพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

3. ผลการจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร

แผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ : กรณีศึกษาจังหวัดพิจิตร ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในพื้นที่ ชุมชนข้างวัด 1.วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้ ตำบลไผ่ท่าโพ อำเภอนครไทย 2.วัดโรงช้าง ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร 3. วัดวังกลม ตำบลบ้านบึง อำเภอเมืองพิจิตร 4.วัดหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร 5.วัดเทพประสาธ ตำบลตะพานหิน อำเภอ

ตะพานหิน 6. วัดหนองเต่า ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก 7. วัด ห้วยเขน ตำบลห้วยเขน อำเภอบางมูลนาก สินค้าและบริการ มักประกอบด้วยประเภทที่หลากหลายขึ้นอยู่กับทุนทรัพยากรของแต่ละชุมชนและวัดในท้องถิ่น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

1. สินค้าทางวัฒนธรรมและศิลปะท้องถิ่น ลักษณะสินค้าที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะเฉพาะถิ่น เช่น งานหัตถกรรม พระพุทธรูป วัตถุมงคล การสานไม้ไผ่ หรืองานปั้นจากชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ชุมชนข้างวัด วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้, วัดห้วยเขน, วัดโรงช้าง

2. อาหารท้องถิ่น ลักษณะอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ขนมพื้นบ้าน อาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่ผลิตในครัวเรือน การทำขนมมงคลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนา ชุมชนข้างวัด วัดโรงช้าง, วัดหัวดง, วัดหนองเต่า

3. บริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา ลักษณะการจัดทัวร์หรือกิจกรรมเยี่ยมชมวัด การทำบุญตามประเพณีไทย เช่น การสวดมนต์ การเข้าวัดเพื่อฟังเทศน์ การเวียนเทียนในเทศกาลสำคัญทางศาสนา ชุมชนข้างวัด วัดเทวประสาท, วัดวังกลม, วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้

4. ผลิตภัณฑ์ทางเกษตรและสมุนไพรท้องถิ่น ลักษณะสินค้าที่ได้จากการเกษตรและสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น น้ำผึ้ง สมุนไพร เครื่องดื่มสมุนไพร หรือผลิตภัณฑ์จากผลผลิตในท้องถิ่นที่เป็นที่นิยมและมีสรรพคุณทางยา ชุมชนข้างวัด วัดหนองเต่า, วัดห้วยเขน, วัดหัวดง

บทสรุป

ผลการสำรวจแหล่งข้อมูลของทุนทางสังคมและวัฒนธรรมพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม วัดแต่ละแห่งเป็นศูนย์รวมกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรมของชุมชน ช่วยเสริมสร้างความสามัคคีของคนในท้องถิ่น การจัดงานประเพณีและกิจกรรมท้องถิ่น เช่น งานบุญเข้าพรรษา งานสงกรานต์ และงานบวช ช่วยในการอนุรักษ์วัฒนธรรมพื้นบ้าน และวัดเป็นแหล่งรวมของภูมิปัญญาชาวบ้านและการสืบทอดวัฒนธรรมพื้นถิ่นรุ่นต่อรุ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สำนักงานวิจัยแห่งชาติ. (2560). สำรวจบทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมเศรษฐกิจของชุมชนในพื้นที่ตำบลบ้านต๋น จังหวัดพะเยา งานวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การใช้ประโยชน์จากทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อสร้างกิจกรรมและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณค่าเชิงเศรษฐกิจ งานวิจัยนี้ยังสำรวจวิธีที่ชุมชนใช้วัฒนธรรมเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและเพิ่มรายได้ของชาวบ้าน ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นและสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนุชา ศิริพงศ์. (2561). การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นในภาคใต้ของประเทศไทยผ่านการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเป็นการศึกษาเพื่อสำรวจและวิเคราะห์กลยุทธ์ในการอนุรักษ์และส่งเสริมประเพณีท้องถิ่น โดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาด้วยการสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสำรวจเอกสาร และการสังเกตการณ์ในพื้นที่ การศึกษาได้เน้นที่การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น เช่น การแสดงศิลปะพื้นบ้าน งานประเพณี และกิจกรรมวัฒนธรรม ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการใช้ทุนทางวัฒนธรรม

เพื่อเสริมสร้างการพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นสามารถสร้างความรู้สึภาคภูมิใจในท้องถิ่น ส่งเสริมการท่องเที่ยวและการมีส่วนร่วมของชุมชน การศึกษาเสนอแนวทางในการนำทุนทางวัฒนธรรมไปใช้ในการฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น โดยมุ่งเน้นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชน การสร้างความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน และการพัฒนานโยบายที่เอื้ออำนวยต่อการอนุรักษ์ประเพณีท้องถิ่นอย่างยั่งยืน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัทธกษิรีโสภณ. (2562). การจัดการทุนวัฒนธรรมของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน การศึกษานี้มุ่งเน้นการสำรวจและวิเคราะห์วิธีการจัดการทุนวัฒนธรรมในชุมชนต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายในการพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่า การจัดการทุนวัฒนธรรมอย่างเหมาะสมสามารถเสริมสร้างความยั่งยืนในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้โดยการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม การส่งเสริมความเข้าใจและการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมถึงการสร้างร่วมมือกับนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการท่องเที่ยว การศึกษาเสนอแนวทางการจัดการที่สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับการรักษาความสมดุลระหว่างการพัฒนาเศรษฐกิจและการอนุรักษ์วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ อินทร์ปัญญา. (2565) . สำรวจและวิเคราะห์บทบาทของศาสนาในการเสริมสร้างทุนทางสังคมภายในชุมชน การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาที่หลากหลายรวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ และการสังเกตการณ์ในชุมชน ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าศาสนาเป็นเครื่องมือสำคัญในการสร้างและเสริมสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม การสนับสนุนกิจกรรมร่วมกัน และการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกในชุมชน การใช้ศาสนาในการสร้างทุนทางสังคมช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของเครือข่ายทางสังคม และส่งเสริมความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน การศึกษาเสนอแนวทางในการใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างทุนทางสังคม โดยการส่งเสริมกิจกรรมทางศาสนาและการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน การสร้างโอกาสในการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมถึงการสนับสนุนการดำเนินงานขององค์กรทางศาสนาเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วิชัย รัตนพันธ์. (2565) .เป็นการศึกษาเพื่อสำรวจและวิเคราะห์กลยุทธ์และวิธีการในการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมือง การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพรวมถึงการสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจเอกสาร และการศึกษากกรณีตัวอย่างในพื้นที่ภาคเหนือ ผลการศึกษาพบว่า การฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรม เช่น ภาษาท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน และประเพณีท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการรักษาเอกลักษณ์และความเป็นอยู่ของชนเผ่าพื้นเมือง การฟื้นฟูนี้ช่วยสร้างความรู้สึกภาคภูมิใจและเชื่อมโยงสมาชิกในชุมชนกับมรดกทางวัฒนธรรมของตน การศึกษาเสนอแนวทางในการฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมผ่านการสนับสนุนการศึกษาและการฝึกอบรม การจัดกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรม และการสร้างความร่วมมือกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง การนำแนวทางเหล่านี้ไปใช้จะช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนในการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมและส่งเสริมความร่วมมือระหว่างชุมชนและสังคมโดยรวม

สรุปผลการวิเคราะห์แนวทางการนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรม ไปใช้พัฒนาสังคมพื้นที่ชุมชนข้างวัด 1. วัดไผ่ท่าโพใต้ ตำบลไผ่ท่าโพ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง 2. วัดโรงช้าง ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร 3. วัดวังกลม ตำบลบ้านบึง อำเภอเมืองพิจิตร 4. วัดหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร 5. วัดเทวประสาท ตำบลตะพานหิน อำเภอตะพานหิน 6. วัดหนองเต่า ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก 7. วัดห้วยเขน ตำบลห้วยเขน อำเภอบางมูลนาก การนำทุนทางสังคมและวัฒนธรรมไปใช้พัฒนาสังคมในพื้นที่ชุมชนข้างวัดในจังหวัดพิจิตร เป็นแนวทางที่สามารถส่งเสริมความเข้มแข็งในชุมชนและพัฒนาความยั่งยืนด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และสังคม โดยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาใช้พัฒนาพื้นที่รอบวัดต่าง ๆ ประกอบด้วย ศาสนา ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น และทรัพยากรทางวัฒนธรรมอื่น ๆ ต่อไปนี้คือแนวทางในการนำทุนเหล่านี้มาพัฒนาสังคมในพื้นที่ชุมชนรอบวัดทั้ง 7 แห่ง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของประภัสสร ศรีวรณ. (2561) . การศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์วิธีการและกลยุทธ์ในการใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ และการศึกษาเคสในพื้นที่ภาคอีสาน ผลการศึกษาพบว่าทุนทางสังคม เช่น เครือข่ายความสัมพันธ์ การร่วมมือในกิจกรรมชุมชน และทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน และความรู้ท้องถิ่น มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน โดยการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของ การสนับสนุนกิจกรรมร่วมกัน และการพัฒนากลยุทธ์การจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน การศึกษาเสนอแนวทางในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนผ่านการเพิ่มพูนทุนทางสังคมและวัฒนธรรม เช่น การสนับสนุนกิจกรรมชุมชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน และการพัฒนาโครงการที่เน้นการอนุรักษ์และส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อสร้างความยั่งยืนและความเข้มแข็งในระยะยาว และสอดคล้องกับงานวิจัยของจิรศักดิ์ ทองสุข. (2562) มุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทของทุนทางสังคมในการเสริมสร้างความสามารถในการปรับตัวของชุมชนชนบทในพื้นที่ภาคตะวันตกของประเทศไทย การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ เช่น การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง การสำรวจข้อมูลเชิงสถิติ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาในพื้นที่ศึกษา ผลการศึกษาพบว่าทุนทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ทางสังคม ความร่วมมือในชุมชน และเครือข่ายการสนับสนุน มีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความสามารถของชุมชนในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงและความท้าทายที่เกิดขึ้น เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม การศึกษาได้ชี้ให้เห็นว่าชุมชนที่มีทุนทางสังคมที่แข็งแกร่งสามารถปรับตัวได้ดีกว่าโดยการสร้างกลไกการสนับสนุนและการจัดการความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ การศึกษาเสนอแนวทางในการเสริมสร้างทุนทางสังคมผ่านการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างสมาชิกในชุมชน การพัฒนากลุ่มสนับสนุน และการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง เพื่อเพิ่มความสามารถในการปรับตัวและความยั่งยืนของชุมชนชนบท และสอดคล้องกับงานวิจัยของสมชาย ใจดี. (2563) . ศึกษาการใช้ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทย เพื่อส่งเสริมการพัฒนาท้องถิ่นทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ผลการศึกษาพบว่า การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้านและศิลปะพื้นบ้านมีผลเชิงบวกต่อการพัฒนาชุมชน และสอดคล้องกับงานวิจัยของสายใจ นาค

พิทักษ์. (2563) บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาอาชีพของชาวบ้านชนบทในภาคตะวันออกของประเทศไทยเป็นการศึกษาเพื่อสำรวจและวิเคราะห์ว่าทุนทางวัฒนธรรมมีอิทธิพลต่อการพัฒนาอาชีพของชาวบ้านอย่างไร การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาที่หลากหลาย เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ และการวิเคราะห์กรณีศึกษาในพื้นที่ภาคตะวันออก ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่าทุนทางวัฒนธรรม เช่น ประเพณีท้องถิ่น ศิลปะพื้นบ้าน และความรู้พื้นเมือง มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาอาชีพของชาวบ้าน โดยการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการสร้างโอกาสทางธุรกิจ การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และการส่งเสริมการตลาดที่เป็นเอกลักษณ์ การศึกษาพบว่ากระบวนการทุนทางวัฒนธรรมเข้ากับกลยุทธ์การพัฒนาอาชีพสามารถช่วยเสริมสร้างความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์และบริการท้องถิ่น การศึกษาเสนอแนวทางในการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาอาชีพในชนบท โดยการสนับสนุนการฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะ การสร้างเครือข่ายการตลาด และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และนำเสนอวัฒนธรรมท้องถิ่น และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิทยา ศิริวัฒน์. (2564). ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของทุนทางสังคมในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย โดยเน้นถึงการที่ความสัมพันธ์และเครือข่ายในชุมชนสามารถสร้างความยั่งยืนและเพิ่มพลังให้กับการจัดการตนเองของชุมชนในด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทุนทางสังคมที่เกิดจากความเชื่อมั่นและความสัมพันธ์ทางสังคมในหมู่ชาวบ้านเป็นตัวขับเคลื่อนสำคัญที่ทำให้ชุมชนสามารถรับมือกับความท้าทาย เช่น การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การอพยพแรงงาน และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และอารยา สมสุข. (2564) . การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานชุมชนในภาคเหนือของประเทศไทยเป็นการศึกษาที่มุ่งเน้นการวิเคราะห์บทบาทและประโยชน์ของทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมเศรษฐกิจฐานชุมชน การวิจัยนี้ใช้วิธีการศึกษาหลายรูปแบบ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสำรวจข้อมูลเชิงปริมาณ และการศึกษากรณีตัวอย่างในพื้นที่ภาคเหนือ ผลการศึกษาพบว่าการใช้ทุนทางวัฒนธรรม เช่น ศิลปะพื้นบ้าน งานฝีมือ และประเพณีท้องถิ่น สามารถเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชุมชน โดยการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ในการสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่มีเอกลักษณ์ เพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าท้องถิ่น และส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การศึกษายังพบว่าการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน นักธุรกิจ และหน่วยงานภาครัฐสามารถเสริมสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืน การศึกษาเสนอแนวทางในการประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจฐานชุมชน โดยการสนับสนุนการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะ การสร้างกลยุทธ์การตลาดที่เน้นคุณค่าทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

ผลการจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมให้สอดคล้องกับบริบทการพัฒนาพื้นที่ชุมชนข้างวัด ในจังหวัดพิจิตร

การจัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรม มีขั้นตอนดังนี้ 1. กำหนดขอบเขตและวัตถุประสงค์ ได้แก่ จัดทำแผนที่ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคม 2. กำหนดพื้นที่เป้าหมายที่ต้องการศึกษา ได้แก่ พื้นที่ข้างวัด 7 แห่ง 3. กำหนดประเด็นที่สนใจศึกษาแนวทางในการพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาสังคมในพื้นที่ ชุมชนข้างวัด 1.วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้ ตำบลไผ่ท่าโพ อำเภอโพธิ์ประทับช้าง 2.วัดโรงช้าง ตำบลโรงช้าง อำเภอเมืองพิจิตร 3. วัดวังกลม ตำบลบ้านบึง อำเภอเมืองพิจิตร 4.วัดหัวดง ตำบลหัวดง อำเภอเมืองพิจิตร 5.วัดเทพประสาท ตำบลตะพานหิน อำเภอตะพานหิน 6. วัดหนองเต่า ตำบลภูมิ อำเภอบางมูลนาก 7. วัด ห้วยเขน ตำบลห้วยเขน อำเภอบางมูลนาก สินค้าและบริการ มักประกอบด้วยประเภทที่หลากหลายขึ้นอยู่กับทุนทรัพยากรของแต่ละชุมชนและวัดในท้องถิ่น โดยสามารถแบ่งได้เป็น 4 ประเภทหลัก ๆ ดังนี้

1. สินค้าทางวัฒนธรรมและศิลปะท้องถิ่น ลักษณะสินค้าที่สะท้อนถึงวัฒนธรรม ประเพณี และศิลปะเฉพาะถิ่น เช่น งานหัตถกรรม พระพุทธรูป วัตถุมงคล การสานไม้ไผ่ หรืองานปั้นจากชุมชนที่มีเอกลักษณ์ของตนเอง ชุมชนข้างวัด วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้, วัดห้วยเขน, วัดโรงช้าง

2. อาหารท้องถิ่น ลักษณะอาหารที่เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละท้องถิ่น เช่น ขนมพื้นบ้าน อาหารจากวัตถุดิบท้องถิ่นที่ผลิตในครัวเรือน การทำขนมมงคลที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางศาสนา ชุมชนข้างวัด วัดโรงช้าง, วัดหัวดง, วัดหนองเต่า

3. บริการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและศาสนา ลักษณะการจัดทัวร์หรือกิจกรรมเยี่ยมชมวัด การทำบุญตามประเพณีไทย เช่น การสวดมนต์ การเข้าวัดเพื่อฟังเทศน์ การเวียนเทียนในเทศกาลสำคัญทางศาสนาชุมชนข้างวัด วัดเทพประสาท, วัดวังกลม, วัดไผ่ท่าโพธิ์ใต้

4. ผลิตภัณฑ์ทางเกษตรและสมุนไพรท้องถิ่น ลักษณะสินค้าที่ได้จากการเกษตรและสมุนไพรพื้นบ้าน เช่น น้ำผึ้ง สมุนไพร เครื่องดื่มสมุนไพร หรือผลิตภัณฑ์จากผลผลิตในท้องถิ่นที่เป็นที่นิยมและมีสรรพคุณทางยา ชุมชนข้างวัด วัดหนองเต่า, วัดห้วยเขน, วัดหัวดง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของจิราณีย์ พันมูล และ ประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม. (2563). การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ผลการวิจัยพบว่าทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ เช่น งานหัตถกรรมดั้งเดิม การทำเครื่องปั้นดินเผา และวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมของชาวมอญ สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนากิจกรรมท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจท้องถิ่น งานวิจัยเสนอว่าการใช้กิจกรรมพหุวัฒนธรรม เช่น การแสดงศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น การจัดงานเทศกาล และการสาธิตงานหัตถกรรม มีส่วนสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยวและเพิ่มรายได้ให้กับชุมชน นอกจากนี้ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนยังเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาที่ยั่งยืนและสอดคล้องกับงานวิจัยของอุดมทรัพย์ วงษ์สว่าง, ญัฐนิชา ไชยชนะ, ประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม, และคณะ. (2564). การศึกษานี้มุ่งเน้นการสำรวจการเปลี่ยนแปลงของชุมชนรอบวัดท่าขนุน จังหวัดกาญจนบุรี โดยวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมและบทบาทของวัดในชุมชน ผลการวิจัยพบว่าทุนทางวัฒนธรรม เช่น พิธีกรรมทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น และการสืบทอดภูมิปัญญาพื้นบ้าน มีบทบาทสำคัญ

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่ การผสมผสานวัฒนธรรมและศาสนาในวิถีชีวิตประจำวันของชุมชน ช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน และส่งผลดีต่อสังคมโดยรวม นอกจากนี้ยังพบว่าชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคมในทางบวกจากการใช้ทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้อย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของสุทธิพงศ์ ประเสริฐสุวรรณ. (2564). โครงการนี้มีเป้าหมายในการจัดทำแผนที่ทุนวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เป็นเครื่องมือหลักในการรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ในพื้นที่ ข้อมูลที่เก็บรวบรวมประกอบด้วยแหล่งมรดกทางวัฒนธรรม สถานที่สำคัญทางศาสนา ประเพณีท้องถิ่น และภูมิปัญญาพื้นบ้าน การใช้ GIS ช่วยให้สามารถสร้างแผนที่เชิงพื้นที่ที่แสดงถึงทุนวัฒนธรรมในจังหวัดพิจิตรอย่างละเอียด ซึ่งมีส่วนสำคัญในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังช่วยกระตุ้นเศรษฐกิจท้องถิ่น โดยดึงดูดนักท่องเที่ยวให้มาสัมผัสกับความหลากหลายทางวัฒนธรรมของจังหวัดพิจิตร และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Udomsap, W., & Chaichana, N. (2021). งานวิจัยนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของชุมชนแม่จัน จังหวัดเชียงราย โดยเน้นที่ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การทำเครื่องจักสานและการทอผ้าล้านนา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญของทุนวัฒนธรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์เฉพาะของชุมชน การทำเครื่องจักสานและการทอผ้าไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเป็นการสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นจากรุ่นสู่รุ่น งานวิจัยยังเสนอว่าการนำทุนทางวัฒนธรรมเหล่านี้มาปรับใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สามารถช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่นและสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ อินทร์ปัญญา (2565). การสร้างทุนทางสังคมผ่านศาสนาในชุมชนภาคกลาง. วารสารวิจัยศาสนาและสังคม, ปีที่ 13 ฉบับที่ 1.
- กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2557). รายงานการศึกษาผลกระทบของโครงการพัฒนาสังคม. กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์.
- จิรศักดิ์ ทองสุข. (2562). ทุนทางสังคมและความสามารถในการปรับตัวของชุมชนชนบทในภาคตะวันตก. วารสารวิจัยสังคม, ปีที่ 9 ฉบับที่ 1.
- จิราณีย์ พันมูล และ ประพันธ์ โพธิ์พลพรม. (2563). การจัดการทุนวัฒนธรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์: กรณีศึกษาเกาะเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาเชิงพื้นที่, 12(4), 307-318.
- ประภัสสร ศรีวรรณ. (2561). การเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนด้วยทุนทางสังคมและวัฒนธรรมในภาคอีสาน. วารสารวิชาการสังคมและวัฒนธรรม, ปีที่ 6 ฉบับที่ 2.
- พิทักษ์ ศิริโสภา. (2562). การจัดการทุนวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน. วารสารการท่องเที่ยวไทย, ปีที่ 8 ฉบับที่ 1.

- รังสรรค์ ธนะพรพันธุ์. (2546). **ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาสังคม**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิชัย รัตนพันธ์. (2565). **การฟื้นฟูทุนทางวัฒนธรรมของชนเผ่าพื้นเมืองในภาคเหนือของไทย**. วารสารวิจัยวัฒนธรรมชนเผ่า, ปีที่ 7 ฉบับที่ 3.
- วิทยา ศิริวัฒน์. (2564). **ทุนทางสังคมกับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนชาวบ้านในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**. วารสารสังคมวิทยาและมนุษยวิทยา, ปีที่ 19 ฉบับที่ 2.
- สมชาย ใจดี. (2563). **วัฒนธรรมชุมชนและการพัฒนาท้องถิ่นในภาคเหนือ**. วารสารการพัฒนาชุมชน, ปีที่ 12 ฉบับที่ 3.
- สายใจ นาคพิทักษ์. (2563). **บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในการพัฒนาอาชีพของชาวบ้านชนบทในภาคตะวันออก**. วารสารเศรษฐศาสตร์ชุมชน, ปีที่ 10 ฉบับที่ 2.
- สุทธิพงศ์ ประเสริฐสุวรรณ. (2564). **การจัดทำแผนที่ทุนวัฒนธรรมจังหวัดพิจิตรด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (GIS) เพื่อการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม**. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, 10(2), 112-124.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560 - 2564)**. สืบค้นเมื่อวันที่ 8 กันยายน 2566 จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422.pdf.
- อนุชา ศิริพงศ์. (2561). **การฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่นในภาคใต้ผ่านการใช้ทุนทางวัฒนธรรม**. วารสารวัฒนธรรมศึกษา, ปีที่ 4 ฉบับที่ 2.
- อุดมทรัพย์ วงษ์สว่าง, ญัฐนิชา ไชยชนะ, ประพันธ์ โพธิ์พูลพรหม, และคณะ. (2564). **การเปลี่ยนแปลงของชุมชนวัดท่าขนุน: การวิเคราะห์บทบาทของทุนทางวัฒนธรรมในจังหวัดกาญจนบุรี**. วารสารวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, 8(5), 336-346.
- อารยา สมสุข. (2564). **การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมเพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานชุมชนในภาคเหนือ**. วารสารการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน, ปีที่ 15 ฉบับที่ 3.
- Udomsap, W., & Chaichana, N. (2021). **การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในชุมชนแม่จัน จังหวัดเชียงราย: บทบาทของทุนทางสังคมและวัฒนธรรม**. วารสารการพัฒนาชุมชนและสังคม, 9(3), 45-56.

“ศูนย์กลางในการพัฒนางานวิจัยที่มีคุณภาพ ด้วยปัญญา คุณธรรม
และความรู้ใหม่ ตามหลักพุทธธรรม พร้อมสร้างความร่วมมือ
กับหน่วยงานภายนอกเพื่อความยั่งยืนในอนาคต”